การวิเคราะห์สารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล

ปริญญานิพนธ์

ของ

วริศา หุ่นประการ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

กันยายน 2545

ลิขสิทธิ์เป็นของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

895.9143
ว 329ก
ร. 3

การวิเคราะห์สารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล

12 พ.ย. 2545

บทคัดย่อ

ของ

วริศา หุ่นประการ

S90173

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

กันยายน 2545

ท 152391

นางสาววริศา หุ่นประการ. (2545), *การวิเคราะห์สารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร. อัมพร สุขเกษม ประธาน, อาจารย์ พรชาดา สุวัธนวนิช กรรมการ

ปริญญานิพนธ์เรื่อง การวิเคราะห์สารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแหล่งข้อมูลและกลวิธีการนำเสนอสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล โดยใช้ข้อมูลจากงานเขียนสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ที่พิมพ์รวมเล่มตั้งแต่ พ.ศ. 2533 – พ.ศ. 2542 รวมทั้งสิ้น 263 เรื่อง และเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า

ด้านแหล่งข้อมูลของเนื้อหา พบว่าธีรภาพ โลหิตกุล ใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายได้แก่ กลุ่มแหล่งข้อมูลทางวิชาการประกอบด้วยแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับ การเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ชีวิตสัตว์ และกลุ่มแหล่งข้อมูลทางประสบการณ์ ทั้งประสบการณ์ตรงและประสบการณ์รองของผู้เขียนโดยมาก ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้ข้อมูลมากกว่าหนึ่งแหล่งในการเขียนสารคดีเรื่องหนึ่งๆ และเลือกเรื่องที่มานำเสนอได้เหมาะแก่เวลาและสภาพสังคม

ด้านกลวิธีการนำเสนอได้ศึกษาการตั้งชื่อเรื่อง การใช้ภาษา การลำดับเรื่อง การแสดงความคิดเห็น และลีลาการเขียน พบว่า

การตั้งชื่อเรื่องใช้วิธีการทั้งหมด 15 วิธี เรียงตามลำดับการใช้จากมากไปหาน้อย ดังนี้ การใช้คำหรือกลุ่มคำที่สรุปจากสาระสำคัญของเรื่อง การผนวกความคิดหรือความรู้สึกให้เชื่อมโยงกับสถานที่ การผนวกความคิดหรือความรู้สึกเสริมจากชื่อคน, กลุ่มชน, สัตว์, สิ่งของ การตั้งชื่อเป็นปริศนา การใช้วลีหรือประโยคที่ไม่จบความ การใช้คำวิสามานยนาม การตั้งชื่อตามเส้นทางการเดินทาง การใช้กลุ่มคำที่น่าจะใช้ด้วยกันมาเรียงต่อกัน การใช้ภาษาต่างประเทศ การใช้ภาษาสัญลักษณ์ การใช้คำให้ภาพ การใช้คำที่มีความหมายขัดแย้ง การตั้งชื่อตามเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง การใช้คำถาม การตั้งชื่อโดยใช้เหตุการณ์เชื่อมโยงกับยุคสมัย

การใช้ภาษาพบว่า ใช้ทั้งบรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร และเทศนาโวหาร ในการสร้างภาพ สร้างอารมณ์ สร้างจินตนาการ และโน้มน้าวชักจูง

การลำดับเรื่องใช้ 4 วิธีคือ ลำดับตามความสัมพันธ์ของเนื้อหา ลำดับตามเวลาที่เกิดเหตุการณ์ ลำดับตามสถานที่ เล่าเหตุการณ์สลับไปมา ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

การแสดงความคิดเห็น ธีรภาพ โลหิตกุล มีแนวความคิด ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่การอนุรักษ์ การท่องเที่ยว การเมืองในประเทศพม่า วัฒนธรรม ส่วนด้านกลวิธีแสดงความคิดเห็นมี 3 วิธีคือ แสดงความคิดเห็นโดยแฝงไว้ในการเล่าเรื่อง แสดงความคิดเห็นผ่านคำถามและแสดงความคิดเห็นโดยตรง

ลีลาการเขียน งานเขียนของธีรภาพ โลหิตกุล มีจุดเด่นในเรื่อง มีการเปิดเรื่องที่เร้าความสนใจ มีการดำเนินเรื่องโดยใช้บทสนทนา ใช้การเปรียบเทียบกับสิ่งใกล้ตัวทำให้เห็นภาพชัดเจน ยกหรือแทรกเรื่องประกอบการเล่า รวมทั้งที่ใช้คำหรือวลีน่าสนใจและทิ้งท้ายไว้ให้ผู้อ่านขบคิดตามจินตนาการของตนเอง

AN ANALYSIS TEERAPARB LOHITKUN'S FEATURE

AN ABSTRACT

BY

WARISA HUNPRAKARN

Presented in partial fulfillment of the requirements

For the Master of Education degree in Thai

at Srinakharinwirot University

September 2002

Warisa Hunprakarn. (2002), *An analysis of Teeraparb Lohitkun's feature.* Master Thesis, M.Ed. (Thai). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Dr. Amporn Sookkasem , Mrs. Porntada Suvattanvanich

Teeraparb Lohitkun uses variety of sources. These are an academic source, which is consisting of politics, history, arts, cultures and a way of life etc., and his experience both direct and indirect. He usually uses more than one source when he writes one document. He chooses the present document suitable for period.

He uses 15 ways to name the subject to be arranged from much to little. These names concludes from the document essence, mixing thinking or feeling to places, mixing thinking or feeling to people names, groups, animals, or objects, giving name as a puzzle, using phrase and uncompleted sentence, using a specific noun word, giving name according to travelling routes, using foreign language, using picture, using contrasted meaning word, giving name following important event, using a question, giving name as linking event with period.

He uses language that using all narrative, descriptive and preaching to build an imagination, feeling and persuade readers. He arrange series in order by 4 ways, in relation to text, a time of event, a place, a telling intervening events between past and present. About his opinion, he has a consistent point of view, these are conversation, travelling, domestic politics, Burmese, culture. He has 3 ways of presenting strategies : presentation by hiding in the story, asking questions, and direct presentation. The prominent point of Teeraparb Lohitkun's writing styles is the opening an encouraging an attention, the connection of events by dialogues, the comparison with a closer object that make readers see clear pictures, giving an example in the document including using words or interested phrases and ending which allow readers imagine by themseleve.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การวิเคราะห์สารคดี ของ ธีรภาพ โลหิตกุล

ของ
นางสาววริศา หุ่นประการ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. นภาภรณ์ หะวานนท์)
วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2545

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. อัมพร สุขเกษม)

..... กรรมการ
(อาจารย์พรธาดา สุวัธนวนิช)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ไพบูลย์ ดวงจันทร์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์สุนันทา โสรัจจ์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร. อัมพร สุขเกษม ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์พรธาดา สุวัธนวนิช กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ไพบูลย์ ดวงจันทร์ และรองศาสตราจารย์สุนันทา โสรัจน์ กรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆและเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออกทุกท่านที่กรุณาให้ความรู้ อบรมสั่งสอน ให้ความรัก ให้กำลังใจกับผู้วิจัย

ขอขอบคุณ พ.ต.ท. ชัยโรจน์ หุ่นประการ คุณธีรวัฒน์ อาชววิมล คุณวิษณุ จุฑามณี คุณวัลยา สีบำรุงสาสน์และคุณนิธิตา กุศลพูนที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อพรหมรินทร์และคุณแม่พัชรี หุ่นประการที่ให้การสนับสนุนในด้านทุนทรัพย์ ความรัก ความห่วงใยและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์จากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ขอมอบแด่คุณพ่อคุณแม่ที่ได้อบรมเลี้ยงดูส่งเสริมด้านการศึกษาและเป็นแรงบันดาลใจในการศึกษาแก่ผู้วิจัยตลอดมา อาจารย์บังอร ฤทธาภรณ์และครูอาจารย์ทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการสร้างพื้นฐานการศึกษา ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้วิจัยจนประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

วริศา หุ่นประการ

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	2
	ความสำคัญของการวิจัย	2
	ขอบเขตของการวิจัย	2
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	3
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	3
2	วิเคราะห์แหล่งข้อมูลในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล	20
	กลุ่มแหล่งข้อมูลทางวิชาการ	21
	กลุ่มแหล่งข้อมูลประสบการณ์	28
3	วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอของธีรภาพ โลหิตกุล	85
	การตั้งชื่อเรื่อง	85
	การใช้ภาษา	111
	การลำดับเรื่อง	120
	การแสดงความคิดเห็น	131
	ลีลาการเขียน	145
4	สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	205
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	205
	อภิปรายผล	208
	ข้อเสนอแนะ	209
บรรณานุกรม		210
ประวัติย่อผู้วิจัย		213

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

สารคดีเป็นร้อยแก้วประเภทหนึ่งที่ผู้เขียนมุ่งรายงานเรื่องที่เป็นความจริง มิใช่เกิดจากจินตนาการเรียบเรียงอย่างสละสลวยอันเกิดจากลีลาของผู้เขียนแต่ละคน ปัจจุบันผู้เขียนสารคดีพยายามรายงานข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ตลอดจนเกร็ดความรู้ต่างๆ ให้ผู้อ่านได้รับสิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อนหรือตระหนักถึงสิ่งที่นึกไม่ถึงในชีวิตประจำวันดังที่มาลี บุญศิริพันธ์ (2535:4) กล่าวว่า สารคดีขนาดสั้นมุ่งให้เกร็ดความรู้ทางธรรมชาติ วัฒนธรรม สารคดีขนาดยาวมุ่งให้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ พร้อม ๆ กับการสร้างจิตสำนึกในเวลาเดียวกัน

เนื้อหาของสารคดีในปัจจุบันครอบคลุมหลากหลายทั้งด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทั่งมีนิตยสารแนวสารคดีเกิดขึ้นหลายฉบับ เช่น นิตยสารสารคดี นิตยสาร อ.ส.ท. นิตยสารศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น นอกจากนี้เนื้อหาของสารคดีมีความสัมพันธ์กับการรายงานข่าวทางสื่อมวลชน อิทธิพลของสารคดีสะท้อนออกมาหลายลักษณะ เช่น สารคดีเชิงสิ่งแวดล้อม ถูกองค์กรต่าง ๆ ใช้เป็นสื่อในการกระตุ้นให้เกิดความหวงแหนธรรมชาติ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยจัดประกวดการเขียนสารคดีเชิงสิ่งแวดล้อมขึ้นเป็นต้น อีกทั้งเนื้อหาของสารคดีที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ยังได้นำเสนอความจริงในแง่มุมที่ข่าวไม่สามารถนำเสนอได้ให้สังคมได้รับทราบ

การเขียนสารคดีให้ผู้อ่านติดตามอ่านเนื้อหาอย่างสนุกสนานเพลิดเพลิน นับเป็นศิลปะอย่างหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักเขียนสารคดีมืออาชีพจะมีกลวิธีการนำเสนอให้ผู้อ่านได้รับอรรถรสพร้อมกับสาระ ธีรภาพ โลหิตกุลก็เป็นหนึ่งในนักเขียนสารคดีมืออาชีพ จากผลงานซึ่งเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ทั้งในรูปแบบของบทโทรทัศน์และบทความสารคดี ผลงานบทความสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล พิมพ์รวมเล่มตั้งแต่ พ.ศ.2532 เรื่อยมาต่อเนื่องถึงปัจจุบัน นักเขียนและนักวิจารณ์หลายคนที่ได้แสดงความคิดเห็นในงานของธีรภาพ โลหิตกุล แล้วแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายทั้งในด้านเนื้อหาและการใช้ภาษา เช่น

ชล วิไล (2539:215) กล่าวถึง งานสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุลว่า

> ธีรภาพบอกเล่าเรื่องราวประสบการณ์ในการเดินทางของเขาผ่านรูปสวย และถ้อยคำสุภาพ แฝงไว้ด้วยอารมณ์ขันแกมเหน็บแนมสังคมวัตถุนิยมหน่อยๆ...มีมุมมองใหม่ๆ จากความเป็นคนช่างสังเกต ที่เก็บเกี่ยวเอารายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ มาผสมผสาน ถ่ายทอดผ่านความรู้สึก เป็นงานสารคดีการเดินทางที่อ่านสบาย และทำให้เรารู้จักกับสายน้ำซึ่งอยู่ใกล้ตัวนี้ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ดาริกา (นามแฝง) (2539:223) วิจารณ์งานสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ไว้ว่า "แม้จะเป็นงานเขียนเชิงสารคดีที่เต็มไปด้วยสาระและข้อคิด หากทุกบททุกตอนไม่เคร่งเครียดมีอารมณ์ขัน และมีมุมมองที่ละเมียดละมัย"

ดอกไม้ดำ (นามแฝง) (2537:48 – 49) กล่าวถึงกลวิธีการเล่าเรื่องในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ว่า "ธีรภาพ โลหิตกุล มีวิธีการเล่าเรื่องในแบบสบายๆเรียบเรื่อย และสอดแทรกเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยจากประสบการณ์ของตัวเองเข้าไว้ด้วย แต่เป็นจังหวะจะโคน ไม่ให้ความรู้สึกยัดเยียด หรือให้ความรู้สึกที่เกินเลยเข้ามา"

จึงกล่าวได้ว่า สารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล เพิ่มพูนความรู้ ความคิด สติปัญญา และปลุกสำนึกบางประการแก่ผู้อ่าน อีกทั้งยังมีเนื้อหาสาระหลากหลาย เช่น ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ การเมือง ธรรมชาติวิทยา เป็นต้น ความสำเร็จในการเขียนสารคดีของธีรภาพส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีมุมมองและการนำเสนอเรื่องราวแตกต่างจากนักเขียนคนอื่น ๆ รวมทั้งมีกลวิธีการนำเสนอที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

เมื่อผลงานของธีรภาพ โลหิตกุล เป็นที่ยอมรับกันว่าน่าสนใจและมีคุณค่า ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรจะวิเคราะห์กลวิธีการเขียนที่ทำให้สารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล น่าสนใจ และโดดเด่นด้วยเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

ศึกษาแหล่งข้อมูลและกลวิธีการนำเสนอสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและการวิเคราะห์วิจารณ์การเขียนสารคดี

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ศึกษาเฉพาะงานเขียนสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ที่พิมพ์รวมเล่มตั้งแต่ พ.ศ.2533 - พ.ศ.2542 รวมทั้งสิ้น 263 เรื่อง ดังนี้

ลำดับที่	ปีที่พิมพ์ครั้งแรก	สารคดีชุด
1	2533	คืนสู่พงไพรและสายน้ำ
2	2533	ซอกแซกสเปน-โปรตุเกส
3	2534	สีสันบนรอยทาง
4	2536	แม่น้ำเจ้าพระยา
5	2537	สายน้ำและความทรงจำ
6	2537	ความทรงจำที่ลำน้ำหอม
7	2537	อินโดจีนยุค “Wind of Change”
8	2538	คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู
9	2539	คนไทในอุษาคเนย์
10	2539	สายน้ำตะวันออก
11	2539	บันทึกผู้มาเยือน
12	2539	กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น
13	2540	กบฏกริชบาหลี
14	2540	แรงดลใจ
15	2540	สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต
16	2540	ซินจ่าวเวียดนาม
17	2541	ปฐมบทเพลงลูกทุ่งและเพลงเพื่อชีวิตไทย (พ.ศ.2480-2500)

ลำดับที่	ปีที่พิมพ์ครั้งแรก	สารคดีชุด
18	2541	สาธุช่วยลูกช้างด้วย
19	2541	เรื่องช้างยังไม่จืด
20	2542	คนโยนฟืน
21	2542	ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ
22	2542	ชายชรากับบ่วงกรรมและคำสาป นครวัด นครธม

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารคดี รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาและกลวิธีการเขียนสารคดี เพื่อนำมาเป็นเกณฑ์ในการศึกษา
2. ศึกษาสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ที่พิมพ์รวมเล่มแล้ว ตามที่ระบุไว้ในขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า
3. วิเคราะห์งานเขียนสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
   3.1 ด้านแหล่งข้อมูลของเนื้อหา
      3.1.1 กลุ่มแหล่งข้อมูลทางวิชาการ
      3.1.2 กลุ่มแหล่งข้อมูลทางประสบการณ์
   3.2 ด้านกลวิธีการนำเสนอ ในด้านต่อไปนี้
      3.2.1 การตั้งชื่อเรื่อง
      3.2.2 การใช้ภาษา
      3.2.3 การลำดับเรื่อง
      3.2.4 การแสดงความคิดเห็น
      3.2.5 ลีลาการเขียน
4. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

เอกสารทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า แบ่งเป็น

ประเภทที่ 1 เอกสารเกี่ยวกับการใช้ภาษา

1.1 เอกสารเกี่ยวกับการตั้งชื่อเรื่อง

ชื่อเรื่อง เป็นส่วนประกอบที่สำคัญมากส่วนหนึ่งของงานเขียนทุกประเภท ชื่อเรื่องที่ดีจะเร้าความสนใจของผู้อ่านให้อยากอ่านเรื่องราวจนจบ การตั้งชื่อเรื่องสารคดีจึงมีความสำคัญมาก มีผู้กล่าวถึงการตั้งชื่อเรื่องไว้ ดังนี้

สิทธา พินิจภูวดล (2516 : 40-41) กล่าวถึงการตั้งชื่อเรื่องของบทความดังนี้

1. ตั้งชื่อตามความสำคัญของเรื่อง
2. ตั้งชื่อเป็นรูปคำถาม

3. ตั้งชื่อแบบขัดความ
4. ตั้งชื่อแบบตรงตัว
5. ตั้งชื่อแบบเร้าความสนใจ
6. ตั้งชื่อแบบเปรียบเทียบ

บุปผา บุญทิพย์ (2532 : 83-85) กล่าวว่าชื่อเรื่องที่น่าสนใจจะช่วยให้ผู้อ่านสนใจอ่านเนื้อเรื่อง ดังนั้นผู้เขียนต้องพยายามตั้งชื่อเรื่องให้น่าสนใจ ซึ่งมีข้อควรคำนึงดังนี้

1. ตั้งให้สัมพันธ์กับเรื่องอาจตรงตามสาระของเรื่องตามจุดมุ่งหมายของเรื่อง ตรงตามปัญหาในเรื่อง
2. ตั้งให้แปลก เด่น ชวนฉงนสนเท่ห์
3. ตั้งชื่อโดยใช้ภาษาให้ง่ายไม่ขัดหู
4. ตั้งชื่อเรื่องไม่ควรยาวจนเกินไป
5. ตั้งชื่อเรื่องไม่ควรให้ซ้ำกับคนอื่น

การตั้งชื่อเรื่องโดยอาศัยกลวิธีต่าง ๆ กันตามความเหมาะสมกับเรื่อง ประเภทของข้อเขียนและความถนัดของผู้เขียนจะเลือกใช้กลวิธีใด ซึ่งมีอยู่หลายประการดังนี้

1. ตั้งชื่อเรื่องตรง ๆ ตามเนื้อหาสาระ
2. ตั้งชื่อเรื่องโดยยกเอาคำประพันธ์ ภาษิตคำพังเพย หรือคำพูดเก่า ๆ มาตั้งเป็นชื่อเรื่อง
3. ตั้งชื่อให้ขัดแย้งกันในตัว หรือแบบขัดความ
4. ตั้งชื่อเรื่องตามสถานที่สำคัญในเรื่อง
5. ตั้งชื่อเรื่องเป็นนามธรรม
6. ตั้งชื่อเรื่องเป็นรูปคำถาม
7. ตั้งชื่อเรื่องโดยการเปรียบเทียบ

มาลี บุญศิริพันธ์ (2535 : 68-70) จำแนกประเภทของชื่อเรื่องไว้ดังนี้

1. ชื่อเรื่องแบบบอกเนื้อหา
2. ชื่อเรื่องแบบเล่นสำนวน
3. ชื่อเรื่องแบบคุยกับผู้อ่าน
4. ชื่อเรื่องแบบคำถาม
5. ชื่อเรื่องแบบฉงนสนเท่ห์

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวสรุปกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องได้ดังนี้

1. ตั้งชื่อตรงๆตามเนื้อหาสาระ
2. ตั้งชื่อเป็นรูปคำถาม
3. ตั้งชื่อโดยยกเอาคำประพันธ์ ภาษิต คำพังเพย หรือคำพูดเก่าๆมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง

4. ตั้งชื่อให้ขัดแย้งกันในตัวหรือแบบขัดความ
5. ตั้งชื่อตามสถานที่สำคัญในเรื่อง
6. ตั้งชื่อแบบตรงตัว
7. ตั้งชื่อคุยกับผู้อ่าน
8. ตั้งชื่อเป็นนามธรรม
9. ตั้งชื่อแบบเร้าความสนใจ
10. ตั้งชื่อแบบเปรียบเทียบ
11. ตั้งชื่อแบบฉงนสนเท่ห์

1.2 เอกสารที่เกี่ยวกับการใช้ภาษา

การใช้ภาษาเป็นองค์ประกอบสำคัญในงานเขียนสารคดี เพราะการใช้ภาษาที่ดีทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย เกิดความรู้สึกร่วมกับผู้เขียนและทำให้งานเขียนน่าติดตาม

การวิจัยด้านการใช้ภาษานี้มีหัวข้อที่จะต้องวิเคราะห์คือ การใช้ถ้อยคำ และการใช้สำนวนโวหาร

1.2.1 เอกสารเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำ

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2532 : 27-47) ได้เสนอวิธีใช้ถ้อยคำในการเขียนสารคดีไว้ 6 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ความชัดเจน (Perspicuity) หมายถึง การระวังในเรื่องไวยากรณ์ การใช้ศัพท์เฉพาะ และเรื่องความหมายของคำควรใช้ให้ถูกต้อง

2. ความเรียบง่าย (Simplicity) หมายถึง การใช้ถ้อยคำธรรมดาที่เข้าใจง่าย มีการสื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมา

3. ความกระชับ (Brevity) หมายถึง การใช้คำน้อยแต่ได้ใจความชัดเจนและมีน้ำหนัก

4. ความประทับใจ (Impressiveness) หมายถึง การที่ผู้เขียนใช้ถ้อยคำเร้าความรู้สึกผู้อ่าน ถ้อยคำเหล่านี้อาจเกิดจากการเน้นคำ การเรียงลำดับคำในประโยค การใช้คำที่ขัดแย้งกันในประโยค

5. ความไพเราะ (Euphony) หมายถึง การเลือกใช้คำที่มีเสียงไพเราะรื่นหู ไม่ใช้ถ้อยคำดาด ๆ ภาษาปาก คำต่างประเทศ และคำหยาบคาย

6. การสร้างภาพ (Picturesqueness) หมายถึง การเรียบเรียงถ้อยคำให้ราบรื่นไพเราะ และทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพตามที่ผู้เขียนแสดงไว้ โดยอาจใช้คำที่ให้ภาพพจน์

นววรรณ พันธุเมธา (2532:106 - 111) กล่าวถึงหลักการใช้คำไว้ดังนี้

1. ใช้คำที่ถูกต้อง
2. ใช้คำที่เหมาะสมกับบุคคล และโอกาส
3. ใช้คำที่ชัดเจน

เปลื้อง ณ นคร (2512:57 - 61) กล่าวถึงหลักการใช้คำไว้ดังนี้

1. ใช้คำให้ถูกต้อง มีความหมายตรงกับความต้องการของผู้เขียน

2. ใช้คำที่รับรองกันว่าถูกต้องตามระเบียบนิยมในปัจจุบัน กล่าวคือ เรื่องของคำที่เกิดขึ้นใหม่

3. ไม่ควรใช้ภาษาหนังสือพิมพ์ หรือคำพันสมัย

4. ใช้คำที่สามัญชนเข้าใจ คือ ไม่ใช่ศัพท์หรูหราโดยไม่จำเป็น ละเว้นคำบัญญัติทางวิทยาการและคำภาษาต่างประเทศ

5. ใช้คำอย่างผู้มีความรู้ คือ คำบางคำเหมาะกับความอย่างหนึ่ง

6. การหลากคำ

7. การประหยัดคำ

วาสนา เกตุภาค (2526 : 8-10) ได้แบ่งระดับของภาษาเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับภาษาปาก คือ ภาษาที่ใช้กันเป็นสามัญไม่ต้องระมัดระวังในเรื่องของความถูกต้อง ทั้งในแง่ไวยากรณ์ การออกเสียง หรือฐานะ ฯลฯ มีหลายประเภท เช่น ภาษาสแลง ภาษาถิ่น ภาษาตลาด เป็นต้น

2. ระดับกึ่งมาตรฐาน คือ ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันทั้งในการพูดและการเขียน เช่นเดียวกับภาษาปาก แต่มีความประณีตและสุภาพมากกว่า

3. ระดับมาตรฐาน คือ ภาษาที่ใช้กันอย่างประณีตระมัดระวังให้ถูกต้องทั้งในด้านไวยากรณ์ และความนิยมทั้งในการพูดและเขียน

อัครา บุญทิพย์ (2535:15 - 24) กล่าวถึงการใช้คำว่าการใช้คำ คือ การเลือกสรรคำมาใช้ให้ถูกต้องและเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร ซึ่งในการนี้ต้องอาศัยความรู้ทางภาษาและความประณีต ยิ่งไปกว่าการเขียนให้ถูกอักขรวิธี โดยพิจารณาเลือกสรรและใช้คำให้สอดคล้องกับหลักการดังนี้

1. การใช้คำให้ถูกความหมาย
   - 1.1 ความหมายตามตำแหน่ง หรือลำดับของคำ
   - 1.2 ความหมายตามปริบท
   - 1.3 ความหมายโดยอรรถ
   - 1.4 ความหมายโดยนัย
2. ใช้คำให้ถูกระดับ
   - 2.1 ระดับภาษาปาก
   - 2.2 ระดับภาษากึ่งแบบแผน
   - 2.3 ระดับภาษาแบบแผน
3. การใช้คำให้กะทัดรัด
4. การใช้คำให้ชัดเจน
5. การใช้ราชศัพท์ให้ถูกต้อง

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ใช้คำให้ถูกความหมาย
2. ใช้คำให้ถูกระดับ
3. ใช้คำให้ชัดเจน
4. ใช้คำธรรมดาเข้าใจง่าย

5. ใช้คำให้กระชับ
6. การหลากคำ
7. ใช้คำให้ผู้อ่านประทับใจ
8. ใช้คำที่มีเสียงไพเราะ
9. ใช้คำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพตาม

1.2.2 เอกสารที่เกี่ยวกับการใช้โวหาร

บุปผา บุญทิพย์ (2532 : 130-138) กล่าวถึง การใช้โวหารสรุปได้ดังนี้

1. บรรยายโวหาร คือโวหารที่ใช้บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ มักใช้ในงานเขียนที่มุ่งให้ความรู้ หลักเกณฑ์ ข้อเท็จจริง ประสบการณ์ หรือเล่าเหตุการณ์ ภาษาที่ใช้จะกะทัดรัด ชัดเจน

2. พรรณนาโวหาร คือการกล่าวเนื้อหาอย่างละเอียด ชัดเจน มุ่งให้ผู้อ่านเกิดภาพและอารมณ์คล้อยตาม มีการใช้ภาษาที่สละสลวย ให้ภาพพจน์

3. เทศนาโวหาร คือข้อความที่ชักจูงใจให้ผู้อ่านคล้อยตามความคิดของผู้เขียน ใช้ในการแนะนำสั่งสอน โน้มน้าวใจ ภาษาที่ใช้ต้องชัดเจนประกอบกับมีเหตุผลน่าเชื่อถือ

4. สาธกโวหาร คือโวหารที่มุ่งให้ความชัดเจนโดยการยกตัวอย่าง

5. อุปมาโวหาร คือโวหารที่ใช้การเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมย เพื่อให้เห็นภาพความรู้สึก หรือความหมายแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ บุปผา บุญทิพย์ (2532 : 128-129) กล่าวถึงการสร้างภาพพจน์ไว้ สรุปได้ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน (อุปมาอุปไมย) เช่น ตางามดุจดวงดาว
2. การเปรียบเทียบโดยนัย (อุปลักษณ์) เช่น ดอกไม้นั้นมีราคีเสียแล้ว (ดอกไม้แทนผู้หญิง)
3. การเปรียบเทียบโดยใช้ส่วนหนึ่งแทนส่วนทั้งหมด คือส่วนหนึ่งที่กล่าวมีความสัมพันธ์กับส่วนทั้งหมด เช่น ปากกาคมกว่าดาบ (ปากกาแทนนักเขียน ดาบแทนนักรบ)
4. การเล่นคำแบบ PUNS ON WORD นำคำที่มีเสียงเหมือนกันแต่ความหมายต่างกันมาอยู่ใกล้กัน เช่น เมื่อเห็นต้นเล็บมือนางครั้งใดใจก็ประหวัดไปถึงเล็บมือนางที่เคยหยิกเย้าเราแล้วก็ต้องระทมใจ
5. การเลียนเสียงธรรมชาติ เช่น โป้ง ๆ ๆ เสียงปืนดังขึ้น 3 นัดซ้อน
6. การเล่นเสียงสัมผัส คือการใช้เสียงสระหรือพยัญชนะที่คล้องจองกัน เช่น เออหนอ ถ้าเรามีนาวาทิพย์ทำด้วยมุกดา มีความปรารถนาเป็นใบ มีความอำเภอใจเป็นหางเสือ...
7. การเปรียบเทียบโดยใช้ความตรงกันข้าม (ปรพากย์) เช่น ชีวิตเต็มไปด้วยความว่างเปล่า
8. การกล่าวเกินจริง (อติพจน์) เช่น คอแห้งเป็นผง
9. การสมมุติให้มีตัวตน (บุคลาธิษฐาน) เช่น หาดทรายกระซิบความรักกับสายน้ำ
10. ใช้ประโยคคำถามยั่วยุให้ผู้อ่านคิด เช่น ผู้หญิงที่ไม่บริสุทธิ์กายต้องเป็นผู้หญิงไม่ดีด้วยหรือ

เปลื้อง ณ นคร (2499:8 - 21) กล่าวถึงโวหารไว้ว่า โวหาร คือ ลักษณะที่จะกล่าวความในเรื่องราวที่เรียบเรียง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นลักษณะใหญ่ ๆ ได้ 5 อย่าง

1. พรรณนา คือ วาดภาพโดยตัวอักษร ให้ผู้อ่านได้แลเห็นภาพต่าง ๆ ตามที่ผู้เขียนต้องการ

2. เทศนา คือ มีความมุ่งหมายที่จะกล่าวชักจูงใจให้ผู้อื่นมีความเห็นคล้อยตาม ให้เชื่อถือหรือให้ประพฤติตาม

3. อธิบาย คือ การทำให้อ่าน หรือฟังเข้าใจในทางวิชาความรู้ ทฤษฎี หรือหลักเกณฑ์

4. แถลงการณ์ หรืออภิปราย คือ การพูดโต้เถียงหักล้างความคิดเห็นของผู้อ่าน หรือการแสดงความคิดและเหตุผลของตนเองชักจูงให้ผู้อื่นเห็นพ้องด้วยกับเรา

5. บรรยาย คือ การเล่าเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นติดต่อกัน

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2525:8 - 74) แบ่งโวหารการเขียนออกเป็น 4 ชนิด ดังนี้

1. พรรณาโวหาร คือ การที่ผู้เขียนถ่ายทอดสิ่งที่ตนสังเกต และความรู้สึกประทับใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปสู่ผู้อ่าน สิ่งที่ถ่ายทอดนี้ได้แก่ อารมณ์ มโนภาพ ความรู้สึก เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกหรือมโนภาพอย่างเดียวกันผู้เขียน

2. บรรยายโวหาร คือ การเล่าเหตุการณ์ต่างๆอาจเป็นได้ทั้งเหตุการณ์จริง หรือเหตุการณ์ที่มนุษย์คิดฝันขึ้น

3. อธิบายโวหาร คือ การทำให้ความคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งแจ่มแจ้ง

4. วิพากยโวหาร คือ การเขียนเพื่อพิสูจน์ หรือยืนยันว่าสิ่งที่เราต้องการสรุปเป็นสิ่งที่ถูกต้องเป็นจริงน่าเชื่อถือ

ชลธิรา สัตยาวัฒนา (2521:202 - 205) กล่าวถึงโวหารภาพพจน์ว่า ภาพพจน์ คือ คำหรือกลุ่มคำที่เกิดจากกลวิธีการใช้คำ เพื่อให้เกิดภาพที่แจ่มชัดและลึกซึ้งขึ้นในใจของผู้อ่านและผู้ฟัง ภาพพจน์มีหลายประเภทคือ

1. อุปมา คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน โดยมีคำเชื่อมโยง เช่น คำว่า เหมือน ดุจ ดั่ง เช่น ปาน ราว ประหนึ่ง เพียง เทียม เป็นต้น

2. อุปลักษณ์ คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบที่นำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการเปรียบมากล่าวทันทีโดยไม่มีคำเชื่อมโยง หรือบางครั้งอาจมีคำว่า เป็น

3. อนุนามนัย คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้คุณสมบัติเด่น ๆ ส่วนหนึ่งเพื่อแทนความหมายทั้งหมด

4. อธินามนัย คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้ชื่อเรียกรวม ๆ แทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลกลุ่มหนึ่งหรือคนหนึ่ง

5. ปุคลาธิษฐาน คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเปรียบเทียบโดยนำสิ่งไม่มีชีวิต หรือมีชีวิตแต่ไม่ใช่คน มากล่าวถึงราวกับเป็นคน

6. อติพจน์ คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบเกินความจริง

7. สัทพจน์ คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบ โดยใช้คำเลียนเสียง

8. วิภาษ คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งกันนำมาคู่กันได้อย่างกลมกลืน

9. อรรถวิภาษ คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการแสดงความหมายที่ดูเหมือนจะขัดแย้งกัน หรือเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อวิเคราะห์ความหมายลึกลงไป อาจตีความได้อย่างกลมกลืน

สามารถ ศักดิ์เจริญ (2533 : 146-151) กล่าวถึง การใช้โวหาร สรุปได้ดังนี้

1. บรรยายโวหาร เป็นโวหารที่มีจุดหมายเพื่อบอกกล่าว เล่าเรื่อง มีเนื้อหาสาระเป็นข้อเท็จจริง บรรยายตามลำดับเหตุการณ์อย่างถี่ถ้วน ในที่นี้จะรวมลักษณะการอธิบายกระบวนการ การวิเคราะห์หรือจำแนกเนื้อหาออกเป็นประเภท รวมทั้งการนิยาม อธิบายความหมายของคำด้วย บรรยายโวหารเหมาะที่จะเขียนเรื่องประเภทให้ความรู้

2. พรรณนาโวหาร เป็นกระบวนความทำนองรำพัน กล่าวถึงสิ่งที่พบเห็นอย่างพิสดาร สอดแทรกอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียน โน้มน้าวใจผู้อ่านให้เกิดภาพพจน์ อารมณ์คล้อยตามไปด้วย โวหารแบบนี้ใช้เมื่อกล่าวพรรณนาถึงความงามทั้งทางด้านศิลปะและความงามธรรมชาติ

3. เทศนาโวหาร เป็นกระบวนความอบรมสั่งสอน ชี้ให้เห็นคุณและโทษของสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล เพื่อชักจูงให้ผู้อ่านเห็นตาม

4. สาธกโวหาร เป็นลักษณะการเขียนที่ยกตัวอย่างหรือเรื่องราวเพื่อประกอบข้อความในเรื่องให้เด่นชัดขึ้น โดยมากมักเป็นอุทาหรณ์ประกอบในเทศนาโวหาร

5. อุปมาโวหาร เป็นกระบวนความที่กล่าวเปรียบเทียบคู่ไปกับบทอุปไมย เพื่อประกอบความให้ชัดเจนขึ้น อาจเป็นการเปรียบความเหมือนกันของสองสิ่ง เปรียบเทียบความขัดแย้ง ลักษณะตรงกันข้าม หรือเปรียบเทียบโดยผู้อ่านต้องโยงความคิดไปสู่สิ่งหนึ่ง

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518:127 - 132) กล่าวถึง หลักการใช้โวหารแต่ละชนิดไว้สรุปได้ดังนี้

1. บรรยายโวหาร เป็นโวหารที่เล่าเรื่อง บอกเล่า หรืออธิบายเรื่องราวต่างๆ ตามลำดับเหตุการณ์ เช่น เล่าเรื่องนิทาน ประวัติ ตำนาน ฯลฯ

2. พรรณนาโวหาร มีลักษณะคล้ายบรรยายโวหาร แต่ต้องสอดแทรกหรือใส่อารมณ์ความรู้สึกให้ผู้อ่านเห็นคล้อยตามไปด้วย โวหารแบบนี้มักใช้ชมความงามของบ้านเมือง สถานที่ ความดีของบุคคล หรือแสดงความรู้สึกต่าง ๆ

3. เทศนาโวหาร เป็นโวหารที่ชี้ให้เห็นคุณและโทษของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งแนะนำสั่งสอนอย่างมีเหตุผล เพื่อชักจูงให้ผู้อ่านเห็นตาม

4. สาธกโวหาร เป็นโวหารที่ยกตัวอย่างหรือเรื่องราวประกอบเพื่อให้ข้อความในเรื่องเด่นชัดขึ้น โดยมากมักนำมากล่าวไว้ในตอนท้ายที่เป็นเทศนาโวหาร เพราะเป็นเรื่องแสดงอุทาหรณ์ความเป็นไปประกอบกับเทศนาโวหารเป็นส่วนมาก

5. อุปมาโวหาร เป็นโวหารเปรียบเทียบ เพื่อประกอบความให้ชัดเจนยิ่งขึ้น การเปรียบมีอยู่หลายแบบ คือ

5.1 การเปรียบเทียบความเหมือนกันของสองสิ่ง ซึ่งมักมีคำว่า เหมือน ย่อม ดุจ คล้าย เช่น เปรียบอย่าง ดัง ฯลฯ เป็นตัวกลางเชื่อมอุปมาอุปไมยให้เข้ากัน

5.2 การเปรียบเทียบโดยโยงความคิดอย่างหนึ่งไปสู่ความคิดอีกอย่างหนึ่ง การเปรียบเทียบโดยวิธีไม่เปรียบเทียบตรง ๆ แต่ใช้คำที่มีความหมายเป็นนัยไว้

5.3 การเปรียบเทียบโดยยกตัวอย่างหรือจาระไนของหลายๆอย่าง ที่มีลักษณะคล้ายๆกันขึ้นมากล่าวแล้วสรุปทีหลัง

5.4 การเปรียบเทียบโดยการกล่าวซ้ำๆ

5.5 การเปรียบเทียบความขัดแย้ง หรือเปรียบเทียบตรงข้าม

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวสามารถสรุปเกี่ยวกับการใช้โวหารได้ดังนี้

1. บรรยายโวหาร ใช้เล่าเรื่องหรืออธิบายเรื่องราว
2. พรรณนาโวหาร กล่าวเนื้อหาอย่างละเอียด มุ่งให้ผู้อ่านเกิดภาพและอารมณ์คล้อยตาม
3. เทศนาโวหาร ใช้ในการแนะนำ สั่งสอน ชักจูงใจโดยมีเหตุผลประกอบที่น่าเชื่อถือ
4. สาธกโวหาร มุ่งให้ความชัดเจนโดยยกตัวอย่าง
5. อุปมาโวหาร ใช้เปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น
6. วิพากยโวหาร ใช้เพื่อยืนยันว่าสิ่งที่สรุปเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือ
7. อธิบายโวหาร ใช้เพื่อทำให้ความคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแจ่มแจ้ง

โวหารภาพพจน์สรุปได้ดังนี้

1. การเปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน (อุปมาอุปไมย)
2. การเปรียบเทียบโดยนัย (อุปลักษณ์)
3. การเปรียบเทียบโดยใช้ส่วนหนึ่งแทนทั้งหมด (อนุนามนัย)
4. การใช้ชื่อเรียกรวม ๆ แทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (อธินามนัย)
5. การสมมุติให้มีตัวตน (ปุคลาธิษฐาน)
6. การกล่าวเกินจริง (อติพจน์)
7. การเลียนเสียงธรรมชาติ (สัทพจน์)
8. การใช้คำที่มีความหมายขัดแย้งกันมาคู่กันอย่างกลมกลืน (วิภาษ)
9. การแสดงความหมายที่ดูเหมือนจะขัดแย้งกัน แต่เมื่อวิเคราะห์ความหมายลึกลงไป อาจตีความได้อย่างกลมกลืน (อรรถวิภาษ)
10. การเล่นคำแบบ PUNS ON WORD
11. การเล่นเสียงสัมผัส
12. ใช้ประโยคคำถามยั่วยุให้ผู้อ่านคิด

ประเภทที่ 2 เอกสารเกี่ยวกับกลวิธีการเขียน

ความนำเป็นส่วนที่จะบอกให้ผู้อ่านหันมาให้ความสนใจกับเนื้อเรื่องที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ ความนำจะมีความยาวมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้เขียน มีผู้กล่าวถึงการเขียนความนำไว้ดังนี้

2.1 เอกสารที่เกี่ยวกับการเขียนความนำ

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2532 : 64-70) ได้รวบรวมวิธีเขียนความนำจากนักวิชาการไว้หลายท่าน สรุปได้ดังนี้

1. ความนำที่เป็นข่าว เป็นการนำข่าวที่กำลังได้รับความสนใจมาขึ้นต้น
2. ความนำที่บอกเจตนา เป็นการบอกว่าผู้เขียนเขียนบทความนี้เพื่ออะไร
3. ความนำที่สรุปความสำคัญ เป็นการบอกเรื่องทั้งหมดอย่างย่อ ก่อนที่จะบอกรายละเอียดต่อไป
4. ความนำที่กระทบใจ เป็นการนำเรื่องแปลกประหลาดมาเขียนให้ผู้อ่านสนใจ
5. ความนำที่เป็นคำถาม เป็นการตั้งคำถามเพื่อยั่วให้คิดหรืออยากรู้คำตอบ
6. ความนำที่เป็นการพรรณนาลักษณะ เป็นการกล่าวอย่างละเอียดให้เห็นภาพ

7. ความนำที่เป็นสุภาษิตหรือบทกวี เป็นการนำสุภาษิต คำพังเพย หรือบทกวีที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะเขียนมาขึ้นต้น

8. ความนำที่เป็นเรื่องเล่า เป็นการนำเอาเรื่องเล่า นิทาน หรือตำนานที่ไม่ยาวนักมานำเรื่อง

9. ความนำที่เป็นคำปราศรัยโดยตรง เป็นการสนทนากับผู้อ่านเพื่อเข้าสู่เรื่อง

10. ความนำที่เป็นสิ่งตรงกันข้าม เป็นการกล่าวถึงเหตุการณ์ ลักษณะบุคคล หรือสถานที่ที่ตรงข้ามกัน มากล่าวนำให้ผู้อ่านสนใจ

11. ความนำที่เอ่ยถึงภูมิหลัง คือยกเอาเรื่องเก่า ๆ ที่เคยเกิดขึ้นมาเปรียบกับเรื่องที่จะเขียน

12. ความนำที่เป็นการทำนาย เป็นการคาดหมายถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นหรืออาจเป็นไปได้

13. ความนำที่เป็นบทนิยาม เป็นการให้ความหมายในเบื้องต้น

14. ความนำที่เป็นการเล่นคำ คือใช้ถ้อยคำคำเดียวซ้ำกัน ซึ่งอาจต่างความหมายกันเพื่อให้เกิดความไพเราะ

15. ความนำที่เป็นเรื่องขำขัน เป็นการนำเรื่องตลกสั้น ๆ มากล่าวหรือผู้เขียนเขียนขึ้นเองก็ได้

บุปผา บุญทิพย์ (2532 : 108-111) กล่าวถึงกลวิธีการเปิดเรื่องแบบต่างๆโดยแบ่งเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. การเปิดเรื่องด้วยถ้อยคำสนทนา หรือคำพูดที่คัดมาจากที่อื่น หรือผู้เขียนแต่งเป็นบทสนทนาขึ้น ถ้อยคำสนทนาหรือคำพูดนี้จะต้องน่าสนใจ และสัมพันธ์กับเรื่องที่จะกล่าวถึงให้ใส่เครื่องหมายอัญญประกาศคร่อมข้อความนั้นด้วย

2. การเปิดเรื่องด้วยบทร้อยกรอง ภาษิต หรือสำนวน ที่เป็นของเก่า

3. การเปิดเรื่องแบบสร้างความขัดแย้ง เป็นการเปิดเรื่องเพื่อสร้างความฉงนใจแก่ผู้อ่าน การเปิดเรื่องวิธีนี้จะต้องหยิบยกสิ่งที่ขัดแย้งกันในตัว

4. เปิดเรื่องด้วยการตั้งคำถาม การเปิดเรื่องด้วยการตั้งคำถามนี้เป็นการยั่วยุให้ผู้อ่านใคร่ค้นหาคำตอบจากเนื้อเรื่องเป็นการเร้าความสนใจที่ดีวิธีหนึ่ง

5. การเปิดเรื่องแบบสร้างความคิดคำนึงร่วมกับผู้อ่าน การเปิดเรื่องแบบนี้เป็นการบรรยายให้ผู้อ่านเกิดความคิดคำนึง มีจินตนาการหรืออารมณ์ร่วมกับผู้เขียน

6. การเปิดเรื่องแบบนิยามศัพท์ คืออธิบายความหมายของคำสำคัญของเรื่องหรือชื่อเรื่อง อาจเป็นการกำหนดความหมายของศัพท์ หรืออาจเป็นการแปลความหมายของศัพท์ วิธีนี้ควรเลือกใช้เฉพาะเรื่องที่มีคำแปลก ๆ น่าสนใจ

7. การเปิดเรื่องแบบตรงไปตรงมา เป็นวิธีที่ง่ายและเหมาะสมกับหัวเรื่องแทบทุกประเภท ผู้เขียนควรเลือกใช้ถ้อยคำสั้น กะทัดรัดและเข้าสู่เรื่องได้รวดเร็ว

มาลี บุญศิริพันธ์ (2535 : 42-51) จำแนกประเภทของความนำตามเนื้อหาและเป้าหมายของการเขียน ดังต่อไปนี้

1. ความนำประเภทสรุปประเด็น
2. ความนำประเภทบรรยาย
3. ความนำประเภทพรรณนา หรืออธิบาย
4. ความนำประเภทคำพูด

5. ความนำประเภทคำถาม
6. ความนำประเภทคุยกับผู้อ่านโดยตรง
7. ความนำประเภทหยอกล้อ
8. ความนำประเภทไม่มีรูปแบบ
9. ความนำแบบกระทบความรู้สึก
10. ความนำประเภทคำกลอน สุภาษิต

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2539 : 253) จำแนกกลวิธีการเขียนส่วนนำออกไปดังนี้

1. เริ่มด้วยการเล่าภูมิหลังของเหตุการณ์
2. เริ่มด้วยการบอกเจตนา หรือจุดประสงค์ของผู้แต่ง
1. เริ่มด้วยการตั้งคำถาม
4. เริ่มด้วยข่าวที่คนทั่วไปกำลังสนใจ
5. เริ่มด้วยข้อความที่ขัดแย้งกับเหตุการณ์ในเรื่อง
6. เริ่มด้วยบทนิยาม หรือคำพังเพย สุภาษิต บทกวี บทเพลง
7. เริ่มด้วยใจความสำคัญของเรื่อง

สิทธา พินิจภูวดล (2516 : 82-83) กล่าวถึงวิธีเขียนความนำว่า ความนำหรือคำนำเป็นการกล่าวเปิดเรื่องเป็นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะต้องเขียนให้ผู้อ่านเกิดความสนใจใคร่รู้ และกระหายที่จะได้อ่านต่อไป วิธีเขียนความนำมีหลายวิธีดังนี้

1. ขึ้นต้นด้วยข้อความที่เป็นข่าว
2. ขึ้นต้นด้วยข้อความที่เป็นคำถาม
3. ขึ้นต้นด้วยการบอกจุดมุ่งหมายของการเขียนบทความนั้นๆ เป็นการขึ้นต้นแบบตรงไปตรงมาเข้าถึงจุดทันที
4. ขึ้นต้นด้วยการบอกบทสรุปใจความสำคัญของบทความนั้น
5. ขึ้นต้นด้วยสุภาษิต บทกวี คำกล่าว หรือคำอุปมาอุปไมย
6. ขึ้นต้นด้วยเรื่องเกร็ดอันเป็นเรื่องขำๆขันๆ
7. ขึ้นต้นด้วยข้อความที่กระทบใจ คือ เป็นข้อความที่แปลกประหลาดโลดโผน ผู้อ่านเกิดความฉงน
8. ขึ้นต้นด้วยบทพรรณนา เช่น พรรณานาความสวยของสถานที่
9. ขึ้นต้นด้วยที่เป็นเรื่องเล่า อาจเป็นนิทาน นิยาย
10. ขึ้นต้นด้วยการเอ่ยพื้นความหลัง หรือเหตุการณ์ที่เคยปรากฏ หรือเคยเป็นมาในอดีต
11. ขึ้นต้นด้วยการสนทนา ปฏิสันถารผู้อ่านโดยตรง

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวสรุปกลวิธีการเขียนความนำได้ดังนี้

1. ความนำที่เป็นข่าว
2. ความนำที่เป็นถ้อยคำสนทนา หรือคำพูดที่คัดมาจากที่อื่น หรือผู้เขียนแต่งบทสนทนาขึ้นเอง
3. ความนำที่เล่าภูมิหลังของเหตุการณ์
4. ความนำที่เป็นคำถาม
5. ความนำที่บอกเจตนาของผู้เขียน
6. ความนำที่เป็นบทร้อยกรอง ภาษิต หรือบทเพลง
7. ความนำประเภทสรุปประเด็น
8. ความนำประเภทบรรยาย
9. ความนำประเภทพรรณนาหรืออธิบาย
10. ความนำที่กระทบความรู้สึก
11. ความนำที่เป็นเรื่องเล่า
12. ความนำที่คุยกับผู้อ่านโดยตรง
13. ความนำที่ขัดแย้งกับเหตุการณ์ในเรื่อง
14. ความนำประเภทเกร็ดขำขัน
15. ความนำที่เป็นการทำนายถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้น
16. ความนำที่เป็นบทนิยาย
17. ความนำที่เป็นการเล่นคำ
18. ความนำประเภทนิยามศัพท์
19. ความนำประเภทไม่มีรูปแบบ

2.2 เอกสารที่เกี่ยวกับการเขียนเนื้อหา

เมื่อความนำสร้างความสนใจใคร่รู้ให้ผู้อ่านแล้ว การลำดับเรื่องราวจึงเป็นความสามารถของผู้เขียนที่จะให้ผู้อ่านติดตามเรื่องโดยตลอด มีผู้กล่าวถึงการเขียนเนื้อหาไว้ดังนี้

วัฒนะ บุญจับ (2541:192 - 193) กล่าวถึงกลวิธีที่เกี่ยวกับการดำเนินเรื่องไว้ สรุปได้ดังนี้

1. เล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน คือ การเล่าเรื่องไปตามลำดับก่อนหลังไม่มีการย้อนต้น
2. เล่าเรื่องย้อนหลัง คือ อาจจะปิดเรื่องในตอนใดตอนหนึ่งของเรื่องก็ได้ และเล่าย้อนกลับมา
3. เล่าเหตุการณ์เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2522 : 26-29) กล่าวถึงการลำดับความที่นิยมใช้ในการเขียนไว้ สรุปได้ดังนี้

1. การลำดับความตามกาละ อาจลำดับตามโมงยาม ตามวันเดือนปี ตามอายุ ตามฤดูกาล หรือลำดับตามสมัย

2. การลำดับตามสถานที่ อาจลำดับโดยใช้ทิศทาง ลำดับโดยยึดเอาความใกล้ไกลหรือลำดับโดยใช้รัศมี

3. การลำดับตามความสัมพันธ์ เป็นการสรรและลำดับเรื่องตามขั้นตอนที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นระบบลูกโซ่

อัครา บุญทิพย์ (2535 : 110) กล่าวว่าส่วนเนื้อเรื่อง คือ เนื้อหาสาระตามประเด็นที่ต้องการกล่าวถึง โดยมีความสอดคล้องกับชื่อเรื่อง การนำเสนอเนื้อหา หรือการดำเนินเรื่องมี 3 วิธี

1. เสนอเนื้อหาตามลำดับเวลา คือ เสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยลำดับก่อนหลัง
2. เสนอเนื้อหาตามลำดับความสำคัญ คือ การนำเนื้อหาส่วนที่เป็นความสำคัญที่สุดมากล่าวไว้ตอนต้น ตามด้วยส่วนที่มีความสำคัญรองลงไปตามลำดับ
3. เสนอเนื้อหาตามลำดับเหตุผล โดยเสนอประเด็นที่เป็นเหตุ และขยายความด้วยส่วนที่เป็นผลไปทีละประเด็น

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวสรุปกลวิธีการเขียนเนื้อหาได้ดังนี้

1. เสนอเนื้อหาตามลำดับเวลา
2. เสนอเนื้อหาตามลำดับสถานที่หรือทิศทาง
3. เสนอเนื้อหาตามลำดับความสำคัญ
4. เสนอเนื้อหาตามลำดับเหตุผล

2.3 เอกสารที่เกี่ยวกับการเขียนความจบ

ความจบเป็นส่วนที่สร้างความประทับใจให้กับผู้อ่าน หลังจากติดตามอ่านสารคดีมาโดยตลอด ความจบที่ดีจะช่วยทำให้ผู้อ่านประทับใจมากขึ้น การเขียนความจบทำได้หลายวิธีดังที่มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

เจือ สตะเวทิน (2517 : 132-135) กล่าวถึงเทคนิคของการลงท้ายบทความซึ่งมีวิธีการดังนี้

1. วิธีใช้ประโยคประทับใจให้เห็นจุดที่ต้องการ
2. วิธีรูปความทบทวน โดยใช้คำใหม่
3. วิธีจบด้วยบทกลอน
4. วิธีจบด้วยการเรียกร้องขอความร่วมใจ
5. วิธีแบบให้ความรู้อย่างแปลก
6. ลงท้ายด้วยจุดสุดยอดแบบเรื่องสั้น
7. จบลงด้วยวิธีตัดกลับ หรือหวนกลับ
8. วิธีทิ้งท้ายไว้ให้คิดเอาเอง

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2532 : 72) เสนอวิธีเขียนบทลงท้ายสารคดีไว้ดังนี้

1. ลงท้ายด้วยย่อหน้าหรือประโยคที่สิ้นสุดกระบวนความแล้ว
2. ลงท้ายด้วยการย้ำใจความสำคัญของเรื่อง
3. ลงท้ายด้วยการสรุปความเห็นสนับสนุนเรื่องที่ได้กล่าวแล้ว
4. ลงท้ายด้วยการตั้งคำถามทิ้งไว้ให้ผู้อ่านคิดต่อไป
5. ลงท้ายด้วยการวิเคราะห์ตามนัยของชื่อเรื่องให้กว้างขวางขึ้น

6. ลงท้ายด้วยการทวนใจความในย่อหน้าที่เป็นความนำ
7. ลงท้ายด้วยการพลิกความคิดโดยไม่ได้คาดฝันมาก่อน
8. ลงท้ายด้วยคำชักจูง หรือคัดค้านโดยใช้คำพูดของบุคคลสำคัญมาสรุป
9. ลงท้ายด้วยเรื่องเกร็ด
10. ลงท้ายด้วยคำพังเพย สุภาษิตหรือบทกวี
11. ลงท้ายด้วยการตั้งข้อสังเกต
12. ลงท้ายด้วยการเขียนเยาะเย้ย
13. ลงท้ายด้วยการให้ความรู้อย่างแปลก
14. ลงท้ายด้วยการใช้ประโยคกระทบใจให้เห็นจุดที่ต้องการ

สิทธา พินิจภูวดล (2516 : 61-83) ได้กล่าวถึงความลงท้ายว่า ความลงท้ายมักเป็นตอนที่กล่าวถึงคำแนะนำ หรือวิธีการแก้ไขปัญหา หากว่าบทความนั้นเกี่ยวกับปัญหาหรืออาจเป็นตอนที่ย้ำความคิดเห็นของผู้เขียนให้เด่นชัดขึ้น ความลงท้ายมีลักษณะดังนี้ คือ

1. จบลงโดยตอบคำถาม
2. จบลงโดยสรุปใจความสำคัญของเรื่อง ผู้เขียนจะนำเรื่องสำคัญ ๆ ทั้งหมดในเรื่องมากล่าวสรุปอีกครั้งหนึ่ง
3. จบโดยเรียกร้องขอความร่วมมือ เรียกร้องหรือวิงวอนให้ผู้อ่านปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง มักใช้กับเรื่องราวเกี่ยวข้องกับส่วนรวม
4. จบโดยใช้บทกวี สุภาษิต
5. จบโดยแสดงมติของผู้เขียน ซึ่งผู้เขียนจะแสดงความประสงค์ของตนอย่างชัดเจน
6. จบโดยวิธีเล่นคำศัพท์ หรือคำที่เสียงคล้องจองกัน

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2539 : 253-254) จำแนกกลวิธีการเขียนส่วนท้ายดังนี้

1. จบด้วยการสรุปประเด็นสำคัญของเรื่อง
2. จบด้วยการย่อเรื่อง
3. จบด้วยการตั้งคำถาม
4. จบด้วยการแสดงจุดมุ่งหมายของผู้แต่ง
5. จบด้วยบทกวี สุภาษิต คำคมต่าง ๆ

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวสรุปกลวิธีการเขียนความจบได้ดังนี้

1. จบด้วยการสรุปประเด็นสำคัญของเรื่อง
2. จบด้วยการทิ้งท้ายไว้ให้คิดเอาเอง
3. จบด้วยการย่อเรื่อง
4. จบด้วยย่อหน้าหรือประโยคประทับใจ
5. จบด้วยการย้ำใจความสำคัญของเรื่อง
6. จบด้วยการสรุปความเห็นสนับสนุนเรื่องที่ได้กล่าวแล้ว

7. จบด้วยการตั้งคำถาม
8. จบด้วยการตอบคำถาม
9. จบด้วยการวิเคราะห์ตามนัยของชื่อเรื่องให้กว้างขึ้น
10. จบด้วยการทวนใจความในย่อหน้าที่เป็นความนำ
11. จบด้วยการพลิกความคิดโดยไม่ได้คาดฝันมาก่อน
12. จบด้วยการแสดงจุดมุ่งหมายของผู้เขียน
13. จบโดยเรียกร้องขอความร่วมมือให้ผู้อ่านปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง
14. จบด้วยคำชักจูง หรือคัดค้านโดยใช้คำพูดของบุคคลสำคัญสรุป
15. จบด้วยเรื่องเกร็ด
16. จบด้วยการให้ความรู้อย่างแปลก
17. จบด้วยจุดสุดยอดแบบเรื่องสั้น
18. จบด้วยวิธีตัดกลับ หรือหวนกลับ
19. จบด้วยคำพังเพย สุภาษิตหรือบทกวี
20. จบด้วยการตั้งข้อสังเกต
21. จบด้วยการเขียนเยาะเย้ย
22. จบโดยวิธีเล่นคำศัพท์ หรือคำที่เสียงคล้องจองกัน

ประเภทที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับสารคดี

นพรัตน์ คงมาลา (2531 : บทคัดย่อ) ศึกษาการใช้ภาษาในสารคดีของ วาณิช จรุงกิจอนันต์ พบว่า งานเขียนสารคดีของ วาณิช จรุงกิจอนันต์ มีลักษณะพิเศษในด้านการใช้ภาษาที่ก่อให้เกิดความบันเทิงใจ มีการเลือกใช้ภาษาพูดเพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกเป็นกันเอง และไม่เคร่งเครียดทั้งยังช่วยให้สื่อสารกับผู้อ่านได้ง่ายรวดเร็ว มีการดัดแปลงคำขึ้นใช้ ทำให้ได้ศัพท์ที่แปลก สะดุดตา มีความกะทัดรัด มีการนำคำมาใช้ร่วมกันโดยพิจารณาด้านเสียงและความหมายเป็นประการสำคัญ คำเหล่านี้ให้ความรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน การนำคำมาใช้ร่วมกันจะช่วยพรรณนาความรู้สึกและกิริยาอาการอย่างละเอียด เน้นให้ข้อความมีความหมายหนักแน่นชัดเจนขึ้น

ในด้านการใช้สำนวน มีการใช้สำนวนไทยเพื่อให้สื่อสารได้รวดเร็ว สร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองกับผู้อ่าน และมีการดัดแปลงสำนวนขึ้นใช้ สำนวนที่ดัดแปลงแล้ว มักให้ความรู้สึกขบขันหรือล้อเลียน ส่วนการใช้ภาพพจน์ วาณิช จรุงกิจอนันต์ นิยมใช้อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน และอติพจน์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถในด้านการใช้ภาษาที่สื่อความเข้าใจ ให้ภาพ ให้อารมณ์และความรู้สึกได้อย่างดี

นุชจรีย์ สุนทรวรรณ (2529 : 30-68) วิจัยบทความของ หลวงวิจิตรวาทการ พบว่ามีวิธีการเปิดและปิดเรื่องบางลักษณะต่างไปจากนักเขียนท่านอื่นอยู่บ้างโดยที่ปรากฏในบทความ พบลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

การเขียนความนำ หลวงวิจิตรวาทการเขียนความนำด้วยกลวิธีต่อไปนี้

1. เปิดเรื่องด้วยการเอ่ยพื้นความหลัง
2. เปิดเรื่องแบบตั้งคำถาม

3. เปิดเรื่องโดยอธิบายชื่อเรื่อง
4. เปิดเรื่องจากข่าว
5. เปิดเรื่องด้วยการสรุปความ
6. เปิดเรื่องโดยการกล่าวประวัติบุคคลสำคัญ
7. เปิดเรื่องโดยการบอกเจตนาและจุดมุ่งหมายของผู้เขียน
8. เปิดเรื่องโดยการเปรียบเทียบเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์
9. เปิดเรื่องด้วยจดหมาย

การเขียนลงท้าย ที่ นุชจรีย์ สุนทรวรรณ พบในบทความของ หลวงวิจิตรวาทการ ได้แก่

1. ปิดเรื่องด้วยการสรุปใจความสำคัญของเรื่อง
2. ปิดเรื่องโดยแสดงความคิดเห็นของผู้เขียน
3. ปิดเรื่องโดยทิ้งท้าย
4. ปิดเรื่องโดยเรียกร้องขอความช่วยเหลือ
5. ปิดเรื่องโดยตอบคำถาม
6. ปิดเรื่องโดยตั้งความปรารถนา ความหวัง คำอธิษฐาน การขอพร
7. ปิดเรื่องโดยนำสุภาษิตหรือบทกวีมากล่าว

ภรพัสุ สร้อยระย้า (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิเคราะห์ภาษาในงานเขียนสารคดีของ มนันยา พบว่า การใช้ประโยคส่วนใหญ่เป็นประโยคกระชับขนาดยาว ใช้ประโยคแจ้งให้ทราบเป็นหลักในการบอกเล่า ใช้ประโยคสั่งเพื่อแนะนำหรือเตือนผู้อ่าน ใช้ประโยคถามเพื่อให้ผู้อ่านคิดตามและต้องการตอบโต้ผู้เขียน โดยที่ประโยคส่วนใหญ่แสดงเจตนาชัดเจน

ด้านการใช้สำนวนโวหารพบว่า มนันยานิยมใช้บรรยายโวหารเป็นหลัก ใช้พรรณนาโวหารรองลงมา ใช้เทศนาโวหารเล็กน้อย และนิยมใช้สาธกโวหารกับอุปมาโวหารประกอบโวหารชนิดอื่น โดยใช้วิธีสร้างภาพพจน์ 4 วิธีได้แก่เลียนเสียงธรรมชาติ ใช้ปฏิพากย์ ใช้อติพจน์ และใช้บุคลาธิษฐาน ส่วนสำนวนโวหารที่มนันยาใช้สร้างอารมณ์ขันคือ บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร สาธกโวหาร และโวหารเปรียบเทียบ

ด้านการเรียบเรียงงานเขียนพบว่า มนันยานิยมเขียนความนำด้วยการกล่าวถึงภูมิหลัง ลำดับความตามเวลา เมื่อเขียนสารคดีและบทความท่องเที่ยว ลำดับความตามความสัมพันธ์ เมื่อเขียนบทความประเภทเรื่องเล่าจากประสบการณ์ บทความแสดงความคิดเห็น และบทความจากการแปล นิยมเขียนบทลงท้ายด้วยวิธีสรุปประเด็นสำคัญมากที่สุด

การเสนอความรู้และทัศนะมีความหลากหลาย มีกลวิธีเสนอความรู้ 7 วิธีคือ แนะนำผู้อ่าน อ้างอิงจากแหล่งข้อมูลอื่น แฝงความรู้ไว้ในบทสนทนา แฝงความรู้ไว้ในความคิดเห็น แฝงความรู้ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ ใช้วิธีเปรียบเทียบ และใช้วิธีแทรกเรื่องขำขัน ส่วนการเสนอทัศนะมี 4 วิธีคือ เสนอทัศนะผ่านบทสนทนา ผ่านคำถาม แฝงความคิดไว้ในการเล่าเรื่อง และเสนอทัศนะโดยอ้อม

ยุทธภูมิ สุวรรณเวช (2536 : บทคัดย่อ) ศึกษาศิลปะการใช้ภาษา กลวิธีการเขียนและแนวคิดในบทความของ รัตนะ ยาวะประภาษ ปรากฏผลการศึกษาดังนี้

ด้านศิลปะการใช้ภาษา พบว่า รัตนะ ยาวะประภาษ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อแสดงความคิด และความรู้สึก เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยพิจารณาได้จากการใช้ถ้อยคำ การใช้ประโยคและการใช้สำนวนโวหารแบบต่าง ๆ

ด้านกลวิธีการเขียนบทความ พบว่า การตั้งชื่อบทความที่ รัตนะ ยาวะประภาษ ใช้มากที่สุด คือ การตั้งชื่อโดยเน้นประเด็นสำคัญของเรื่อง นิยมเปิดเรื่องโดยใช้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข่าวหรือเหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ นำเสนอเนื้อเรื่องโดยใช้เหตุการณ์ในประเทศเพื่อการวิเคราะห์และปิดเรื่องโดยการเสียดสีประชดประชันเป็นส่วนใหญ่ การอภิปรายและการโต้คารมเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา และมักสื่อสารน้ำเสียงแบบเสียดสีประชดประชันมากที่สุด

ด้านแนวคิด พบว่า รัตนะ ยาวะประภาษ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเมือง การปกครองมากที่สุด นับเป็นประโยชน์ต่อการบริหารบ้านเมือง สำหรับแนวคิดทางด้านเศรษฐกิจและสังคม แม้จะปรากฏน้อยแต่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณค่าเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ที่เรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพอย่างแท้จริงของหนังสือพิมพ์

รุ่งฤดี ดวงดาว (2540 : ฆ) ศึกษาลักษณะของลีลาด้านการใช้ภาษาและด้านกลวิธีการเขียนที่ปรากฏในงานเขียนของ สมศรี สุกุมลนันทน์ ได้ผลสรุปว่า

ลีลาด้านการใช้ภาษาของ สมศรี สุกุมลนันทน์ มี 4 ลักษณะ คือ ด้านการใช้คำและถ้อยคำสำนวน เช่น การใช้คำที่ใช้ในภาษาพูด การใช้คำที่คิดขึ้นใหม่ และการเล่นคำ เป็นต้น ด้านการใช้ประโยค พบว่าผู้เขียนใช้ประโยคความซ้อนและประโยคความรวมมากกว่าประโยคความเดียว นอกจากนี้ยังมีการใช้ประโยคเปรียบเทียบและประโยคขนานความด้วย ด้านการใช้วจนะสัมพันธ์ พบว่ามี 3 ลักษณะคือ การเชื่อมโยงความโดยการละคำ การเชื่อมโยงความโดยการแทนที่ และการเชื่อมโยงความโดยการใช้คำที่มีความสัมพันธ์กัน ด้านการใช้ภาพพจน์พบว่าสมศรี สุกุมลนันทน์ใช้ภาพพจน์ 3 แบบ คือ ภาพพจน์แบบอุปมา ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์และภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐาน

ลีลาด้านกลวิธีการเขียนของ สมศรี สุกุมลนันทน์ มี 3 แบบ คือ กลวิธีการเขียนความนำ พบว่าใช้การเล่าเรื่องมากที่สุด กลวิธีการเขียนเนื้อเรื่องพบว่าใช้การเล่าเรื่องเป็นกลวิธีหลัก โดยแทรกด้วยการอธิบาย การยกตัวอย่างหรือการใช้บทสนทนา ส่วนกลวิธีการเขียนบทสรุปพลว่าใช้การสรุปแบบแสดงความคิดเห็นมากที่สุด

วาสนา รัตนมิ่ง (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาแนวคิด และกลวิธีการเขียนบทความของ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

ผลการศึกษาแนวคิดพบว่า เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนอแนวคิดทางการศึกษา อันเป็นประโยชน์เกี่ยวกับคุณค่าของการศึกษา การจัดการศึกษา แบบเรียน และการเรียนการสอนในระดับต่างๆ ในด้านเศรษฐกิจ ท่านได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่าย การเก็บภาษีอากร การยกฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชน และการแก้ปัญหาการรุกรานทางเศรษฐกิจ

การตั้งชื่อบทความที่เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีใช้มากที่สุดคือ การตั้งชื่อตามความสำคัญของเรื่อง การเขียนความนำนั้นส่วนใหญ่ขึ้นต้นด้วยการบอกจุดมุ่งหมายของการเขียนบทความ การบรรยายเป็นวิธีนำเสนอเนื้อเรื่องที่เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีใช้เขียนมากที่สุด ระดับภาษาที่เสนอเรื่องมีทั้งที่เป็นแบบแผนและไม่เป็นแบบแผน ส่วนการเขียนสรุปนั้นใช้วิธีสรุปใจความสำคัญของเรื่องเป็นส่วนใหญ่

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเหล่านี้ ผู้วิจัยเห็นว่าเพียงพอสำหรับเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกลวิธีการเขียนสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล

บทที่ 2
วิเคราะห์แหล่งข้อมูลในสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล

ในการเขียนสารคดีให้น่าสนใจแหล่งข้อมูลเป็นส่วนหนึ่งซึ่งมีความสำคัญกับการเขียน เพราะนักเขียนสารคดีที่ประสบความสำเร็จนั้น ย่อมจะต้องสะสมวัตถุดิบที่จะนำมาเขียนไว้เป็นจำนวนมาก สิทธา พินิจภูวดล (2514 : 24-25) กล่าวถึงแหล่งข้อมูลในการเขียนว่า

การเขียนโดยไม่ใช้ความคิดเห็นของตนเองเลยนั้นเป็นไปได้ยาก ผู้เขียนย่อมนำเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากตัวเองไปใส่ไว้ในข้อเขียนของตนเอง ถ้านำตนเองเข้าไปใส่ไว้ในข้อเขียนมากเท่าใด ผู้เขียนก็ย่อมจะมีทางเขียนได้อย่างละเอียด สมบูรณ์และน่าสนใจมากเท่านั้น เพราะไม่มีแหล่งความรู้ใดที่จะดีไปกว่าตนเอง อย่างไรก็ตามถึงผู้เขียนจะได้ข้อมูลจากตนเองแล้วก็ยังไม่ควรจะละเลยข้อมูลที่ได้จากผู้อื่นด้วยแม้ว่าผู้เขียนจะเป็นผู้เชี่ยวชาญก็ตาม วิธีเก็บข้อมูลจากผู้อื่นที่ง่ายที่สุดและสนุกด้วยก็คือ

1. เก็บจากการสัมภาษณ์ ความคิดของผู้ถูกสัมภาษณ์นั้นอาจจะนำมาเขียนเรื่องได้ทั้งเรื่อง
2. เก็บจากการสนทนาและการอภิปรายกับสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน กับคนที่รู้จัก การอภิปรายมีทั้งการรับและการให้ ทำให้ความคิดแจ่มแจ้งและขยายตัว
3. เก็บจากการอ่านหนังสือพิมพ์รายวัน หนังสือรายสัปดาห์ หนังสือรายเดือน นิตยสารอื่นๆ ตลอดจนสารานุกรม ฯลฯ ล้วนเป็นแหล่งที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างไม่จบสิ้น นอกจากนี้ก็อาจจะได้ข้อมูลจากรายการวิทยุ ภาพยนตร์ ละคร ฯลฯ

แนวความคิดนี้สอดคล้องกับถวัลย์ มาศจรัส (2539 : 44-45) ที่กล่าวถึงแหล่งข้อมูลไว้ว่า

แหล่งข้อมูลที่สำคัญที่สุดคือตัวผู้เขียนเอง แหล่งข้อมูลในตนเองได้แก่ ประสบการณ์ในชีวิต ความรู้ ความคิด ทักษะในการเขียนและจินตนาการ ส่วนที่นอกเหนือไปจากนี้ถือเป็นแหล่งข้อมูลอื่น เช่น ห้องสมุด ความรู้จากประชาชนที่มีความสามารถในงานอาชีพ ซึ่งแหล่งข้อมูลเหล่านี้ถ้าจะเขียนถึงจะต้องสอบถาม ค้นคว้าจนแน่ใจว่าเมื่อนำเสนอไปแล้วจะต้องไม่ผิดพลาด

ธีรภาพ โลหิตกุล เป็นนักเขียนสารคดีที่ให้ความสำคัญจากแหล่งข้อมูล เพื่อจะนำมาวางโครงเรื่องและแก่นเรื่องดังที่ธีรภาพ โลหิตกุล (2529 : 87) กล่าวไว้ว่า

"การได้มาซึ่ง "ธีม" (Theme) และ "พล็อต" (Plot) ย่อมไม่ได้มาจากการนั่งคิดเอาเอง เราพอจะแบ่งที่มาได้สามทางคือ

ก. จากการค้นคว้าข้อมูลเอกสารในห้องสมุด ทั้งข้อมูลทางวิชาการและข้อมูลเชิงประสบการณ์ ของผู้ที่เคยเดินทางไปในจุดที่เราจะถ่ายทำมาก่อนแล้ว

ข. จากนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ ในที่นี้อาจหมายถึงที่ปรึกษาทางวิชาการของกองถ่ายหรือจากบุคคลที่เคยเดินทางไปมาก่อน โดยไปพูดคุยหรือสัมภาษณ์เก็บข้อมูล

ค. จากการเดินทางไปสำรวจในพื้นที่หรือการทำพรี-โปรดักชั่น หมายถึงการลงไปดูพื้นที่จริง พูดคุยกับแหล่งข้อมูลท้องถิ่น รวมถึงการค้นคว้าเอกสารในห้องสมุด หรือพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น

ข้อมูลทั้งสามแหล่งนี้ จะถูกนำมาประมวลสรุปเป็นธีมและพล็อต เพื่อไม่ให้การลงไปถ่ายทำจริงสะเปะสะปะไร้ทิศทาง

เมื่อสำรวจสารคดีทั้ง 263 เรื่องของธีรภาพ โลหิตกุล จากหนังสือรวมสารคดี 22 เล่ม พบว่า ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และมักจะเลือกแหล่งข้อมูลมาใช้มากกว่าหนึ่งแหล่งในการเขียนสารคดีเรื่องหนึ่งๆ ที่มาของข้อมูลที่ใช้ในการเขียนบางครั้งผู้เขียนแสดงไว้ในตอนท้ายเรื่อง บางครั้งต้องวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ผู้เขียนเสนอในเรื่อง ดังนั้นในการวิเคราะห์แหล่งข้อมูลที่ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้ในการ

เขียนสารคดีจึงอาศัยการจัดกลุ่มตามข้อมูลส่วนใหญ่ที่ผู้เขียนนำเสนอไว้ในสารคดีเรื่องหนึ่งๆ เป็นเกณฑ์ ซึ่งจำแนกแหล่งข้อมูลได้ดังนี้

1. กลุ่มแหล่งข้อมูลทางวิชาการ
   - 1.1 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง
   - 1.2 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์
   - 1.3 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่
   - 1.4 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับสัตว์
   - 1.5 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเพลง
2. กลุ่มแหล่งข้อมูลทางประสบการณ์
   - 2.1 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรง
     - 2.1.1 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง
     - 2.1.2 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงแบบสะสม
   - 2.2 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์รอง
     - 2.2.1 แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา
     - 2.2.2 แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ
     - 2.2.3 แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการฟังเรื่องเล่า ตำนาน

1. <u>กลุ่มแหล่งข้อมูลทางวิชาการ</u> คือ แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสารทางวิชาการในด้านต่างๆ ที่ผู้เขียนใช้ค้นคว้าและอ้างอิงประกอบการเขียนสารคดี แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

<u>1.1 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง</u> คือ เอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับการเมืองทั้งการเมือง ในประเทศและการเมืองต่างประเทศ สารคดีที่ใช้แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง ได้แก่

สารคดีเรื่อง <u>ทางสามแพร่ง</u> ในสารคดีชุด แรงดลใจ

สารคดีเรื่อง <u>สองทศวรรษ</u> ไซ่ง่อนแตก กับคำสารภาพของนักบุญใจบาป ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น

โดยมีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>ทางสามแพร่ง</u> ในสารคดีชุด แรงดลใจ ทางเดินในชนบทอันสงบงาม แวดล้อมด้วยทุ่งหญ้าและแมกไม้เขียวขจี เสมือนเป็น "ภาพฝัน" อันงดงามในใจมนุษย์ ทว่ามันเป็น "ทางสามแพร่ง" ที่คนเดินก็ยังไม่รู้ทิศทางและจุดหมาย บางที "ฝันหวาน" อาจกลายเป็น "ฝันร้าย" ได้เหมือนกัน เป็นคำเปรียบเปรยถึงภาพถ่ายในชนบทชานกรุงเยรูซาเล็ม ที่ผู้เขียนได้บันทึกเอาไว้ด้วยความรู้สึกเพียงแค่เป็นทิวทัศน์ที่สวยงามเหมือน "ภาพฝัน" กระทั่งในเดือนตุลาคม 2538 ข่าวการตายของนายยิตซัค ราบิน นายกรัฐมนตรีอิสราเอล ผู้ซึ่งลงนามในสนธิสัญญาสงบศึกกับปาเลสไตน์ เพื่อนำสันติภาพมาสู่ตะวันออกกลาง เขาเป็นชาวยิวที่เกิด ณ เยรูซาเล็ม แล้วก็ตายที่เยรูซาเล็ม เมื่อถูกชาวยิวหัวรุนแรงลอบสังหาร เพราะไม่พอใจที่เขายอมแบ่งพื้นที่บางส่วนของเยรูซาเล็มให้ปาเลสไตน์ วันที่เขาถูกยิงคือวันที่ชาวยิวที่สนับสนุนเขา ออกมาชุมนุนฉลองสันติภาพพร้อมๆ กับเขา หลังทราบข่าวนี้ผู้เขียนหยิบภาพถ่ายนี้ขึ้นมาดู คราวนี้ "ภาพฝัน" อันงดงามกลับดูเหมือน "ฝันร้าย" ของชาวยิว ชาวปาเลสไตน์ และชาวโลก เยรูซาเล็มเป็นนครศักดิ์สิทธิ์มีอายุเก่าแก่กว่า 3,000 ปี เป็นเมืองที่คนในศาสนาต่างๆ อย่างน้อย 3 ศาสนาคือ อิสลาม คริสต์ และยิว อ้างว่าศาสนาของตนถือกำเนิดขึ้นที่นี่ เป็นเหตุให้มีสงครามแย่งชิงเมืองนี้มาตลอด 3,000 ปี มีคนมากมายที่พยายามสร้างสันติภาพ

ห 152391 ร.3

แต่ต้องมาสังเวยชีวิตเพื่อเยรูซาเล็ม การตายของนายยิตซัค ราบิน เท่ากับขบวนการสันติภาพได้ก้าวสู่ "ทางสามแพร่ง" อีกครั้งหนึ่งแล้ว ในเมื่อการสู้รบระหว่างชาวยิวและปาเลสไตน์หัวรุนแรงยังไม่มีทีท่าว่าจะยุติลง

ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้แหล่งข้อมูลทางการเมืองเพื่อสื่อว่าเหตุใดคนที่นับถือศาสนาต่างกันจึงไม่สามารถปรองดองกันได้

สารคดีเรื่อง <u>สองทศวรรษ</u> ไซ่ง่อนแตก กับคำสารภาพของนักบุญใจบาป ในสารคดีชุดกบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น ประสบการณ์การเดินทางไปในอินโดจีนของผู้เขียน ทำให้ประจักษ์ว่าการมีชีวิตอย่างสงบสุขตามอัตภาพเป็นความสุขที่สุดแล้ว แต่ถ้าภาวะที่อยู่ในสภาพต้องแบกปืน หลบระเบิด บ้านแตกสาแหรกขาดจะหนีไปทางไหนก็ไม่ได้ ที่ชาวเวียดนามประสบดูจะหนักหนาที่สุด เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนทำรายงานเรื่อง "สงครามเวียดนาม" เมื่อตอนเรียนวิชาประวัติศาสตร์สมัยเรียนมหาวิทยาลัย ผู้เขียนจำได้ว่าอาจารย์วิเคราะห์ให้ฟังว่า สงครามเวียดนามเป็นบทเรียนที่สหรัฐฯต้องจดจำจากความผิดพลาดในฐานะ "นักบุญโลกเสรี" และ "ตำรวจโลก" แต่สหรัฐฯไม่เคยสรุปบทเรียนจากกรณีนี้อย่างไร จนเวลาผ่านไป 20 ปี มีข่าวที่ทำให้ทุกคนต้องสนใจคือ การเปิดตัวหนังสือ In Retrospect : The Tragedy and Lessons of Vieatnam หรือ อดีตรำลึก : โศกนาฏกรรมและบทเรียนจากเวียดนาม ผลงานเขียนของ นายโรเบิร์ต แม็กนามารา อดีตรัฐมนตรีกลาโหม ผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบายนำสหรัฐฯสู่สงครามเวียดนาม จนมีสื่อมวลชนเรียกว่า "สงครามแม็กนามารา" แม็กนามาราสารภาพว่าเขาดำเนินนโยบายผิดพลาด คำสารภาพในปี 2538 ของเขาช่างต่างจากคำแถลงของเขาเมื่อปี 2506 ที่ว่าจะทำทุกอย่างเพื่อชัยชนะ นำมาซึ่งความสูญเสียมากมาย ทั้งต่อตัวทหารสหรัฐฯและชาวเวียดนาม อีกทั้งผลทางด้านจิตใจของทั้งทหารสหรัฐฯและชาวเวียดนาม คำสารภาพของเขาจึงไม่อาจชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ ผู้เขียนเคยเดินทางไปเวียดนามมากกว่า 3 ครั้ง ได้ตั้งข้อสังเกตว่าบุคลิกของชาวเวียดนามค่อนข้างแข็งกระด้าง แต่เมื่อคำนึงถึงเรื่องราวที่ชาวเวียดนามที่ต้องผจญกับผลของสงคราม ทำให้ผู้เขียนเข้าใจในบุคลิกของชาวเวียดนามได้ดีขึ้น และหวังว่าคนอื่นน่าจะเข้าใจถึงเรื่องนี้ด้วย ถึงแม้ว่าแม็กนามาราจะออกมาสารภาพผิดกับชาวอเมริกัน แต่เขาไม่เคยยอมรับว่าสหรัฐฯพ่ายแพ้สงครามอัปยศที่เวียดนาม ยิ่งไปกว่านั้นเขาไม่เคยเอ่ยปากขอโทษผู้ที่ควรขอโทษที่สุด คือ ชาวเวียดนามเลยแม้แต่คำเดียว

ผู้เขียนได้แสดงแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการเขียน ไว้ตอนท้ายของเรื่องดังนี้

- เวียดนาม – การปฏิวัติที่ถูกหักหลัง สัมภาษณ์เตรือง นู ถัง และเรียบเรียงโดย เซคิ โทโมคะ แปลโดย ปิยม์
- สิ้นชาติ บันทึกของอดีตนายกรัฐมนตรีเหงียนเกากี แปลโดย พงษ์ พินิจ
- "คำสารภาพที่ช้าไป 25 ปี" บทความโดย สัญชาน วิเทศสัมพันธ์
- "ขวดหมึกแดงหกราด มหาสงครามเวียดนาม" บทความโดย ยุทธิยง ลิ้มเลิศรส

ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้หนังสือและบทสัมภาษณ์ข้างต้นเป็นแหล่งข้อมูลทางการเมือง เพื่อถ่ายทอดเรื่องราว และความวุ่นวายทางการเมืองในเวียดนาม ถึงแม้ว่าผู้เขียนจะกล่าวถึงบุคลิกของชาวเวียดนามที่ผู้เขียนสังเกตได้จากการเดินทางไปเวียดนามก็ตาม แต่ใจความสำคัญของเรื่องผู้เขียนมุ่งถ่ายทอดเรื่องราวความวุ่นวายทางการเมืองของเวียดนาม

/<u>1.2 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์</u> คือ เอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของประเทศต่างๆ สารคดีที่ใช้แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ แยกตามประเทศได้เป็น

- ประเทศกัมพูชา

สารคดีเรื่อง ประวัติศาสตร์ไม่ซ้ำรอย...จาก "เครมลิน1917" ถึง "เขมรินทร์1975" การปฏิวัติที่ถูกหักหลัง ในสารคดีชุด กบฏกริชบาหลี

สารคดีเรื่อง ขี่ "ทำปั่นเหาะ" เกาะ "นายรำคาญ" ...ตาม "คึกฤทธิ์" ไป "ถกเขมร" ในสารคดีชุด กบฏกริชบาหลี

สารคดีเรื่อง กัมพูชา : อู่อารยธรรมนับพันปี ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง อลังการปราสาทขอม (1) นครวัด ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง ท่องมิติพิศวง ในโลกเทวาลัยขอม ในสารคดีชุด คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู

สารคดีเรื่อง ศรีศิขเรศวร : ภูผาแห่งมหาวิหาร ในสารคดีชุด ชายชรากับบ่วงกรรมและคำสาปนครวัด นครธม

- ประเทศเวียดนาม

สารคดีเรื่อง เสียงเพรียกแห่งความทรงจำที่ลำน้ำหอม ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม

สารคดีเรื่อง เพลิงธรรมที่ไซ่ง่อน ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น

สารคดีเรื่อง แว่วเสียงสัจธรรมลำน้ำหอม ที่จักรพรรดินครเว้ ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

- ประเทศพม่า

สารคดีเรื่อง รินน้ำตาที่เชียงตุง ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

สารคดีเรื่อง 'วันนี้ที่รอคอย' เงาอดีตรัฐไทแดนอาถรรพณ์ (2) ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม

สารคดีเรื่อง พม่าเสียเมือง "แค้น" คลาสสิคของคึกฤทธิ์ ปราโมช ในสารคดีชุด ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ

- ประเทศลาว

สารคดีเรื่อง มิติแห่งลำโขง 1 ในสารคดีชุด แรงดลใจ

- กลุ่มประเทศอินโดจีน

สารคดีเรื่อง นางงามสันติภาพ ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

- ประเทศเบลเยียม

สารคดีเรื่อง วอเตอร์ลู หลุมฝังอหังการ "นโปเลียน" ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น

- ประเทศโปรตุเกส

สารคดีเรื่อง หอรบเบเลง บทเรียนแห่งชะตากรรม ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม

- ประเทศไทย

สารคดีเรื่อง ใบไม้ป่า ในสารคดีชุด แรงดลใจ

สารคดีเรื่อง สายหมอกและเสียงระฆัง ในสารคดีชุด แรงดลใจ

สารคดีเรื่อง อลังการ ในสารคดีชุด แรงดลใจ

สารคดีเรื่อง พระราชปณิธาน ในสารคดีชุด แรงดลใจ

สารคดีเรื่อง อุทาหรณ์ ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

สารคดีเรื่อง อาดูรแห่งสายน้ำ ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>รินน้ำตาที่เชียงตุง</u> ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ ผู้เขียนรู้สึกเสียใจหลังจากได้ทราบข่าวว่า จะมีการทุบทำลายหอเจ้าฟ้าหรือพระราชวังของหลวงเจ้าฟ้าเชียงตุงในรัฐฉาน เพื่อใช้สร้างโรงแรมและสวนสาธารณะเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เชียงตุงเป็นถิ่นฐานของชาวไทยกลุ่มหนึ่งคือ "ไทขึน" หรือ "ไทเขิน" ตามชื่อแม่น้ำขึนที่ไหลผ่านเชียงตุง และยังมีหนองน้ำใหญ่ใจกลางเมืองที่เรียกกันว่า "หนองตุง" หรือ "หนองตุ๋ง" เป็นที่มาของชื่อ "เชียงตุง" ถิ่นที่อยู่บริเวณนี้เป็นที่อยู่ของชนเผ่าไทหลาย ๆ เผ่าพันธุ์ ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากการที่ประเทศมหาอำนาจยุโรปเข้ามายึดครองดินแดนนี้ และได้แบ่งแยกเขตแดนออกจากกัน ทำให้ชาวไทกลุ่มต่าง ๆ กลายเป็นชนกลุ่มน้อยในแต่ละประเทศ หลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลพม่าพยายามดำเนินนโยบายให้ชนกลุ่มน้อยได้ปกครองตนเอง แต่รัฐบาลก็ถูกรัฐประหารจากนายพลเนวิน และได้ยกเลิกข้อตกลงดังกล่าว อีกทั้งยังจับบรรดาเจ้าฟ้าไทใหญ่ เจ้าฟ้าไทเขิน และราชนิกุลเชื้อสายไทเขินจำคุก ชาวเชียงตุงไม่สามารถแสดงความคิดเห็นใด ๆ หรือพูดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ เพราะเกรงจะถูกจับกุม และเป็นสาเหตุให้รัฐบาลทหารพม่าทุบหอเจ้าฟ้าเพื่อเป็นการขุดรากถอนโคนระบอบกษัตริย์ให้สิ้นซาก และเพื่อให้ชนเผ่าต่าง ๆ สยบอยู่แทบเท้า ผู้เขียนรู้สึกสะเทือนใจกับเหตุการณ์ดังกล่าวและเห็นใจชาวไทเขินเป็นอย่างมาก

เมื่อวิเคราะห์จากเนื้อหาที่นำเสนอในเรื่อง จะเห็นว่าผู้เขียนมุ่งให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวไทกลุ่มต่างๆ ในประเทศพม่า โดยเฉพาะชาวไทเขินที่เชียงตุง ผู้เขียนไม่ได้แสดงแหล่งที่มาของข้อมูลที่ชัดเจน ผู้อ่านที่ได้อ่านสารคดีเรื่องนี้จะได้รับทราบประวัติศาสตร์ของชาวไทในพม่า พร้อมกับสลดใจในการสูญเสียทั้งเอกราชและสถาบันกษัตริย์อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทเขิน

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>วอเตอร์ลู หลุมฝังอหังการ "นโปเลียน"</u> เดือนกรกฎาคม 2537 ผู้เขียนต้อนรับสหายชาวเวียดนามด้วยการพาไปเที่ยวชมวัดพระแก้ว พระบรมมหาราชวัง เสร็จแล้วก็เดินรอบๆสนามหลวงเล่าเรื่องราวต่างๆตามภาษาไกด์จำเป็น ทั้งเรื่องราว 6 ตุลาฯ,14 ตุลาฯ และพฤษภาทมิฬ ที่มีผู้คนล้มตายมากมาย เพื่อนของผู้เขียนจึงกล่าวว่านึกว่าจะมีแต่ที่ที่เว้ ที่มีการฆ่าฟันกันหน้าวัดวาอาราม เบลเยี่ยม เดือนพฤศจิกายน 2534 ผู้เขียนกับเพื่อนเดินทางไปยัง "วอเตอร์ลู" ชนบทเล็กๆห่างจากเมืองหลวงของเบลเยี่ยมไปทางใต้ราวหนึ่งชั่วโมง เพราะที่นี่เคยเป็นสมรภูมิรบอันดุเดือดในอดีต ความรู้สึกแรกที่เห็นคือ เบลเยี่ยมมีการดูแลสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์แห่งนี้เป็นอย่างดี ไม่มีบ้านเรือนร้านค้าต่างๆ มาตั้งใกล้ๆให้รกตาเหมือนที่หลายๆแห่งในประเทศไทย ที่ไม่มีการดูแลเรื่องนี้เลย วอเตอร์ลูสงบเงียบและมีสภาพเหมือนท้องทุ่งในชนบท จนไม่น่าเชื่อว่าเมื่อราว 176 ปีก่อน ที่นี่เคยมีทหารอังกฤษและเยอรมันแห่งฝ่ายสัมพันธมิตร กับฝ่ายของจักรพรรดินโปเลียน โบนาปาร์ต แห่งฝรั่งเศสซึ่งมีผู้นำทัพที่สามารถ สงครามนี้ทำให้ชาวยุโรปที่ร่วมรบในสงครามต้องล้มตายลงไปและยุติบทบาทของนโปเลียนในที่สุด จากการค้นประวัติศาสตร์ทำให้ทราบว่านโปเลียนมีรูปร่างเล็กสูงเพียง 157 เซนติเมตร ซึ่งแตกต่างกับความยิ่งใหญ่อหังการของเขาเป็นอย่างมาก เขามีเชื้อสายอิตาเลียนเกิดที่เกาะคอร์ซิกา แต่ภายหลังเกาะนี้ตกเป็นของฝรั่งเศส เขาจึงกลายเป็นพลเมืองฝรั่งเศส และได้เข้าศึกษาในโรงเรียนทหารที่ปารีสซึ่งเป็นสถาบันของคนชั้นสูง ทำให้นโปเลียนมีปมด้อยเพราะความที่เป็นพลเมืองชั้นสอง ปมด้อยทั้งสองนี้กระมังที่ปมเพาะความทะยานอยากที่จะเป็นใหญ่ ดร.น้ำเงิน บุญหนัก เรียบเรียงไว้ในหนังสือ ยุโรปสมัยใหม่ ค.ศ. 1789 – 1914 ไว้ว่า นโปเลียนเริ่มฉายแววโชติชวงตั้งแต่อายุ 27 ปี เมื่อได้รับตำแหน่งผู้บัญชาการแนวรบด้านอิตาลีของฝรั่งเศส และนำกองทัพยึดครองแว่นแคว้นต่างๆในอิตาลีได้ทั้งหมดอย่างรวดเร็ว และเมื่อเกิดการปฏิวัติในฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. 2332 เขาใช้

ช่องทางนี้ขึ้นสู่อำนาจและสถาปนาตัวเองเป็นจอมจักรพรรดิ์แห่งฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2347 ในเวลานั้นเขามีอายุเพียง 35 ปี ราชสำนักฝรั่งเศสในยุคนโปเลียนยิ่งใหญ่ แผ่อิทธิพลไปถึงรัสเซีย จนกระทั่งปี พ.ศ. 2354 กองทัพของนโปเลียนก็ถูกสัมพันธมิตรบุกถึงปารีสและเนรเทศเขาไปอยู่ที่เกาะเอลบา ซึ่งเป็นเกาะเล็กๆนอกชายฝั่งอิตาลีในปี 2357 แต่ปี 2358 เขาก็แอบหนีกลับมาฝรั่งเศสและรวบรวมกำลังพล เพื่อต่อสู้กับสัมพันธมิตร แต่ก็พ่ายแพ้อย่างย่อยยับในสมรภูมิ วอเตอร์ลู เมื่อ 18 มิถุนายน 2358 นโปเลียนถูกจับขังไว้ที่เกาะเซนต์เฮเลน่าที่โดดเดี่ยวอยู่กลางมหาสมุทรแอตแลนติกด้านใต้ และเสียชีวิตในปี พ.ศ. 2364 ด้วยวัย 52 ปี ผู้เขียนมองดูท้องทุ่งวอเตอร์ลูซึ่งฝังร่างนักรบ และความทรงจำรวมทั้งความอหังการของนโปเลียนจอมทะนงไว้ และให้ข้อคิดว่าบทเรียนนี้น่าจะทำให้มนุษยชาติได้จดจำ แต่สงครามก็ยังเกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่าด้วยความกระหายอำนาจของผู้นำ และผู้เขียนปิดท้ายว่าไม่รู้ว่าจะต้องมีอีกกี่วอเตอร์ลู สันติภาพจึงจะคงอยู่ตลอดไป

ผู้เขียนได้แสดงแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการเขียนไว้ดังนี้

- ยุโรปสมัยใหม่ ค.ศ. 1789 – 1914 โดยดร. น้ำเงิน บุญหนัก
- 38 เหตุการณ์สำคัญที่เปลี่ยนโลก แปลและเรียบเรียงโดย ม. เกิดสว่าง
- Destination Brusseis : The Heart of Euroup by tourist information Brusseis 1991

สารคดีเรื่องนี้ธีรภาพ โลหิตกุล เริ่มต้นเรื่องด้วยสิ่งที่สลดใจจากการสนทนากับเพื่อนชาวเวียดนาม ทำให้ผู้เขียนหวนนึกไปถึงการเดินทางไปยังวอเตอร์ลูที่ประเทศเบลเยี่ยม จากนั้นผู้เขียนก็ได้แสดงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของฝรั่งเศสที่เกี่ยวข้องกับสงครามวอเตอร์ลู โดยค้นคว้าแหล่งข้อมูลจากหนังสือหลายเล่ม และให้แง่คิดตอนท้ายถึงสงครามที่เกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่ามนุษย์ก็ยังไม่มีสันติภาพ

1.3 <u>แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม</u> วิถีชีวิตความเป็นอยู่ คือ เอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนชาติต่างๆ สารคดีที่ใช้แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ได้แก่

สารคดีเรื่อง <u>ตามรอยหมอด็อดด์ ตอนที่ 2 : สู่สิบสองปันนา</u> ในสารคดีชุด กบฏกริชบาหลี ซึ่งกล่าวว่า ในบทที่ 3 ของหนังสือ ชนชาติไท ของดร. วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์ บรรยายถึงการเดินทางไปยัง "อาณาจักรสิบสองปันนา" ผู้คนที่นี่พูดภาษาไทใกล้เคียงกับคำเมือง เชียงใหม่ เชียงราย ซึ่งหมอด็อดด์คุ้นเคยดี หมอด็อดด์เดินทางเข้าไปในดินแดนสิบสองปันนา เพื่อเผยแผ่ศาสนาและสำรวจวิถีชีวิตของชนชาติไทเผ่าต่างๆ โดยใช้ภาษาเหนือที่ท่านชำนาญเป็นเครื่องมือสื่อสาร จนเป็นที่น่าประหลาดใจในหมู่ชาวไทลื้อว่าทำไมจึงอ่านเขียนภาษาไทลื้อ (ซึ่งใกล้เคียงกับตัวหนังสือล้านนามาก) ได้ ในบันทึกของหมอด็อดด์ได้วิเคราะห์ถึงชื่อ "สิบสองปันนา" ว่าคงมาจากโบราณอาณาเขตเหล่านี้แบ่งเป็น 12 มณฑล แต่ละมณฑลมีที่นา 1000 ซึ่งตรงกับข้อสันนิษฐานของนักวิชาการจีน ในขณะที่บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ นักเขียนสารคดีผู้ล่วงลับได้อธิบายว่าชื่อ "สิบสองปันนา" เป็นอาณาเขตของชาวไทลื้อสองฝั่งแม่น้ำโขง แบ่งเป็นหัวเมืองใหญ่สิบสองเมือง แต่ ส. พลายน้อย นักเขียนสารคดีอาวุโสอีกท่านหนึ่งได้ให้ข้อมูลไว้ในหนังสือสารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย ไว้ว่า "สิบสองปันนา" หรือ "สิบสองพันนา" ไม่ได้มีความหมายเพียงสิบสองเมือง แต่หมายถึงพื้นที่นาซึ่งถือเอาจำนวนพันธุ์ข้าวเปลือกที่นำไปหว่านทั่วอาณาจักร จะสิ้นพันธุ์ข้าวทั้งหมดหนึ่งหมื่นสองพันตางหรือเท่ากับสิบสองพันตาง (ตาง คือ กระบุงสำหรับตวงข้าวเปลือกบรรจุได้ 15 กิโลกรัมครึ่ง) สรุปคือ "สิบสองพันนา" จึงหมายถึงพื้นที่ทำนาของชาวไทลื้อหลายๆหมู่บ้าน เมื่อรวมได้ 1 พันตางก็ตั้งเป็น 1 หัวเมือง รวมทั้งสิ้นได้ 12 หัวเมือง จึงเรียก 12 พันนา แต่สำเนียงชาวไทลื้อออกเสียงเป็น "สิบสองปันนา" ปีที่หมอด็อดด์เดินทางไป

ถึง (พ.ศ. 2452) สิบสองปันนากลายเป็นส่วนหนึ่งของจีนไปแล้ว หมอด็อดด์ยอมรับว่าสิบสองปันนาเป็นดินแดนที่พุทธศาสนามีความเข้มแข็งมาก แต่ก็ยังมีการถือผีสางอยู่มากและดูจะเคร่งครัดกว่าพุทธศาสนาเสียอีก ในหนังสือชนชาติไทย ที่ท่านกล่าวถึงชนชาติไทหลายๆเผ่า ดูเหมือนท่านจะพิพากษาไทลื้อสิบสองปันนาดุเดือดที่สุด อาจเพราะท่านไม่สามารถเผยแผ่ศาสนาคริสต์เข้าไปได้ ซึ่งถือเป็นมุมมองของนักเผยแผ่ศาสนาที่หวังผลเลิศจนเกินไป ทั้งๆที่คุณูปการในฐานะ "นักเดินทางผู้ใฝ่รู้" ก็ยังคงอยู่ในความทรงจำของผู้เขียน แต่มิได้หมายความว่าเราจะต้องเห็นด้วยกับท่าน

สารคดีเรื่องนี้ ผู้เขียนได้แสดงไว้ตอนท้ายเรื่องว่าได้แหล่งข้อมูลมาจาก หนังสือชนชาติไทย (The Tai Race : The Elder Brother of the Chinese) โดย ดร. วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์ แปลและเรียบเรียงโดย หลวงนิเพทย์นิติสรรค์ ผู้เขียนจึงนำมาเรียบเรียงโดย นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาวไทลื้อสิบสองปันนาจากบันทึกของหมอด็อดด์ ในหนังสือชนชาติไท กับประสบการณ์ของผู้เขียนที่เดินทางไปเยือน ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นแตกต่างจากบันทึกของหมอด็อดด์ค่อนข้างมาก

/<u>1.4แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับสัตว์</u> คือ เอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับสัตว์ สารคดีที่ใช้แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับสัตว์และบางครั้งก็พาดพิงไปถึงการอนุรักษ์ด้วย

สารคดีเรื่อง ม้าทะเล : ปลาเทพเจ้าผู้ปฏิวัติแบบแผนทางเพศ ในสารคดีชุด คืนสู่พงไพรและสายน้ำ

สารคดีเรื่อง โคลนนิ่ง, อานันท์, ไอสไตน์ และไดโนเสาร์กาฬสินธุ์ ในสารคดีชุด คนโยนฟืน โดยมีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>ม้าทะเล : ปลาเทพเจ้าผู้ปฏิวัติแบบแผนทางเพศ</u> ในสารคดีชุด คืนสู่พงไพรและสายน้ำ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความแปลกของม้าน้ำ ที่ตัวผู้จะทำหน้าที่ในการอุ้มท้องลูกแทนตัวเมีย

สารคดีเรื่องนี้ผู้เขียนไม่ได้แสดงแหล่งข้อมูลไว้ จากการเรียบเรียงของผู้เขียนวิเคราะห์ได้ว่าผู้เขียนได้ประมวลเรื่องราวของม้าน้ำมาจากรายงานการศึกษาชีวิตของม้าน้ำของนักวิทยาศาสตร์ทางทะเล

สารคดีเรื่อง <u>โคลนนิ่ง, อานันท์, ไอสไตน์ และไดโนเสาร์กาฬสินธุ์</u> ผู้เขียนกล่าวถึงข่าวเรื่องการ "โคลน" หรือ "แกะพิมพ์" สิ่งมีชีวิตให้ออกมาเหมือนกันได้โดยไม่ต้องต้องใช้การผสมพันธุ์ ที่ทำให้เกิดกระแส "ไดโนเสาร์ฟีเวอร์" ขึ้นในสังคม ทำให้ผู้เขียนคิดว่าเซลล์ไดโนเสาร์มาได้สักเซลล์มา "โคลน" เหมือนอย่างหนัง "จูราสสิคปาร์ค" อะไรจะเกิดขึ้น ในกรณีของคนถ้าเอาเซลล์คนอย่างอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ หรือคุณอานันท์ ปันยารชุน มาโคลนโลกก็จะได้มีแต่คนฉลาดและมีคุณธรรม ซึ่งคงเป็นการพูดกันสนุกๆ เพราะผลที่ได้คงได้คนที่เหมือนกันแค่หน้าตา แต่ไม่สามารถถอดแบบมันสมองและคุณธรรมได้ ถ้าวิทยาการ "โคลนนิ่ง" พัฒนาก้าวไปไกลมากๆ อาจเกิดธุรกิจ "ปั๊มคน" ขึ้นมาเพื่อขายแต่อวัยวะให้ผู้ป่วยอย่างไร้คุณธรรม หรือนำไปสร้างเป็นกองทัพแล้วติดอาวุธ ส่งไปก่อการร้ายทั่วโลก จากข่าวว่ามีการค้นพบไข่ไดโนเสาร์ทั้งรังที่ประเทศจีน ทำให้คิดว่ากรณีของไดโนเสาร์อาจเป็นไปได้ ถ้าเกิดเอาเซลล์ไป "โคลน" สำเร็จ แต่ถ้าบังเอิญเป็นสายพันธุ์กินเนื้อก็ชวนให้สยดสยองถึงผลที่จะตามมาหรือถ้าเป็นสายพันธุ์ที่กินพืช ก็คงไม่มีป่าให้อยู่ได้และคงทำให้ระบบนิเวศวิทยาของป่าปั่นป่วน ถ้ามนุษย์คิดจะเอาชนะธรรมชาติเมื่อไรก็รังแต่จะเกิดเรื่องวุ่นวาย ผู้เขียนคิดว่าโชคยังดีที่เวลานี้การ "โคลน" ยังทำได้แต่กับเซลล์ของสัตว์ที่ยังมีชีวิต และหวังใจว่าอย่าให้การ "โคลน" ไดโนเสาร์เป็นผลสำเร็จเลย ถ้าอยากให้ลูกหลานเราได้เห็นไดโนเสาร์ก็ให้ดูจากในหนัง แล้วพาไปดูโครงกระดูกของจริงซึ่งในเวลานี้มีการขุดค้นขึ้นมากมายในประเทศไทยเรา โดยเฉพาะที่อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ถือเป็นโครงกระดูกที่สมบูรณ์ที่สุด ขนาดเพียงหลุมเดียวยังพบซากฟอสซิลไดโนเสาร์พันธุ์

กินพืชถึง 600 ชิ้น ที่สำคัญจากการตรวจสอบของวงการโบราณชีววิทยาโลก ต่างยอมรับว่าซากไดโนเสาร์ที่กาฬสินธุ์เป็นพันธุ์ "ซอโลพอดส์" ที่ดำรงชีวิตอยู่ในยุคครีเตเชียสตอนต้น หรือราวๆ 130 ล้านปีขึ้นไป ซึ่งมีอายุพอๆกับซากไดโนเสาร์ที่พบที่อุทยานแห่งชาติภูเวียง จังหวัดขอนแก่น จุดที่ค้นพบคือบริเวณตีนภูกุ้มข้าว อยู่ในเขตวัดสักกะวัน อำเภอสหัสขันธ์ ห่างจากตัวเมืองกาฬสินธุ์เพียง 28 กิโลเมตร มีเรื่องเล่าว่า ในปี พ.ศ.2537 ก่อนการขุดค้นพบ 2-3 เดือน พระครูวิจิตรสหัสคุณ ท่านเจ้าอาวาสวัดสักกะวันไปนั่งสมาธิเจริญสติภาวนาบนภูกุ้มข้าว แล้วนิมิตเห็นสัตว์ฝูงใหญ่ฝูงหนึ่ง ไม่ทราบว่าเป็นสัตว์ประเภทไหน หลังจากนั้นไม่นานก็มีการค้นพบซากฟอสซิลไดโนเสาร์ กรมทรัพยากรธรณีถึงกับตั้งศูนย์วิจัยไดโนเสาร์ขึ้นที่นี่ โดยมีอาจารย์วราวุธ สธีธร "มิสเตอร์ไดโนเสาร์เมืองไทย" เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการ ในการผลักดันวงการโบราณชีววิทยาของไทยให้ก้าวหน้า น่าปลื้มที่ท่านเจ้าอาวาสวัดสักกะวันเห็นความสำคัญ และช่วยทำให้ชาวบ้านหันมาอนุรักษ์ซากฟอสซิลไดโนเสาร์เอาไว้ อานิสงฆ์นี้ส่งผลให้ "ศูนย์ศึกษาวิจัยและพิพิธภัณฑ์โบราณชีววิทยาแห่งภาคอีสาน" ก่อกำเนิดขึ้นที่วัดสักกะวันแห่งนี้ ทำให้ภาคอีสานของไทยเป็นแหล่งศึกษาเรื่องไดโนเสาร์ที่สำคัญอีกแห่งของโลก เพราะนิตยสาร "เนเจอร์" วารสารเชิงวิชาการที่ได้รับการยอมรับระดับโลกก็ยืนยันแล้วว่า ซากฟอสซิลที่ค้นพบที่ภูเวียงมีอายุเก่าแก่กว่าพันธุ์เดียวกันที่ค้นพบที่ใดทั่วโลก จนเกิดข้อสันนิษฐานว่าทวีปเอเชียเป็นแหล่งกำเนิดของไดโนเสาร์ เหตุนี้แหละคนรุ่นหลังจึงควรตระหนักถึง "บุญคุณของหลวงตา" คือท่านพระครูวิจิตรสหัสคุณ เป็นยิ่งนัก เพราะหากท่านไม่เห็นคุณค่าในเชิงการศึกษา ซากสัตว์ดึกดำบรรพ์ก็อาจเป็นเพียง "เครื่องมือ" ของอวิชชา อันอาจจะทำให้คลื่นมนุษย์มาที่วัดเพื่อขอหวย จากนั้นซากฟอสซิลอันล้ำค่าก็อาจพรุนไปด้วยรอยขัดถูหาเลขเด็ด

สารคดีเรื่องนี้ ผู้เขียนเชื่อมโยงเรื่องราวของการโคลนนิ่งสัตว์กับเรื่องราวของการค้นพบซากฟอสซิลไดโนเสาร์ในประเทศไทยซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากนิตยสารเนเจอร์ นับเป็นการใช้ข้อมูลเกี่ยวกับสัตว์ดึกดำบรรพ์ที่สูญพันธ์ไปแล้วโดยแทรกความคิดเห็นคุณค่าทางโบราณคดี ที่ผู้นำชุมชนอย่างพระครูวิจิตรสหัสคุณ ได้ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ซากฟอสซิลเอาไว้

1.5 <u>แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเพลง</u> คือ เอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับเพลงและพัฒนาการของเพลง ได้แก่ สารคดีบางเรื่องในสารคดีชุด ปฐมบทเพลงลูกทุ่งและเพลงเพื่อชีวิตไทย (พ.ศ.2480 – 2500) ดังนี้

สารคดีเรื่อง เพลงพื้นบ้านไทย : เพลงชีวิตนอกศตวรรษ

สารคดีเรื่อง พัฒนาการเพลงไทยสากลรากฐานเพลงชีวิตหลัง 2475

สารคดีเรื่อง ทศวรรษที่ 2480 : เพลงชีวิตยุคบุกเบิก

<u>ตัวอย่าง</u>

สารคดีเรื่อง <u>เพลงพื้นบ้านไทย : เพลงชีวิตนอกศตวรรษ</u> ในสารคดีชุด ปฐมบทเพลงลูกทุ่งและเพลงเพื่อชีวิตไทย (พ.ศ.2480 – 2500) ก่อนจะเกิดเพลงชีวิตในยุคของเพลงไทยสากลหลัง พ.ศ. 2475 เนื้อหาสะท้อนภาพชีวิตและสังคมไทย มีอยู่ในเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองในแต่ละภูมิภาคมาแต่ไหนแต่ไร ก่อนที่ยืนยง โอภากุล (แอ็ด คาราบาว) จะหยิบเอาชีวิตวณิพกตาบอดมาตีแผ่ในเพลง "วณิพก" ด้วยจังหวะดนตรีอันเร้าใจในทศวรรษนี้ หนังสือเพลงขอทานอันเป็นเพลงพื้นบ้านของไทยแขนงหนึ่งได้ตีพิมพ์เผยแพร่มาตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อต้นรัชการที่ 6 จุดเริ่มต้นของเพลงพื้นบ้านมาจากการรวมกลุ่มกันทำการเกษตรในไร่นา จากการออกเสียงช่วยเป็นสัญญาณกลายเป็นจังหวะสูงต่ำของบทเพลงในที่สุด ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อการผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน จึงมีรูปแบบที่เรียบง่ายในการร้องและเล่น

เนื้อหาสาระก็เน้นสนุกสนานเฮฮา แต่ยามใดที่อึดอัดจากความทุกข์ทั้งจากภัยธรรมชาติหรือการถูกเอารัดเอาเปรียบ เพลงพื้นบ้านก็เป็นทางระบายออก แม้กระทั่งความคับแค้นจากความ อยุติธรรมทางการเมืองก็เคยปรากฏเช่นเรื่องราวของ "เจ้าการะเกด" ในเพลงพวงมาลัยสมัยกรุงศรีอยุธยา สันนิษฐานว่าเป็นเพลงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ที่มีการติดต่อกับฝรั่งต่างชาติ แสดงออกถึงความรู้สึกของประชาชนที่เกลียดชังและต่อตานชาวต่างชาติที่มาเอารัดเอาเปรียบ ทั้งนี้เนื้อหาที่สะท้อนภาพสังคม, ความเป็นอยู่ และภาวะทางการเมืองนั้น มีอยู่ในเพลงพื้นบ้านของทุกชาติทุกภาษา เพลงพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมความบันเทิงที่อยู่คู่กับประชาชนมาตลอด มีบทบาทในการสะท้อนภาพชีวิตและสังคมทุกยุคทุกสมัย เมื่อสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์มีบทบาทขึ้นในสังคม ก็ได้ใช้รูปแบบของเพลงพื้นบ้านในการสะท้อนปัญหาบ้านเมือง หรือวิพากษ์วิจารณ์ตลอดจนเสียดสีผู้มีอำนาจในการบริหาร ซึ่งนอกจากจะดึงดูดใจผู้อ่านแล้ว ลักษณะแบบทีเล่นทีจริงนี้ยังทำให้ไม่ล่อแหลมต่อการถูกเพ่งเล็งจากรัฐบาลจนเกินไป ครั้นมาสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เมื่อยุคของเพลงไทสากลเปิดฉากขึ้น บทบาทเพลงสะท้อนภาพชีวิตเสียดสีสังคมจึงปรากฏเด่นชัดบนเวทีละครร้องและเวทีประกวดตามงานวัด โดยศิลปินนักร้องนักประพันธ์เพลงแนวชีวิตอย่าง แสงนภา บุญราศรี ตามมาด้วย เสน่ห์ โกมารชุน โดยบางเพลงได้พยายามประยุกต์เพลงพื้นบ้านประเภทลำตัด ลิเก มาเข้ากับทำนองเพลงไทยสากล ในเนื้อหาล้อการเมืองได้อย่างกลมกลืนตลกขบขัน

ธีรภาพ โลหิตกุล เขียนสารคดีเรื่องนี้ เพื่อแสดงวิวัฒนาการเพลงลูกทุ่งและเพลงเพื่อชีวิต โดยแสดงแหล่งข้อมูลไว้ท้ายเรื่อง ดังนี้

- หนังสือ เพลงนอกศตวรรษ โดยเอนก นาวิกมูล
- เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย โดยสุกัญญา สุจฉายา
- เพลงพื้นบ้านจากจังหวัดสุโขทัย ในหนังสือ พื้นบ้านพื้นเมือง โดย ปราณี วงษ์เทศ
- บลูส์...ดนตรีทุนนิยมที่สอดสัจธรรม ในหนังสือ คำตอบนั้นล่องลอยอยู่ตามสายลม โดย สิเหร่ (นามแฝง)
- วิสาสะ โดยสถิตย์ เสมานิตย์

ผู้เขียนนำเสนอประวัติความเป็นมาของเพลงชีวิตในยุคแรกๆ ที่มีต้นกำเนิดมาจากเพลงพื้นบ้านของไทย โดยมีเนื้อหาที่แสดงถึงสภาพชีวิตและสังคม และยังมีการนำมาใช้เพื่อระบายความทุกข์จากเรื่องต่างๆ รวมไปถึงใช้ต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคมอีกด้วย โดยมีการเชื่อมโยงของข้อมูลต่างๆที่ผู้เขียนค้นคว้ามาแล้วนำมาเรียบเรียงเป็นสารคดี

√2. <u>กลุ่มแหล่งข้อมูลทางประสบการณ์</u> คือ แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ของผู้เขียน ซึ่งได้จากการเดินทางไปเก็บข้อมูลมาเขียนสารคดี รวมทั้งการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว การอ่านวรรณกรรม การสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบและการฟังเรื่องเล่า ตำนาน แหล่งข้อมูลทางประสบการณ์แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

<u>2.1 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรง</u> คือ แหล่งข้อมูลที่ผู้เขียนได้จากการเดินทางไปยังสถานที่นั้นด้วยตนเอง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1.1 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง คือ แหล่งข้อมูลที่ผู้เขียนเดินทางไปเพื่อเก็บข้อมูลมาเขียนสารคดี สารคดีที่ใช้แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง โดยจัดกลุ่มตามประเทศที่เดินทางไป ได้แก่

- การเดินทางภายในประเทศ ได้แก่

สารคดีเรื่อง เก๊งตัวนั้น ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา

สารคดีเรื่อง ล่องแม่แตงสู่แก่งกิ๊ด ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา
สารคดีเรื่อง ดาละอั้ง ชนพลัดถิ่นในยุคโลกานุวัตร ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม
สารคดีเรื่อง อาคันตุกะ (2) ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม
สารคดีเรื่อง คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู ในสารคดีชุด คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู
สารคดีเรื่อง ฝันดี - ฝันเด่น ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก
สารคดีเรื่อง บันทึกผู้มาเยือน ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน
สารคดีเรื่อง พรุโต๊ะแดง – ป่าขี้เหร่? ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน
สารคดีเรื่อง สิ่งแปลกปลอม ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง วัชพืช ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง ชีวิตคือเมืองมายา? ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง ไร้มายาภาพ ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง คนช้อนกุ้ง ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง ภาพแทนคำ ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง ไม้ลายคราม ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง อัสดงในหมอกหนาว ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง ทางเลือกของกระดุมเงิน ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง สะพานชีวิต ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง เธอ ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง "ปราชัย" อัน "เริงรื่น" ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง แรงดลใจ ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง ฤาจะเหลือเพียงแต่ภาพ ? ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง คนย้อนแสง ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง กว่าจะสำนึก ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง คำถามจากถนนสวย ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง แดดนายใต้ชายคา ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง แดดผีตากผ้าอ้อม ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง อดีต ปัจจุบัน อนาคต ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง เส้นนำสายตา ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง เอกภาพบนความต่าง ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง ปลูกไว้ที่ใจก่อน ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต
สารคดีเรื่อง เลือนหายในสายหมอก ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต
สารคดีเรื่อง ดอกไม้ สายน้ำ ความดี บนเส้นทาง 108 ในสารคดีชุด คนโยนฟืน
สารคดีเรื่อง "ดอกไม้ใส่บาตร" กับคำถามฝรั่งช่างทึ่ง ในสารคดีชุด คนโยนฟืน
สารคดีเรื่อง คำนึงแห่ง "รอยกี๋" บนผืนทราย ในสารคดีชุด คนโยนฟืน
สารคดีเรื่อง ทั้งรักทั้งชังฝรั่งเมืองเลย ในสารคดีชุด คนโยนฟืน
- การเดินทางไปต่างประเทศในแถบเอเชีย ได้แก่

สารคดีเรื่อง มินกะละบา เมียนม่าร์ 2538 ในสารคดีชุด อินโดจีนยุค "Wind of Change"
สารคดีเรื่อง อิระวดีเมื่อปลายฝน ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก
สารคดีเรื่อง งามอำพรางอย่างเว้ (1) ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก
สารคดีเรื่อง งามอำพรางอย่างเว้ (2) ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก
สารคดีเรื่อง มิติแห่งลำโขง 2 ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง ต้นทุนทางจิตใจของชาวบาหลี ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต
สารคดีเรื่อง ฮาลองเบย์ มหัศจรรย์ทะเลอ่าววงกต ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต
สารคดีเรื่อง ไข่กะทะ...ผ้าถุงซิ่น...จินตนาการใหม่ในเวียงจันท์ ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง
สารคดีเรื่อง น้ำโขงยังบ่ทันแห้งเหือด อย่าตัดขาดสะพานรัก ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง
สารคดีเรื่อง กระบี่อยู่ที่ใจ ในวิถีชาวน้ำเว้ ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ
- การเดินทางไปต่างประเทศในแถบยุโรป ได้แก่
สารคดีเรื่อง แง่งามในความเหงา ในสารคดีชุด แรงดลใจ
สารคดีเรื่อง เที่ยวผับโรบินฮู้ด หลงเสน่ห์อิฐเปลือยเมืองสเปน ในสารคดีชุด ซอกแซก สเปน – โปรตุเกส
สารคดีเรื่อง อาหารการกิน ในสารคดีชุด ซอกแซก สเปน – โปรตุเกส
สารคดีเรื่อง ละครชีวิต สองฟากฝั่งอัมสเตอร์ดัม ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ
สารคดีเรื่อง อัมสเตอร์ดัม สองฝั่งคลอง ภาค "ลองแมน" ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ
คดีเรื่อง ซื้อของกลับบ้าน ในสารคดีชุด ซอกแซก สเปน – โปรตุเกส
สารคดีเรื่อง วิญญาณเสรีที่บ้านในบึงใหญ่ บรัสเซลส์ ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>อาหารการกิน</u> ในสารคดีชุด ซอกแซก สเปน – โปรตุเกส ผู้เขียนกล่าวถึงร้านอาหารในมาดริดที่มีหลากหลายที่นิยมกันมากคืออาหารจีน แต่ที่ผู้เขียนประทับใจคือร้านประเภทบริการตัวเอง ราคาถูกและอร่อยซึ่งจะเป็นอาหารเช้าและกลางวัน ส่วนมื้อค่ำจะเป็นร้านประเภทผับที่เป็นสีสันของมาดริด

สารคดีเรื่องนี้แสดงถึงประสบการณ์ของผู้เขียนในการเดินทางไปสเปน โดยกำหนดขอบเขตข้อมูลเฉพาะอาหาร สารคดีเรื่องนี้แนะนำร้านอาหารราคาถูกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีงบประมาณน้อยจากประสบการณ์ของผู้เขียนเอง

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>ดอกไม้ สายน้ำ ความดี บนเส้นทาง 108</u> ในสารคดีชุด คนโยนฟืน ผู้เขียนมักจะพูดกับผู้อื่นเสมอว่า เชียงใหม่ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปมากจนจะกลายเป็นกรุงเทพฯสาขา 2

อยู่แล้ว หากจะไปเที่ยวทางภาคเหนือผู้เขียนแนะนำให้ไปเชียงราย แม่ฮ่องสอนและน่านแทน แต่ในการเดินทางครั้งหนึ่ง ผู้เขียนต้องการพาภรรยาไปเที่ยวล้านนา ซึ่งภรรยาของผู้เขียนตั้งครรภ์ได้ 6 เดือนแล้ว การเดินทางไปเชียงใหม่จึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสม แต่ผู้เขียนก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ถึงแม้ว่าเชียงใหม่จะเปลี่ยนแปลงไปเพียงใดแต่ก็เป็นเฉพาะแต่ในเมือง ในชนบทยังคงไม่เปลี่ยนแปลง ผู้เขียนเดินทางโดยใช้ทางหลวงหมายเลข 108 แวะที่พระธาตุจอมทองเป็นแห่งแรก จากนั้นเดินทางต่อไปผ่านอุทยานแห่งชาติออบหลวง นับเป็นเส้นทางที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่ง แต่เส้นทางค่อนข้างลำบาก จึงควรแวะพักรถที่ศูนย์พฤกษศาสตร์ปอแก้ว ชมทิวสนที่ปลูกเป็นระเบียบ ระหว่างทางผู้เขียนได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับมิชชันนารีคนหนึ่ง เมื่อเขาได้เดินทางไปเผยแผ่ศาสนา เขาได้นำเมล็ดวัชพืชชนิดหนึ่งไปโปรยในที่ที่เขาไปถึง เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งการบุกเบิกงานช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ภาษาละตินเรียกวัชพืชชนิดนี้ว่า เม็กซิกันฟลาวเวอร์ เรียกง่ายๆเป็นภาษาไทยว่า ทานตะวันป่า ในขณะที่ชาวล้านนาเรียกว่า บัวตอง ตลอดปีจะบานเพียงสองเดือนช่วงพฤศจิกายนถึงธันวาคม ชาวล้านนารู้กำหนดว่าถึงวันเพ็ญเดือนสิบสอง หรือยี่เป็งเมื่อไร เมื่อนั้นบัวตองจะบาน ในช่วงลองวีคเอนด์นั้นทำเอารถติดยาวเหยียดบนดอยแม่เหาะทีเดียว ผู้เขียนแนะนำว่าไม่ควรไปในช่วงนั้นเด็ดขาด อีกที่คือดอยแม่อูคออยู่ในเขตอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่การเดินทางลำบากกว่าดอยแม่เหาะที่อยู่ในเขตอำเภอแม่สะเรียง ติดถนนสาย 108 (ฮอด-แม่สะเรียง) ขากลับผู้เขียนแวะอุทยานแห่งชาติออบหลวงตื่นตากับลำน้ำแม่แจ่มที่ถูกโตรกหินสูงชันบีบแคบ จนกลายเป็นสิ่งที่ชาวเหนือเรียกว่าออบ จากนั้นได้แวะที่บ้านไร่ผางาม ที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือของป้าแสงดา บัณสิทธิ์ ผู้นำภูมิปัญญาพื้นถิ่นมาพัฒนาชุมชนตำบลสบเตี้ย อำเภอจอมทอง จนได้เป็นศิลปินแห่งชาติ ท่านมักจะดัดแปลงธรรมชาติและสิ่งต่างๆรอบตัวลงไปในผ้าทอของท่าน ถึงแม้ท่านจะถึงแก่กรรมไปแล้ว แต่คุณูปการของท่านยังคงมีผู้สืบสานต่อไป ผู้เขียนยิ่งทึ่งเมื่อได้ทราบประวัติของท่าน และรู้สึกว่าการทำงานของท่านเปรียบได้กับสายน้ำเอื่อยๆทว่าท้ายที่สุดกลับทรงพลังเหลือเกิน

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอข้อมูลทางกายภาพเกี่ยวกับภูมิประเทศและเส้นทางการท่องเที่ยวโดยนำมาจากประสบการณ์ตรงของผู้เขียนในการเดินทางไปเที่ยวเชียงใหม่บนทางหลวงหมายเลข 108 (ฮอด-แม่สะเรียง) ซึ่งมีวิวทิวทัศน์ที่สวยงามและมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอยู่ตลอดเส้นทาง

2.1.2 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงแบบสะสม คือ แหล่งข้อมูลที่ผู้เขียนได้เดินทางไปยังสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง แล้วนำเรื่องราวนั้นมาเล่าเปรียบเทียบกับการเดินทางครั้งก่อน รวมทั้งเรื่องราวจากความทรงจำในอดีตของผู้เขียนสารคดีที่ใช้แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงแบบสะสม ได้แก่

สารคดีเรื่อง ข้ามฝั่งสีทันดร เบิ่งนครล้านช้าง ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง ผู้หญิงอินโดจีนวันนี้ ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง โศกนาฏกรรมไพร อินทนนท์ร่ำไห้ ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

สารคดีเรื่อง อาคันตุกะ (1) ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม

สารคดีเรื่อง น้ำบวย – น้ำใจ และนัยแห่งปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม

สารคดีเรื่อง วันโคลา ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก

สารคดีเรื่อง สยามแสควร์ : รอยเลือดบนความทรงจำ ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน

สารคดีเรื่อง คน "กิด-จะ-กำ" ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>ผู้หญิงอินโดจีนวันนี้</u> ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง เป็นสารคดีปิดท้ายเล่ม นำเสนอภาพถ่ายของผู้หญิงในกัมพูชา เวียดนาม ลาว และชาวไทดำในเวียดนาม พร้อมๆกับแสดงความคิดเห็นสั้นๆ เป็นการจุดประกายความคิดว่า เมื่อสันติภาพเกิดขึ้นในอินโดจีน ผู้หญิงจะมีบทบาทมากขึ้นในสภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ให้ข้อคิดจากประสบการณ์ที่ได้เดินทางไปในประเทศต่างๆ ทั้งกัมพูชา เวียดนาม ลาว หลายครั้งได้พบผู้หญิงในแต่ละชาติและคาดหวังว่าผู้หญิงในอินโดจีนกำลังเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่ครั้งสำคัญ

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>วันโดลา</u> ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก ผู้เขียนเล่าประสบการณ์ที่เดินทางไปหลายๆประเทศ และพบเด็กๆที่คอยเร่ขายของที่ระลึกต่างๆให้กับนักท่องเที่ยว หรือเด็กที่มาขอเงินจากนักท่องเที่ยว ไม่ว่าชาติไหนเด็กๆจะพูดภาษาอังกฤษคำหนึ่งชัดที่สุด คือ คำว่า "1 DOLLAR" โดยส่วนใหญ่จะออกสำเนียงว่า "วันโดลา" ผู้เขียนไม่เสียดายเงินที่ให้ไปแต่ไม่เห็นด้วยกับการที่นักท่องเที่ยวไปให้เงิน เพราะจะเป็นการสร้างนิสัยที่ไม่ดีให้แก่เด็ก เมื่อเด็กเห็นว่าได้ทุกครั้งเมื่อมีครั้งไหนที่ไม่ได้เด็กก็จะทำทุกทางที่จะทำให้ได้เงิน จนอาจกลายเป็นเรื่องราวใหญ่โตได้ ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นว่าถ้าจะให้ควรเป็นของที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ หรือไม่ก็พวกขนม ลูกอมต่างๆจะดีกว่า

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ได้บันทึกเรื่องราวและความคิดเห็นของเขา จากประสบการณ์การเดินทางไปท่องเที่ยวยังหลายๆประเทศได้เห็นเด็กชาติต่างๆที่หาประโยชน์กับนักท่องเที่ยว จึงแนะนำถึงการให้เด็กๆ พวกนี้เพื่อสร้างนิสัยการเป็นผู้รับที่ถูกต้อง

<u>2.2 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์รอง</u> คือ แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของผู้เขียนซึ่งไม่ใช่ข้อมูลที่ได้จากการเดินทาง แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

2.2.1 แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา คือ แหล่งข้อมูลที่ผู้เขียนได้ชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา แล้วมีบางประเด็นในเรื่องราวนั้นที่น่าสนใจและผู้เขียนประทับใจ สารคดีที่ใช้แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา ได้แก่

สารคดีเรื่อง 23 วันในดินแดนแห่งทะเลและแม่น้ำ ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง มหัศจรรย์แห่งรัก ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก

สารคดีเรื่อง ที่ทางของหัวใจ ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน

สารคดีเรื่อง สารคดีภาพ "เวียดนาม 2000" เศรษฐกิจฟองสบู่กับอุดมการณ์บนเส้นขนาน ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

สารคดีเรื่อง พลายไชโย พังจุ๋ม – จิ๋ม "ช้างกู้ชาติ" ในสารคดีชุด เรื่องช้างยังไม่จืด

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>มหัศจรรย์แห่งรัก</u> ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก ผู้เขียนยกเอาเรื่องของแมรี่ แม็คเกรเกอร์ ภรรยาของ "ร๊อบ รอย" หรือ โรเบิร์ต รอย แม็คเกรเกอร์ ผู้ซึ่งเป็นวีรบุรุษพื้นบ้านของชาวสก๊อตแลนด์ ผู้ต่อสู้เพื่อความถูกต้องและเป็นธรรมของชาวบ้าน จนทำให้ต้องหลบหนีการจับกุมของบรรดาขุนนางโฉด และภรรยาของเขาก็ถูกข่มขืน แมรี่ไม่ยอมบอกสามี จนตั้งท้องโดยที่ไม่แน่ใจว่าเป็นลูกของใคร แต่แมรี่ก็ไม่สามารถจะฆ่าเด็กในท้องได้ ร๊อบ รอย เองก็เข้าใจ เป็นความประทับใจที่ผู้เขียนได้

ชมภาพยนตร์เรื่อง "ร๊อบ รอย" และอีกเรื่องคือ "ฟอร์เรสท์กัมพ์" เป็นเรื่องราวของเด็กชายไอคิวเพียง 70 ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ที่แม่ของฟอร์เรสท์ยอมแม้กระทั่งนอนกับครูใหญ่ของโรงเรียนเพียงเพื่อให้ฟอร์เรสท์ได้เรียนในโรงเรียนของคนปกติ ทั้งสองเรื่องที่กล่าวมาผู้เขียนสามารถเข้าใจความรักของแม่ที่มีต่อลูกนั้นยิ่งใหญ่เพียงใด แม้จะต้องแลกกับสิ่งใดๆแม่ก็ยอมทำได้เพื่อลูก

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ได้นำเสนอเรื่องราวประทับใจจากภาพยนตร์ 2 เรื่อง คือ ภาพยนตร์เรื่องร๊อบ รอยและเรื่องฟอร์เรสท์กัมพ์ และบทวิจารณ์จาก, นิตยสาร FILMVIEW, STARPICS ที่ได้สะท้อนถึงความยิ่งใหญ่ของความรักและ ความผูกพันที่แม่มีต่อลูก ที่มิอาจหาสิ่งใดมาเปรียบเทียบได้

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>พลายไชโย พังจุ๋ม – จิ๋ม "ช้างกู้ชาติ"</u> ในสารคดีชุด เรื่องช้างยังไม่จืด ตั้งแต่สมัยโบราณประเทศไทยใช้ช้างในการทำศึกสงคราม ช่วยให้รอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของข้าศึกได้ ในปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาเศรษฐกิจจึงต้องหาทางนำเงินเข้าประเทศด้วยการจัดปีอะเมซิ่งไทยแลนด์ขึ้น โดยใช้ช้างแฝดจุ๋ม – จิ๋มเป็นสัญลักษณ์ ส่วนในการจัดการแข่งขันกีฬาเอเชี่ยนเกมส์ครั้งที่ 13 ประเทศไทยใช้ช้างไชโยเป็นสัญลักษณ์เพื่อดึงดูดความสนใจของชาวโลก แต่สภาวะของช้างในปัจจุบันกลับอยู่อย่างยากลำบาก

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ช้างเป็นสัญลักษณ์ในงานสำคัญระดับชาติ นับตั้งแต่การประชาสัมพันธ์งานอะเมซิ่งไทยแลนด์ และการแข่งขันเอเชี่ยนเกมส์ครั้งที่ 13 โดยนำเสนอว่าช้างมีความสำคัญตั้งแต่อดีตที่เป็นช้างศึกจนถึงปัจจุบันที่เป็นสัญลักษณ์ของปีอะเมซิ่งไทยแลนด์ และสัญลักษณ์เอเชี่ยนเกมส์ครั้งที่ 13 แต่คนไทยไม่ใส่ใจที่จะช่วยเหลือช้าง

2.2.2 แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ คือ การสนทนากับบุคคลต่างๆที่ผู้เขียนได้เดินทางไปพบปะพูดคุย แล้วนำเรื่องราวจากการสนทนามาเป็นข้อมูลประกอบการเขียนสารคดี สารคดีที่ใช้แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ ซึ่งแบ่งออกได้เป็นกลุ่มใหญ่ๆ คือ

- การสนทนากับกลุ่มบุคคล ได้แก่

สารคดีเรื่อง โลกนักดำน้ำ ความตื่นเต้นใต้ทะเลลึก ในสารคดีชุด คืนสู่พงไพรและสายน้ำ

สารคดีเรื่อง นิราศพนมเปญ (2) โอ้ว่าแม่อัปสราเทวีกับเจ้าหญิงงูในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง ผู้บุกเบิก ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม

สารคดีเรื่อง สะพานฮักแพง ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม

สารคดีเรื่อง ฮักแพง...ฮักหลายๆ (อีกที) ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก

สารคดีเรื่อง วิถีนายอินทร์ทีปางอุ๋ง ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน

สารคดีเรื่อง ผู้พิทักษ์ ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน

สารคดีเรื่อง สมุย : เมื่อทะเลอ่อนล้า ฝูงปลาร่ำไห้ ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน

สารคดีเรื่อง น้ำใจของบุญชู ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

สารคดีเรื่อง สีสมคราม 1 ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

สารคดีเรื่อง เรื่องของ "สมึนหลวง" ช้างน้อยจอมซนแห่งทุ่งเกวียน ในสารคดีชุด สาธุช่วยลูกช้างด้วย

สารคดีเรื่อง "โยนบัว" อย่ามัวโยนกลอง ในสารคดีชุด คนโยนฟืน

สารคดีเรื่อง รักเก่าที่บ้านเกิด "ศรีประจันต์" ในสารคดีชุด คนโยนฟืน

- การสนทนาเชิงสัมภาษณ์บุคคล

สารคดีเรื่อง เปิดกล้องส่องนกที่ภูเขียวกับ 'กมล โกมลผลิน' ศิลปินธรรมชาติ ในสารคดีชุด คืนสู่พงไพรและสายน้ำ

สารคดีเรื่อง สตีฟ แวน บีค จากขุนน้ำน่านสู่ปากน้ำโพ การผจญภัยครั้งใหม่ของฝรั่งรักแม่น้ำ ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา

สารคดีเรื่อง แด่...เพื่อน ไพบูลย์ จิตต์เพ็ชร มนุษย์ห้าขุนน้ำผู้ล่วงลับ ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา

สารคดีเรื่อง หาดไม้ขาว เต่ามะเฟือง และเฒ่าทะเลใจอารี ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

สารคดีเรื่อง แม่คำแป้นโศกนาฏกรรมริมฝั่งมูล ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม

สารคดีเรื่อง เพลงชีวิตอดีตนายฮ้อยนักแรมทาง แห่งลุ่มแม่น้ำสองสี ในสารคดีชุด คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู

สารคดีเรื่อง ความทรงจำปลายวสันต์ แม่ทานตะวันไพร ตอนที่ 1 ในสารคดีชุด คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู

สารคดีเรื่อง ความทรงจำปลายวสันต์ แม่ทานตะวันไพร ตอนที่ 2 ในสารคดีชุด คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู

สารคดีเรื่อง ความทรงจำปลายวสันต์ แม่ทานตะวันไพร ตอนที่ 3 ในสารคดีชุด คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู

สารคดีเรื่อง แฮ็ปปี้เบิร์ธเดย์...จุ๋ม-จิ๋ม ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน

สารคดีเรื่อง คำนึงแห่งวสันตฤดู ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน

สารคดีเรื่อง กำไลต้นไม้แด่มหากัลยาณมิตร ณ ... ดอยอ่างขาง ในสารคดีชุด กบฏกริชบาหลี

สารคดีเรื่อง บาปในรอยบุญ ในสารคดีชุด แรงดลใจ

สารคดีเรื่อง อิสรภาพ ในสารคดีชุด แรงดลใจ

สารคดีเรื่อง บุพการี ในสารคดีชุด แรงดลใจ

สารคดีเรื่อง บาปที่ไถ่ถอน ในสารคดีชุด แรงดลใจ

สารคดีเรื่อง เบื้องหลัง ในสารคดีชุด แรงดลใจ

สารคดีเรื่อง ลำนำภูกระดึง (ยุคดิจิตัล) ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

สารคดีเรื่อง บัวจูม ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

สารคดีเรื่อง คิดถึง "ต๋อง" ในสารคดีชุด สาธุช่วยลูกช้างด้วย

สารคดีเรื่อง ตำนานรักปลากระป๋อง ในสารคดีชุด คนโยนฟืน

สารคดีเรื่อง ต้นส้มแสนรัก บนเส้นทาง 107 ในสารคดีชุด คนโยนฟืน

สารคดีเรื่อง เพลงรักต้นลำพูของ "ลุงเชียร" ในสารคดีชุด คนโยนฟืน

สารคดีเรื่อง คนโยนฟืน ในสารคดีชุด คนโยนฟืน

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>วิถีนายอินทร์ที่ปางอุ๋ง</u> ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน ผู้เขียนกล่าวถึงกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งต้องสละความสุขส่วนตัวเพื่อปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่โครงการหลวงปางอุ๋ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่ผู้เขียนได้พบปะพูดคุยเมื่อหลายปีก่อน ภารกิจหลักของศูนย์คือ การส่งเสริมให้ชาวเขาหันมาปลูกพืชเมืองหนาวแทนการปลูกฝิ่นที่ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ แต่กว่าจะมีวันนี้ได้ต้องผ่านอุปสรรคมากมาย การเดินทางเข้ามายังปางอุ๋งนั้นทุรกันดารมากจนไม่น่าเชื่อว่าจะมีชุมชนขนาดใหญ่ตั้งอยู่ได้ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวม้ง และมีกระเหรี่ยงบ้างประปราย สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะแก่การปลูกฝิ่น จนเป็นแหล่งใหญ่ติด 1 ใน 10 ของภาคเหนือในอดีต กลุ่มผู้บุกเบิกเริ่มเข้ามาในพื้นที่ปลายปี 2522 ต้องพบอุปสรรคจากการเดินทางที่ลำบาก และความเข้าใจผิดจากชาวบ้านว่าพวกเขาเป็นสายให้กับทางการมาปราบปรามการปลูกฝิ่น กว่าที่ชาวบ้านจะเข้าใจพวกเขาก็เกือบจะล้มเลิกความตั้งใจไปแล้ว แล้วพอชาวบ้านหันมาปลูกพืชผักก็ประสบปัญหาในเรื่องของราคาอีก เพราะรายได้ไม่ดีเหมือนปลูกฝิ่น แต่เจ้าหน้าที่และชาวบ้านทุกคนก็ช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ และพัฒนามาจนกระทั่งทุกวันนี้ จากที่ผู้เขียนได้สัมผัสและรับรู้ผู้เขียนรู้สึกถึงความเสียสละอันยิ่งใหญ่ของบรรดาเจ้าหน้าที่ ที่ต้องอยู่ไกลจากครอบครัว และต้องผจญกับสภาพอากาศที่หนาวเหน็บ ความเหงา และการทำงานที่ต้องทุ่มเททั้งกายและใจเป็นเดือนเป็นปี ผู้เขียนกล่าวถวายคารวะแด่สายพระเนตรอันยาวไกล และพระสติปัญญาอันปรีชาชาญของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และอีกไม่นานจะมีงานฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ชาวไทยทุกคนจะถวายความจงรักภักดีแด่พระองค์ และสืบสานภารกิจตามแนวพระราชดำริของพระองค์ต่อไป เรื่องของชาวโครงการหลวงบ้านปางอุ๋งทำให้ผู้เขียนนึกไปถึงเรื่องของ นายอินทร์ – ผู้ปิดทองหลังพระ กับอมตวาจาของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ที่กล่าวกับศิษย์ว่า ..."นายคิดถึงฉัน นายทำงาน"

ผู้เขียนนำเสนอข้อมูลทางกายภาพเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของเจ้าหน้าที่โครงการหลวงจากการสนทนากับเจ้าหน้าที่นักส่งเสริมการเกษตรตามแนวพระราชดำริ โครงการหลวงบ้านปางอุ๋งโดยแสดงให้เห็นว่าบุคคลกลุ่มนี้ได้เสียสละความสุขส่วนตัวและเชื่อมโยงกับเรื่องราวของผู้ทำงานโดยมิเห็นแก่เหนื่อยยาก อย่างนายอินทร์ และคำกล่าวของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>คนโยนฟืน</u> ในสารคดีชุดคนโยนฟืน ผู้เขียนเล่าถึงการเดินทางด้วยรถไฟขบวนพิเศษลากจูงด้วยหัวรถจักรไอน้ำสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ไปยังสถานีอยุธยา ซึ่งเป็นการเดินทางที่จัดขึ้นในวาระฉลองครบรอบ 100 ปีการรถไฟแห่งประเทศไทยโดยเริ่มนับปีที่ 1 ในวันที่ 26 มีนาคม 2439 ซึ่งพระบาทฯสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้สร้างเส้นทางสายแรกในสยาม ฉลอง บุญทราหาญ ช่างเครื่องที่ 1 ประจำหัวรถจักรไอน้ำหมายเลข 852 ให้คำตอบกับผู้เขียนว่า อาจารย์สรรพสิริ วิรยศิริ ประธานชมรมคนรักรถไฟ เป็นหัวแรงใหญ่ผลักดันให้การรถไฟฯชุบชีวิต "ม้าเหล็ก" รุ่นสงครามโลกขึ้นมาอีกครั้งหลังจากที่เลิกใช้มาตั้งแต่ปี 2518 รถไฟขบวนพิเศษนี้จะจัดให้วิ่งเนื่องในโอกาสพิเศษต่างๆ อันทำให้พนักงานรุ่น "คนโยนฟืน" อย่างฉลองกลับมาผูกพันชีวิตวิญญาณของเขาเข้ากับเจ้าม้าเหล็กรุ่น "แบล็คบิวตี้" อีกครั้ง อายุราชการ 33 ปีนานเพียงพอที่จะทำให้ได้รับประสบการณ์ "คนโยนฟืน" นับตั้งแต่เด็กหนุ่มจากชุมพรเข้ามาสมัครเป็นนักเรียนช่างไฟฝึกหัด ร.ฟ.ท. เมื่ออายุ 20 ปี ตำแหน่งช่างไฟก็คือคนเติมฟืน ซึ่งต้องคอยดูน้ำและ "สตีม" หรือไอน้ำที่ใช้ขับดันลูกสูบเพื่อให้คันชักล้อทำงาน ให้พอ

เหมาะพอดี ซึ่งเป็นงานที่หนักมากเพราะเมื่อน้ำเดือดและเครื่องเดินแล้วก็ต้องคอยเติมฟืนอยู่ตลอดเวลาจนกว่าจะถึงปลายทาง แม้วันนี้จะเปลี่ยนมาใช้น้ำมันเตาซึ่งสะดวกกว่าฟืน แต่งานควบคุมไอน้ำก็ยังเป็นงานที่คนรุ่นใหม่ผู้อ่อนประสบการณ์ยากที่จะทำได้ เพราะพนักงานรุ่นใหม่ๆคุ้นเคยแต่กับหัวรถจักรดีเซล ปัจจุบัน ฉลอง บุญทราหาญ ในวัย 53 มีตำแหน่งเป็นช่างเครื่อง 1 ประจำแขวงธนบุรี ผ่านประสบการณ์รถจักรมาทุกรุ่น จนเมื่อการรถไฟฯรื้อฟื้นเอาเจ้าม้าเหล็กลายครามมาใช้งานอีก เขาจึงได้กลับมาพบเพื่อนเก่าอีกครั้ง เพราะในเมืองไทยเวลานี้เหลือคนขับรถจักรไอน้ำอยู่ไม่กี่คน โดยเฉพาะที่แขวงธนบุรี ถือเป็น "เจ้ายุทธจักรไอน้ำไร้เทียมทาน" วันนี้อดีตคนโยนฟืนวัยใกล้เกษียณส่งเสียลูกๆจนเรียนจบ แต่จิตวิญญาณของความเป็นผู้ให้บริการหนุนส่งให้เขายังทำหน้าที่นี้ต่อไป ทั้งๆที่จะว่าไปแล้วอายุราชการก็เทียบเท่าข้าราชการซีไม่ต่ำกว่าเก้าแล้ว และเขายังเป็นความภาคภูมิใจให้กับลูกๆของเขาไปนิรันดร์ ด้วยคารวะแด่ "อดีตคนโยนฟืน" ผู้ปิดทองใต้ฐานพระทุกคน

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้ใช้ข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ชีวิตของบุคคลนำมาเขียนเป็นสารคดี โดยได้จากการสนทนากับ ฉลอง บุญทราหาญ ที่ถ่ายทอดเรื่องราวของพนักงานรถไฟตั้งแต่รุ่นที่ยังใช้รถจักรไอน้ำอยู่

2.2.3 แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการฟังเรื่องเล่า ตำนาน คือ เรื่องเล่าและตำนานเกี่ยวกับสถานที่และพิธีกรรมต่างๆที่ผู้เขียนเคยได้ยินได้ฟังมา สารคดีที่ใช้แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการฟังเรื่องเล่าตำนาน ได้แก่

สารคดีเรื่อง ไขขัวมิดตะพาบ ไต่สะพานข้ามดาวเบิ่ง 'LAOS AFTER THE BRIDGE' ในสารคดีชุด อินโดจีนยุค "Wind of Change"

สารคดีเรื่อง "เมืองโบราณ"...เข็มทิศและวิสัยทัศน์ ในสารคดีชุด คนโยนฟืน

โดยมีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>ไขขัวมิดตะพาบ ไต่สะพานข้ามดาว เบิ่ง 'LAOS AFTER THE BRIDGE'</u> ผู้เขียนเล่าว่ากว่าที่จะไข (เปิด) สะพานมิตรภาพไทย - ลาว ตัวแทนฝ่ายไทยต้องเจรจากันหลายรอบ เพื่อตกลงเรื่องการเดินรถและกรรมสิทธิ์ของสะพาน ขัวมิดตะพาบหรือสะพานมิตรภาพลาว - ไทย บรรดานักลงทุนในลาวส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยโดยเฉพาะโรงแรมและสถานบันเทิงต่างๆ ทีวีลาวหรือสถานีโทละพาบลาวออกอากาศวันละไม่กี่ชั่วโมง ในขณะที่รับทีวีไทยได้ครบ จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่คนเวียงจันทน์พูดภาษาไทยกรุงเทพฯ ชัดกว่าคนอีสาน เรื่องเอกลักษณ์ทางภาษา ลาวพยายามอนุรักษ์ไว้มากกว่าไทย เพราะคำภาษาต่างประเทศหลายๆคำที่ไทยใช้ทับศัพท์ ลาวบัญญัติศัพท์ของตัวเองขึ้นมาใช้ เป็นที่รู้กันว่าลาวรับวัฒนธรรม "เซียสต้าเบรก" หรือพักกลางวัน 2 ชั่วโมงจากฝรั่งเศส เมื่อถึงยุคไขขัวมิดตะพาบ เศรษฐกิจของลาวดีขึ้นแต่เวลาทำงานของข้าราชการยังเหมือนเดิมคือ 8 โมงเช้าถึงเที่ยง และบ่ายสองถึงห้าโมงเย็น ในขณะที่รัฐวิสาหกิจเริ่มปรับตัวพักเพียงชั่วโมงเดียว ผู้เขียนแปลกใจเมื่อขอถ่ายภาพนักเรียนเข้าแถวเคารพธงชาติ แต่เจ้าหน้าที่บอกว่าที่ลาวชักธงขึ้นเสาวันจันทร์ แล้วเอาลงในวันศุกร์

สารคดีเรื่องนี้ผู้เขียนเขียนขึ้นจากประสบการณ์ของผู้เขียนจากการไปเยือนประเทศลาว และเรื่องราวเกี่ยวกับข้อตกลงการเดินทางผ่านสะพานแห่งนี้ที่ผู้เขียนได้ยินได้ฟังมาถึงการพัฒนาของลาวหลังการเปิดสะพานมิตรภาพไทย - ลาว รวมทั้งวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ภาษา และวัฒนธรรมของลาวที่ยังคงอยู่

สารคดีเรื่อง <u>"เมืองโบราณ"...เข็มทิศและวิสัยทัศน์</u> ในสารคดีชุด คนโยนฟืน วันหนึ่งเมื่อต้นฤดูร้อน ผู้เขียนมีโอกาสแวะเวียนไปจังหวัดสุโขทัย โดยมีคุณสมชาย เดือนเพ็ญ เป็นมัคคุเทศก์

กิตติมศักดิ์พาไปชมมรดกอารยธรรมอันล้ำค่าในเขตเมืองเก่าสุโขทัย ศรีสัชนาลัย สบจังหวะผู้เขียนจึงถามเกี่ยวกับเรื่องของชื่ออำเภอต่างๆในจังหวัดสุโขทัยที่ล้วนแต่ไพเราะ ยกเว้นอยู่อำเภอเดียวคืออำเภอ "บ้านด่านลานหอย" ซึ่งแต่เดิมนั้นคือ "บ้านด่านลานคอย" แต่เมื่อมีการจัดตั้งขึ้นเป็นอำเภอข้าราชการจากส่วนกลางไม่รู้ประวัติของที่นี่เลยทำให้เพี้ยนเป็น "ลานหอย" ผู้เขียนนึกไปถึงเรื่องของบ้าน "สงเปือย" ทางภาคอีสานที่แปลว่า ป่าต้นเปือย แต่ไม่รู้อีท่าไหนป้ายของกรมทางหลวงกลายเป็น "สงเปลือย" ไปได้ และยังมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับปลัดหนุ่มที่ไปทำงานที่เชียงใหม่แล้วต้องเลือกว่าจะต้องไปทำงานที่ใด ระหว่างที่อำเภอหางดงกับอำเภอแม่แจ่ม ซึ่งปลัดหนุ่มเลือกไปแม่แจ่มเพราะคิดว่า "แจ่ม" ย่อมดีกว่าทั้ง "หาง" และ "ดง" แต่ปรากฏว่าทั้งการเดินทางและความเป็นอยู่ลำบากมาก เพราะ "แจ่ม" มาจาก "แจม" แปลว่า "อด" จากเรื่องราวทั้งหมดผู้เขียนเห็นว่าเป็นเพราะการที่เราขาดวิสัยทัศน์ ขาดพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นกันมากในสังคมไทย ผู้ที่วิตกกังวลในเรื่องนี้ คือ คุณเล็กและคุณประไพ วิริยะพันธุ์ คหบดีผู้แก้ความวิตกกังวลของตนเองด้วยการสร้าง "เมืองโบราณ" ให้เป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งที่ใหญ่ที่สุดในโลก ณ ตำบลบางปูใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ รวบรวมและจำลองโบราณสถานจากทั่วทุกภูมิภาคของไทยมาให้คนรุ่นใหม่ได้เติม "หางเสือ" และ "เข็มทิศ" ในวิสัยทัศน์ว่า เมืองไทยมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ซึ่งรูปลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและความเชื่อที่ปรากฏอยู่ตามโบราณสถาน ถือเป็นพื้นฐานการศึกษาและการทำความเข้าใจ ว่าด้วยความหลากหลายของสังคมไทยได้ดีที่สุดวิธีหนึ่ง โบราณสถานต่างๆที่ถูกนำมาจำลองเอาไว้ล้วนแต่ทำอย่างปราณีต และสมจริงทั้งด้านสถาปัตยกรรมรวมไปถึงองค์ประกอบด้วย อย่างปราสาทเขาพระวิหารก็ถึงกับมีการจำลองป็นหน้าผาขึ้นมาเลย ผู้เขียนอยากให้ผู้ที่ยังไม่เคยไปเที่ยวชมควรจะไปชมเพราะที่นี่เขาทำได้ดีมาก และด้วยการที่เริ่มสร้างตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 ทำให้สถานที่ที่จำลองหลายๆแห่งดูมีความเก่าและขลัง บางทีอาจจะมากกว่าของจริงที่ถูกบูรณะใหม่จนเรี่ยมเร้เรไร วันหนึ่งมีเพื่อนของผู้เขียนถามว่า เจ้านายที่สำนักงานใหญ่จากญี่ปุ่นมีเวลามาไทยแค่วันเดียว แต่อยากรู้จักเมืองไทยให้มากๆ ผู้เขียนเลยแนะนำให้ไปเมืองโบราณ ผู้เขียนเห็นว่ายังมีคนไทยอีกไม่น้อยที่ยังไม่รู้จักที่นี่เลย

ธีรภาพ โลหิตกุล เขียนสารคดีเรื่องนี้โดยใช้แหล่งข้อมูลจากที่มาของการก่อสร้างเมืองโบราณและ เรื่องเล่าเกี่ยวกับความเข้าใจผิดเรื่องชื่อ ซึ่งข้อมูลทั้งสองแหล่งนี้มาจากการฟังเรื่องเล่า จากบุคคลหลายคนด้วยกัน นำเสนอโดยร้อยเรียงข้อมูลต่างๆ เข้าด้วยกัน

<u>3. กลุ่มแหล่งข้อมูลผสม</u> คือการนำแหล่งข้อมูลมากกว่า 1 กลุ่ม มาใช้ในการเขียนสารคดีเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการนำเสนอ กลุ่มแหล่งข้อมูลผสมนี้พบมากที่สุดในบรรดาสารคดีเรื่องต่างๆ ของธีรภาพ โลหิตกุล ที่ผู้เขียนมักจะใช้ข้อมูลหลายแหล่งผสมกันดังที่ได้กล่าวไว้ช่วงต้น อย่างไรก็ตามสามารถที่จะจัดกลุ่มจากการใช้ข้อมูลควบคู่กันได้ดังนี้

<u>3.1 กลุ่มแหล่งข้อมูลผสมที่เกิดจากการผสมระหว่างกลุ่มข้อมูล 2 กลุ่ม</u> ได้แก่

3.1.1 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองและแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ได้แก่

สารคดีเรื่อง กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น! ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น

สารคดีเรื่อง เวียงป่างโหลง คืนฝันร้ายและสัญญาที่ถูกหักหลัง ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือด อิระวดีกรุ่น

<u>ตัวอย่าง</u>

สารคดีเรื่อง <u>กบฏเกือก เมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น !</u> ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น ความเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆในพม่าที่ต้องการ "เปลี่ยนให้เป็นสากล" ของรัฐบาลทหารพม่า แท้จริงคือต้องการแสดงถึงความเป็นไท หลุดพ้นจากการครอบงำของอังกฤษ ความภาคภูมิใจว่าพวกเขาเป็นผู้สืบทอดภารกิจมาจากคณะทหารผู้กู้เอกราชจากจักรวรรดินิยมอังกฤษอย่าง "โบโยอองซาน" หรือ "ท่านนายพล อองซาน" แล้วฉกฉวยอำนาจนั้นมาเป็นความชอบธรรมที่จะขึ้นปกครองประเทศ ปลายเดือนตุลาคม 2537 ผู้เขียนเดินทางสู่พม่าและได้พบภาพฝรั่งกลุ่มหนึ่งเดินเปลือยเท้าย่ำลงบนลานมหาเจดีย์ชเวดากอง ในใจก็นึกถึงข้ออ้างของสลอล์กกับเหตุการณ์หนึ่งในประวัติศาสตร์การกู้ชาติอันทำให้ตระหนักชัดได้ว่า เช่นนี้เองคาถาว่าด้วยความรักชาติจึงยังเป็นมนต์ขลังนำมาใช้อ้างกับชาวพม่าได้ผลเสมอมา การถอดรองเท้าของชาวพม่าไม่ใช่เพียงการทำตามกฎเท่านั้น แต่เป็นการได้อานิสงส์อย่างสูงสุดตามความเชื่อในพุทธตำนาน และผู้เขียนยังกล่าวอีกว่านี่คือการมีส่วนร่วมในประวัติศาสตร์การต่อสู้กู้เอกราชของชาวพม่าแล้วนั่นเอง ผู้เขียนได้อ้างอิงประวัติศาสตร์พม่าจากงานเขียนของ อองซานซูจี ในบทความว่าด้วยวรรณคดีและลัทธิชาตินิยม ซึ่งแปลโดยพันธุมวดี เกตะวันดี ตอนหนึ่งว่า ในปี ค.ศ.1906 (พ.ศ.2444) (พม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษแล้ว) มีการตั้งกลุ่ม "ยุวพุทธสมาคม" (Young Men Buddhist Association - YMBA) ตอนแรกกิจกรรมเน้นหนักไปทางศาสนา มาในปีพ.ศ.2460 จึงเริ่มมีการเคลื่อนไหวทางการเมือง ในหนังสือ พม่า : ขบวนการนักศึกษากับประวัติศาสตร์อันระทึกใจ งานค้นคว้าของ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ได้บันทึกกรณี "ห้ามสวมเกือก" ว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก เพราะชาวพม่าถือว่าการสวมร้องเท้าเข้าวัดเป็นการดูหมิ่นศาสนาอย่างมากและกลายเป็นจุดร่วมของความรู้สึกชาตินิยมพม่า ความจริงแล้วการนำความศรัทธาในพุทธศาสนามาเป็นจุดร่วมของความรู้สึกชาตินิยมไม่ได้เกิดจากกรณี "ห้ามสวมเกือก" เป็นครั้งแรก ก่อนที่พม่าจะตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ (ก่อนพ.ศ.2428) อังกฤษพยายามรุกเข้ายึดพม่า ทำให้เกิดสงครามถึง 3 ครั้ง ช่วงนั้นได้มีชาวพม่าก่อกบฏของ "ผู้ไม่ใส่เกือก" ต่อสู้กับฝรั่งตาน้ำข้าว "ผู้ใส่เกือก" โดยมีผลจากสภาพเศรษฐกิจที่ถูกฝรั่งอังกฤษกดขี่ข่มเหง ก่อนปี 2461 มีการประท้วงกรณี "ห้ามสวมเกือก" ได้มีพระสงฆ์หลายรูปประท้วงให้อังกฤษทำนุบำรุงศาสนา บทบาทดังกล่าวแผ่อิทธิพลไปในหมู่ชาวบ้านกลุ่มต่างๆอย่างกว้างขวาง ช่วงปี 2473 – 2475 ได้เกิด "กบฏชายานซาน" หรือ "กบฏอาจารย์ซาน" เป็นการรุกฮือของชาวนาชาวไร่ในระดับทั่วประเทศ และผลจากทั้งสองกรณี ทำให้เกิดขบวนการชาตินิยมที่เรียกว่า องค์การโดบามา อะซิยาโยง แปลว่า "สมาคมชาวเราพม่า" ในราวปี พ.ศ. 2479 องค์การนี้เองเป็นที่หล่อหลอมนักต่อสู้กู้เอกราชคนสำคัญอย่าง อองซาน และ อูนุ ซึ่งต่อมาอองซานได้รับการยกย่องอย่างมากจากชาวพม่า และได้รับการยกย่องเป็น "บิดาแห่งเอกราชพม่า"

ธีรภาพ โลหิตกุลเขียนเรื่องนี้โดยใช้แหล่งข้อมูลที่แสดงไว้ตอนท้ายเรื่องดังนี้

- พม่า : ขบวนการนักศึกษากับประวัติศาสตร์อันระทึกใจ โดย ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
- ออง ซาน ซู จี วีรสตรีประชาธิปไตย พันธุวดี เกตะวันดี แปลจาก Freedom from Fear and other writings by AUNG SAN SUU KYI
- กบฏชาวนา เอกสารวิชาการสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย วุฒิชัย มูลศิลป์ และธรรมนิตย์ วราภรณ์ บรรณาธิการ

สารคดีเรื่องนี้ผู้เขียนได้ใช้ประวัติศาสตร์เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อนำเสนอเรื่องราวการต่อสู้กู้เอกราชของพม่าจากอังกฤษ ที่เกี่ยวกับธรรมเนียมการถอดรองเท้าก่อนเข้าบริเวณศาสนสถานของพม่า ชาวอังกฤษไม่ยอมปฏิบัติตามธรรมเนียมดังกล่าว ทำให้ชาวพม่ารู้สึกว่าเป็นการดูหมิ่นศาสนา จึงร่วมกันต่อสู้

เพื่อกอบกู้เอกราช นอกจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ผู้เขียนได้แทรกข้อมูลทางการเมืองของพม่าในช่วงหนึ่งของประวัติศาสตร์ไว้ด้วย จนกระทั่งนายพล อองซาน สามารถกู้เอกราชได้สำเร็จในที่สุด

3.1.2 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองและแหล่งข้อมูลแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเพลง ได้แก่

สารคดีเรื่อง ทศวรรษที่ 2490 ยุคทองของเพลงชีวิต ยิ่งปิดกั้นยิ่งพัฒนา ในสารคดีชุดปฐมบทเพลงลูกทุ่งและเพลงเพื่อชีวิตไทย (พ.ศ.2480 – 2500)

<u>ตัวอย่าง</u>

สารคดีเรื่อง <u>ทศวรรษที่ 2490 ยุคทองของเพลงชีวิต ยิ่งปิดกั้นยิ่งพัฒนา</u> ในสารคดีชุดปฐมบทเพลงลูกทุ่งและเพลงเพื่อชีวิตไทย (พ.ศ.2480 – 2500) จากการที่เป็นผู้บุกเบิกแนวเพลงชีวิตในทศวรรษที่ 2480 แสงนภา บุญราศรี ยังมีผลงานต่อเนื่องมาต้นทศวรรษต่อมา จนราวปี 2492 จึงห่างหายจากแวดวงไป ขณะที่ เสน่ห์ โกมารชุน ยังโลดแล่นอยู่ด้วยการเป็นศิลปินรอบตัวทั้ง ลิเก, จำอวด, นักพากย์ และนักร้องสลับฉาก ผลงานเพลงชีวิตมีไม่มากนักแต่แต่งเพลงไหนก็ดังเพราะเสียดแทงความรู้สึกผู้มีอำนาจ เพลง "สามล้อแค้น" และ "ผู้แทนควาย" ซึ่งกลายเป็นตำนานของเพลงต้องห้าม ไล่เลี่ยกับที่ คำรณ สัมบุณณานนท์ ก้าวขึ้นมาเป็นราชาเพลงชีวิตแห่งทศวรรษ ถอดแบบมาจาก แสงนภา แต่มีแนวเพลงหลากหลายกว่าเพราะมี ไพบูลย์ บุตรขัน ป้อนเพลงดีๆให้ และมีหลายเพลงไม่มีทางได้ยินทางวิทยุ เพลงชีวิตยุคพัฒนาช่วงปี 2490 – 2500 อยู่ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เรืองอำนาจตรั้งที่ 2 ทั้งยุค อุตสาหกรรมภาพยนตร์ฟื้นตัวอีกครั้ง ในขณะที่ละครวิทยุเริ่มเป็นความบันเทิงแบบใหม่ พร้อมๆกับการเกิดขึ้นของบริษัทแผ่นเสียงหลายๆแห่งทั้งไทยและเทศ ถือเป็นยุคทองของศิลปิน นักร้อง นักดนตรี และนักประพันธ์เพลง เพราะทั้งหนัง, ละครวิทยุ และบริษัทแผ่นเสียง ล้วนต้องการเพลงไปเป็นส่วนประกอบทั้งสิ้น จนกระทั่งปลายทศวรรษภาพยนตร์พัฒนาไปมากจนไม่จำเป็นต้องใช้นักร้องสลับฉากแล้ว และทำให้วงการละครร้องซบเซาไปตามๆกัน หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อาชีพสามล้อถีบได้รับความเดือดร้อนมาก จากสาเหตุราคาอะไหล่ที่แพง และมีการนำรถยนต์มาวิ่งเป็นแท็กซี่ รัฐบาลจอมพล ป. จึงสั่งยกเลิกสามล้อถีบในเขตพระนคร – ธนบุรี กรณีนี้ทำให้ เสน่ห์ แต่งเพลง "สามล้อแค้น" ในราวปี 2493 – 2494 เพลงนี้มีเนื้อร้องและกินใจชาวสามล้อถีบ และยังมีการเสียดสีนักการเมืองอย่างตรงไปตรงมาด้วย จนทำให้เป็นเพลงต้องห้ามแต่กลับทำให้เพลงนี้ยิ่งโด่งดัง และมีเพลงแนวเสียดสียั่วล้อสังคมตามแนวถนัดเขาอีกเพลงที่โด่งดังไม่แพ้กันคือ "ลิเกการเมือง" กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เรียยกเสียงฮาจากผู้ชมได้ทุกครั้ง แต่มีเพลงที่ทำให้ เสน่ห์ถูกคุกคามจากผู้มีอำนาจโดยตรง คือ "เพลงผู้แทนควาย" เสียดสีนักการเมืองน้ำเน่า ในการร้องเพลงนี้ที่เวทีละครเฉลิมนครได้มีคำสั่งจากอัศวินเผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจให้เข้าพบ บรรยากาศการเมืองในสมัยนั้นเป็นที่รู้กันว่าทางเลือกที่ อัศวินเผ่า ให้กับคนที่เขาไม่พอใจมี 2 ทางคือ "อยู่" หรือ "ตาย" ผลจากการเข้าพบในครั้งนี้ทำให้ เสน่ห์หยุดร้องเพลงแนวเสียดสีการเมืองโดยเด็ดขาด แนวทางเพลงของเสน่ห์ที่ใช้รูปแบบเพลงพื้นบ้านมาประยุกต์เข้ากับเพลงไทยสากล นับเป็นการพัฒนาเพลงชีวิตในรูปแบบที่หลากหลายขึ้น ในขณะที่ ไพบูลย์ บุตรขัน ศิลปินเพลงชีวิตอีกคนก็กำลังสร้างผลงานในลักษณะนี้ โดยเฉพาะที่แต่งให้ คำรณ สัมบุณณานนท์ ขับร้องจากยุคเพลงเศร้าของของ แสงนภา และเพลงเสียดสีของ เสน่ห์ ราวปี 2493 คำรณ สัมบุณณานนท์ นักร้องชนะเลิศจากเวทีประกวดงานวัด ต้นตำรับเพลงโห่ ก้าวขึ้นมาเป็นราชาเพลงชีวิตและเสียดสีการเมืองแห่งทศวรรษ 2490 เป็นการรวมเอาทั้งแนวเพลงของแสงนภาและเสน่ห์เข้าด้วยกัน เพลงที่คำรณร้องมีเนื้อหามากมาย มีนักประพันธ์แต่งให้หลายท่าน เพลงที่คำรณร้องเป็นการพัฒนาไปอีกขั้นด้วยการนำจังหวะไหม่ๆเข้ามาประสมและมีการโห่มาประกอบด้วย เพลงส่วนใหญ่มาจากการประพันธ์ของ ไพบูลย์ บุตรขัน และ ป.

ชื่นประโยชน์ โดยที่ทั้งสองท่านต้องการให้ถอดแบบความโด่งดังตาม แสงนภา ด้วยเนื้อร้องอันกินใจ และทำนองอันเศร้าสร้อย ในช่วงที่ เสน่ห์ และ คำรณ กำลังรุ่งโรจน์ ชะลอ ไตรตรองสอน เป็นอีกคนที่โด่งดังในเพลงแนวนี้ การสะท้อนสภาพความเป็นจริงอย่างตรงไปตรงมา ทำให้เพลงของ ชะลอ ต้องห้ามออกอากาศทางวิทยุ นักร้องอีกคนที่ ไพบูลย์ บุตรขัน แต่งเพลงสร้างชื่อให้คือ ปรีชา บุญเกียรติ ซึ่งก้าวมาจากละครร้อง โด่งดังอยู่ในช่วงปี 2497 – 2498 แต่ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตในปี 2503 ชาญ เย็นแข ศิษย์ผู้ใกล้ชิด แสงนภา เป็นอีกคนที่ ไพบูลย์ บุตรขัน แต่งเพลงป้อนให้ มีทั้งเพลงรัก เพลง "ค่าน้ำนม" ที่ยังคงความเป็นอมตะมาจนทุกวันนี้ และเพลง "กลิ่นโคลนสาบควาย" เพลงนี้ถูกห้ามออกอากาศทางสถานีวิทยุทั่วประเทศ แต่กลับทำให้เพลงนี้ยิ่งโด่งดังขึ้นไปอีก เพลงชีวิตในยุคทศวรรษที่ 2490 จึงถือเป็นยุคทองซึ่งยิ่งถูกปิดกั้นก็ยิ่งพัฒนา อนึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าภาวะที่โรงละครหลายแห่งปิดตัวแล้วหันไปฉายภาพยนตร์ ได้ส่งผลกระทบต่อนักร้องสลับฉาก ซึ่งก็คือนักร้องเพลงชีวิตนั่นเอง พวกเขาต้องดิ้นรนเดินสายร้องเพลงหรือตั้งวงดนตรีและกลายเป็นวงดนตรีลูกทุ่งที่เฟื่องฟูในทศวรรษต่อมา อันเป็นทศวรรษที่มีการแบ่งแยก "ลูกกรุง" กับ "ลูกทุ่ง" อย่างชัดเจน เป็นยุคที่ตกอยู่ใต้การปกครองของเผด็จการตลอดทศวรรษที่ 2500 นับเป็นช่วงที่เพลงชีวิตซบเซาที่สุด ในขณะที่เพลงลูกทุ่งเฟื่องฟูที่สุดพร้อมกับเกิดเพลงชีวิตแนวใหม่โดยนักเขียนนาม "จิตร ภูมิศักดิ์" ซึ่งเขียนขึ้นในช่วงที่เขาเป็น "นักโทษการเมือง" เพลงของ จิตร นี้เองพัฒนาไปเป็น "เพลงเพื่อชีวิต" ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ จนกลายเป็นแขนงหนึ่งของเพลงไทยที่สังคมให้การยอมรับมาจนถึงปัจจุบัน

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงแหล่งข้อมูลทางวิวัฒนาการของเพลงไว้ท้ายเรื่องดังนี้

- เลือกตั้งสกปรก โดย เกรียงศักดิ์ พิศนาคะ
- กองทัพบกกับประเทศไทย โดย เสถียร จันทิมาธร และ ขรรค์ชัย บุนปาน
- สมโภชน์ประชาธิปไตย 50 ปี ในปริทัศน์สาร สุภาภรณ์ ศรีชัยสน
- ไพบูลย์ บุตรขัน นักแต่งเพลง "ประวัติการณ์" ใน อนุสรณ์ ครูไพบูลย์ บุตรขัน โดย ลาวัลย์ โชตามระ
- เต้นกินรำกิน ใน วงการบันเทิง โดย พยงค์ มุกดา
- จากคำสัมภาษณ์ คุณบุญส่ง เคหะทัตต์
- จากคำสัมภาษณ์ คุณพฤฒิทร รอดพึ่งพา
- วิเคราะห์การเลือกตั้งในเมืองไทย โดย ใหม่ รักหมู่ และ ธวัชชัย ไพจิตร
- นายกรัฐมนตรีเผด็จการ โดยเกรียงศักดิ์ พิศนาคะ

จะเห็นว่า ธีรภาพ โลหิตกุล เขียนสารคดีเรื่องนี้เพื่อนำเสนอเรื่องราวของเพลงชีวิตในช่วงทศวรรษที่ 2490 โดยเชื่อมโยงข้อมูลเกี่ยวกับเพลงและข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองในยุคสมัยเดียวกัน

3.1.3 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และแหล่งข้อมูลศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ได้แก่

สารคดีเรื่อง "กบฏกริช" บาหลี อยู่อย่างยิ่งใหญ่ตายอย่างมีเกียรติ ในสารคดีชุด กบฏกริชบาหลี

สารคดีเรื่อง นิราศรามัญ ตำนานตะเลงพ่าย "เมื่อพญาหงส์" สิ้นพสุธาจะถลาลง ในสารคดีชุด กบฏกริชบาหลี

สารคดีเรื่อง ตามรอยหมอด็อดด์ ตอนที่ 1: สู่เชียงตุง ในสารคดีชุด กบฏกริชบาหลี

สารคดีเรื่อง ไทดำ : เดียนเบียนฟู ในสารคดีชุด คนไทในอุษาคเนย์

<u>ตัวอย่าง</u>

สารคดีเรื่อง <u>ตามรอยหมอด็อดด์ ตอนที่ 1 : สู่เชียงตุง</u> ในสารคดีชุด กบฏกริชบาหลี ในบรรดา "นักเดินทาง" คนสำคัญของโลก ควรจะมีดร. วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์ รวมอยู่ด้วย อย่างน้อยก็รวมอยู่ใน "นักเดินทางในดวงใจ" คนหนึ่งของผู้เขียน "หมอด็อดด์" เป็นมิชชันนารีชาวอเมริกันที่มาเผยแผ่คริสตศาสนาในเมืองไทยช่วงปลายดินแดนพระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ 5 ต่อต้นแผ่นดินรัชกาลที่ 6 ท่านมาอยู่ประจำที่จังหวัดเชียงรายนานถึง 32 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2429 – 2461 และท่านมีความสนใจในเรื่องราวความเป็นมาของชนชาติไทมาก อันเป็นเหตุให้เกิดการเดินทางไกลครั้งสำคัญที่สุดในชีวิตของท่าน เริ่มตั้งแต่เชียงราย ผ่านเชียงตุงในพม่า เชียงรุ่งแห่งสิบสองปันนา มณฑลยูนานในจีน เพื่อสำรวจชีวิตความเป็นอยู่ของชนชาติต่างๆในบริเวณนี้ พร้อมเผยแผ่ศาสนาไปด้วย อันทำให้ท่านประจักษ์ว่ามีชนชาติไทที่พูดภาษาไทอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาก การเดินทางในครั้งนี้ทำให้หมอด็อดด์เชื่อว่าชนชาติไทอพยพมาจากจีนตอนใต้ และยังเชื่อว่า "ไท" เป็นชนชาติที่เก่าแก่กว่าจีน หรือชนชาติฮิบรูว์ในอิสราเอลเสียอีก จึงทำให้ท่านถึงกับตั้งชื่อหนังสือว่า The Tai Race : The Elder Brother of the Chinese ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2466 แม้ว่าเรื่องการค้นคว้าเกี่ยวกับชนชาติไทในปัจจุบัน อาจทำให้แนวคิดของท่านได้รับความน่าเชื่อถือน้อยลงเรื่อยๆ แต่ไม่มีอะไรที่จะบิดเบือนคุณูปการของ "หมอด็อดด์" ไปได้ หนังสือชนชาติไทยยังเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญที่นักเดินทางในปัจจุบันยังต้องให้ความสำคัญ รวมทั้งตัวผู้เขียนเองด้วยเมื่อครั้งเดินทางไปเชียงตุงในปี 2535 เชียงตุงเป็นเป็นแคว้นของชนเผ่าไทขึนหรือไทเขิน มีเมืองหลวงคือ "เขมรัฐตุงคบุรี" หรือเขมรัฐเชียงตุงจนกระทั่งอังกฤษยึดครองพม่าตั้งแต่ปี 2428 เชียงตุงก็ตกอยู่ใต้อาณัติของอังกฤษด้วย ครั้นอังกฤษมอบเอกราชให้พม่าก็ยกเชียงตุงให้พม่าด้วย ชาวไทเขินจึงกลายเป็นชนชาติส่วนน้อยมาจนถึงปัจจุบัน ช่วงปี 2452 ที่หมอด็อดด์เดินทางไป เป็นช่วงที่พระมหากษัตริย์ไทเขินพระนาม "สมเด็จพระเป็นเจ้ารัตนะก้อนแก้วอินแถลง" ทรงปกครองเชียงตุงภายใต้อาณัติของอังกฤษ จากบันทึกของหมอด็อดด์ทำให้ทราบว่าที่เชียงตุงสามารถดำรงสถานะ "นครรัฐ" ที่มีเอกราช เพราะเจ้ารัตนะก้อนแก้วทรงเก็บบทเรียนจากพม่า โดยพระองค์ทรงรู้ว่าต้องดำเนินนโยบายผ่อนสั้นผ่อนยาวกับอังกฤษ ภาพของเชียงตุงที่ผู้เขียนได้เห็นแทบไม่แตกต่างจากที่หมอด็อดด์บันทึกเอาไว้ สิ่งที่น่าสนใจในบันทึกของหมอด็อดด์อีกประการคือ เชียงตุงนั้นเป็นศูนย์กลางการค้าในย่านนี้มาแต่ไหนแต่ไร เส้นทางสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจในสมัยนี้จึงเท่ากับการย้อนรอยเส้นทางการค้าโบราณที่มีมาแต่ไหนแต่ไรของชนชาติไท กว่า 80 ปีบันทึกของท่านถือเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญในการตรวจทานความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองหนึ่ง มีรากฐานทางวัฒนธรรมเป็นของตนเองมาช้านาน แต่กำลังปกป้องตนเองไม่ให้ "สูญชาติ" ไปในเวลานี้ คุณูปการของท่านจึงเพียงพอที่เราจะเชิดชู ไว้ในทำเนียบนักเดินทางคนสำคัญของโลกและดวงใจผู้ใฝ่หาสันติสุขทั้งมวล

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงแหล่งข้อมูลไว้ท้ายเรื่องดังนี้ หนังสือชนชาติไทย (The Tai Race : The Elder Brother of the Chinese) โดย ดร. วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์ แปลและเรียบเรียงโดย หลวงนิเพทย์นิติสรรค์ และ หนังสือ ประวัติศาสตร์เมืองเชียงตุง โดย ดร. รัตนาพร เศรษฐกุล

สารคดีเรื่องนี้ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอผลงานของ ดร. วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์ หรือ "หมอด็อดด์" ที่ได้สำรวจและจดบันทึกเรื่องราวของชนชาติไทเอาไว้เป็นคนแรกๆของโลก ซึ่งมาถึงปัจจุบันผลงานดังกล่าวถือว่าเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่าในการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชนชาติไท และได้แทรกข้อมูลเกี่ยวกับวิถีความเป็นอยู่ของชาวเชียงตุงที่ผู้เขียนได้พบเห็นด้วยตนเอง เปรียบเทียบกับสิ่งที่ ดร. วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์ ได้บันทึกไว้

3.1.4 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีเรื่องเดียวคือ

สารคดีเรื่อง <u>บทเรียนจาก "ฮันนี่" สาธุ...ช่วยลูกช้างด้วย!</u> ในสารคดีชุด สาธุช่วยลูกช้างด้วย ซึ่งผู้เขียนกล่าวว่า ผู้เขียนนึกถึงคำพูดอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มักลงท้ายว่า "ซ้าธุ ช่วยลูกช้างด้วย" แล้วก็ขำทุกครั้ง เพราะสิ่งที่ก่อกรรมทำเข็ญกับลูกช้างตัวจริงก็คือคน โศกนาฏกรรมของลูกช้าง ฮันนี่ ให้อะไรกับเราคนไทยหลายประการทีเดียว ปัญหาช้างอดอยากและไม่มีแหล่งอาหารทางธรรมชาติ จนต้องออกมาเร่ร่อนในเมืองและถูกรถชน เป็นเรื่องที่ต้องแก้ไขใหญ่โตกันระดับชาติ สรีระที่ใหญ่โตของช้างถ้าเกิดการบาดเจ็บขึ้นมาการรักษาจะเป็นไปอย่างยุ่งยาก ดูอย่างกรณีของลูกช้างฮันนี่ที่ถูกรถชน ขนาดระดมสัตวแพทย์มือเยี่ยมของประเทศมาช่วยกันก็ยังรักษาไม่ได้ วันที่ 3 พฤศจิกายน 2536 ที่ริมถนนบริเวณบ้านแม่ป้อก อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ช้างน้อยฮันนี่ถูกรถหกล้อชนจนกระดูกเชิงกรานหัก แต่ถ้าย้อนกลับไปดูประวัติแล้ว ผู้เขียนคิดว่าถึงจะไม่ถูกรถชน ชีวิตประจำวันของฮันนี่ก็เสี่ยงที่จะต้องพิการอยู่แล้ว เพราะฮันนี่เป็นช้างนักแสดงกายกรรมผาดโผน คณะละครช้างเร่ "คณะดอกดิโชว์" ของมานะ ไตรยศ นายอำเภอบ้านค่าย จังหวัดชัยภูมิ จากการสืบประวัติทำให้ทราบว่า ฮันนี่เป็นลูกช้างจากพม่าที่ถูกนำมาขายตามใบสั่งของ รีสอร์ทที่ต้องการนำมาใช้ต้อนรับแขก หรือคณะละครช้างเร่ แม้ฮันนี่จะโชคดีที่ไม่เคยพลาดจนได้รับบาดเจ็บขณะแสดง แต่ก็โชคร้ายถูกรถชน ก่อนถูกส่งไปรักษาตัวภายใต้การดูแลของ คุณโซไรดา ซาลวาลา แห่งมูลนิธิเพื่อนช้างรับเป็นเจ้าของไข้ท่ามกลางกำลังใจจากคนไทยทั่วประเทศ นับเป็นการปลุกกระแสความสนใจที่มีต่อ "ช้าง" อย่างกว้างขวางที่สุด 14 กุมภาพันธ์ 2537 เวลาแห่งความทุกข์ของฮันนี่ก็จบลงท่ามกลางความเศร้าสลดของคนไทยทั่วประเทศ หลังการตายของฮันนี่มูลนิธิเพื่อนช้างพยายามรณรงค์ให้เลิกการแสดงผาดโผนของช้าง ก่อนที่ประวัติศาสตร์จะซ้ำรอย แต่สำหรับคณะช้างเร่นั้นควบคุมได้ยากมากและไม่รู้ว่าจะมีช้างที่ต้องประสบชะตากรรมเดียวกับฮันนี่อีกกี่เชือก และยังมีรายงานในหนังสือพิมพ์ มติชน ฉบับวันที่ 26 กันยายน 2540 ยืนยันคำพูดของคุณโซไรดา ด้วยบทความ "เส้นทางช้างไทย หนทางรอดยังริบหรี่" โดย ภรณ์เพชร พิสุทธิ์ เมื่อผู้เขียนได้อ่านก็ชวนให้ใจหายว่านี่หรือคือชะตากรรมของสัตว์ใหญ่ที่ประเทศไทยใช้เป็น "สัตว์นำโชค" ในการเป็นเจ้าภาพมหกรรมกีฬาเอเชี่ยนเกมส์ ปี 2541 จึงได้แต่คิดว่านอกจากช่วยกันให้คนไทยดูแลช้าง และคว่ำบาตรพวกที่ใช้ช้างหาประโยชน์อย่างไม่ถูกต้อ ผู้เขียนก็ได้แต่ภาวนาว่าสาธุ ช่วยลูกช้าง (ตัวจริง) ด้วย

จะเห็นได้ว่าสารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ได้ข้อมูลมาจาก 2 แหล่งด้วยกัน คือ คุณโซไรดา ซาลวาลา ผู้อยู่ใกล้ชิดฮันนี่ขณะบาดเจ็บ และจากบทความ เส้นทางช้างไทย หนทางรอดยังริบหรี่ ในหนังสือพิมพ์มติชนโดย ภรณ์เพชร พิสุทธ์ โดยนำเสนอเรื่องราวของฮันนี่ลูกช้างที่ถูกรถชนเพื่อสื่อให้เห็นชะตากรรมของช้างไทยในปัจจุบันที่ถูกทำทารุณกรรมและไม่ได้รับการเหลียวแลจากคนไทยเป็นส่วนของข้อมูลที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ โดยยกกรณีของช้างน้อยฮันนี่ มาเป็นอุทาหรณ์ ส่วนข้อมูลในทางประวัติศาสตร์ผู้เขียนนำมาใช้เมื่อกล่าวถึงอดีตที่ช้างทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศไทยมากมาย

3.1.5 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และแหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง แยกได้เป็น 3 กลุ่มด้วยกัน คือ

- กลุ่มข้อมูลทางประวัติศาสตร์และการเดินทางในประเทศ

สารคดีเรื่อง สู่แดน "เทวาลัย" และ "คชสาร" เปิดตำนานสัญจรอีสานใต้ ในสารคดีชุด สาธุช่วยลูกช้างด้วย

สารคดีเรื่อง เงินทองเป็นของมายา ทุเรียน มังคุด น้อยหน่าเป็นของจริง ในสารคดีชุด คนโยนฟืน

สารคดีเรื่อง "ตะวันตก" ที่ "ตะวันออก" ณ ตึกใหญ่ของท่านเจ้าคุณ ในสารคดีชุด คนโยนฟืน

- กลุ่มข้อมูลทางประวัติศาสตร์และการเดินทางไปต่างประเทศในแถบเอเชีย

สารคดีเรื่อง ทุ่งไหหิน : คืนวันสันติภาพเรืองรอง ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง เปิดประตูเวียดนามยามสันติภาพมาเยือน ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง จากฮานอยถึงเดียนเบียนฟู ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง นิราศพนมเปญ (1) อนิจจา...ปารีสแห่งเอเชีย ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง อินโดจีนหลังไฟสงคราม นางงาม กามเทพ คอนด้อมและไข่มุก ในสารคดีชุด อินโดจีนยุค "Wind of Change"

สารคดีเรื่อง เปิดกรุสมบัติแห่งลุ่มอิระวดี ในสารคดีชุด อินโดจีนยุค "Wind of Change"

สารคดีเรื่อง เมื่อพม่าจะมี 'ปีท่องเที่ยว 1996' ในสารคดีชุด อินโดจีนยุค "Wind of Change"

สารคดีเรื่อง ล่องอิระวดี สู่ 'อมระปุระ' อมตนคร ในสารคดีชุด อินโดจีนยุค "Wind of Change"

สารคดีเรื่อง ไทลื้อ สิบสองปันนา ในสารคดีชุด คนไทในอุษาคเนย์

สารคดีเรื่อง ไทขึน เชียงตุง ในสารคดีชุด คนไทในอุษาคเนย์

สารคดีเรื่อง ไทใหญ่ แม่ฮ่องสอน ในสารคดีชุด คนไทในอุษาคเนย์

สารคดีเรื่อง ผู้ไท อีสาน ในสารคดีชุด คนไทในอุษาคเนย์

สารคดีเรื่อง ไทลาว หลวงพระบาง ในสารคดีชุด คนไทในอุษาคเนย์

สารคดีเรื่อง ไท – ยวน ล้านนา ในสารคดีชุด คนไทในอุษาคเนย์

สารคดีเรื่อง โอ้...แม่กระดังงาลนไฟไซ่ง่อน ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

สารคดีเรื่อง คิดถึง 'ซู้' ในวันสงกรานต์แดนเจดีย์ทองคำ ในสารคดีชุด ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ

- กลุ่มข้อมูลจากประวัติศาสตร์และการเดินทางไปต่างประเทศในแถบยุโรป

สารคดีเรื่อง มาดริด นครไม่เคยหลับ ในสารคดีชุด ซอกแซกสเปน – โปรตุเกส

สารคดีเรื่อง ลุยมาดริด หมายพิชิตแมลงวันสเปน ตอนที่ 1 ในสารคดีชุด ซอกแซกสเปน – โปรตุเกส

สารคดีเรื่อง ลุยมาดริด หมายพิชิตแมลงวันสเปน ตอนที่ 2 ในสารคดีชุด ซอกแซกสเปน – โปรตุเกส

สารคดีเรื่อง โอล่ะ โทเลโด อยุธยาแดนสเปน ในสารคดีชุด ซอกแซก สเปน –โปรตุเกส

สารคดีเรื่อง แวะทักโปรตุเกส ในสารคดีชุด ซอกแซก สเปน – โปรตุเกส

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>โอล่ะ โทเลโด อยุธยาแดนสเปน</u> ในสารคดีชุด ซอกแซก สเปน –โปรตุเกส หลังจากเที่ยวที่มาดริดแล้วผู้เขียนแนะนำให้ไปที่ 'โทเลโด' ซึ่งเคยเป็นเมืองหลวงเก่าและที่นี่ยังเต็มไปด้วย

สถาปัตยกรรมที่สวยงาม และชาวเมืองยังมีอาชีพตีดาบเป็นหลักด้วย ผู้เขียนจึงเปรียบเทียบว่าเหมือนอยุธยาที่มี 'บ้านอรัญญิก'

สารคดีเรื่องนี้ผู้เขียนนำเสนอความรู้ทางประวัติศาสตร์ของสเปน ควบคู่ไปกับประสบการณ์การเดินทางไปสเปนเพื่อเสนอเรื่องราวของเมืองโทเลโดซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่ามีประวัติความเป็นมา รวมไปถึงสถาปัตยกรรม และความเป็นอยู่ของประชาชนที่น่าสนใจ

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>"ตะวันตก"ที่ "ตะวันออก" ณ ตึกใหญ่ของท่านเจ้าคุณ</u> ในสารคดีชุด คนโยนฟืน พม่าเคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ เป็นที่รู้กันว่ารัฐบาลทหารพม่ารังเกียจสิ่งที่มาจากอังกฤษทั้งหมด ถึงขนาดเปลี่ยนชื่อสถานที่ต่างๆที่อังกฤษตั้งขึ้น แม้แต่ชื่อประเทศ ระบบการจราจรก็เปลี่ยนมาวิ่งเลนขวาให้วุ่นวาย ทั้งๆที่รถส่วนใหญ่พวงมาลัยขวา แต่ก็มีหลายอย่างที่ยากจะสลัดความเป็นอังกฤษออกไปได้ อย่างงานศิลปะสถาปัตยกรรมสไตล์วิกตอเรียกลายเป็นเสน่ห์ของเมืองย่างกุ้ง เช่นเดียวกับที่เวียดนาม ตึกสไตล์โคโลเนียลที่ฝรั่งเศสสร้างเอาไว้สมัยมาปกครองอินโดจีน ช่วยเสริมให้ฮานอยและโฮจิมินห์ซิตี้ให้มีสง่าราศี และทำให้นึกไปถึงสมญา "ปารีสแห่งเอเชีย" รัฐบาลเวียดนามดูแลตึกเก่าเหล่านี้เป็นอย่างดี เพื่อใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยว ผู้เขียนเชิญชวนไปชมตึกสวยในสไตล์โคโลเนียล โดยไม่ต้องไปไกลถึงเวียดนาม อาคารที่ว่าคือ "ตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร" ตั้งอยู่ในโรงพยาบาลจังหวัดปราจีนบุรี (โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร) ตึกนี้สร้างตั้งแต่ปี พ.ศ.2452 เนื่องด้วยในสมัยรัชกาลที่ 5 พระตะบอง ศรีโสภณ และเสียมราฐของกัมพูชาเป็นดินแดนของไทย โดยเรียกรวมว่า "มณฑลบูรพา" มี "สมุหเทศาภิบาล" เป็นผู้สำเร็จราชการ ต่อมาในปี 2450 เกิดกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ 5 ต้องทรงยอมเสียมณฑลบูรพาให้กับฝรั่งเศสเพื่อรักษาเอกราชของสยามประเทศเอาไว้ ทั้งนี้เจ้าเมืองพระตะบองและสมุหเทศาภิบาลผู้สำเร็จราชการมณฑลบูรพาในสมัยนั้นคือ เจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุ่ม อภัยวงศ์) ครั้นเมื่อต้องเสียดินแดนนี้ให้ฝรั่งเศสท่านก็ตัดสินใจอพยพครอบครัวมารับใช้เบื้องยุคลบาท เป็นข้าราชการธรรมดาในจังหวัดปราจีนบุรี ทั้งๆที่ท่านได้รับการเกลี้ยกล่อมให้เป็น "เจ้าเมืองพระตะบอง" ต่อไป แต่ท่านเลือกที่จะมาใช้ชีวิตบั้นปลายด้วยการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ให้กรุงสยามและจังหวัดปราจีนบุรี จนถึงแก่อสัญกรรมเมื่อปี พ.ศ.2465 และหนึ่งในคุณงามความดีที่ท่านทิ้งเอาไว้คือ ท่านได้จ้างนายช่างจากพระตะบองมาสร้างตึกสไตล์โคโลเนียลหลังหนึ่งในปี พ.ศ.2452 ไว้เป็นสง่าราศีของจังหวัดปราจีนบุรี และเพื่อใช้รับเสด็จสมเด็จพระปิยมหาราช แต่ทรงสวรรคตเสียก่อนในปี พ.ศ.2453 จึงได้ใช้รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 และพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ ต่อมาได้กลายเป็นมรดกตกทอดมาถึงพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวีในรัชกาลที่ 6 จนกระทั่งปี พ.ศ.2482 ก็พระราชทานตึกหลังนี้ให้ทางราชการ จนกลายเป็นตึกผู้ป่วยที่สวยที่สุดของโรงพยาบาลปราจีนบุรี ปัจจุบันไม่ได้ใช้เป็นตึกผู้ป่วยแล้ว แต่ได้กลายเป็น "พิพิธภัณฑ์การแพทย์ไทยอภัยภูเบศร" ทุกคนที่ได้ไปชมต่างออกปากชมในความสวยงามของตึกหลังนี้ และออกปากว่าเป็นความ "คลาสสิก" แบบตะวันตก ณ ดินแดนตะวันออกของไทยโดยแท้

ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้แหล่งข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5-6 เพื่อจะอธิบายประวัติความเป็นมาของโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ ควบคู่ไปกับการนำเสนอประสบการณ์ตรงที่ได้ไปชมตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ที่โรงพยาบาลจังหวัดปราจีนบุรีและได้ไปเยือนพม่ากับเวียดนาม

3.1.6 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และแหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงแบบสะสม มี 1 เรื่องคือ สารคดีเรื่อง เวียดนาม 1990 ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง เวียดนาม 1990 ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทางเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นไปของเวียดนามในปัจจุบัน ที่รัฐบาลสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ เริ่มเปลี่ยนแปลงนโยบายทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศจากนักลงทุนต่างชาติ

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้ใช้แหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับประสบการณ์การเดินทางไปเวียดนามในเรื่องนี้ เพื่อนำเสนอความเปลี่ยนแปลงของเวียดนามในปัจจุบัน

3.1.7 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่ผู้เขียนเดินทางไปพบ ได้แก่

สารคดีเรื่อง ลิสบอน คืนนี้ไม่มีซอนญ่า ในสารคดีชุด ซอกแซก สเปน –โปรตุเกส

สารคดีเรื่อง กงหมอ "ผู้กล้า" ไร้เหรียญตราอัศวินแห่งเกาะช้าง ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

สารคดีเรื่อง เปลือยสังคมญวน...ญวนยุค 'WIND OF CHANGE' ในสารคดีชุด อินโดจีนยุค "Wind of Change"

สารคดีเรื่อง 40 ปี โลกไม่ลืม...เดียนเบียนฟู สมรภูมิเขย่าโลก ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น

สารคดีเรื่อง ขอแค่คิดถึง...จังหวัดล้านช้าง ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น

สารคดีเรื่อง แกะรอยชีวิต "คนเก็บอดีต" ล้านนา บุญเสริม สาตราภัย ในสารคดีชุด กบฏกริชบาหลี

สารคดีเรื่อง ความฝันของอะเวีย ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

ตัวอย่างที่ 1

สารคดีเรื่อง 40 ปี โลกไม่ลืม... เดียนเบียนฟู สมรภูมิรบเขย่าโลก ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น ผู้เขียนเดินทางมายังฮานอยเป็นครั้งที่ 2 สิ่งที่ทำให้ผู้เขียนตื่นเต้นก็คือ บรรดาหนังสือเก่าที่ตกค้างมาจากสมัยฝรั่งเศส หนังสือ "ลุงโฮในท่ามกลางมวลชน" เป็นเล่มที่สะดุดตาผู้เขียนที่สุด หนังสือเล่มนี้รวบรวมภาพประวัติศาสตร์เวียดนามยุคลุงโฮที่ดีที่สุดที่ผู้เขียนเคยเห็นมา ภาพที่น่าสนใจที่สุดคือภาพสมรภูมิรบเดียนเบียนฟู ศึกเดียนเบียนฟูเกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในช่วง พ.ศ.2489 - 2497 คือ หลังจากเวียดมินห์สามารถยึดครองเวียดนามได้แล้วจึงสถาปนา "สาธารณรัฐประชาธิปไตยแห่งเวียดนาม" ในปี พ.ศ.2488 พอถึงปี พ.ศ.2489 ฝรั่งเศสก็บุกกลับมายึดฮานอยเอาไว้ ฝ่ายเวียดมินห์ต้องถอยไปสู้แบบจรยุทธในชนบท สหรัฐฯแม้จะมีนโยบายต่อต้านการล่าเมืองขึ้นแต่ก็หนุนหลังฝรั่งเศสซึ่งกำลังอ่อนแอ เพราะกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ที่กำลังเติบโตขึ้นทุกวัน ฝรั่งเศสตัดสินใจตั้งค่ายต่อสู้กับเวียดมินห์ที่เมืองเดียนเบียนฟูเพราะล้อมรอบด้วยภูเขาสูง ไม่มีทางที่ทหารเวียดมินห์ร่างผอมจะแบกปืนข้ามเขามาได้ แต่ด้วยเป้าหมายอันสูงส่งคือ การกู้เอกราช ทำให้ประชาชนชาวเวียดนามทุกคนลุกขึ้นมาต่อสู้ร่วมกับทหารเวียดมินห์ ฝรั่งเศสจึงพ่ายแพ้ย่อยยับที่สุด หลังความพ่ายแพ้ฝรั่งเศสจึงยอมเจรจาสงบศึก อันมีผลให้มีการแบ่งเวียดนามเป็นเหนือและใต้ซึ่งเป็นชนวนเหตุให้เกิดสงครามเวียดนามในอีกทศวรรษต่อมา การเจรจานี้จึงเท่ากับฝรั่งเศสสูญเสียเวียดนามไปทั้งหมดนั่นเอง ปัจจุบันสมรภูมิรบที่เมืองเดียนเบียนฟูกลายเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยว ผู้เขียนได้พบกับ หว่าง ง็อก ทัน อดีตนักรบเวียดมินห์ที่ร่วมรบในครั้งนั้น ปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่ประจำพิพิธภัณฑ์สงครามแห่งเดียนเบียนฟู เมืองเดียนเบียนฟูทุกวันนี้สงบสุขเป็นแหล่งปลูกข้าว และเป็นถิ่นที่อยู่ของชาวไทดำที่อยู่กันมาแต่โบราณ นอกจากเมืองเดียนเบียนฟูจะเป็นสมรภูมิรบที่มีชื่อเสียง ยังเป็นถิ่นฐานของชนเผ่าที่สันนิษฐานว่าเป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของคนไทย

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงแหล่งข้อมูลไว้ท้ายเรื่องดังนี้

- หนังสือ BACHO : voi luc luong vu trang nhan dan (ลุงโฮในท่ามกลางมวลชน)
- หนังสือ เหตุการณ์ปัจจุบันของเอเชีย โดย ผศ. ถนอม อานามวัฒน์
- หนังสือ ประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนาม
- บทสารคดี ชุด โลกสลับสี เรื่อง เวียดนาม โดยธีรภาพ โลหิตกุล
- การสนทนากับหว่าง ง็อก ทัน ซึ่งเป็นอดีตนักรบเวียดมินห์

จะเห็นว่าธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอเรื่องราวการสู้รบระหว่างเวียดนามกับฝรั่งเศส ณ สมรภูมิรบเดียนเบียนฟูทั้งจากแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์และจากการสนทนากับอดีตนักรบชาวเวียดนาม

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>แกะรอยชีวิต "คนเก็บอดีต" ล้านนา บุญเสริม สาตราภัย</u> ในสารคดีชุดกบฏกริชบาหลี ประสบการณ์ในการทำสารคดีของผู้เขียน นอกจากสมุดบันทึก กล้องถ่ายรูป และกระเป๋าเดินทางแล้ว ปัจจัยที่สี่ของคนทำสารคดีคือ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภท เอกสารเก่า รูปเก่า ฟิล์มหนังเก่า บ่อยครั้งที่สิ่งเหล่านี้นำมาซึ่งความปิติยินดีแต่หลายครั้งก็ทำให้ผู้เขียนมีสภาพไม่แตกต่างกับคนอกหักซ้ำซาก นี่เป็นบทเกริ่นในการเริ่มต้นเขียนคอลัมน์ "วันหนึ่ง..วันนั้น" ในนิตยสารไฮคลาส ตั้งแต่กรกฎาคม 2537 เป็นต้นมา โดยค้นคว้าและเลือกเฟ้นภาพถ่ายเก่านำมาเปรียบเทียบกับในปัจจุบัน แต่ภาพถ่ายเก่าส่วนใหญ่เป็นของ "ช่างภาพนิรนาม" จนเมื่อเดือนกันยายน 2538 ผู้เขียนเดินทางไปเชียงใหม่ ในวาระที่กำลังเตรียมงานสมโภช 700 ปีเชียงใหม่ ในปี 2539 ด้วยความร่วมมือของคุณรัตนา พรหมพิชัย เจ้าหน้าที่โครงการสารานุกรมไทย (ภาคเหนือ) ทำให้ผู้เขียนมีโอกาสพบคุณบุญเสริมคือเจ้าของผลงานหนังสือ ลานนาไทยในอดีต, อดีตลานนา และอีกหลายเล่มที่รวบรวมภาพถ่ายเก่าของเชียงใหม่ในรอบ 100 ปี จากผลงานของบุคคลต่างๆและท่านเอง คุณบุญเสริม สาตราภัย มีอายุเกือบ 70 ปีแล้ว ยังมีงานประจำคือ การอัด – ขยายฟิล์มภาพเก่าด้วยตัวเอง และยังได้รับเกียรติจากนักหนังสือพิมพ์รุ่นหลังให้เขียนประสบการณ์ของท่านลงในคอลัมน์ต่างๆ งานอัดขยายภาพของท่านจึงใช้ประกอบคอลัมน์ของท่านเอง นอกจากนี้ยังมีลูกหลานเจ้านายฝ่ายเหนือต้องการภาพของบรรพบุรุษจากแฟ้มที่ท่านสะสม และในบางครั้งก็เพื่องานส่วนรวม จนกล่าวได้ว่าท่านเป็น "คลังอดีตล้านนา" ที่สมบูรณ์ที่สุดเพียงคนเดียวในปัจจุบัน คุณบุญเสริมเริ่มสะสมภาพถ่ายตั้งแต่ทำงานหนังสือพิมพ์ คนเมือง บางภาพก็ขอก็อปปี้จากหอจดหมายเหตุเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผลงานของพระยาเจริญราชไมตรี ข้าหลวงสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นคนแรกที่นำกล้องถ่ายภาพมาใช้ในเชียงใหม่ และของอีกหลายๆท่าน เมื่อได้ดูภาพในอดีตกับภาพในปัจจุบันของเชียงใหม่ ทำให้ผู้เขียนสงสัยในทิศทางการพัฒนาของเชียงใหม่ ในฐานะ "เมืองวัฒนธรรม" เพราะเอกลักษณ์ต่างๆของเชียงใหม่กำลังค่อยๆสูญหายไป คุณบุญเสริมได้แรงบันดาลใจจากบิดาของท่าน ซึ่งมีเพื่อนชาวต่างประเทศมาก จึงนิยมสะสมโปสการ์ดซึ่งคุณบุญเสริมว่าเป็นเหมือนบันทึกทางประวัติศาสตร์ ผลงานที่สร้างชื่อให้กับคุณบุญเสริมคือ การที่เป็นคนแรกที่ถ่ายภาพเมืองเชียงใหม่ทางอากาศ และการค้นพบชนเผ่าผีตองเหลืองกับอาจารย์ไกรศรี นิมมานเหมินท์ และด้วยผลงานนี้คุณบุญเสริมจึงเป็นนักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นคนแรกที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดผลงาน

หนังสือพิมพ์ประเภท "สารคดี" เมื่อปี 2505 ผู้เขียนอยากให้คนรุ่นหลังได้มารับรู้แบบอย่างที่ดีจากท่าน ว่าคุณค่าแห่งจิตใจที่ใฝ่แต่จะ "คิดคำนึง" กับ "คิดคำนวณ" นั้นต่างกันเพียงใด เหมือนคนต่างถิ่นที่เข้ามาในเชียงใหม่โดยมุ่งแต่จะ "คิดคำนวณ" เอาจากเชียงใหม่ โดยไม่ "คิดคำนึง" เชิงสร้างสรรค์ ให้สมกับที่เชียงใหม่เป็น "อดีตสูญกลางวัฒนธรรมล้านนา" ด้วยคารวะแด่ บุญเสริม สาตราภัย "คลังอดีตล้านนา" ที่ผู้คนกำลังหลงลืมไปแล้ว

สารคดีเรื่องนี้ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้แหล่งข้อมูลที่ผสมผสานกันระหว่างผลงานของบุญเสริม สาตราภัย ช่างภาพ นักเขียนชาวล้านนา ได้แก่ หนังสืออดีตล้านนา และ หนังสือลานนาไทยในอดีต กับการสนทนากับ บุญเสริม สาตราภัย โดยนำเสนอผลงานและงานสะสมภาพถ่ายเก่าของเชียงใหม่ในอดีตของคุณบุณเสริม สาตราภัย ที่มีคุณค่าในด้านของการเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่าให้แก่ชนรุ่นหลัง

3.1.8 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่และแหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง ได้แก่

สารคดีเรื่อง ทานาคา ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก

สารคดีเรื่อง ความทรงจำที่มัณฑะเลย์ ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก

สารคดีเรื่อง "ส้วม" สิบสองปันนา ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก

สารคดีเรื่อง ลำน้ำล่าที่ยังคาใจในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>ทานาคา</u> เป็นเรื่องของ ทานาคา ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก ซึ่งเป็นเครื่องสำอางพื้นบ้านของพม่า ที่ผู้หญิงทุกชนชั้นนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของผู้หญิงพม่าไปโดยปริยาย ทานาคาเป็นต้นไม้หนึ่งที่ขึ้นเฉพาะแถบมัณฑะเลย์ ส่วนที่นำมาใช้คือส่วนของเปลือก โดยนำมาถูกับหินแล้วนำไปผสมน้ำทำให้ผิวพรรณเปล่งปลั่ง และมีประโยชน์อีกมากมายจนผู้เขียนเรียกว่าไม้มหัศจรรย์ ในปัจจุบันมีการดัดแปลงทำเป็นตลับเพื่อความสะดวกในการใช้งาน แต่ผู้เขียนยังมีความกังวลว่าทานาคาอาจเสื่อมความนิยมลงเพราะการเข้ามาของ เครื่องสำอางสมัยใหม่

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล เขียนจากประสบการณ์การเดินทางไปพม่าที่ได้ไปพบเห็นหญิงชาวพม่าที่ใช้ทานาคา และบทความว่าด้วย ... ประเทศและประชาชนของฉัน ...ของนางอองซาน ซูจี ซึ่งเขียนไว้เกี่ยวกับพม่าและทานาคา โดยนำเสนอความนิยม คุณประโยชน์ของทานาคา ที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้หญิงพม่าที่ยังคงความนิยมตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันไม่เสื่อมคลายจึงนับเป็นการใช้แหล่งข้อมูลจากทั้งประสบการณ์การเดินทางและข้อมูลที่เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคน

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>"ส้วม" สิบสองปันนา</u> ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก หลังจากที่ผู้เขียนได้ไปเยือนชนเผ่าไทลื้อที่อาศัยอยู่ในจีนและลาว ได้ยินคำบางคำที่คนไทยในเมืองไทยไม่ใช้กันแล้ว เช่น หน้าต่าง ชาวไทลื้อเรียกว่า "ป่องเยี่ยม" มีขนาดเล็กแค่พอดีกับหน้าคนเท่านั้น เนื่องจากมีอากาศค่อนข้างหนาวจึงไม่ได้มีหน้าที่ไว้ระบายอากาศ แต่ไว้ใช้เยี่ยมหน้าออกมามองข้างนอก แต่ในเมืองไทยคำว่า "เยี่ยมหน้า" หรือ "เยี่ยมมอง" กลายเป็นคำโบราณไปแล้ว แต่ที่ผู้เขียนติดใจที่สุดคือ "ห้องนอน" ชาวไทลื้อเรียกว่า "ส้วม" ผู้เขียนเคยได้ยินมาเหมือนกันแต่ไม่แน่ใจ จนมีโอกาสมาเยือนในครั้งนี้จึงพบว่าเป็นความจริง แต่ห้องนอนของชาวไทลื้อไม่ได้เป็นห้องๆ เป็นเพียงฉากกั้นเท่านั้น เป็นที่ส่วนตัวที่แขกไม่สามารถเข้าไปได้ วัฒน

ธรรมการใช้ห้องส้วมสำหรับถ่ายหนักเบาเป็นวัฒนธรรมที่มาทีหลัง แต่การใช้ห้องส้วมก็เป็นที่ส่วนตัว คนไทยก็เลยใช้คำว่าส้วมในความหมายของ "ห้องสุขา" มาจนทุกวันนี้ ในพจนานุกรมก็ยังมีบัญญัติความหมายของ "ส้วม" ว่าเป็นห้องนอนอยู่ และยังมีอีกหลายคำที่คนไทยนำมาใช้ในความหมายที่แตกต่างจากโบราณ เมื่อไปพบชนชาวไทยังใช้ในความหมายเดิมแต่โบราณก็ทำให้เกิดการเข้าใจผิดกันไป

ที่มาของข้อมูลในสารคดีเรื่องนี้ได้มาจาก บุคคลที่ผู้เขียนสนทนาด้วยคือ ไอ่แหลง ชาวไทลื้อ และประสบการณ์ของผู้เขียนในการเดินทางไปเยือนชนเผ่าต่างๆในจีนและลาว ธีรภาพ โลหิตกุล ได้ตั้งข้อสังเกตว่าที่มาของคำบางคำในภาษาไทยสะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทเผ่าต่างๆ จึงนับได้ว่าสารคดีในเรื่องนี้ใช้แหล่งข้อมูลที่เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนกับประสบการณ์การเดินทางของผู้เขียน

3.1.9 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการฟังเรื่องเล่าตำนาน ได้แก่

สารคดีเรื่อง ศุกร์ 13 บนทางเลข 13 สู่ดินแดนสี่พันดอน (1) ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง ศุกร์ 13 บนทางเลข 13 สู่ดินแดนสี่พันดอน (2) ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

โดยมีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>ศุกร์ 13 บนทางเลข 13 สู่ดินแดนสี่พันดอน (1)</u> ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง ผู้เขียนกล่าวถึงเรื่องราวที่เคยได้ยินมาเกี่ยวกับ แก่งหลี่ผี – ดอนพะเพ็ง ที่เป็นที่ยำเกรงของชาวเรือในแม่น้ำโขง และชื่อดินแดนสี่พันดอน จนเมื่อผู้เขียนได้ไปถ่ายทำสารคดีที่ดอนพะเพ็ง จึงได้ประจักษ์ถึงความยิ่งใหญ่และความน่าเกรงขามตามที่เคยได้ยินมา ในการเดินทางครั้งนี้ใช้เส้นทางเลียบแม่น้ำโขง ตลอดเส้นทางเต็มไปด้วยเกาะแก่งใหญ่น้อยมากมาย บางแห่งใหญ่ขนาดตั้งเป็นหมู่บ้านได้จึงทำให้ผู้เขียนเข้าใจที่มาของชื่อดินแดนสี่พันดอน

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล เขียนขึ้นจาก ความรู้ทางประวัติศาสตร์กับการฟังเรื่องเล่าเกี่ยวกับการเดินทางผ่านแก่งหลี่ผีโดยเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความยากลำบากในการเดินเรือในแม่น้ำโขงและที่มาของชื่อดินแดนสี่พันดอน

3.1.10 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในวิถีชีวิตความเป็นอยู่และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการอ่านวรรณกรรม ได้แก่

สารคดีเรื่อง ตามรอยเจ้าจันท์ผมหอม...คลี่ปอยผม คลี่ปมปริศนา "ไจก์ทิโย" พระธาตุอินทร์แขวนแดนอิระวดี ในสารคดีชุด ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ

สารคดีเรื่อง หยาดน้ำตาเทวาลัย บันทายสรี ในสารคดีชุด ชายชรากับบ่วงกรรมและคำสาป นครวัด นครธม

สารคดีเรื่อง ภาพหนึ่ง...ภาพนั้น วันเวลา "อุษาคเนย์" ใต้เงื้อมเงาโลกาภิวัตน์ ในสารคดีชุดกบฏกริชบาหลี

มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>ตามรอยเจ้าจันท์ผมหอม..คลี่ปอยผม คลี่ปมปริศนา "ไจก์ทิโย" พระธาตุอินทร์แขวนแดนอิระวดี</u> ในสารคดีชุด ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ จากที่ผู้เขียนได้อ่าน "เจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน" โดย มาลา คำจันทร์ เจ้าจันท์เกิดปีจอ ตามจารีตว่าคนเกิดปีใดควรไหว้

พระธาตุประจำปีเกิดอย่างน้อยหนึ่งครั้ง พระธาตุประจำปีเกิดของเจ้าจันท์คือ พระธาตุอินแขวน ในพม่า แต่หนทางที่ไปนั้นลำบากจนคนเชียงใหม่เลิกล้มที่จะไป แต่เจ้าจันท์ต้องไปเพราะป่วยและรักษาไม่ได้ จนปู่หมอเฒ่าบอกว่าเจ้าจันท์ต้องไว้ผมยาวแล้วตัดนำไปบูชาพระธาตุอินท์แขวนเจ้าพ่อจึงบนบานตามนั้น เมื่อหายป่วยแล้วเจ้าจันท์ก็เลี้ยงผมเป็นเวลาห้าปี ผมหอมและงามเหมือนไหมเส้นอ่อนจึงยาวเลยวา ผู้เขียนไม่ได้เกิดปีจอแต่ใฝ่ฝันจะไปกราบพระธาตุอินทร์แขวน เพราะชื่อเสียงที่เลื่องลือไปไกลดั่งกลิ่นหอมอันขจรขจายของเรือนผม "เจ้าจันท์" ตามความเชื่อของชาวล้านนาไทยผู้ที่เกิดปีจอต้องไปไหว้พระเกศแก้วจุฬามณีบนสรวงสวรรค์ โดยตั้งจิตอธิษฐานไหว้เองในใจ หรือไปไหว้พระธาตุไจก์ทิโยซึ่งเชื่อว่าพระอินทร์สร้างแขวนไว้บนหน้าผาในพม่า ด้วยความเชื่ออันเหลือเชื่อนี้ทำให้ มาลา คำจันทร์ นำมาผูกเป็นเรื่องราว ของ เจ้าจันท์ ที่ต้องการพิสูจน์ความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุ ยิ่งทำให้ผู้เขียนอยากเดินทางไป แต่การเดินทางไปนั้นยากลำบากทั้งด้วยปัญหาการคมนาคมและปัญหาภายในของพม่า แต่ครั้งที่ผู้เขียนเดินทางไป (2539) นับว่าสะดวกขึ้นมากแล้ว เส้นทางการเดินทางเริ่มจากทางหลวงแผ่นดินสายหลักจากย่างกุ้งมุ่งสู่พะโคหรือหงสาวดี แล้วเดินทางต่ออีกราวสองชั่วโมงก็จะถึงเมืองไจทก์โถ่ ต่อรถหกล้อไต่เขาขึ้นไปอีกครึ่งชั่วโมง แล้วเดินอีกราวหนึ่งชั่วโมงก็จะถึงพระธาตุอินทร์แขวน เมื่อถึงหน้าเทศกาลงานบุญชาวพม่าจะหลั่งไหลมาจากทั่วสารทิศเพื่อไหว้เจดีย์แห่งนี้ ผู้เขียนจึงไม่สงสัยเลยว่า ทำไม เจ้าจันท์ จึงอยากมากราบองค์พระธาตุให้ได้ คนเฒ่าคนแก่ชาวมอญและพม่าเล่าตำนานพระธาตุอินทร์แขวน "ไจก์ทิโย" ไว้ว่า เมื่อราว 2,000 ปีมาแล้ว พระเจ้าติสสะ ทรงสร้างพระธาตุอินทร์แขวนเพื่อใช้ประดิษฐานพระเกศของพระพุทธเจ้า โดยมีข้อแม้ว่าจะต้องหาก้อนหินที่มีรูปร่างเหมือนหัวของฤาษีที่ถวายพระเกศาของพระพุทธเจ้ามาให้ บางตำนานว่า "พระอินทร์" บ้างตำนานว่า "นัท" หรือภูติศักดิ์สิทธิ์มาช่วยพระเจ้าติสสะหาหินแล้วนำไปแขวนไว้บนหน้าผา เมื่อครั้งที่ผู้เขียนเดินทางไปแม้จะเป็นเวลาสองทุ่มเศษๆ แต่ก็ยังมีบรรดาพุทธศาสนิกชนแออัดกันอย่างคับคั่ง ด้วยขนาดของก้อนหินที่ใหญ่โตและวางอยู่บนหน้าผาที่ลาดเอียงอย่างหมิ่นเหม่ กลายเป็นปริศนาว่าฤาพระอินทร์มานิรมิตแขวนเอาไว้ให้มนุษย์กราบไหว้ ผู้เขียนต้องรอให้รุ่งสางเพื่อเข้าไปพิสูจน์องค์พระธาตุอย่างใกล้ชิด และพบว่ามีส่วนที่สัมผัสพื้นเพียง 2 ฟุตเท่านั้นและยังโยกไหวตลอดเวลาแต่ถ้ามองไกลๆจะไม่เห็น ยิ่งทำให้ผู้เขียนฉงนว่าตั้งอยู่ได้อย่างไรจนได้รับคำตอบจาก ดร.บัญชา พนมเจริญสวัสดิ์ หัวหน้าภาคฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ว่าเพราะ "จุดศูนย์ถ่วง" ของหินยังไม่เลยออกจากหน้าผา ส่วนสาเหตุของการเกิดอาจมาจากการเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลก ทำให้หินก้อนนี้กลิ้งมาตรงหน้าผาพอดี ถึงแม้จะมีคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ แต่สิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธคือ ศรัทธาอันแรงกล้าต่อองค์พระธาตุ ได้หล่อหลอมจิตวิญญาณของชาวมอญและชาวพม่ามาเนิ่นนาน และเป็นกำลังใจให้ต้องเดินทางมาให้ได้ครั้งหนึ่งในชีวิต

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงแหล่งข้อมูลไว้ท้ายเรื่องดังนี้

- หนังสือ วัฒนธรรมล้านนาไทย โดย รศ. มณี พยอมยงค์
- ประชุมความคิดเจ้าจันท์ผมหอม โดย ธเนศร์ เวศร์ภาดา
- เจ้าจันท์ผมหอม โดย มาลา คำจันทร์
- ชีวประวัติบุคคลตัวอย่างของไทย โดย ลออ ศรีสุคนธ์
- Insight Guides MYANMAR โดย Wilhelm Klein

จะเห็นได้ว่าผู้เขียนเลือกข้อมูลเพื่อนำเสนอเรื่องราวของพระธาตุอินทร์แขวน จากวรรณกรรมเจ้าจันท์ผมหอมกับเจดีย์ไจก์ทิโยหรือพระธาตุอินทร์แขวนในพม่า แสดงถึงความเชื่อความศรัทธาของทั้งชาวพม่าและชาวล้านนาไทยในอดีต ที่มีต่อองค์พระธาตุอินทร์แขวนอันเป็นข้อมูลวิถีชีวิตความเป็นอยู่และชาวพม่าทุกคนมีความเชื่อว่าจะต้องเดินทางมาสักการะพระธาตุให้ได้สักครั้งในชีวิต

สารคดีเรื่อง <u>หยาดน้ำตาเทวาลัย บันทายสรี</u> ในสารคดีชุด ชายชรากับบ่วงกรรมและคำสาป นครวัด นครธม ผู้เขียนได้ตั้งคำถามไว้ต้นเรื่องว่าถ้าวันหนึ่งคุณได้พบกับเด็กสาวไร้เดียงสา ผิวกายละเอียดเนียนไร้รอยตำหนิ เลือดฝาดขับเปล่งปลั่งที่พวงแก้มสีชมพูสด ดวงตาเป็นประกายใสสด ปากนิดจมูกน้อย น่าทะนุถนอม ทว่า...เธอมีความหลังอันปวดร้าวด้วยเคยถูกข่มขืน คุณควรจะมีสายตามองเธออย่างไร เอ็นดู อาทร วางเฉยทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ หรือตอกย้ำความปวดร้าวของเธอด้วยแววตาสงสาร และคำพูดแสดงความเสียใจซ้ำซาก คำถามนี้เกิดกับผู้เขียนในปลายฤดูหนาวปี 2542 เมื่อได้ไปเยือนปราสาทบันทายสรี ชานเมืองเสียมเรียบ กัมพูชา ผู้เขียนตั้งคำถามกับตัวเองเมื่ออยู่ต่อหน้าปราสาทหินทราย สีชมพูเนื้อละเอียดหลังเล็กๆ ห่างจากใจกลางเมืองราว 50 กิโลเมตร "บันทายสรี" ภาพถ่ายของ อาจารย์ มานิต วัลลิโภดม ที่ได้เดินทางมาเยือนเทวลัยแห่งนี้เมื่อ 60 ปีก่อน จุดประกายความฝันของผู้เขียนที่จะต้องมาเยือนสักครั้งในชีวิต (และเรื่องราวในหนังสือต่างๆ) แม้ บันทายสรี มีขนาดเล็กกว่าโคปุระหรือซุ้มประตูของนครวัด แต่ลวดลายต่างๆที่จำหลักนั้นละเอียดและอ่อนช้อยเป็นอย่างมาก และภาพจำหลักแต่ละภาพแทบจะเป็น "ลอยตัว" ออกมา ที่สำคัญคือ ปราสาทนครวัดและพนมรุ้งยังไม่เสร็จสมบูรณ์เพราะยังมีร่องรอยการขึ้นร่างลวดลายแต่ยังไม่ได้แกะสลักอยู่บางส่วน แต่บันทายสรีนั้นเสร็จสมบูรณ์แล้ว จนได้รับการยกย่องให้เป็น "รัตนชาติที่แท้จริงแห่งสถาปัตยกรรมขอม" หรือ "The True Gem of Khmer Architecture" บันทายสรีเป็นศิลปะขอมยุคก่อนนครวัด โดดเด่นถูกยกให้เป็นแม่แบบศิลปะขอมหนึ่งในจำนวน 14 ยุค เรียกว่า "ศิลปะแบบบันทายสรี" มีอายุอยู่ในช่วง พศ. 1510 - 1550 แต่มีข้อสงสัยว่า กษัตริย์ ราชนทรวรมัน ที่2 ทรงสร้างถวายแด่ใคร เพราะทรงสร้างปราสาทแปรรูป เป็นเทวสถานประจำราชกาลแล้ว อีกประเด็นหนึ่งคือชื่อ "บันทายสรี" ที่ถ้าแปลตรงตัวตามภาษาเขมรมีความหมายว่า "ป้อมสตรี" ซึ่งไม่มีที่มา แต่บาวตำนานว่าไม่มีใครรู้ชื่อเดิม แต่ต่อมามีผู้มาพบและเห็นว่ามีสัณฐานคล้าย พานพุ่มบายศรี ซึ่งเขมรเรียก "ไบสเรย" ต่อมาเห็นว่าลวดลาย จำหลักบนปราสาทอ่อนช้อยกว่าปราสาทใดๆ เหมือนผู้หญิงจึงเรียก "บันทายสรี" หลังจากกัมพูชาเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ก็มีนักโบราณคดีมีการศึกษา และบูรณะโบราณสถานต่างๆของขอม และผู้มีบทบาทสำคัญในการบูรณะ บันทายสรี คือ อ็องรี ปาร์มมองติเยร์ และ อ็องรี มาร์ชาล ความทุ่มเทของท่านได้รับความยกย่องจาก ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ไว้ในหนังสือ "ถกเขมร" แต่ก็เกิดเรื่องเศร้าเมื่อบทความที่เขียนโดย อ็องรี ปาร์มองติเยร์ เป็นต้นเหตุให้ อ็องเดร มาลโรซ์ นักเขียนผู้แสดงออกว่าหลงไหลศิลปะขอม เดินทางเข้ามาในเขมรเข้ามาขโมยประติมากรรมและภาพจำหลักบางชนิดจากบันทายสรี แต่ถูกจับได้เสียก่อนแล้วถูกกักบริเวณ ในขณะที่ กลาร่า ภรรยาของเขาเดินทางกลับฝรั่งเศส และรณรงค์ให้เพื่อนนักเขียนประท้วงการจับกุมของสามีเธอ ด้วยเหตุผลว่ามาร์โล ทำคุณประโยชน์ให้ชาติจากงานเขียนของเขา จนมาลโรซ์ได้รับการปล่อยตัว แล้วตีพิมพ์งานที่มีชื่อเสียงคือ La Voie Royale (The Royal Way หรือ "ราชมรรคา" ฉบับภาษาไทยแปลโดย วัลยา วิวัฒน์ศร) และต่อมาเขาได้รับการแต่งตั้งเป็น รัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม กรณีของ มาลโรซ์ ก่อให้เกิดกระแสการถกเถียงอย่างกว้างขวาง ตุลาคม 2537 นิตยสาร "ดิเอิร์ธ 2000" ตีพิมพ์ภาพ และบทความเกี่ยวกับ "บันทายฉมาร์" ที่จัดเป็นปราสาทขอมตกสำรวจ บริเวณชายแดนจังหวัด ปัยเตียเมียนเจย กับอำเภอ ตาพระยา ภาพที่ปรากฏ ทำให้ทราบว่านี่คือปราสาทสำคัญอีกแห่งหนึ่งของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่องค์สุดท้ายของขอมทรงสร้างไว้ เช่นเดียวกับมหาปราสาท บายนแห่งนครธม เดือนกุมภาพันธ์ 2542 ผู้เขียนได้ทราบข่าว จากนิพันธ์พร เพ็งแก้ว รุ่นน้องว่า มีการลักลอบขนวัตถุโบราณจากเขมร จากการตรวจสอบพบว่ามาจากบันทายฉมาร์ ซึ่งเธอคิดว่าเป็นความผิดของเธอที่ได้เขียนเรื่อง บันทายฉมาร์ ไว้ในนิตยสาร "ดิเอิร์ธ 2000" ผู้เขียนได้แต่นึกถึงคำพูดของเธอ ใบหน้าของนักโบราณคดีผู้ทุ่มเททั้งชีวิตอย่างคุณปู่ปาร์มองติเยร์ และมาร์ชาล เมื่อได้มายืนต่อหน้าบัน

ทายสรี ผู้เขียนอยากบอกว่า อย่ามัวร้องไห้ เพราะไม่มีใครช่วยซับน้ำตาให้ "บันทายสรี" และ "บันทายฉมาร์" ที่น่าสงสาร

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงแหล่งข้อมูลไว้ท้ายเรื่องดังนี้

- บันทายฉมาร์ อาณาจักรแห่งนิทรากาล โดย นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว
- เขมรสามยก พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- ศิลปะขอม โดย ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล
- ANGKOR : Heart of an Asian Empire โดย Bruno Dagens
- Citadel of Woman โดย David Blocksidge

จะเห็นได้ว่าสารคดีเรื่องนี้ผู้เขียนถ่ายทอดความสวยงามและความสำคัญในด้านศิลปะกรรม ของปราสาทบันทายสรี พร้อมทั้งกล่าวถึงความไร้จิตสำนึกของคนบางกลุ่มที่ขโมย และทำลายโบราณสถาน และโบราณวัตถุ โดยที่ไม่คิดถึงว่านี่เป็นสมบัติของมวลมนุษยชาติ ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นว่าเปรียบเสมือนการข่มขืนหญิงสาวไร้เดียงสาคนหนึ่ง เป็นการใช้ข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรมในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ กับข้อมูลจากการอ่านวรรณกรรมเรื่องอื่นๆ

สารคดีเรื่อง <u>ภาพหนึ่ง...ภาพนั้น วันเวลา "อุษาคเนย์" ใต้เงื้อมเงาโลกาภิวัตน์</u> ในสารคดีชุดกบฏกริชบาหลี ค.ศ.2000 หรือ พ.ศ.2543 ดินแดนอุษาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะมีการพัฒนาภูมิภาคตามเป้าหมาย "ASEAN 10" ในปฏิญญากรุงเทพฯ 2538 ภายหลังจากที่ประเทศในอินโดจีนเปิดประเทศเปิดรับทุนและนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างมาก ภาพเก่าในอดีตของช่างภาพอาวุโสระดับโลกคือ หลักฐานชิ้นสำคัญที่ทำให้คนรุ่นหลังมองเห็นความเปลี่ยนแปลง และสิ่งที่ยังดำรงอยู่เดิมของประเทศเหล่านี้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับภาพในปัจจุบัน ก็สามารถตรวจสอบสิ่งที่ยังดำรงอยู่และเปลี่ยนแปลงได้ ผู้เขียนขอยกย่องเจ้าของผลงานอันมีคุณค่าเหล่านี้ จากนั้นผู้เขียนได้นำเสนอภาพต่างๆ รวม 10 ภาพ ด้วยกัน

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงแหล่งข้อมูลไว้ท้ายเรื่อง ดังนี้

- นิราศนครวัด พระราชนิพนธ์ใน สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ
- ม่วนซื่นเมืองลาว พระราชนิพนธ์ใน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
- ประเทศต่างๆในโลก ชุด "ลาว" โดย สตานิชสลาฟ บราเซิน
- อินโดจีนยุค "Wind of Change" โดยธีรภาพ โลหิตกุล
- Insight Guides BALI โดย APA Editorial
- Burmah : A Photographic Journey 1855 – 1925 โดย Noel F. Singer
- Old Rangoon โดย Noel F. Singer
- Old Hanoi (Postcard) โดย The Social Science Institute of Vietnam

สารคดีเรื่องนี้นำเสนอความเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคอินโดจีนผ่านทางภาพถ่ายเก่าจากอดีต เปรียบเทียบกับภาพถ่ายในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลทางวิถีชีวิตความเป็นอยู่กับข้อมูลที่เกิดจากการอ่านวรรณกรรม

3.1.11 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง มีเพียงหนึ่งเรื่องคือ

สารคดีเรื่อง <u>งามอย่างมีคุณค่าที่ป่ามหัศจรรย์</u> ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือนถึงเดือนมีนา-เมษาผู้เขียนเริ่มต้นเรื่องว่าเมื่อมักได้ยินคำว่า งามอย่างมีคุณค่า ก็มักจะบอกให้รู้ว่าฤดูประกวดนางงามวนมาถึงอีกแล้ว ปกติผู้เขียนก็ไม่มีภารกิจใดๆที่ต้องยุ่งเกี่ยวกับการประกวดนางงามอยู่แล้วได้แต่ดูจากโทรทัศน์แต่ก็ไม่ได้สนใจอะไร จนวันหนึ่งเดินทางไปทำสารคดีที่จังหวัดหนึ่งทางภาคเหนือ ในวันสุดท้ายของการประกวด เจ้าหน้าที่ของทางจังหวัดที่จะมาประสานงานในการถ่ายทำสารคดีก็เป็นกรรมการกองประกวดนางงามด้วย ผู้เขียนเลยมีโอกาสได้สัมผัสกับบรรยากาศการประกวดอย่างใกล้ชิด สิ่งที่ผู้เขียนสังเกตคือ ผู้ที่เข้าชมมีแต่มานั่งจ้องมองสัดส่วนของนางงามไม่ได้สนใจเรื่องอื่นเลย ผู้เขียนเลยเข้าใจว่าทำไมเวลาประกวดงานใหญ่ๆในกรุงเทพฯถึงมีคนแย่งกันเข้าไปดู ซึ่งมันคนละเรื่องโดยสิ้นเชิงกับคำโฆษณา..งามอย่างมีคุณค่า.. ผู้เขียนมิได้มีเจตนาต่อต้านหรือสนับสนุน เพียงแต่ที่นำมาเล่าเพราะ ต้องการนำไปเปรียบเทียบกับสิ่งหนึ่งที่เรียกได้ว่า นี่คือ...งามอย่างมีคุณค่า...ที่แท้จริง เมื่อครั้งที่ผู้เขียนเดินทางไปที่ "อ่าวพังงา" เรือหางยาวพาคณะของผู้เขียนลัดเลาะไปตามคลองจากท่าด่านไปถ้ำลอด สิ่งที่ได้พบเห็นตลอดสองฝั่งถึงจะใกล้ชิดเหมือนดูประกวดนางงามแต่ให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันอย่างมาก เพราะความงดงามของป่าชายเลนนั้นสวยงามที่สุดเท่าที่เคยเห็นมา ที่สำคัญคือป่าชายเลนเป็นแหล่งอนุบาลลูกสัตว์น้ำนานาชนิดและมีความสำคัญต่อธรรมชาติอย่างยิ่งยวด อาจารย์สนิท อักษรแก้ว ผู้เชี่ยวชาญเรื่องป่า ชายเลน เปรียบเทียบป่าชนิดนี้ว่า เหมือนไส้แซนด์วิชที่อยู่ระหว่างบกกับทะเล และไส้แซนด์วิชจะมีแต่ของดีฉันใด ป่าชายเลนก็อุดมด้วยของดีๆสำหรับสัตว์น้ำฉันนั้น และยิ่งได้อ่านนิตยสาร "สารคดี" ฉบับมกราคม 2531 เรื่องป่าชายเลน ก็ยิ่งเห็นความสำคัญและความยิ่งใหญ่ของป่า ชายเลน จนเรียกได้ว่าเป็น "ป่ามหัศจรรย์" คุณเกษม ตั้งทรงศักดิ์ และคุณสุดารา สุจฉายา ผู้เขียนบทความดังกล่าวได้ดีแผ่คุณประโยชน์ของป่าชายเลนไว้อย่างละเอียด ผู้เขียนจึงอยากให้ผู้คนไปเที่ยวชมป่าชายเลนและหาข้อมูลดีๆไปเที่ยวให้ถูกที่ถูก ทางจะได้พบ และรู้ว่า...งามอย่างมีคุณค่า...แท้จริงเป็นอย่างไร ก่อนที่ป่าชายเลน จะถูกทำลายไปหมด

ในการเขียนสารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ได้ข้อมูลทั้งจากประสบการณ์ของผู้เขียนจากการเดินทางไปถ่ายทำสารคดี การเดินทางไปอ่าวพังงา, นิตยสารสารคดี, บทความสัมภาษณ์อาจารย์สนิท อักษรแก้ว เมื่อนำเสนอก็เห็นถึงการใช้ข้อมูลจากการเดินทางควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.1.12 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงแบบสะสม พบ 2 เรื่อง คือ

สารคดีเรื่อง ปีทองอันแสนสุขที่ไม่อาจหวนคืน ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

สารคดีเรื่อง ตามรอยกวางผา : ม้าเทวดาแห่งลุ่มน้ำปิง ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา

มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>ปีทองอันแสนสุขที่ไม่อาจหวนคืน</u> ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ ผู้เขียนถูกเลี้ยงมาโดยให้เรียกปู่และตาว่า "กง" บ้านของกงปู่และกงตาของผู้เขียนอยู่ติดแม่น้ำบางปะกง คุณแม่ของผู้เขียนเล่าให้ฟังว่า ตอนเล็กๆเวลาผู้เขียนร้องไห้ก็จับลงเรือตุ๊ง ได้เอามือหมุนพวงมาลัยแล้วก็จะหยุดร้อง เรือตุ๊งคือเรือเมล์ชั้นเดียวสมัยก่อน กวยเตี๋ยวเรือ และขนมมากมายที่เป็นความทรงจำในวัยเด็ก วันเวลานั้นผ่านมานานแล้ว แต่ความทรงจำดี ๆ เหล่านั้นก็กลับมาเมื่อมีโอกาสไปที่คลองเจ้าเจ็ด เขตอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2534 เพื่อค้นหาคำตอบเกี่ยวกับอารยธรรมของชาวน้ำ ตามที่ ดร. สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา บันทึกไว้ในหนังสือ "น้ำ : บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย" ว่า ฝรั่งที่เข้ามาในกรุงศรี

อยุธยาทึ่งว่าคนไทยไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ชำนาญการพายเรือ ถ้าฝรั่งคิดจะลงเรือบ้างก็คงจะล่มเพราะเรือลำเล็กมาก เคยมีฝรั่งบันทึกไว้ว่า กรุงศรีอยุธยามีเรืออยู่ทั้งสิ้นประมาณ 200,000 ลำ ผู้เขียนคิดว่าไม่เกินจริง เพราะผู้เขียนได้เห็นจำนวนเรือของชาวบ้านในงานเข้าพรรษา พ.ศ. นี้ยังละลานตาขนาดนี้ แล้วในสมัยนั้นไม่มีรถและถนนหนทาง จะใช้เรือกันมากสักเพียงใด เรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาของคนไทยแต่โบราณในเรื่องของเรือ ต้องไปศึกษาที่พิพิธภัณฑ์เรือ ภายในวัดยาง ณ รังสี จังหวัดลพบุรี ซึ่งเกิดขึ้นจากคุณภูธร ภูมะธร อาจารย์วิทยาลัยเทพสตรี ที่รวบรวมเรือที่มีใช้ในประเทศไทยเกือบทุกประเภท แต่ปัจจุบันหมดความนิยมไปหมดแล้วเปลี่ยนมาใช้เรือหางยาวกันหมด ผู้เขียนได้แต่คิดว่าความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีกับวิถีชีวิตอันเรียบง่ายเช่นในอดีตน่าจะอยู่ร่วมกันได้

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล บันทึกประสบการณ์ชีวิตพร้อมกับให้ข้อมูลที่เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอยุธยาโดยใช้แหล่งข้อมูลจากประสบการณ์ของผู้เขียนจากความทรงจำ และ หนังสือ "น้ำ : บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรมไทย" ของดร. สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา

สารคดีเรื่อง <u>ตามรอยกวางผา : ม้าเทวดาแห่งลุ่มน้ำปิง</u> ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา ผู้เขียนกล่าวถึงโศกนาฏกรรมของคณะนักสำรวจพฤติกรรมสัตว์ป่าอันเป็นเหตุให้คุณ "คำนึง ณ สงขลา" เสียชีวิตด้วยไฟป่าจากฝีมือมนุษย์ สัตว์ที่เป็นจุดหมายในการสำรวจครั้งนั้นก็คือกวางผา ที่พบได้ในบริเวณดอยม่อนจอง ตามความเชื่อของของชาวเขาในเขตดอยม่อนจองกวางผาได้รับการขนานนามว่า "ม้าเทวดา" เพราะสามารถไต่หน้าผาได้อย่างเหลือเชื่อ แต่ปัจจุบันปริมาณลดน้อยลงมาก แต่ทางคณะของผู้เขียนค่อนข้างโชคดีที่สามารถบันทึกภาพไว้ได้ ในตอนท้ายผู้เขียนได้ขอร้องให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า

ธีรภาพ โลหิตกุลใช้แหล่งข้อมูลในการเขียนจากประสบการณ์การเดินทางไปถ่ายทำสารคดีจุดกำเนิดแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงแบบสะสม , หนังสือ MAM - MALS OF THAILAND โดยนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล และข่าวเรื่องคุณคำนึง ณ สงขลา ที่เสียชีวิตจากไฟป่า ควบคู่ไปกับการให้ข้อมูลเกี่ยวกับกวางผา

3.1.13 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ ได้แก่

สารคดีเรื่อง เขากวาง : งานศิลปะของศิลปินธรรมชาติ ในสารคดีชุด คืนสู่พงไพรและสายน้ำ

สารคดีเรื่อง แด่...พ่อพลายและความอัปยศ ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน

สารคดีเรื่อง ชีวิตสัมพันธ์นิรันดร์กาล...ควาญกับช้าง ในสารคดีชุด เรื่องช้างยังไม่จืด

สารคดีเรื่อง ก่อนเหลือเพียงรอยจำ...คล้องช้างตำราหลวง ในสารคดีชุด เรื่องช้างยังไม่จืด

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>เขากวาง : งานศิลปะของศิลปินธรรมชาติ</u> ในสารคดีชุด คืนสู่พงไพรและสายน้ำ เป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของกวางที่ต้องมีการผลัดเขาเป็นประจำจนกว่าจะโตเต็มที่

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ได้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ดังนี้ เจ้าหน้าที่สวนสัตว์ สัตว์แพทย์อลงกรณ์ มหรรณพ และ ประเสริฐ ศรีบรรยงค์ นักนิยมไพรและนักสะสมเขาสัตว์, รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องเขากวางจากกวางป่าที่ศูนย์ศึกษาธรรมชาติและสัตว์ป่าเขาท่าเพชร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของ

สวัสดิ์ วงศ์ถิรวัฒน์ นักวิทยาศาสตร์ 4 ประจำฝ่ายส่งเสริมและเผยแพร่ กองอนุรักษ์สัตว์ป่า, หนังสือ CHINESE DEER'S ANTLER

กล่าวได้ว่าสารคดีเรื่องนี้นำเอาการสนทนาจากผู้รู้เกี่ยวกับอนุรักษ์สัตว์ป่า ผนวกไว้ด้วยกันโดยนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกวางป่าและเขากวางเพื่อชี้ให้เห็นว่า ไม่ควรล่ากวางเพื่อนำเขาของมันมาประดับหรือบริโภค โดยเลือกเสนอช่วงชีวิตของกวางจะต้องเจ็บปวดจากการผลัดเขา

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>ชีวิตสัมพันธ์นิรันทร์กาล... ควาญกับช้าง สัมพันธภาพพิลึกพิลั่นที่โลกทึ่ง</u> ในสารคดีชุด เรื่องช้างยังไม่จืด เป็นเรื่องราวความสัมพันธ์ของ ช้างกับควาญในสถานการณ์ต่างๆ

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ได้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

- บุคคลที่ผู้เขียนสนทนาด้วยได้แก่ นายสัตวแพทย์ปรีชา พวงคำ คุณมนัส ยาวิราช เจ้าของปางช้างแตงดาว ควาญหวัน ณ วันเพ็ญ ควาญของพังคำพัน คุณโชไรดา ซาลวาลา นายสัตวแพทย์สุรเชษฐ์ อุษณกรกุล นายท้าว ศาลางาม ควาญช้าง
- บทความเรื่องช้างในหนังสือ ช้างไทยในความทรงจำ โดย นายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล
- หนังสือสัตวนิยาย โดย ส. พลายน้อย

ผู้เขียนนำเสนอเรื่องราวของช้างกับควาญช้างหลายคู่จากการสนทนากับควาญช้าง สื่อให้เห็นความผูกพันของควาญกับช้างของเขา ส่วนหนึ่งของข้อมูลที่แสดงไว้ ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงการดูแลเชิงอนุรักษ์ช้างไว้ด้วย

3.1.14 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับภูมิศาสตร์และแหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง พบ 2 เรื่อง คือ

สารคดีเรื่อง แม่น้ำร้ายกับลูกลิงตัวนั้น ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก

สารคดีเรื่อง ขุนเขา สายน้ำ ความลับ ใต้ทะเลสาบแม่ปิง ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา

มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>แม่น้ำร้ายกับลูกลิงตัวนั้น</u> ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก ผู้เขียนมีโอกาสล่องเรือไปตามลำน้ำโขง นับเป็นประสบการณ์ที่น่าตื่นเต้นสำหรับผู้เขียน แต่ก็มีสิ่งที่ทำให้ผู้เขียนต้องสลดใจ คือ คนขับเรือที่เป็นชาวจีน ได้ซื้อลูกลิงมาจากพ่อค้าของป่าชาวลาว ลูกลิงตัวนั้นร้องไม่ยอมหยุดเพราะความหวาดกลัว เส้นทางการเดินเรือนี้จะไปสิ้นสุดที่เมืองเชียงรุ้ง ในแคว้นสิบสองปันนามณฑลยูนาน ประเทศจีน เมืองเชียงรุ้งเป็นที่อยู่ของชาวไทลื้อ หนึ่งในชนชาติไทที่เก่าแก่ที่สุดตามข้อสันนิษฐานของนักวิชาการ สองฝั่งแม่น้ำโขงช่วงรอยต่อระหว่างสี่ประเทศ เป็นธรรมชาติป่าเขา เกาะแก่ง โขดหิน หน้าผา ที่ดูลี้ลับ การเดินทางจะต้องผ่านกระแสน้ำ โขดหิน เกาะแก่งเป็นระยะ ทำให้ผู้เขียนเข้าใจความหมายของแม่น้ำโขงในภาษาถิ่นแถบนี้ที่แปลว่า "แม่น้ำร้ายที่สูงชัน" การเดินทางนี้จึงต้องไว้ใจการทำหน้าที่ของคนเรือที่ชำนาญเส้นทางเป็นอย่างมาก นี่จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ผู้เขียนไม่อาจแสดงความไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับการซื้อลูกลิง ผู้เขียนกล่าวถึงเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติในประเทศลาวว่า ถึงแม้จะเริ่มมีการตื่นตัวกันบ้างแล้ว แต่ก็ยังเป็นในวงแคบและความต้องการของป่าจากลูกค้าชาวจีนยังมีอีกมาก ผู้เขียนได้แต่ทำใจกับเรื่องที่เกิดขึ้น

ธีรภาพ โลหิตกุล เขียนสารคดีเรื่องนี้จากประสบการณ์การล่องเรือไปตามแม่น้ำโขงที่มีภูมิประเทศอันตรายผู้เขียนสลดใจที่มีการค้าขายลูกลิงแสดงถึงความไร้มนุษยธรรมของคนบางคนที่กระทำต่อสัตว์ป่า และผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของผู้อ่าน

สารคดีเรื่อง <u>ขุนเขา สายน้ำ ความลับ ใต้ทะเลสาบแม่ปิง</u> ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา กล่าวถึงตำนานความรุ่งเรืองของเมืองต่างๆในลุ่มน้ำปิง ที่ปัจจุบันยังคงมีหลักฐานหลงเหลืออยู่ แต่ที่คณะของผู้เขียนสนใจคือเมืองโบราณชื่อ "เวียงสร้อยศรีสุข" ซึ่งปัจจุบันจมอยู่ใต้ทะเลสาบแม่ปิงอันเกิดจากการสร้างเขื่อนภูมิพล

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้แหล่งข้อมูลจากประสบการณ์ของผู้เขียนในการเดินทางไปถ่ายทำสารคดีจุดกำเนิดแม่น้ำปิง และหนังสืออธิบายระยะทางล่องลำน้ำปิง พระนิพนธ์ใน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งเป็นข้อมูลทางภูมิศาสตร์ของสองฝั่งลำแม่น้ำปิง

3.1.15 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทางและแหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงแบบสะสม ได้แก่

สารคดีเรื่อง อาดังราวี...ศักดิ์ศรี...อัตตา ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

สารคดีเรื่อง เช้าวันหนึ่งที่ลำน้ำกก ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน

<u>ตัวอย่าง</u>

สารคดีเรื่อง <u>เช้าวันหนึ่งที่ลำน้ำกก</u> ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน เช้าวันหนึ่งที่ริมน้ำกกจังหวัดเชียงราย ที่ผู้คนมากมายใฝ่ฝัน จะมาสัมผัสการล่องแพข้ามคืนวันในลำน้ำกก คือ หัวใจการท่องเที่ยวเชียงรายจุดหมายใหม่ในการเดินทางสู่ ล้านนา ภายหลังเชียงใหม่ประสบปัญหาการเจริญอย่างไร้ทิศทาง เชียงรายจะต้องจำบทเรียนจากเชียงใหม่ ไม่นานผู้เขียนก็ต้องพบกับภาพที่ทำร้ายความรู้สึก คือ น้ำสีดำสนิทที่ถูกปล่อยออกมาจากโรงแรมใหญ่ริมลำ น้ำ ทั้งๆที่ลำน้ำนี้เป็น "จุดขาย" ของโรงแรม แท้ๆเป็นเหมือนการ "ทุบหม้อข้าว" ตัวเอง ผู้เขียนเคยคิดว่า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารจะทำให้ คนทุกหมู่เหล่ามีสำนึกในการปกป้องคุ้มครองธรรมชาติมาก ขึ้น แต่ก็มีคนที่คิดแต่จะกอบโกยโดยไม่คำนึงถึง สิ่งใดรวมอยู่ด้วย จากสิ่งที่ได้พบต่างกับภาพลักษณ์ของ โรงแรมที่หรูหรามีชื่อด้านบริหารงาน แต่กลับปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำตรงข้ามกับที่ลำพูน ในงานชุมนุมกลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่า "คนต้นน้ำ" ที่บ้านพันไม้ของคุณ วีระศักดิ์ ยอดระบำ นักคิด นักเขียน นักอนุรักษ์ "ทองดี" ชาวบ้านกะเหรี่ยงวัดจันทร์ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ขับร้องบทเพลงและพูดถึงวิถีของชาวกะเหรี่ยงวัดจันทร์ให้กับ ผู้ฟังทั้งหลายในคืนนั้นฟังว่า ชาวกะเหรี่ยงวัดจันทร์ทำมาหากินกับการเจาะยางสนไปขายมาหลายร้อยปี อยู่มาวันหนึ่งมีหน่วยงานของรัฐเข้ามายึดทำสัมปทานตัดไม้สนจนชาวบ้านที่มีฐานะเป็นเพียงชนกลุ่มน้อย ต้องรวมตัวกันต่อสู้เรียกร้องและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ ผ่านเรื่องราวมากมายและเคยถูกหมายหัวเอาชีวิต แต่ก็ให้บทเรียนกับทองดีว่าคนอย่างเขาไม่ต่างอะไรกับวัชพืช แม้จะเป็นแค่วัชพืช ก็ยังไม่มีสิทธิ์แม้จะงอกบนพื้นดินและยังถูกจ้องจะกำจัดเสียอีก ริมน้ำกกข้างโรงแรมหรูเช้าวันนั้น เสียงของทองดียังดังก้องในใจของผู้เขียนว่าน้ำจะเน่าเสีย โรงแรมก็คงได้ผลกำไรจนพอใจ ก่อนที่จะไปขยายสาขาริมสายน้ำอื่น และแหล่งท่องเที่ยว อื่นๆ ปล่อยให้เหล่าวัชพืชผู้น่าสงสารรับกรรมไปชั่วชีวิต

ธีรภาพ โลหิตกุล เขียนสารคดีเรื่องนี้จากประสบการณ์ของผู้เขียนจากการเดินทางไปจังหวัดเชียงราย เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เขียนจากการไปร่วมงานชุมนุมกลุ่มคนต้นน้ำ

3.1.16 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทางและแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการอ่านวรรณกรรม ได้แก่

สารคดีเรื่อง ตามรอยพระอารมณ์ขันรัชกาลที่ 5 (ตอนที่1) คราเสด็จฯ "ฟลอเรนซ์" ใน สารคดีชุด กบฏกริชบาหลี

สารคดีเรื่อง ตามรอยพระอารมณ์ขันรัชกาลที่ 5 (ตอนที่2) คราเสด็จฯ "ฟลอเรนซ์" ใน สารคดีชุด กบฏกริชบาหลี

สารคดีเรื่อง ซินจ่าว เวียดนาม (เปลือยสังคมนิยมญวน...ญวน –ภาคต่อมา) ในสารคดีชุด ซินจ่าวเวียดนาม

<u>ตัวอย่าง</u>

สารคดีเรื่อง <u>ซินจ่าว เวียดนาม (เปลือยสังคมนิยมญวน...ญวน-ภาคต่อมา)</u> ในสารคดีชุด ซินจ่าวเวียดนาม ซินจ่าวในภาษาเวียดนามแปลว่า "สวัสดี" คำนี้ดังไปทั่วฮานอย และโฮจิมินห์ซิตี้ (ไซง่อน) จากปากนักลงทุนหลายชาติ ผู้เขียนเดินทางไปฮานอยเพื่อดูความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และพบว่ามีการก่อสร้างตึกใหญ่ๆมากมาย ปลายเดือนพฤษภาคม 1995 หนังสือพิมพ์กระบอกเสียงเวียดนามรายงานข่าวที่ทำให้นักลงทุนหูผึ่งว่าจะมีการปรับโครงสร้างราชการขนานใหญ่ เพราะนับตั้งแต่รัฐบาลเวียดนามดำเนินนโยบายเปิดรบทุนต่างชาติตามแนวทาง "เปเรสทรอยก้า" ของอดีตสหภาพโซเวียต ทำให้เกิดการคอรัปชั่นกันอย่างมากมายในวงราชการ นักลงทุนต้องจ่ายเงินใต้โต๊ะ และให้ของกำนัลด้วยบุหรี่จนเป็นธรรมเนียม "Cigarette Diplomat" เพื่อที่จะให้อนุมัติเรื่องต่างๆ กรกฎาคม 2538 เวียดนามเป็นประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ชาติแรกในอินโดจีนที่เข้ามาเป็นสมาชิก "สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้" หรือ "อาเซียน" ทั้งๆที่จุดกำเนิดของอาเซียนมาจากการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ผู้เขียนกล่าวว่า "เนื้อหมา" ใช้เป็นดัชนีชี้วัดภาวะเศรษฐกิจได้ เพราะชาวเวียดนามชอบกินเนื้อหมาเนื่องจากเชื่อว่าเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย เนื้อหมาสดราคากิโลกรัมละ 200 บาทขึ้นไป ถ้านำไปทำอาหารตามภัตตาคารราคาพุ่งถึงจานละ 2,000 – 2,500 บาท ด้วยเหตุนี้การที่เนื้อหมามาเชิดหน้าชูตาในภัตตาคารหรูกันเกลื่อนกรุงฮานอย พ.ศ. นี้ น่าจะเป็นดัชนีชี้ว่าคนเวียดนามยุค Wind Of Change มีฐานะดีขึ้น มีปัญญากินอาหารราคาแพงๆ ธุรกิจท่องเที่ยวก็เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว หลังจากการยกเลิกมาตรการคว่ำบาตรทางการค้าของสหรัฐฯ ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามามากมาย สิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวคือ ดนตรีนาฏศิลป์พื้นบ้าน ดดยเฉพาะ "พิณสายเดี่ยว" ร้านอาหารใหญ่ๆต้องมีไว้ดึงคนเข้าร้าน ต้นปี 2535 คณะกรรมการมรดกโลกขององค์การยูเนสโก มีการพิจารณาประกาศ "มรดกโลก" ทางธรรมชาติและศิลปะวัฒนธรรมเพิ่มเติมอีกหลายแห่ง รวมทั้ง "ฮาลองเบย์" หรืออ่าวฮาลองของเวียดนาม จุดเด่นของอาลองเบย์คือ ภูเขาหินรูปร่างแปลกคล้ายที่พังงา แต่มีมากกว่าและกว้างกว่านับร้อยเท่าถือว่าเป็นความมหัศจรรย์ของธรรมชาติ แต่จุดด้อยก็คือไม่มีสนามบิน ต้องนั่งรถจากฮานอย 5 – 6 ชั่วโมงบนเส้นทางที่ค่อนข้างทุรกันดาร แล้วยังต้องนั่งเรือเฟอร์รี่ข้ามอีกหลายทอด ไกด์บอกว่าเคยมีโครงการจะสร้างไฮเวย์จากฮานอยไปยังฮาลอง แต่เกิดการเปลี่ยนแปลงในคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ โครงการเลยถูกยกเลิกไป

ธีรภาพ โลหิตกุลเขียนสารคดีเรื่องนี้จากหนังสือ ระลึกถึงนายผี โดยวิมล พลจันทร และประสบการณ์ตรงของผู้เขียนในการเดินทางไปเวียดนาม เพื่อนำเสนอให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเวียดนาม ในด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อันเป็นผลจากการดำเนินนโยบายเปิดรับทุนต่างชาติ ซึ่งนำความเจริญและรายได้มาสู่ชาวเวียดนามอย่างงดงาม

3.1.17 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทางและแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา ได้แก่

สารคดีเรื่อง ซอกแซกเวียดนาม : 15 ปีหลังการเปลี่ยนแปลง ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง จากจูราสสิกปาร์คถึงเจ้าพระยา อีกสักกี่บทเรียนจึงจะเจ็บจำ ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

สารคดีเรื่อง ลักแซมเบิร์ก ร่างกายฉันคือแม่น้ำ คือป่าไม้ คือขุนเขา ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

สารคดีเรื่อง ราคาแห่งคุณค่า...ทุ่งบัวตอง ดอกฝิ่น กะหล่ำปลี และเขื่อน ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม

สารคดีเรื่อง แด่...แม่ "เนล" น้อยริมฝั่งโขง ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

สารคดีเรื่อง หอม "อดีต" ที่ฮ่องกงถึงวัดอรุณฯ ในสารคดีชุด คนโยนฟืน

สารคดีเรื่อง ตะนาวศรี ฟินาฮอนการู และ...หนุ่มอังกฤษคนนั้น ในสารคดีชุด คนโยนฟืน

สารคดีเรื่อง มนต์รักดุ๋ยดุ๋ย ในสารคดีชุด คนโยนฟืน

สารคดีเรื่อง เขาพระวิหาร : ม่านหมอกและมายาภาพ ในสารคดีชุด ชายชรากับบ่วงกรรมและคำสาป นครวัด นครธม

สารคดีเรื่อง ชายชรากับบ่วงกรรมและคำสาป นครวัด นครธม ในสารคดีชุด ชายชรากับบ่วงกรรมและคำสาป นครวัด นครธม

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>ลักแซมเบิร์ก ร่างกายฉันคือแม่น้ำ คือป่าไม้ คือขุนเขา</u> ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ ผู้เขียนรู้สึกข้องใจโฆษณาน้ำมันไร้สารตะกั่วที่เน้นจุดขายที่ความเร็ว ความแรงมากกว่าที่จะบอกว่าช่วยลดมลพิษในอากาศ อย่างไรก็ตามงานโฆษณาชิ้นใหม่ของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ที่ผู้เขียนถือเป็นงานชิ้นเยี่ยม โฆษณาชิ้นนี้มี ดร. สิปปนนท์ เกตุทัต เป็นตัวแทนเสนอความคิดว่า "... มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมนั้นเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน และส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน มีนิยายเก่าแก่ของอินเดียนแดงเผ่าหนึ่งเล่าว่า ถ้าวันหนึ่ง แขนฉันขาด ฉันยังมีชีวิตอยู่ ถ้าวันหนึ่ง ตาฉันบอด ฉันยังมีชีวิตอยู่ แต่ถ้าวันหนึ่ง ฉันไม่มีปลา ฉันตาย หรือถ้าวันหนึ่ง ไม่มีน้ำใสสะอาดให้หมู่ปลาแหวกว่าย ฉันตาย" "ถามว่าร่างกายฉันคือแขนขา คือตา หรือร่างกายฉันคือปลา คือน้ำ คือสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวฉัน..." เรื่องนี้ทำให้ผู้เขียนนึกถึง "ลักเซมเบิร์ก" ที่พลเมืองของเขาพูดได้เต็มปากว่า ร่างกายฉันคือแม่น้ำ คือป่าไม้ คือขุนเขา ประเทศที่มีขนาดเล็กมากพอๆกับจังหวัดสระแก้วของไทย "ลักเซมเบิร์ก" แปลว่า ปราสาทหลังน้อย ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองลักเซมเบิร์กมีสภาพยับเยิน แต่เพียงไม่กี่ปีก็ฟื้นตัวได้ เพราะมีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย โดยเฉพาะแร่เหล็กและถ่านหิน แม้จะอยู่ได้ด้วยอุตสาหกรรมหนัก แต่ลักเซมเบิร์กก็รักษาสภาพแวดล้อมไว้ได้เยี่ยม แม้จะมีเศรษฐกิจที่ดี แต่พื้นที่ทุกตารางนิ้วก็มิได้นำไปรับใช้ธุรกิจทั้งหมด ยังมีสวนสาธารณะ และต้นไม้ใหญ่ ๆ มากมาย อากาศดี ไม่ค่อยมีรถ เพราะระบบขนส่งดีเยี่ยม ช่วยชะลอการตัดสินใจซื้อรถ ยิ่งโฆษณาน้ำมันไร้สารตะกั่วที่เน้นความเร็วและแรง ถ้าไปแพร่ภาพที่ลักเซมเบิร์กอาจถูกประท้วงกันเพราะไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมเหมือนความคิดของคนลักแซมเบิร์ก

ธีรภาพ โลหิตกุลเขียนสารคดีเรื่องนี้จากประสบการณ์จากความทรงจำของผู้เขียนที่ได้เดินทางไปลักแซมเบิร์ก โดยเชื่อมโยงโฆษณาทางโทรทัศน์ของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการดูแลสิ่งแวดล้อม

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>ราคาแห่งคุณค่า...ทุ่งบัวตอง ดอกฝิ่น กะหล่ำปลี และเขื่อน</u> ในสารคดีชุดความทรงจำที่ลำน้ำหอม ผู้เขียนมีโอกาสไปเยือนทุ่งบัวตองที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำให้ผู้เขียนนึกถึงความขัดแย้งเรื่องทุ่งบัวตองของชาวเขากับชาวพื้นราบ ที่มีมุมมองเกี่ยวกับดอกบัวตองแตกต่างกัน ฝ่ายชาวเขาเห็นว่าบัวตองเป็นวัชพืชที่ต้องกำจัดเพื่อนำพื้นที่มาปลูกกะหล่ำปลี แต่ชาวพื้นราบกลับเห็นว่าสวยงามและการปลูกกะหล่ำปลีของชาวเขาเป็นการทำลายดิน จากกรณีดังกล่าวผู้เขียนมีความเห็นว่า การจะตัดสินเรื่องราวต่างๆไม่ควรมองแต่ประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งควรมองประโยชน์ที่จะได้รับกันทุกฝ่าย ตัวอย่างอีกอย่างที่ผู้เขียนกล่าวถึงคือกรณีการสร้างเขื่อนนั่นเอง

ธีรภาพ โลหิตกุลเขียนสารคดีเรื่องนี้จากประสบการณ์ของผู้เขียนจากการเดินทางไปทุ่งบัวตอง จ. แม่ฮ่องสอน กับข่าวคราวเกี่ยวกับความขัดแย้งทางความคิดเรื่องการสร้างเขื่อนระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เพื่อนำเสนอว่ากรณีความคิดที่ต่างมุมมองระหว่างชาวเขากับชาวพื้นราบในเรื่องของ ดอกบัวตองเกิดจากการประเมินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่ละคนมักจะเอาประโยชน์ที่ตนเองได้รับเป็นที่ตั้งไม่ต่างจากกรณีการสร้างเขื่อน

3.1.18 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทางและแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ ได้แก่

สารคดีเรื่อง ความงดงามแห่งชีวิตใหม่ 'ไก่ฟ้าพญาลอ' ในสารคดีชุด คืนสู่พงไพรและสายน้ำ

สารคดีเรื่อง ล่องแพ ท่องไพร กับพรานฉมวก ในสารคดีชุด คืนสู่พงไพรและสายน้ำ

สารคดีเรื่อง ซอกแซกมาดริด ซอกมุมที่ทัวร์ไม่พาเที่ยว ในสารคดีชุด ซอกแซกสเปน – โปรตุเกส

สารคดีเรื่อง คืนความทรงจำแด่สายน้ำอันเป็นนิรันดร์ ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา

สารคดีเรื่อง ขุนปิงสุดแดนสยาม : ปฏิบัติการค้นหาต้นธารแห่งแม่น้ำเจ้าพระยา ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา

สารคดีเรื่อง ชมพูภูคา : ราชินีขุนน้ำน่าน ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา

สารคดีเรื่อง ซงเฮือง – ซงฮาน รอยรันทดราชนิกุลเว้ ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

สารคดีเรื่อง ปางกระโดน - ซับสีดอ ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม

สารคดีเรื่อง สะพาน นางงาม ความหลัง (เมื่อแม่ยิงลาว เตรียมขึ้นประกวด 'MISS UNIVERSE' ในสารคดีชุด อินโดจีนยุค "Wind of Change"

สารคดีเรื่อง หลากสีสันวันตรุษที่เว้ ในสารคดีชุด อินโดจีนยุค "Wind of Change"

สารคดีเรื่อง ตะวันใหม่ที่ภูหินร่องกล้า ตอนที่ 1 ในสารคดีชุด คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู

สารคดีเรื่อง ตะวันใหม่ที่ภูหินร่องกล้า ตอนที่ 2 ในสารคดีชุด คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู

สารคดีเรื่อง ล่องแพแม่แจ่ม แด่วิญญานอันยิ่งใหญ่ "ฟลายอิ้ง ฮอล์ก" ในสารคดีชุด คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู

สารคดีเรื่อง เพียงความทรงจำ บนเส้นทางหางดง – สะเมิง ในสารคดีชุด คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู

สารคดีเรื่อง องุ่นเปรี้ยวที่เกาะสุรินทร์ ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน

สารคดีเรื่อง เหตุเกิดที่อัฒจันทร์หมายเลข 9 ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>ซงเฮือง - ซงฮาน รอยรันทดราชนิกุลเว้</u> ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ เว้เป็นเมืองที่มีเสน่ห์ มีแม่น้ำที่งดงามคือ "ซงเฮือง" แปลว่า น้ำหอม ซงเฮืองเปรียบดังของขวัญของชาวเว้ แต่ก็ทำให้ผู้เขียนนึกถึงเรื่องของชายผู้หนึ่ง ซึ่งมีมารดาเป็นคนในรั้วในวังสมัยราชวงศ์เหวียน แต่ปัจจุบันเป็นเพียงสามัญชนธรรมดา ชื่อของเขาคือ นายเหวียน ฮิวทง อาจารย์หัวหน้าภาควิชามนุษยวิทยา แห่งมหาวิทยาลัยเว้ เขากล่าวว่า "ผมเกิด ผมเติบโต และสร้างความหวังใหม่ ๆ ให้ชีวิตที่ซองเฮือง แล้วผมก็มาสิ้นหวังที่นี่แหละ...ซงฮาน" ซงฮานเป็นเส้นโลหิตแห่งเมืองดานัง ซงฮานแปลว่าแม่น้ำที่เย็นฉ่ำ นายเหวียน ฮิวทง เล่าความรันทดในชีวิตของเขา และความทรงจำเกี่ยวกับซงฮานว่า เมื่อครั้งที่พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามเริ่มรุกเข้ายึดประเทศเวียดนาม ผู้คนจำนวนมากหลบหนีมายังดานังเพื่อขึ้นเรือหลบหนีออกจากเวียดนาม มีผู้หนีไปได้มากมาย และที่หนีไปไม่ได้ก็มีอีกมาก รวมทั้งตัวเขาด้วย เขาจึงต้องประสบชะตาชีวิตที่ยากลำบากภายใต้การปกครองของพรรคคอมมิวนิสต์ และได้ทราบว่าคนรักเก่าของเขาสามารถหลบหนีไปยังอเมริกาได้ เขาจึงมีชีวิตอยู่อย่างสิ้นหวังจนทุกวันนี้

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ได้ข้อมูลมาจากประสบการณ์การเดินทางไปเมืองเว้ และการพูดคุยกับ นายเหวียน ฮิวทง อาจารย์หัวหน้าภาควิชามานุษยวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยเว้ นำมาถ่ายทอดเป็นสารคดีที่นำเสนออดีตของนายเหวียน ฮิวทงในส่วนที่เกี่ยวกับความรันทดและความทรงจำ

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>ชมพูภูคา : ราชินีขุนน้ำน่าน</u> ได้มีการค้นพบต้นไม้ที่คิดว่าสูญพันธุ์ไปจากโลกแล้วที่บนดอยภูคา จังหวัดน่าน ผู้ค้นพบจึงให้ชื่อว่า "ชมพูภูคา" แต่ไม้ชนิดนี้ขยายพันธุ์ยาก และยิ่งในสภาพที่ป่าถูกบุกรุกทำลายอย่างในปัจจุบัน จึงเกรงกันว่าต้นที่ค้นพบนี้อาจจะเป็นต้นสุดท้ายแล้ว

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล เขียนขึ้นจากประสบการณ์การเดินทางไปถ่ายทำสารคดีจุดกำเนิดแม่น้ำปิงและการสนทนากับ โชติ ชั้นเจริญ หัวหน้าอุทยานภูคา เกี่ยวกับการค้นพบต้นชมพูภูคาในประเทศไทย

3.1.19 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทางและแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการฟังเรื่องเล่า ตำนาน ได้แก่

สารคดีเรื่อง บทเรียนแห่งสายน้ำ มหานทีสีทันดร ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

<u>ตัวอย่าง</u>

สารคดีเรื่อง <u>บทเรียนแห่งสายน้ำ มหานทีสีทันดร</u> ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ แม่น้ำโขงเมื่อไหลมาถึงสามเหลี่ยมปากแม่น้ำบริเวณตอนใต้ของเวียดนาม แตกแขนงออกเป็น 9 สาย เป็นที่มาของชื่อ "กิ่วลอง" หรือ "พญานาคาทั้งเก้า" ที่ชาวเวียดนามขนานนาม ความอุดมสมบูรณ์ของแถบนี้ทำให้ชาวเวียดนามผู้ยากไร้ทั่วสารทิศเดินทางมา โดยเฉพาะคนพิการและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสงคราม ซึ่งทุกคนหวังว่าจะไม่อดตายโดยเฉพาะที่เมืองเกิ่นเธอ การเดินทางจากไซ่ง่อนต้องผ่านพญานาคาตัวที่ 9 ที่ 8 โดยเฉพาะตัวที่ 7 ต้องข้ามแม่น้ำที่ช่วงนี้กว้างถึง 2 กิโลเมตร โดยใช้เรือเฟอร์รี่ บริเวณท่าเรือเป็นแหล่งรวมแม่ค้าหาบเร่ และขอทานมากมาย สภาพที่พบเห็นทำให้ผู้เขียนรู้สึกหดหู่มาก ที่สายน้ำเส้นเดียวกันช่างมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เทราะเท่าที่ผู้เขียนจำได้หลวงพระบางสองฝั่งแม่น้ำโขงเป็นสภาพธรรมชาติอันร่มรื่น มีคนร่อนหาเศษทอง แม้จะไม่ได้มากมาย แต่ก็มีความสุขตามอัตภาพไม่ต้องแก่งแย่งกับใคร ส่วนที่เวียงจันทน์แม่น้ำโขงเป็นเส้นแบ่งเขตแดนไทย – ลาว มีตำนานรักอันเลื่องลือของจอห์นและแก้วศิริ เอฟเวอริงแฮม ที่ดำน้ำหนีออกจากลาวมายังไทย ทั้งที่ฝ่ายหญิงว่ายน้ำไม่เป็นเลย จนฮอลลีวู้ดนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ และยังมีความผูกพันของคนสองฝั่งไทย – ลาว ที่มีการติดต่อไปมาหาสู่กันโดยไม่มีการแบ่งแยกพรมแดน สายน้ำแห่งนี้ก็ยังแสดงพลังอำนาจอันยิ่งใหญ่ให้ผู้คนได้ประจักษ์ เมื่อแม่น้ำทั้งสายกลายสภาพเป็นน้ำตกขนาดใหญ่ ส่งเสียงอื้ออึงไปไกลเป็นกิโลเมตร ณ จุดที่เรียกว่า แก่งหลี่ผี และดอนพะเพ็ง บริเวณแขวงจำปาศักดิ์ ใกล้ชายแดนลาว กัมพูชา และมีเกาะแก่งมากมายกลางสายน้ำจนได้สมญาว่า "มหานทีสีทันดร" ที่เพี้ยนมาจาก "สี่พันดอน" เมื่อไหลสู่ที่ราบเขมรก็นำความอุดมสมบูรณ์มาให้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าสายน้ำอันยิ่งใหญ่นี้ช่างมีภาพลักษณ์อันหลากหลายเหลือเกิน

ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้แหล่งข้อมูลในการเขียนสารคดีเรื่องนี้จากเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับประวัติเชิงตำนานของแม่น้ำโขงและประสบการณ์ที่ได้เคยไปถ่ายทำสารคดีนำมาผสมผสานเข้าด้วยกัน

3.1.20 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงแบบสะสมและแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา ได้แก่

สารคดีเรื่อง ข้ารู้...ข้าจะแพ้ ฝันร้ายของสายน้ำ...ปกากะญอ ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

สารคดีเรื่อง เวลาของคุณย่า ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

<u>ตัวอย่าง</u>

สารคดีเรื่อง <u>ข้ารู้...ข้าจะแพ้ ฝันร้ายของสายน้ำ...ปกากะญอ</u> ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ ปี พ.ศ. 2535 ผู้เขียนรู้สึกตกใจกับข่าวที่กะเหรี่ยงบุกฆ่า ต.ช.ด. ตาย 5 คน และมีการลงข่าวว่าเป็นพวกนับถือ "ลัทธิอุบาทว์" หลังจากข่าวนี้ สิ่งที่จะเกิดขึ้นคือ การกวาดล้าง "ลัทธิ" นี้ โดยเฉพาะเขตอำเภออุ้มผาง รอยต่อจังหวัดตากกับกาญจนบุรี ชาวกะเหรี่ยงนั้นหากินอยู่กับป่า ล่าสัตว์ และหาของป่าออกมาขาย ครั้นกระแสอนุรักษ์สัตว์ป่ารุนแรงขึ้น กะเหรี่ยงก็หันมายึดอาชีพนำทางนักท่องเที่ยวทัวร์ป่า เป็นนักถ่อแพล่องแม่น้ำ เป็นควาญช้าง ชีวิตผูกพันกับป่า กะเหรี่ยงจึงได้ชื่อว่าเป็นชาวเขาที่ทำลายป่าในอัตราน้อยที่สุดที่สำคัญเป็นเผ่าที่รักสงบ เรื่องราวที่ได้ยินมาเกี่ยวกับลัทธิฤาษีคือ ผู้ที่ยึดมั่นประเพณีอันดีงาม รักษาศีลห้าอย่างเคร่งครัด ไม่ชอบยุ่งกับใคร แต่ผู้เขียนรู้สึกข้องใจที่หนังสือพิมพ์บางฉบับพิพากษาว่าเป็นลัทธิอุบาทว์ เพียงแค่คิดและเชื่อไม่เหมือนตนก็ตัดสินว่าเป็นลัทธิอุบาทว์แล้ว หลังจากนั้นอีกหลายวันก็มีข่าวตามมาว่า พื้นที่นั้นเป็นแหล่งผลประโยชน์ และดินแดนศักดิ์สิทธิ์ของลัทธิฤาษีถูกบุกรุก และยังมีการกระทำ

ย่ำยีอีกมากมาย จนเป็นความเจ็บแค้นมานานก็เลยกระทำการดังกล่าว เรื่องราวที่เกิดขึ้นผู้เขียนไม่สามารถบอกได้ว่าผู้ใดถูกผิด ได้แต่คิดถึงเรื่องราวของอินเดียนแดงในอเมริกา เรื่องของการกระทำของเผด็จการพม่าต่อชนกลุ่มน้อยเผ่าต่าง ๆ ผู้เขียนนึกถึงบทกวีของกะเหรี่ยงที่ทะนงตนในความเป็นคน แต่ก็พ่ายแพ้ให้แก่การเปลี่ยนแปลง และการบุกรุกเข้ามาของคนต่างเผ่า

ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอสารคดีเรื่องนี้โดยนำความรู้สึกและเสนอความคิดเห็นของผู้เขียนต่อข่าวที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับกะเหรี่ยง ผู้เขียนได้เสนอข้อมูลเกี่ยวกับกะเหรี่ยงที่ผู้เขียนเคยพบ และเคยได้ยินมานำเสนอด้วยความเห็นอกเห็นใจ

3.1.21 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงแบบสะสมและแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ ได้แก่

สารคดีเรื่อง แอนเน่...เจ้ามิ่ง...สวรรค์เบี่ยงที่หลวงพระบาง ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

สารคดีเรื่อง สัพเพเหระคดี เบื้องหลังกล้องโลกสลับสี ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา

สารคดีเรื่อง ความทรงจำใต้ร่มนนทรี ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

สารคดีเรื่อง คุณสืบกับห้วยขาแข้ง และศักราชใหม่แห่ง 'นิเวศทัศนา' ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม

สารคดีเรื่อง คำให้การของชาวเวนิสตะวันออก ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>แอนเน่...เจ้ามิ่ง...สวรรค์เบี่ยงที่หลวงพระบาง</u> ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง เป็นเรื่องเกี่ยวกับความงดงามของเมืองหลวงพระบาง ความนิยมละครไทย หนังจีน และหนังอินเดียของชาวหลวงพระบาง และความประทับใจเกี่ยวกับสาวน้อย "แอนเน่" ลูกสาวเจ้าของร้านอาหารในเมืองหลวงพระบาง ที่ผู้เขียนไปรับประทานอาหาร อีกทั้งผู้เขียนยังได้พบกับ "เจ้ามิ่ง" ผู้มีเชื้อสายราชวงศ์ลาว ที่เป็นมัคคุเทศก์ประจำแผนกท่องเที่ยว แขวงหลวงพระบางด้วย ได้ทราบความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชีวิตของ "เจ้ามิ่ง" และราชวงศ์ของลาว หลังจากที่ลาวเปลี่ยนระบอบการปกครอง

ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอสารคดีเรื่องนี้จากประสบการณ์การเดินทางไปเยือนลาวหลายต่อหลายครั้ง และได้พบปะกับเจ้ามิ่งและแอนเน่ ซึ่งแอนเน่เป็นลูกสาวของเพื่อนผู้เขียน ได้นำเสนอข้อมูลด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชาวหลวงพระบางผ่านสายตาของผู้เขียนและเรื่องราวชีวิตของผู้หญิงชาวหลวงพระบางสองคน

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>คำให้การของชาวเวนิสตะวันออก</u> ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก กุมภาพันธ์ 1994 ผู้เขียนเดินทางไปยังเมืองเวนิส ประเทศอิตาลี จากที่ผู้เขียนเคยอ่านในหนังสือและเมื่อได้มาสัมผัสเอง เวนิสแทบไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลยนับพันๆปี ยังคงใช้การสัญจรทางเรือเป็นหลักเหมือนในอดีต รวมทั้งสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ที่งดงามก็ยังคงได้รับการบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพเดิมไม่เปลี่ยนแปลง น้ำในลำคลองก็ยังคงใสสะอาด แม้จะผ่านมานานเป็นพันปี ต่างกับกรุงเทพฯที่มีอายุเพียงสองร้อยปีและเคยได้ชื่อว่า "เวนิสตะวันออก" มากมายนัก ผู้เขียนคิดถึงบ้านในสมัยเด็กของผู้เขียน อยู่ที่ย่านมหานาค ติดคลองผดุงกรุงเกษม ที่น้ำในคลองเน่า ไม่เหมือนที่เวนิสเลย ผู้เขียนเคยคุยกับบรรดาญาติ จึงได้รับรู้ว่าในอดีตนั้นน้ำใสสะอาด สามารถลงเล่น ตักใช้ได้ แต่หลังจากเริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่

1 มีการถมคลองทำถนนมากมาย คลองกลายเป็นที่ทิ้งขยะ ผู้เขียนได้แต่สะท้อนใจ ที่เวนิสยิ่งเก่ายิ่งอนุรักษ์ แต่ที่กรุงเทพฯไม่เป็นเช่นนั้นเลย

ธีรภาพ โลหิตกุล เขียนสารคดีเรื่องนี้จากประสบการณ์จากอดีตที่เคยอยู่ใกล้คลองผดุงกรุงเกษมและประสบการณ์การเดินทางไปเวนิสและการได้พูดคุยกับญาติของตน

3.1.22 แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณาและแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการอ่านวรรณกรรม ได้แก่

สารคดีเรื่อง คืนไร้ดาวที่อิระวดี ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม

สารคดีเรื่อง แบบอย่าง – 2020 ในสารคดีชุด สายะน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

สารคดีเรื่อง ว่าด้วยเทพอัปสรนครวัด ในสารคดีชุด ชายชรากับบ่วงกรรมและคำสาปนครวัด นครธม

<u>ตัวอย่าง</u>

สารคดีเรื่อง <u>คืนไร้ดาวที่อิระวดี</u> ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม ผู้เขียนกล่าวถึงความประทับใจที่มีต่อวรรณกรรมอมตะเรื่อง "ผู้ชนะสิบทิศ" เมื่อผู้เขียนได้ไปเยือนพม่าก็มักจะนึกถึงเรื่องผู้ชนะสิบทิศเสมอ ผู้เขียนได้วิเคราะห์สภาพความคล้ายคลึงของไทยกับพม่าว่า เป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์เหมือนกัน แต่พม่าในปัจจุบันที่ปกครองโดยรัฐบาลทหารที่ไม่ยอมรับกรบวนการประชาธิปไตย และกักขังนางอองซาน ซูจี ไว้ แต่นางอองซาน ซูจี ก็ต่อสู้อย่างไม่ท้อถอย แม้จะได้รับข้อเสนอให้สามารถเดินทางออกนอกพม่าได้ จนผู้เขียนกล่าวยกย่องในความเด็ดเดี่ยวของนาง

ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอเรื่องนี้ โดยกล่าวถึงข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ และข่าวความเคลื่อนไหวของนางอองซาน ซูจี ในพม่า

3.1.23 แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการอ่านวรรณกรรมและแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ มี 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง <u>เพื่อนตาย</u> ในสารคดีชุด คืนสู่พงไพรและสายน้ำ

สารคดีเรื่อง <u>เพื่อนตาย</u> ในสารคดีชุด คืนสู่พงไพรและสายน้ำ เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรักความผูกพันระหว่างคนกับสุนัข และการนำสุนัขมาใช้ในงานของตำรวจและทหาร

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุลนำเสนอชีวิตของสุนัขตำรวจและตำรวจที่เลี้ยงสุนัขคนหนึ่ง จากบันทึกของสิบตำรวจตรีศักดา มาลา และการพูดคุยกับสิบตำรวจตรีศักดา มาลา เพิ่มเติม เพื่อชี้ให้เห็นความผูกพันของทหารและตำรวจ กับสุนัขคู่กาย และความยากลำบากในการปฏิบัติงาน

3.1.24 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ มี 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง <u>ฮักแพง...ฮักหลายๆ</u> ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก

สารคดีเรื่อง <u>ฮักแพง...ฮักหลายๆ</u> ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก งานบุญนมัสการพระธาตุ ศรีสองรัก ปี 2538 เป็นปีแรกที่มีการเชิญพี่น้องลาวมาร่วมงานด้วย ในนามสมาคมมิตรภาพลาว-ไทย ทำให้ผู้เขียนอยากยกเรื่องนี้มาเขียนโดยใช้ชื่อ "ฮักแพง...ฮักหลายๆ" ที่เป็นชื่อของหนังสือรวมเรื่องสั้นของ นักเขียนลาว ผู้เขียนรู้สึกว่าชื่อนี้ตรงใจผู้เขียนมาก เนื่องจากพระธาตุศรีสองรัก หรือ "ศรีสองฮัก" ตามประวัติเป็นอนุสรณ์แห่งความฮักแพงระหว่างกรุงศรีอยุธยากับกรุงศรีสัตนาคนหุตเวียงจันทน์ เพื่อร่วมกันต่อสู้กับหงสาวดีที่กำลังยิ่งใหญ่ในสมัยนั้น ผู้เขียนเคยเขียนเรื่อง "ฮักแพง" ไว้แต่ไม่สามารถหาคำอธิบายที่

ตรงใจได้ จนเมื่อมีโอกาสไปหลวงพระบางจึงได้ถามจากเพื่อนชาวลาวของผู้เขียนได้ความว่า เป็นความรักอย่างทะนุถนอมหวงแหน และคำว่า "ฮักแพง" ใช้ได้กับทุกสิ่งที่มีความสำคัญมากๆ ผู้เขียนมีความประทับใจในการบัญญัติคำต่างๆของลาวที่ไม่นิยมใช้คำทับศัพท์แบบไทย คำที่ผู้เขียนข้องใจมากๆคือ "เดิ่นยน" ที่หมายถึง "สนามบิน" คำว่า "ยน" ผู้เขียนทราบว่าหมายถึงเครื่องบิน แต่คำว่า "เดิ่น" มาจากไหนแม้จะถามจากเพื่อนชาวลาวก็ยังไม่ได้รับความกระจ่างว่าทำไมต้องใช้คำว่า "เดิ่น" ผู้เขียนพบว่าที่หลวงพระบางนิยมดูละครไทยกันมาก จากการได้พูดคุยกับชาวหลวงพระบางทำให้ทราบว่าดาราที่เป็นที่นิยมมักจะยังไม่แต่งงาน ผู้เขียนจึงสรุปว่าอย่างนี้หรือเปล่าที่เรียกว่า ฮักแพง...ฮักหลายๆ

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล บันทึกเรื่องราวและความคิดเห็นโดยอาศัยข้อมูลจากบทความเรื่อง ศรัทธาแห่งศรีสองรัก ของคุณอนุชา หุตะสิงห์ และบุคคลที่ผู้เขียนสนทนาด้วย คุณจอนไล บอลิบูนเพื่อนชาวลาวของผู้เขียน ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์อันดีงามของไทยและลาวประดุจดั่งเครือญาติที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยสืบสาวจากการนมัสการพระธาตุศรีสองรักโยงไปถึงคำลาวที่คล้ายคลึงกับคำไทย

3.1.25 แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ ได้แก่

สารคดีเรื่อง ชีวิต ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน

สารคดีเรื่อง หนังรอบสุดท้าย ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

สารคดีเรื่อง เหตุเกิดวันพระจันทร์เต็มดวง ชักพระวันออกพรรษา กลางสายธารา "อินเล" ในสารคดีชุด ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ

<u>ตัวอย่าง</u>

สารคดีเรื่อง <u>ชีวิต</u> ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน ผู้เขียนนำเสนอสารคดีเรื่องนี้เป็นบันทึกประจำวันจากเหตุการณ์ที่ผู้เขียนได้พบมาในช่วงหนึ่ง โดยเริ่มต้นเหมือนเป็นอนุทินในแต่ละวันดังนี้ <u>14 มีนาคม, ระนอง</u> อาหารเย็นที่มีหลากรสชาติและเรื่องราวต่างๆที่ได้พูดคุยกันตามความสนใจของผู้มาเยือน มีเรื่องที่สะกิดใจเกี่ยวกับเจ้าของร้านและเจ้าบ้านในค่ำคืนวันนั้นที่ใครๆในจังหวัดเล็กๆ ที่มีพลเมืองน้อยกว่าบางตำบลในเมืองใหญ่ ต่างรู้กันว่าต่อสู้ชีวิตจากตัวเปล่าจนมีร้านอาหารอยู่ในย่าน "ไพร์มเอารัย" ของระนองทั้งๆที่เรียนไม่จบ ป.4 มีชีวิตสุขสบายแต่ก็ไม่คิดจะต้องส่งลูกเรียนสูงๆ เพื่อลบปมด้อยของตน ทุกวันนี้แม้จะมีลูกจ้างมากมาย แต่ลูกๆทุกคนต้องช่วยงาน เพื่อไม่ให้พ่อว่าได้ว่า เรียนหนังสือแล้วทำอะไรไม่เป็น

<u>16 มีนาคม, เขาฝาชี อำเภอละอุ่น</u> สถานีทวนสัญญาณขององค์การโทรศัพท์ระนอง เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ช่างภาพ เพราะมีวิวทิวทัศน์สวยงามผู้เขียนเคยมาเมื่อสองปีก่อน แต่ไม่ได้พบผู้ดูแลที่เพื่อนๆเคยบอกว่าขาไม่ดีต้องนั่งรถเข็นผู้เขียนก็นึกว่าเป็นคนแก่ แต่เมื่อได้เจอในครั้งนี้ กลับเป็นชายหนุ่มอายุไม่เกินสามสิบปี เมื่อถ่ายรูปเสร็จผู้เขียนก็กลับมาคุยกับชายหนุ่มบนรถเข็นและได้ทราบว่า เขาไม่ใช่คนปักษ์ใต้ พ่อแม่เป็นชาวอีสานย้ายมาทำงาน เขาเกิดที่ยะลาแต่เรียนหนังสือจนจบ ม.6 ที่กรุงเทพฯ และผิดหวังที่ไม่สามารถสอบเอนทรานซ์ได้ และมีปัญหาเรื่องความรัก ทำให้ตัดสินใจกระโดดตึกลงมากระทบกระเทือนไขสันหลังทำให้เป็นอัมพาต เมื่อฟื้นขึ้นมาและยังทำใจไม่ได้ก็พยามยามที่จะตายให้สมใจแต่ไม่สำเร็จ หมอที่ทำการรักษาเราได้เตือนสติว่าหมาขี้เรื้อนมันยังสู้ชีวิต ด้วยการคุ้ยเขี่ยขยะประทังชีวิต แล้วเราแค่นี้จะยอมแพ้หรือ ทุกวันนี้เขามีความสุขตามอัตภาพและยอมรับในสภาพของตนเองได้แล้ว

<u>17 มีนาคม, เกาะกำ</u> โทรทัศน์ขาวดำเล็กๆยังสามารถรับสัญญาณได้ 2-3 ช่อง ทั้งๆที่ไกลจากฝั่งมากมาย ค่ำคืนนั้นมีข่าว พระเอกวัยรุ่น ธรรณ์ โทณะวณิก กระโดดตึก 16 ชั้นตาย

<u>20 มีนาคม, เมืองระนอง</u> ผู้เขียนได้ชมการสัมมนาว่าด้วยระบบการศึกษาของไทยทางช่อง 11 ดร.ลิขิต ธีระเวคิน อภิปรายไว้ว่า การศึกษาที่ดีต้องสอนให้คนแก้ปัญหาของชีวิตได้ สอนให้พร้อมเผชิญโลก เผชิญชีวิต เผชิญอุปสรรค และความเป็นจริง และได้เล่าเรื่องของนักศึกษาที่เรียนเก่งมากๆ แต่พอไปเรียนต่อเมืองนอก แล้วสอบออกมาไม่ดีคิดมากฆ่าตัวตาย ทั้งๆที่ผลการสอบครั้งหลังออกมาดีมาก ดร.ลิขิตเปิดเผยว่า ทุกวันนี้จะไม่ให้นักศึกษาได้ A ทุกวิชา จะได้รู้ว่าการไม่ได้ A ทุกวิชานั้นเป็นอย่างไร

<u>25 มีนาคม, กรุงเทพฯ</u> รายการทีวี ทำสกู๊ปการเตรียมตัวสอบเอ็นทรานซ์ ที่เวียนมาอีกครั้ง ทำให้คิดถึง เจ้าของร้านกับชายหนุ่มรถเข็น

ธีรภาพ โลหิตกุล บันทึกเรื่องราวและความคิดเห็นจากข้อมูลหลายแหล่งด้วยกัน ทั้งจากข่าว บุคคลที่ผู้เขียนสนทนาด้วย และรายการโทรทัศน์เพื่อสื่อให้เห็นว่าปัญหาทุกปัญหาเราสามารถแก้ได้ ขอเพียงแค่ให้มีสติ และไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคทั้งหลาย ก็สามารถประสบความสำเร็จได้ อย่าท้อถอยและทำในสิ่งที่โง่เขลาจนทำให้ต้องเสียใจไปตลอดชีวิต

3.1.26 แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สารคดีเรื่อง <u>กูยตำแร็ย คนเลี้ยงช้าง รอยอดีตที่ผุกร่อนแห่งกาลเวลา</u> ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น

สารคดีเรื่อง <u>กูยตำแร็ย คนเลี้ยงช้าง รอยอดีตที่ผุกร่อนแห่งกาลเวลา</u> ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น วันหนึ่งผู้เขียนหยิบหนังสือสู่ทศวรรษที่ 4 งานแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์ จัดพิมพ์โดย นายเถกิง เจริญศรี ผู้ว่าราชการจังหวัดสุริทร์เมื่อปี พ.ศ. 2535 โดยมีคณะทำงานส่วนใหญ่เป็นอาจารย์วิทยาลัยครูสุรินทร์ มีภาพหน้าปกเป็นภาพชุมนุมช้างมากกว่า 100 เชือก ปกเป็นแบบแผ่นพับสามส่วน เป็นภาพที่ถ่ายด้วยฟิล์มขาวดำ และนำมาตีพิมพ์เป็นสีซีเปีย (สีน้ำตาลอ่อน) ขนาดของภาพเป็น "พานอราม่า" คือ มีส่วนกว้างมากกว่าส่วนสูงหลายเท่า ภาพถ่ายนี้ถ่ายไว้เมื่อ พ.ศ. 2498 โดย นายพนัส ธรรมประทีป หัวหน้าหน่วยสหกรณ์ที่ดินจังหวัดสุรินทร์ โดยฟิล์มของจริงยังเก็บไว้โดย สุรพิณ เหล่าบรรเทา ผู้ช่วยสหกรณ์จังหวัดปี 2535 สืบค้นประวัติทำให้ทราบว่าภาพนี้มีนัยสำคัญคือ เป็นที่มาของงานแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์ ภาพประวัติศาสตร์นี้เกิดขึ้นที่ตำบลกะโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นถิ่นฐานของชาวส่วย หรือชาวไทยกูย ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นนักเลี้ยงช้าง เรียกกันว่า "กูยตำแร็ย" หรือกูยนักเลี้ยงช้าง แต่คนไทยมักเรียกว่า "ส่วยเลี้ยงช้าง" ราวเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2498 มีข่าวว่าจะมีเฮลิคอปเตอร์มาจอดลงที่บริเวณหนองสก็วล ตำบลกะโพ ชาวบ้านจึงแห่มาดู โดยมีตัวเลขระบุว่ามีช้างที่มารวมตัวกันครั้งนั้นมากถึง 300 เชือก เหตุการณ์นั้นเป็นแรงบันดาลใจให้นายวินัย สุวรรณกาศ นายอำเภอท่าตูม ริเริ่มจัดงานชุมนุมช้างขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี 2503 ในวันที่ 19 พฤศจิกายน จนกลายเป็นงานมหกรรมช้างสุรินทร์มาจนปัจจุบัน กล่าวกันว่ามีเม็ดเงินหมุนเวียนจากงานนี้มากหลายสิบล้านบาท จึงมีคำพูดที่ว่า... "สุรินทร์นั้นสร้างโดยส่วยรวยเพราะช้าง" ชาวกูยเป็นผู้เชี่ยวชาญชำนาญงานช้างยิ่งนัก โดยเฉพาะการจับช้างหรือต่อช้าง ชื่อชาวกวยหรือชาวกูยปรากฏในประวัติศาสตร์ไทยครั้งแรกในสมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากช้างเผือกในสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ผลัดเข้าป่า ผู้นำเผ่ากูยรวบรวมพรรคพวกออกจับช้างเผือกกลับคืนมาได้ จนได้รับปูนบำเหน็จเป็นพระยาสุรินทร์ภักดี เจ้าผู้ครองนครสุรินทร์คนแรก ชื่อชาวส่วยที่เรียก ชาวกูยเพิ่งมาปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อชาวกูยไม่สามารถหาของป่าส่งส่วยให้กรุงเทพฯ ได้ตามปกติ จึงมีข้าราชการบางคนส่งชาวไทยกูยเป็นส่วยแทน ชาวไทยกูยจึงไม่ชอบชื่อนี้นัก เพราะคำว่า กูย หรือ กวย มีความหมายว่า "คน" ชาวไทยกูยนิยมไปต่อช้างในเขตเขมรต่ำแถบเมืองเสียมราฐ หรือพระตะบอง ซึ่งมีช้างชุกชุม การออกไปต่อช้างถือ

เป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ โดยมีความเชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษของพวกเขาสิงสถิตอยู่ในเชือกคล้องช้างเรียกกันว่า "เชือกปะกำ" ซึ่งทำจากหนังควายตากแห้ง และทุกบ้านต้องมีศาลปะกำตั้งไว้เป็นที่สิงสถิตของ "ผีปะกำ" ที่คอยคุ้มครองชีวิตชาวกูย การออกไปต่อช้างต้องปฏิบัติตัวอยู่ในศีลในธรรมอย่างเคร่งครัด และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติต่าง ๆ อย่างเคร่งครัดที่สุด ผู้เขียนเพ่งมองภาพหน้าปกหนังสือ สู่ทศวรรษที่ 4 งานแสดงช้างจังหวัดสุรินทร์ แล้วคิดว่าวันเวลาในภาพนั้นคือ วันชื่นคืนสุขของชาวไทยกูยที่ไม่อาจหวนคืนกลับมาอีกแล้ว เพราะทุกวันนี้พื้นที่ป่าถูกทำลายอย่างหนัก และสถานการณ์ในกัมพูชา ทำให้ธรรมเนียมการคล้องช้างป่าของชาวไทกูยยุติไปกว่า 30 ปีแล้ว วันนี้คนเลี้ยงช้างจึงต้องเปลี่ยนมาเป็นการนำช้างออกไปเร่ร่อนหากินในรูปแบบต่างๆ และทำให้เกิดโศกนาฏกรรมเกี่ยวกับช้างมากมาย แต่ด้วยสถานการณ์ที่บีบบังคับการนำช้างออกเร่ร่อนจึงเป็นทางเลือกเดียวของทั้งคนและช้างเพื่อจะได้ไม่อดตาย จนถึงเดือนพฤศจิกายนจึงทยอยกลับมาร่วมงานมหกรรมช้างสุรินทร์ แต่ก็มีเสียงเรียกร้องจากชาวไทยกูยให้ทางจังหวัดดูแลเรื่องของช้างให้ดีกว่านี้ และให้ค่าตอบแทนช้างที่มาร่วมงานให้เหมาะสม ผู้เขียนเคยพยายามลองบันทึกภาพด้วยองค์ประกอบที่ใกล้เคียงกับภาพปกหนังสือ สู่ทศวรรษที่ 4 งานแสดงช้างของจังหวัดสุรินทร์ แต่ภาพที่ได้เทียบกันไม่ได้เลยกับภาพอันยิ่งใหญ่ในปี 2498 เลย วันเวลาของ "กูยตำแร็ย" คนเลี้ยงช้างแห่งจังหวัดสุรินทร์เหมือนสายน้ำที่ไม่ไหลย้อนกลับ

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงแหล่งข้อมูลไว้ท้ายเรื่องดังนี้

- ช้างกับส่วย โดย ชื่น ศรีสวัสดิ์
- สู่ทศวรรษที่ 4 งานแสดงช้างของจังหวัดสุรินทร์ รวมบทความจัดพิมพ์โดย นายเถกิง เจริญศรี
- บทความ "ชีวิตพิสดารช้างไทย" โดย กองบรรณาธิการหนังสือสารคดี

สารคดีเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวที่แสดงถึงประวัติความเป็นมาของชาวไทยกูย ชนชาตินักเลี้ยงช้างแห่งเมืองสุรินทร์ซึ่งแสดงถึงข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และการอนุรักษ์ช้างไปพร้อมๆ กัน

3.1.27 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา ได้แก่ สารคดีเรื่อง <u>ปริศนา "ลิงซน" บนเงาอดีตธารปราสาท</u> ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

สารคดีเรื่อง <u>ปริศนา "ลิงซน" บนเงาอดีตธารปราสาท</u> ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต ผู้เขียนกล่าวถึงอารยธรรมโบราณที่สาบสูญไปว่า อาจเกิดจากภัยพิบัติต่างๆจากทั้งฝีมือมนุษย์และธรรมชาติ เช่นโรคระบาด ภัยธรรมชาติ และวงจรนั้นอาจเกิดขึ้นอีก เพราะมนุษย์ในปัจจุบันใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย เป็นผลให้สภาวะของโลกเปลี่ยนไป ผลกระทบที่ตามมาอาจทำให้อารยธรรมของเราต้องสูญสลายไปเหมือนในอดีตก็ได้

ธีรภาพ โลหิตกุล เขียนสารคดีเรื่องนี้โดยใช้แหล่งข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมจากสภาพของสิ่งแวดล้อมและแหล่งอารยธรรมในปัจจุบัน และภาพยนตร์เรื่อง Twelve Monkeys นำเสนอเนื้อหาของภาพยนตร์เรื่อง Twelve Monkeys ซึ่งชวนให้คิดไปถึงอารยธรรมสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายไป เพื่อสื่อให้เห็นการรู้จักคุณค่าของธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้คุ้มค่าและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เพราะผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นจะย้อนกลับมาทำลายเราเอง

3.1.28 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา ได้แก่ สารคดีเรื่อง <u>อุทาหรณ์เพลิงพระนาง</u> ในสารคดีชุด ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ

สารคดีเรื่อง <u>อุทาหรณ์เพลิงพระนาง</u> ในสารคดีชุด ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ ผู้เขียนได้ดูละครเรื่อง "เพลิงพระนาง" ที่สร้างจากต้นเค้าบทประพันธ์เรื่อง "พม่าเสียเมือง" ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช แล้วผู้เขียนนึกถึงอุทาหรณ์สอนใจที่ดีมากเรื่องหนึ่ง ที่ลุ่มน้ำอิระวดี พระเจ้ามินดง (หรือ "เจ้าเมืองคุ้ม" ในละครแสดงโดย สันติสุข พรหมศิริ) ตัดสินใจย้ายราชธานีจาก อมรปุระ ซึ่งอยู่ริมฝั่งอิระวดี ให้ลึกเข้ามายังเชิงเขามัณฑะเลคีรีเพื่อหลีกหนีการเผชิญหน้ากับกองทัพอังกฤษ แต่เหตุผลการย้ายราชธานีที่พระเจ้ามินดงทรงบอกประชาชนก็คือ มัณฑะเลย์คีรีเป็นดินแดนศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีพุทธทำนายว่า จะเป็นดินแดนสุขาวดีแห่งพุทธศาสนาใครที่ได้มาอยู่ที่ภูเขาแห่งนี้จะเป็นศิริมงคลกับชีวิตยิ่งนัก และพระองค์ยังทรงเชื่อว่าในอดีตชาติโดยเกิดเป็นนางยักษี อาศัยอยู่บนเขามัณฑะเลคีรีและมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาขนาดที่ตัดเนื้อทรวงอกถวายเป็นพุทธบูชา เนื่องจากต้องการบวชและแสดงพุทธศรัทธาว่าเกิดชาติหน้าฉันใดขออยู่ใต้ร่มเงาแห่งบวรพุทธศาสนาตลอดไป ด้วยเหตุนี้ยิ่งอังกฤษแผ่ขยายอิทธิพลมาตามลุ่มน้ำอิระวดี พระเจ้ามินดงก็ยิ่งทรงแสดงความเป็น "เอกอัครศาสนูปถัมภก" มากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ด้วยทรงหมายให้แรงศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งรวมจิตใจของชาวพม่า ทรงจัดงานสังคายนาพระไตรปิฎกอันเป็นงานใหญ่ระดับโลก ต่อมาทรงต้องการให้พสกนิกรตระหนักว่าชนชาติพม่าเป็นหนึ่งเดียวกัน ทรงประกาศจะสวมฉัตรทองประดับอัญมณีบนยอดเจดีย์ชเวดากองซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพม่า ทว่าชเวดากองประดิษฐานอยู่ในย่างกุ้งอันเป็นเขตอิทธิพลของอังกฤษ พระองค์จำต้องขออนุญาตเจ้าหน้าที่อังกฤษเสียก่อน ชาวพม่าก็ยังยอมรับบทบาท "ธรรมกษัตริย์" ของพระองค์ แต่พระเจ้ามินดงก็ทรงบกพร่องในการบริหารราชการแผ่นดิน และด้วยความที่ทรงมีมเหสีเป็นจำนวนมาก ทำให้เมื่อพระองค์สวรรคตโดยที่ยังมิได้แต่งตั้งรัชทายาท นำความวุ่นวายมาสู่ราชสำนักเพราะมีแต่แก่งแย่งกันครองอำนาจ และเมื่อพระราชอำนาจตกอยู่ในมือของ "พระนางอเลนันดอ" ("เจ้านางเจริญทิพย์" ในละครที่แสดงโดย ชไมพร จตุรภูช) และพระธิดา "ศุภยลัต" ("เจ้าม่านฟ้า" แสดงโดย วาสนา พูนผล) แล้วเชิด "เจ้าชายสีป้อ" ขึ้นเป็นกษัตริย์ ("เจ้าม่านฟ้า" รับบทโดย พลังธรรม กล่อมทองสุข) โดยเฉพาะพระธิดาศุภยลัต ที่ประพฤติองค์ดั่งพระนางซูสีไทเฮา กระทำการอันเหี้ยมโหดทารุณต่างๆนาๆ จนบ้านเมืองระส่ำระสายและล่มสลายในที่สุด อุทาหรณ์จาก "เพลิงพระนาง" ทำให้คิดถึง ท่านพลตรี จำลอง ศรีเมือง สิ่งที่คล้ายพระเจ้ามินดงก็คือ ความเป็น "ธรรมกษัตริย์" กับ "นักคุณธรรม" เมื่อครั้งที่พลตรีจำลองเป็นผู้ว่าฯกรุงเทพฯ ทำงานอย่างขยันขันแข็งจนกรุงเทพฯพัฒนาไปได้ขั้นหนึ่ง เช่นเดียวกับที่ชาวพม่าในวันนี้ยังจดจำรำลึกถึงบูรพกษัตริย์ผู้ทรงธรรมเฉกเช่นพระเจ้ามินดง แต่เมื่อถูกผู้รุกรานจากต่างชาติเข้ามารุกรานการประกาศตนเป็น "ธรรมกษัตริย์" กลายเป็นเพียง "ยาดี" ที่ใช้รักษาอาการป่วยของบ้านเมืองไม่ได้ เช่นเดียวกับการแก้ปัญหากรุงเทพฯที่ยังคงมีปัญหามากมาย แม้ พล.ต. จำลอง จะแสดงตัวว่าเป็นคนซื่อสัตย์ แต่ก็มีข้อสงสัยว่าคงมีเพียงท่านคนเดียว และเมื่อ คุณทักษิณ ชินวัตร นำภาพความไฮเทคมาใส่ให้ท่านซึ่งดูขัดแย้งกับตัวท่าน ยิ่งทำให้นโยบายต่างๆของท่านออกห่างไปจากประชาชน เช่นเดียวกับ "สังคมพระศรีอารย์" สังคมในอุดมคติที่งดงามที่พระเจ้ามินดงทรงให้พสกนิกรเฝ้ารอ โดยไม่รู้ว่าจะมาถึงเมื่อใดในขณะที่พวกเขาท้องยังหิว อุทาหรณ์จากลุ่มอิระวดีจึงสอนให้รู้ว่า ยิ่งสังคมก้าวหน้าเพียงใดการสร้างคนรุ่นใหม่ที่มี "สมดุล" ทั้งความดี ความเก่ง และความไม่เพ้อฝัน ยิ่งต้องช่วยกันลงมือสร้างลงมือทำก่อนที่จะสายเกินไป

ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้ละครเรื่อง เพลิงพระนาง เป็นข้อมูลเบื้องต้น จากนั้นนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์อันเป็นหัวใจสำคัญของสารคดีเรื่องนี้

<u>3.2 กลุ่มแหล่งข้อมูลผสมที่เกิดจากการผสมระหว่างกลุ่มข้อมูล 3 กลุ่ม</u> ได้แก่

3.2.1 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และแหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง มี 1 เรื่องคือ สารคดีเรื่อง <u>สวรรค์เบี่ยงที่อิระวดี</u> ในสารคดีชุด ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>สวรรค์เบี่ยงที่อิระวดี</u> ในสารคดีชุด ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ เย็นวันหนึ่งริมฝั่งแม่น้ำอิระวดี เขตเมืองอมรปุระ ประเทศพม่า ระหว่างเดินทางลงสู่ท่าเรือมิงกุน ผู้เขียนเห็นเรือขนโอ่งและหม้อดินเผากำลังจะเทียบท่าน้ำเล็กๆที่มีสาวพม่านั่งซักผ้าอยู่ เป็นภาพที่ทำให้ผู้เขียนนึกถึงหนังสารคดีของโทรทัศน์ เอ็น. เอช. เค. เรื่อง "เรือโอ่งแห่งอิระวดี" และหนังสืออัลบั้มภาพเก่าของพม่าเล่มหนึ่ง ซึ่งหลายปีก่อนเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้เขียนอยากกลับมาเยือนพม่าอีกสักครั้ง ภาพที่ผู้เขียนได้เห็นเหมือนกับจะพาผู้เขียนกลับไปสู่อดีตของพม่าเมื่อหลายร้อยปีก่อน เพราะมันแทบไม่แตกต่างจากภาพที่ผู้เขียนเห็นในหนังสือ "Burmar a Photographic Journey 1855 – 1925" ของ Neol F.Singer ซึ่งเป็นหนังสือรวบรวมภาพถ่ายจากยุคแรกๆที่อังกฤษเข้ามายึดครองพม่า เมื่อราว 150 ปีก่อนจนดูเหมือนเวลาช่างเดินไปอย่างเชื่องช้า และหลายที่หลายแห่งใน พ.ศ. นี้แทบจะเป็น "พิมพ์" เดียวกับภาพอดีตเมื่อกว่าศตวรรษก่อน และมีศิลปินจากโลกตะวันตกเข้ามาในพม่ามากมาย เพื่อนำสิ่งที่พวกเขาพบไปเผยแพร่ให้คนทั้งโลกรู้ เซอร์ เจมส์ สก็อตต์ เขียนไว้ในหนังสือ "The Burmar : His Life and Notion, 1882" ตอนหนึ่งว่า ชาวพม่าเป็นผู้ยึดมั่นในพุทธศาสนาและมีจิตใจที่ดีงาม ซึ่งสอดคล้องกับที่ มิชิโอะ ทาเคยามา ชาวญี่ปุ่นบันทึกไว้ ผู้เขียนรู้สึกเห็นใจชาวพม่าที่มีอุปนิสัยอ่อนโยนแต่กลับต้องมาพบชะตากรรมที่ต้องถูกกดขี่มาตลอดตั้งแต่ถูกอังกฤษยึดครอง พอได้เอกราชจากอังกฤษก็ถูกปกครองโดยเผด็จการทหาร สลอร์ค ยาวนานมากว่า 30 ปี แต่ถึงอย่างไรความอบอุ่นอ่อนโยนของชาวพม่าก็ยังคงมีอยู่ ที่รอบๆพระราชวังมัณฑะเลย์ ผู้เขียนเคยเห็นเหล่านักโทษถูกล่ามโซ่ตรวนออกมาทำงานขุดลอกคูน้ำ ผู้หญิงและเด็กออกมาทำงานซ่อมถนน โดยที่ถูกเกณฑ์มาและไม่ได้รับค่าแรง ผู้เขียนรู้สึกปวดร้าวเมื่อคิดว่าตนเองก็เป็นส่วนหนึ่งของบรรดานักท่องเที่ยวที่เป็นเหตุให้พม่าต้องกระทำสิ่งเลวร้ายเช่นนี้ แต่ถ้าไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยวรัฐบาลพม่าก็กอบโกยเอาจากทรัพยากรธรรมชาติอันสมบูรณ์ ผู้เขียนหวังว่านโยบายการเปิดประเทศจะทำให้สถานการณ์ต่างๆในพม่าดีขึ้นกว่าในอดีต ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะให้คนไทยเปลี่ยนท่าทีในการมองพม่าเสียใหม่ มิใช่มองอย่างศัตรูตามที่เคยร่ำเรียนกันมา เพราะโดยเนื้อแท้แล้วชาวพม่าเป็นชาวพุทธที่มีศรัทธาอันแรงกล้า และจิตใจอ่อนโยนโดยธรรมชาติ อองซาน ซูจี ผู้นำฝ่ายประชาธิปไตยของพม่า ได้แสดงทัศนะคัดค้านการท่องเที่ยวในพม่าที่ก่อประโยชน์ให้ สลอร์ค มากกว่าประชาชนทั่วไป ผู้เขียนได้แต่ภาวนาให้ดินแดนแห่งนี้มีเสรีภาพและประชาธิปไตย เพื่อจะถึงวันที่พม่าได้เป็น "สวรรค์" ที่แท้จริงไม่ใช่เพียง "สวรรค์เบี่ยง" เช่นทุกวันนี้

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงแหล่งข้อมูลไว้ตอนท้ายของเรื่องดังนี้

- ประสบการณ์การเดินทางไปพม่าของผู้เขียน
- หนังสือ เมียงม่า โดย เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
- ประวัติศาสตร์พม่า โดย หม่อง ทิน อ่อง แปลโดย เพชรี สุมิตร
- บทความ ประเทศและประชาชนของฉัน โดย อองซาน ซู จี ใน อองซาน ซู จี วีรสตรีประชาธิปไตย แปลโดย พันธุมวดี เกตะวันดี
- Burmah a photographic Journey 1855 – 1925 โดย Noel
- Insight Guides MYANMAR โดย Wilhelm Klein

- The Burman : His Life and Notion,1882

จะเห็นได้ว่าแหล่งข้อมูลของสารคดีเรื่องนี้มีทั้งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การเมือง เพื่อนำเสนอเรื่องราวของพม่าในอดีต กับประสบการณ์ที่ผู้เขียนเดินทางไปยังพม่า

3.2.2 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ พบ 2 เรื่อง คือ

สารคดีเรื่อง ภาษาสเปนควรรู้ ในสารคดีชุด ซอกแซก สเปน – โปรตุเกส

สารคดีเรื่อง อลังการปราสาทขอม (2) นครธม ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง

มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>ภาษาสเปนควรรู้</u> ในสารคดีชุด ซอกแซก สเปน – โปรตุเกส ผู้เขียนเล่าประสบการณ์บนเครื่องบินระหว่างเดินทางไปสเปนได้พบกับคณะ.นักท่องเที่ยวชาวสเปน ผู้เขียนได้เรียนรู้ภาษาสเปน เบื้องต้นจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ เมื่อไปถึงสเปนผู้เขียนได้ไปเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ 'ปราโด' ซึ่งเป็นที่รวบรวมงานศิลป์ของศิลปินมีชื่อหลายท่าน ผู้เขียนได้เตือนให้ระวังพวกยิปซีที่มีอยู่มากในมาดริด

สารคดีเรื่องนี้ผู้เขียนได้ให้ข้อมูลทางกายภาพเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวสเปนและแหล่งท่องเที่ยวในสเปนประกอบกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์และการพูดคุย กับนักท่องเที่ยวชาวสเปน

สารคดีเรื่อง <u>อลังการปราสาทขอม (2) นครธม</u> ในสารคดีชุด สีสันบนรอยทาง ผู้เขียนกล่าวถึงปราสาทนครธมที่มีใบหน้าพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรอยู่เป็นจำนวนมากนั้น ความเชื่อและความศรัทธาอันแรงกล้าของผู้สร้าง ทำให้เกิดสิ่งก่อสร้างอันน่าอัศจรรย์นี้ และผู้เขียนได้เล่าประสบการณ์รวมทั้งความประทับใจในการถ่ายทำสารคดีในครั้งนี้ด้วย

ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้แหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์และข้อมูลที่เป็นประสบการณ์การถ่ายทำสารคดีของผู้เขียนและบุคคลที่ผู้เขียนสนทนาด้วย ลวน คิม ควน เจ้าหน้าที่กระทรวงต่างประเทศกัมพูชา ในการเขียนสารคดีเรื่องนี้เพื่อนำเสนอประวัติความเป็นมาของนครธม และความเชื่อความศรัทธาของกษัตริย์เขมรโบราณ และผู้เขียนได้เล่าความประทับใจเมื่อครั้งได้เดินทางไปถ่ายทำสารคดีที่ปราสาทขอม

3.2.3 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา พบ 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง <u>'วันนี้ที่รอคอย" เงาอดีตรัฐไทแดนอาถรรพณ์ (1)</u> ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม

สารคดีเรื่อง <u>'วันนี้ที่รอคอย" เงาอดีตรัฐไทแดนอาถรรพณ์ (1)</u> ในสารคดีชุด ความทรงจำที่ลำน้ำหอม ผู้เขียนกล่าวถึงละครเรื่อง "วันนี้ที่รอคอย" ว่าคล้ายคลึงกับเรื่องของชาวไทใหญ่ในรัฐฉานของพม่า แม้ผู้เขียนเรื่องวันนี้ที่รอคอยจะไม่ได้ระบุว่าเป็นเรื่องของชาวไทใหญ่ แต่ชื่อของสถานที่ ตัวละครต่างๆ ก็ สอดคล้องกับเรื่องราวของไทใหญ่เป็นอย่างมาก ต่างกันก็แต่รัฐไทใหญ่ไม่มีการแก่งแย่งอำนาจกันเหมือนในละคร เนื่องจากถูกรัฐบาลทหารพม่าปกครอง ปัจจุบันหอเจ้าฟ้าของเจ้าฟ้าไทต่างๆ ส่วนใหญ่ถูกรัฐบาลทหารพม่าทำลายไปหมดแล้ว เพื่อทำให้ชาวไทกลุ่มต่างๆลืมความเป็นชาติของตนเองจะได้สะดวกต่อการปกครอง

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ได้ให้ทั้งข้อมูลทางประวัติศาสตร์และประสบการณ์จากการเดินทางตลอดจนละครเรื่องวันนี้ที่รอคอย โดยเชื่อมโยงข้อมูลทั้งหมดเป็นเรื่องราวของชาวไทใหญ่ในรัฐฉานของพม่า และสภาพของบรรดารัฐต่างๆในพม่าที่ผู้เขียนได้เคยเดินทางไป

3.2.4 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการฟังเรื่องเล่า ตำนาน พบ 1 เรื่องคือ สารคดีเรื่อง 'GOOD TO SEE YOU AGAIN, VIETNAM' ในสารคดีชุด อินโดจีนยุค "Wind of Change"

สารคดีเรื่อง 'GOOD TO SEE YOU AGAIN, VIETNAM' ในสารคดีชุด อินโดจีนยุค "Wind of Change" "GOOD TO SEE YOU AGAIN" เป็นคำกล่าวยอดนิยมของเวียดนามใน พ.ศ. นี้ ที่ใช้ต้อนรับญาติสนิทที่เป็น "เวียดเกียว" หรือ BOAT PEOPLE ที่หนีไปครั้งที่กองทัพแดงบุกยึดเวียดนามใต้ เมื่อความสงบสุขกลับคืนมา พวกเขาจึงกลับมาเยี่ยมญาติ หรือไม่ก็ขนเงินมาลงทุน และจำนวนมากกลับมาตั้งรกรากอย่างถาวร และอเมริกายังยกเลิกมาตรการคว่ำบาตรทางการค้า ชาวเวียดนามเป็นชาวพุทธที่รับอิทธิพลลัทธิเต๋าและขงจื้อจากจีนที่ยึดมั่นและแน่วแน่ โดยเฉพาะที่เมืองเว้ที่เป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาลัทธิเซนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน วัดที่เป็นแหล่งสถาปนาลัทธิเซนคือ วัดเทียนมนุ และเว้ยังเป็นศูนย์กลางแห่งคริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิกด้วย "เว้" ถือเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงสุดของเวียดนามในปัจจุบัน และยังมีแม่น้ำที่สวยงามเป็นที่เลื่องลือคือ "ซงเฮือง" หรือแม่น้ำหอม มีชาวน้ำหรือ "หว่าน" อาศัยอยู่โดยไม่ยอมขึ้นมาบนฝั่ง เวียดนามมีชายฝั่งทะเลยาวถึง 3,300 กิโลเมตร จนได้ฉายาว่า "ระเบียง" เอเชียอาคเนย์ สุดยอดแห่งความงามของทะเลเวียดนามคือ อ่าวฮาลอง หรือฮาลองเบย์ที่ชาวโลกได้รู้จักความสวยงามจากภาพยนตร์เรื่อง "INDOCHINA" ปัจจุบัน ฮาลองเบย์เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักเดินทางใฝ่ฝันจะได้ไปเยือน ส่วนทางใต้ของเวียดนามก็มีโฮจิมินห์ซิตี้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ และยังเป็นประตูสู่ดินแดนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงที่อุดมไปด้วยพืชผักผลไม้ และทางภาคเหนือยังมีเมืองไฮฟอง ฮานอย และเดียนเบียนฟู ล้วนเป็นเสน่ห์ของเวียดนามที่นักเดินทางที่ต้องการค้นหาความเป็นเวียดนามควรไปเยือน

ธีรภาพ โลหิตกุล นำแหล่งข้อมูลจากประสบการณ์ที่เดินทางไปเยือนเวียดนาม ผนวกกับความรู้ทางประวัติศาสตร์ของผู้เขียน และข้อมูลที่ผู้เขียนได้ยินได้ฟังมาเพื่อปูพื้นฐานให้ผู้อ่านได้รู้จักเวียดนามในปัจจุบัน โดยนำเสนอภาพเวียดนามอย่างกว้างๆ

3.2.5 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการอ่านวรรณกรรม ได้แก่

สารคดีเรื่อง ฝ่าคลื่นฝันอาถรรพ์คำสาป "ฮาลองเบย์" อ่าวกบฏ ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น

สารคดีเรื่อง ไร้รูปรอย "นายผี" ที่..เชียงฮ่อน – หงสา ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น

สารคดีเรื่อง ขี่ "กำปั่นเหาะ" เกาะ "นายรำคาญ"...ตาม "คึกฤทธิ์" ไป "ถกเขมร" ในสารคดีชุด กบฏกริชบาหลี

<u>ตัวอย่าง</u>

สารคดีเรื่อง <u>ฝ่าคลื่นฝันอาถรรพ์คำสาป "ฮาลองเบย์" อ่าวกบฏ</u> ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น ผู้เขียนกล่าวถึงความโด่งดังของภาพยนตร์เรื่อง "อินโดจีน" INDOCHINA ที่มีฉากประทับใจคือ ฉากที่พระเอกช่วยชีวิตนางเอกที่กำลังจะอดน้ำตายขณะลอยเรืออยู่ในอ่าวฮาลอง ด้วยการบ้วน

น้ำลายใส่ปาก หนังต้องการให้เห็นอานุภาพแห่งความรัก และเพื่อประกาศอิทธานุภาพแห่งท้องทะเลที่มีนามว่า "ฮาลองเบย์" หรืออ่าวฮาลองในเขตอ่าวตังเกี๋ย ทะเลที่ไม่ยอมให้ใครผ่านไปง่ายๆ ประวัติศาสตร์เวียดนามเต็มไปด้วยการต่อสู้กู้ชาติ โจเซฟ บัตตินเจอร์ บันทึกเรื่องราวการต่อสู้กู้เอกราชของชาวเวียดนามไว้ในหนังสือ ประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนาม แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร กบฏในช่วงแรกๆเป็นกบฏชนชั้นสูง ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีส่วนร่วม ทำให้ไม่ค่อยประสบความสำเร็จ การปลดแอกจีนมาสำเร็จในปี 1402 (ก่อนยุคสุโขทัย 400 ปี) สถานที่สำคัญในการรบคือ บริเวณ แม่น้ำบัคดั่งและอ่าวฮาลองอันอาถรรพ์นั่นเอง ผู้เขียนเดินทางไปเวียดนามเมื่อปี 2538 เพื่อไปสัมผัสอ่าวฮาลอง มรดกโลกทางธรรมชาติแห่งแรกของเวียดนาม ระยะทางจากฮานอยถึงอ่าวฮาลองเพียง 150 กิโลเมตร แต่จะต้องข้ามแม่น้ำใหญ่ถึงสองสายโดยใช้เรือเฟอร์รี่ แม่น้ำสายหนึ่งคือ แม่น้ำบัคดั่ง เป็นอดีตสมรภูมิรบที่จารึกวีรกรรมอันห้าวหาญของชาวเวียดนามเมื่อประมาณ 1,000 ปีก่อน มัคคุเทศก์ชาวเวียดนามนำนักท่องเที่ยวไปเยือน "ฮางโดงโก๋ว" หรือถ้ำกระบุงสีน้ำตาล ซึ่งอยู่ในอ่าวฮาลอง ที่นี่คือคลังอาวุธ หลังจากชนะจีนในปี 1482 อ่าวฮาลองก็ถูกบันทึกไว้อีกครั้งในอีกประมาณ 900 ปีต่อมาในการต่อสู้กับฝรั่งเศส อ่าวฮาลองมีเกาะต่างๆกว่า 3,000 เกาะ เหมาะแก่การซ่องสุมของพวกเขา จึงได้รับการขนานนามว่า "อ่าวกบฏ" ผู้เขียนรำลึกถึงบันทึกของ "ป้าลม" วิมล พลจันทร ภรรยาของ "นายผี" อัศนี พลจันทร ที่ได้บันทึกความทรงจำครั้งที่ได้ไปเยือนฮาลองเบย์ ในฐานะที่เป็นแขกของ "พรรคพี่พรรคน้อง" เมื่อครั้งที่ป้าลมร่วมงานกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ป้าลมได้เล่าความประทับใจในความสวยงามของฮาลองเบย์ ซึ่งไม่แตกต่างจากที่ผู้เขียนได้ฟังจาก คุณจิระนันท์ พิตรปรีชา "กวีซีไรต์" ผู้เคยเดินทางไปฮาลองเบย์ราวปี 2518 – 2519 ในสถานะใกล้เคียงกับป้าลม เมื่อผู้เขียนเดินทางไปฮาลองเบย์ จึงเข้าใจคำพูดที่ว่าเป็นอ่าวอาถรรพ์ เพราะสภาพที่ยากลำบากในการเดินเรือจากอดีตถึงปัจจุบันที่นี่ยังคงเป็นอ่าวกบฏอย่างที่เคย เพราะที่นี่เป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มคนที่เรียกว่า "โบ๊ทพีเพิ่ล" ผู้ไม่ปรารถนาจะมีชีวิตภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ เกือบทั้งหมดของผู้อพยพชาวเวียดนามที่ตกค้างในฮ่องกงล้วนเริ่มต้นจากฮาลองเบย์

ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอแหล่งข้อมูลไว้ท้ายเรื่องดังนี้

- ประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนาม โดย โจเซฟ บัตตินเจอร์ แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร
- ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดย ดี.จี.อี. ฮอลล์, ชาณวิทย์ เกษตรศิริแบะอานันท์ กาญจนพันธ์ บรรณาธิการแปล
- รำลึกถึงนายผี จากป้าลม รวมงานกวี "นายผี" และบทเสริมเกร็ดชีวิตโดย ฟองจันทร ทะเลหญ้า
- ภาพยนตร์ เรื่อง อินโดจีน วิดีโอเทปภาพยนตร์ผลงานกำกับการแสดงและเขียนบทโดย Regis Wargnier.

สารคดีเรื่องนี้จึงนำเสนอเกี่ยวกับอ่าวฮาลองหรือ ฮาลองเบย์ โดยใช้แหล่งข้อมูลทั้งจากประวัติศาสตร์ ภาพยนตร์ และการอ่านวรรณกรรม

3.2.6 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา พบ 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง <u>ลมทะเลและเสียงถอนใจ</u> ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต

สารคดีเรื่อง <u>ลมทะเลและเสียงถอนใจ</u> ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต เป็นเรื่องราวสำคัญซึ่งเกิดขึ้นที่หัวหิน ทั้งเรื่องของโผน กิ่งเพชร และเรื่องราวของพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน ที่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 จนกระทั่งสภาพของหัวหินในยุคปัจจุบัน

ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอสารคดีเรื่องนี้โดย

- ใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์จาก 100 เจ้าฟ้าและเสนาบดี โดย อุดม ประมวลวิทย์
- ข้อมูลที่เป็นข่าวจากกรุข่าวดังในรอบ 20 ปี โดย สิทธิเดช จันทรศิริ และคณะ
- ข้อมูลทางภูมิศาสตร์จากโฮเต็ลหัวหินแห่งสยามประเทศ โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จุลาสัย

จะเห็นว่าผู้เขียนใช้แหล่งข้อมูลทั้งทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และการชมภาพยนตร์

3.2.7 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการฟังเรื่องเล่า ตำนาน มี 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง <u>มะเมียะ...เจ้านาง...และปอบ</u> ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>มะเมียะ...เจ้านาง...และปอบ</u> ในสารคดีชุด สายน้ำตะวันออก ผู้เขียนกล่าวถึงละครเรื่อง "เจ้านาง" ที่ผู้เขียนมีความเห็นว่าเหมือนชาวไทเขินทั้งในเรื่องของการแต่งกายและวัฒนธรรม ในฉากหนึ่งในละครมีการจับเจ้านางกล้อนผมที่ยาวสลวยเสียกุด ซึ่งถือเป็นการลงโทษที่รุนแรงของชนเผ่าไททั้งหลาย เพราะชนเผ่าไทตั้งแต่อดีตผู้หญิงจะต้องไว้ผมยาว และการแสดงความเคารพอย่างสูงสุดต่อสิ่งใดก็คือการใช้เส้นผมนั่นเอง เช่นการใช้เส้นผมเช็ดเท้าพระสงฆ์ การใช้เส้นผมบูชาเทพเจ้า แต่ละครเรื่อง "เจ้านาง" ก็ทำให้ผู้เขียนผิดหวังเพราะไม่ได้เสนอเรื่องของวัฒนธรรมที่งดงามเหมือนอย่างที่ผู้เขียนคิด กลับเป็นเรื่องของไสยศาสตร์มนต์ดำและปอบ

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ได้เชื่อมโยงเรื่องราวจากละครโทรทัศน์เรื่องเจ้านาง ตำนานเรื่องเล่าของผู้หญิงชื่อมะเมียะ เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญในการไว้ผมยาวของผู้หญิงชนเผ่าไททั้งหลาย ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้หญิงเผ่าไท ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าละครกลับไม่ได้แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางด้านนี้

3.2.8 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ มี 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง <u>พลิกปูมคนกล้าลุ่มลำมูล ปะชิกูย – อะจึง ต้นตำนานลูกผู้ชายหลังช้าง</u> ในสารคดีชุด สาธุช่วยลูกช้างด้วย มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>พลิกปูมคนกล้าลุ่มลำมูล ปะชิกูย – อะจึง ต้นตำนานลูกผู้ชายหลังช้าง</u> ในสารคดีชุด สาธุช่วยลูกช้างด้วย จังหวัดสุรินทร์เป็นถิ่นฐานของ ชาวกูย หรือ กวย หรือที่เรียกกันว่า "ชาวส่วย" ชาวกูยมีความเชี่ยวชาญในการจับช้างป่า ผู้นำชาวไทกูยเคยจับช้างเผือกที่หลุดจากวัง ส่งคืนพระเจ้าอยู่หัวสมัยอยุธยาจนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น "พระยาสุรินทรภักดี ศรีณรงค์จางวาง" เจ้าเมืองสุรินทร์คนแรก "งานช้างสุรินทร์" เป็นงานใหญ่ระดับโลก จนมีคำกล่าวว่า "สุริทร์นั้นสร้างโดยส่วย รวยเพราะช้าง" ผู้เขียนคิดว่ารู้จักชาวกูยดีแล้วจากการเฝ้าติดตามทำสารคดีเกี่ยวกับชนกลุ่มนี้ ทว่างานฟื้นฟูประเพณีทำหนังปะกำและบวงสรวงผีปะกำ ซึ่งมูลนิธิคนรักช้างจัดขึ้นไล่เลี่ยกับงานสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "ช้าง" และงานฟื้นฟูพิธีกรรมปะชิหมอช้าง ซึ่งศูนย์วัฒนธรรมสุรินทร์, สถาบันราชภัฏสุรินทร์ และสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติร่วมกันจัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายน 2539 ทำให้ผู้เขียนประจักษ์ว่า ยังรู้จักภูมิปัญญาอันชาญฉลาดในเรื่องช้างของชนเผ่านี้น้อยมาก ท่ามกลางปัญหาของช้างในปัจจุบัน พ่อเฒ่ามาก สุขศรี ผู้ทำหน้าที่เป็น "ครูบาใหญ่" เล่าให้ฟังว่าสมัยก่อนจะเข้าไปจับช้างในป่าเขมร การออกไปคล้องช้างเป็นงานใหญ่ ต้องมีการเตรียมการอย่างดี "กูย – อาจึง" นักคล้องช้างจึงมีธรรมเนียมการออกมาอยู่ที่ "จมรม" หรือ "ชมรม" คือแหล่งรวมพลก่อนคล้องช้าง ณ ชายป่าใกล้ๆหมู่บ้านเป็นเวลา 2 – 3 วัน และห้ามกลับบ้านเพราะดูฤกษ์ยามเอาไว้แล้ว อุปกรณ์สำคัญคือ "เชือกปะกำ" ที่ทำจากหนังควายตากแห้ง โดยจะนำไปคล้องขาหลังช้าง เชือกปะกำที่

สมบูรณ์ต้องผ่านการปลุกเสกก่อน โดยการเชิญ "ผีปะกำ" มาสิงสถิตย์ในเชือก ตามความเชื่อ "ผีปะกำ" เป็นผู้กำหนดชะตาชาวไทยกูย เชือกปะกำจึงเป็นที่เคารพกัน เวลาจะใช้ต้องมีการอัญเชิญ ชีวิตของชาวไทยกูยผูกพันกับช้างตั้งแต่เกิดจนตาย จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าทำไมชาวไทยกูยจึงเป็น "กูยโคตรวงศ์" "กูยอาจิง" "กูยเท่วะด้า" หมายถึงการเป็นส่วยช้างบริวารผีปะกำ การออกไปคล้องช้างจะต้องเชื่อฟัง "กำ-ลง-พืด" หรือ "ครูบาสูงสุด" หรือ "ประชิญ้ย" การเลื่อนลำดับหมอช้างมีพิธีที่เรียกว่า "ปะชิ" โดย "ประชิญ้ย" เป็นประธาน การฟื้นฟูประเพณีนี้จึงเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมให้คงอยู่ต่อไป การออกไปคล้องช้างจะต้องเชื่อฟัง "ประชิญ้ย" เป็นสำคัญ และจะต้องปฏิบัติตามข้อห้ามที่เรียกว่า "ขะลำพืด" หรือกฎแห่งผีปะกำอย่างเคร่งครัด ผู้เขียนรับรู้เรื่องราวอย่างตื่นเต้นที่ชาวไทยกูยเป็น "นักมนุษยนิยม" ผู้เคารพในธรรมชาติอย่างเคร่งครัด คล้องช้างมาได้ก็ฝึกให้ฟังคำสั่ง ทำงานต่างๆกระทั่งออกรบกอบกู้เดกราชให้บ้านเมือง แต่วันนี้พวกเขาอับจนแม้เพียงที่จะเลี้ยงช้างสองฝั่งลำน้ำมูลยังถูกแย่งชิงไปปลูกต้นยูคาลิปตัส

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงแหล่งข้อมูลไว้ท้ายเรื่อง ดังนี้

- เส้นทางช้างสุรินทร์ โดย อัจฉรา ภานุรัตน์ , สุภักดิ์ ตลับทอง และ ปิ่นเพชร ชูทรงเดช
- ปะชิหมอช้าง พิธีกรรมดึกดำบรรพ์ โดย พระหาญ ปัญญาธโร อัจฉรา ภานุรัตน์ และ นภดล พูลสวัสดิ์
- ช้างกับส่วย โดย ชื่น ศรีสวัสดิ์
- ช้าง โดย อารีย์ ทองแก้ว

ข้อมูลข้างต้นนี้ได้แสดงถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวกูยและการอนุรักษ์ช้างนอกจากนั้นผู้เขียนยังได้ข้อมูลจากพ่อเฒ่ามาก สุขศรี อีกด้วย

3.2.9 แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการอ่านวรรณกรรม และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ มี 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง <u>พลายมงคลผู้อาภัพ โศกนาฏกรรมหรืออาถรรพ์ "ช้างของขวัญ" ?</u> ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>พลายมงคลผู้อาภัพ โศกนาฏกรรมหรืออาถรรพ์ "ช้างของขวัญ" ?</u> ในสารคดีชุด กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น ผู้เขียนเห็นภาพช้างงายาวลากดินในหนังสือ "ลานนาไทยในอดีต" ผลงานของคุณ บุญเสริม สาตราภัย ช้างเชือกนี้ชาวบ้านเรียกว่า ช้างปุ๊เล้ย เนื่องจากมีงายาวเฟื้อยเลื้อยลากดิน ทำให้ผู้เขียนนึกไปถึงช้างงายาวที่เกิดมาคนละยุคแต่มีชื่อเหมือนกัน เหนือสิ่งอื่นใดคือต่างได้รับโศกนาฏกรรมจากผลพวงของ "ความรัก" ในลักษณะคล้ายๆกัน วันหนึ่งในเดือนมิถุนายน 2536 ที่ศูนย์บริบาลช้างขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) บ้านปางหละ อำเภองาว จังหวัดลำปาง ผู้เขียนได้พบภาพอันชวนน่าสลดใจเมื่อเจ้าหน้าที่นำช้างที่เปรียบเสมือน "คนไข้" มารับการตรวจจากคุณหมอ นายสัตวแพทย์ปรีชา พวงคำ หัวหน้าโครงการศูนย์อนุรักษ์ช้างไทยของ ออป. และนายสัตวแพทย์ผู้ช่วยคือ คุณหมอสุทธิเดช มหาสาวังกุล ภาพที่เห็นคือช้างที่ป่วยด้วยอาการต่างๆ มีทั้งอุบัติเหตุ ถูกตัดงาจนชิดโคนงาแล้วติดเชื้อที่โพรงงา และยังมีช้างที่ติดยาบ้า ช้างส่วนใหญ่ที่มารักษาเป็น "ช้างของกลาง" ที่จับได้จากขบวนการลักลอบตัดไม้ แต่ผู้เขียนเห็นช้างเชือกหนึ่งมีงายาวกว่าเชือกอื่น ที่สำคัญคือหัวมันไม่เคยอยู่นิ่งแม้แต่วินาทีเดียว มันจะส่ายหัวไปมาอย่างรุนแรงตลอดเวลา สิ่งที่น่าเวทนาคือเขาเป็น "คนไข้โรคจิต" มีชื่อว่า "พลายมงคล" ศูนย์ฯรับพลายมงคลมาเป็น "คนไข้พิเศษ" ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2536 ข้อมูลเบื้องต้นคือเป็นช้างของนักธุรกิจหญิงคนหนึ่งในกรุงเทพฯ ซึ่งรับพลายมงคลมาเลี้ยงตั้งแต่อายุยังไม่ถึงขวบในฐานะ "ช้างของขวัญ" เมื่อ 18 ปีก่อน โดยเลี้ยงไว้ในโรงงานของเธอย่านชานเมือง มีคนดูแลประจำคนหนึ่งและได้รับความรักความเอ็นดูจากทุกคน จนพลายมงคลโตและที่รอบๆโรงงานก็กลายเป็นบ้านเรือน พลายมงคลจึงต้องถูกล่ามโซ่เอาไว้ตลอดเวลา นับ

ตั้งแต่นั้นพ่อพลายก็เกิดอาการผิดปกติ หงุดหงิดง่าย โกรธง่าย จนเกิดอาการส่ายหัวอย่างรุนแรงเรื่อยมาเป็นเวลาหลายปี ที่สุดก็ต้องส่งตัวมารักษา ซึ่งคุณหมอลงความเห็นว่าพลายมงคลมีอาการทางประสาท เนื่องจากความเครียดต้องใช้เวลารักษาประมาณ 3 ปี รวมทั้งต้องรักษาให้หายจากอาการกลัวช้างด้วยกัน เนื่องจากพลายยมงคลอยู่กับคนมาตลอด คุณหมอบอกว่าช้างจะส่ายหัวเพื่อลดความเครียดจากการถูกล่ามเอาไว้ แต่พลายมงคลอาการหนักมากแล้วเนื่องจากอยู่ในช่วงวัยเจริญพันธุ์เลยทำให้ยิ่งเครียดมากขึ้น ผู้เขียนได้พูดคุยกับคุณคมเดช ฉวีวงศ์ บุตรชายเจ้าของพลายมงคล ซึ่งกล่าวได้ว่าเขาเติบโตมากับพลายมงคล คุณคมเดชเล่าให้ฟังว่าด้วยความใกล้ชิดกับคนมาก พลายมงคลเลยเข้าใจภาษาคน และเมื่อมีใครทำไม่ดีกับเขา พลายมงคลจะขู่ให้กลัว แต่พอโตขึ้นที่รอบๆโรงงานเริ่มไม่มี พลายมงคลจึงต้องถูกล่ามไว้ตลอดเวลา อันเป็นที่มาของอาการประสาทที่เกิดขึ้น เมื่อได้รับรู้เรื่องราวของพลายมงคลแล้ว ทำให้ผู้เขียนนึกไปถึงเรื่องของ "พลายมงคล" ในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ก็เป็นช้างของขวัญและได้รับความรักจากคนมากเช่นเดียวกัน จนนำมาซึ่งโศกนาฏกรรม ด้วยความที่ใกล้ชิดกับคนมากจึงเข้าใจภาษาคน มีอยู่ครั้งหนึ่งพลายมงคลถูกล้อเลียน แล้วโกรธจนควาญควบคุมไม่อยู่และพลัดตกลงมาจากหลังพลายมงคลจนถูกกระทืบตาย พลายมงคลจึงถูกขังและส่งไปอยู่ที่เชียงใหม่ สุดท้ายพลายมงคลก็ประสบอุบัติเหตุตกตลิ่งตาย ทั้งสองเรื่องเป็นอุทาหรณ์ให้ทุกคนเห็นว่าไม่ควรที่จะนำสัตว์ใหญ่ หรือสัตว์ป่ามาเลี้ยง เพราะตอนเล็กๆก็น่ารักดี แต่พอโตแล้วก็หมดความหมายเป็นการทำร้ายจิตใจของสัตว์อย่างไม่รู้ตัว เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2540 ผู้เขียนได้พูดคุยกับคุณโซไลดา ซาลวาลา เลขาธิการผู้ก่อตั้งมูลนิธิเพื่อนช้าง และได้ทราบว่าพลายมงคลอาการดีขึ้นจนเกือบปีนปกติแล้ว ผู้เขียนรู้สึกขอบคุณทุกๆฝ่ายที่ช่วยกันดูแลและให้ชีวิตใหม่แก่พลายมงคลผู้อาภัพเชือกนี้

สารคดีเรื่องนี้เกิดจากการผสมผสานข้อมูลระหว่าง

- บุคคลที่ผู้เขียนสนทนาด้วย นายสัตวแพทย์ปรีชา พวงคำ คุณคมเดช ฉวีวงศ์ บุตรชายของเจ้าของพลายมงคล
- เรื่องของช้างพลายมงคลผู้อาภัพ โดย ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ
- บทสัมภาษณ์นายสัตวแพทย์ปรีชา พวงคำ ประธานมูลนิธิเพื่อนช้าง

3.2.10 แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ พบ 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง <u>สีสมคราม 2 "ผู้แพ้"</u> ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>สีสมคราม 2 "ผู้แพ้"</u> ในสารคดีชุด สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต เมื่อกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพลังงาน มีโครงการจะสร้างเขื่อนศรีสงครามขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านเดือดร้อน ชุมชนที่อยู่กันมานานต้องถึงกาลล่มสลาย

สารคดีเรื่องนี้นำเสนอข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งผู้เขียนได้จาก

- บุคคลที่ผู้เขียนสนทนาด้วยได้แก่ ชาวบ้านสีสมคราม
- รายงานข่าวการดำเนินโครงการ ผันน้ำแม่กลองมาทำประปาให้ชาวกทม. จากรายการ รัฐบาลไทยรายสัปดาห์ ทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11
- งานวิจัยเรื่องลุ่มน้ำแม่กลอง โดย อาจารย์เดชรัตน์ สุขกำเนิด

3.2.11 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการฟังเรื่องเล่า ตำนาน พบ 1 เรื่อง คือ

สารคดีเรื่อง <u>โลกนักดำน้ำ ความตื่นเต้นใต้ทะเลลึก</u> ในสารคดีชุด คืนสู่พงไพรและสายน้ำ มีรายละเอียดดังนี้ ผู้เขียนถ่ายทอดเรื่องราวการดำน้ำดูเรือจมของนักดำน้ำกลุ่มหนึ่ง การดำน้ำในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การดำดูเรือสุทธาทิพย์ ซึ่งจมอยู่บริเวณหมู่เกาะแสมสาร เรือจมแห่งนี้มีนักดำน้ำจำนวนมากทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต้องการลงไปสัมผัสความลึกลับ และชมสิ่งมีชีวิตใต้ทะเลเพราะเรือจมหลายสิบปีมีลักษณะคล้ายกับปะการังเทียม ซึ่งเป็นแหล่งชุมนุมของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล และการตระหนักถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติใต้ทะเล

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ประมวลข้อมูลจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับเรือสุทธาทิพย์ การพูดคุยกับนักดำน้ำกลุ่มหนึ่งที่เดินทางไปเพื่อดำน้ำดูเรือสุทธาทิพย์ โดยผู้เขียนได้เดินทางไปกับนักดำน้ำกลุ่มนั้นด้วย

3.2.12 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงแบบสะสม และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา พบ 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง <u>ประสบการณ์ น้ำตา สาละวิน</u> ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>ประสบการณ์ น้ำตา สาละวิน</u> ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ เมื่อผู้เขียนไปเห็นแม่น้ำเมยบริเวณระหว่างกิ่งอำเภอสบเมยและอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่าแคบมากจนน่าจะเรียกว่าคลองแทบไม่น่าเชื่อว่าเป็นเส้นแบ่งเขตแดนไทย – พม่า บริเวณนี้เป็นเขตอิทธิพลของกะเหรี่ยง เวลาทหารพม่ามาปราบปรามก็หนีข้ามฝั่งมายังไทยพม่าตามมารับด้วยไม่ได้ แต่วันไหนทหารพม่าเกิดฮึกเหิมก็ตามยิงมาฝั่งไทย คนรับเคราะห์ก็คือราษฎรไทย เป็นเหตุการณ์ปกติที่เกิดขึ้น แต่เมื่อได้ชมภาพยนตร์เรื่อง "มือปืน ๒ สาละวิน" ผู้เขียนรู้สึกสะเทือนใจกับฉากที่ทหารพม่าไล่ล่าชาวกะเหรี่ยงที่กำลังหนีข้ามน้ำสาละวินเข้ามาฝั่งไทย โดยที่ตำรวจไทยและทหารของไทยก็ไม่สามารถช่วยอะไรได้ ผู้เขียนรู้สึกว่านี่ไม่ใช่หนังแต่เป็นชีวิตจริงที่เจ็บปวดของชนกลุ่มน้อยและของคนที่ถูกอำนาจที่ไม่เป็นธรรมข่มเหง มีอยู่หลาย ๆ เหตุการณ์ที่ทำให้ผู้เขียนนึกถึง แต่ไม่มีครั้งใดเด่นชัดเท่าเมื่อครั้ง 6 ตุลาคม 2519 ที่ผู้เขียนมีโอกาสได้พบเห็นภาพเหล่านั้นด้วยตาตนเอง ผู้เขียนรู้สึกเจ็บปวดอย่างที่สุดจนไม่อาจกลั้นน้ำตาไว้ได้ และผู้เขียนได้ประสบกับเหตุการณ์ที่เจ็บปวดที่สุดอีกครั้ง จากการได้ชมภาพยนตร์เรื่อง "มือปืน ๒ สาละวิน" ที่ทำให้น้ำตาและความทรงจำนั้นกลับมาอีกครั้ง เพื่อเป็นการอาลัยแก่เพื่อนมนุษย์ผู้ถูกรังแกอย่างไร้ทางสู้ และความน่าขยะแขยงต่ออำนาจเผด็จการ

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล บันทึกเรื่องราวและความคิดเห็นจากประสบการณ์การเดินทาง , เรื่องราวของเหตุการณ์ในอดีตคือ 6 ตุลาคม 2519 และภาพยนตร์เรื่อง มือปืน 2 สาละวิน

3.2.13 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงแบบสะสม แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการอ่านวรรณกรรม และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ พบ 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง <u>วิถีคนกล้ากลางป่าขุนปิง (เมื่อข้าพเจ้าเผชิญหน้านักรบขุนส่า)</u>ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>วิถีคนกล้ากลางป่าขุนปิง (เมื่อข้าพเจ้าเผชิญหน้านักรบขุนส่า)</u>ในสารคดีชุด แม่น้ำเจ้าพระยา ต้นฤดูฝนปี 2533 ผู้เขียนเดินทางสู่บ้านเมืองนะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ ชายแดนไทย-พม่า ณ จุดที่เรียกว่าช่องเมืองนะ ใกล้กับเขตอิทธิพลของกองกำลังกู้ชาติไทยใหญ่ หรือเมืองไตอาร์มี่ ภายใต้การนำของขุนส่าหรือจางซิฟู อันเปรียบเสมือนประตูสู่ดอยถ้วย ซึ่งเป็นจุดต้นที่สุดของแม่น้ำปิง ผู้ใหญ่

บ้านเมืองนะบอกผู้เขียนว่า จุดสูงสุดของดอยถ้วยมีค่ายทหารของขุนส่าตั้งอยู่ พวกเขาฝังกับระเบิดไว้รอบบริเวณ ใครจะเข้าไปต้องได้รับอนุญาตเสียก่อน มีแต่มูเซอที่คุ้นเคยกับพวกเขาบางคนเข้าไปได้ ในที่สุดพ่อหลวงแดง ผู้ใหญ่บ้านเมืองนะเขียนจดหมายขออนุญาตถึงทหารขุนส่าโดยให้มูเซอนำไปส่ง ในที่สุดสิบวันหลังจากนั้นผู้เขียนและทีมงานจึงได้รับอนุญาตให้ขึ้นไปได้ การเดินทางสู่ตาน้ำขุนปิงร่วงเข้าสู่วันที่สองผู้เขียนได้ยินเสียงปืนดังขึ้น แม้ว่าคำอู้ลูกหาบคนหนึ่งในคณะสำรวจจะบอกผู้เขียนว่าเป็นการยิงหมูป่าของพวกที่ล่วงหน้าไปก่อน แต่ลูกหาบบางคนซึ่งเชี่ยวชาญป่าแถบนี้ดีกลับมีท่าทีตื่นกลัว ผู้เขียนคิดว่าเป็นการยิงปืนขู่ของทหารขุนส่า วันรุ่งขึ้นผู้เขียนจำเป็นต้องล้มเลิกการเดินทางเพราะลูกหาบไม่กล้าไปต่อ แต่ผู้เขียนยังไม่ยอมแพ้ อีกห้าเดือนต่อมาผู้เขียนได้เดินทางไปสำรวจขุนน้ำปิงอีกครั้ง โดยมีหัวหน้าหน่วยรบของกองกำลังเมืองไตอาร์มี่มาร่วมงานสำรวจครั้งนี้ด้วย พวกเขาคือ หน่าหริ่งและก่อหริ่ง ผู้เขียนพูดคุยกับบุคคลทั้งสองโดยมีคำอู้เป็นล่ามให้ ในที่สุดการสำรวจขุนปิง สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้เขียนได้มิตรเพิ่มอีกสองคน คือ หน่าหริ่งและก่อหริ่ง ผู้เขียนรู้สึกว่าบุคคลทั้งสองมีชีวิตเหมือน จ่อปา ตัวละครในเรื่องวิถีคนกล้าของ มาลา คำจันทร์และเป็นกำลังใจให้พวกเขาสู้ต่อไปจนกว่าจะได้แผ่นดินคืนมา

ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้แหล่งข้อมูลในการเขียนเรื่องนี้จาก ประสบการณ์การเดินทางไปหาจุดกำเนิดของแม่น้ำปิงถึงสองครั้ง , บุคคลที่ผู้เขียนสนทนาด้วยได้แก่ พ่อหลวงแดง ปินต๊ะ ผู้ใหญ่บ้านเมืองนะ หน่าหริ่ง และ ก่อหริ่ง นักรบขุนส่า และนวนิยายเรื่องวิถีคนกล้า ของมาลา คำจันทร์

3.2.14 แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ พบ 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง <u>ชัยชนะของผู้แพ้</u> ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>ชัยชนะของผู้แพ้</u> ในสารคดีชุด บันทึกผู้มาเยือน ภาพยนตร์ "My left Foot" ทำให้ผู้เขียนประทับใจและสะเทือนใจเรื่องของชายพิการที่มีเพียงขาข้างเดียวที่ใช้งานได้ แต่ก็ไม่ยอมแพ้จนสามารถเป็นจิตรกร เป็นนักเขียน และแต่งงานได้ เป็นเรื่องราวชีวิตจริงของคริสตี้ บราวนด์ นี่เป็นคำประกาศให้โลกรับรู้ถึง "ชัยชนะของผู้แพ้" โดยแท้ และผู้เขียนได้พบเรื่องราวทำนองเดียวกันนี้ที่เกาะปันหยี จังหวัดพังงา เกาะปันหยีมีที่ดินจริงๆ เพียงไร่เศษๆเป็นที่ตั้งของมัสยิดและสุสาน ส่วนชุมชนก็สร้างบ้านอยู่กันในทะเล และก็มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆเหมือนอยู่บนพื้นดิน แต่สิ่งที่ขาดแคลนคือ สนามเด็กเล่น เพราะลานที่กว้างๆที่พอจะมีก็คือ ลานหน้าโรงเรียนที่เป็นไม้กระดาน เป็นที่สำหรับเข้าแถวเคารพธงชาติ นักเรียนจึงใช้แทนสนามฟุตบอล แต่ก็ผุพังไปตามเวลา จนไม่น่าเชื่อว่าทีมฟุตบอลโรงเรียนเกาะปันหยีจะเป็นแชมป์ระดับอำเภอ ผู้เขียนได้พูดคุยกับอาจารย์อุสมาน เหมมินทร์ หรือ ครูหมาน อาจารย์สอนพละได้ความว่า เมื่อไม่มีสนามก็ต้องดิ้นรนหาจนพบดอนทรายกลางทะเลที่เรียกว่า "หาดทรายจมูกโพรง" พอน้ำลงจะเป็นลานกว้างอย่างดี ชั่วโมงพละจึงต้องจัดให้ตรงกับเวลาน้ำลง เรื่องราวของเกาะปันหยีทำให้ผู้เขียนนึกถึงชาวอินทาในทะเลสาบอินเลย์ ที่รัฐฉานของพม่า ที่ผู้เขียนเคยเล่าว่าเป็นผู้ที่ใช้เท้าแจวเรือ ชาวอินทาใช้ชีวิตอยู่บนเรือ หากินกับน้ำ ปลูกพืชผักก็เป็นแปลงผักลอยน้ำ อาจจะเป็นเพราะแปลงผักไม่มีอะไรยึด พอมีลมพัดแรงๆเจ้าของต้องรีบคว้าเอาไว้ อาจเป็นสาเหตุให้ต้องใช้เท้าแจวเรือ และเท่าที่ผู้เขียนเห็นก็แจวกันได้ตั้งแต่เด็กแล้ว และนักกีฬาที่เก่งๆ ก็มาจากชาวอินทามากมายทั้งๆที่ไม่มีสนามกีฬา ผู้หญิงก็เรียนหนังสือเก่ง ชาวอินทาส่วนใหญ่มีฐานะดีกว่าชาวพม่า ทั้งๆที่บางตำนานเล่าว่าบรรพชนของพวกเขาต้องหนีภัยสงครามมาอยู่ในที่ๆไม่มีใครอยู่ จะไม่เรียกว่า "ชัยชนะของผู้แพ้" ได้อย่างไร ดังนั้นเราคนทั่วไปคงต้องหันมามองตัวเองที่มีโอกาสมากกว่า กลับคิดยอมแพ้ต่ออุปสรรคเสียร่ำไป

ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอสารคดีเรื่องนี้ โดยประมวลจากภาพยนตร์เรื่อง My left Foot , ประสบการณ์ของผู้เขียนจากการเดินทางไปเกาะปันหยีของไทย และทะเลสาบอินเลย์ของพม่า และบุคคลที่ผู้เขียนสนทนาด้วยคือ อาจารย์อุสมาน เหมมินทร์ อาจารย์สอนพลศึกษาชาวเกาะปันหยี

3.3 กลุ่มแหล่งข้อมูลผสมที่เกิดจากการผสมระหว่างกลุ่มข้อมูล 4 กลุ่ม ได้แก่

3.3.1 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการอ่านวรรณกรรม พบ 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง ท่องแดนเจดีย์ไพรใน "พุกามประเทศ" ในสารคดีชุด ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง ท่องแดนเจดีย์ไพรใน "พุกามประเทศ" ในสารคดีชุด ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ เคยมีคำกล่าวของพระเจ้าอลองสินธุแห่งราชวงศ์พุกามว่า การสร้างเจดีย์ได้บุญมากและเป็นการไปสู่นิพพานเพื่อจะได้หลุดพ้นจากวัฏสงสาร ซึ่งเป็นคำตอบให้แก่ผู้เขียนเมื่อได้ไปสัมผัสดินแดนที่ได้ชื่อว่า "แดนเจดีย์สี่พันองค์" เมื่อครั้งที่ผู้เขียนเดินทางไปยัง นครวัด นครธม ที่กัมพูชา ความยิ่งใหญ่ที่ปรากฏทำให้ผู้เขียนคิดว่าที่นั่นน่าจะเป็นดินแดนที่มีศาสนสถานมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก มาบัดนี้ผู้เขียนได้ประจักษ์แล้วว่า ยังมีดินแดนที่ผู้คนศรัทธามุ่งมั่นในการสร้างเจดีย์ขึ้นมามากมาย อันแสดงถึงศรัทธาในพุทธศาสนาของพวกเขาไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน เพียงแต่แตกต่างกันที่ปราสาทหินใหญ่โตกว่าเจดีย์มาก ทว่าถ้านับกันที่จำนวนต้องยกให้เจดีย์ที่พม่า ถึงแม้จะพังเสียหายไปมากแล้วก็ยังมีมากมายจนนับไม่ถ้วน ทั้งกัมพูชาและพม่ายิ่งใหญ่มากในยุคเดียวกันคือในราวพุทธศตวรรษที่ 15 ชาวพุกามใช้รถม้าและเกวียนเป็นพาหนะเหมือนเช่นที่กล่าวไว้ในหนังสือ "เที่ยวเมืองพม่า" พระนิพนธ์ในสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งที่เสด็จไปพุกามเมื่อ พ.ศ. 2478 จนผู้เขียนนึกแปลกใจว่าพม่าไม่เปลี่ยนแปลงไปเลย ดังนั้นการเดินทางชมหมู่เจดีย์ด้วยการนั่งรถม้านั้นดีที่สุด ...Thiripyisaya...อ่านตามสำเนียงพม่าว่า "ธิริพิสยา" เป็นโรงแรมริมฝั่งอิระวดีที่ผู้เขียนไปพัก ทั้งๆที่เป็นโรงแรมชั้นหนึ่งของพม่าแต่มีลักษณะเหมือนวัดหรือพิพิธภัณฑ์ เพราะมิได้เป็นตึกสูงหากแต่เป็นเรือนพักชั้นเดียวตั้งกระจายอยู่ในพื้นที่กว้าง เพื่อไม่ให้กลายเป็นสิ่งประหลาดบดบังทัศนียภาพของโบราณสถาน ไม่เพียงแต่ตัวโรงแรมที่เป็นส่วนหนึ่งกับโบราณสถานเท่านั้น ชื่อโรงแรมก็ชื่อเมืองหลวงเก่าของพม่าช่วงก่อนจะเป็นอาณาจักรพุกาม โดยมีความหมายว่า "Auspicious Place" คือ ดินแดนแห่งความเป็นสิริมงคล ดินแดนที่เป็นพม่าในปัจจุบันเมื่อสมัยพุทธการเมื่อราว 2,500 ปีก่อน มีกลุ่มชนโบราณตั้งถิ่นฐานอยู่มากมาย ประกอบด้วย 4 แคว้นใหญ่ๆ คือ แคว้นของชาวม่าน ชาวพิว ชาวยะไข่ (อาระกัน) และชาวมอญ พม่านั้นได้รับเอาพระพุทธศาสนามาจากมอญ ซึ่งมอญนั้นติดต่อค้าขายกับอินเดียจึงรับเอาวัฒนธรรมต่างๆมาจากอินเดีย เมื่อชาวพม่าสามารถรวมตัวแล้วก่อตั้งอาณาจักรพุกามแล้วจึงยกทัพไปตีแคว้นต่างๆ และได้รับเอาอารยธรรมต่างๆมาจากมอญ พุกามสมัยพระเจ้าอนุรุทธ์นับเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างพระเจดีย์ถวายเป็นพุทธบูชาแล้ว นั่นคือ "มหาเจดีย์ชเวดากอง" มีความหมายว่า "เจดีย์ทองแห่งชัยชนะ" เป็นที่ประดิษฐานพระเขี้ยวแก้วและพระสารีริกธาตุจากลังกา และเป็นอนุสรณ์แห่งชัยชนะของพม่าเหนือมอญ ผู้เขียนสงสัยว่าทำไมพุกามจึงไม่สร้างศาสนสถานด้วยหินเหมือนขอม และได้ทราบในที่สุดจากคำกล่าวของ หม่อง ทิน อ่อง นักประวัติศาสตร์พม่าว่า เจดีย์ในพม่านั้นเกิดจากศรัทธาของชาวพม่าที่ต้องการถวายเป็นพุทธบูชา โดยไม่ต้องไปกะเกณฑ์แรงงานคนมาสร้างเหมือนปราสาทหินของขอม จึงใช้เพียงวัสดุง่ายๆมาสร้าง และพม่ายังมีธรรมเนียมอันเคร่งครัดในการที่ต้องถอดถุงเท้ารองเท้าเมื่อเข้าสู่บริเวณศาสนสถาน ไม่เว้นแม้แต่ถุงน่องของผู้หญิง อาณาจักรพุกามเจริญรุ่งเรืองกว่า 200 ปี สิ่งที่น่าสนใจคือวิถี

ชีวิตของผู้คนในสมัยนั้นกับที่ผู้เขียนได้พบในปัจจุบันจะแตกต่างกันแค่ไหน จากที่ผู้เขียนได้อ่านในหนังสือประวัติศาสตร์พม่าของ หม่อง ทิน อ่อง กับสิ่งที่ผู้เขียนได้ไปพบมานั้นแทบจะไม่แตกต่างกัน จนดูเหมือนในพม่าเวลาได้หยุดลงเป็นร้อยๆปีแล้ว เมื่อผู้เขียนยืนอยู่ท่ามกลางหมู่เจดีย์ก็ทำได้แต่ภาวนาให้ อานิสงฆ์อันแรงกล้าของพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ที่ได้ทรงสร้างเจดีย์ขึ้นมามากมาย ให้ช่วยคุ้มครองแผ่นดินนี้ให้มีแต่สันติภาพและร่มเย็นเป็นสุข

สารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงแหล่งข้อมูลไว้ท้ายเรื่อง ดังนี้

- ประสบการณ์การเดินทางไปเยือนพม่าของผู้เขียน
- พม่า : ขบวนการนักศึกษากับประวัติศาสตร์อันระทึกใจ โดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
- เที่ยวเมืองพม่า โดย สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ
- สู่ลุ่มอิระวดี โดย สุเนตร ชุติธรานนท์
- ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดย ดี.จี.อี. ฮอลล์
- ประวัติศาสตร์พม่า โดย หม่อง ทิน อ่อง แปลโดย เพชรี สุมิตร

แหล่งข้อมูลข้างต้น เป็นแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์และวรรณกรรมผนวกกับประสบการณ์ตรงที่ผู้เขียนเดินทางไปประเทศพม่า

3.3.2 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการอ่านวรรณกรรม และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ พบ 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง <u>บัลเลย์ชีวิตของลูกผู้ชายแห่งสายน้ำ "อินเล"</u> ในสารคดีชุด ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>บัลเลย์ชีวิตของลูกผู้ชายแห่งสายน้ำ "อินเล"</u> ในสารคดีชุด ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ ผู้เขียนได้ยินฝรั่งร้องอุทานกับไกด์ว่า ชาวอินทาแจวเรือด้วยเท้าเหมือนเต้นบัลเลย์อยู่กลางน้ำ เพราะใช้ขาหนึ่งยืนอีกขาหนึ่งตวัดใบพายบังคับเรือได้อย่างคล่องแคล่ว วิน ทุนซึ่งเป็นชาวอินเลคนหนึ่ง ได้ยินแล้วนึกขำเพราะบัลเลย์เป็นการแสดงแต่ชาวอินทาพายเรือเพื่อหากิน พวกฝรั่งสนใจมากเพราะเขาบอกว่าไม่มีที่ไหนในโลกเลยแห่มาชมปีละไม่น้อย แต่สำหรับ วิน ทุน แล้วเป็นเรื่องธรรมดา ทุกคนจะถูกฝึกให้ว่ายน้ำและแจวเรือด้วยเท้าอย่างคล่องแคล่วตั้งแต่เด็กแล้ว ก็ชื่อ "อินทา" หรือสำเนียงพม่าว่า "อินสะ" นั้นแปลตรงๆว่า "ลูกทะเลสาบ" อยู่แล้ว แม้ชาวอินทาจะเป็นชนกลุ่มน้อยแต่คนพม่าที่อยู่ในทะเลสาบอินเลส่วนใหญ่จะเป็นลูกจ้างเก็บใบยาสูบให้ชาวอินทาปรุงรสเป็น บุหรี่ขี้โย ส่งขายทั่วประเทศ ในพม่ามีชนกลุ่มน้อยมากมาย ชาวอินทาถือเป็นชนกลุ่มน้อยที่มีฐานะดีที่สุด และมีอะไรเป็นหนึ่งในหลายๆด้าน ทั้งการแจวเรือด้วยเท้า บุหรี่ขี้โย ผ้าทออินทา ต่างก็มีชื่อเสียงไปทั่วและยังเป็นที่รู้กันว่าหนุ่มสาวชาวอินทา เรียนเก่งเล่นกีฬาเก่ง แม้ว่าจะไม่ค่อยมีพื้นที่ก็ตาม ในเมื่อผืนดินที่มีเกิดจากตะกอนริมทะเลสาบซึ่งบรรพบุรุษชาวอินทาสร้างขึ้น พ่อของ วิน ทุน เล่าว่าบรรพบุรุษชาวอินทาเคยอยู่ที่เมืองทวาย แต่เพราะเกิดสงครามเลยอพยพย้ายมา และพบทะเลสาบอินเลจึงลงหลักปักฐานที่นี่เพราะเป็นสถานที่ที่สงบ ความรอมชอมกับธรรมชาติมีตั้งแต่การบ้านใต้ถุนสูงป้องกันน้ำท่วม และการหาพื้นที่ปลูกผักโดยการนำวัชพืชต่างๆมาผูกเป็นแพ และนำตะกอนใต้ท้องน้ำขึ้นมาโปะบนแพวัชพืช ทำหลักกันไว้ไม่ให้ลอยหนีไป ในฤดูมรสุมทุกคนที่อาศัยอยู่ในทะเลสาบอินเลจะต้องหนีขึ้นไปอยู่บนฝั่งเพื่อหลบลมพายุที่รุนแรง เหลือเพียงแปลงผักลอยน้ำ ปู่ของ วิน ทุน เล่าให้ฟังว่าสมัยก่อนมรสุมแรงจนไม้หลักต้านไม่อยู่แล้วก็พัดแปลงผักลอยหายไป เจ้าของต้องรีบพายเรือตามไป แต่ก็เป็นการเสียแรงเปล่าเพราะมองไม่เห็น จำเป็นต้องยืนจึงจะมองเห็นจนบ่อยครั้งเข้าก็กลายเป็นต้องแจว

เรือด้วยเท้าจนชำนาญและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ฤดูกาลท่องเที่ยวในแต่ละปีจะเริ่มในราวปลายเดือนตุลาคมต่อต้นเดือนพฤศจิกายน ซึ่งจะมีสัญญาณบอกให้ชาวอินทารู้คือ บรรดานกนางนวลฝูงใหญ่ 2 ฝูงที่บินกลับมาจากจีนแผ่นดินใหญ่ ทำให้บรรยากาศของทะเลสาบกลับมาคึกคักหลังจากฤดูฝนอันยาวนาน และเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวอีกอย่างหนึ่งด้วย "เยาหม่า" เป็นหมู่บ้านที่ใหญ่และเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในทะเลสาบอินเลเป็นที่ตั้งของ "วัดผ่องต่อ อู" อารามหลวงที่บรรพชนชาวอินทาและชาวไทใหญ่ช่วยกันถมดินทะเลสาบสร้างขึ้นมาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพวกเขา ภายในวิหารมีบุษบกประดิษฐานพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ 5 องค์เรียกว่า "พระผ่องต่อ อู" และความศรัทธาต่อองค์พระทั้ง 5 แสดงออกโดยการถูกปิดทองจนกลายเป็นก้อนกลมกดตรงไหนก็นิ่มไปหมด ทุกๆปีราวเดือนตุลาคมจะมีพิธีอันเชิญท่านลงขบวนเรือการเวกแห่แหนกันไปทั่วทะเลสาบอย่างเอิกเกริก "เยาหม่า" ยังเป็นศูนย์สรรพสินค้าพื้นเมืองโดยปริยาย แม้ความตื่นตัวจากการท่องเที่ยวจะทำให้ไทใหญ่และชาวพม่าเข้ามายึดอาชีพขายของที่ระลึกมากมายแต่ไม่เหมือนชาวอินทา หลายคนเป็นห่วงความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นกับผืนน้ำอินเล เมื่อมีนักท่องเที่ยวมากมายเข้ามาแต่ วิน ทุน ไม่คิดอย่างนั้นเพราะชาวอินทายังคงพร้อมฟันฝ่าอุปสรรคต่อไปดังเช่นที่บรรพชนเคยทำมา

แหล่งข้อมูลในสารคดีเรื่องนี้ได้แก่

- บุคคลที่ผู้เขียนสนทนาด้วยคือ อู วิน ทุน ชาวอินทา
- คนไทในพม่า โดย บุญช่วย ศรีสวัสดิ์
- ไทยเที่ยวพม่า พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
- บทความ ประเทศและประชาชนของฉัน โดย อองซาน ซู จี ใน อองซาน ซู จี วีรสตรีประชาธิปไตย แปลโดย พันธุมวดี เกตะวันดี
- ดูนก โดย รุ่งโรจน์ จุกมงคล
- Burmas Leg Rowers and Floaing Farms โดย David Jeffery ใน National Geo-Graphic Magazine
- Idyllic Inle Lake โดย Tan Chung Lee ใน Pyinsa Rupa Myanmar Airways International Inflight Magazine
- The Twelve Festivals of Burma โดย Thiripyanchi U Tha Myat
- Insight Guides Myanmar โดย Wilhelm Klein

เมื่อจำแนกแล้วจะแยกได้เป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการอ่านวรรณกรรม และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ

3.3.3 แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงภายหลังจากการเดินทาง แหล่งข้อมูลที่เกิดจากการอ่านวรรณกรรม และแหล่งข้อมูลที่เกิดจากการสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ พบ 1 เรื่อง คือ สารคดีเรื่อง <u>ศรัทธาของคนเล</u> ในสารคดีชุด คนโยนฟืน มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>ศรัทธาของคนเล</u> ในสารคดีชุด คนโยนฟืน ปากน้ำประแสร์มีธรรมเนียมการทอดผ้าป่ากลางน้ำที่ไม่มีใครเหมือน จนเป็นที่สนใจของคนทั่วไป ย่างเข้า 63 ปีมาแล้ว ป้าจวงยังไม่เคยได้ยินเลยว่าที่ไหนมีการทอดผ้าป่ากลางน้ำ ปู่ย่าก็บอกว่าเราจัดของเราอย่างนี้มาเป็นร้อยๆปี น้ำประแสร์ไหลลงทะเลระยองตรงเขตอำเภอแกลง คนปากน้ำประแสร์จึงออกเรือหาปลา หรือไม่ก็ค้าขายกันเป็นส่วนใหญ่ คน ประแสร์มีทั้งจีนทั้งไทย แต่ที่นับถือศาสนาพุทธ อย่างน้อยปีหนึ่งก็รวมกันทอดผ้าป่าหลวงพ่อเคยเทศน์

ให้ป้าจวงฟังตั้งแต่เด็กว่า สมัยพุทธกาลพระสงฆ์ต้องนำผ้าห่อศพมาทำจีวร เพราะในพระวินัยปิฎกกำหนดว่า พระภิกษุต้องนำหาผ้าจีวรมาเอง บรรดาศิษย์ตถาคตจึงต้องเก็บผ้าดิบที่ใช้ห่อศพที่ชาวบ้านทิ้งแล้วมาทำจีวร ซึ่งสร้างความยากลำบากเป็นอย่างมาก ชาวบ้านจะถวายโดยตรงก็ไม่ได้ จึงมีคนออกอุบายนำผ้าดิบไปคลุกฝุ่นแล้วไปทิ้งไว้ในป่า แกล้งให้เห็น ศิษย์ตถาคตที่ไปพบเข้าชักบังสุกุลเอาผ้าไปทำจีวรได้ จึงเป็นที่มาของ "ผ้าป่า" แม้ในภายหลังจะมีพระอนุญาตให้ทายกทายิกาถวายจีวรได้ให้โดยตรงได้ แต่ก็ยังนิยมนำจีวรไปพาดไว้ตามพุ่มไม้ เพื่อรำลึกถึงเรื่องเมื่อครั้งพุทธกาล อันเป็นธรรมเนียมการตั้งพุ่มผ้าป่าในปัจจุบัน ที่ไหนๆก็ตั้งพุ่มผ้าป่าบนบก แต่ชาวประแสร์หาอยู่หากินกับน้ำ จึงนิมนต์พระมาชักผ้าป่ากันกลางน้ำ ศรัทธาของชาวประแสร์มีมากขึ้น ทำให้งานนี้กลายเป็นงานใหญ่ของชาวประแสร์ มีผู้ศรัทธามากขึ้นทำให้มีพุ่มผ้าป่ามากขึ้น จึงเกิดธรรมเนียม "บุญสลากภัต" ให้พระเณรจับสลาก ตกเย็นหลังชักผ้าป่ากลางน้ำก็แยกย้ายกันไปชักผ้าป่าตามบ้านที่ระบุไว้ในสลาก หนังสือพิมพ์และทีวีพากันมาประโคมข่าวเพราะเห็นว่า ที่นี่เป็นแห่งเดียวที่มีธรรมเนียมการทอดผ้าป่ากลางน้ำ แล้วสักปีสองปี ก็คงเลิกเห่อไปเองเหมือนยามน้ำลง แต่ศรัทธาของคนเลบ้านประแสร์ไม่ได้ขึ้น – ลงเหมือนน้ำประแสร์ ยิ่งนานวันยิ่งหยั่งรากลึก เป็นหลักธรรมนำชีวิตให้ชาวประแสร์ร่มเย็น...ด้วยการเป็นผู้ "ให้" โดยไม่คำนึงถึงสิ่งตอบแทน

ผู้เขียนนำเสนอสารคดีเรื่องนี้จากประสบการณ์การไปร่วมงานทอดผ้าป่ากลางน้ำที่ประแสร์ , นิราศเดือน ซึ่งถือเป็นข้อมูลทางวรรณกรรม , ประวัติผ้าป่ากลางน้ำ โดย พระครูประภัทรวิริยคุณ, บทความ พิธีทอดผ้าป่า ในหนังสือ ชีวิตไทย โดย สุเมธ เมธาวิทยากุล และคณะ ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม และประเพณี สุดท้ายคือข้อมูลจากบุคคลที่ผู้เขียนสนทนาด้วยคือ ป้าจวง ชาวปากน้ำประแสร์

จากการศึกษาวิเคราะห์แหล่งข้อมูลในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนว่า ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้แหล่งข้อมูลมากกว่า 1 แหล่ง ในการเขียนสารคดีเรื่องหนึ่งๆ การใช้ข้อมูลเชิงผสมผสานเป็นไปอย่างกลมกลืนไม่ว่าจะใช้แหล่งข้อมูลมากเพียงใดก็ตาม

มีข้อสังเกตที่น่าสนใจบางประการจากการวิเคราะห์เนื้อหาในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ดังนี้

1. การแสวงหาและสะสมแหล่งข้อมูลทำให้ ธีรภาพ โลหิตกุล เสนอเรื่องราวในสถานที่เดียวกัน กลุ่มคนเดียวกัน แนวความคิดเดียวกันโดยใช้ข้อมูลต่างกัน สามารถสื่อให้เห็นแนวทางของข้อมูลไม่เท่ากัน นำมาเขียนเป็นสารคดีได้หลากหลายเรื่อง เช่นเรื่องราวของเชียงตุง ปรากฏในสารคดี 4 เรื่องคือ

สารคดีเรื่อง <u>ตามรอยหมอด็อดด์ ตอนที่ 1 : สู่เชียงตุง</u> ในสารคดีชุด กบฏกริชบาหลี

สารคดีเรื่อง <u>รินน้ำตาที่ เชียงตุง</u> ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ

สารคดีเรื่อง <u>ภาพหนึ่ง...ภาพนั้น วันเวลา "อุษาคเนย์" ใต้เงื้อมเงาโลกาภิวัตน์</u> ในสารคดีชุด กบฏกริชบาหลี

สารคดีเรื่อง <u>ไทขึน เชียงตุง</u> ในสารคดีชุด คนไทในอุษาคเนย์

มีรายละเอียดดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>ตามรอยหมอด็อดด์ ตอนที่ 1 : สู่เชียงตุง</u> ในสารคดีชุด กบฏกริชบาหลี ในบรรดา "นักเดินทาง" คนสำคัญของโลก ควรจะมีดร. วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์ รวมอยู่ด้วย อย่างน้อยก็รวมอยู่ใน "นักเดินทางในดวงใจ" คนหนึ่งของผู้เขียน "หมอด็อดด์" เป็นมิชชันนารีชาวอเมริกันที่มาเผยแผ่คริสตศาสนาในเมืองไทยช่วงปลายดินแดนพระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ 5 ต่อต้นแผ่นดินรัชกาลที่ 6 ท่านมาอยู่ประจำที่จังหวัดเชียงรายนานถึง 32 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2429 – 2461 และท่านมีความสนใจในเรื่องราวความเป็นมาของชนชาติไทมาก อันเป็นเหตุให้เกิดการเดินทางไกลครั้งสำคัญที่สุดในชีวิตของท่าน เริ่มตั้งแต่

เชียงราย ผ่านเชียงตุงในพม่า เชียงรุ่งแห่งสิบสองปันนา มณฑลยูนานในจีน เพื่อสำรวจชีวิตความเป็นอยู่ของชนชาติต่างๆในบริเวณนี้ พร้อมเผยแผ่ศาสนาไปด้วย อันทำให้ท่านประจักษ์ว่ามีชนชาติไทที่พูดภาษาไทอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาก การเดินทางในครั้งนี้ทำให้หมอด็อดด์เชื่อว่าชนชาติไทอพยพมาจากจีนตอนใต้ และยังเชื่อว่า "ไท" เป็นชนชาติที่เก่าแก่กว่าจีน หรือชนชาติฮิบรูว์ในอิสราเอลเสียอีก จึงทำให้ท่านถึงกับตั้งชื่อหนังสือว่า The Tai Race : The Elder Brother of the Chinese ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2466 แม้ว่าเรื่องการค้นคว้าเกี่ยวกับชนชาติไทในปัจจุบัน อาจทำให้แนวคิดของท่านได้รับความน่าเชื่อถือน้อยลงเรื่อยๆ แต่ไม่มีอะไรที่จะบิดเบือนคุณูปการของ "หมอด็อดด์" ไปได้ หนังสือชนชาติไทยยังเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญที่นักเดินทางในปัจจุบันยังต้องให้ความสำคัญ รวมทั้งตัวผู้เขียนเองด้วยเมื่อครั้งเดินทางไปเชียงตุงในปี 2535 เชียงตุงเป็นเป็นแคว้นของชนเผ่าไทขึนหรือไทเขิน มีเมืองหลวงคือ "เขมรัฐตุงคบุรี" หรือเขมรัฐเชียงตุงจนกระทั่งอังกฤษยึดครองพม่าตั้งแต่ปี 2428 เชียงตุงก็ตกอยู่ใต้อาณัติของอังกฤษด้วย ครั้นอังกฤษมอบเอกราชให้พม่าก็ยกเชียงตุงให้พม่าด้วย ชาวไทเขินจึงกลายเป็นชนชาติส่วนน้อยมาจนถึงปัจจุบัน ช่วงปี 2452 ที่หมอด็อดด์เดินทางไป เป็นช่วงที่พระมหากษัตริย์ไทเขินพระนาม "สมเด็จพระเป็นเจ้ารัตนะก้อนแก้วอินแถลง" ทรงปกครองเชียงตุงภายใต้อาณัติของอังกฤษ จากบันทึกของหมอด็อดด์ทำให้ทราบว่าที่เชียงตุงสามารถดำรงสถานะ "นครรัฐ" ที่มีเอกราช เพราะเจ้ารัตนะก้อนแก้วทรงเก็บบทเรียนจากพม่า โดยพระองค์ทรงรู้ว่าต้องดำเนินนโยบายผ่อนสั้นผ่อนยาวกับอังกฤษ ภาพของเชียงตุงที่ผู้เขียนได้เห็นแทบไม่แตกต่างจากที่หมอด็อดด์บันทึกเอาไว้ สิ่งที่น่าสนใจในบันทึกของหมอด็อดด์อีกประการคือ เชียงตุงนั้นเป็นศูนย์กลางการค้าในย่านนี้มาแต่ไหนแต่ไร เส้นทางสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจในสมัยนี้จึงเท่ากับการย้อนรอยเส้นทางการค้าโบราณที่มีมาแต่ไหนแต่ไรของชนชาติไท กว่า 80 ปีบันทึกของท่านถือเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญในการตรวจทานความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองหนึ่ง มีรากฐานทางวัฒนธรรมเป็นของตนเองมาช้านาน แต่กำลังปกป้องตนเองไม่ให้ "สูญชาติ" ไปในเวลานี้ คุณูปการของท่านจึงเพียงพอที่เราจะเชิดชู ไว้ในทำเนียบนักเดินทางคนสำคัญของโลกและดวงใจผู้ใฝ่หาสันติสุขทั้งมวล

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงแหล่งข้อมูลไว้ท้ายเรื่องดังนี้ หนังสือชนชาติไทย (The Tai Race : The Elder Brother of the Chinese) โดย ดร. วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์ แปลและเรียบเรียงโดยหลวงนิเพทย์นิติสรรค์ และ หนังสือ ประวัติศาสตร์เมืองเชียงตุง โดย ดร. รัตนาพร เศรษฐกุล

สารคดีเรื่องนี้ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอผลงานของ ดร. วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์ หรือ "หมอด็อดด์" ที่ได้สำรวจและจดบันทึกเรื่องราวของชนชาติไทเอาไว้เป็นคนแรกๆของโลก ซึ่งมาถึงปัจจุบันผลงานดังกล่าวถือว่าเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่าในการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชนชาติไท และได้แทรกข้อมูลเกี่ยวกับวิถีความเป็นอยู่ของชาวเชียงตุงที่ผู้เขียนได้พบเห็นด้วยตนเอง เปรียบเทียบกับสิ่งที่ ดร. วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์ ได้บันทึกไว้

สารคดีเรื่อง <u>รินน้ำตาที่เชียงตุง</u> ในสารคดีชุด สายน้ำและความทรงจำ ผู้เขียนรู้สึกเสียใจหลังจากได้ทราบข่าวว่า จะมีการทุบทำลายหอเจ้าฟ้าหรือพระราชวังของหลวงเจ้าฟ้าเชียงตุงในรัฐฉาน เพื่อใช้สร้างโรงแรมและสวนสาธารณะเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เชียงตุงเป็นถิ่นฐานของชาวไทยกลุ่มหนึ่งคือ "ไทขึน" หรือ "ไทเขิน" ตามชื่อแม่น้ำขึนที่ไหลผ่านเชียงตุง และยังมีหนองน้ำใหญ่ใจกลางเมืองที่เรียกกันว่า "หนองตุง" หรือ "หนองตุ๋ง" เป็นที่มาของชื่อ "เชียงตุง" ถิ่นที่อยู่บริเวณนี้เป็นที่อยู่ของชนเผ่าไทหลาย ๆ เผ่าพันธุ์ ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากการที่ประเทศมหาอำนาจยุโรปเข้ามายึดครองดินแดนนี้ และได้แบ่งแยกเขตแดนออกจากกัน ทำให้ชาวไทกลุ่มต่าง ๆ กลายเป็นชนกลุ่มน้อยในแต่ละประเทศ หลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลพม่าพยายามดำเนินนโยบายให้ชนกลุ่มน้อยได้ปกครองตนเอง แต่รัฐบาลก็ถูกรัฐ

ประหารจากนายพลเนวิน และได้ยกเลิกข้อตกลงดังกล่าว อีกทั้งยังจับบรรดาเจ้าฟ้าไทใหญ่ เจ้าฟ้าไทเขิน และราชนิกุลเชื้อสายไทเขินจำคุก ชาวเชียงตุงไม่สามารถแสดงความคิดเห็นใด ๆ หรือพูดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ เพราะเกรงจะถูกจับกุม และเป็นสาเหตุให้รัฐบาลทหารพม่าทุบหอเจ้าฟ้าเพื่อเป็นการขุดรากถอนโคนระบอบกษัตริย์ให้สิ้นซาก และเพื่อให้ชนเผ่าต่าง ๆ สยบอยู่แทบเท้า ผู้เขียนรู้สึกสะเทือนใจกับเหตุการณ์ดังกล่าว และเห็นใจชาวไทเขินเป็นอย่างมาก

เมื่อวิเคราะห์จากเนื้อหาที่นำเสนอในเรื่อง จะเห็นว่าผู้เขียนมุ่งให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวไทกลุ่มต่างๆ ในประเทศพม่า โดยเฉพาะชาวไทเขินที่เชียงตุง ผู้เขียนไม่ได้แสดงแหล่งที่มาของข้อมูลที่ชัดเจน ผู้อ่านที่ได้อ่านสารคดีเรื่องนี้จะได้รับทราบประวัติศาสตร์ของชาวไทในพม่า พร้อมกับสลดใจในการสูญเสียทั้งเอกราชและสถาบันกษัตริย์อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทเขิน

สารคดีเรื่อง <u>ภาพหนึ่ง...ภาพนั้น วันเวลา "อุษาคเนย์" ใต้เงื้อมเงาโลกาภิวัตน์</u> ในสารคดีชุดกบฏกริชบาหลี ในช่วงที่กล่าวถึงภาพที่7. ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอเรื่องราวของเชียงตุง ในมุมมองที่ถูกพม่าทำลายหลวง โดยใช้ชื่อช่วงว่า "เชียงตุง : หอหลวงที่เลือนหาย" ไทเขินหรือไทขึน เป็นชนเผ่าไทดั้งเดิมกลุ่มหนึ่ง เคยมีอาณาจักรอยู่ที่รัฐฉาน ในนาม "เขมรัฐตุงคบุรี" หรือเชียงตุง เมื่อพม่าได้รับเอกราชในปี 2490 ท่านนายพลอองซานได้ลงนามในข้อตกลง "เวียงป๋างโหลง" กับชนกลุ่มน้อยในพม่าทุกกลุ่มว่าให้รวมตัวกันเป็นประเทศพม่า 10 ปี แล้วจึงแยกตัวออกไป ทว่าเมื่อออองซานถูกลอบสังหาร ข้อตกลงก็ถูกบิดพลิ้ว ทำให้เกิดกบฏชนกลุ่มน้อยต่อสู้กับรัฐบาลทหารพม่า ถึงปี 2534 รัฐบาลสลอล์กก็ดำเนินนโยบายกลืนชาติและขุดรากถอนโคนผู้นำทางจิตใจของชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะไทใหญ่และไทขึนที่รัฐฉาน ด้วยการสั่งให้ทุบทำลายหอหลวงหรือพระราชวังของอดีตกษัตริย์ไทขึน ไทใหญ่ ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวกลายเป็นโรงแรม หลายฝ่ายลงความเห็นว่าการกระทำของรัฐบาลทหารพม่าเป็นความมืดบอดทางปัญญา

สารคดีเรื่อง <u>ไทขึน เชียงตุง</u> ในสารคดีชุด คนไทในอุษาคเนย์ ผู้เขียนกล่าวนำว่าโลกพลอยได้รู้จักชนเผ่านี้จากงานหัตถกรรมเก่าแก่ที่คนไทยเรียกว่า "เครื่องเขิน" ที่อาจไม่ทราบเลยว่าชนชาตินี้มีถิ่นฐานอยู่ในที่ราบลุ่มลำน้ำขึน จึงเรียกว่า "ไทขึน" ต่อมาเพี้ยนเป็น "ไทเขิน" ชาวไทขึนเป็นชนชาติไทดั้งเดิมที่มีรากฐานอารยธรรมอันเข้มแข็ง มีศูนย์กลางอยู่ที่เมือง "เชียงตุง" อยู่บนที่ราบสูงฉาน สมัยที่อังกฤษยึดครองพม่าแล้วปกครองพม่าอย่างเมืองขึ้น แต่ปกครองเชียงตุง (สวามิภักดิ์อยู่กับพม่า) ในฐานะ "รัฐอารักขา" ซึ่งให้เจ้าผู้ครองนครมีอำนาจเต็มในการปกครอง ภายใต้การดูแลของที่ปรึกษาจากรัฐบาลอังกฤษ เหตุเพราะไม่แข็งขืนเหมือนพม่าและยอมให้มีการเผยแผ่ศาสนาได้อย่างเสรี อาณาเขตอันกว้างใหญ่ของเชียงตุงอุดมไปด้วยแร่ธาตุ ป่าไม้ อีกทั้งยังมีการปลูกใบชาและพืชผักมากมาย เชียงตุงเป็นเหมือน "กันชน" ระหว่างจีนกับพม่ามาตั้งแต่อดีต มาถึงยุคล่าอาณานิคมก็เป็น "กันชน" ระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส เชียงตุงมีสมญานามอย่างเป็นทางการว่า"เขมรัฐตุงคบุรี" เชียงตุงมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับอาณาจักรล้านนาเชียงใหม่ เพราะตามพงศาวดารเชียงตุงระบุว่า เมื่อ 800 ปีก่อน พระยามังรายมหาราช (เม็งรายมหาราช) กษัตริย์ผู้ทรงสถาปนาล้านนาเชียงใหม่ ได้ยกทัพมาปราบพวกลัวะ แล้วทรงจัดราชบุตรมาปกครองเมืองเชียงตุง และยังมีการแต่งงานระหว่างราชนิกูลทั้งสองฝ่ายอีกหลายครั้ง ยุคที่รุ่งเรืองที่สุดของราชสำนักเชียงตุงอยู่ในรัชสมัย "เจ้ารัตนก้อนแก้วอินแถลง" ตรงกับรัชสมัยพระพุทธเจ้าหลวงรัชกาลที่ 5 ของไทย หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เชียงตุงและรัฐฉานกลายเป็นของพม่า ราชสำนักเชียงตุงที่มีกษัตริย์สืบต่อกันมากว่า 800 ปีจึงล่มสลาย ชาวไทขึนและไทใหญ่กลายเป็น ชนกลุ่มน้อย แต่ชาวไทขึนเชียงตุงยังรักษาความเป็นตัวของตัวเองไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้แหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ คือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชนเผ่าไท และพงศาวดารเชียงตุง ผนวกกับประสบการณ์การเดินทางที่ผู้เขียนได้ไปพบกับชนเผ่าไท เพื่อนำเสนอประวัติความเป็นมาในอดีตและสภาพในปัจจุบันของชาวไทขึนเชียงตุง ที่ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นว่ามีวัฒนธรรมและเอกลักษณ์แห่งความเป็นชนเผ่าอยู่จนถึงปัจจุบัน

สารคดีทั้ง 4 เรื่อง นำเสนอเรื่องราวของเมืองเชียงตุงและชาวไทขึนเหมือนกัน แต่นำเสนอต่างแง่มุมโดยสารคดีเรื่อง ตามรอยหมอด็อดด์ ตอนที่ 1 : สู่เชียงตุง ใช้แหล่งข้อมูลหลักคือหนังสือชนชาติไทย (The Tai Race : The Elder Brother of the Chinese) โดย ดร. วิลเลียม คลิฟตัน ด็อดด์ เพื่อนำเสนอความรุ่งเรืองของเมืองเชียงตุงในอดีต ส่วนสารคดีเรื่อง ภาพหนึ่ง...ภาพนั้น วันเวลา "อุษาคเนย์" ได้เงื้อมเงาโลกาภิวัตน์ ใช้แหล่งข้อมูลหลักคือ ภาพของหอหลวงของเจ้าฟ้าเชียงตุง ในขณะที่สารคดีเรื่อง ไทขึนเชียงตุง ใช้แหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์เพื่อนำเสนอประวัติความเป็นมา และวัฒนธรรมของชาวไทขึน ใกล้เคียงกับสารคดีเรื่อง รินน้ำตาที่เชียงตุง สารคดีเรื่องนี้ไม่ได้แสดงแหล่งข้อมูลที่ชัดเจน มุ่งนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงตุง และการถูกรัฐบาลทหารพม่าทำลายระบอบกษัตริย์โดยทุบหอหลวง ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทขึน

นอกจากนั้นยังพบกรณีการกล่าวถึงเรื่องเดียวกันแต่ใช้ข้อมูลหรือให้น้ำหนักของข้อมูลต่างๆ กันในเรื่องฮาลองเบย์ มหัศจรรย์ทะเลอ่าววงกต และฝ่าคลื่นฝืนอาถรรพ์คำสาป "ฮาลองเบย์" อ่าวกบฏ ซึ่งเป็นเรื่องของอ่าวฮาลองในเวียดนาม , เรื่องความฝันของอะเวีย และนิราศรามัญ ตำนานตะเลงพ่าย "เมื่อพญาหงส์" สิ้นพสุธาจะถลาลง ซึ่งเป็นเรื่องของชนชาติมอญที่เคยยิ่งใหญ่ในอดีต

2. ธีรภาพ โลหิตกุล สามารถเขียนเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางได้แม้จะไม่ได้เดินทางไปไหนทั้งนี้ผู้เขียนอาจจุดประกายความคิดจากภาพยนตร์ ละคร ข่าวหรือประสบการณ์ที่ยังอยู่ในความทรงจำ อย่างไรก็ตามความคิดดังกล่าวมักจะเชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงประสบการณ์ ทั้งประสบการณ์ตรงและประสบการณ์รองของผู้เขียนเสมอ เช่น

สารคดีเรื่อง <u>หนังรอบสุดท้าย</u> ปลายเดือนมิถุนายน 2537 เวลาสามทุ่มสิบห้านาที ผู้เขียนตั้งใจจะไปชมภาพยนตร์เรื่อง "เฮเว่น แอนด์ เอิร์ธ" ซึ่งเป็นรอบสุดท้ายของวันพอดี หลังจากที่ผู้เขียนเดินทางไปเมืองต่างๆของพม่า และคิดว่านักท่องเที่ยวผู้ใฝ่ใจในเรื่องศิลปวัฒนธรรมน่าจะเดินทางไปท่องเที่ยวยิ่งนัก เพราะนี่คืออู่อารยธรรมแห่งหนึ่งของสุวรรณภูมิทีเดียว ปัจจัยที่ผู้เขียนเห็นว่าพม่าน่าเที่ยวที่สุดคือ คน ชาวพม่ามีอุปนิสัย (โดยรวม) ที่อบอุ่นอ่อนโยนเป็นมิตร แม้แต่ขอทานซึ่งที่ไหนในโลกก็มี แต่ผู้เขียนรู้สึกว่าขอทานพม่าน่ารักที่สุด ไม่ก้าวร้าว ไม่ดื้อ เพื่อนๆของผู้เขียนมักถามว่า เวียดนามกับพม่าที่ไหนน่าเที่ยวกว่ากัน ผู้เขียนบอกกับเพื่อนว่า เวียดนามก็น่าเที่ยวแต่บุคลิกของชาวเวียดนามค่อนข้างแข็งๆผิดกับชาวพม่าเพราะเวียดนามผ่านสงครามโชกโชนเหลือเกิน ผู้เขียนให้เหตุผลว่าเพราะขอบเขตสงครามในพม่าจำกัดวงแคบกว่าสงครามในอินโดจีนที่ประชาชนประสบหายนภัยมากมายนัก แต่เมื่อผู้เขียนได้ชมภาพยนตร์รอบสุดท้ายเรื่อง "เฮเว่น แอนด์ เอิร์ธ" ของโอลิเวอร์ สโตน ในคืนนั้น ทำให้ผู้เขียนรู้ตัวว่าแท้จริงสิ่งที่คิดว่ารู้จักชาวเวียดนามแล้วยังมีอะไรที่ลึกซึ้งนัก ภาพยนตร์นี้สร้างขึ้นจากเรื่องของ ฟุง ธิ เล ไล ซึ่งบันทึกไว้ในอัตชีวประวัติของ เล ไล เฮย์สลิป (นามสกุลหลังแต่งงาน) 2 เล่มคือ When Heaven and Earth Change Places และ Child of War, woman of peace ฟุง ธิ เล ไล เกิดในยุคที่เวียดนามต่อสู้กู้เอกราชจากฝรั่งเศส และเติบโตในยุคที่สงครามอินโดจีนกำลังร้อนระอุ เธอผ่านชีวิตที่ลำเค็ญแสนสาหัส เพราะเธออยู่ในหมู่บ้านที่เป็นจุด

ยุทธศาสตร์ เธอจึงต้องยอมเป็นสายให้เวียดกง เธอถูกทหารเวียดนามจับไปทรมานให้บอกที่ซ่อนของเวียดกง ถูกทหารเวียดกงข่มขืนอย่างทารุณ หนีจากเจ้าของบ้านที่เธอไปทำงานอยู่เพราะเขาข่มขืนเธอจนตั้งท้อง เธอคลอดลูกแล้วเร่ร่อนขายตัวให้ทหารอเมริกัน เธอได้ไปเริ่มต้นชีวิตใหม่กับนายทหารอเมริกันที่สหรัฐอเมริกา สามีเธอฆ่าตัวตายเพราะประสาทหลอนจากสงคราม เมื่อเธอกลับมาเยี่ยมบ้านหลังจากที่เวียดนามรวมเป็นประเทศเดียวกัน เธอก็พบว่าที่นั่นไม่ใช่สวรรค์แบบที่คาดหวังไว้ว่าจะเป็นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผู้เขียนออกจากโรงภาพยนตร์ด้วยความรู้สึกเห็นใจและเข้าใจคนเวียดนามที่ผ่านสงคราม และจะไม่กล่าวหาว่าคนเวียดนามแข็งกระด้างอีกต่อไป

ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากเรื่องราวประทับใจจากภาพยนตร์ผนวกกับประสบการณ์ตรงของผู้เขียนที่ได้รู้จักกับชาวเวียดนาม โดยนำเสนอเรื่องราวของภาพยนตร์เรื่อง เฮเว่น แอนด์ เอิร์ธ ที่เปลี่ยนทัศนคติในการมองคนเวียดนามของผู้เขียน ทำให้ผู้เขียนเข้าใจว่าเพราะเหตุใดบุคลิกของชาวเวียดนามจึงแข็งกระด้าง เพราะพวกเขาพบชะตากรรมอันโหดร้ายของสงครามมามากจนไม่อาจไว้ใจใครได้

3. ธีรภาพ โลหิตกุล สามารถเชื่อมโยงความคิดหนึ่งไปสู่ความคิดหนึ่งได้ ทั้งๆที่เรื่องทั้งสองแทบจะไม่มีทางเชื่อมโยงกันได้เลย เช่น เรื่องเมืองโบราณเข็มทิศและวิสัยทัศน์ ผู้เขียนกล่าวถึงการไปจังหวัดสุโขทัยและได้ซักถามคุณสมชาย เดือนเพ็ญ เกี่ยวกับภูมินามของอำเภอต่างๆในจังหวัดสุโขทัย ผู้เขียนพบว่าชื่อที่ทางการกำหนดให้เรียกกับชื่อที่ชาวบ้านเรียกสืบทอดกันมาไม่ตรงกัน ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเพราะการขาดวิสัยทัศน์และพื้นฐานความรู้ทางประวัติศาสตร์ ผู้เขียนจึงเชื่อมโยงมาถึงเมืองโบราณซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งที่สร้างขึ้นเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษารูปลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม และความเชื่อที่ปรากฏอยู่ตามโบราณสถาน

ตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงถึงความคิดที่ต่อเนื่องกันไปไกลได้แก่สารคดีเรื่อง โคลนนิ่ง, อานันท์, ไอสไตน์ และไดโนเสาร์กาฬสินธุ์ สารคดีเรื่องนี้ ผู้เขียนเชื่อมโยงเรื่องราวของการโคลนนิ่งสัตว์กับเรื่องราวของการค้นพบซากฟอสซิลไดโนเสาร์ในประเทศไทยซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากนิตยสารเนเจอร์ จะเห็นถึงการเชื่อมโยงความคิดจากการโคลนนิ่งสัตว์ โคลนนิ่งคนดีของประเทศ โคลนนิ่งไดโนเสาร์มาสู่การกล่าวถึงซากไดโนเสาร์ดึกดำบรรพ์ที่กาฬสินธุ์ และประกาศเกียรติคุณท่านพระครูที่เห็นคุณค่าทางวิชาการของไดโนเสาร์นั้น

นอกจากนั้นสารคดีเรื่อง <u>อาดังราวี...ศักดิ์ศรี...อัตตา</u> ก็แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงความคิดที่อยู่กันห่างไกลเช่นกัน ผู้เขียนมักกล่าวเสมอว่าเป็นคนว่ายน้ำไม่เป็น แต่เมื่อเดือนพฤษภาคม 2533 ผู้เขียนไม่เคยคิดว่าจะมีโอกาสได้ดำน้ำดูปะการังอย่างใกล้ชิดที่เกาะอาดังวารี ในเขตอุทยานแห่งชาติตะรุเตา จังหวัดสตูล บริเวณที่ดำน้ำดูปะการังเป็นเขตน้ำใสและตื้นมาก จนทำให้ผู้เขียนเพลินจนลืมตัว จนไม่รู้ว่าค่อย ๆ ลอยออกห่างจากเพื่อนที่เป็นนักดำน้ำ 2 คนออกไปทุกที จนกระทั่งรู้สึกตัวว่ามาอยู่ที่ลึกมากจนยืนทรงตัวไม่ได้ ผู้เขียนพยายามตะเกียกตะกายเพื่อเอาชีวิตรอดจนเกือบจะวินาทีสุดท้าย เพื่อนของผู้เขียนก็เข้ามาช่วยกันประคอง และพาผู้เขียนเข้ามายังเขตน้ำตื้นได้ ผู้เขียนได้แต่รำลึกว่าทุกครั้งจะต้องมีสติ ไม่ประมาท อาดังวารีในช่วงที่ผู้เขียนเดินทางไปค่อนข้างเงียบ เพราะใกล้หมดฤดูท่องเที่ยว หลังจากนี้จะเป็นฤดูมรสุมถ้ากลับไม่ทันก็จะต้องติดเกาะอยู่อีกครึ่งค่อนปี ผู้เขียนคิดว่าเป็นช่วงเวลาที่วิเศษที่ไม่มีผู้คนมีแต่ความเงียบสงบ ผู้เขียนนึกถึงเรื่องปรัชญาการดำเนินชีวิตของท่านรองนายกฯบุญชู โรจนเสถียร เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนที่ต้องรับฟังผู้อื่นบ้าง ลดอัตตาลง ให้เปรียบเทียบตนเองกับทะเลและจะพบว่าตนเองนั้นต่ำต้อยเพียงใด

คิดถึงเรื่องที่เฮมิงเวย์ นักเขียนรางวัลโนเบล (และนักตกปลาระดับโลก) ได้กล่าวไว้ในงานเขียนถึง "ซานติเอโก" เฒ่าทะเลจอมทรหด ผู้ตกปลาอย่างมีศักดิ์ศรี ไม่ได้มุ่งจะเข่นฆ่า แต่เป็นเกมแห่งศักดิ์ศรีของคนและปลา

ในสารคดีเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอประสบการณ์ของผู้เขียนที่อาดังวารี ในเรื่องตื่นเต้นที่เกือบเอาชีวิตไม่รอด เชื่อมโยงกับความไม่ประมาท จากนั้นผู้เขียนกล่าวถึงสภาพเงียบสงบของอาดังราวี เชื่อมโยงกับปรัชญาชีวิตของบุญชู โรจนเสถียรและเรื่องราวในงานเขียนของเฮมิงเวย์

อย่างไรก็ตามแม้ความคิดที่ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนอจะก้าวกระโดดไกลจากความคิดตอนเริ่มต้นเรื่อง แต่ผู้เขียนก็มีความสามารถในการควบคุมเอกภาพของเรื่องได้อย่างดียิ่ง โดยอาศัยการรักษาสัมพันธภาพทางความคิดที่เชื่อมโยงกันโดยตลอด จึงสามารถนำทางความคิดของผู้อ่านให้ติดตามประเด็นของเรื่องได้อย่างต่อเนื่องจนจบเรื่อง การเชื่อมโยงความคิดโดยไม่หลุดจากประเด็นหลักของเรื่องจะเห็นได้ชัดเมื่อวิเคราะห์การลำดับความคิดในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุลซึ่งจะอยู่ในบทต่อไป

บทที่ 3
วิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล

เมื่อกล่าวถึง "สารคดี" นอกจากเรื่องราวที่เป็นความจริงที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอแล้ว ความคิดเห็นหรือการแสดงทรรศนะต่างๆ ของผู้เขียนที่ปรากฏในสารคดีนับเป็นสิ่งสำคัญของงานเขียนสารคดี ซึ่งนักเขียนแต่ละคนต่างมีวิธีการแสดงความคิดเห็นของตนและลีลาการเขียนที่แตกต่างกันออกไป โดยทั่วไปสารคดีจะมีส่วนประกอบที่สำคัญได้แก่ ชื่อเรื่อง ความนำ เนื้อเรื่อง และบทสรุป นักเขียนสารคดีที่ดีย่อมจะต้องเลือกสรรกลวิธีการนำเสนอสารคดีให้เป็นที่น่าสนใจของผู้อ่าน เริ่มจากการตั้งชื่อเรื่องให้ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน การใช้ภาษาและลำดับเรื่องให้ผู้อ่านติดตามอย่างเพลิดเพลิน แฝงไว้ด้วยความคิดหรือทัศนะอันคมคายที่มีต่อสิ่งที่พบเห็น แต่ละส่วนที่กล่าวมาเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้สารคดีเรื่องหนึ่งประสบความสำเร็จในการเข้าถึงผู้อ่าน นอกจากนั้นยังแสดงถึงความสามารถซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของนักเขียนแต่ละบุคคลด้วยผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการนำเสนอสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ในการตั้งชื่อเรื่อง การใช้ภาษา การลำดับเรื่อง การแสดงความคิดเห็นและลีลาการเขียน โดยประมวลสารคดีทุกเรื่องแล้วนำมาวิเคราะห์ในแต่ละองค์ประกอบของการนำเสนอ ดังนี้

การตั้งชื่อเรื่อง

การตั้งชื่อเรื่อง นับเป็นกลวิธีการนำเสนอสารคดีที่สำคัญวิธีหนึ่ง เพราะชื่อเรื่องที่ดีจะเชิญชวนให้ผู้อ่านสนใจ อยากติดตามอ่านเรื่องราวนั้นๆ ชื่อเรื่องสารคดีอาจสร้างความสงสัยใคร่รู้ให้แก่ผู้อ่านอยากค้นหาคำตอบจากความสงสัยเมื่อได้อ่านชื่อเรื่อง ผู้เขียนแต่ละคนมีกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องแตกต่างกัน ตามความเหมาะสมของเนื้อเรื่อง ดังที่มีผู้กล่าวถึงการตั้งชื่อเรื่องไว้ดังนี้

สิทธา พินิจภูวดล (2516 : 40 – 41) บุปผา บุญทิพย์ (2532 : 83 – 85) และมาลี บุญศิริพันธ์ (2535 : 68 – 70) กล่าวถึงกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องไว้เหมือนกัน 2 วิธี คือ การตั้งชื่อเรื่องตรงๆ ตามเนื้อหาสาระและความสำคัญของเรื่องกับการตั้งชื่อเรื่องแบบคำถาม สิทธา พินิจภูวดล และ บุปผา บุญทิพย์ ได้ระบุถึงกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องที่แตกต่างไปจาก มาลี บุญศิริพันธ์ คือ การตั้งชื่อเรื่องให้ขัดแย้งกันในตัวหรือแบบขัดความ และการตั้งชื่อเรื่องแบบเปรียบเทียบ

นอกจากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวระบุถึงกลวิธีการตั้งชื่อเรื่องที่ต่างกันดังนี้การตั้งชื่อเรื่องแบบต่างๆดังนี้ สิทธา พินิจภูวดล (2516 : 40 – 41) กล่าวว่า มีการตั้งชื่อแบบตรงตัว และแบบเร้าความสนใจ บุปผา บุญทิพย์ (2532 : 83 – 85) กล่าวเพิ่มเติมว่า มีการตั้งชื่อเรื่องโดยยกเอาคำประพันธ์ ภาษิตคำพังเพย หรือคำพูดเก่าๆ มาตั้งเป็นชื่อเรื่อง ตั้งชื่อเรื่องตามสถานที่สำคัญในเรื่อง และตั้งชื่อเรื่องแบบเป็นนามธรรม นอกจากนี้ มาลี บุญศิริพันธ์ (2535 : 68 – 70) กล่าวถึงการตั้งชื่อเรื่องไว้อีก 3 วิธีคือ ชื่อเรื่องแบบเล่นสำนวน ชื่อเรื่องแบบคุยกับผู้อ่าน และชื่อเรื่องแบบฉงนสนเท่ห์

จากเอกสารดังกล่าว สรุปว่ามีหลักเกณฑ์การตั้งชื่อเรื่องดังนี้

แบ่งตามโครงสร้างทางภาษา

1 ตั้งชื่อเรื่องโดยยกเอาคำประพันธ์ ภาษิต คำพังเพย หรือคำพูดเก่าๆ มาตั้งเป็นชื่อเรื่อง

2 ตั้งชื่อเรื่องให้ขัดแย้งกันเอง

3 ตั้งชื่อเรื่องแบบตรงตัว

4 ตั้งชื่อเรื่องโดยใช้ภาษาสนทนา

แบ่งตามเทคนิควิธีการ

1 ตั้งชื่อเรื่องเป็นรูปคำถาม

2 ตั้งชื่อเรื่องเปรียบเทียบ

3 ตั้งชื่อเรื่องให้ชวนฉงนสนเทห์

แบ่งตามความหมาย

1 ตั้งชื่อเรื่องตรงๆตามเนื้อหาสาระ

2 ตั้งชื่อเรื่องตามสถานที่สำคัญในเรื่อง

3 ตั้งชื่อเรื่องเป็นนามธรรม

4 การตั้งชื่อเรื่องแบบเร้าความสนใจ

จากการศึกษาการตั้งชื่อเรื่องในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล พบว่ามีการใช้การตั้งชื่อเรื่องที่หลากหลาย เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว 15 วิธีดังนี้

1. การใช้คำวิสามานยนาม
2. การใช้คำหรือกลุ่มคำที่สรุปจากสาระสำคัญของเรื่อง
3. การใช้กลุ่มคำที่น่าจะใช้ด้วยกันได้มาเรียงตัวกัน
4. การผนวกความคิดหรือความรู้สึกให้เชื่อมโยงกับสถานที่
5. การผนวกความคิดหรือความรู้สึกเสริมจากชื่อคน , กลุ่มชน , สัตว์ , สิ่งของ
6. การใช้คำให้ภาพ
7. การใช้คำถาม
8. การใช้คำที่มีความหมายขัดแย้ง
9. การใช้ภาษาสัญลักษณ์
10. การตั้งชื่อเป็นปริศนา
11. การใช้ภาษาต่างประเทศ
12. การตั้งชื่อตามเส้นทางการเดินทาง
13. การใช้วลีหรือประโยคที่ไม่จบความ
14. การตั้งชื่อโดยใช้เหตุการณ์เชื่อมโยงกับยุคสมัย
15. ตั้งชื่อตามเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง

1. การใช้คำวิสามานยนาม หมายถึงการเรียกชื่อเฉพาะของสถานที่ คน สัตว์ สิ่งของ การตั้งชื่อโดยวิธีนี้ ได้แก่

- ชื่อสถานที่

<u>สีสมคราม (1)</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่สีสมคราม

<u>เวียดนาม 1990</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของประเทศเวียดนาม ในปีค.ศ.1990 ตามที่ขยายความไว้ท้ายชื่อสถานที่

<u>สะพานฮักแพง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เกี่ยวข้องกับสะพานมิตรภาพไทย – ลาว สะพานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คำว่าฮักแพง ผู้เขียนกล่าวโดยสรุปว่าหมายถึงรักกันมาก

- ชื่อบุคคล , กลุ่มบุคคล , สัตว์

√ <u>คนช้อนกุ้ง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของคนช้อนกุ้งในแง่มุมใดแง่มุมหนึ่ง

<u>บัวจูม</u> ชื่อของช้างเชือกหนึ่งที่ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต

- ชื่อสิ่งของ

<u>ทานาคา</u> เป็นชื่อของสมุนไพรถนอมผิวชนิดหนึ่งของชาวพม่า

- ชื่อชนเผ่าและที่อยู่ของชนเผ่านั้น

<u>ไทลื้อ สิบสองปันนา</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของชาวไทลื้อกลุ่มที่อยู่ในสิบสองปันนา

<u>ไทขึน เชียงตุง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของชาวไทขึนกลุ่มที่อยู่ในเชียงตุง

<u>ไทดำ เดียนเบียนฟู</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของชาวไทดำกลุ่มที่อยู่ในเดียนเบียนฟู

<u>ไทใหญ่ แม่ฮ่องสอน</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของชาวไทใหญ่กลุ่มที่อยู่ในแม่ฮ่องสอน

<u>ผู้ไท อีสาน</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของชาวผู้ไทกลุ่มที่อยู่ในภาคอีสาน

√ <u>ไทลาว หลวงพระบาง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของชาวไทลาวกลุ่มที่อยู่ในเมืองหลวงพระบาง

<u>ไท – ยวน ล้านนา</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของชาวไท – ยวนกลุ่มที่อยู่ในล้านนา

2. การใช้คำหรือกลุ่มคำที่สรุปจากสาระสำคัญเนื้อหาของเรื่องที่นำเสนอ บางครั้งอาจเป็นกลุ่มคำที่เข้าใจได้ว่าหมายถึงอะไร แต่บางครั้งเป็นคำนามธรรมที่จะเข้าใจได้ก็ต่อเมื่ออ่านและจับสาระสำคัญของเรื่องได้ การตั้งชื่อเรื่องโดยวิธีนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มคำที่เข้าใจได้ทันที ได้แก่

<u>เงินทองเป็นของมายา ทุเรียน มังคุด น้อยหน่า เป็นของจริง</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องเกี่ยวกับการทำสวนผลไม้ที่ทำให้ชาวสวนผลไม้ดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกินแม้ไม่ร่ำรวยก็ตาม

√<u>ภาษาสเปนควรรู้</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดสำคัญของเรื่องที่ให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาสเปนบางคำที่จำเป็นเมื่อเดินทางไปประเทศสเปน

<u>ว่าด้วยเทพอัปสร นครวัด</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของนครวัด ส่วนขยายหน้าสถานที่บ่งบอกว่านำเสนอภาพสลักนูนต่ำเทพอัปสร ที่นครวัด

<u>เหตุเกิดที่อัฒจันทร์ หมายเลข 9</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่อัฒจรรย์หมายเลข 9 ที่ผู้เขียนไปถ่ายรูปงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และมองมาเห็นภาพพสกนิกรที่เบียดเสียดกัน อันแสดงถึงความจงรักภักดี

<u>สิบสาม มีนาคม "วันช้างไทย"</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความจากสาระสำคัญของเรื่องที่เสนอเรื่องเกี่ยวกับวันช้างซึ่งกำหนดให้เป็นวันที่ 13 มีนาคมของทุกปี

<u>อาหารการกิน</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดสำคัญของเรื่องคืออาหารในประเทศสเปน (เรื่องนี้อยู่ในรวมสารคดีชุดซอกแซกสเปน – โปรตุเกส)

<u>ซื้อของกลับบ้าน</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดสำคัญของเรื่อง คือ ซื้อของที่ระลึกกลับบ้าน

<u>เขากวาง : งานศิลปะของศิลปินธรรมชาติ</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดสำคัญของเรื่องคือเขากวางในมุมมองที่เป็นความงดงามอันเกิดจากธรรมชาติ

<u>สายหมอกและเสียงระฆัง</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดสำคัญของเรื่องคือ สายหมอกและเสียงระฆังในวัดเป็นสิ่งที่เมื่อเกิดขึ้นพร้อมกัน ทำให้บรรยากาศบริเวณนั้นเหมือนมีมนต์ขลัง

<u>แดดนายใต้ชายคา</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดสำคัญของเรื่องคือ แสงแดดในเวลาเที่ยงวันที่เรียกว่าแดดนาย เมื่อส่องกระทบกับพื้นแล้วสะท้อนไปยังวัตถุช่วยทำให้ภาพถ่ายมีความงดงามมากขึ้น

<u>บุพการี</u> เป็นสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ ธรรมชาติเป็นผู้ให้กำเนิดทุกสิ่งเรียกได้ว่าเป็นบุพการี

<u>ผู้บุกเบิก</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ เสนอชีวิตช่วงที่เจ้าของฟาร์มโชคชัยเริ่มบุกเบิกสร้างฟาร์มของเขา เป็นตัวอย่างของความตั้งใจจริงในการทำงาน

<u>แบบอย่าง – 2020</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ที่เป็นแบบอย่างที่ดี

<u>เพื่อนตาย</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ สุนัขตำรวจและตำรวจที่ดูแลมัน มีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง สุนัขตำรวจนี้เป็นเสมือนเพื่อนตายของตำรวจขณะออกปฏิบัติหน้าที่ที่เสี่ยงอันตราย

<u>เพลงพื้นบ้านไทย : เพลงชีวิตนอกศตวรรษ</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านไทย จากส่วนขยายข้างท้ายสามารถตีความได้ว่าเพลงพื้นบ้านไทยเป็นเพลงชีวิตที่ไม่ได้รับการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์จึงจัดอยู่นอกศตวรรษไม่สามารถระบุสมัยได้

<u>แดดผีตากผ้าอ้อม</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดสำคัญของเรื่องคือ การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นมงคลแก่ชีวิต เหมือนกับบุคคลในภาพถ่ายของผู้เขียน ที่อยู่ในสวนสาธารณะในช่วงเวลาที่มีแดดผีตากผ้าอ้อม คือเวลาเย็น เป็นบรรยากาศที่สวยงามน่าอยู่

- กลุ่มคำที่เข้าใจโดยตีความจากชื่อเรื่อง ได้แก่

<u>อุทาหรณ์เพลิงพระนาง</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความจากสาระสำคัญของเรื่องที่กล่าวถึงละครโทรทัศน์เรื่อง เพลิงพระนาง ละครเรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับประเทศพม่าในช่วงเวลาที่กำลังจะตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ

<u>อิสรภาพ</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง อิสระและเสรีภาพของมนุษย์ต้องอยู่ในขอบเขตแห่งระเบียบวินัยและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น คนเราทุกคนต้องการอิสรภาพแต่นางอองซาน ซูจียังถูกควบคุมตัวอยู่อย่างไม่เป็นธรรม

√<u>สะพานชีวิต</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง สะพานข้ามแม่น้ำซองกาเรียที่เปรียบเสมือนสะพานแห่งชีวิต เพราะสะพานแห่งนี้ทำให้ผู้อพยพชาวมอญข้ามมาหางานทำในเมืองไทยได้

<u>แรงดลใจ</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง ความสวยงามของธรรมชาติก่อให้เกิดแรงดลใจในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เช่น วรรณกรรม บทเพลง หรือบางคนอาจมองว่าความสวยงามนั้นเป็นอิทธิปาฏิหารย์

<u>กว่าจะสำนึก</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง การที่คนเรานำสัตว์ป่ามาเลี้ยง โดยไม่คำนึงถึงจิตใจของมัน ค่านิยมนี้ผู้เขียนกล่าวว่า กว่าคนเหล่านี้จะสำนึกคงต้องจับพวกเขาไปขังในกรงแคบๆดูบ้าง

<u>อลังการ</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง สถานที่หนึ่งที่ยิ่งใหญ่สวยงามอาจมีเรื่องราวต่างๆเกิดขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขหรือเรื่องเศร้า

<u>อุทาหรณ์</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึงอุทาหรณ์จากการดำเนินนโยบายทางการเมืองแบบธรรมกษัตริย์ของพระเจ้ามินดงกษัตริย์พม่า จนทำให้ต้องสูญเสียเอกราชให้อังกฤษ

<u>อาดูรแห่งสายน้ำ</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง เรื่องราวของสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวีในรัชกาลที่ 5 ที่สิ้นพระชนม์ในแม่น้ำเจ้าพระยาเพราะอุบัติเหตุเรือพระประเทียบล่ม

<u>ตำนานรักปลากระป๋อง</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง เรื่องของเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าที่มีความเป็นอยู่ยากลำบาก ต้องรับประทานปลากระป๋องเป็นอาหารทุกมื้อ

<u>ความทรงจำปลายวสันตฤดู แม่ทานตะวันไพร ตอนที่ 1 ตอนที่ 2 และตอนที่ 3</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง มุมมองของชาวเขาบนดอยแม่อูคอที่มีต่อทุ่งดอกบัวตองหรือดอกทานตะวันไพร ซึ่งดอกไม้ชนิดนี้จะออกดอกสะพรั่งในช่วงปลายฤดูฝน

<u>อดีต ปัจจุบัน อนาคต</u> เป็นชื่อสารคดีนำเสนอเรื่องราวของ ชาวบาหลีมีความยึดมั่นในประเพณีกระทำกันต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยอดีต

<u>พระราชปณิธาน</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอ พระราชปณิธานอันแน่วแน่ของรัชกาลที่ 6 ที่จะรักษาพื้นที่สีเขียวบริเวณสวนลุมพินีไว้ให้เป็นปอดของชาวกรุงเทพฯ

<u>เบื้องหลัง</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอ เบื้องหลังพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้ที่มีส่วนร่วมทุกคนล้วนมีความภาคภูมิใจ

<u>เส้นนำสายตา</u> ผู้เขียนได้นำเสนอไว้ตอนท้ายเรื่องจากรูปที่ประกอบเรื่องว่า เส้นนำสายตาเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดองค์ประกอบของภาพ

<u>ศรัทธาของคนแล</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับศรัทธาของคนแล

<u>ชีวิต</u> ชื่อสารคดีนี้ผู้เขียนตั้งใจจะสื่อความคิดว่า คนเราควรเรียนรู้ที่จะต่อสู้ชีวิตไม่ว่าจะมีอุปสรรคอะไรก็ตามไม่ควรยอมแพ้ โดยผู้เขียนนำเสนอเรื่องราวผ่านเจ้าของร้านอาหารแห่งหนึ่งที่เรียนจบเพียงป.4 แต่สามารถมีร้านอาหารที่ใหญ่โตเป็นของตนเอง และชายหนุ่มขาพิการที่พิการเพราะพยายามฆ่าตัวตายเพราะสอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ แต่เมื่อคิดได้ก็มีความสุขกับงานที่ทำและชีวิตในปัจจุบัน

<u>มหัศจรรย์แห่งรัก</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง ความรักของแม่ที่มีต่อลูกเป็นความรักที่ยิ่งใหญ่ และแม่พร้อมจะเสียสละทุกอย่างเพื่อลูกของตน

<u>ไร้มายาภาพ</u> เป็นชื่อสารคดีที่หมายถึงเงาสะท้อนที่อยู่บนผืนน้ำในภาพถ่ายของผู้เขียน

<u>ทางสามแพร่ง</u> เป็นชื่อสารคดีที่หมายถึงภาพถ่ายทางสามแพร่ง โยงไปถึงชีวิตของคนเราที่วันหนึ่งต้องเลือกเดินไปในทางใดทางหนึ่ง

<u>สิ่งแปลกปลอม</u> เป็นสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือขยะเป็นสิ่งแปลกปลอมทำลายทัศนียภาพที่สวยงาม

✓<u>ภาพแทนคำ</u> เป็นสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ ภาพเพียงหนึ่งภาพอาจสามารถสื่อความหมายได้ตรงตามความต้องการมากกว่าคำพูดยืดยาว

<u>อาคันตุกะ (1) และอาคันตุกะ (2)</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ การไปเที่ยวที่ใดก็ตามต้องทำตามระเบียบสังคมของสถานที่นั้นๆ

<u>ลมทะเลและเสียงถอนใจ</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ ชายหาดหัวหินที่เคยสวยงามและมีบุคคลสำคัญเช่นโผนกิ่งเพชร เป็นความภาคภูมิใจของชาวหัวหินสมัยก่อน แต่บัดนี้ทัศนียภาพที่เคยสวยงามของหัวหินไม่สวยงามเหมือนเมื่อก่อน

<u>ผู้พิทักษ์</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติที่ทำหน้าที่อยู่ที่อุทยานแห่งชาติที่ห่างไกลตัวเมือง เป็นผู้เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อพิทักษ์ผืนป่าไว้

<u>บันทึกผู้มาเยือน</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่อง คือ เมื่อไปเที่ยวยังสถานที่ต่างๆที่เป็นแห่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งมักจะมีบ้านเรือนและผู้คนใช้ชีวิตประจำวันอยู่ ผู้ไปเยือนควรวางตัวให้เหมาะสมไม่รบกวนความเป็นส่วนตัวของเจ้าของสถานที่มากเกินไป

<u>ที่ทางของหัวใจ</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่อง คือ ต้นไม้นอกจากจะช่วยให้ร่มเงาแล้วยังช่วยให้จิตใจของเจ้าของรู้สึกสดชื่นอีกด้วย

- คำที่มีความหมายโดยนัย หรือไม่ชัดลงไปว่าหมายถึงอะไร ต้องอ่านเรื่องก่อนจึงจะเข้าใจ ได้แก่

<u>คนโยนฟืน</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง เรื่องราวชีวิตของคนขับรถไฟสมัยก่อนของไทย ที่ยังใช้หัวรถจักรไอน้ำ ต้องเติมฟืนให้กับรถไฟตลอดการเดินทาง

<u>ไม้ลายคราม</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึงไม้เก่าแก่ที่มีค่าเหมือนกับเครื่องลายคราม โยงไปถึงผู้สูงอายุที่ยังคงกระทำคุณประโยชน์เพื่อผู้อื่นอยู่

<u>เก้งตัวนั้น</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของเก้งตัวหนึ่งซึ่งตกเป็นอาหารของคณะลูกหาบของผู้เขียน เมื่อครั้งที่ไปสำรวจจุดกำเนิดแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งๆที่ผู้เขียนได้กำชับคณะเดินทางแล้วว่าไม่ให้ล่าสัตว์ ผู้เขียนจึงรู้สึกผิดต่อเก้งตัวนั้นมากที่ต้องตายเพราะการทำงานของผู้เขียน

<u>แม่น้ำร้ายกับลูกลิงตัวนั้น</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเกี่ยวกับแม่น้ำและลูกลิงตัวหนึ่ง

<u>คนย้อนแสง</u> เป็นชื่อสารคดีที่หมายถึงภาพถ่ายที่ถ่ายย้องแสง ให้ความสวยงามในอีกรูปแบบหนึ่ง โยงไปถึงการมองคนไม่ควรมองแต่เพียงด้านเดียว เขาอาจมีความดีงามซ่อนอยู่

<u>วัชพืช</u> เป็นสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ วัชพืชถูกมองว่าเป็นสิ่งไร้ค่า แต่บางครั้งมันก็อาจนำมาใช้ประโยชน์ได้

<u>ใบไม้ในป่า</u> เป็นชื่อสารคดีที่มีความหมายโดยนัยว่า ใบไม้เพียงหนึ่งใบอาจจะทำประโยชน์ได้ไม่มากแต่เมื่อนำมารวมกันเป็นจำนวนมากก็จะทับถมกันก่อประโยชน์มากมาย

3. การใช้กลุ่มคำที่ไม่น่าจะใช้ด้วยกันได้มาเรียงต่อกัน คือการใช้กลุ่มคำที่มีความหมายไม่น่าจะเชื่อมโยงกันเป็นเรื่องราวได้ นำมาเรียงกันทำให้เกิดความฉงนว่าเรื่องนั้นผู้เขียนจะนำเสนออะไร นับเป็นการเร้าความสนใจของผู้อ่านในเบื้องต้น การตั้งชื่อเรื่องโดยวิธีนี้ ได้แก่

<u>ตะนาวศรี ฟินาฮอนการู และ...หนุ่มอังกฤษคนนั้น</u>

<u>โคลนนิ่ง , อานันท์ , ไอสไตน์ และ...ไดโนเสาร์กาฬสินธุ์</u>

<u>มะเมียะ...เจ้านาง...และปอบ</u>

<u>หาดไม้ขาว เต่ามะเฟือง และเฒ่าทะเลใจอารี</u>

<u>ประสบการณ์ น้ำตา สาละวิน</u>

<u>อาดังราวี...ศักดิ์ศรี...อัตตา</u>

✓<u>ไข่กะทะ...ผ้าถุงซิ่น...จินตนาการใหม่ในเวียงจันทน์</u>

<u>อินโดจีนหลังไฟสงคราม นางงาม กามเทพ คอนด้อมและไข่มุก</u>

<u>สองทศวรรษไซ่ง่อนแตก คำสารภาพของนักบุญใจบาป</u>

✓<u>ทั้งรักทั้งชัง ฝรั่งเมืองเลย</u>

<u>ราคาแห่งคุณค่า...ทุ่งบัวตอง ดอกฝิ่น กะหล่ำปลี และเขื่อน</u>

ชื่อเรื่องทั้งหมดนี้ไม่สามารถสื่อความ เพราะผู้อ่านไม่สามารถเชื่อมโยงความคิดจากความหมายของคำที่นำมาเรียงต่อกัน ผู้อ่านจะเข้าใจกระจ่างต่อเมื่อได้อ่านสารคดีเรื่องนั้นแล้วเท่านั้น

4. การผนวกความคิดหรือความรู้สึกให้เชื่อมโยงกับสถานที่ วิธีนี้ผู้เขียนจะใช้สถานที่เป็นหลักแล้วใช้คำขยายความคิดหรือความรู้สึกที่ผู้เขียนมีต่อสถานที่นั้น ให้ผู้อ่านมีอารมณ์ความรู้สึกตามไปด้วยแม้จะยังไม่ชัดว่าผู้เขียนหมายถึงอะไร แต่ถ้อยคำเหล่านี้ก็ดูจะให้ภาพพจน์แก่ผู้อ่านได้พอสมควรเพราะคำที่ขยายส่วนใหญ่ใช้โวหารภาพพจน์ ทั้งอติพจน์ ปฏิพากย์พจน์ บุคลาธิษฐาน อุปลักษณ์ ฯลฯ การตั้งชื่อเรื่องโดยวิธีนี้ได้แก่

<u>ลำน้ำล่าที่ยังคาใจ</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่ลำน้ำล่า ส่วนวลีขยายความว่า "ยังคาใจนั้น" ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจอยากจะติดตามเพื่อหาข้อเฉลย ซึ่งจะได้ทราบต่อมาจากการอ่านว่า ผู้เขียนรู้สึกว่าการที่สาวชาวไทลื้อถูกช่างภาพถ่ายภาพขณะอาบน้ำริมลำน้ำล่านั้น อาจมีผลกระทบกับชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขา ผู้เขียนเองก็เป็นผู้หนึ่งที่ถ่ายภาพนั้นด้วยจึงรู้สึกไม่ค่อยสบายใจนัก

<u>รินน้ำตาที่เชียงตุง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองเชียงตุง คือ ผู้เขียนอยากร่ำไห้ไว้อาลัยให้กับความรันทดของชาวเชียงตุงที่ถูกรัฐบาลทหารพม่าทุบทำลายหอเจ้าฟ้า หรือพระราชวังหลวงแห่งเจ้าฟ้าเชียงตุง เรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องเศร้า ผู้เขียนจึงใช้บุคลาธิษฐานว่า "รินน้ำตา" เพื่อบ่งบอกถึงอารมณ์ของเรื่องที่จะเสนอต่อไป

<u>ลำนำภูกระดึง (ยุคดิจิตัล)</u> เป็นชื่อสารคดีที่ตั้งล้อบทกวีชุด "ลำนำภูกระดึง" ของอังคาร กัลยาณพงศ์ แต่เมื่อวงเล็บว่า ยุคดิจิตัล แสดงความคิดว่าความงามของภูกระดึงที่เคยปรากฏในลำนำภูกระดึง เปลี่ยนแปลงไปในสมัยปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

<u>คิดถึง "ชู้" ในวันสงกรานต์แดนเจดีย์ทองคำ</u> เป็นสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวันสงกรานต์ที่ประเทศพม่า ส่วนคำว่าคิดถึงชู้ที่ผู้เขียนสร้างความรู้สึกฉงนฉงายให้ผู้อ่านอยากติดตามอ่านเรื่องต่อไป

<u>แว่วเสียงสัจธรรมลำน้ำหอม ที่จักรพรรดินครเว้</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเกี่ยวกับลำน้ำหอม จากส่วนขยายข้างท้ายเรื่องทำให้ทราบว่าลำน้ำหอมนี้อยู่ที่เมืองเว้ซึ่งเป็นที่ตั้งของวังจักรพรรดิ ส่วนเสียงสัจธรรมที่ขยายไว้ข้างหน้านั้นเป็นอติพจน์ หมายถึง สัจธรรมคือ ความไม่แน่นอนของชีวิตมนุษย์ที่มีขึ้นมีลง แสดงให้ประจักษ์เหมือนเป็นเสียงให้ทุกคนได้ยิน

<u>เสียงเพรียกแห่งความทรงจำที่ลำน้ำหอม</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับลำน้ำหอมส่วนขยายหน้าสถานที่เป็นบุคลาธิษฐาน แสดงให้เห็นว่าเมื่อมาที่นี่ ความทรงจำที่ผู้เขียนมาเยือนได้หวนกลับมาอีกครั้ง

<u>ตะวันใหม่ที่ภูหินร่องกล้า ตอนที่ 1 และ 2</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่ภูหินร่องกล้า ส่วนขยายหน้าชื่อสถานที่ว่าตะวันใหม่นั้นเป็นอุปลักษณ์ หมายถึงเทศกาลปีใหม่

√ <u>สมุย : เมื่อทะเลอ่อนล้าฝูงปลาร่ำไห้</u> เป็นชื่อสารคดีเกี่ยวกับเกาะสมุย ประโยคขยายของชื่อเรื่องแสดงความรู้สึกหม่นหมองโดยใช้ความเปรียบแบบบุคลาธิษฐาน คือ ทะเลอ่อนล้าและฝูงปลาร่ำไห้ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางทะเลที่เปลี่ยนไปของเกาะสมุย

<u>บทเรียนแห่งสายน้ำ มหานทีสีทันดร</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของมหานทีสีทันดรซึ่งเป็นแม่น้ำที่ประเทศลาวและแม่น้ำสายนี้ให้บทเรียนคือ เป็นแม่น้ำที่ไหลผ่านหลายประเทศและริมฝั่งแม่น้ำนั้นเป็นที่อาศัยของประชากรหลากหลายประเภท มีทั้งคนที่ผ่านสงคราม คนที่ต้องทำงานหนัก จึงเป็นบทเรียนในการมองโลกมองชีวิตให้แก่ผู้เขียน

<u>เวียงป่างโหลง คืนฝันร้ายและสัญญาที่ถูกหักหลัง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของเวียงป่างโหลง วลีขยายหลังชื่อสถานที่ชวนให้ติดตามว่าอะไรคือ คืนฝันร้ายและสัญญาที่ถูกหักหลัง ซึ่งก็จะได้คำตอบเมื่ออ่านในเรื่องว่า เป็นเหตุการณ์ในคืนที่เจ้าฟ้าไทใหญ่และประมุขของชนเผ่าต่างๆถูกนำตัวไปสังหารโดยคณะรัฐบาลทหารพม่านอกจากนี้คณะรัฐบาลทหารพม่าละเมิดข้อตกลงเวียงป่างโหลงที่จะต้องคืนอำนาจการปกครองตนเองให้กับไทใหญ่และชนเผ่าต่างๆ

<u>วอเตอร์ลู หลุมฝังอหังการ "นโปเลียน"</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวอเตอร์ลู ส่วนขยายของหลังชื่อสถานที่แสดงความสำคัญของวอเตอร์ลูว่าเป็นสถานที่ที่ทำให้พระเจ้านโปเลียนผู้ยิ่งหญ่จบชีวิตลง ณ สถานที่นี้

<u>ลิสบอน คืนนี้ไม่มีซอนญ่า</u> เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเรื่องราวของผู้เขียนที่เกิดขึ้นที่เมืองลิสบอน ส่วนขยายหลังชื่อสถานที่ทำให้ทราบว่าเป็นเรื่องที่มีหญิงสาวชื่อซอนญ่าเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งเมื่ออ่านเรื่องจนจบผู้อ่านจึงจะทราบว่า ผู้หญิงคนนี้เป็นผู้สอนภาษาสเปนให้กับผู้เขียนขณะอยู่บนรถไฟ

<u>สวรรค์เบี่ยงที่อิระวดี</u> เป็นชื่อสารคดีที่เกี่ยวกับประเทศพม่า ประเทศนี้มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ เปรียบเสมือนสวรรค์ แต่ปัจจุบันถูกปกครองโดยคณะรัฐบาลทหารจึงเปรียบได้กับสวรรค์เบี่ยง ไม่อาจทำให้ประเทศมีความสุข เป็นสวรรค์ที่ถูกเบี่ยงไม่ให้คนขึ้น

<u>ตามรอยเจ้าจันท์ผมหอม...คลี่ปอยผม คลี่ปมปริศนา ไจก์ทิโย พระธาตุอินทร์แขวนแดนอิระวดี</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการเดินทางไปนมัสการพระธาตุอินทร์แขวน โดยผู้เขียนนำเรื่องเจ้าจันท์ผมหอมนิราศพระธาตุอินทร์แขวน ของมาลาคำจันทร์ ซึ่งอธิษฐานขอให้เส้นผมสามารถรอดผ่านพระธาตุอินทร์แขวนได้มาเป็นส่วนขยาย เพื่อให้เห็นว่าปมปริศนาของพระธาตุอินทร์แขวน หรือไจก์ทิโยของพม่า ดูเหมือนลอยอยู่บนฟ้านั้นเพราะอะไร ผู้อ่านได้ทราบคำตอบเมื่ออ่านเรื่องนี้แล้ว

<u>สยามสแควร์...รอยเลือดบนความทรงจำ</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสยามสแควร์ ส่วนขยายท้ายชื่อสถานที่ว่า "รอยเลือดบนความทรงจำ" เร้าความสนใจให้ติดตามอ่านเรื่อง ที่ดูน่าตื่นเต้นและเป็นอันตรายถึงชีวิต

<u>นิราศพนมเปญ (1) อนิจจา...ปารีสแห่งเอเชีย</u> เป็นชื่อสารคดีทีเสนอเรื่องราวของกรุงพนมเปญเมืองหลวงของประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทาง จึงใช้คำว่านิราศที่ขยายความไว้หน้าสถานที่ และจะมีชื่อตอนที่ 1 ของสารคดีเรื่องนี้ คำที่ขยายตอนท้ายแสดงความรู้สึกเสียดายอดีตอันรุ่งเรืองของพนมเปญที่เคยเป็นปารีสแห่งเอเชีย

<u>นิราศพนมเปญ (2) โอ้ว่า...อัปสราเทวีกับเจ้าหญิงงู</u> โอ้ว่า...แสดงถึงความสงสารในชะตากรรมของผู้หญิงชาวกัมพูชา 2 คนซึ่งเดือดร้อนจากสงครามในอดีตของกัมพูชาเหมือนกัน

<u>อลังการปราสาทขอม (1) นครวัด</u> ชื่อสารคดีเรื่องนี้ใช้ชื่อสถานที่เป็นส่วนหลักนำด้วยกลุ่มคำที่บ่งบอกถึงความงดงามที่ยิ่งใหญ่ของปราสาทขอม

<u>อลังการปราสาทขอม (2) นครธม</u> เช่นเดียวกับชื่อสารคดีอลังการปราสาทขอมตอนที่ 1

<u>ศรีศิขเรศวร : ภูผาแห่งมหาวิหาร</u> เป็นชื่อสารคดีที่เกี่ยวกับปราสาทศรีศิขเรศวร ส่วนขยายของท้ายสถานที่บ่งบอกว่าศรีศิขเรศวรเป็นวิหารที่ยิ่งใหญ่ซึ่งเห็นเด่นชัดเพราะตั้งอยู่บนหน้าผา

<u>เขาพระวิหาร : ม่านหมอกและมายาภาพ</u> เป็นชื่อสารคดีที่เกี่ยวกับเขาพระวิหาร ส่วนขยายท้ายสถานที่แสดงถึงบรรยากาศในวันสุดท้ายของการถ่ายทำสารคดีที่มีหมอกทำให้ปราสาทดูขลังเหมือนเป็นมายาของภาพ

<u>แวะทักโปรตุเกส</u> เป็นชื่อสารคดีเกี่ยวกับประเทศโปรตุเกส ซึ่งเป็นประเทศหนึ่งที่ผู้เขียนเดินทางไปเยือนครั้งไปยุโรป คำว่า "แวะทัก" ซึ่งขยายความหน้าชื่อสถานที่ หมายถึงมีโอกาสเที่ยวไปโปรตุเกสไม่นานนัก

<u>สีสมคราม (2) "ผู้แพ้"</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่สีสมคราม ส่วนข้อความที่อยู่หลังชื่อสถานที่ว่า "ผู้แพ้" นั้นไม่แสดงความสัมพันธ์กับสถานที่ว่าหมายถึงอะไร ต้องอ่านจากเรื่องจึงจะทราบว่าหมายถึง ชาวบ้านที่สีสมครามไม่สามารถคัดค้านรัฐบาลในการสร้างเขื่อนศรีสงครามได้สำเร็จ จึงเปรียบเสมือนผู้แพ้

<u>ทุ่งไหหิน : คืนวันสันติภาพเรืองรอง</u> เป็นชื่อสารคดีเกี่ยวกับทุ่งไหหิน สถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของไทย จากประโยคขยายท้ายชื่อเรื่อง แสดงให้เห็นว่าดินแดนแห่งนี้ปัจจุบันเป็นดินแดนที่สงบจากศึกสงครามเพราะมีสันติภาพเกิดขึ้นแล้ว

<u>ฮาลองเบย์ มหัศจรรย์ทะเลอ่าววงกต</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของอ่าวฮาลอง วลีขยายท้ายชื่อสถานที่ให้ภาพถึงความมหัศจรรย์ คือความแปลกของอ่าวนี้ซึ่งประกอบด้วยอ่าวเล็กอ่าวน้อย เกาะเล็กๆมากมายจนหาทางออกได้ยาก เปรียบได้ว่าเป็น "อ่าววงกต"

<u>มาดริด นครไม่เคยหลับ</u> เป็นชื่อสารคดีที่เกี่ยวกับเมืองมาดริด ซึ่งผู้เขียนใช้ประโยคขยายความท้ายชื่อสถานที่ว่าเป็นนครที่ไม่เคยหลับ หมายถึง คนในเมืองที่มีกิจกรรมกันตลอดเวลาจึงทำให้เมืองคึกคักอยู่เสมอ

<u>ซอกแซกเวียดนาม 15 ปีหลังการเปลี่ยนแปลง</u> เป็นสารคดีที่เสนอเรื่องราวที่ประเทศเวียดนาม ส่วนขยายความชื่อสถานที่บ่งบอกว่าผู้เขียนมุ่งหมายจะให้ภาพของเวียดนามหลังจากการเปลี่ยนแปลงการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมา 15 ปี โดยวิธีเก็บรายละเอียดที่ผู้เขียนได้ไป "ซอกแซก" มา

<u>ละครชีวิต สองฝั่งคลองอัมสเตอร์ดัม</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวชีวิตของผู้คนที่เกิดขึ้นสองฝั่งคลองเมืองอัมสเตอร์ดัม โดยผู้เขียนใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ว่าเป็นละครชีวิต เมื่อกล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอัมสเตอร์ดัม

<u>โศกนาฏกรรมไพร อินทนนท์ร่ำไห้</u> เป็นชื่อสารคดีเกี่ยวกับดอยอินทนนท์ โดยให้ผู้เขียนนำเสนอเรื่องของความสูญเสีย คือ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ถูกบุกรุกทำลายอย่างหนัก เพื่อลักลอบปลูกฝิ่นและกะหล่ำปลี คิดเป็นร้อยละ 15 ของพื้นที่ ดังที่ผู้เขียนขยายความโดยใช้คำที่แสดงถึงความโศกเศร้านี้คำแบบปฏิพากย์พจน์ในคำว่า "โศกนาฏกรรมไพร" และแบบบุคลาธิษฐานในประโยคว่าอินทนนท์ร่ำไห้

<u>ซงเฮือง - ซงฮาน รอยรันทดราชนิกุลเว้</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่ริมฝั่งน้ำซงเฮืองและซงฮาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับราชนิกุลที่เคยรุ่งเรืองแต่ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบสังคมนิยมส่วนขยายความไว้ท้ายสถานที่ว่าเป็น "รอยรันทด"

<u>วิญญาณเสรีที่บ้านในบึงใหญ่ บรัสเซลส์</u> เป็นชื่อสารคดีที่เกี่ยวกับเมืองบรัสเซลส์ โดยเสนอเรื่องราวของ วิญญาณเสรีที่บ้านในเมืองใหญ่คือ บรัสเซลส์เป็นภาษาพื้นเมืองชาวเบลเยี่ยม แปลว่า บ้านในบึง

ใหญ่ (SWAMP HOME) เมืองนี้มีสัญลักษณ์เป็นเด็กผู้ชายยืนปัสสาวะ หมายถึงสัญลักษณ์ของวิญญาณเสรีของขาวบรัสเซลส์

<u>ขุนปิงสุดแดนสยาม : ปฏิบัติการค้นหาต้นธารแห่งแม่น้ำเจ้าพระยา</u> เป็นชื่อสารคดีที่กล่าวถึงขุนปิง ซึ่งเป็นสถานที่หนึ่งอยู่สุดเขตชายแดนประเทศไทยติดต่อกับพม่า และเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการค้นหาจุดกำเนิดแม่น้ำเจ้าพระยา

<u>เปิดกรุสมบัติแห่งลุ่มน้ำอิระวดี</u> เป็นชื่อสารคดีที่กล่าวถึงของมีค่า จากส่วนขยาย "เปิดกรุสมบัติ" หน้าคำสำคัญคือ ลุ่มน้ำอิระวดีซึ่งหมายถึงประเทศพม่า

√ <u>ท่องมิติพิศวงในโลกเทวาลัยขอม</u> เป็นชื่อสารคดีที่กล่าวถึงเทวสถานของขอมโบราณ คำว่า "ท่องมิติพิศวง" ซึ่งเป็นส่วนขยาย หมายความว่าสิ่งที่ผู้เขียนจะนำเสนอต่อไปเป็นเรื่องราวความแปลกน่าทึ่งของเทวสถานขอม

<u>หอรบเบเลง บทเรียนแห่งชะตากรรม</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องหอรบเบเลง ที่ชวนให้ฉงนว่าเหตุใดหอรบนี้จึงเป็นบทเรียนแห่งชะตากรรมและเป็นชะตากรรมของใคร เท่ากับเป็นการบอกแนวทางในการเสนอเรื่องว่า หอรบแห่งนี้เป็นอนุสรณ์สถานที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของประเทศโปรตุเกสในสมัยก่อน แต่ในขณะนี้ชะตากรรมได้กำหนดให้ประเทศนี้เป็นประเทศที่ยากจนติดอันดับหนึ่งในสามของยุโรป

<u>คืนไร้ดาวที่อิระวดี</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องที่เกิดขึ้นที่เมืองอิระวดีในประเทศพม่า คือเมืองนี้ถือว่าเป็นอู่อารยธรรมของอาณาจักรพุกามในอดีต แต่ในปัจจุบันถูกปกครองโดยคณะรัฐบาลทหารที่กักขังนางอองซาน ซูจีไว้ถึงสี่ปีเต็มอย่างไม่ยุติธรรม ถึงแม้ว่าคณะรัฐบาลทหารพม่าจะถูกแรงกดดันจากภายนอกประเทศให้ปล่อยตัวนางอองซานแต่ก็ยังนิ่งเฉย ปัจจุบันพม่าเป็นประเทศที่ยากจนติดอันดับของสหประชาชาติ ผู้เขียนจึงโยงเรื่องเข้ากับเนื้อเพลงผู้ชนะสิบทิศ ของครูไศล ไกรเลิศ ท่อนที่ว่า "ฟ้าลุ่มอิระวดี คืนนี้มีแต่ดาว" แต่ในความเป็นจริงความหวังที่นางอองซาน ซูจีจะถูกปล่อยตัวนั้นไม่มีเลย นอกจากนั้นชื่อเรื่องนี้ยังแสดงความหมายโดยนัยว่าเป็นเรื่องที่สิ้นหวังเหมือนกับท้องฟ้าที่ไม่มีดาว

<u>ภาพหนึ่ง...ภาพนั้นวันเวลา "อุษาคเนย์" ใต้เงื้อมเงาโลกาภิวัตน์</u> เป็นสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับอุษาคเนย์ หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเปลี่ยนไปตามวันเวลา เป็นภาพถ่ายผู้เขียนรู้สึกประทับใจ จนอยากจะจารึกไว้ในความทรงจำ เพราะขณะนี้ความเจริญได้รุกคืบเข้ามาจนเห็นเป็นเสมือน "เงื้อมเงา"

<u>ตามรอยพระอารมณ์ขันรัชกาลที่ 5 (ตอนที่1) คราเสด็จฯ "ฟลอเรนซ์"</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองฟลอเรนซ์ โดยเปรียบเทียบกับพระราชนิพนธ์ไกลบ้าน พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 ว่าเมืองฟลอเรนซ์ในสมัยนั้นกับสมัยนี้ที่ผู้เขียนเดินทางไปเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

<u>ตามรอยพระอารมณ์ขันรัชกาลที่ 5 (ตอนที่1) คราเสด็จฯ เวนิส "นครในสายน้ำ"</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองเวนิส โดยเปรียบเทียบกับพระราชนิพนธ์ไกลบ้าน พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 ว่าเมืองเวนิสในสมัยนั้นกับสมัยนี้ที่ผู้เขียนเดินทางไป เหมือนหรือต่างกันอย่างไร

<u>ตามรอยหมอด็อดด์ ตอนที่ 1 : สู่เชียงตุง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองเชียงตุง โดยเปรียบเทียบกับเรื่องชนชาติไทย ที่นายแพทย์ด็อดด์เขียนไว้ ว่าเชียงตุงในสมัยนั้นกับสมัยนี้ที่ผู้เขียนเดินทางไป เหมือนหรือต่างกันอย่างไร

<u>ตามรอยหมอด็อดด์ ตอนที่ 2 : สู่สิบสองปันนา</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสิบสองปันนา โดยเปรียบเทียบกับเรื่องชนชาติไทย ที่นายแพทย์ด็อดด์เขียนไว้ ว่าสิบสองปันนาในสมัยนั้นกับสมัยนี้ที่ผู้เขียนเดินทางไป เหมือนหรือต่างกันอย่างไร

<u>40 ปี โลกไม่ลืม...เดียนเบียนฟู สมรภูมิรบเขย่าโลก</u> เป็นชื่อสารคดีที่เกี่ยวกับเมืองเดียนเบียนฟู ซึ่งเป็นเมืองที่เกิดสงครามระหว่างเวียดนามกับฝรั่งเศส ในเหตุการณ์สงครามครั้งนั้นสร้างความสูญเสียมากมายและยังอยู่ในความทรงจำของคนทั่วไป จากส่วนขยายความแม้ผ่านมา 40 ปี โลกก็ยังไม่ลืม และส่วนที่ตามหลังว่าเป็นสมรภูมิรบที่ยิ่งใหญ่จน "เขย่าโลก"

<u>ฝ่าคลื่นฝืนอาถรรพ์คำสาป "ฮาลองเบย์" อ่าวกบฏ</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่อ่าวฮาลอง ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นอ่าวกบฏ เนื่องจากเป็นที่ซ่องสุมของพวกที่เป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายปกครองมาทุกยุค ชื่อนอกจากเร้าความสนใจของผู้อ่านให้อยากทราบว่าเหตุใดจึงได้ชื่อว่าเป็นอ่าวกบฏ แล้วยังชวนให้ค้นหาคำตอบจากชื่อเรื่องว่าอะไรคืออาถรรพ์คำสาป และผู้เขียนจะฝ่าคลื่นฝืนอาถรรพ์นั้นได้หรือไม่

<u>ขอแค่คิดถึง...จังหวัดล้านช้าง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของจังหวัดล้านช้าง ซึ่งปัจจุบันอยู่ในประเทศลาว แต่ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นเคยเป็นจังหวัดหนึ่งของไทย ชื่อว่าจังหวัดล้านช้าง จังหวัดนี้จึงมีอยู่แต่ในความทรงจำเท่านั้น

<u>อิระวดีเมื่อปลายฝน</u> เป็นสารคดีที่เสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่เมืองอิระวดี ประเทศพม่า ในช่วงปลายฤดูฝน ดังส่วนที่ขยายความไว้ในท้ายชื่อสถานที่

<u>อัมสเตอร์ดัม สองฝั่งคลอง ภาค "ลองแมน"</u> เป็นชื่อสารคดีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่เมืองอัมสเตอร์ดัม วลีขยายความของชื่อเรื่องนั้น คำว่า สองฝั่งคลอง หมายถึง ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนริมฝั่งคลองที่เมืองอัมสเตอร์ดัม ส่วน "ลองแมน" ก็พาดพิงมาถึงพจนานุกรมลองแมนที่อธิบายความไม่น่าอยู่ของกรุงเทพฯ เหมือนที่ผู้เขียนเคยได้ยินมาว่าอัมสเตอร์ดัมไม่น่าอยู่ เหมือนคนที่ดูความหมายของกรุงเทพฯจากที่พจนานุกรมลองแมนได้ให้คำจำกัดความไว้

5. การผนวกความคิดหรือความรู้สึกเสริมจากชื่อคน , กลุ่มชน, สัตว์ ,สิ่งของ วิธีนี้คล้ายกับการผนวกความคิดโดยเชื่อมโยงกับสถานที่ที่กล่าวถึง ผู้เขียนตั้งใจจะกล่าวถึงอะไรสักอย่างผู้เขียนก็ใช้ภาษาสีสันเสริมความรู้สึกความคิดของตนขยายความลงไป การตั้งชื่อเรื่องโดยวิธีนี้ ได้แก่

<u>"พม่าเสียเมือง" แก้นคลาสสิกของ คึกฤทธิ์ ปราโมช</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความจากสาระสำคัญของเรื่อง คือ การที่พม่าเสียเอกราชให้กับประเทศอังกฤษ โดยอ้างอิงถึงหนังสือ "พม่าเสียเมือง" ของ

มรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ส่วน "แค้น" คลาสสิกที่เป็นส่วนเสริมความรู้สึกที่ผู้เขียนประเมินจากผู้เขียนเรื่องพม่าเสียเมือง

<u>มหัศจรรย์ "ตะนาคา" สมุนไพรประทินผิวสาวพม่า</u> เป็นชื่อสารคดีที่แนะนำผู้อ่านให้รู้จักตะนาคา ซึ่งเป็นสมุนไพรประทินผิวของสาวพม่า เสริมด้วยความรู้สึกที่ผู้เขียนมหัศจรรย์ต่อคุณสมบัติของตะนาคา

<u>เพลงชีวิตอดีตนายฮ้อย นักแรมทางแห่งลุ่มน้ำสองสี</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเรื่องราวของ นายฮ้อยกองควาย ส่วนขยายข้างท้ายเสริมให้เห็นว่านายฮ้อยเป็นบุคคลที่ต้องเดินทางรอนแรมอยู่ตลอดเวลา และชายผู้นี้เป็นชาวอุบลราชธานี เพราะคำว่า "แม่น้ำสองสี" อยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี

<u>ชมพูภูคา : ราชินีขุนน้ำน่าน</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดสำคัญของเรื่องคือต้นชมพูภูคา ซึ่งมีความสวยงามเปรียบเสมือนราชินี และมีถิ่นที่อยู่บริเวณขุนน้ำน่าน หรือต้นกำเนิดแม่น้ำน่าน

<u>ความงดงามแห่งชีวิตใหม่ 'ไก่ฟ้าพญาลอ'</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับไก่ฟ้าพญาลอ จากส่วนขยายของชื่อเรื่องสามารถตีความได้ว่า เป็นเรื่องของการเกิดใหม่ของลูกไก่ฟ้าพญาลอ

<u>ม้าทะเล : ปลาเทพเจ้าผู้ปฏิวัติแบบแผนทางเพศ</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับม้าทะเล ส่วนขยายข้างท้ายเสริมความคิดของผู้เขียนว่า สัตว์ประเภทนี้เป็นเสมือนเทพเจ้าที่สามารถกำหนดบทบาททางเพศใหม่ต่างจากสัตว์อื่น

<u>งามอำพรางอย่างเว้ (1) และ (2)</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเรื่องราวของชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเมืองเว้ โดยเสริมความคิดของผู้เขียนว่า แสดงให้เห็นว่าความงามของเมืองเว้นั้นเป็นความงามที่เกิดจากการอำพราง

<u>แด่...พ่อพลายและความอัปยศ</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับช้างเชือกหนึ่งซึ่งถูกขบวนการค้างาช้างลักลอบตัดงาจนชิดโพรงงาทำให้โพรงงาติดเชื้อ ความอัปยศที่ผู้เขียนกล่าวเสริมต้องการจะหมายถึงโพรงงาที่ติดเชื้อ สร้างความทรมานให้ช้างอย่างมาก เชื้อโรคกำลังลุกลามและอาจลามไปถึงสมองทำให้ช้างตายได้ ชื่อเรื่องนี้ผู้เขียนเขียนเป็นเชิงไว้อาลัย สื่อให้เห็นว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นน่าจะเป็นเรื่องเศร้า

<u>ตามรอยกวางผา : ม้าเทวดาแห่งลุ่มน้ำปิง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของการตามรอยกวางผา จากส่วนขยายของชื่อเรื่องทำให้ทราบว่ากวางผา เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าม้าเทวดา และมีถิ่นที่อยู่บริเวณแม่น้ำปิง

<u>สตีฟ แวน บีค จากขุนน้ำน่านสู่ปากน้ำโพ</u> เป็นชื่อสารคดีเกี่ยวกับ สตีฟ แวน บีค ฝรั่งผู้สนใจแม่น้ำเจ้าพระยา จากส่วนขยายหลังชื่อบุคคล หมายถึงการเดินทางจากขุนน้ำน่านถึงปากน้ำโพของสตีฟ แวน บีค

แด่...เพื่อน ไพบูลย์ จิตต์เพ็ชร มนุษย์ห้าขุนน้ำผู้ล่วงลับ เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเรื่องของเพื่อนร่วมงานคนหนึ่งของผู้เขียนที่เสียชีวิตไปแล้วชื่อ ไพบูลย์ จิตต์เพ็ชร ส่วนขยายหลังชื่อบุคคลแสดงว่า ไพบูลย์ จิตต์เพ็ชร เป็นผู้หนึ่งในคณะถ่ายทำสารคดีโลกสลับสีที่มีโอกาสเดินทางไปถ่ายทำสารคดีชุดแม่น้ำเจ้าพระยา โดยเดินทางไปถึงจุดกำเนิดของแม่น้ำทั้ง 5 สาย คือ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำน่าน แม่น้ำยมและแม่น้ำเจ้าพระยา

ดาละอั้ง ชนพลัดถิ่นในยุคโลกานุวัตร เป็นชื่อสารคดีที่เกี่ยวกับชนเผ่าดาละอั้ง ส่วนขยายท้ายชื่อกลุ่มคนทำให้ทราบว่าชนกลุ่มนี้เป็นผู้พลัดถิ่นที่ดำเนินชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ผู้อ่านจะทราบว่าชนกลุ่มดาละอั้งเป็นผู้พลัดถิ่นกลุ่มล่าสุดในประเทศไทย

✓ น้ำใจของบุญชู เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเกี่ยวกับ บุญชู เด็กชายที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก เขาแสดงน้ำใจต่อเพื่อนโดยการแบ่งขนมของตนเองให้ เขาได้บอกกับผู้เขียนว่าเขาไม่ชอบขนมชนิดนั้น

ความฝันของอะเวีย เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเรื่องความใฝ่ฝันของ อะเวีย เด็กชายชาวมอญซึ่งอาศัยอยู่ริมแม่น้ำซองกาเรีย ที่อยากจะมีโอกาสเรียนหนังสือต่อแต่ขาดโอกาสเพราะความยากจน

แด่...แม่ "เนล" น้อยริมฝั่งโขง เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเรื่องของ เนล ซึ่งเป็นชื่อตัวเอกในภาพยนตร์เรื่องเนล จากคำขยายหลังชื่อบุคคล ทำให้ทราบว่าเป็นเรื่องราวของผู้หญิงที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง และมีชะตาชีวิตคล้ายกับเนลในภาพยนตร์

เพลงรักต้นลำพูของ "ลุงเชียร" เป็นสารคดีที่เล่าเรื่องของ ลุงเชียร ชายชราย่านบางลำพู ที่มีความผูกพันกับต้นลำพูมาก ส่วนขยายหน้าชื่อบุคคลบ่งบอกถึงเรื่องราวความรักของลุงเชียรที่มีต้นลำพูเข้ามาเกี่ยวข้อง

เรื่องของ "สมึนหลวง" ช้างน้อยจอมซนแห่งทุ่งเกวียน เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเรื่องของ สมึนหลวง ซึ่งเป็นลูกช้างที่มีนิสัยซุกซนจากทุ่งเกวียน จังหวัดลำปาง ตามที่ผู้เขียนขยายความด้วยวลีท้ายชื่อสมึนหลวง

บทเรียนจาก "ฮันนี่" สาธุช่วยลูกช้างด้วย เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเรื่องของ ฮันนี่ จากส่วนขยายของชื่อฮันนี่ ทั้งหน้าและท้านชื่อเรื่องบ่งบอกว่าการที่ฮันนี่ ช้างตัวหนึ่งที่ถูกรถบรรทุกชนจนเสียชีวิตอย่างทรมานนั้นจะเป็นอุทาหรณ์สอนใจให้คนหันมาอนุรักษ์ช้าง

คิดถึง "ต๋อง" เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเกี่ยวกับลูกช้างชื่อ ต๋อง คำขยายหน้าชื่อว่า "คิดถึง" เป็นความรู้สึกของผู้เขียนที่อาลัยต่อการตายของลูกช้างเชือกนี้

✓ แม่คำแป้นโศกนาฏกรรมริมฝั่งมูล เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเกี่ยวกับช้างพังชื่อ แม่คำแป้น ส่วนขยายหลังชื่อ หมายถึงแม่คำแป้นที่เสียชีวิตพร้อมลูกน้อยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูล

<u>พลายไชโย พังจุ๋ม – จิ๋ม "ช้างกู้ชาติ"</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องของช้างไชโยและช้างแฝดจุ๋ม - จิ๋ม คำขยายหลังชื่อบุคคล ผู้อ่านจะได้ทราบหลังจากที่อ่านเรื่องว่าเป็นเรื่องราวที่ช้างไชโยและช้างแฝดจุ๋ม - จิ๋ม ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติ โดยเป็นสัญลักษณ์ของกีฬาเอเชียนเกมส์และปีท่องเที่ยวไทย ดึงดูดเงินตราต่างประเทศเข้ามาสู่ประเทศไทยในยุคที่เศรษฐกิจตกต่ำ

<u>กํงหมอ "ผู้กล้า" ไร้เหรียญตราอัศวินแห่งเกาะช้าง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเรื่องของ กํงหมอ จาก ส่วนขยายของชื่อเรื่อง เป็นเรื่องราวความกล้าหาญของกํงหมอชาวเกาะช้าง เมื่อครั้งยุทธภูมิที่เกาะช้าง ที่เขาพายเรือไปช่วยทหารเรือไทย ซึ่งผู้เขียนแสดงไว้ในเนื้อเรื่อง

<u>แกะรอยชีวิต "คนเก็บอดีต" ล้านนา บุญเสริม สาตราภัย</u> เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเรื่องราวชีวิตของ บุญเสริม สาตราภัย ผู้มีข้อมูลในอดีตของเมืองล้านนา

<u>คุณสืบกับห้วยขาแข้ง และศักราชใหม่แห่ง 'นิเวศทัศนา'</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของคุณสืบ นาคะเสถียรกับอุทยานแห่งชาติห้วยขาแข้ง ควบคู่ไปกับการเสนอความคิดเรื่องการท่องเที่ยวแบบนิเวศทัศนา

<u>ไร้รูปรอย "นายผี" ที่...เชียงฮ่อน – หงสา</u> เป็นสารคดีที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับนายผีที่สาบสูญไป จากส่วนขยายท้ายชื่อบุคคลทำให้ทราบว่าเป็นการหายไปบริเวณเชียงฮ่อน – หงสา ส่วนขยายหน้าชื่อบุคคลแสดงให้เห็นว่า ไม่พบนายผีดังที่คิด

✓ <u>ต้นทุนทางจิตใจของชาวบาหลี</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ ชาวบาหลียึดมั่นในการบูชาเทพเจ้าอย่างสม่ำเสมอเป็นเวลาต่อเนื่องมายาวนาน ทำให้ชาวบาหลีมีความสุขทางใจ

6. การใช้คำให้ภาพ การตั้งชื่อเรื่องด้วยวิธีนี้ผู้เขียนตั้งใจจะสร้างภาพให้ผู้อ่านสัมผัสถึงอารมณ์และความงาม กล่าวคือมุ่งตั้งชื่อเรื่องให้เกิดความไหวรู้สึกทางอารมณ์นั่นเอง หลักการนี้อาจพ้องกับการตั้งชื่อเรื่องวิธีที่ 4,5 แต่วิธีนี้ต่างตรงที่มุ่งสร้างภาพโดยตรง การตั้งชื่อเรื่องโดยวิธีนี้ได้แก่

<u>ชีวิตสัมพันธ์นิรันดร์กาล...ควาญกับช้าง สัมพันธภาพที่โลกทึ่ง</u> เป็นความผูกพันของควาญกับช้าง โดยส่วนขยายข้างหน้าแสดงให้เห็นความสัมพันธ์อันเป็นนิรันดร์จนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะตายจากกัน ส่วนขยายข้างหน้าชี้ให้เห็นว่าเป็นสัมพันธภาพที่ยิ่งใหญ่จนโลกทึ่ง

✓ <u>เลือนหายในสายหมอก</u> ชื่อเรื่องนี้ให้ภาพความรุนแรงที่เกิดขึ้นที่ภูหินร่องกล้าซึ่งสมัยหนึ่งเคยเป็นสมรภูมิรบแต่บัดนี้เลือนหายไป ความสวยงามจากสายหมอกเข้ามาแทนที่

<u>เหตุเกิดวันพระจันทร์เต็มดวง ชักพระออกพรรษา</u> ชื่อที่มุ่งให้ภาพของเหตุการณ์ในการชักพระวันออกพรรษาที่ทะเลสาบอินเล ประเทศพม่า

<u>"กบฏกริช" บาหลี อยู่อย่างยิ่งใหญ่ตายอย่างมีเกียรติ</u> เป็นชื่อสารคดีที่ให้ภาพของความยิ่งใหญ่ของผู้ก่อกบฏกริชในบาหลี

<u>กบฏเกือก เมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น !</u> เป็นชื่อสารคดีที่ให้ภาพในอดีตที่ชาวพม่าลุกฮือต่อต้านอังกฤษ โดยมีชนวนมาจากความเคร่งครัดในธรรมเนียมการถอดรองเท้าเข้าวัด แต่ชาวอังกฤษที่เข้ามาปกครองไม่ปฏิบัติตามธรรมเนียมนี้ กบฏ จึงหมายถึงชาวพม่าที่ลุกขึ้นสู้ ส่วนเกือก หมายถึงชาวอังกฤษผู้รุกราน

<u>หลากสีสันวันตรุษที่เว้</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเมืองเว้ในวันตรุษ ส่วนขยายทำให้เห็นภาพที่มีชีวิตชีวาในวันตรุษของชาวเว้

<u>ล้างพระพักตร์พระมหามัยมุนี รอยจำที่มัณฑะเลย์</u> เป็นชื่อสารคดีที่ให้ภาพพิธีกรรมของการล้างพระพักตร์พระมหามัยมุนี ที่เมืองมัณฑะเลย์ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวพม่าและชาวมอญศรัทธามาก พิธีนี้เป็นพิธีที่พระสงฆ์ในวัดจะทำการล้างพระพักตร์ให้พระพุทธรูปรูปนี้เป็นประจำทุกเช้า ต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว

√<u>อัสดงในหมอกหนาว</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอภาพของพระอาทิตย์ตกท่ามกลางหมอกหนาเพื่อสื่อความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ ไม่มีสิ่งใดในโลกที่ใหญ่ค้ำฟ้า เปรียบได้กับดวงอาทิตย์ที่ร้อนแรง ยังถูกหมอกบางๆบดบังได้

7. การใช้คำถาม วิธีนี้ผู้เขียนมีเจตนาจะตั้งเป็นคำถามให้ผู้อ่านขบคิด โดยใช้ประโยคคำถามหรือประโยคบอกเล่าที่มีเครื่องหมายปรัศนีย์ต่อท้าย การตั้งชื่อเรื่องโดยวิธีนี้ ได้แก่

<u>พรุโต๊ะแดง – ป่าขี้เหร่?</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องของพรุโต๊ะแดงป่าขี้เหร่ที่ผู้เขียนขยายความไว้พร้อมกับใส่เครื่องหมายปรัศนี กระตุ้นให้ผู้อ่านหาคำตอบจากเรื่องว่า พรุโต๊ะแดงเป็นป่าขี้เหร่เพราะอะไร จริงหรือไม่

✓ <u>ชีวิตคือมายา?</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ ชีวิตคือมายาแต่ผู้เขียนใส่ปรัศนีไว้เพื่อท้าทายให้ผู้อ่านหาคำตอบจากเรื่องว่าจริงหรือไม่

<u>พลายมงคล "ผู้อาภัพ" โศกนาฏกรรมหรืออาถรรพ์ "ช้างของขวัญ" ?</u> เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเรื่องของ ช้างพลายชื่อมงคล ผู้เขียนนำเสนอให้เห็นว่าการให้ของขวัญเป็นช้างทำให้เกิดเหตุการณ์น่าสลดใจ ซึ่งจะดูว่าเป็นโศกนาฏกรรมหรืออาถรรพ์ก็แล้วแต่ผู้อ่านจะคิด

✓<u>หรือจะเหลือแต่เพียงภาพ?</u> เป็นชื่อสารคดีที่ผู้เขียนเสนอเรื่องราวของการอนุรักษ์ทะเล และได้บันทึกภาพไว้แล้วจึงตั้งเป็นคำถามที่ผู้เขียนก็ไม่แน่ใจในคำตอบนั้น

<u>จากจูราสสิกปาร์คถึงเจ้าพระยา อีกสักกี่บทเรียนจึงเจ็บจำ</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่อง คือสิ่งที่สูญเสียไปแล้ว เหมือนกับเรื่องจูราสสิกปาร์คซึ่ง เป็นภาพยนตร์เกี่ยวกับไดโนเสาร์ซึ่งสูญพันธุ์ไปแล้ว แต่ยังมีคนเสียดายต้องการจะรักษาไดโนเสาร์เหล่านั้นไว้ ผู้เขียนจึงนำมาเปรียบเทียบแม่น้ำเจ้าพระยา ที่เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมอยู่ในขณะนี้ และผู้เขียนเสนอแนะว่าจะต้องให้สูญเสียอีกมากเท่าไรจึงจะรู้จักรักษา

8. การใช้คำที่มีความหมายขัดแย้ง วิธีนี้ผู้เขียนจะสร้างความฉงนให้แก่ผู้อ่าน โดยนำคำที่มีความหมายขัดแย้งหรืออาจจะตรงข้ามกันมาเข้าคู่กันเพื่อสร้างความสงสัยใคร่รู้แก่ผู้อ่าน การตั้งชื่อเรื่องโดยวิธีนี้ ได้แก่

√ <u>ชัยชนะของผู้แพ้</u> นำคำว่า "ชัยชนะ" กับ "แพ้" ซึ่งเป็นคำตรงข้ามกันมาเข้าคู่กัน ชวนให้สงสัยว่าเมื่อเป็นผู้แพ้ทำไมจึงมีชัยชนะ

√<u>บาปในรอยบุญ</u> เรื่องนี้นำคำว่า "บาป" กับ "รอยบุญ" ซึ่งเป็นคำตรงข้ามมาเข้าคู่กันชวนให้สงสัยว่าการทำบุญทำไมจึงมีบาปมาปะปนอยู่

<u>แง่งามในความเหงา</u> โดยปกติอารมณ์ "เหงา" ไม่น่าจะเข้าคู่กับความรู้สึก "งาม" ได้ ผู้เขียนกำลังสร้างสิ่งที่ชวนให้ฉงนว่าในอารมณ์เหงาจะมีความงามเกิดขึ้นได้อย่างไร

<u>"ปราชัย" อัน "เริงรื่น"</u> "ปราชัย" คือการพ่ายแพ้ น่าจะก่อให้เกิดความรู้สึกสูญเสีย แต่ผู้เขียนนำมาจับคู่กับคำว่า "รื่นเริง" ก็ทำให้เกิดความสงสัยว่าจะมีความพ่ายแพ้อะไรที่จะนำมาซึ่งความรื่นเริง

<u>เอกภาพบนความต่าง</u> "เอกภาพ" คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่น่าจะมาคู่กับความต่างได้ ชื่อนี้จึงชวนฉงนว่าในความต่างจะเกิดเอกภาพได้อย่างไร

<u>คำนึงแห่ง "รอยฉี่" บนผืนทราย</u> เป็นชื่อสารคดีที่ชวนให้ผู้อ่านสงสัยว่าการปลดปล่อยของเสีย "ฉี่" ออกจากร่างกายจะเป็นสิ่งที่ควรแก่การคำนึงได้อย่างไร

<u>เพลิงธรรมที่ไซ่ง่อน 2506</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเรื่องราวที่เกิดในเมืองไซ่ง่อน เมื่อปี 2506 ซึ่งมีพระสงฆ์ในพุทธศาสนาเผาตัวเองตายเพื่อประท้วงรัฐบาล ดังที่ผู้เขียนขยายความด้วยคำสั้นแต่กินความมากว่า "เพลิงธรรม"

9. การใช้ภาษาสัญลักษณ์ คือการตั้งชื่อเรื่องที่มีความหมายแฝงเชิงสัญลักษณ์ ต้องอาศัยการตีความจึงจะเข้าใจ

<u>นิราศรามัญ ตำนานตะเลงพ่าย "เมื่อพญาหงส์" สิ้นพสุธาจะถลาลง</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องที่เสนอเรื่องราวของชนชาติมอญ ที่มีหงส์เป็นสัญลักษณ์ แต่เมื่อพ่ายแพ้พม่าในการทำสงครามมอญจึงเป็นเพียงพลเมืองชั้นสอง

√<u>นางงามสันติภาพ</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ สันติภาพเมื่อปรากฏในสถานที่แห่งใดก็ตามสถานที่นั้นจะเป็นที่ที่สวยงามที่สุด ผู้เขียนจึงยกย่องให้สันติภาพเป็นนางงาม

<u>หยาดน้ำตาเทวาลัย บันทายสรี</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับปราสาทบันทายสรี ส่วนขยายหน้าชื่อเรื่องบ่งบอกผู้เขียนตั้งใจจะเสนอเรื่องที่สร้างความเสียหายให้กับเทวาลัยแห่งนี้ จนเทวาลัยยังต้องหลั่งน้ำตา

<u>"ตะวันตก" ที่ "ตะวันออก" ณ ตึกใหญ่ท่านเจ้าคุณ</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของตึกแห่งหนึ่งในโรงพยาบาลปราจีนบุรีที่เรียกว่าตึกใหญ่ท่านเจ้าคุณ โดยให้ส่วนขยายต้องตีความอีกทีหนึ่งว่า "ตะวันตก" หมายถึง รูปแบบสถาปัตยกรรมของตึก ส่วน "ตะวันออก" หมายถึง สภาพภูมิประเทศและที่ตั้ง

<u>วิถีนายอินทร์ที่ปางอุ๋ง</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเรื่องราวของเจ้าหน้าที่โครงการหลวงที่ปางอุ๋ง ส่วนขยายหน้าสถานที่ทำให้ทราบว่าผู้คนที่นี่เกี่ยวข้องกับวิถีนายอินทร์ ซึ่งมาจากบทพระราชนิพนธ์แปลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวชื่อ นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ

<u>โอ้...แม่กระดังงาลนไฟไซ่ง่อน</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเกี่ยวกับเมืองไซ่ง่อน ส่วนขยายหน้าชื่อสถานที่เป็นการเปรียบเปรยว่าไซ่ง่อนเหมือนกระดังงาลนไฟคือ เป็นเมืองที่เคยเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสจึงมีการวางผังเมืองที่สวยงาม รวมทั้งมีวัฒนธรรมหลายอย่างที่ได้รับอิทธิพลจากฝรั่งเศส

<u>องุ่นเปรี้ยวที่เกาะสุรินทร์</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง เรื่องราวของสิ่งแวดล้อมทางทะเลที่หมู่เกาะสุรินทร์ที่สวยงามน่าชมและสมควรที่จะได้รับการอนุรักษ์ไว้ ในเรื่องผู้เขียนเดินทางไปกับคณะดำน้ำที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรันทร์ แต่ผู้เขียนว่ายน้ำไม่เป็นความงดงามใต้น้ำจึงเปรียบเสมือนองุ่นเปรี้ยวสำหรับผู้เขียน

<u>กระบี่อยู่ที่ใจในวิถีชาวน้ำเว้</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง ชาวน้ำในเมืองเว้ประเทศเวียดนาม ถูกคนเวียดนามที่อาศัยอยู่บนบกรังเกียจเพราะถือความคติลัทธิขงจื๊อ ว่าคนที่มีชีวิตอยู่ไม่มีบ้านคุ้มหัว และตายไปไม่มีแผ่นดินกลบหน้าเป็นคนอาภัพ แต่ชาวน้ำก็ถือว่าเมื่อใดที่คนบนบกต้องการข้ามฝั่งก็ต้องอาศัยเรือของพวกตน จึงเรียกว่ากระบี่อยู่ที่ใจ คือการอยู่แบบสำนึกในคุณค่าของตน แม้จะถูกเหยียดว่าเป็นพลเมืองชั้นสองก็ตาม

10. การตั้งชื่อเป็นปริศนา หมายถึง การตั้งชื่อเรื่องที่ไม่สามารถเข้าใจได้เลยว่าผู้เขียนต้องการสื่ออะไร จะเข้าใจได้ก็ต่อเมื่ออ่านเนื้อหาเท่านั้น

<u>คน "กิด – จะ – กำ"</u> "กิด – จะ – กำ" หมายถึงกิจกรรม ชื่อเรื่องนี้ไม่สื่อความ ต้องอ่านเรื่องจึงจะเข้าใจว่า หมายถึงประโยชน์จากการทำกิจกรรมสมัยเป็นนิสิตของผู้เขียนเอง

<u>งามอย่างมีคุณค่า ที่ป่ามหัศจรรย์</u> เป็นชื่อสารคดีที่ต้องอ่านเรื่องจึงจะเข้าใจว่างามและมีคุณค่าและป่ามหัศจรรย์นั้นหมายถึงอะไร

<u>ทางเลือกของกระดุมเงิน</u> เป็นสารคดีที่ต้องอ่านทั้งเรื่องจึงจะเข้าใจว่า คนเราสามารถเลือกที่อยู่และเวลาที่เหมาะสมให้กับตนเองเพื่อให้ดูดีได้

<u>บาปที่ไถ่ถอน</u> เป็นสารคดีที่ต้องอ่านทั้งเรื่องจึงจะเข้าใจว่า ผู้เขียนได้ถ่ายภาพช้างพลายเชือกหนึ่งที่สวยงามมากแล้วรู้สึกสบายใจว่า ท่ามกลางสถานการณ์ที่ช้างกำลังเดือดร้อนนี้ ตนเองยังสามารถถ่ายภาพเพื่อสื่อความสวยงามและยิ่งใหญ่ของสัตว์สำคัญประเภทนี้ไว้ได้ และได้ใช้เพื่อกระตุ้นให้คนหันมาเอาใจใส่ช้างมากขึ้น นับเป็นการไถ่บาปที่มนุษย์ได้กระทำกับช้าง

<u>คำถามจากถนนสวย</u> เป็นชื่อสารคดีที่ต้องอ่านทั้งเรื่องจึงจะเข้าใจว่า จังหวัดสุพรรณบุรีเจริญกว่าหลายจังหวัดในประเทศไทยเพราะ คุณบรรหาร ศิลปอาชาส.ส.จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ทุ่มงบประมาณลงไปที่จังหวัดของตนเองเมื่อสมัยเป็นนายกรัฐมนตรี

<u>เวลาของคุณย่า</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเวลาของหญิงสูงอายุคนหนึ่ง ที่อาจใช้เวลาของเธอทำกิจกรรมต่างๆมากมายหรืออาจใช้เวลาไปในทางอื่นก็ได้

<u>เธอ</u> เป็นชื่อสารคดีที่ใช้สรรพนามคำเดียวตั้งชื่อ "เธอ" ไม่อาจเข้าใจได้ต้องอ่านจึงทราบว่า ผู้หญิงคนหนึ่งที่ผู้เขียนใช้เป็นแบบในการถ่ายภาพมาประกอบสารคดี แต่ชื่อนี้สามารถตีความได้หลากหลายผู้อ่านแต่ละคนอาจตีความได้แตกต่างกัน ชื่อเรื่องนี้จึงสร้างความสนใจให้ผู้อ่านอยากติดตามเรื่องราวต่อไป

<u>'วันนี้ที่รอคอย' เงาอดีตรัฐไทแดนอาถรรพ์ (1) และ (2)</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของรัฐไทกลุ่มต่างๆ โดยเชื่อมโยงกับละครโทรทัศน์เรื่อง "วันนี้ที่รอคอย" ซึ่งเป็นเรื่องที่อาศัยฉากของรัฐไท ส่วนขยาย "แดนอาถรรพ์" ท้ายสถานที่ทำให้ดูลึกลับ ส่วนเงาอดีตหน้าสถานที่ แสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์

<u>ลักแซมเบิร์ก ร่างกายฉันคือแม่น้ำ คือป่าไม้ คือขุนเขา</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของลักแซมเบิร์ก แต่ส่วนขยายท้านสถานที่เป็นประโยคที่ชวนฉงนว่าเหตุใดร่างกายฉันคือแม่น้ำ คือป่าไม้ คือขุนเขา ซึ่งผู้อ่านต้องอ่านทั้งเรื่องจึงจะเข้าใจว่าหมายถึง ความใส่ใจในสิ่งแวดล้อมของคนลักแซมเบิร์ก

<u>วิถีคนกล้ากลางป่าขุนปิง (เมื่อข้าพเจ้าเผชิญหน้ากับนักรบขุนส่า)</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในป่าที่เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำปิง และผู้เขียนได้พบกับทหารของขุนส่า ดังประโยคที่ขยายความไว้ในวงเล็บตอนท้ายของชื่อเรื่อง นอกจากนั้นคำว่า วิถีคนกล้า ผู้เขียนนำมาจากชื่อนวนิยายขนาดสั้นของมาลา คำจันทร์ ซึ่งเป็นเรื่องราวของชาวเขากลุ่มหนึ่งเกี่ยวกับค่านิยมความเป็นคนกล้าที่ถูกสังคมกำหนด การเชื่อมโยงทั้งหมดจะเข้าใจได้ต่อเมื่ออ่านตลอดเรื่อง

<u>"ส้วม" สิบสองปันนา</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่สิบสองปันนา โดยให้มีจุดเน้นที่ "ส้วม" ที่หมายถึงห้องนอน ซึ่งจะเข้าใจได้ต่อเมื่ออ่านเนื้อเรื่อง

<u>"เมืองโบราณ" เข็มทิศและวิสัยทัศน์</u> เป็นชื่อสารคดีที่ต้องอ่านทั้งเรื่องจึงจะเข้าใจว่า ผู้เขียนได้ชื่นชมเจ้าของเมืองโบราณว่าเป็นคนรวยที่รู้จักใช้เงินอย่างมีประโยชน์ ในการสร้างเมืองโบราณสะท้อนให้เห็นวิสัยทัศน์ของเจ้าของเมืองโบราณ ซึ่งได้แสดงไว้ในคำว่า เข็มทิศ และวิสัยทัศน์ ท้ายชื่อเรื่อง

<u>รักเก่าที่บ้านเกิด "ศรีประจันต์"</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของอำเภอศรีประจันต์ ได้แสดงไว้ในส่วนขยายหน้าสถานที่ว่าเป็นเรื่องของความรักในอำเภอศรีประจันต์ โดยนำเสนอผ่านบุคคลสองคนที่มีบ้านเกิดอยู่ที่จังหวัดสุพรรณบุรี

<u>ดอกไม้ สายน้ำ ความดี บนเส้นทาง 108</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปเรื่องราวเกี่ยวกับการเดินทางบนเส้นทางหมายเลข 108 ที่ผู้เขียนได้พบทั้งดอกไม้ สายน้ำ และความดี ต้องอ่านตลอดทั้งเรื่องจึงจะเข้าใจ

<u>ชายชรากับป่วงกรรมและคำสาป</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของชายชราคนหนึ่งที่ตกอยู่ในป่วงกรรมและต้องคำสาปคือ ผู้นำเขมรแดงที่เข่นฆ่าประชาชนชาวกัมพูชาไปมากมายที่ทุ่งสังหาร จึงต้องใช้ชีวิตอย่างทรมานในบั้นปลาย เหมือนถูกสาปและเพื่อเป็นการชดใช้กรรม

<u>แอนเน่...เจ้ามิ่ง...สวรรค์เบี่ยงที่หลวงพระบาง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของแอนเน่และเจ้ามิ่งชาวหลวงพระบางที่เคยมีชีวิตสุขสบาย คำว่า "สวรรค์เบี่ยง" หมายถึงความสุขสบายที่เคยมีนั้นปัจจุบันไม่มีแล้ว

<u>มนต์รักดุ๋ยดุ่ย</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง เรื่องของว่าวดุ๋ยดุ่ย ซึ่งในสมัยก่อนหนุ่ม-สาวใช้เป็นเครื่องมือในการจีบกัน

<u>ฝันดี – ฝันเด่น</u> ชื่อสารคดีนี้หมายถึง ผู้เขียนคิดฝันว่าอยากให้กรุงเทพฯเป็นเมืองที่น่าอยู่ปราศจากมลพิษ การคมนาคมสะดวกสบาย โดยเสนอสารคดีในรูปแบบของความฝันของผู้เขียน

<u>"โยนบัว" อย่ามัวโยนกลอง</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องที่เสนอเรื่องเกี่ยวกับประเพณีรับบัวพร้อมไปกับการเสนอความคิดว่า นักการเมืองไม่ควรเกี่ยงกันทำงาน หรือโยนความผิดให้ผู้อื่น

<u>"ดอกไม้ใส่บาตร" กับคำถามของฝรั่งช่างทึ่ง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องเกี่ยวกับประเพณีตักบาตรดอกไม้ เชื่อมโยงกับคำถามของฝรั่งช่างทึ่งว่าการตักบาตรดอกไม้ เป็นการขอขมาที่ชาวพุทธล่วงเกินพุทธศาสนา แล้วมีหรือไม่ประเพณีที่พระสงฆ์จะขอขมาเมื่อล่วงเกินพระพุทธและพุทธศาสนา

<u>วันโดลา</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเรื่องราวของความต้องการเงินดอลล่าร์สหรัฐของคนในกลุ่มประเทศอินโดจีน ที่มักจะพูดคำว่า "วันโดลา" เมื่อต้องการขอเงิน ดอลล่าร์จากนักท่องเที่ยว

<u>คำให้การของชาวเวนิสตะวันออก</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเรื่องราวของความเปลี่ยนแปลงของลำคลองในกรุงเทพฯ ที่มีน้ำเน่าเสีย ซึ่งในอดีตกรุงเทพฯเคยได้ชื่อว่าเป็นเวนิสตะวันออก

<u>ข้ารู้...ข้าจะแพ้ ฝันร้ายของสายน้ำ...ปกากะญอ</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเรื่องราวของสานน้ำที่เกิดความเปลี่ยนแปลง เน่าเสียเพราะฝีมือมนุษย์

<u>ปีทองอันแสนสุขที่ไม่อาจหวนคืน</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเกี่ยวกับปีที่มีความสุขซึ่งผ่านพ้นไปแล้วไม่สามารถเรียกกลับคืนมาได้ ส่วนจะเป็นปีใดต้องอ่านจากเรื่อง

11. การใช้ภาษาต่างประเทศ หมายถึง การตั้งชื่อเรื่องโดยมีชื่อภาษาต่างประเทศที่ผู้เขียนไปเยือนมาปะปนอยู่ การตั้งชื่อเรื่องวิธีนี้ ได้แก่

ฮักแพง...ฮักหลายๆ ชื่อสารคดีนี้หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับลาวเป็นความสัมพันธ์แบบบ้านพี่เมืองน้องที่รักกันและพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ ฮักแพงเป็นภาษาลาวแปลว่ารักมากๆ

✓มินกะละบา เมียนม่าร์ 2538 เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเกี่ยวกับประเทศพม่า ในปีพ.ศ. 2538 ตามตัวเลขพ.ศ.ที่เขียนไว้ท้ายชื่อสารคดี ส่วนมินกะละบาที่ใส่ไว้หน้าเมียนม่าร์นั้นเป็นภาษาพม่าหมายถึงสวัสดี

เปลือยสังคมนิยมญวน...ญวน ยุค Wind of Change เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องที่นำเสนอเกี่ยวกับประเทศเวียดนามหลังการเปลี่ยนแปลง คำว่า Wind of change เป็นการเชื่อมโยงกับเพลงซึ่งนำเสนอความเปลี่ยนแปลงภายหลังสงคราม

ซินจ่าว เวียดนาม (เปลือยสังคมนิยมญวน...ญวน – ภาคต่อมา) เป็นชื่อสารคดีที่มีลักษณะผสมระหว่างการตั้งชื่อตามสถานที่ ส่วนในวงเล็บเป็นการตั้งชื่อตามสาระสำคัญของเรื่อง

✓Good To See You Again, VIETNAM เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของประเทศเวียดนาม ซึ่งผู้เขียนได้มีโอกาสเดินทางไปอีกครั้ง โดยขยายความเป็นภาษาอังกฤษว่า Good To See You Again

โอล่ะ โทเลโด อยุธยาแดนสเปน เป็นชื่อสารคดีที่เกี่ยวกับเมืองโทเลโด ซึ่งเป็นเมืองที่มีลักษณะคล้ายอยุธยาของไทย ตามวลีที่ได้ขยายความไว้ท้ายชื่อสถานที่ ส่วนโอล่ะ ซึ่งขยายความไว้หน้าสถานที่เป็นคำภาษาสเปน หมายถึง สวัสดี

ไขขัวมิดตะพาบ ไต่สะพานข้ามดาว เบิ่ง 'LAOS AFTER THE BRIDGE' เป็นชื่อสารคดีที่เล่าถึงการเดินทางสู่ประเทศลาวโดยผ่านทางสะพานมิตรภาพ ผู้เขียนใช้คำภาษาลาว ขัวมิดตะพาบ ก็คือ สะพานมิตรภาพ ไข ก็คือ เปิดเผย วลีสะพานข้ามดาวที่ขยายเป็นโวหารเปรียบเทียบกับการนำความเจริญไปสู่ลาวด้วยสะพานนี้ ส่วนเบิ่งก็คือ ดู ภาษาอังกฤษที่ใช้ก็คือดูลาวหลังจากสร้างสะพานเสร็จ

กูยตำแร็ย คนเลี้ยงช้าง รอยอดีตที่ผุกร่อนตามกาลเวลา เป็นชื่อสารคดีที่เกี่ยวกับคนเลี้ยงช้างที่จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งกำลังประสบปัญหามากมายจนคนเลี้ยงช้างลดจำนวนลงอย่างมาก

น้ำโขงยังบ่ทันแห้งเหือด อย่าตัดขาดสะพานรัก เป็นชื่อสารคดีนำมาจากคำกล่าวที่เป็นภาษาลาว คือ ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – ลาว โดยตั้งใจจะหมายถึงให้คนไทยและคนลาวรักใคร่ปรองดองและมีน้ำใจต่อกันเหมือนน้ำในแม่น้ำโขงที่มีมากมาย

พลิกปูมคนกล้าลุ่มลำมูล "ปะชิกูย – อะจึง" ตันตำนานลูกผู้ชายหลังช้าง เป็นชื่อสารคดีที่นำชื่อพิธีกรรมซึ่งเป็นภาษากูยมาใช้ขยายความคิดสำคัญของเรื่องคือคนเลี้ยงช้างบริเวณแม่น้ำมูล ซึ่งเป็นตำนานเล่าขานกันมานาน

12. การตั้งชื่อตามเส้นทางการเดินทาง การตั้งชื่อวิธีนี้จะอาศัยเส้นทางการเดินทางเป็นหลัก มีทั้งบอกเส้นทางต้นทางปลายทางตรงๆ และมีทั้งเพิ่มส่วนขยายแสดงอารมณ์ความรู้สึก การตั้งชื่อเรื่องวิธีนี้ ได้แก่

<u>จากฮานอยถึงเดียนเบียนฟู เปิดประตูเวียดนามยามสันติภาพ</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของเมืองฮานอยและเมืองเดียนเบียนฟูตามที่ผู้เขียนมีโอกาสเดินทางไปเยือน ส่วนขยายท้ายชื่อสถานที่ว่า "ยามสันติภาพ" หมายถึง เหตุการณ์ในเวียดนามปลอดจากศึกสงคราม

<u>สู่แดน "เทวาลัย" และ "คชสาร" เปิดตำนานสัญจรอีสานใต้</u> เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอการเดินทางท่องเที่ยวภาคอีสานตอนใต้ จากวลีขยายของชื่อสถานที่ทำให้ทราบว่าดินแดนนี้เป็นดินแดนแห่งเทวาลัยและช้าง และเป็นตำนานสัญจร คือ การเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาของแหล่งอารยธรรมอันงดงาม เพื่อเป็นประโยชน์ในการท่องเที่ยวอีสานตอนใต้

<u>ซอกแซกมาดริด ซอกมุมที่ทัวร์ไม่พาเที่ยว</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการเที่ยวเมืองมาดริด ในที่ที่ไม่มีอยู่ในรายการทัวร์ของบริษัททัวร์ต่างๆ

<u>ล่องอิระวดี สู่ 'อมระปุระ' อมตนคร</u> เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเส้นทางการเดินทางล่องแม่น้ำอิระวดี โดยมีจุดหมายปลายทางอยู่ที่เมืองอมระปุระ จากคำขยายของท้ายเส้นทางทำให้คิดว่าเมืองอมระปุระมีสภาพเป็นเมืองที่ยังไม่ตาย ผู้เขียนจึงเรียกเมืองนี้ว่า "อมตนคร"

<u>ศุกร์ 13 บนทางเลข 13 สู่ดินแดนสี่พันดอน (1) และ (2)</u> เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเส้นทางเดินทางบนถนนหมายเลข 13 มุ่งสู่ดินแดนสี่พันดอน จากคำขยายหน้าเส้นทางทำให้ทราบว่าเป็นการเดินทางวันศุกร์ที่ 13

<u>ขี่ "กำปั่นเหาะ" เกาะ "นายรำคาญ" ตาม "คึกฤทธิ์" ไป "ถกเขมร"</u> เป็นชื่อสารคดีเกี่ยวกับประเทศกัมพูชา จากส่วนขยายของชื่อเรื่องทำให้ทราบว่า เป็นการเล่าเรื่องเปรียบเทียบการเดินทางไปกัมพูชาของผู้เขียน กับการเดินทางไปประเทศกัมพูชาของมรว.คึกฤทธิ์ ปราโมชในเรื่องถกเขมร

<u>ท่องแดนเจดีย์ไพรใน "พุกามประเทศ"</u> เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยวประเทศพม่า ที่มุ่งเน้นให้ผู้อ่านเห็นว่าประเทศพม่าเป็นประเทศที่มีเจดีย์อยู่มากมาย จนได้ชื่อว่าเป็นแดนเจดีย์

<u>ปางกระโดน – ซับสีดอ</u> เป็นชื่อสารคดีที่บอกตรงไปตรงมาว่าเล่าเส้นทางการเดินทางจากปางกระโดนสู่ซับสีดอ

<u>ล่องแม่แตงสู่แก่งกื้ด</u> เป็นชื่อสารคดีที่บอกตรงไปตรงมาเล่าเรื่องเกี่ยวกับการล่องลำน้ำแม่แตง มุ่งหน้าสู่แกงกื้ด

<u>ลุยมาดริด หมายพิชิตแมลงวันสเปน ตอนที่ 1 และตอนที่ 2</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวการเดินทางท่องเที่ยวในเมืองเมดริดประเทศสเปน เพื่อตามหาแมลงวันสเปนตามที่เล่าลือกันว่าเป็นยาปลุกกำหนัดอย่างหนึ่ง

<u>เที่ยวผับโรบินฮู้ด หลงเสน่ห์อิฐเปลือยเมืองสเปน</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องการเดินเที่ยวผับหลายแห่งในประเทศสเปนที่มีลักษณะเป็นอิฐเปลือย ส่วนโรบินฮู้ดคือฉายาเดิมของผู้ที่เคยอาศัยอยู่ในสถานที่ดังกล่าว

<u>ต้นส้มแสนรักบนเส้นทาง 107</u> เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเรื่องของต้นส้มที่อยู่บนถนนสาย 107 ของประเทศไทย คำว่าต้นส้มแสนรักนี้ ผู้เขียนนำมาจากชื่อนวนิยายแปล "ต้นส้มแสนรัก" แปลเป็นไทยโดย มัทนี เกษกมล ซึ่งเป็นวรรณกรรมเยาวชนที่มีเนื้อหาประทับใจทุกคนที่ได้อ่าน

<u>ล่องแพแม่แจ่ม แด่วิญญาณอันยิ่งใหญ่ "ฟลายอิ้ง ฮอล์ค"</u> เป็นสารคดีที่เล่าเรื่องการเดินทางล่องแพที่แม่แจ่ม ส่วนขยายของชื่อเรื่องเร้าความสนใจของผู้อ่านให้อยากทราบว่าวิญญาณอันยิ่งใหญ่ของฟลายอิ้ง ฮอล์คหมายถึงอะไร ซึ่งผู้อ่านจะได้ทราบหลังจากที่อ่านเรื่องจบแล้วว่า วิญญาณอันยิ่งใหญ่ "ฟลายอิ้ง ฮอล์ค" มีที่มาจากนักรบอินเดียนแดงเผ่าหนึ่งซึ่งมีความเชื่อว่าถ้าวิญญานอันยิ่งใหญ่ต้องการให้มนุษย์อยู่ที่เดียวตลอดชีวิตท่านก็คงให้โลกนี้หยุดหมุน

<u>เพียงความทรงจำบนเส้นทางหางดง – สะเมิง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เล่าเส้นทางการเดินทางจากอำเภอหางดงสู่อำเภอสะเมิง วลีเพียงความทรงจำที่ผู้เขียนขยายความไว้หน้าเส้นทางการเดินทางหมายถึง การเดินทางไปเยือนแล้วนำเพียงแค่ความทรงจำเกี่ยวกับสถานที่นั้นกลับมา ไม่นำสิ่งดี ๆของที่นั่นกลับมาทำลายให้มัวหมอง

13. การใช้วลีหรือประโยคไม่จบความ วิธีนี้เป็นวิธีของการสร้างประโยคไม่จบความคือปรากฏเฉพาะวลีที่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นความคิดสำคัญของเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องวิธีนี้ ได้แก่

<u>แฮปปี้เบิร์ธเดย์...จุ๋ม – จิ๋ม</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวของงานวันคล้ายวันเกิดของช้างแฝดจุ๋ม – จิ๋ม

<u>กำไลต้นหญ้าแด่มหากัลยาณมิตร ณ ... ดอยอ่างขาง</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องที่เสนอเรื่องเกี่ยวกับกำไลต้นหญ้า โดยขยายความว่ากำไลต้นหญ้านี้เป็นของที่มีไว้สำหรับมหากัลยาณมิตร กำไลที่กล่าวถึงนี้มีอยู่ที่ดอยอ่างขาง

<u>23 วัน ในดินแดนแห่งทะเลและแม่น้ำ</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือการดำรงชีวิต 23 วันในดินแดนแห่งทะเลและแม่น้ำคือประเทศเวียดนามนั่นเอง

<u>ก่อนเหลือเพียงรอยจำ...คล้องช้างตำราหลวง</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความจากสาระสำคัญของเรื่องที่เสนอการคล้องช้างตำราหลวง วลีที่ขยายความทำให้ทราบว่าการคล้องช้างตำราหลวงนี้ใกล้จะสูญหายไปจากเมืองไทย

<u>คืนความทรงจำแด่สายน้ำอันเป็นนิรันดร์</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดสำคัญของเรื่องคือ การนึกถึงบุญคุณของแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีต่อคนไทยมาเป็นเวลานาน

<u>บัลเลย์ชีวิตของลูกผู้ชายแห่งสายน้ำ "อินเล"</u> เป็นชื่อสารคดีที่หมายถึงลูกผู้ชายชาวอินเลที่ใช้ชีวิตอยู่ในทะเลสาบอินเล คนเหล่านี้ใช้เท้าพายเรือจึงดูเหมือนกับว่ากำลังเต้นบัลเลย์อยู่ ทั้งๆที่กำลังทำมาหากินต่อสู้ชีวิต

<u>ขุนเขา สายน้ำ ความลับ ใต้ทะเลสาบแม่ปิง</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวในอดีตที่ปัจจุบันนี้กลายเป็นทะเลสาบแม่ปิง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือถูกฝังอยู่ใต้ทะเลสาบแม่ปิงนั่นเอง เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับภูเขาและสายน้ำที่เป็นความลับอยู่ใต้ทะเลสาบแห่งนั้น ดังกลุ่มคำที่ขยายไว้ส่วนต้นของชื่อสถานที่

<u>มิติแห่งลำโขง (1)</u> และ <u>มิติแห่งลำโขง (2)</u> เป็นสารคดี 2 เรื่องที่กล่าวถึงสิ่งเดียวกัน คือ นำเสนอเรื่องราวของลำน้ำโขง เกี่ยวกับความสำคัญของแม่น้ำสายนี้ที่หล่อเลี้ยงชีวิตคนมากมาย และมีเรื่องราวที่เป็นประวัติศาสตร์เกิดขึ้นมากมายสองฝั่งโขง คำว่า "มิติ"ที่ใช้ขยายก็หมายถึง หลายด้านหลายมุมของลำน้ำโขงที่ไม่ใช่เพียงเห็นด้วยตาเท่านั้น

<u>คำขอโทษที่ทะเลสาบอินเล</u> เป็นสารคดีที่เสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่ทะเลสาบอินเล ประเทศพม่าซึ่งเกิดความเข้าใจผิดระหว่างผู้เขียนกับชาวพม่าคนหนึ่งที่ร่วมเดินทางไปด้วย และทำให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยว่าคำขอโทษมาเกี่ยวข้องได้อย่างไร จึงนับว่าคำขยายความของชื่อสถานที่เร้าความสนใจของผู้อ่านให้อยากอ่านเรื่องราวต่อไป

<u>ความทรงจำที่มัณฑะเลย์</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเรื่องราวที่ผู้เขียนยังคงรำลึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่เมืองมัณฑะเลย์ คือ แรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวพม่าที่มีต่อพระพุทธศาสนา จากการขยายความของผู้เขียนยังทำให้ทราบอีกว่าเป็นเรื่องราวที่อยู่ในความทรงจำของผู้เขียน

<u>ความทรงจำใต้ร่มนนทรี</u> เป็นชื่อสารคดีที่เกี่ยวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ซึ่งมีใช้ต้นนนทรีเป็นต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัยและเรื่องราวจะเป็นเรื่องที่อยู่ในความทรงจำของผู้เขียนเมื่อครั้งเป็นนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

<u>คำขอโทษที่ทะเลสาบอินเล</u> เป็นสารคดีที่เสนอที่มาของเหตุการณ์ที่ผู้เขียนอยากจะขอโทษในสิ่งที่เกิดขึ้นที่ทะเลสาบอินเล

<u>คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู</u> เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างทางไปอารู ในคืนเดือนมืด

<u>น้ำบวย – น้ำใจ และนัยยะแห่งปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือน้ำบวย ซึ่งเป็นน้ำดื่มที่บรรจุในหม้อดินเผาพร้อมกระบวยตักน้ำ ซึ่งชาวเหนือจะวางไว้หน้าบ้านให้ผู้สัญจรไปมาได้ดื่มดับกระหาย ถือเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงน้ำใจของคนไทย โดยผู้เขียนได้เชื่อมโยงกับปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย

ปลูกไว้ที่ใจก่อน เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือการต้อนรับนักท่องเที่ยวควรนำเสนอสิ่งที่แสดงตัวตนที่แท้จริงของวัฒนธรรมอันดีงามของตนเอง โดยสร้างสำนึกนี้ให้เกิดขึ้นในใจก่อน แล้วกระแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติไม่ใช่การจัดฉากจะตามมาเอง

คำนึงแห่งวสันตฤดู เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องที่ผู้เขียนเขียนในฤดูฝนแต่จะเป็นความคิดเกี่ยวกับอะไรนั้น สร้างความสนใจให้ผู้อ่านอยากติดตามเรื่องราว

เมื่อพม่าจะมี 'ปีท่องเที่ยว 1996' เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือการที่พม่าจะกำหนดปี 1996 ให้เป็นปีท่องเที่ยว

14. การตั้งชื่อโดยใช้เหตุการณ์เชื่อมโยงไปกับยุคสมัย การตั้งชื่อเรื่องด้วยวิธีนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับเพลงทั้งหมด ได้แก่

ทศวรรษที่ 2480 : เพลงชีวิตยุคบุกเบิก โดยนภา บุญราศรี เป็นชื่อสารคดีที่กล่าวถึงแสงนภา บุญราศรี ซึ่งเป็นนักร้องเพลงชีวิตยุคบุกเบิกในช่วงทศวรรษที่ 2480

พัฒนาการเพลงไทยสากลรากฐานเพลงชีวิตหลัง 2475 เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ พัฒนาการเพลงไทยของสากลอันเป็นรากฐานของเพลงชีวิตในช่วงหลังพ.ศ. 2475

ทศวรรษที่ 2490 : ยุคทองของเพลงชีวิตยิ่งปิดกั้นยิ่งพัฒนา เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดสำคัญของเรื่องว่าเพลงเพื่อชีวิตถูกปิดกั้น ในขณะเดียวกันพัฒนาไปมากกว่าเดิม

15. ตั้งชื่อตามเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องวิธีนี้จะสรุปย่อมาจากเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องวิธีนี้ ได้แก่

สัพเพเหระคดี เบื้องหลังกล้องโลกสลับสี เป็นชื่อสารคดีที่เสนอเบื้องหลังการถ่ายทำสารคดีชุดโลกสลับสี ส่วนขยายที่นำหน้าทำให้ทราบว่าจะนำเสนอเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยหลายๆเรื่องเกี่ยวกับเบื้องหลังนี้

โลกนักดำน้ำ ความตื่นเต้นใต้ทะเลลึก เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการดำน้ำในทะเลลึกของนักดำน้ำ ส่วนขยายข้างท้ายทำให้เกิดความรู้สึกว่าการดำน้ำนั้นเป็นเรื่องน่าตื่นเต้น

ตกปลาทะเลลึก เกมพนันศักดิ์ศรี เป็นชื่อสารคดีที่นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการตกปลาทะเลลึก ส่วนขยายข้างท้ายสื่อให้เห็นว่าการตกปลาเป็นเกมการต่อสู้ที่มีศักดิ์ศรีเป็นเดิมพัน

เปิดกล้องส่องนกที่ภูเขียวกับ 'กมล โกมลผลิน' ศิลปินธรรมชาติ เป็นชื่อสารคดีที่ผู้เขียนเสนอเหตุการณ์ไปส่องกล้องดูนกที่ภูเขียว จากส่วนขยายของชื่อเรื่องทำให้ทราบว่าการดูนกครั้งนี้เดินทางร่วมกับกมล โกมลผลิน ผู้ซึ่งเป็นนักดูนก และวาดภาพนกที่ได้พบเห็นไว้มากมายจึงได้ชื่อว่าเป็นศิลปินธรรมชาติ

ประวัติศาสตร์ไม่ซ้ำรอย...จาก "เครมลิน 1917" ถึง "เขมรินทร์ 1975" การปฏิวัติที่ถูกหักหลัง เป็นสารคดีที่เสนอเหตุการณ์เกี่ยวกับการปฏิวัติที่เครมลินในปี 1917 เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่เมืองเขมรินทร์

ในปี 1975 จากส่วนขยายท้ายชื่อเหตุการณ์สร้างความสนใจให้ผู้อ่านว่าการปฏิวัติที่ถูกหักหลังหมายความว่าอย่างไร

<u>ล่องแพ ท่องไพร กับพรานฉมวก</u> เป็นชื่อสารคดีที่สรุปความคิดจากสาระสำคัญของเรื่องคือ การไปล่องแพในป่าของผู้เขียนซึ่งคนหนึ่งในคณะเดินทางมีความชำนาญในการใช้ฉมวกจับปลา

➢ สรุปลักษณะวิธีการตั้งชื่อเรื่องสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล

1. การตั้งชื่อเรื่องแบบตรงไปตรงมา มีน้อย ธีรภาพ โลหิตกุล จะตั้งชื่อเรื่องตรงไปตรงมาก็ต่อเมื่อเป็นสาระสำคัญที่หนักแน่น การต้องการสื่อกับบุคคล สถานที่ หรือสิ่งนั้นๆโดยตรง แต่เนื่องด้วยการตั้งชื่อเรื่องวิธีนี้ค่อนข้างจะเรียบ และไม่อาจเร้าความสนใจให้ผู้อ่านอยากติดตามอ่าน จึงเป็นวิธีที่ผู้เขียนไม่ค่อยใช้

2. ธีรภาพ โลหิตกุล ได้เล็งเห็นแล้วว่าการตั้งชื่อเรื่องเป็นการกระตุ้นความสนใจจากผู้อ่านเป็นอันดับแรก ดังนั้น เร้าความสนใจของผู้อ่านด้วยการตั้งชื่อเรื่องวิธีการต่างๆ ทั้งการสร้างความขัดแย้งในชื่อเรื่อง เช่น ชัยชนะของผู้แพ้ , บาปในรอยบุญ ฯลฯ การตั้งชื่อยาวๆที่มีความต่อเนื่องกัน เช่น ประวัติศาสตร์ไม่ซ้ำรอย...จาก "เครมลิน 1917" ถึง "เขมรินทร์ 1975" การปฏิวัติที่ถูกหักหลัง , นิราศรามัญ ตำนานตะเลงพ่าย "เมื่อพญาหงส์" สิ้นพสุธาจะถลาลง ฯลฯ ใช้คำแปลกที่ต้องตีความ เช่น วันโดลา , ทานาคา ฯลฯ การใช้บุคลาธิษฐาน เช่น หยาดน้ำตาเทวาลัย บันทายสรี , สมุย : เมื่อทะเลอ่อนล้าฝูงปลาร่ำไห้ ฯลฯ การใช้คำขยายความนั้นล้วนแต่สร้างภาพสร้างอารมณ์ให้ผู้อ่านสนใจใคร่รู้ อยากติดตามอ่านเรื่องทั้งสิ้น

3. ใช้การลำดับความในชื่อเรื่อง นอกจากทำให้ผู้อ่านทราบว่าเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในการเดินทางจากที่ใดสู่ที่ใด เช่น ล่องอิระวดี สู่ 'อมระปุระ' อมตนคร ,ต้นส้มแสนรักบนเส้นทาง 107 ,ปางกระโดน – ซับสีดอ ฯลฯ ยังมีการใช้บันไดคำ กล่าวคือเป็นการลำดับความคิดที่ต่อเนื่อง มีปริศนาที่รอให้ขบคิดแฝงอยู่ เช่น ไขขัวมิดตะพาบ ไต่สะพานข้ามดาว เบิ่ง 'LAOS AFTER THE BRIDGE' , ซอกแซกมาดริด ซอกมุมที่ทัวร์ไม่พาเที่ยว , ราคาแห่งคุณค่า...ทุ่งบัวตอง ดอกฝิ่น กะหล่ำปลี และเขื่อน เป็นต้น

4. การตั้งชื่อเรื่องของธีรภาพ โลหิตกุล มีลักษณะโน้มนำความคิดและนำทางอารมณ์ของผู้อ่านก่อนที่จะอ่านเรื่อง เพราะชื่อเรื่องได้แฝงความความคิดและอารมณ์ที่ผู้เขียนแสดงเป็นนัยไว้ และจะเข้าใจกระจ่างเมื่ออ่านเรื่อง ด้วยวิธีนี้ผู้เขียนจึงสามารถวางแนวให้ผู้อ่านรับสารที่ผู้เขียนต้องการสื่อ ก่อนที่จะเข้าใจตัวสารนั้น

การใช้ภาษา

การใช้ภาษาเป็นวิธีการหนึ่งที่สำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานของนักเขียนให้มีคุณค่า เพราะนักเขียนจะต้องเลือกสรรใช้ถ้อยคำ และนำมาเรียบเรียงเพื่อถ่ายทอดความคิด ความรู้ อารมณ์ความรู้สึกและจินตนาการของตนไปสู่ผู้อ่าน ดังที่วิภา กงกะนันท์ (2522 : 56) ได้กล่าวไว้ว่า ศิลปะการใช้ภาษาหมายถึงความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราว หรือความคิดได้ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้เขียนต้องการ วรรณกรรมใดก็ตามที่สามารถใช้ศิลปะในการใช้ภาษาได้อย่างประณีตไพเราะหรือมีลักษณะเด่นเฉพาะเป็นของตนเอง วรรณกรรมนั้นจะเป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมหรือประสบความสำเร็จมากกว่าวรรณกรรมที่เขียนหรือแต่งขึ้นโดยใช้ภาษาอย่างไม่ระมัดระวัง หรือไม่มีศิลปะในการใช้ภาษาเลย นอกจากนั้น ม.ล.ตุ้ย ชุมสาย (2516 : 25 - 28) ยังได้กล่าวถึงศิลปะในการใช้ภาษาไว้อย่างน่าสนใจอีกว่า ศิลปะการใช้ภาษา หมายถึง การเลือกสรรถ้อยคำมาใช้ในการผูกประโยคให้เกิดความหมายอันแจ่มแจ้งชัดเจน ก่อให้

เกิดประสิทธิผลในการสร้างความสะเทือนอารมณ์ หรือช่วยให้สารที่ผู้ประพันธ์กำหนดไว้ ไปถึงผู้อ่านได้อย่างเพียบพร้อมบริบูรณ์ตามความต้องการ

ศิลปะการใช้ภาษานั้น เป็นความสามารถเฉพาะตัวของบุคคลซึ่งแตกต่างกันออกไป การศึกษาการใช้ภาษาในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ศึกษาเพื่ออธิบายเกี่ยวกับการสร้างอรรถรสในสารคดี การใช้ภาษาเพื่อสื่อความทั้งเนื้อเรื่องและความเพลิดเพลินในการอ่าน ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างทางภาษา ดังนั้นการใช้ภาษาของธีรภาพ โลหิตกุลที่โดดเด่น 3 ด้าน ดังนี้

1. การใช้ภาษาให้ภาพ

การใช้ภาษาให้ภาพ ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้บรรยายโวหาร เพื่อเล่าเรื่องให้ผู้อ่านได้รับรู้ในสิ่งที่ผู้เขียนเห็น ไม่ว่าจะเป็นภาพเหตุการณ์ บรรยากาศ ทัศนียภาพต่างๆที่ผู้เขียนกล่าวถึง ด้วยวิธีการเล่าเรื่องของธีรภาพ โลหิตกุลจะเป็นการให้ภาพที่ผู้อ่านรู้สึกเหมือนว่ากำลังเห็นภาพที่มีแสง สี เสียง และมีการเคลื่อนไหวเสมือนกับภาพนั้นมีชีวิตอยู่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>องุ่นเปรี้ยวที่เกาะสุรินทร์</u> ผู้เขียนพบวิธีการจับปลาที่ทำลายสภาพแวดล้อมที่เกาะสุรินทร์จึงกล่าวถึงวิธีการจับปลาที่ผู้เขียนเคยพบที่เมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว

> วันก่อนไปเห็นชาวบ้านริมฝั่งแม่น้ำคาน ที่เมืองหลวงพระบางในลาว เขามีกลวิธีจับปลาด้วยการเอาเศษกิ่งไม้เล็กๆ รวมไปถึงเศษใบไม้แห้ง ไปสุมๆไว้ชายน้ำแล้วปลาจะค่อยๆมาอาศัย เพราะเข้าใจว่าเป็นกอสวะตามธรรมชาติ ทิ้งไว้สักครึ่งค่อนเดือน ก็เอาแหมาทอดคลุมกอสวะนั้น แล้วค่อยๆหยิบเศษกิ่งไม้ใบไม้ออก ก็จะจับปลาได้ครั้งละมากๆ นับเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สั่งสมประสบการณ์กันมานานหลายชั่วอายุคน โดยไม่เป็นการทำลายวงจรธรรมชาติ และก็ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ใครได้ปลามาก็เอาไปแบ่งปันกันกินตามประสาชาวบ้าน (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 65)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่าการบรรยายภาพของธีรภาพนั้น นอกจากจะทำให้เห็นวิธีการจับปลาที่ชาญฉลาดของชาวบ้านที่หลวงพระบางว่ามีวิธีการอย่างไรแล้ว ยังสื่อให้เห็นว่าชาวบ้านริมฝั่งแม่น้ำคานมีความเป็นอยู่ที่ใกล้ชิดธรรมชาติ เพราะวิธีการจับปลาที่ใช้ไม้ทำลายสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของชาวหลวงพระบางว่ามีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน มีของอะไรก็นำมาแบ่งปันกัน ดังที่ผู้เขียนบรรยายไว้ว่า "ใครได้ปลามาก็เอาไปแบ่งปันกันกินตามประสาชาวบ้าน"

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>แด่...พ่อพลายและความอัปยศ</u> เมื่อผู้เขียนกล่าวถึงนายสัตวแพทย์ปรีชา พวงคำ ประธานมูลนิธิเพื่อนช้าง ที่เคยช่วยชีวิตและรักษาช้างบาดเจ็บมาหลายเชือก ผู้เขียนได้เห็นภาพถ่ายการทำงานของคุณหมอแล้วบรรยายภาพเหล่านั้นไว้ดังนี้

> เห็นภาพคุณหมอในสไลด์ถ่ายเมื่อปี 2524 แล้ว ดูราวกับเป็นหมอทหารกลางสนามรบ เมื่อท่านอาจทนเห็นช้างล้มลงเชือกแล้วเชือกเล่า ท่านก็ทำทุกวิถีทางที่จะพยุงชีวิตพ่อพลายผู้ทำคุณประโยชน์ให้ ออป.มาเหลือคณานับเหล่านั้นไม่ใช่แค่ป้อนข้าวป้อนน้ำให้ช้างทางสายยางทำความสะอาดแผลติดเชื้อที่โคนงาแต่บางเชือกที่เพียบหนักขนาดขี้เยี่ยวไม่ออก ก็ยังมีภาพที่ท่านสู้อุตส่าห์เอามือและแขนที่สวมถุงมือยางขนาดยาว ล้วงเข้าไปทางช่องทวารควักเอาอุจจาระออกมาจนได้ (ธีรภาพ โลหิตกุล. มปพ. : 101)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าวิธีการเล่าของธีรภาพ โลหิตกุลที่มิได้กล่าวโดยรายงานว่าเห็นภาพ

สไลด์ที่มีใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไรเท่านั้น แต่ผู้เขียนสามารถร้อยเรียงภาพสไลด์ต่างๆเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นภาพชีวิตของสัตวแพทย์ผู้ผ่านความสะเทือนใจซึ่งเห็นช้างซึ่งเคยรับใช้ลากซุงให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ต้องบาดเจ็บล้มตายมาครั้งแล้วครั้งเล่า ได้เห็นการอุทิศตัวเองตามความรู้ในวิชาชีพเพื่อต่ออายุให้ช้างเหล่านั้น โดยไม่รังเกียจและไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก ด้วยข้อความเพียงย่อหน้าสั้นๆ ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดบุคลิกภาพของนายสัตวแพทย์ปรีชา พวงคำ และงานที่หนักหนาแต่ต้องอาศัยความเมตตา และความอดทนสูงของท่านให้ผู้อ่านได้เห็นภาพชัดเจน

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเรื่อง <u>เหตุเกิดที่อัฒจันทร์หมายเลข 9</u> ผู้เขียนบรรยายภาพเหตุการณ์งานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่มีประชาชนไทยจากทั่วทุกสารทิศมาชมงาน ดังนี้

> **ยังไม่ทันหกโมงเช้า อัฒจันทร์หมายเลข 9 แออัดไปด้วยช่างภาพทั้งไทยและเทศ พื้นที่ริมฟุตปาธ รอบอัฒจันทร์ไม่มีที่ว่างให้ใครแทรกตัวเข้ามานั่งหรือแม้แต่ยืนได้เลย ไม่มีแม้ช่องทางจะให้ใครที่ปวดฉี่แทรกตัวไปรถสุขาได้อีก ในขณะที่คลื่นคนยังหลั่งไหลเข้ามาระลอกแล้วระลอกเล่า การปะทะคารมระหว่างคุณย่าคุณยายจากบ้านนอกกับคนหนุ่มคนสาวชาวกรุง (ที่คิดว่าบ้านอยู่ใกล้ จะมาเมื่อไหร่ก็ได้) จึงเกิดขึ้นเป็นระยะๆ เมื่อฝ่ายหลังหาว่าฝ่ายแรกนั่งไม่เผื่อแผ่ที่ให้คนข้างหลังบ้าง (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 99 – 100)**

แม้ข้อความข้างต้นจะเป็นบรรยายโวหาร แต่ธีรภาพ โลหิตกุล ก็ใช้โวหารภาพพจน์ที่จะให้การเล่าเรื่องนั้นเป็นไปอย่างมีอรรถรส เห็นภาพของความงดงาม แน่นขนัดและอลหม่าน ด้วยการเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ว่า "ไม่มีช่องทางที่จะให้ใครที่ปวดฉี่แทรกตัวไปสุขาได้" ผู้เขียนเลือกใช้ภาษาพูด "ปวดฉี่" แม้จะไม่สุภาพแต่ก็ให้อรรถรสทางความรู้สึก โดยเปรียบเทียบว่าความแน่นขนัดนั้นถึงจะมีความจำเป็นทางสรีระร่างกายที่จะปลดเปลื้องของเสีย ก็ไม่สามารถจะแทรกผู้คนมากมายไปได้ นอกจากนั้นยังเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ว่าเป็น "คลื่นคน" และใช้บุคลาธิษฐานว่า "หลั่งไหลเข้ามาระลอกแล้วระลอกเล่า" ไม่เพียงแต่ภาพของความแน่นขนัด แออัดยัดเยียดที่เพิ่มทวีขึ้นแล้วยังให้เสียงของการถกเถียงระหว่างคนอกที่มาจากต่างจังหวัดกับหนุ่มสาวที่มาจากในเมืองที่ผู้เขียนดูจะเห็นเป็รเรื่องขบขันมากกว่าจะเอาจริงเอาจังหรือรำคาญ

<u>ตัวอย่างที่ 4</u>

สารคดีเรื่อง <u>อัสดงในหมอกหนาว</u> ผู้เขียนกล่าวถึงความตื่นตัวของคนไทย และคนในประเทศเพื่อนบ้านกับปรากฏการณ์สุริยคราส ในเดือนตุลาคม 2538 ว่า

> **ประเทศเพื่อนบ้านอย่างพม่า ดูเหมือนไม่ยินดียินร้ายกับเรื่องนี้ ที่เขมรก็ดึกดักกัน เฉพาะที่มหาปราสาทนครวัด นครธม จนถึงกับมีการร่ายรำระบำเทพอัปสร เช่นสรวงบูชาราหูอมจันทร์กันเอิกเกริก แต่ชาวเขมรตามชนบททั่วไปยังก้มหน้าก้มตาหาอยู่หากินกันในภาวะที่ยังมีการสู้รบกันประปรายต่อไป ที่ใส่ใจหน่อยก็เอากะละมังใส่น้ำ แล้วดูสุริยคราสจากเงาสะท้อนอันนับเป็นวิธีดูที่คลาสสิค เพราะนี่คือวิธีที่นักดาราศาสตร์แนะนำ ในเงื่อนไขที่ไม่มีแว่นตาดู**
> **สรุปแล้วในภูมิภาคนี้ มีเมืองไทยเราตื่นเต้นเป็นที่สุด ขนาดทีวี.ทุกช่องระดมสรรพกำลังถ่ายทอดกันทุกจุด (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 35)**

ตัวอย่างนี้ธีรภาพ โลหิตกุล ให้ภาพการตอบรับที่กัมพูชาและไทยมีต่อปรากฏการณ์สุริยุปราคาคล้ายคลึงกันและต่างกัน ที่คล้ายกันนั้นคือความตื่นเต้น ที่แตกต่างกันนั้นคือการแสดงอก ผู้เขียนให้ภาพของ

ชาวกัมพูชาที่แสดงออกอย่างเรียบง่ายตามวิถีชีวิตของเขา ไม่ว่าจะเป็นการร่ายรำเทพอัปสรเช่นสรวงบูชาเทพเจ้า หรือใช้กะละมังใส่น้ำดูราหูอมจันทร์ ส่วนภาพของชาวไทยแสดงออกอย่างประเทศที่มีการพัฒนาทางเทคโนโลยีทางการสื่อสารแล้ว คือมีการถ่ายทอดสดในหลาย ๆจุดที่เห็นสุริยุปราคาทางโทรทัศน์ทุกช่อง

<u>ตัวอย่างที่ 5</u>

สารคดีเรื่อง <u>ตะวันใหม่ที่ภูหินร่องกล้า ตอนที่ 1</u> ผู้เขียนเล่าเหตุการณ์ในงานส่งท้ายปีเก่าของชาวมัง ที่บ้านห้วยน้ำไซ อ. นครไทย จ. พิษณุโลก ดังนี้

เมื่อมีคนหนุ่มสองสามคนยกไม้หลักทำจากไม้หนามแหลมริดกิ่งออกแล้วมาผูกติดกับรั้วกลางลานบ้าน ตรงปลายบนมีเชือกทำจากหญ้าคา ควั่นเป็นเชือกเส้นยาวประมาณ 10 เมตร เรียกว่า 'เชิวหว่างเก้ง' (เก้ง – แปลว่าหญ้าคา) ผูกโยงลงมาละพื้นดิน ตรงกลางเส้นเชือกขดเป็นรูปบ่วงขนาดเท่าฝ่ามือ 5 บ่วง ผู้อาวุโสของตระกูลลีคนหนึ่งยืนจับขาไก่ห้อยหัวลงอยู่ตรงเสาไม้หลัก อีกคนหนึ่งยืนถือปลายเชือกเอาไว้
แล้วทันทีที่ผู้เฒ่าเปล่งเสียงร้องเป็นคล้าย ๆ บทสวดภาษามัง พี่น้องตระกูลลีก็พากันร้องเฮ แล้วเดินลอดเชือกบ่วงเป็นวงกลมทวนเข็มนาฬิกา ทุกคนยิ้มแย้มแจ่มใสเดินด้วยท่าทางคึกคักกระฉับกระเฉง ในขณะที่ไก่ตัวอ้วนในมือผู้เฒ่ากำลังถูกเชือดเอาเลือดอาบเสาไม้ และไม้พืนในมือหนุ่มมังอีกคนหนึ่งกำลังถูกไฟเผาลามเลียไปเรื่อย ๆ จนเมื่อแน่ใจว่าทุกคนได้เดินลอดบ่วงกันครบแล้ว ผู้เฒ่าก็ถือไก่ไร้วิญญานตัวนั้นออกมายืนคนละฝั่งกับพี่น้องตระกูลลี เปล่งเสียงร้องเป็นครั้งสุดท้ายแล้วก็โยนไก่ข้ามหัวทุกคนไปทางทิศตะวันตก ซึ่งแสงสุดท้ายของดวงอาทิตย์กำลังลับขอบฟ้าไปอย่างอ้อยอิ่งก็เป็นอันเสร็จพิธีลอดบ่วงในวันสิ้นสุดปีเก่า (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2537 : 19-20)

จากนั้นผู้เขียนได้อธิบายเกี่ยวกับพิธีกรรมนี้ว่า

ลูกบ่วงที่ขดติดกับเส้นเชือก หมายถึง ลูกกุญแจมือ ลูกกุญแจเท้าที่พันธนาการเรามาตลอดทั้งปี นั่นคือ มันเป็นตัวแทนสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายในชีวิต การเดินลอดบ่วงหมุนวนไปหลายรอบก็คือ การหมุนเหวี่ยงสิ่งที่ไม่ดีให้หลับไปพร้อมกับดวงอาทิตย์ในวันปีเก่า และการเดินหมุนกลับก็คือเก็บรับเอาสิ่งที่ดีไว้นั่นเอง
เลือดของไก่ที่ถูกเชือดเอามาทาเสาหลัก ก็หมายถึงสิ่งที่ไม่ดี เราต้องทิ้งไปไกล ๆ ให้หูไม่ได้ยิน ตาไม่ได้เห็น (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2537 : 19-20)

ตัวอย่างนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล สามารถให้ภาพในการอธิบายการเชือดไก่ ในพิธีลอดบ่วงของชาวมังทุกขั้นตอน รวมไปถึงการอธิบายสิ่งที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมและความหมายของการประกอบพิธีกรรมนั้น

√2. การใช้ภาษาให้อารมณ์

การใช้ภาษาให้อารมณ์ ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้พรรณนาโวหาร เพื่อสื่ออารมณ์ต่างมายังผู้อ่านทั้งอารมณ์เศร้า มีความสุข เหงาเมื่อต้องจากบ้านไปนาน หรืออารมณ์ตื่นเต้นเมื่อผู้เขียนกล่าวถึงเรื่องลึกลับดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>ท่องมิติพิศวงในโลกเทวาลัยขอม</u> เมื่อผู้เขียนจะกล่าวถึงพิธีเบิกพรหมจรรย์ของหญิงพรหมจารีในสมัยก่อน ผู้เขียนกล่าวนำว่า

ห้องเล็ก ๆทางซ้ายค่อนข้างมืด มีแสงสุดท้ายของตะวันทอดเป็นลำเข้ามากระทบเชือกเส้นใหญ่ที่ห้อยลงมาจากเพดาน

เกือบจรดพื้น ที่ปลายเชือกขมวดเป็นปมเงื่อน บอกให้รู้ว่าเป็นเชือกที่ใช้งานผูกหรือมัดหรือแขวนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั่วทั้งเทวาลัยในยามนี้เงียบสงบ แม้เมื่อมองลอดกรอบประตูออกไปภายนอก ดวงตะวันยังไม่ลับขอบฟ้า แต่การยืนนิ่งอยู่เพียงลำพังในซุ้มประตูที่มีเพียงแสงสลัว ก็ยากจะแข็งขืนไม่ให้ความรู้สึกวังเวงเกิดขึ้นในจิตใจได้ยิ่งเมื่อทบทวนถึงเรื่องราวที่เล่าขานกันในหมู่นักโบราณคดี ถึงบางสิ่งบางอย่างที่ค้นพบในห้องมืดนี้ อันโยงใยไปเกี่ยวพันกับภาพจำหลักหินบางภาพ ซึ่งสื่อให้สันนิษฐานไปถึงพิธีกรรมของคนโบราณในคืนเดือนเพ็ญพิธีหนึ่ง ซึ่งจักต้องมีสตรีพรหมจรรย์อย่างน้อยหนึ่งคน เช่นวังเวยพรหมจารีของเธอแด่องค์เทพเจ้า ก็ให้เกิดอาการเย็นวาบขึ้นในจิตใจอย่างฉับพลัน ประหนึ่งอาการเกรงขามต่อสิ่งซึ่งไร้ตัวตน หากแต่น่ายำเกรงยิ่งนัก (ธีรภาพ โลหิตกุล. มปพ. : 123)

ธีรภาพนำเรื่องด้วยการให้ภาพของเทวาลัยที่ดูลึกลับ น่าเกรงขาม ที่ผนวกด้วยแสงสลัวยามเย็นหลังจากนั้นก็ให้ความรู้สึกวังเวงและเมื่อหวนนึกถึงการเซ่นสังเวยเทพเจ้าด้วยหญิงหรหมจารี ที่ให้ความรู้สึกกลัว นับได้ว่าผู้เขียนได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความวังเวง และความน่ายำเกรงซึ่งเกิดขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วนเมื่อหวนย้อนถึงเหตุการณ์ในอดีตได้อย่างมีลำดับขั้นตอน

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>แม่คำแป้น โศกนาฏกรรมริมฝั่งมูล</u> ผู้เขียนกล่าวถึงชีวิตของควาญช้างชาวสุรินทร์คนหนึ่งที่ต้องสูญเสียช้างซึ่งเป็นทั้งเพื่อน สมบัติล้ำค่าของครอบครัวและเป็นสิ่งเดียวที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัวของเขา

กลางดึกของคืนวันที่ 22 ตุลาคม แม่คำแป้นเริ่มเบ่งลูกของเธอออกมาเล็กน้อย แต่ภาพที่ทุกคนเห็นกลับไม่ใช่ภาพแห่งความงดงามของชีวิต อันน่าปิติยินดี เพราะทารกน้อยคลอดผิดท่า เอาส่วนขาออกมาคาอยู่ที่ปากช่องคลอดแม่คำแป้นเป็นเวลานาน แม้ว่าเธอจะออกแรงเบ่งอย่างน่าสงสารเพียงใดก็ตาม จวบจนรุ่งสางทาใช้ความพยายามติดต่อสัตวแพทย์อำเภอท่าตูม แต่ไม่เป็นผล ด้วยข้ออ้างไม่มีเครื่องมือ และเป็นวันหยุดราชการ 23 ตุลาคม
ทาดิ้นรนช่วยชีวิตแม่คำแป้นไว้ให้ได้ ในขณะที่ทำใจแล้วว่าลูกของเธอคงไม่รอดแน่ เขาตัดสินใจเอาเชือกผูกขาลูกช้างแล้วระดมเพื่อนๆ กว่า 40 คน ดึงเอาลูกช้างออกมาให้ได้อย่างทุลักทุเบ แต่ยังไม่เป็นผล แม้จะเปลี่ยนเป็นเอาช้างอีกเชือกหนึ่งมาช่วยดึงก็ตามแม่คำแป้นล้มตัวลงนอนอ้าปากพะงาบโดยลูกยังคาอยู่ที่ช่องคลอด! (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 77 – 78)

ธีรภาพ โลหิตกุล สื่อให้ผู้อ่านรับรู้ความพยายามของทา ศาลางาม ที่ต้องการช่วยชีวิตคำแป้นช้างของเขา ผู้เขียนบรรยายวิธีการต่างๆ ที่ทา ศาลางาม นำมาใช้เพื่อช่วยชีวิตช้างของเขา ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความผูกพันของทาที่มีต่อคำแป้นและรับรู้ความรู้สึกเจ็บปวดทรมานของคำแป้นที่คลอดลูกผิดท่า ผู้เขียนบรรยายภาพที่สร้างความเจ็บปวดให้กับคำแป้นว่า "ทารกน้อยคลอดผิดท่า เอาส่วนขาออกมาคาอยู่ที่ปากช่องคลอดแม่คำแป้นเป็นเวลานาน แม้ว่าเธอจะออกแรงเบ่งอย่างน่าสงสารเพียงใดก็ตาม" บทบรรยายนี้สร้างอารมณ์ให้ผู้อ่านเกิดความสงสารคำแป้นที่ต้องเจ็บปวดเพราะมีขาของลูกช้างคาอยู่ที่ช่องคลอด และสงสารทาศาลางาม ที่อาจจะต้องสูญเสียช้างของเขาไปเพราะช้างเป็นสัตว์ใหญ่การคลอดผิดท่า ทำให้ลูกช้างมีโอกาสรอดชีวิตน้อยมาก การบรรยายภาพเหตุการณ์ของผู้เขียนจึงไม่เพียงแต่สื่อความปรารถนาอย่างแรงกล้าของทา ศาลางาม ควาญช้างที่ต้องการช่วยลูกช้างแต่ยังสื่อให้ผู้อ่านรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของแม่ช้างที่เจ็บปวดเพราะการคลอดลูกของคำแป้นด้วย

ตัวอย่างที่ 3

สารคดีเรื่อง สยามสแควร์ : รอยเลือดบนความทรงจำ ผู้เขียนเล่าเหตุการณ์ที่ผู้เขียนเคยร่วมในขบวนประท้วงเพื่อขับไล่ฐานทัพสหรัฐอเมริกา ในปีพ.ศ. 2519 ขณะที่ขบวนประท้วงมาถึงสยามสแควร์ ขบวนถูกโจมตีด้วยระเบิดมีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมาก ในจำนวนผู้บาดเจ็บนั้นมีพี่ชายของผู้เขียนรวมอยู่ด้วย อีก 7 เดือนต่อมาผู้เขียนยืนอยู่มุมตึกกรมสรรพากร เห็นผู้ประท้วงถูกทำร้าย แต่ก็ช่วยเหลืออะไรไม่ได้ ในกลุ่มผู้ประท้วงนั้นมีพี่ชายและเพื่อนของผู้เขียนรวมอยู่ด้วย ผู้เขียนรู้สึกเป็นห่วงและเสียใจที่ช่วยอะไรไม่ได้ ดังนี้

> 7 เดือนต่อมา เขาได้แต่ยืนดูอยู่ที่มุมตึกกรมสรรพากร ในขณะที่คนบางกลุ่มกำลังสนุกกับเกม "ปิดประตู (ธรรมศาสตร์) ตีแมว" อย่างมันมือ ร่างนักศึกษาโชกเลือดวิ่งฝ่าดงเท้าและไม้หน้าสามหนีมาทางบางลำพูหลายคน (ที่สุดก็กลายเป็นหลายศพ) เขาคิดถึงพี่ชายที่อยู่ในม็อบมาหลายวันแล้ว คิดถึงเพื่อนๆร่วมโรงเรียนหลายคน (ที่รอดพ้นระเบิดหน้าสยามสแควร์มาด้วยกัน) และเพิ่งจากกันเมื่อสองทุ่มของวันที่ 5 เมื่อเด็กหนุ่มมีเหตุให้ต้องปลีกตัวออกมาจากม็อบมาก่อน ในนาทีที่หัวใจร่ำไห้ต่อโศกนาฏกรรมของแผ่นดิน มีบางเสียงจากข้างในดังผสานกับเสียงถอนหายใจของเด็กหนุ่ม "นี่ถ้าแม่ไม่บอกว่าไม่สบาย" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 102)

อารมณ์ความรู้สึกที่ได้จากการอ่านข้อความนี้ ได้สะท้อนออกมาจากความขมขื่นใจของผู้เขียนที่มีต่อผู้ใช้อำนาจในยุคนั้นที่ทำร้ายนักศึกษาที่ไม่มีทางสู้ด้วยการ "ปิดประตู(ธรรมศาสตร์)" ตีแมวอย่างมันมือและจากอารมณ์ขมขื่นก็แปรเป็นสะเทือนใจ ด้วย "ร่างโชกเลือด"นั้นในที่สุดก็กลายเป็น"หลายศพ" นำมาสู่ความสะเทือนใจสูงสุดที่พูดถึง"หัวใจที่ร่ำไห้ของโศกนาฏกรรมแผ่นดิน" และยังท้าทายให้ผู้อ่านคิดจากคำพูดของเด็กหนุ่มดังตัวของเขาเองในอดีตที่รอดพ้นจากระเบิดหน้าสยามสแควร์มาได้ เพราะ "นี่ถ้าแม่ไม่บอกว่าไม่สบาย" ดังนั้นกล่าวได้ว่าข้อความข้างต้นนี้เป็นตัวอย่างของการสร้างอารมณ์ที่หลากหลายและพัฒนาไปสู่อารมณ์สะเทือนใจสูงสุดและความสะเทือนใจที่เขาอาจเป็นคนหนึ่งที่ไม่ได้มายืนอยู่ตรงนั้นในขณะนั้น

ตัวอย่างที่ 4

สารคดีเรื่อง คำนึงแห่ง "รอยฉี่" บนผืนทราย ผู้เขียนเดินทางไปที่เกาะมันนอก ระหว่างที่ขนกระเป๋าขึ้นจากเรือ ผู้เขียนเห็นผู้ชายคนหนึ่งยืนปัสสาวะอยู่ที่โคนต้นมะพร้าวชายหาด ผู้เขียนไม่พอใจการกระทำของผู้ชายคนนั้น ผู้เขียนกล่าวถึงเหตุการณ์ช่วงนี้ว่า

> คุณพระช่วย! เขากำลังยืนฉี่อยู่ที่โคนต้นมะพร้าวชายหาดอย่างไม่ยี่หระต่อสายตาใครๆเลย สิ่งที่เขาปล่อยราดรดลงบนพื้นทรายไม่ใช่อะไรที่ต้องดัดจริตทำขยะแขยง แต่ในยามที่จินตนาการกำลังเพริศพราย มันก็ไม่ต่างอะไรกับค้อนที่ทุบลงบนแก้วบางใสจนแหลกละเอียดคาตา ถ้าเป็นถุงใส่ทรายสีขาวเนียนเหมือนน้ำตาลทรายของชาวระยองคนนั้น มันก็เหมือนกับมีใครเอาน้ำปลาเทใส่มัน อย่างไม่บันยะบันยัง
> เรานิ่งอึ้ง แต่ในใจชักเริ่มพาลหาเรื่องสะเปะสะปะหางเลขไปลงทหารเรือ เพียงเพราะเห็นเขาตัดผมเกรียนๆและหาญกล้าทำอะไรที่เกินกว่าจะเข้าใจได้ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวทั่วไป ทำนองเดาสุ่มไปเองว่า นี่คงถือวิสาสะที่เป็นเจ้าถิ่น ถึงสุดสัปดาห์ก็แวะมาเปลี่ยนที่กินเหล้า พอเมาได้ที่แล้วก็ทำอะไรตามใจชอบ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 141 - 142)

ธีรภาพ โลหิตกุล แสดงอารมณ์โกรธด้วยการเปรียบเทียบว่า การกระทำของผู้ชายคนนั้นเป็นการทำร้ายความรู้สึกที่เขากำลังชื่นชมกับธรรมชาติอันบริสุทธิ์อย่างรุนแรงไม่ต่างไปจากใช้ค้อนทุบลงบนแก้วบางใส เป็นความเปรียบเทียบที่สร้างภาพ และยังแสดงถึงความขยะแขยงต่อพฤติกรรมการปล่อยของโสโครกไม่

ต่างจากเทน้ำปลาใส่ลงไปในทรายสีขาวสะอาดนั้น แล้วยังถ่ายทอดอารมณ์ที่ต่อเนื่องจากความโกรธคือ การพาลกล่าวโทษผู้นั้นอย่างรุนแรงว่าเป็นการกระทำของผู้เป็นเจ้าถิ่นคือ ทหารเรือนั่นเอง

<u>ตัวอย่างที่ 5</u>

สารคดีเรื่อง <u>ทุ่งไหหิน : คืนวันสันติภาพเรืองรอง</u> ผู้เขียนเดินทางไปยังเมืองเชียงขวาง ซึ่งเป็นเมืองเล็กๆในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้เขียนได้เข้าพักที่โรงแรมแห่งหนึ่ง ที่เงียบและมืดสนิท เพราะเมืองนี้มีไฟฟ้าใช้เพียงสิบแปดนาฬิกาถึงยี่สิบเอ็ดนาฬิกาเท่านั้น ผู้เขียนเล่าเหตุการณ์ช่วงนั้นว่า

> สามทุ่มสี่สิบห้า รอบๆตัวเวลานี้ ถ้าไม่มีแสงนวลของพระจันทร์วันเพ็ญลอดช่องหน้าต่างไม้เข้ามา ก็คงมีเพียงความมืดมิดเป็นเพื่อน
> ให้ตายเถอะ! แม้แต่เสียงหริ่งหรีดเรไรก็ไม่มีให้ได้ยิน เพราะแถวๆนี้ไม่มีสุมทุมพุ่มไม้พอจะให้พวกมันพักพิงได้เลย ใช่สิ... สงครามไม่เคยปรานีใคร!
> จะว่าเพลียก็เพลีย แต่มันเงียบเสียจนนอนไม่หลับ เมืองนี้เขามีไฟฟ้าแค่หกโมงเย็นถึงสามทุ่ม ลองอ่านหนังสือกับแสงเทียนจนปวดตาก็แล้ว เอาอย่างนี้ดีกว่า หยิบหูฟังวอล์คแมนยัดใส่หู เลื่อนปุ่มไปที่เอ.เอ็ม. แล้วหมุนหาคลื่นไปเรื่อยเปื่อย ได้ยินวิทยุปักกิ่ง, วัอยซ์ ออฟ อเมริกา, วิทยุฮานอย ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงโฆษณาความดีของระบอบตัวเองอย่างซื่อสัตย์จนกระทั่ง...
> "...ก่อนเข้านอน ฉันวอน ฝันไป เพ้อครวญ ภาพรักหลอนให้ชวนละเมอ..."
> เพลงชั่วฟ้าดินสลาย โดยศรีไสล สุชาติวุฒิ ไม่ได้ยินมานานแล้วเพราะเหลือเกิน สถานีไหนกันนี่ ขนาดบินข้ามเทือกเขาภูสูงนับเป็นร้อยเทือกร้อยภู ยังมีเพลงไทยอมตะอย่างนี้ให้ได้ยินติดต่อกันถึงสี่เพลง ชั่วฟ้าดินสลาย, ลองรัก, เก็บรัก, ฟ้ามิอาจกั้น งานมาสเตอร์พีซของศรีไสลทั้งนั้น โอ...ฟ้ามิอาจกั้นจริงๆ เพราะ... "...ที่นี่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 4 จังหวัดพิษณุโลก ขณะนี้เวลายี่สิบสองนาฬิกา ขออำลาท่านผู้ฟังเพียงเท่านี้..."
> ถ้าอยู่ในเมืองไทยความซาบซึ้งในบทเพลงความคิดคำนึงถึงบ้านเกิดเมืองนอนคงไม่เกิดขึ้นเช่นนี้ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2534 : 91 – 92)

ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้ภาษาแสดงอารมณ์เหงา คิดถึงบ้าน เมื่อต้องเดินทางไปลาวที่บรรยากาศเงียบสงบและสงัดซ้ำยังมืดสนิทเพราะยังไม่มีไฟฟ้าใช้ ผู้เขียนใช้การพรรณนาบรรยากาศในขณะนั้น ประกอบกับเพลงที่ฟัง มีเนื้อหาที่ชวนให้ผู้เขียนยิ่งรู้สึกคิดถึงบ้านมาก

3. การใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวชักจูง

การใช้ภาษาเพื่อชักจูงโน้มน้าว ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้เทศนาโวหาร โดยเริ่มจากการเสนอความคิดเพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านคล้อยตาม แล้วจึงชักจูงใจให้ผู้อ่านเห็นตรงกับผู้เขียนในที่สุด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>สีสมคราม 2 "ผู้แพ้"</u> ผู้เขียนกล่าวถึงผลกระทบจากการสร้างเขื่อนศรีสงครามว่าทำให้ชาวบ้านในบริเวณที่จะสร้างเขื่อนได้รับความเดือดร้อนอย่างหนัก ผู้เขียนจึงโน้มน้าวชักจูงให้หันมาสร้างเขื่อนขนาดเล็กแทนโดยกล่าวว่า

> จะเป็นไปได้ไหมที่รัฐจะเปลี่ยนเป็นการสร้างฝายขนาดเล็กที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนโดยตรง และไม่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านและสิ่งแวดล้อม แต่ถ้าจะสร้างเขื่อนขนาดใหญ่พวกเขาก็ควรมีสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้องไม่ใช่มารู้ความจริงเมื่อเขื่อนสร้างเสร็จแล้ว กลายเป็นปัญหาขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับรัฐเหมือนเขื่อนราษีไศลและเขื่อนปากมูล

(ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 :180)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนใช้วิธีตั้งคำถามเพื่อชี้แนะความคิดเห็นของตนเป็นคำถามปลายปิดที่ผู้อ่านจะคล้อยตามและเห็นด้วยกับแนวทางการแก้ไขปัญหาการสร้างเขื่อน เพื่อลดความขัดแย้งของรัฐบาลกับชาวบ้านที่ผู้เขียนเสนอไว้

ตัวอย่างที่ 2

สารคดีเรื่อง ปลูกไว้ที่ใจก่อน ผู้เขียนกล่าวถึงการวางตัวเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ดั้งเดิมของชุมชน โดยกล่าวถึงการปฏิบัติตนของชาวบาหลีไว้เป็นแบบอย่าง แล้วกล่าวสรุปเพื่อโน้มน้าวชักจูงคนไทยว่า

สิ่งที่ชาวบาหลีเอาอกเอาใจนักท่องเที่ยวเป็นพิเศษ ไม่ใช่การปลูกต้นคริสต์มาสสองฟากถนน ไม่ใช่การจัดขบวนแห่แบบปลอมๆ ไม่ใช่การไปฝึกหัดร้องเพลงของเบิร์ดเพื่อเอาใจคนไทยแต่กลับกลายเป็น...แผนที่ที่มีคุณภาพ ป้ายบอกทางเป็นภาษาอังกฤษ และรอยยิ้มแห่งไมตรีจิตมิตรภาพจากมุมปากของทุกคน
ซึ่งสิ่งเหล่านี้บางอย่างเรายังขาด และบางอย่างกำลังสูญหายไปจากเชียงใหม่และสังคมไทย ในขณะที่เด็กๆชาวบาหลีได้รับการปลูกฝังให้รู้จักถ่วงดุลให้ดีระหว่างสิ่งเก่ากับสิ่งใหม่ ถูกกับผิด ชายกับหญิง และระหว่าง...การต้อนรับนักท่องเที่ยวกับการดำรงรักษาเอกลักษณ์แห่งเผ่าพันธุ์ตนเองไว้...ตั้งแต่ยังเล็กๆ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 62 – 63)

ผู้เขียนได้โน้มน้าวผู้อ่านโดยสร้างภาพเชิงเปรียบเทียบกับกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยตามวิธีการที่มักปฏิบัติกันอยู่เพื่อแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่บาหลีปลูกฝังให้กับคนท้องถิ่นนั้นทำได้ง่ายกว่าแต่ให้นักท่องเที่ยวได้อย่างเป็นรูปธรรมมากกว่า ผู้เขียนได้กล่าวจูงใจให้ผู้อ่านคล้อยตามตนเองที่พูดว่านี่คือสิ่งที่ยังไม่พบในวงจรการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยจึงทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ของตนเองไปอย่างน่าเสียดาย

ตัวอย่างที่ 3

สารคดีเรื่อง เอกภาพบนความต่าง ผู้เขียนเล่าเหตุการณ์ที่เขาสะพายกล้องเดินไปบนสะพานลอยย่านยศเส แล้วเห็นแผงขายรองเท้าแผงหนึ่ง ที่จัดไว้อย่างเป็นระเบียบแต่มีสีสันหลากหลาย จึงถ่ายภาพไว้ และกล่าวว่ารองเท้าบนแผงก็ไม่ต่างจากคนในสังคม ดังนี้

ทว่าเมื่อมาอยู่รวมกันในสังคม วิถีทางประชาธิปไตยยังบอกเราว่า ทุกคนต้องยอมรับและปฏิบัติตามเสียงส่วนใหญ่ ต้องมีระเบียบวินัยในการดำรงชีวิต มีกฎหมายต้องเคารพ มีหน้าที่ที่แต่ละคนพึงกระทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม เหมือนรองเท้าหลากสีสัน ที่แม่ค้าต้องจัดวางให้เป็นระเบียบด้วย จึงจะดึงดูดใจลูกค้า
ดีกว่ามีแต่รองเท้าสีเดียวเหมือนกันหมด หรือมีรองเท้าหลายสี แต่วางกองไว้เลเพลาดพาด จนดูลายตา(แล้วพาลไม่ซื้อเสียดื้อๆ)
สังคมไทยโชคดีที่พระมหากษัตริย์ของเราแต่โบราณ มีน้ำพระราชหฤทัยกว้างขวาง เอื้อเฟื้อแก่ทุกเชื้อชาติ ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาได้ตามใจ วันนี้ เมืองไทยจึงก้าวหน้าไปด้วยพลังขับดันของคนไทยลุ่มเจ้าพระยา คนไทยเชื้อสายแขก จีน มอญ อันหลากหลายความเชื่อ ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม
ยิ่งหันไปมองเพื่อนบ้าน – อินโดนีเซีย ยิ่งเห็นได้ชัด ประเทศนี้มีเกาะมากมายถึง 17,000 เกาะ (เฉพาะที่มีคนอาศัยอยู่ 3,000 เกาะ) มีชนเผ่าต่างๆ หลากหลายถึงกว่า 200 ชนเผ่า มีภาษาพูดต่างกัน 100 กว่าภาษา วันหนึ่งมาเข้าแถวรวมเป็นหนึ่งเดียวกันได้ ต้องยกย่องผู้นำที่มีความสามารถ อย่างท่านอดีตประธานาธิบดีซูการ์โน บิดาแห่งเอกราชและการรวมชาติอินโดนีเซียเป็นอย่างยิ่ง
บางที รัฐบาลที่มาจากหลายพรรคการเมือง ก็เหมือนรองเท้าบนแผง คือทำให้ได้คนที่มีความสามารถหลายๆ ด้าน จากแต่ละ

พรรค มาทำงานเพื่อชาติบ้านเมืองร่วมกัน แต่มีข้อเสีย คือแตกแยกได้ง่าย ไม่ค่อยยอมเรียงแถวให้เป็นระเบียบ ยิ่งรองเท้าบางคู่ ใส่แล้วต้องร้องยี้ เพราแวังกัดคนใส่อย่างโอหัง
รองเท้าพรรค์นั้น ถ้าไม่เขี่ยทิ้งไป ก็มีหวังคนใส่ต้องตัดตีนตัวเองแทน (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 75 – 76)

จากเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล แสดงให้เห็นกระบวนการในการใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวชักจูง เริ่มจากการนำความคิดของหลักการอยู่ร่วมกันในวิถีประชาธิปไตยโดยเปรียบเทียบกับแผงขายรองเท้าที่มีสีสันหลากหลายจัดแต่งวางไว้อย่างเป็นระเบียบ แล้วโยงกลับมายังความคิดที่ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่หล่อหลอมคนหลายเชื้อชาติเข้าด้วยกัน พระบารมีของกษัตริย์จัดว่าเป็นพระปรีชาสามารถเช่นเดียวกับผู้นำอินโดนีเซียที่มีความสามารถในการรวมชาติเข้าด้วยกันจากนั้นผู้เขียนก็วกกลับอย่างฉลาดไปยังรองเท้าหลากสีคนในสังคมที่มาอยู่ร่วมกันในวิถีทางประชาธิปไตย ต้องยอมรับเสียงส่วนใหญ่และปฏิบัติตามกฎหมาย จนในที่สุดรัฐบาลที่มาจากหลายพรรคการเมืองที่มีข้อดีคือได้คนดีมีความสามารถหลายด้าน แต่มีข้อเสียคือเกิดความแตกแยกได้ง่ายและจะได้บางคนเหมือนรองเท้าที่ทำร้ายคนใส่ นับเป็นการเสนอข้อคิดเห็นเชิงโน้มน้าวได้อย่างคมคาย

<u>ตัวอย่างที่ 4</u>

สารคดีเรื่อง <u>เงินทองเป็นของมายา ทุเรียน มังคุด น้อยหน่าเป็นของจริง</u> ผู้เขียนกล่าวถึงธุรกิจการค้าเงินต่างประเทศที่มีส่วนทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยไม่ดีและผู้เขียนได้นึกถึงคำพูดประโยคหนึ่งของ ม.จ.สิทธิพร กฤดากร ที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบันที่ว่า เงินทองเป็นของมายา ข้าวปลาเป็นของจริง

ก็เพราะเรามี "ของจริง" เป็นทรัพย์ในดินอยู่รอบบ้าน จึงแม้สตางค์ในกระเป๋าจะพร่อง แต่พอท้องหิวก็ลงไปเก็บกระถินริมรั้ว ทอดแหจับปลาในคลอง เด็ดมะม่วงในสวน มาต้ม มายำ มาจิ้มน้ำพริกกินอร่อยตามประสาไทยๆเราได้ ถึงเวลานั้นจะมีใครสักคนที่ยังจดจำรำลึกถึงพระคุณท่านม.จ.สิทธิพร กฤดากร เจ้าชายนักบุกเบิกผู้เกิดก่อนกาลและผู้กบฏแหวกกฎของชนชั้นตนเอง...เท่านั้น (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 153)

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้โน้มนำความคิดในเชิงนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน โดยยกตัวอย่างจากสตางค์ในกระเป๋า กระถินริมรั้ว ปลาในคลอง มะม่วงในสวน เพื่อให้เห็นชัดเจนถึงทรัพย์ในดินที่ ม.จ.สิทธิพร กฤดากร เคยกล่าวเอาไว้ว่า "เงินทองเป็นของมายา ข้าวปลาเป็นของจริง"

<u>ตัวอย่างที่ 5</u>

สารคดีเรื่อง <u>กระบี่อยู่ที่ใจ ในวิถีชาวน้ำเว้</u> ผู้เขียนเล่าเกี่ยวกับชาวน้ำหรือพวกหว่านในเมืองเว้ ที่จัดเป็นพลเมืองชั้นสองของเวียดนาม จึงมักถูกชาวเวียดนามที่อยู่บนบกดูถูกดูแคลน ผู้เขียนคิดว่าไม่ควรจะดูถูกชาวหว่านจึงยกคำคมของชาวเวียดนามมากล่าว ดังนี้

ผมประทับใจยิ่งนักเมื่อยามที่ล่องเรือลงไปทักทายใกล้ชิดกับชาวน้ำ พวกเขาจะโบกมือให้ด้วยรอยยิ้มจริงใจ ไม่ใช่โบกมือให้พอเป็นพิธี และผมจดจำฝังใจเหลือเกินกับภาษิตเวียดนามที่ว่า
ตั๊ด แด่นอย่าหงอยญือหย่าแจ๊ง
เมื่อไฟดับ บ้างหลังคามุงกระเบื้องก็ไม่ต่างอะไรกับหลังคามุงแฝก ในยามราตรีอันมืดมิด หลังคาเรือที่ไหวโอนของชาวเรือผู้ยากไร้ก็เป็นสวรรค์วิมานได้เท่าๆ กับหลังคาคฤหาสน์มหาเศรษฐี
แล้วก็ยังจำคติที่เพื่อสนิทชาวเวียดนามสอนให้ยึดมั่นไว้ในยามที่ถูกข้ารัฐการญวนผู้หิวโซบางคนขู่อย่างนิ่มนวลให้จ่ายเงินใต้โต๊ะเพื่อแลกกับใบอนุญาติให้เข้าหรือออกจากเมืองนั้นได้ ทั้งๆ ที่ผมได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลแล้ว ทั้ง

ยังชำระค่าธรรมเนียมให้ไปตามระเบียบแล้วด้วย เพื่อนสนิทของผมเขาให้ท่องไว้ให้ขึ้นใจว่า
จะข้ามฝั่งต้องนอบน้อมต่อคนเรือ
จากอดีตจนถึงวันนี้ อาชีพหนึ่งที่ชาวน้ำแทบผูกขาดทำอยู่กลุ่มเดียวก็คือ อาชีพแจวเรือรับจ้าง ฉะนั้น แม้คนบนบกจะถือพวกหว่านเป็นกลุ่มอับโชค ไม่พึงคบหาสมาคม แต่อย่ามาลงเรือข้ามท่าเข้าสักวันหนึ่งก็แล้วกัน (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 163)

ธีรภาพ โลหิตกุล แสดงความคิดเห็นโดยใช้คติของชาวเวียดนามมานำเสนอมาโดยลำดับเพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านคล้อยตามไปกับคำกล่าวนั้น แล้วในที่สุดก็จูงใจให้ผู้อ่านคิดว่า ไม่ควรจะดูถูกผู้อื่นเพราะคนเราเมื่ออยู่ในสังคมย่อมต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

จะเห็นได้ว่าการใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวชักจูงของธีรภาพ โลหิตกุล โดยใช้เทศนาโวหารนั้น มีส่วนของการบรรยายให้เห็นภาพ ผนวกกับการใช้ความเปรียบเพื่อเสริมอารมณ์ความรู้สึก และความคิดให้คล้อยตาม โดยใช้การเชื่อมโยงภาพกับความคิดและความเปรียบกับความคิดผสมผสานกันไป

จากการศึกษาการใช้ภาษาในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล พบว่า ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้ภาษาเพื่อสร้างภาพให้ผู้อ่านเห็นภาพที่ผู้เขียนกล่าวถึงได้ชัดเจน โดยใช้การบรรยายโวหาร ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนว่าเป็นผู้ที่เห็นภาพเหล่านั้นด้วยตนเอง นอกจากนั้นยังใช้ภาษาให้อารมณ์ โดยใช้การพรรณนาโวหาร ทำให้ผู้อ่านรู้สึกมีอารมณ์ร่วมไปกับเหตุการณ์นั้นๆด้วย ส่วนการใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวชักจูงผู้อ่านนั้น ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้เทศนาซึ่งมีส่วนผสมระหว่างการสร้างภาพกับการให้อารมณ์ เพื่อให้ผู้อ่านมีความคิดเห็นคล้อยตามและการให้ภาพให้ ผู้อ่านขบคิดในสิ่งที่ผู้เขียนเสนออีกทีหนึ่ง

การลำดับเรื่อง

การลำดับเรื่องทำได้หลายวิธี ดังที่ วัฒนะ บุญจับ (2541 : 192-193) สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2522 : 26-29) และอัครา บุญทิพย์ (2535 : 110) กล่าวถึงวิธีการลำดับเรื่องไว้ทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน วิธีลำดับเรื่องที่กล่าวไว้เหมือนกัน คือ การลำดับเรื่องตามลำดับเวลา อาจลำดับตามโมงยาม วัน เดือน ปี ตามอายุ ตามฤดูกาล หรือตามลำดับสมัย ส่วนการลำดับเรื่องที่กล่าวไว้ต่างกัน มีดังนี้ วัฒนะ บุญจับ (2541 : 192-193) กล่าวถึงการลำดับเรื่องเพิ่มไว้ ดังนี้

1. เล่าเรื่องย้อนหลัง คือ อาจจะปิดเรื่องในตอนใดตอนหนึ่งของเรื่องก็ได้และเล่าย้อนกลับมา
2. เล่าเหตุการณ์เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา

วิธีการลำดับเรื่องที่ต่างกันออกไปของ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2522 : 26-29) ได้แก่

1. การลำดับตามสถานที่ อาจลำดับโดยใช้ทิศทาง ลำดับโดยยึดเอาความใกล้ไกล หรือลำดับโดยใช้รัศมี

2. การลำดับตามความสัมพันธ์ เป็นการสรรและลำดับเรื่องตามขั้นตอนที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นระบบลูกโซ่

นอกจากนี้ยังมีวิธีการลำดับเรื่องอีก 2 วิธี ที่อัครา บุญทิพย์ (2535 : 110) กล่าวไว้ คือ

1. ลำดับเรื่องตามลำดับความสำคัญ คือ การนำเนื้อหาส่วนที่เป็นความสำคัญที่สุดมากล่าวไว้ตอนต้น ตามด้วยส่วนที่มีความสำคัญรองลงไปตามลำดับ

2. ลำดับเรื่องตามลำดับเหตุผล โดยเสนอประเด็นที่เป็นเหตุ และขยายความด้วยส่วนที่เป็นผลไปทีละประเด็น

ในสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล นั้น มีวิธีการลำดับเรื่องทั้งหมด 4 วิธี คือ ใช้กลวิธีลำดับตามความสัมพันธ์ของเนื้อหา ลำดับตามเวลาที่เกิดเหตุการณ์ ลำดับตามสถานที่ ลำดับเหตุการณ์สลับไปมาระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

ธีรภาพ โลหิตกุล มีวิธีลำดับความได้แตกต่างกันไปตามลักษณะเนื้อหา ในสารคดีที่เป็นสารคดีท่องเที่ยว ธีรภาพ โลหิตกุล จะใช้วิธีลำดับตามเวลาที่เกิดเหตุการณ์และลำดับตามสถานที่ ส่วนในสารคดีประเภทอื่น จะใช้ลำดับตามความสัมพันธ์ของเนื้อหา

1. <u>ใช้ลำดับตามความสัมพันธ์ของเนื้อหา</u> การลำดับเรื่องโดยวิธีนี้ ผู้เขียนจะกำหนดแนวคิดที่จะนำเสนอก่อนแล้วจึงเรียบเรียงโดยเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆเพื่อนำไปสู่แนวคิดหลักที่วางไว้ นับเป็นการลำดับเรื่องที่นำเสนอเนื้อหาต่างๆซึ่งมีความสัมพัน ร้อยเรียงกันเป็นลำดับ

<u>ตัวอย่างที่1</u>

สารคดีเรื่อง <u>Good To See You Again, VIETNAM</u> เป็นสารคดีเกี่ยวกับประเทศเวียดนามหลังสงครามอินโดจีน เนื้อเรื่องย่อมีดังนี้

เมืองหลวงทางศาสนาของเวียดนามคือเมืองเว้ ซึ่งเป็นเมืองที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูงสุดในขณะนี้ เพราะเต็มไปด้วยอดีตพระราชวังและพระราชสุสานของอดีตราชวงศ์เหวียน ที่เป็นผู้รวบรวมเวียดนามให้เป็นปึกแผ่น เว้มีแม่น้ำที่สวยงามเป็นที่เรื่องลือ คือ ซงเฮืองหรือแม่น้ำหอม มีชาวน้ำหรือพวกหว่านลอยเรืออาศัยอยู่ชั่วนาตาปีโดยไม่ยอมขึ้นมาบนบกเลย มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ไม่มีใครเหมือน เว้ยังเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยผู้ดีเก่าที่นิยมปลูกบ้านหลังเล็กซ่อนอยู่ในเงาไม้เรียกว่า หย่าเวือนหรือบ้านสวน เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของเวียดนาม

ด้วยความที่เวียดนามมีชายฝั่งทะเลที่ยาวถึง 3,300 กิโลเมตร จนได้ฉายาว่า ระเบียงของเอเชียอาคเนย์ สุดยอดความงามของทะเลเวียดนามคือ อ่าวฮาลองหรือฮาลองเบย์ ติดเมืองไฮฟองทางตอนเหนือจนเป็นที่ใฝ่ฝันของนักท่องเที่ยวที่จะได้ไปเยือน ส่วนทางใต้ ไซ่ง่อน ซึ่งปัจจุบันคือโฮจิมินห์ซิตี้ เป็นศูนย์กลางทางการค้า บรรยากาศยามราตรีของไซ่ง่อนซึ่งเคยได้สมญาว่า ไข่มุกแห่งเอเชีย ก็หวนคืนมาอีกครั้ง และยังเป็นประตูสู่ดินแดนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นแหล่งพืชผักผลไม้ เพราะตะกอนแม่น้ำโขงที่ยาวกว่า 4,000 กิโลเมตร ไหลมารวมกันที่นี่จึงมีตลาดน้ำเกิดขึ้น โดยเฉพาะตลาดน้ำฝุ่งเห็บ ชานเมืองเกิ่นเธอ นับเป็นจุดหมายของนักเดินทางทางภาคเหนือที่เป็นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำแดง นอกจากเมืองไฮฟองเป็นเมืองท่าที่สำคัญ ฮานอยเป็นเมืองหลวงและศูนย์กลางทางการค้าของเมืองแล้ว ยังมีเดียนเบียนฟูหรือเมืองแถงที่เป็นสมรภูมิรบของเวียดนามกับฝรั่งเศสและเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของเวียดนามเหนือ แต่เสน่ห์ที่แท้จริงคือ วิถีชีวิตของชาวผู้ไทดำ ที่เป็นภาพชีวิตอันงดงาม

การลำดับเรื่องตามความสัมพันธ์ของเนื้อหาเป็นดังนี้

1. เริ่มต้นด้วยการแนะนำเมืองเว้ว่ามีสิ่งที่น่าสนใจอะไรบ้าง
2. กล่าวถึงความงดงามของอ่าวฮาลอง
3. กล่าวถึงความสำคัญและบรรยากาศทั่วไปของโฮจิมินห์ซิตี้

4. กล่าวถึงความอุดมสมบูรณ์ของตะกอนแม่น้ำโขงที่ไหลมารวมกันจนทำให้เกิดแหล่งพืชผักผลไม้

5. เล่าเกี่ยวกับสิ่งที่น่าสนใจของเวียดนามเหนือ

สารคดีเรื่องนี้ใช้วิธีการลำดับเรื่องตามความสัมพันธ์ของเนื้อหา เป็นวิธีที่เหมาะสมกับสารคดีเรื่องนี้ เพราะเนื้อหาหลักเป็นการแนะนำประเทศเวียดนาม ผู้เขียนจึงกล่าวถึงสิ่งที่น่าสนใจต่างๆในเวียดนามโดยเริ่มต้นจากเมืองเว้ ความงดงามทางธรรมชาติของอ่าวฮาลอง ความสำคัญและบรรยากาศโดยทั่วไปของโฮจิมินห์ซิตี้ ความอุดมสมบูรณ์ของพืชผักผลไม้และสิ่งที่น่าสนใจต่างๆในเวียดนามเหนือ ซึ่งแต่ละเรื่องมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน เพื่อนำไปสู่แนวคิดหลักคือแนะนำให้ผู้อ่านได้รู้จักประเทศเวียดนามอย่างกว้างๆ

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>ที่ทางของหัวใจ</u> เป็นเรื่องเกียวกับต้นไม้ที่มีคุณค่าต่อจิตใจของมนุษย์ เนื้อเรื่องโดยย่อมีดังนี้

ผู้เขียนกล่าวถึงสภาพในห้องทำงานของผู้เขียน ที่มีต้นราชินีสีทองและต้นเขียวหมื่นปี ซึ่งผู้เขียนจะคอยดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี จนบางครั้งดูเหมือนมากเกินไปในสายตาของผู้อื่น ทำให้ผู้เขียนนึกถึงลีอองซึ่งเป็นนักฆ่าจากภาพยนตร์เรื่อง "Leon : The Professional" ลีอองมีบุคคลิกต่างจากนักฆ่าโดยทั่วไป ลีอองมีต้นไม้อยู่กระถางหนึ่ง ไม่ว่าจะไปที่ไหนเขาจะนำมันไปด้วย เพราะเขาถือว่ามันเป็นสมบัติที่มีค่าต่อจิตใจของเขา มันเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของเขา และยังเป็นตัวแทนของชีวิตเขาที่ต้องเป็นคนไร้ราก เปรียบได้กับต้นไม้ของเขาที่ไม่ได้ปลูกลงดินต้องอยู่แต่ในกระถาง ผู้เขียนเข้าใจความคิดของลีอองได้เป็นอย่างดี เพราะต้นราชินีสีทองและเขียวหมื่นปีในห้องทำงานมิได้มีฐานะเป็นเพียงเครื่องประดับ แต่เป็นอีกชีวิตหนึ่งที่อยู่กับผู้เขียนตลอดเวลา ผู้เขียนไม่เคยสงสัยว่าทำไมต้องคอยดูแลเอาใจใส่ต้นไม้ทั้งสองต้น ผู้เขียนรู้เพียงว่า มันคือวงจรชีวิตที่ต้องดำเนินไป

ผู้เขียนนึกถึงฉากที่ลีอองใกล้จะตาย และได้ฝากต้นไม้ของเขาให้มาทิลด้า เด็กหญิงที่ลีอองได้ช่วยชีวิตเอาไว้ ให้นำไปปลูกลงดินให้เขาด้วย ผู้เขียนได้เปรียบเทียบห้องนอนของผู้เขียนที่มีต้นมะม่วงอยู่ริมหน้าต่าง ให้ทั้งความสุนทรีย์ ความร่มเย็นและยังเป็นที่ทางในจิตใจที่ให้ความอบอุ่น ปลอดภัย และช่วยปลอบปะโลมใจในยามที่ซมซานมาจากวิกฤตการณ์ชีวิต ที่ทางซึ่งไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น มันก็ยังอ้าแขนโอบกอดเขาดั่งเพื่อนผู้รู้ใจเสมอมา เช่นเดียวกับที่เด็กหญิงได้นำต้นไม้ของลีออง ไปหยั่งรากลงดินสมความตั้งใจ อย่างน้อยมันก็เป็นที่ทางของจิตวิญญาณลีออง ได้สิงสถิตย์ไปชั่วนิรันดร์ ผู้เขียนทิ้งท้ายว่าถึงแม้ตัวลีอองกับผู้เขียนจะแตกต่างกัน แต่ก็มีต้นไม้เป็นเพื่อน เหมือนต้นไม้ของลีออง ที่บอกให้เรารู้ว่า มนุษย์อาจไร้รากเร่ร่อน แต่เขาพึงต้องมีที่ทางของหัวใจ

การลำดับเรื่องตามความสัมพันธ์ของเนื้อหาเป็นดังนี้

1. เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงต้นไม้สองชนิดในห้องทำงานของผู้เขียนที่ผู้เขียนดูแลเป็นอย่างดี

2. การกระทำในข้อแรกทำให้นึกถึงการกระทำของตัวละครจากเรื่อง Leon : The Professional นักฆ่าที่มีต้นไม้เป็นเพื่อน

3. กล่าวถึงความผูกพันของผู้เขียนกับต้นไม้ในห้องทำงาน

4. กล่าวถึงลีอองว่า เขาต้องการให้ต้นไม้ของเขาปลูกลงดินเพื่อจะได้เป็นที่สถิตย์ของจิตวิญญาณของเขา โดยเปรียบเทียบกับความสำคัญของต้นมะม่วงริมหน้าต่างห้องนอนของผู้เขียน ว่าเป็นที่พักพิงทางจิตใจ

5. สรุปความสำคัญของต้นไม้ว่ามีความสำคัญต่อจิตใจคน ถึงแม้ว่าคนนั้นจะเป็นคนเร่ร่อนก็ตาม

จากสารคดีเรื่องนี้จะเห็นว่า ธีรภาพ โลหิตกุล เรียบเรียงเนื้อหาโดยเริ่มต้นกล่าวถึง ลีออง ตัวเอกจากภาพยนตร์ซึ่งเป็นมือปืน แต่มีนิสัยรักต้นไม้ จากนั้นกล่าวถึง การดูแลต้นไม้ของตนเองว่า เป็นวงจรชีวิตที่ผูกพันกันระหว่างคนกับต้นไม้ ชี้ให้เห็นว่าต้นไม้มีคุณค่าอย่างไรต่อจิตใจของผู้ที่คอยดูแลรักษา เนื้อหาแต่ละส่วนมีการเชื่อมโยงกัน เพื่อนำไปสู่แนวคิดหลักคือความผูกพันระหว่างมนุษย์กับต้นไม้ในฐานะที่เป็นสิ่งมีชีวิตซึ่งเป็นเพื่อนกัน

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเรื่อง <u>ทานาคา</u> กล่าวถึง ทานาคา แป้งชนิดหนึ่งของพม่า มีเนื้อเรื่องย่อดังนี้

ผู้เขียนมักถูกถามทีเล่นทีจริงว่า ทำไมจึงมักถ่ายภาพผู้หญิงสวยในประเทศต่างๆมาลงประกอบในงานเขียนสารคดี ผู้เขียนบอกไปว่าถ่ายรูปทุกประเภท แต่ก็เป็นภาพสาวสวยที่ทุกคนจดจำได้ ส่วนมากผู้เขียนมักจะถ่ายภาพประกอบงานเขียนบทความสารคดีมากกว่า การถ่ายภาพบุคคลมักจะเป็นด้วยเหตุ การจำแนกคนแต่ละถิ่น แต่ละประเทศซึ่งมีรูปร่างและรูปหน้าเป็นเอกลักษณ์แตกต่างกัน เช่น ในยุโรปเป็นที่ยอมรับกันว่า หนุ่มสาวชาวอิตาลีนั้นหล่อและสวยที่สุด แต่ถ้าพูดถึงอุปนิสัยแล้ว คนอิตาลีนั้นเอะอะมะเทิ่งที่สุด จนมีคนแซวว่าเป็นเจ๊กยุโรป จากประสบการณ์การถ่ายภาพของผู้เขียน โดยเฉพาะในอินโดจีน ใบหน้าของสาวพม่า เป็นรูปหน้าที่มีเอกลักษณ์ง่ายต่อการจำแนกที่สุด ไม่ใช่เพราะเค้าหน้าที่เป็นเอกลักษณ์เท่านั้น แต่เครื่องประทินผิวที่พวกเธอใช้ก็เป็นเอกลักษณ์ที่ไม่มีชาติใดเหมือน ผู้เขียนได้อ้างงานเขียนของอองซานซูจีที่บันทึกไว้ในบทความว่าด้วย ... ประเทศและประชาชนของฉัน ... ตอนหนึ่งว่า

> ผู้หญิงพม่ามีชื่อเสียงว่ามีผิวหน้าเนียน เข้าใจกันว่าสาเหตุหนึ่งเป็นเพราะพวกเธอใช้ทานาคา (TANAKHA) ทาหน้า ทานาคาเป็นแป้งชนิดหนึ่งที่ได้มาจากการนำเปลือกของต้นทานาคามาบดให้ละเอียด แป้งชนิดนี้ป้องกันผิวจากแสงแดด และเข้าใจว่ามีคุณสมบัติของยาอีกด้วย ทานาคาเป็นผงสีเหลืองออกเทาๆแดงๆ เวลาใช้พอกหน้าอาจทำให้ดูเหมือนถูกละเลงเปรอะเปื้อนไปด้วยโคลน แต่กระนั้นทานาคาก็ยังเป็นเครื่องประทินผิวที่สำคัญที่สุดในการดูแลรักษาความงามของผู้หญิง และถึงแม้ว่าเครื่องสำอางที่ทันสมัยจะแพร่เข้ามาในพม่า ทานาคาก็ยังได้รับความนิยมอยู่ไม่เสื่อมคลาย (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 34)

จากการที่ผู้เขียนได้ไปเยือนพม่า พบว่าแทบทุกชนชั้นอาชีพต่างก็ใช้ทานาคากันทั้งนั้น แม้จะมีการนำเครื่องสำอางสมัยใหม่มาใช้ก็ยังต้องทาด้วยทานาคารองพื้นไว้ก่อน ทานาคายังมีสรรพคุณเป็นยา รวมทั้งราคาถูกอีกด้วย ที่สำคัญเป็นของธรรมชาติไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม อย่างนี้จะไม่ให้เรียกไม้มหัศจรรย์ได้อย่างไร ในเมื่อทั่วโลกโดยเฉพาะประเทศไทย กำลังเห่อแฟชั่นปลอดสารพิษกันยกใหญ่

ทานาคาพบได้แต่ในภาคกลางของพม่าแถบพุกามหรือมัณฑะเลย์เท่านั้น ส่วนที่หอมคือเปลือก วิธีใช้นำท่อนทานาคาไปฝนกับหินแล้วผสมน้ำ เสร็จแล้วจึงนำมาทาตามร่างกาย ในตลาดพม่ามีท่อนทานาคาขายกันทั่ว ในราคาที่ถูกมากๆ ส่วนสาวสมัยใหม่นิยมใช้ทานาคาที่นำมาแปรรูปเป็นก้อน มีการผสมวิตามินและมีหลายสีให้เลือก ทานาคามีในรูปของผงเป็นตลับ เป็นครีม มีการทำโปรโมชั่นการโฆษณาทางโทรทัศน์กันเอิกเริกกว่าสินค้าใดๆในพม่า ชื่อเสียงของทานาคาโด่งดังมาถึงประเทศไทย เล่ากันว่า ช่วงใกล้ฤดูประกวดนางงามไทย มรออร์เดอร์ก้อนทานาคาเข้ามามากจากบรรดาพี่เลี้ยงนางงาม เพื่อนำไปให้นางงามแช่แบบอาบน้ำแร่แช่น้ำนม ผู้เขียนยังกล่าวต่ออีกว่า ใบหน้าของสาวไทยจำแนกได้ยากที่สุด เพราะความเป็นไทยกับจีนจะผสมกลมกลืนอยู่ในเค้าหน้าคนไทยแล้ว ยุคนี้ยังมีลูกครึ่งฝรั่งเข้ามาโด่งดังในวงการ

บันเทิงไทยอีกมากมาย หากจะหาเอกลักษณ์บนใบหน้าของสาวไทยยิ่งลำบาก เพราะส่วนใหญ่ใช้เครื่องสำอางและยังมีการทำศัลยกรรมต่างๆอีก วิถีธรรมชาตินับวันจะห่างไกลสาวไทยไปทุกที กลัวว่าทานาคาพม่าจะยอมแพ้เครื่องประทินโฉมจากไทยก็ได้ ถึงวันนั้นจริงช่างภาพอย่างผู้เขียนคงจะคงจะหาเอกลักษณ์บนใบหน้าของสาวพม่าได้ยาก

การลำดับเรื่องตามความสัมพันธ์ของเนื้อหาเป็นดังนี้

1. เริ่มด้วยการกล่าวถึงการถ่ายภาพเพื่อประกอบงานเขียน ที่มักจะถ่ายภาพบุคคลเพื่อจำแนกลักษณะของคนแต่ละท้องถิ่น

2. กล่าวถึงประสบการณ์การถ่ายภาพของผู้เขียนในกลุ่มประเทศอินโดจีน จนทำให้ทราบว่าใบหน้าของสาวพม่ามีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เพราะมีทานาคาทาอยู่บนใบหน้า

3. อ้างงานเขียนของอองซานซูจีที่กล่าวถึงทานาคา

4. บอกสรรพคุณของทานาคา

5. บอกถิ่นที่พบและวิธีใช้ทานาคา

6. กล่าวถึงความนิยมใช้ทานาคาในพม่าและไทย

7. แสดงความเป็นห่วงว่าความนิยมใช้ทานาคาในพม่าจะลดลงเมื่อเครื่องสำอางจากประเทศไทยแพร่หลายเข้าไป

จากสารคดีเรื่องนี้จะเห็นว่า ธีรภาพ โลหิตกุล เรียบเรียงเนื้อหาโดยเริ่มต้นกล่าวถึงประสบการณ์เดินทางถ่ายภาพ และพบว่าสตรีชาวพม่า มีใบหน้าที่เป็นเอกลักษณ์ คือมีเครื่องประทินผิวทาอยู่บนใบหน้า ผู้เขียนอ้างถึงบทความของอองซานซูจีที่เขียนเกี่ยวกับทานาคา จากนั้นได้เล่าประสบการณ์ที่เดินทางไปพม่า 2 ครั้ง และได้พบเห็นวิธีใช้ทานาคาแบบต่าง ๆ ผู้เขียนยังกล่าวถึงแหล่งที่พบทานาคา ซึ่งมีอยู่มากในพม่า และได้กล่าวถึงความนิยมของทานาคาที่แพร่มาถึงประเทศไทย แต่ละเรื่องที่ผู้เขียนกล่าวถึงนั้นมีการเชื่อมโยงความสำคัญและประโยชน์ของทานาคาเพื่อนำไปสู่แนวคิดหลักว่าทานาคาเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญกับหญิงสาวชาวพม่า

2. <u>ใช้วิธีลำดับตามเวลาที่เกิดเหตุการณ์</u> งานเขียนสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล จะใช้การลำดับความวิธีนี้กับสารคดีท่องเที่ยว และสารคดีที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมือง ในสารคดีท่องเที่ยวจะลำดับเนื้อหาตามเหตุการณ์ ที่ผู้เขียนประสบตามเส้นทางการเดินทางตั้งแต่เริ่มออกเดินทางจนสิ้นสุดการเดินทาง ในสารคดีที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมือง จะลำดับเหตุการณ์ตามลำดับเวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>อิระวดีเมื่อปลายฝน</u> เป็นการเล่าประสบการณ์การเดินทางของผู้เขียน ในการล่องแม่น้ำอิระวดี ประเทศพม่า เนื้อเรื่องย่อมีดังนี้

เดือนตุลาคม 2537 ผู้เขียนอยู่ที่ท่าน้ำของวัด SHWE KYET YET ซึ่งอยู่ห่างมัณฑะเลย์ประมาณครึ่งชั่วโมง ผู้เขียนรู้สึกคุ้นเคยกับที่นี่มากบรรยากาศแลทัศนียภาพทำให้ผู้เขียนนึกถึงภาพเก่าในหนังสือ BURMAH : A PHOTOGRAPHIC JOURNEY 1855 – 1920 โดย NOEL F. SINGER ที่ผู้เขียนเพิ่งซื้อมา ก่อนการเดินทางเพียงหนึ่งวัน จากร้านที่เมืองพุกาม จากสภาพปัจจุบันเปรียบเทียบกับรูป

เก่าในหนังสือ แม้จะผ่านไปร่วม 100 ปี แต่ท่าน้ำแห่งนี้ไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก แม้บริเวณนี้จะเป็นเขตส่งเสริมการท่องเที่ยวของพม่า เป็นหัวเมืองใหญ่ทางภาคเหนือและเป็นศูนย์กลางการค้าที่มีขนาดใหญ่รองจากร่างกุ้ง แต่วิถีชีวิตชิงชาวพม่าที่ท่าน้ำแห่งนี้ยังคงอยู่กับธรรมชาติเหมือนในอดีต

คณะของผู้เขียนลงเรือเวลาประมาณบ่ายสามโมงกว่า สองฝั่งคลองดูแปลกตากว่าที่ผู้เขียนเห็นในการเดินทางครั้งก่อน เพราะเริ่มต้นจากที่ไกลกว่า ทำให้ผู้เขียนเห็นเหล่าเจดีย์แห่งเมืองสะกาย จนประจักษ์ว่าสมญา "แดนเจดีย์สี่พันองค์" มิได้หมายถึงอาณาจักรพุกามเท่านั้น แต่เป็นความศรัทธาของชาวพม่าทั่วประเทศ ไม่ว่าจะไปเมืองไหนก็หนีไม่พ้นคลื่นแห่งทะเลเจดีย์ที่ไม่รู้จักจบสิ้น เมื่อเดินทางไปได้ระยะหนึ่งเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดก็เกิดขึ้น เกิดเสียงดังขึ้นที่ใต้ท้องเรือแล้วเครื่องยนต์ก็ดับสนิท ทำให้ผู้เขียนวิตกว่ากำหนดการที่จะล่องอิระวดีไปยังมหาเจดีย์มิงกุน ศูนย์กลางของเมืองอมระปุระ อดีตราชธานีอีกแห่งของพม่านั้น จะทันเวลาไปค้างในตัวเมืองมัณฑะเลย์อย่างที่วางแผนไว้หรือไม่ แต่อิริยาบถของเพื่อนร่วมทางก็ทำให้ผู้เขียนหายกังวลไปได้เพราะแต่ละคนต่างเพลิดเพลินกับบรรยากาศที่ได้พบเห็น จนลืมเรื่องเวลากันไปหมด คณะของผู้เขียนต้องอยู่บนเรือนานกว่าจะกลับเข้าฝั่งได้โดยใช้เรืออีกลำมาผูกโยง อุปสรรคและความยากลำบากในครั้งนี้ถูกแปรเปลี่ยนเป็นความทรงจำครั้งหนึ่งในชีวิต จากการเดินทางครั้งนี้ทำให้ผู้เขียนคิดว่าสำหรับชีวิตในสังคมเมืองที่ต้องมีกรอบระเบียบมาบังคับ บางครั้งความไม่แน่นอนและอุปสรรคก็ช่วยให้ชีวิตมีรสชาติไม่ซ้ำซากจำเจ

การลำดับเรื่องตามเวลาที่เกิดเหตุการณ์เป็นดังนี้

1. เริ่มด้วยการลงเรือล่องแม่น้ำอิระวดีเวลาบ่ายสามโมงกว่าเพื่อเดินทางไปยังมหาเจดีย์มิงกุน
2. บรรยายบรรยากาศบนเรือและสองฝั่งแม่น้ำอิระวดี
3. เกิดอุบัติเหตุเครื่องยนต์ดับระหว่างการเดินทาง และบรรยายเหตุการณ์บนเรือว่าแต่ละคนต่างเพลิดเพลินกับบรรยากาศรอบตัว
4. เรือกลับเข้าฝั่งได้เพราะมีเรืออีกลำมาผูกโยง
5. สรุปข้อคิดที่ได้จากเหตุการณ์นี้

สารคดีเรื่องนี้ผู้เขียนใช้วิธีเล่าเรื่องตามลำดับเวลาที่เกิดเหตุการณ์ ผู้อ่านสามารถจินตนาการภาพของเหตุการณ์นั้นๆไปตามผู้เขียน และเมื่อคณะของผู้เขียนเผชิญกับเหตุการณ์เครื่องยนต์ดับกลางแม่น้ำในเวลาใกล้ค่ำ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกกังวลไปกับผู้เขียนด้วยว่าจะเกิดอะไรขึ้นหากเรือยังเข้าฝั่งไม่ได้ก่อนมืด แต่เหตุการณ์ก็จบลงด้วยดี นับได้ว่าวิธีลำดับเรื่องตามเวลาที่เกิดเหตุการณ์นี้ถ่ายทอดประสบการณ์เดินทางของผู้เขียนได้อย่างน่าสนใจ และน่าติดตาม

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีท่องเที่ยว เบื้องหลังการถ่ายทำสารคดี "ศรีศิขเรศวร" เรื่อง <u>เขาพระวิหาร ม่านหมอกและมายาภาพ</u> มีเรื่องย่อดังนี้

ผู้เขียนได้ทราบข่าวเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2537 ว่า เขมรแดงยึดเขาพระวิหาร ผู้เขียนตกใจมากเพราะรัฐบาลพนมเปญของเฮงสัมรินเพิ่งยึดคืนมาได้เมื่อปี 2532 จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นผู้ที่ได้รับผลกระทบคือ บริษัททัวร์ของไทยเพราะทางขึ้นเขาพระวิหารอยู่ในประเทศไทย ที่อำเภอ กันทรลักษณ์ จังหวัดศรีษะเกษ ซึ่งเป็นทางขึ้นเพียงทางเดียว หลังจากที่ผู้เขียนได้อ่านข่าวนี้ เกิดความรู้สึกสองอย่างคือ ดีใจที่

ได้มีโอกาสขึ้นไปเที่ยวและถ่ายทำสารคดีก่อนถูกปิด และอีกความรู้สึกหนึ่งคือ ได้เรียกความรู้สึกเมื่อครั้งไปถ่ายทำสารคดีปี 2535 ขึ้นมาได้

มหาปราสาทเขาพระวิหารมีชื่อเรียกแต่โบราณว่า " ศรีศิขเรศวร" หมายถึงผู้เป็นใหญ่แห่งขุนเขา ชื่ออันไพเราะนี้เกิดจากคำว่า "ศิขร" รวมกับคำว่า "อิศวร" เนื่องจากกษัตริย์ขอมนับถือพระอิศวรหรือพระศิวะเป็นเทพเจ้าสูงสุด ความโดดเด่นของปราสาทเขาพระวิหารอยู่ที่สร้างตรงหน้าผา บันไดยาวประมาณหนึ่งกิโลเมตร อย่างไรก็ตามสิ่งที่พิศวงสงสัยของคนทั่วไปคือ กรรมวิธีการสร้างและชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่อยู่ในปราสาทซึ่งก็คือพราหมณ์

การถ่ายทำสารคดีครั้งนี้ผู้เขียนเล่าว่ามีอุปสรรคมากมาย เช่น คณะของผู้เขียนจะถ่ายทำได้จากหกโมงเช้าถึงหกโมงเย็น และผู้เขียนต้องการถ่ายทอดเรื่องราวให้มีความขลังจึงเป็นความยากลำบากอีกอย่างในการถ่ายทำ ในสามวันแรกคณะของผู้เขียนยังถ่ายได้เพียงแสงปกติไม่ได้บรรยากาศตามที่ผู้เขียนต้องการ ในวันที่สี่ของการถ่ายทำทีมงานเริ่มท้อ แต่ผู้เขียนยังไม่ท้อถอย และแล้วสิ่งที่รอคอยก็ประสบผล เมื่อมีหมอกปกคลุมไปทั่วองค์ปราสาท ทำให้เกิดบรรยากาศอลังการเกินที่จะบรรยาย หลังจบการทำงานในวันที่สี่ทำให้ทีมงานมีกำลังใจขึ้นอีกมากเพื่อทำงานในวันที่ห้าและหกต่อไป ในวันที่เจ็ด ทีมงานจะต้องขนอุปกรณ์ถ่ายทำภาพยนตร์ คือ ดอลลี่และเครน ทำให้ลำบากมากกว่าทุกวันที่ผ่านมา แต่ก็คุ้มเมื่อได้ถ่ายทำในมุมมองที่แปลกตา หลังจากนั้นอีกสามวัน ผู้เขียนและทีมงานจึงทุเลาอาการปวดเมื่อยแขนขา แต่ก็ได้ประสบการณ์อันยิ่งใหญ่

การลำดับเรื่องตามเวลาที่เกิดเหตุการณ์เป็นดังนี้

1. เริ่มด้วยผู้เขียนได้ยินข่าวเกี่ยวกับเขาพระวิหารแล้ว ทำให้นึกถึงการเดินทางไปถ่ายทำสารคดีที่เขาพระวิหารในปี 2535 ที่ไปถ่ายทำถึงเจ็ดวัน
2. เล่าความยากลำบากในการเดินทางและบอกข้อมูลเกี่ยวกับเขาพระวิหาร
3. บอกแนวคิดของการถ่ายทำในครั้งนี้และเล่าเหตุการณ์ในสามวันแรก
4. เล่าเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในวันที่สี่ของการถ่ายทำ เหตุการณ์นี้ทำให้การถ่ายทำประสบผลสำเร็จตามที่วางแนวคิดไว้
5. เล่าเหตุการณ์ในวันที่ห้า หกและเจ็ด ในการถ่ายทำวันที่เจ็ดเป็นการถ่ายทำที่ยากลำบาก แต่ก็ทำให้ได้ภาพสวยในมุมมองที่แปลกออกไป
6. บอกสภาพของทีมงานหลังจากการถ่ายทำเสร็จสิ้น และสรุปว่าเป็นประสบการณ์ครั้งยิ่งใหญ่

การลำดับเหตุการณ์ในสารคดีเรื่องนี้ลำดับตามลำดับเวลาที่เกิดเหตุการณ์ ทำให้ผู้อ่านได้เห็นภาพการถ่ายทำสารคดีในแต่ละวันของผู้เขียนจึงรู้สึกเหมือนได้ติดตามเหตุการณ์อย่างใกล้ชิด วิธีการเล่าเรื่องวิธีนี้จึงเหมาะสมกับการถ่ายทอดเรื่องราวที่กระทำติดต่อกันเป็นเวลานานในสถานที่เดิม

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมือง เรื่อง <u>ฝ่าคลื่นฝืนอาถรรพ์คำสาป "ฮาลองเบย์" อ่าวกบฏ</u> มีเนื้อเรื่องย่อดังนี้

ผู้เขียนกล่าวถึงความโด่งดังของภาพยนตร์เรื่อง "อินโดจีน" INDOCHINA ที่มีฉากประทับใจคือฉากที่พระเอกช่วยชีวิตนางเอกที่กำลังจะอดน้ำตายขณะลอยเรืออยู่ในอ่าวฮาลอง ด้วยการบ้วนน้ำลายใส่ปาก

หนังต้องการให้เห็นอานุภาพแห่งความรัก และเพื่อประกาศอิทธานุภาพแห่งท้องทะเลที่มีนามว่า "ฮาลองเบย์" หรืออ่าวฮาลองในเขตอ่าวตังเกี๋ย ทะเลเขาวงกตที่ต้องคำสาป ทะเลที่ไม่ยอมให้ใครผ่านไปง่ายๆ

ประวัติศาสตร์เวียดนามเต็มไปด้วยการต่อสู้กู้ชาติ โจเซฟ บัตตินเจอร์ บันทึกเรื่องราวการต่อสู้กู้เอกราชของชาวเวียดนามไว้ในหนังสือ ประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนาม แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร ว่ากบฏเวียดนามเริ่มขึ้นครั้งแรกในพ.ศ. 582 เมื่อข้าหลวงจีนปกครองเวียดนามอย่างโหดเหี้ยม การกบฏเกิดขึ้นโดยภรรยาขุนนางผู้เคราะห์ร้ายคือ คุณหญิงตรุกตรังกับน้องสาวผู้กล้าหาญ รวบรวมบริวารเข้าโจมตีจนค่ายของจีนแตกพ่าย และตั้งตนเป็นราชินีสองพี่น้องแห่งสกุลตรุง เพียงสองปีให้หลังกองทัพจีนบุกคืน ราชินีสองพี่น้องจึงกระโดดน้ำตาย ตำนานการต่อสู้ของนางถูกจารึกไว้เยี่ยงวีรสตรี หลังจากนั้นในปีพ.ศ. 891 ก็เกิดวีรสตรีขึ้นอีกคน เมื่อเตรียวโออายุเพียง 23 ปีเป็นหัวหน้ากบฏ แต่ก็พ่ายแพ้ เตรียวโอฆ่าตัวตาย กบฏในช่วงแรกๆเป็นกบฏชนชั้นสูง ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีส่วนร่วม ทำให้ไม่ค่อยประสบความสำเร็จ การปลดแอกจีนมาสำเร็จในปี 1402 (ก่อนยุคสุโขทัน 400 ปี) สถานที่สำคัญในการรบคือ บริเวณลุ่มน้ำแดงอันได้แก่ แม่น้ำบัคดั๋งและอ่าวฮาลองอันอาถรรพ์นั่นเอง

ผู้เขียนเล่าถึงการเดินทางไปเวียดนามเมื่อปี 2538 เพื่อไปสัมผัสอ่าวฮาลอง มรดกโลกทางธรรมชาติแห่งแรกของเวียดนามที่เพิ่งได้รับการรับรองเมื่อเดือนธันวาคม 2537 ระยะทางจากฮานอยถึงอ่าวฮาลองเพียง 150 กิโลเมตร แต่ความลำบากอยู่ที่จะต้องข้ามแม่น้ำใหญ่ถึงสองสายที่จะต้องนั่งเรือเฟอร์รี่ข้ามไป และหนึ่งในนั้นคือ แม่น้ำบัคดั๋ง ผู้เขียนรู้สึกตื่นเต้นเพราะนี่คือ อดีตสมรภูมิรบที่จารึกวีรกรรมอันห้าวหาญของชาวเวียดนามเมื่อประมาณ 1,000 ปีก่อน ตำนานอันภาคภูมิใจของชาวเวียดนาม คือการหลอกล่อกองทัพเรือจีนที่บุกมาให้หลงกลเข้ามาในแม่น้ำบัคดั๋งเวลาน้ำขึ้น โดยไม่รู้ว่ากบฏเวียดนามเสี้ยมไม้แหลมฝังไว้ในแม่น้ำ พอน้ำลงเรือก็ถูกไม้แทงทะลุจนจม พ่ายแพ้กลับไป จนถึงวันนี้มัคคุเทศก์ชาวเวียดนามนำนักท่องเที่ยวไปเยือน "ฮางโดงโก๋ว" หรือถ้ำกระบุงสีน้ำตาล ซึ่งอยู่ในอ่าวฮาลอง ที่นี่คือคลังอาวุธที่ไว้ซ่อนไม้แหลม ปัจจุบันไม้ถูกนำไปเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์ทหารในฮานอย หลังจากชนะจีนในปี 1482 อ่าวฮาลองก็ถูกบันทึกไว้อีกครั้งในอีกประมาณ 900 ปีต่อมาในการต่อสู้กับฝรั่งเศส อ่าวฮาลองมีพื้นที่ 1,700 ตารางกิโลเมตร มีเกาะต่างๆกว่า 3,000 เกาะ เหมาะแก่การว่องสุม รวมทั้งสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศก็ทำให้ผู้ไม่ชำนาญไม่กล้าเข้าไป จนได้รับการขนานนามว่า "อ่าวกบฏ"

ผู้เขียนรำลึกถึงบันทึกของ "ป้าลม" วิมล พลจันทร ภรรยาของ "นายผี" อัศนี พลจันทร ที่ได้บันทึกความทรงจำครั้งที่ได้ไปเยือนฮาลองเบย์ ในฐานะที่เป็นแขกของ "พรรคพี่พรรคน้อง" เมื่อครั้งที่ป้าลมร่วมงานกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ป้าลมได้เล่าความประทับใจในความสวยงามของฮาลองเบย์ รวมถึงบรรยากาศในโรงแรมที่พักซึ่งก็คืออดีตกองบัญชาการของทหารฦรั่งเศส ของใช้ต่างๆจึงยังคงเป็นของผู้บัญชาการทหารเรือฝรั่งเศสในยุคล่าอาณานิคม ซึ่งไม่แตกต่างจากที่ผู้เขียนได้ฟังจาก คุณจิระนันท์ พิตรปรีชา "กวีซีไรต์" ผู้เคยเดินทางไปฮาลองเบย์ราวปี 2518 – 2519 ในสถานะใกล้เคียงกับป้าลม คือการเป็นแขกของ "พรรคพี่พรรคน้อง" เธอยังคงรำลึกถึงบรรยากาศครั้งอดีตในการเดินทางมาเป็นครั้งที่สองของเธอเมื่อเดือนพฤษภาคม 2538 ให้ผู้เขียนได้รับรู้ด้วย

เดือนเมษายน 2538 ผู้เขียนเดินทางไปฮาลองเบย์ จึงเข้าใจคำพูดที่ว่าเป็นอ่าวอาถรรพ์ เพราะสภาพที่ยากลำบากในการเดินเรือ จากอดีตถึงปัจจุบันที่นี่ยังคงเป็นอ่าวกบฏอย่างที่เคย เพราะที่นี่เป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มคนที่เรียกว่า "โบ๊ทพีเพิ่ล" ผู้ไม่ปรารถนาจะมีชีวิตภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ เกือบทั้งหมดของผู้อพยพชาวเวียดนามที่ตกค้างในฮ่องกงล้วนเริ่มต้นจากฮาลองเบย์

การลำดับเรื่องตามเวลาที่เกิดเหตุการณ์เป็นดังนี้

1. เริ่มด้วยการแนะนำอ่าวฮาลองจากภาพยนตร์เรื่องอินโดจีน

2. เล่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของเวียดนามที่เกี่ยวกับการกู้ชาติในปีพ.ศ. 582 พ.ศ. 891 และพ.ศ. 1482 โดยเฉพาะการกู้ชาติในปีพ.ศ. 1482สถานที่สำคัญในการรบคืออ่าวฮาลองนั่นเอง

3. เล่ารายละเอียดของการปลดแอกจีนในปีพ.ศ. 1482

4. กล่าวถึงบทบาทของอ่าวฮาลองในการต่อสู้ระหว่างเวียดนามกับฝรั่งเศสโดยอ้างบันทึกของ ป้าลม วิมล พลจันทร

5. เล่าบรรยากาศของอ่าวฮาลองช่วงปีพ.ศ. 2518 - 2519

6. บรรยายสภาพของอ่าวฮาลองในปี 2538 ที่ผู้เขียนเดินทางไป

การลำดับเรื่องของสารคดีเรื่องนี้ใช้วิธีลำดับตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความสำคัญและบทบาทของสถานที่ที่กล่าวถึง ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน การลำดับเรื่องวิธีนี้จึงเหมาะสมกับสารคดีที่เกี่ยวกับการแนะนำสถานที่ใดสถานที่หนึ่งซึ่งมีความสำคัญตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพราะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมได้ง่ายกว่าการนำเสนอด้วยวิธีอื่น

สรุปได้ว่าการลำดับเรื่องตามเวลาที่เกิดเหตุการณ์เหมาะสำหรับการถ่ายทอดเรื่องราวที่เป็นประสบการณ์การเดินทาง หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานที่แห่งเดียวเป็นเวลานาน การลำดับเรื่องวิธีนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นความเป็นไปของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นลำดับและมีอารมณ์ร่วมไปกับเหตุการณ์นั้น

3. <u>ใช้วิธีลำดับตามสถานที่</u> ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้วิธีนี้ในการเขียนสารคดีท่องเที่ยว โดยเรียบเรียงเนื้อหาตามลำดับของสถานที่ที่ผู้เขียนเดินทางไป หรือลำดับความตามเส้นทางการเดินทางเพื่อเล่าถึงสถานที่ที่ผู้เขียนได้ไปพบเห็น

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

ในสารคดีเรื่อง <u>ซอกแซกมาดริดซอกมุมที่ทัวร์ไม่พาเที่ยว</u> เป็นสารคดีท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับสถานที่สำคัญๆต่างๆในเมืองมาดริด เรื่องย่อมีดังนี้

ผู้เขียนเล่าถึงการเที่ยวชมมาดริดในวันอาทิตย์ ซึ่งบรรยากาศเหมือนเมืองใหญ่ทั่วไปคือ ร้านค้าและสถานที่ราชการส่วนใหญ่ปิดทำการ แต่ที่คึกคักคือ " ซันเดย์ มาร์เกต" ผู้เขียนเริ่มต้นการเดินเที่ยวที่ตลาดนัดสำหรับนักสะสมแสตมป์พลาซ่ามายอร์ หรือจัตุรัสใจกลางเมืองมาดริด มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่มากันมากมาย ถ้าเป็นหนอนหนังสือต้องไปที่ตลาดนัดหนังสือที่ข้างสวนสาธารณะเรติโรด้านหลังพิพิธพันธ์ปราโดซึ่งมีบรรยากาศดีมาก และยังมีหนังสือให้เลือกมากมาย ต่อจากนั้นผู้เขียนเดินทางต่อไปที่ รัสโตร (RASTRO) หรือสวนจตุจักร – เจ เจ พล่าซ่าแห่งมาดริดสำหรับคนที่ไปมาดริดโดยไม่มีไกด์ ให้ไปเริ่มต้นที่พระราชวังหลวงหรือปาลาซิโอเรล (PALACIO RAIL) เหมือนอยู่เมืองไทยไปไหนต้องไปเริ่มต้นที่สนามหลวง จากปาลาซิโอเรล เดินไปทางประตูโทเลโด หรือปวรต้า เดอ โทเลโด (PUERTA DE TOLEDO) แล้วเลี้ยวซ้ายอีกนิดก็จะถึงรัสโตร ผู้เขียนแนะนำว่าควรจะเดินไปเพราะอาคารบ้านเรือนสองข้างทางนั้นสวยมาก รัสโตร (RASTRO) คือตลาดนัดแบบฟลี มาร์เกต (FLEA MARGET) เป็นตลาดประเภทขายของเก่าจิปาถะ สามารถต่อรองราคากันได้ ต่อจากนั้นผู้เขียนแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวยามราตรีย่าน เซนท์ โด

มิงโก้ (ST. DOMINGO) แถวนั้นมีโชว์เปลือยอยู่หลายร้าน หรือจะไปย่านบาล เบรเด (VAL VARDE) ในตัวเมืองมาดริด ซึ่งมีสภาพคล้ายพัฒน์พงษ์

การลำดับเรื่องตามลำดับสถานที่เป็นดังนี้

1. เริ่มด้วยการพาผู้อ่านไปที่พลาซ่า มายอร์ ซึ่งเป็นตลาดนัดวันอาทิตย์

2. ออกจากพลาซ่า มายอร์ เดินทางต่อไปที่รัสโตร แนะนำวิธีการเดินทางไปรัสโตรและบรรยายบรรยากาศที่รัสโตร

3. จากนั้นพาผู้อ่านไปสถานที่ท่องเที่ยวยามราตรีในย่านเซนท์ โดมิงโก และย่านบาล เบรเด

สารคดีเรื่องนี้ใช้วิธีการลำดับเรื่องตามลำดับสถานที่ที่ผู้เขียนเดินทางไป ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนผู้เขียนกำลังพาเที่ยวและจะสร้างจินตนาการตามเส้นทางการเดินทาง จนรู้สึกว่าได้ติดตามผู้เขียนไปยังสถานที่นั้นๆจริง

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

ในสารคดีเรื่อง <u>ดอกไม้ สายน้ำ ความดี บนเส้นทาง 108</u> เป็นสารคดีถ่ายทอดประสบการณ์การเดินทางของผู้เขียน มีเรื่องย่อดังนี้

ผู้เขียนมักจะพูดกับผู้อื่นเสมอว่า เชียงใหม่ในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปมากจนจะกลายเป็นกรุงเทพฯ สาขา 2 อยู่แล้ว หากจะไปเที่ยวทางภาคเหนือผู้เขียนแนะนำให้ไปเชียงราย แม่ฮ่องสอนและน่านแทน แต่ในการเดินทางครั้งหนึ่ง ผู้เขียนต้องการพาภรรยาไปเที่ยวล้านนา ซึ่งภรรยาของผู้เขียนท้องได้ 6 เดือนแล้ว การเดินทางไปเชียงใหม่จึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสม แต่ผู้เขียนก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ถึงแม้ว่าเชียงใหม่จะเปลี่ยนแปลงไปเพียงใดแต่ก็เป็นเฉพาะแต่ในเมือง ในชนบทยังคงไม่เปลี่ยนแปลง ในคืนแรกผู้เขียนไปยังเฮือนสุนทรี ได้ชิมอาหารฝีมือคนเชียงใหม่แท้ๆและยังได้ฟังมินิคอนเสิร์ตของคุณสุนทรี เวชานนท์ ผู้จุดประกายโฟล์คซองคำเมืองคู่กับคุณจรัล มโนเพ็ชร ผู้เขียนประทับใจในบทเพลงและบรรยากาศ วันรุ่งขึ้นผู้เขียนรีบเดินทางแต่เช้า โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 108 แวะที่พระธาตุจอมทองเป็นแห่งแรก จากนั้นเดินทางต่อไปผ่านอุทยานแห่งชาติออบหลวง นับเป็นเส้นทางที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่ง แต่เส้นทางค่อนข้างลำบาก จึงควรแวะพักรถที่ศูนย์พฤกษศาสตร์บ่อแก้ว ชมทิวสนที่ปลูกเป็นระเบียบ ระหว่างทางผู้เขียนได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับมิชชันนารีคนหนึ่ง เมื่อเขาได้เดินทางไปเผยแผ่ศาสนา เขาได้นำเมล็ดวัชพืชชนิดหนึ่งไปโปรยในที่ที่เขาไปถึงดพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งการบุกเบิกงานช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ภาษาละตินเรียกวัชพืชชนิดนี้ว่า เม็กซิกันฟลาวเวอร์ เรียกง่ายๆเป็นภาษาไทยว่า ทานตะวันป่า ในขณะที่ชาวล้านนาเรียกว่าบัวตอง ตามรูปพรรณที่มีดอกคล้ายดอกบัวและมีสีเหลืองอร่าม ตลอดปีจะบานเพียงสองเดือนช่วงพฤศจิกายนถึงธันวาคม ชาวล้านนารู้กำหนดว่าถึงวันเพ็ญเดือนสิบสอง หรือยี่เป็งเมื่อไร เมื่อนั้นบัวตองจะบาน ในช่วงลองวีคเอนด์นั้นทำเอารถติดยาวเหยียดบนดอยแม่เหาะทีเดียว ผู้เขียนแนะนำว่าไม่ควรไปในช่วงนั้นเด็ดขาด ดอยแม่อูคออยู่ในเขตอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่การเดินทางลำบากกว่าดอยแม่เหาะที่อยู่ในเขตอำเภอแม่สะเรียง ติดถนนสาย 108 (ฮอด-แม่สะเรียง) ขากลับผู้เขียนแวะอุทยานแห่งชาติ ออบหลวง ตื่นตากับลำน้ำแม่แจ่มที่ถูกโตรกหินสูงชันบีบแคบ จนกลายเป็นสิ่งที่ชาวเหนือเรียกว่าออบ จากนั้นได้แวะที่บ้านไร่ผางาม ที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือของป้าแสงดา บัณสิทธิ์ ผู้นำภูมิปัญญาพื้นถิ่นมาพัฒนาชุมชนตำบลสบเตี้ย อำเภอจอมทอง จนได้เป็นศิลปินแห่งชาติ ท่านมักจะดัดแปลงธรรมชาติและสิ่งต่างๆรอบตัวลงไปในผ้า

ทอของท่าน ถึงแม้ท่านจะถึงแก่กรรมไปแล้ว แต่คุณูปการของท่านยังคงมีผู้สืบสานต่อไป ผู้เขียนยิ่งทึ่งเมื่อได้ทราบประวัติของท่าน และรู้สึกว่าการทำงานของท่านเปรียนได้กับสายน้ำเอื่อยๆทว่าท้ายที่สุดกลับทรงพลังเหลือเกิน

การลำดับเรื่องตามลำดับสถานที่เป็นดังนี้

1. เริ่มเดินทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปตามทางหลวงสาย 108 ผ่านสนามบิน ผ่านอำเภอหางดง ผ่านทางขึ้นดอยอินทนนท์
2. หยุดพักที่พระธาตุจอมทอง ไหว้พระธาตุประจำปีเกิดคนเกิดปีชวด
3. เดินทางต่อเลียบลำน้ำปิงไปตามถนนสายจอมทอง - ฮอด
4. แวะพักรถที่ศูนย์พฤกษศาสตร์ปอแก้ว
5. เดินทางต่อจนถึงดอยแม่เหาะ ระหว่างทางได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับดอกบัวตองให้ผู้ร่วมเดินทางฟัง
6. หลังจากชมดอกบัวตองที่ดอยแม่เหาะแล้ว เดินทางต่อไปยังอุทยานแห่งชาติออบหลวง
7. มุ่งหน้ากลับที่พัก ระหว่างทางแวะชมบ้านไร่ไผ่งาม ที่ตั้งพิพิธภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือของป้าแสงดา ศิลปินแห่งชาติเป็นที่สุดท้าย

สารคดีเรื่องนี้ใช้การลำดับเรื่องตามลำดับสถานที่ที่เดินทางไป โดยถ่ายทอดเรื่องราวการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆหลายแห่ง เมื่อใช้การลำดับเรื่องตามลำดับสถานที่จึงทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนได้เดินทางติดตามผู้เขียนไปตามแต่ละสถานที่

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

ในสารคดีเรื่อง <u>ทั้งรักทั้งชัง ฝรั่งเมืองเลย</u> เป็นเรื่องราวประสบการณ์การเดินทางของผู้เขียนสู่จังหวัดเลย มีเรื่องย่อดังนี้

ผู้เขียนแนะนำเส้นทางการท่องเที่ยวในฤดูฝน มีจุดหมายปลายทางคือการไปจิบไวน์หน้าฝนที่จังหวัดเลย ผู้เขียนเริ่มต้นการเดินทางจากกรุงเทพมหานคร โดยใช้ทางหลวงหมายเลข 21 จากนั้นใช้ทางหลวงหมายเลข 203 ผู้เขียนชื่นชมทิวทัศน์ที่งดงามของอำเภอภูเรือ และทึ่งในการผลิตไวน์ที่ ชาโต้ เดอ เลย ไวน์ของชาโต้ เดอ เลย เป็นไวน์ที่ได้รับการยอมรับว่า มีคุณภาพเทียบเท่าของฝรั่งเศสต้นตำรับ จากนั้นผู้เขียนเดินทางไปยังอำเภอด่านซ้าย ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นดินแดนแห่งสัจจะและมิตรไมตรี เพราะที่นี่เป็นที่ประดิษฐานพระธาตุศรีสองรัก อันเปรียบเสมือนอนุสรณ์สถานแห่งคำมั่นสัญญาของไทยกับลาว ว่าจะไม่รุกรานกัน จนกระทั่งฝรั่งเศสเข้ามายึดครองลาว และได้แบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับลาวใหม่ทำให้เกิดกรณีพิพาทขึ้นหลายกรณี เช่น การแบ่งเขตแดนบริเวณภูชี้ฟ้า กรณีพิพาทบ้านร่มเกล้า รวมทั้งทำให้บางหมู่บ้านอย่างบ้านนาข่าซึ่งเป็นเครือญาติกัน ต้องถูกแบ่งแยกให้กลายเป็นคนละประเทศ ทำให้ผู้เขียนประชดประชันแกมติดตลกเป็นการปิดเรื่องว่า "นึกๆก็น่าชังฝรั่งดั้งขอยิ่งนัก ว่าแล้วก็เลยต้องเปิดขวดไวน์ตราไก่สัญชาติไทย เชื้อชาติฝรั่งเศส มาจิบแก้เลี่ยนข้าวเหนียวไก่ย่างเสียให้เข็ด!" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 174)

การลำดับเรื่องตามลำดับสถานที่เป็นดังนี้

1. เริ่มต้นการเดินทางจากกรุงเทพมหานคร สู่จังหวัดเลย ด้วยทางหลวงหมายเลข 21
2. จากนั้นใช้ทางหลวงหมายเลข 203 บรรยายทิวทัศน์บางช่วง แนะนำให้ไปเที่ยวภูเรือ
3. พาไปชมไร่องุ่นของชาโต้ เดอ เลย

4. จากนั้นไปที่พระธาตุศรีสองรัก อำเภอด่านซ้าย และเล่าประวัติของพระธาตุศรีสองรัก

5. เดินทางต่อไปยังวัดโพนชัย และบ้านนาข่าเป็นที่สุดท้าย

สารคดีเรื่องนี้ใช้การลำดับเรื่องตามลำดับสถานที่ ซึ่งเป็นวิธีที่เหมาะสมกับเรื่องนี้เพราะเป็นเรื่องราวการเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆหลายแห่ง ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนได้ร่วมเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆกับผู้เขียนด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่าการลำดับเรื่องโดยวิธีลำดับตามสถานที่ ผู้อ่านจะสร้างภาพเปลี่ยนไปตามสถานที่แต่ละแห่งที่ผู้เขียนได้เดินทางไป จึงรู้สึกเหมือนกับว่าได้ติดตามผู้เขียนไปตามสถานที่ต่างๆแต่ละแห่งจนสิ้นสุดเส้นทาง

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการดำเนินเรื่องในสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล ทั้งหมดแล้วพบว่า ธีรภาพ โลหิตกุล นิยมการดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาที่เกิดเหตุการณ์มากที่สุด ซึ่งเป็นวิธีที่เหมาะกับงานเขียนของธีรภาพ โลหิตกุล วิธีหนึ่ง เนื่องจากเนื้อหาส่วนใหญ่ที่เสนอมักเป็นเรื่องราวจากประสบการณ์การเดินทาง และเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน การดำเนินเรื่องที่ธีรภาพ โลหิตกุล นิยมรองลงมาคือ การลำดับตามความสัมพันธ์ของเนื้อหา วิธีนี้ทำให้ผู้อ่านทราบประเด็นสำคัญที่ผู้เขียนต้องการสื่ออย่างแน่ชัด ส่วนวิธีการดำเนินเรื่องโดยลำดับตามสถานที่ พบมากในสารคดีที่ถ่ายทอดเรื่องราวการเดินทางไปยังสถานที่หลายแห่ง วิธีนี้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนได้ติดตามผู้เขียนไปยังสถานที่ต่างๆ จนสิ้นสุดเส้นทาง

การแสดงความคิดเห็น

สารคดีเป็นงานเขียนที่มุ่งเสนอข้อมูลจากประสบการณ์ตรงของผู้เขียน ได้แก่สิ่งที่ผู้เขียนได้ไปประสบพบเห็นด้วยตนเอง หรือเสนอข้อมูลจากประสบการณ์ทางอ้อม คือ สิ่งที่ผู้เขียนได้ค้นคว้าจากเอกสารต่างๆบ้าง หรือสัมภาษณ์หรือสนทนากับบุคคลบ้าง ผู้เขียนจะถ่ายทอดข้อมูลต่างๆเหล่านี้อย่างละเอียดในสารคดีอย่างมีศิลปะ เพื่อให้ผู้อ่านติดตามอ่านโดยได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลินจากการอ่านควบคู่กันไป

ความคิดที่ปรากฏในสารคดีส่วนหนึ่งคือความคิดที่ผู้เขียนได้แสดงไว้พร้อมๆกับการนำเสนอข้อมูลต่างๆ อาจจะเป็นการนำเสนอข้อมูลต่างๆ อาจจะเป็นการสนับสนุนข้อมูล แย้งกับข้อมูลหรือเป็นความคิดเห็นที่เพิ่มเติมเสริมต่อจากข้อมูลเดิม

ธีรภาพ โลหิตกุล เป็นนักเขียนสารคดีที่ไม่ละเลยที่จะแสดงความคิดเห็นในงานเขียนของเขาเมื่อมีโอกาส การศึกษาการแสดงความคิดเห็นในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล จะวิเคราะห์ใน 2 ประเด็นคือ แนวความคิดและกลวิธีการแสดงความคิด ทั้งนี้จะศึกษาเฉพาะแนวความคิดที่ปรากฏซ้ำอย่างสม่ำเสมอเท่านั้น

1. แนวความคิด

แนวความคิดที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แก่

1.1 การอนุรักษ์

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ไว้ 2 ประการคือ การอนุรักษ์สัตว์และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดังนี้

1.1.1 การอนุรักษ์สัตว์

ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ โดยต่อต้านการบริโภคสัตว์ป่า การนำอวัยวะต่างๆของสัตว์มาใช้เป็นเครื่องประดับ ทั้งนี้ธีรภาพให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับสัตว์ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่าหรือสัตว์น้ำ และส่วนใหญ่จะสอดแทรกไว้ในสารคดีซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับช้าง

ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ไว้ในเรื่อง

- แม่น้ำร้ายกับลูกลิงตัวนั้น
- หาดไม้ขาว เต่ามะเฟือง และเฒ่าทะเลใจอารี
- พลายมงคลผู้อาภัพ โศกนาฏกรรมหรืออาถรรพ์ "ช้างของขวัญ"?
- แฮปปี้เบิร์ธเดย์...จุ๋ม-จิ๋ม
- แด่...พ่อพลายและความอัปยศ
- เรื่องของ "สมึนหลวง" ช้างน้อยจมซนแห่งทุ่งเกวียน
- บทเรียนจาก "ฮันนี่" สาธุ...ช่วยลูกช้างด้วย!
- คิดถึง "ต๋อง"
- บัวจูม
- แม่คำแป้น โศกนาฏกรรมริมฝั่งมูล
- ตามรอยกวางผา : ม้าเทวดาแห่งลุ่มน้ำปิง

ประมวลความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ได้ว่า ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับการบริโภคสัตว์ป่าและการใช้เครื่องประดับจากสัตว์ รวมทั้งการทรมานสัตว์ตามคณะละครช้างเร่ ผู้เขียนต้องการช่วยเหลือสัตว์เหล่านั้นแต่ทำอะไรไม่ได้มากไปกว่าการเรียกร้องให้ผู้อ่านช่วยต่อต้านสิ่งเหล่านี้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ตัวอย่าง การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริโภคสัตว์ป่าและการเลี้ยงสัตว์ป่า</u>

ในเรื่อง <u>แม่น้ำร้ายกับลูกลิงตัวนั้น</u> ผู้เขียนเล่าถึงการเดินทางล่องแม่น้ำโขง พบลูกลิงที่ถูกจับมาขังไว้ในเรือ และได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการค้าสัตว์ป่าในลาว ดังนี้

> ตลาดค้าสัตว์ป่าย่านนี้จึงยังคึกคัก สอดรับกับการเปิดเส้นทางเดินเรือในลำน้ำโขงที่เคยปิดตายมานานนับครึ่งศตวรรษ ตามนโยบายสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจที่ทั้งสี่ประเทศเห็นพ้องต้องกัน ลูกค้าตลาดค้าสัตว์ป่าที่เป็นนักท่องเที่ยวคนไทย อาจประเมินว่าคงแค่ไม่เกิน 5 เปอร์เซ็นต์ เพราะระยะหลังๆความนิยมกินอาหารป่า และแฟชั่นเอาลูกลิงลูกชะนีมาพาดบ่าเดินกรีดกรายลดน้อยลงไปพอสมควร แต่สำหรับลูกค้าชาวจีนเจ้าตำหรับเปิบพิสดารแล้ว ยากจะมีใครควบคุมได้ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 121)

ตัวอย่างการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำอวัยวะต่างๆของสัตว์มาใช้เป็นเครื่องประดับ

ในเรื่อง <u>หาดไม้ขาว เต่ามะเฟือง และเฒ่าทะเลใจอารี</u> ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นต่อต้านการทำเครื่องประดับจากกระดองเต่าว่า

"ถ้าเป็นเต่ากระที่มีกระดองสวย ยังเอาไปขายให้คนทำกำไลและเครื่องประดับกระ สนองตัณหาวัยรุ่นขี้เห่อ ที่คิดว่าความเป็น "ติสท์" หมายถึงการประดับกายให้พะรุงพะรังด้วยเฟอร์นิเจอร์แปลกๆโดยไม่รู้เลยว่าจะต้องแลกด้วยชีวิตอีกกี่ชีวิต" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 66)

นอกจากนั้นผู้เขียนยังต่อต้านการทำเครื่องรางและของประดับจากงาช้าง ในเรื่อง <u>แด่...พ่อพลายและความอัปยศ</u> ดังนี้

> อยากรู้นักว่าถ้าคนที่กำลังนั่งสมาธิปฏิบัติธรรม โดยนับลูกประคำงาช้าง หรือนั่งในห้องพระที่มีงาช้างคู่งามวางประดับอยู่สองข้างองค์พระพุทธรูปได้รับรู้ว่าเจ้าของงานั้นได้รับความทุกข์ทรมานดั่งถูกสาปให้ตายทั้งที่ยังมีลมหายใจ เยี่ยงพ่อพลายบัวทองและพรายคำมี แล้วเขาจะรู้สึกรู้สาอย่างไรไหม!
> ในเมื่อเส้นทางสู่สวรรค์ของเขา ได้ถีบสัตว์ใหญ่ผู้มีบุญคุณต่อชาติไทยคนไทย ให้ตกนรกทั้งเป็นอยู่ขณะนี้! (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 107)

ตัวอย่างการแสดงความคิดเห็นการนำช้างมาเร่แสดงละคร

ผู้เขียนเห็นว่าการนำช้างมาเร่แสดงละคร มักเป็นการแสดงผาดโผน ทำให้ช้างได้รับบาดเจ็บ ผู้เขียนจึงเสนอทางแก้ปัญหาไว้ในสารคดีเรื่อง <u>บทเรียนจาก "ฮันนี่" สาธุ...ช่วยลูกช้างด้วย!</u> ดังนี้

"เหลือก็แต่คณะช้างเร่(ร่อน) ซึ่งควบคุมกันยากมาก เพราะตระเวนไปแสดงไกลหูไกลตาเกินกว่าที่ใครจะตามไปควบคุมได้ นอกเสียจากจะตราเป็นกฎหมายบังคับใช้กันจริงจังไปเลย" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 54)

และได้สรุปความคิดรวบยอดเพื่อกระตุ้นให้คนไทยเห็นความสำคัญของปัญหาอันเนื่องมาจากช้าง ดังนี้

> จึงได้แต่คิดว่านอกจากการช่วยกันร้องแรกแหกกระเฌอให้คนไทยช่วยกันดูแลช้าง ช่วยกันต่อต้านกายกรรมช้าง และคว่ำบาตรไม่เข้าไปพักหรือใช้บริการโรงแรมที่เอาลูกช้างมาโชว์...แล้ว ที่เหลือก็ทำได้แต่เพียงภาวนา...สาธุ...ช่วยลูกช้าง (ตัวจริง)ด้วยเทิ้ด!" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 56)

นอกจากช้างแล้วผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นในเชิงเป็นห่วงการอนุรักษ์สัตว์ป่าอื่นๆ ที่ใกล้จะสูญพันธุ์ เช่น เรื่อง <u>ตามรอยกวางผา : ม้าเทวดาแห่งลุ่มน้ำปิง</u> ผู้เขียนได้แสดงความคิดไว้ว่า

"หากไม่รีบยื่นมือช่วยเหลือผู้พิทักษ์กวางผากันเสียแต่วันนี้แล้วจะมีกวางผาหน้าไหน เหลือไว้ให้นักวิชาการศึกษาวิจัยในวันข้างหน้า!?!" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 97)

1.1.2 การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ธีรภาพ โลหิตกุล แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมว่า การพัฒนาประเทศส่งผลให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลงเช่นการสร้างเขื่อน ดังนั้นถ้ามีทางที่จะลดการทำลายสิ่งแวดล้อมลงก็ควรทำ เช่น การสร้างฝายขนาดเล็ก สิ่งที่พอจะช่วยได้ก็คือ สำนึกของคนที่มีต่อการรักษาธรรมชาติ โดยเฉพาะคนที่อาศัยอยู่หรือทำมาหากินโดยอาศัยธรรมชาติก็ยิ่งต้องมีสำนึก และตระหนักถึง

การคงไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมเดิมให้มากที่สุด ความคิดเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ ธีรภาพ โลหิตกุล ได้แสดงไว้ในสารคดีเรื่องต่อไปนี้

- ราคาแห่งคุณค่า...ทุ่งบัวตอง ดอกฝิ่น กะหล่ำปลี และเขื่อน
- ล่องแม่แตงสู่แก่งกิ๊ด
- ลักแซมเบิร์ก ร่างกายฉันคือแม่น้ำ คือป่าไม้ คือขุนเขา
- สีสมคราม (2) "ผู้แพ้"
- ขุนปิงสุดแดนสยาม ปฏิบัติการค้นหาต้นธารแห่งแม่น้ำเจ้าพระยา
- โลกนักดำน้ำความตื่นเต้นใต้ทะเลลึก
- คำนึงแห่ง "รอยฉี่" บนผืนทราย
- องุ่นเปรี้ยวที่เกาะสุรินทร์
- สตีฟ แวนปิค จากขุนน้ำน่านสู่ปากน้ำโพ การผจญภัยครั้งใหม่ของฝรั่งรักแม่น้ำ
- ลมทะเลและเสียงถอนใจ
- เช้าวันหนึ่งที่ริมลำน้ำกก

ผู้เขียนได้แสดงมุมมองต่อการสร้างเขื่อนไว้ในหลายๆเรื่อง ดังนี้

ผู้เขียนได้รับทราบปัญหาที่ความเจริญเข้าไปมีผลกระทบทำให้สภาพแวดล้อมถูกทำลาย ผู้เขียนได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาไว้ในสารคดีเรื่อง <u>ราคาแห่งคุณค่า...ทุ่งบัวตอง ดอกฝิ่น กะหล่ำปลี และเขื่อน</u> ดังนี้

> ...ถึงเวลาแล้วที่เราต้องมีมาตรฐานในการประเมิน หรือตัดสินสิ่งต่างๆ เรื่องต่างๆเสียใหม่ ที่ไม่ใช่การมองแต่มุมมองที่ตนเองได้ผลประโยชน์แต่เพียงด้านเดียว ดังนั้น หากการสร้างเขื่อนใหญ่ๆหมายถึง การทำให้คนเมืองมีน้ำ มีไฟฟ้าใช้ แต่ทำให้ป่าต้นน้ำถูกทำลาย ทำให้ชาวบ้านหลังเขื่อนได้รับผลกระทบทางสังคม อย่างไม่สามารถตีค่าเป็นตัวเงินได้ จะเป็นไปได้ไหม ที่รัฐบาลจะหันไปสร้างเขื่อนขนาดเล็กประเภทฝาย หรืออ่างเก็บน้ำกระจายไปในชนบท ซึ่งนอกจากไม่ต้องทำลายป่ามากแล้ว ยังก่อประโยชน์ต่อเกษตรกรโดยตรงอีกด้วย ส่วนไฟฟ้าของคนในเมืองก็ให้เป็นหน้าที่ของเขื่อนขนาดใหญ่ที่มีอยู่แล้ว...จะได้ไหม (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 44)

และความคิดเรื่องการสร้างฝายแทนเขื่อน ผู้เขียนก็ได้เสนอซ้ำอีกในเรื่อง <u>สีสมคราม (2) "ผู้แพ้"</u> ดังนี้

> ...จะเป็นไปได้ไหมที่รัฐจะเปลี่ยนเป็นการสร้างฝายขนาดเล็กที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนโดยตรง และไม่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านและสิ่งแวดล้อม แต่ถ้าจะสร้างเขื่อนขนาดใหญ่พวกเขาก็ควรมีสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างถูกต้อง ไม่ใช่มารู้ความจริงเมื่อเขื่อนสร้างเสร็จแล้ว กลายเป็นปัญหาขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับรัฐเหมือนเขื่อนราษีไศลและเขื่อนปากมูล (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 180)

แต่ถ้าเป็นไปได้ ผู้เขียนก็อยากจะรักษาสภาพป่าต้นน้ำบางแห่งไม่ให้มีการสร้างเขื่อน เช่นที่ลำน้ำแม่แตง ใน <u>ล่องแม่แตงสู่แก่งกิ๊ด</u> ดังนี้

"หากการผลิตกระแสไฟฟ้าในภาคเหนือไม่มีปัญหาอะไรมากมาย ก็อยากขอบิณฑบาตป่าต้นน้ำแม่แตงไว้สักป่าเถิดครับ ไม่เช่นนั้น 'แก่งกิ๊ด' ก็อาจซ้ำรอย 'แก่งกรุง' ได้ใครจะไปรู้?" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 75)

ส่วนหน้าที่ของการรักษาป่านั้น จากประสบการณ์การเดินทางไปถ่ายทำสารคดี ผู้เขียนได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของมูเซอที่อาศัยอยู่ใกล้ป่าต้นน้ำ ผู้เขียนคิดว่าคนเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำแห่งนี้ ดังที่ได้แสดงไว้ ในสารคดีเรื่อง <u>ขุนปิงสุดแดนสยาม ปฏิบัติการค้นหาต้นธารแห่งแม่น้ำเจ้าพระยา</u> ว่า

> ...ผู้นำชาวมูเซอพอจะเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำแล้ว แต่...ขอเพียงที่ทำกินและบัตรประชาชนให้เขามีชีวิตเยี่ยงพลเมืองไทยใต้ร่มธงไทยและพระมหากษัตริย์ไทยเท่านั้น!!
> แล้วพวกเขาก็อาจเป็นกำลังสำคัญในการปกปักรักษาป่าขุนปิงให้เป็นต้นธารของสายน้ำแห่งชีวิตและวัฒนธรรมไทยไปชั่วกาลนาน (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 33)

นอกจากทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นดินแล้วผู้เขียนให้ความสำคัญกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลเช่นกัน ผู้เขียนตำหนิการจับปลาทะเล เพื่อนำมาเลี้ยงไว้ในตู้ ทำให้เกิดการทำลายวงจรธรรมชาติทางทะเล เพราะการจับปลาสีสวยงามนั้น พ่อค้าใช้วิธีฉีดพ่นยาสลบลงไปตามกอปะการังเพื่อจับปลาการ์ตูนและปลาสีสวยที่ใช้ปะการังเป็นแหล่งพักพิง แต่ผลตามมาคือ ทำให้ปะการังต้องตายไปด้วย โดยมีรายละเอียดในเรื่อง <u>องุ่นเปรี้ยวที่เกาะสุรินทร์</u> ว่า

> ..."ซัพพลาย" ชั่วๆนั้นเกิดขึ้นจาก "ดีมานด์" เลวๆของคนบางประเภท พูดก็พูดเถอะ เศรษฐีใหม่สมัยนี้(บางคน)นับวันรสนิยมจะต่ำลงไปเรื่อยๆ คิดว่าเมื่อมีเงินแล้วจะเนรมิตอะไรมาสนองความใคร่ของตนเองก็ได้
> แม้กระทั่งปลาสีสวยในทะเล ได้ไปเห็นแล้วเกิดกิเลสเอามาเก็บไว้ดูคนเดียวที่บ้าน ก็ "ออร์เดอร์" ไปโดยไม่ใส่ใจว่ากระบวนการที่จะ "ได้มา" นั้นมันสร้างความหายนะในส่วนรวมเพียงใด (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 65)

ส่วนสภาพชายหาดที่งดงามที่เต็มไปด้วยโรงแรม คอนโดมิเนียมนั้น ผู้เขียน จะหมอหวังที่จะพลิกฟื้นให้กลับมา ดังได้แสดงไว้ใน <u>ลมทะเลและเสียงถอนใจ</u> ว่า

..."ชายหาดชะอำ - หัวหินกำลังตายไปช้าๆ ตายไปอย่างยากที่จะเรียกอดีตให้หวนกลับมาอีกครั้ง" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 139)

ความผิดทั้งมวลของการทำลายสิ่งแวดล้อม ผู้เขียนจะโจมตีพวก "นายทุน" ที่มุ่งเน้นแต่ค้ากำไรโดยไม่มีสำนึกที่จะรักษาธรรมชาติ ดังที่ผู้เขียนตำหนิเจ้าของโรงแรมแห่งหนึ่งที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ใน<u>เช้าวันหนึ่งที่ริมลำน้ำกก</u> ว่า

> ...หาอยู่หากินกับสายน้ำยังมักง่าย โดยไม่รู้เลยหรือว่านี่คือหนทางนำไปสู่การ "ทุบหม้อข้าว" ตัวเองแท้ๆ!
> เคยคิดและเขียนว่า ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารในโลกไร้พรมแดนจะทำให้สำนึกแห่งการปกป้องหวงแหนธรรมชาติ สภาพแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน แพร่หลายไปยังมนุษยชาติทุกหมู่เหล่าในโลกใบนี้ ไม่ว่าชาวเขา ชาวเล ชาวป่า หรือชาวเมือง
> ลืมไปว่ายกเว้นแต่คนบางประเภทที่คิดคำนวณทุกสิ่งทุกอย่างเป็นตัวเลขผลกำไรไปเสียหมด อยากได้อะไรก็รีบๆ กอบโกยเอาจนอิ่มหนำแล้วก็เปิดก้นหนีไป...ไปกอบโกยที่ใหม่ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 120-121)

1.2 การท่องเที่ยว

ธีรภาพ โลหิตกุล แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งในแง่มุมของนักท่องเที่ยว ชาวพื้นถิ่น ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรม ตลอดจนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ในเรื่อง

- บันทึกผู้มาเยือน
- วันโดลา
- อาคันตุกะ (1)
- มินกะละบา เมียนม่าร์ 2538
- ผู้พิทักษ์
- "สัวม" สิบสองปันนา
- ไขขัวมิดตะพาบ ไต่สะพานข้ามดาว เบิ่ง 'LAOS AFTER THE BRIDGE'
- แด่...แม่ "เนล" น้อยริมฝั่งโขง
- โอล่ะ โทเลโด อยุธยาแดนสเปน
- เมื่อพม่าจะมี 'ปีท่องเที่ยว 1996'
- ท่องแดนเจดีย์ไพร ในพุกามประเทศ
- เวียดนาม 1990

ทัศนะของผู้เขียน นักท่องเที่ยวควรทำตัวเป็นผู้สังเกตการณ์และไม่ควรกระทำการใดๆ อันจะมีผลกระทบสภาพเดิมของสถานที่ท่องเที่ยวดังที่แสดงไว้ใน <u>บันทึกผู้มาเยือน</u> ในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่า

"เมื่อนักท่องเที่ยวเลือกที่จะมาเกาะนี้ ก็ควรเคารพและเข้าใจในความเป็นชุมชนของพวกเขา ไม่ใช่พวกเขาต้องปรับเปลี่ยนความเป็นตัวของตัวเองให้ผู้มาเยือน" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 79)

ส่วนการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แสดงไว้ในสารคดีเรื่อง <u>อาคันตุกะ (1)</u> ดังนี้

> ค่าปรับตามกฎหมายเพียง 1,000 บาท มันช่างน้อยนิดเหลือเกินสำหรับชีวิตสัตว์ป่าที่สูญเสียไปแม้เพียงตัวเดียว และหากคนขับรถทุกคนมีสำนึกว่าตนเองเป็นเพียงอาคันตุกะ มิใช่เจ้าของบ้าน เจ้าของถนน เหตุการณ์อันหน้าสลดใจเช่นนี้คงไม่เกิดขึ้น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยว ถ้าขึ้นไปบนเขาใหญ่เพื่อที่จะขับรถซิ่งบนเส้นทางที่ท้าทาย หรือเพียงเปลี่ยนบรรยากาศในการฟังเพลงก็นับว่าน่าเสียดาย เพราะเขาใหญ่ คือ พื้นที่ที่คนสามารถใกล้ชิดกับสัตว์ป่าในธรรมชาติได้มากที่สุดแห่งหนึ่งในเมืองไทยทีเดียว (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 95)

นอกจากนั้นผู้เขียนยังเรียกร้องน้ำใจของนักท่องเที่ยว ที่สามารถแสดงกับเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าในสารคดี <u>ผู้พิทักษ์</u> ว่า

> ...ท่านที่ตระหนักในบุญคุณของผู้พิทักษ์ป่าที่มีต่อลูกหลานของเราในอนาคต นอกจากช่วยเหลือตามกำลังความสามารถแล้ว สิ่งที่กระทำได้ง่ายอีกวิธีหนึ่งคือ การส่งหนังสือที่มีเนื้อหาสาระโดยเฉพาะด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติไปให้เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่าตามเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าหรืออุทยานแห่งชาติที่ท่านเคยไปเที่ยว หรือเลือกส่งไปหน่วยที่อยู่ห่างไกลทุรกันดารหรือถูกตัดขาดจากการติดต่อในฤดูฝนและฤดูมรสุม โดยอาจสอบถามที่อยู่ได้จากกรมป่าไม้ โทร. 561-4292 (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 51)

ส่วนชาวพื้นถิ่นในฐานะเจ้าบ้าน ก็ต้องวางตัวให้เหมาะสม เคารพในความเป็นชุมชนของตนเองเช่นเดียวกัน ผู้เขียนไม่เห็นด้วยเลยที่คนพื้นถิ่นมุ่งที่จะค้ากำไรจาอนักท่องเที่ยว จนไม่คำนึงถึงจิตวิญญาณของชุมชนตัวเอง ดังที่แสดงความคิดนี้ไว้ในสารคดีเรื่อง "ส้วม" สิบสองปันนา ดังนี้

...แต่เมื่อขึ้นไปก็พบว่าเป็นบ้านที่ "จัดตั้ง" ไว้สำหรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ในห้องโถงมีน้ำอัดลมสีเขียว แดง ส้ม วางไว้รอท่า ที่ชานบ้านมีตู้กระจกขายของที่ระลึกประเภท เพชร พลอย หยก และเครื่องเงินสารพัดไว้สำหรับนักช็อป แต่สิ่งสำคัญที่บ้านหลังนั้นขาดแคลนคือ ชีวิตชีวาของความเป็นชุมชนไทลื้อแต่ดั้งเดิม และเอกลักษณ์ทางวิถีวัฒนธรรมของตนเองเพราะไปดัดแปลงบ้านตามใจนักท่องเที่ยวเสียทุกอย่าง แทนที่จะให้นักท่องเที่ยวรู้จักปรับตัวเข้ากับสถานที่เสียบ้าง (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 99 -100)

ความคิดเรื่องการ "จัดตั้ง" นี้ผู้เขียนยังได้แสดงไว้ในสารคดีเรื่อง แด่...แม่ "เนล" น้อยริมฝั่งโขง ดังนี้

...วันหนึ่งเมื่อชื่อเสียงความเป็น "มรดกโลก" ขจรขจายไปแล้วมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากไม่คิดเกรงใจพระ ไม่เกรงใจชาวบ้านขึ้นมา เป็นไปได้ไหมว่า ในอนาคตธรรมเนียมการตักบาตรของชาวหลวงพระบางอาจแปรเปลี่ยนจาก "วัฒนธรรม" มากลายเป็น "การแสดง" ที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพฯ จากโตเกียว จากปารีส จากลอสแองเจลิส ซึ่งบ้านตนเองขาดแคลนและแห้งแล้งบรรยากาศเยี่ยงหลวงพระบางสิ้นดี
เมื่อนั้นชาวบ้านหลวงพระบางตัวจริงจะค่อยๆหลบเร้นไปถวายข้าวปลาอาหารพระแต่ในวัด แล้วยกริมถนนให้นักท่องเที่ยวกับชาวบ้านบางคนที่องค์การท่องเที่ยวลาว "จัดตั้ง" มาประกอบการแสดงฉาก "ตักบาตร" แทน (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 51-52)

1.3 การเมืองในประเทศพม่า

ธีรภาพ โลหิตกุล แสดงทัศนะที่เป็นปฏิปักษ์กับการเมืองของประเทศพม่า ซึ่งมีความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลทหารกับประชาชน ไว้ในสารคดีหลายเรื่องได้แก่

- คืนไร้ดาวที่อิระวดี
- ล้างพระพักตร์พระมหามัยมุนี รอยจำที่มัณฑะเลย์
- คำขอโทษที่ทะเลสาบอินเล
- 'วันนี้ที่รอคอย' เงาอดีตรัฐไทแดนอาถรรพ์ (1)
- ความทรงจำที่มัณฑะเลย์
- รินน้ำตาที่เชียงตุง

ประมวลความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองได้ว่า ผู้เขียนมักแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองในประเทศพม่าทั้งการกักขังนางอองซาน ซูจี และการที่คณะรัฐบาลทหารพม่ากระทำรุนแรงกับชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ ผู้เขียนคิดว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ส่วนการทำลายระบบกษัตริย์ของชนกลุ่มน้อยในพม่าโดยรัฐบาลทหารพม่าสั่งให้ทำลายวังของกษัตริย์ของกลุ่มชนต่างๆนั้น ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นว่า เป็นการไม่รู้จักแยกแยะการเมืองออกจากศิลปะ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้เขียนไม่ชอบการปกครองที่เป็นเผด็จการและการละเมิดสิทธิมนุษยชน

เนื่องจากสารคดีของธีรภาพ มักจะเขียนเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน พม่าเป็นประเทศหนึ่งที่ผู้เขียนนำมาเขียนถึงบ่อยมาก ประกอบกับเป็นประเทศที่ความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ ผู้เขียนจึงได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกระทำของรัฐบาลทหารพม่าไว้เป็นจำนวนมาก

การที่คณะรัฐบาลทหารพม่าจำกัดอิสรภาพขององซานซูจีผู้เขียนเห็นว่า ข้อหาที่รัฐบาลทหารพม่าใช้กักขัง ออง ซาน ซูจี เป็นข้อหาที่แปลกมาก ดังที่ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในสารคดีเรื่อง <u>คืนไร้ดาวที่อิระวดี</u> ว่า

> ...ด้วยข้อหาที่แปลกประหลาดที่สุดในโลก คือ ข้อหาที่เธอชนะการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีตามวิถีประชาธิปไตย ด้วยคะแนนเสียงท้วมท้นเมื่อปี 2533 แต่สลอร์กกลับไม่ยอมมอบอำนาจเหมือนหมาหวงก้าง ทรราชที่ไม่ยอมลงจากเวทีแห่งอำนาจและผลประโยชน์จนเมื่อเกิดการประท้วงจาก นิสิต นักศึกษา และประชาชนครั้งใหญ่สลอร์กก็ปิดประตูตีแมว ปราบปรามประชาชนครั้งใหญ่ไม่ด้อยไปกว่าเหตุการณ์พฤษภาทมิฬของไทย... (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 129)

จากการที่คณะรัฐบาลทหารพม่าไม่ยอมให้ชนกลุ่มน้อยหลากหลายเผ่าพันธุ์แยกตัวออกไป และยังทำลายระบบกษัตริย์ของชนกลุ่มน้อยจนหมดสิ้นผู้เขียนกล่าวว่า "เป็นการละเมิดสิทธิการดำรงอยู่แห่งมนุษยชนอย่างเลวร้ายที่สุด" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 21) ผู้เขียนตำหนิการกระทำเช่นนี้ไว้ในสารคดีเรื่อง <u>'วันนี้ที่รอคอย' เงาอดีตรัฐไทแดนอาถรรพ์ (1)</u> ว่า

...“เผด็จการทหารพม่ายังทำบอดใบ้ ดื้อด้าน เสแสร้ง ทำหูทวนลม ไม่ไยดีต่อกระแสเสียงที่คนทั้งโลกกำลังตะโกนก้องว่า... มนุษย์ทุกเชื้อชาติทุกเผ่าพันธุ์ล้วนมีสิทธิที่จะดำรงชีวิต และดำเนินวิถีแห่งศิลปวัฒนธรรมตนอยู่บนผืนโลกใบนี้”... (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 24)

การทำลายระบบกษัตริย์ของชนกลุ่มน้อยพม่า วิธีหนึ่งที่รัฐบาลทหารพม่าใช้ก็คือ การทำลายพระราช-วังหลวงแห่งเจ้าฟ้าเชียงตุง โดยไม่ยอมฟังคำทัดทานใดๆและยังมีเป้าหมายจะทำลายหอเจ้าฟ้าอื่นๆที่ยังเหลืออยู่ ผู้เขียนมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้ว่า คณะรัฐบาลทหารพม่าไม่รู้จักการแยกการเมืองออกจากคุณค่าของงานศิลปะ ดังความคิดเห็นตอนหนึ่งไว้ในสารคดีเรื่อง <u>รินน้ำตาที่เชียงตุง</u> ว่าเป็น

“ความมืดบอดทางปัญญาของผู้ใช้กระบอกปืนกุมอำนาจ ซึ่งมิอาจจำแนกการเมืองจากคุณค่าของงานศิลปะ อันถือเป็นสมบัติของมวลมนุษยชาติได้” (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 33)

...“เท่านี้เองนะหรือ คือระดับสติปัญญาของผู้ปกครองประเทศ” (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 139)

การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมือง แม้ผู้เขียนจะใช้กรณีจากประเทศพม่ามาวิพากย์ แต่ก็สะท้อนความคิดอันมั่นคงของผู้เขียนที่ไม่เห็นด้วยกับการปกครองแบบเผด็จการ และการละเมิดสิทธิมนุษยชน

1.4 วัฒนธรรม

ธีรภาพ โลหิตกุล เป็นผู้หนึ่งที่ชื่นชมกับวัฒนธรรมไทย และต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยไว้ โดยเสนอว่าวิทยาการสมัยใหม่ สามารถอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยผสมผสานกันอย่างกลมกลืนได้ โดยแสดงไว้ในสารคดีเรื่องต่อไปนี้

- หอม “อดีต” ที่ ฮ่องกงถึงวัดอรุณฯ
- ต้นทุนทางจิตใจของชาวบาหลี

- ผู้ไท – อีสาน
- ปลูกไว้ที่ใจก่อน
- ดาละอั้ง ชนพลัดถิ่นในโลกยุคโลกานุวัตร

ประมวลความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมได้ว่า ผู้เขียนเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมของชนชาติต่างๆชื่นชอบอดีตที่เรียบง่ายและสงบงามของสังคมไทย นอกจากนี้ผู้เขียนต้องการให้วิทยาการสมัยใหม่สามารถอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างกลมกลืน

ธีรภาพ โลหิตกุล เป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรม ผู้เขียนคิดว่าคนในสังคมไทยขาดวิสัยทัศน์ทางวัฒนธรรมและพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ผู้เขียนกล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ ว่า "หากเราไม่รู้จักอดีต ก็เหมือนเดินเรือในท้องทะเลโดยปราศจากเข็มทิศและหางเสือ" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 81)

ผู้เขียนให้ความสำคัญกับอดีตมาก โดยเฉพาะอดีตอันสงบงามเปี่ยมด้วยน้ำใจไมตรีและความเรียบง่ายของสังคมไทย ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นส่วนหนึ่งไว้ในสารคดีเรื่อง <u>หอม "อดีต" ที่ ฮ่องกงถึงวัดอรุณฯ</u> ว่า

> ..."เมื่อถึงวันที่พุ่งทะยานไปสู่อนาคตข้างหน้า...สู่ยุคโลกาภิวัตน์ จึงต้องมีบางวันหยุดพักนั่งลงสูดกลิ่น "อดีต" อันหอมหวานเหมือนดั่งสูดเอาอากาศบริสุทธิ์ไปเลี้ยงปอด เพราะระหว่างทางสู่อนาคตนั้นมัน ตลบอบอวลด้วยกลิ่นอายแห่งท่อไอเสีย ฝุ่นควัน การแข่งขัน หรือการที่จะต้องมีหลายคนเป็นฐานให้บางคนย่ำเหยียบสู่อนาคต" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 94)

นอกจากนั้นผู้เขียนคิดว่ารากฐานวัฒนธรรมที่มั่นคงจะทำให้ชนกลุ่มนั้นดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ดังที่ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวผู้ไทอีสานไว้ในสารคดีเรื่อง <u>ผู้ไท - อีสาน</u> ว่า

> วิถีวัฒนธรรมที่ดำเนินไปตาม "ฮีตสิบสอง" ของชาวผู้ไทอีสาน ซึ่งจะต้องรู้จักการเป็นผู้ให้อันหมายถึงการให้ทานให้ความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์อย่างสม่ำเสมอเช่นนี้ ส่งผลให้ชีวิตของชาวผู้ไทดำเนินไปอย่างสงบสุข โดยรากฐานทางวัฒนธรรมที่หยั่งลึก แม้ในท่ามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลง และแปรปรวนในปัจจุบัน (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 99)

ถึงแม้ผู้เขียนจะพอใจกับสภาพสังคมแบบในอดีตและวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ผู้เขียนก็ยอมรับเทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางวิทยาการใหม่ๆ ผู้เขียนต้องการให้วัฒนธรรมดั้งเดิมและวิทยาการสมัยใหม่อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างกลมกลืน ดังที่ได้แสดงความคิดเห็นไว้ในสารคดีเรื่อง <u>ดาละอั้ง ชนพลัดถิ่นในโลกยุคโลกานุวัตร</u> และสารคดีเรื่อง <u>ปีทองอันแสนสุขที่ไม่อาจหวนคืน</u> ว่า

> ...โลกในยุคโลกานุวัตร จะเปลี่ยนแปลงให้ทุกชนเผ่าในโลกมีการศึกษา รับรู้ความก้าวหน้าทางวิทยาการใหม่ๆ รู้เท่าทันโลกเท่าทันคน รู้จักจัดระบบการปกครองตนเองแบบสังคมประชาธิปไตย มีความรักและหวงแหนธรรมชาติ ป่าไม้ แม่น้ำลำคลอง อันเป็นบ่อเกิดแห่งทรัพยากรธรรมชาติเลี้ยงชีวิต แต่ในขณะเดียวกัน ก็รักและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมของชนเผ่าตนเองอย่างเหนียวแน่น ไม่ว่าจะเป็นภาษา การแต่งกาย และขนบ-ธรรมเนียมที่บรรพชนมอบไว้ให้ หยิ่งทะนงในเกียรติและศักดิ์ศรีในชนเผ่าตน ที่มิได้ต่ำต้อยกว่าใครเลย (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 60)

"ข้าพเจ้าไม่คิดว่าตนเองเป็นนักอนุรักษ์นิยมที่ต่อต้านการพัฒนาหรือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีตะพึดตะพือ แต่นี่...เป็นสิ่งที่คนไทยและมนุษยชาติต้องเลือกและขบคิดว่า เป็นไปได้ไหมที่วันเวลาอันอบอุ่น

แห่งวิถีชีวิตเรียบง่ายจะอยู่คู่ไปกับความทันสมัยที่รุกเร้าเข้ามาอย่างประนีประนอมได้" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 163)

2. กลวิธีแสดงความคิดเห็น ธีรภาพ โลหิตกุล มีวิธีแสดงความคิดเห็น 3 วิธีคือ แสดงความคิดเห็นโดยแฝงไว้ในการเล่าเรื่อง แสดงความคิดเห็นผ่านคำถามและแสดงความคิดเห็นโดยตรง มีรายละเอียดดังนี้

2.1 แสดงความคิดเห็นโดยแฝงไว้ในการเล่าเรื่อง เป็นการเล่าเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยเรื่องดังกล่าวเป็นความคิดเห็นของผู้เขียน ผู้อ่านอาจต้องตีความในบางครั้ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>คำขอโทษที่ทะเลสาบอินเล</u> เป็นเรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในงานฉลองปีใหม่ที่ทะเลสาบอินเล ประเทศพม่า งานนี้คณะเดินทางของผู้เขียน ล่าม และคนขับรถ ที่ผู้เขียนเรียกว่าน้าศรรามร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน น้าศรรามเปลี่ยนบรรยากาศจากร้องเพลงสนุกเป็นเพลงรักหวานซึ้งของชาวพม่าที่ไพเราะมาก เพลงนี้เป็นเพลงรักอมตะบทหนึ่ง ซึ่งนายพลออง ซานใช้ขับขานเพื่อเกี้ยวพา มะขิ่น จี หรือ ดอ คิน จี มารดาของ นางอองซาน ซู จี ผู้เขียนจึงนำวิทยุเทปออกมาจะบันทึกเสียง แต่น้าศรรามหยุดร้องและหมดอารมณ์สนุกทันที ผู้เขียนเล่าเรื่องราวช่วงนี้ไว้ว่า

> น้าศรรามหยุดร้องเพลงและเป่าเม้าท์ออร์แกนอย่างหมดอารมณ์และขอตัวไปนอนพัก ด้วยเหตุผลว่า เหนื่อยจากการขับรถในทันที บรรยากาศฉลองปีใหม่เล็กๆ ที่ริมทะเลสาบอินเล กร่อยไปโดยพลัน
> ไม่มีคำอธิบายจากเพื่อนชาวพม่า อาจเพราะควรเป็นที่รู้กันอยู่แล้วว่า แม้รัฐบาลเผด็จการพม่า (สลอร์ค) จะยกย่องเชิดชู "ท่านนายพลอองซาน" เพียงใดก็ตาม แต่นอกจากเรื่องการกู้ชาติแล้ว พวกเขาก็มิปรารถนาให้ประชาชนพูดถึงครอบครัวนี้ อันจะส่งผลต่อความเห็นอกเห็นใจนางอองซาน ซู จี และก่อความจงเกลียดจงชังในสิ่งที่สลอร์คกระทำต่อ "ลูกสาวของท่านนายพล" คนนี้ขึ้นมาทันที
> แม้น้าศรรามอาจเข้าใจในเจตนาบริสุทธิ์ของเพื่อนคนไทยอย่างผม แต่การบันทึกเทปอาจหมายถึงการสร้าง "หลักฐาน" มัดตัวเองโดยปริยาย แม้ว่าเขาจะร้องเพลงนี้เล่นๆ มิใช่ในที่ชุมนุมทางการเมืองแต่อย่างใด ทว่าผู้บริสุทธิ์จำนวนมากที่ถูกตำรวจลับของรัฐบาล ยัดเยียดข้อหา "บ่อนทำลายความมั่นคง" จนกลายเป็นนักโทษการเมืองล้นคุกอินเส่งอยู่ในเวลานี้ คงเป็นเหตุผลเพียงพอที่น้าศรรามจะขอตัวกลับไปพักผ่อนในคืนวันนั้น
> ...
> ... แล้วพลันก็ให้รู้สึกคิดถึงบ้าน คิดถึงเมืองไทยขึ้นมาอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัว อาจเพราะจะดีจะชั่วอย่างไร ยามหงุดหงิดด้วยรถติด การเมืองวุ่นวาย การศาสนาสับสน
> ขี้หมูขี้หมา เราก็ยังลุกขึ้นมาบ่นมาแซวนายชวน ลูกแม่ถ้วน (แม่ค้าขายพุงปลา) ของพวกเราได้เต็มปากเต็มคำ (ละวะ)! (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 160 - 162)

จากเรื่องนี้ธีรภาพ โลหิตกุล แสดงความคิดเห็นโดยแฝงไว้ในการเล่าเรื่อง ผู้เขียนได้เล่าเหตุการณ์งานฉลองปีใหม่ซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศพม่า งานนี้จัดขึ้นแบบเป็นกันเอง ดังจะเห็นว่ามีเพียงคณะเดินทางของผู้เขียน ล่ามและคนขับรถเท่านั้น แต่คนขับรถก็ไม่สามารถอนุญาตให้ผู้เขียน บันทึกเสียงเพลงที่เขาร้องซึ่งเพลงนี้เกี่ยวข้องกับนายพล อู อองซาน เพราะคนขับรถกลัวตำรวจลับของรัฐบาลทหารพม่าจับกุมในข้อหาบ่อนทำลายความมั่นคง ผู้เขียนจึงแสดงความคิดเห็นผ่านเหตุการณ์นี้ว่า รัฐบาลพม่าหรือสลอร์กกักขังนางอองซาน ซู จีนั้นเป็นการไม่สมควร ชาวพม่าที่คิดเช่นเดียวกับผู้เขียนไม่สามารถแสดงออกมาได้ หากแสดงออกจะถูก

ตำรวจจับข้อหาบ่อนทำลายความมั่นคง ผู้เขียนเห็นใจชาวพม่าที่ไม่สามารถแสดงออกได้อย่างที่คิด ไม่เหมือนเมืองไทยที่ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับรัฐบาล

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง หอม "อดีต" ที่ฮ่องกงถึงวัดอรุณฯ เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความต้องการชีวิตที่เรียบง่ายแบบในอดีตของมนุษย์ ผ่านภาพยนตร์จีนเรื่อง Comrades, Almost a Love Story (เถียนมีมี่ 3,650 วันรักเธอคนเดียว) และงานสมโภชวัดอรุณราชวราราม 230 ปี ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดขึ้น ในงานเป็นการจำลองบรรยากาศแบบงานวัดในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ผู้เขียนกล่าวถึงเหตุการณ์หนึ่งว่า

> กรุงเทพมหานคร ปลายเดือนพฤษภาคม
> แทบไม่มีใครคาดคิดมาก่อนว่า "งานสมโภชวัดอรุณราชวราราม 230 ปี" ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดขึ้นในบรรยากาศจำลองงานวัดแบบโบราณสมัยต้นรัตนโกสินทร์จะดึงดูดความสนใจจากชาวกรุงเทพมหานครได้ล้นหลามเพียงนี้ข้าวเกรียบว่าว ข้าวแช่ ขนมจีน ขนมเล็บมือนาง และขนมในวรรณคดีสารพัดที่จัดเตรียมมาจำหน่าย ขายหมดเรียบหม้อเกลี้ยงถาดในเวลาอันรวดเร็ว
> เงินพดด้วง (จำลอง) ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดทำขึ้นมาใช้แทนเงินบาทในการซื้ออาหารภายในงาน อันตรธานหายไปจนกระแสเงินพดด้วงขาดสภาพคล่อง ไม่มีพอให้แลก เพราะคนที่เข้าคิวแลกไปก่อนแล้วไม่เอาไปซื้ออาหารตามวัตถุประสงค์ต่างคนต่างเก็บเมี้ยนเข้ากระเป๋าไว้เป็นที่ระลึก อย่างคนโหยหากระหายหิวอดีตที่เลือนหายไปเสียเหลือเกินราวกับสำนึกผิดที่แต่ก่อนพวกเขาต่างพร้อมใจกันทิ้ง "อดีต" ให้จมหายไปกับกาลเวลาอย่างไม่ใยดี มาวันนี้ แม้ต้องก้มๆ เงยๆเก็บกลับคืนเอาที่ตกหล่นอยู่ตามรายทาง...ก็ยังดี (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 93)

จะเห็นว่าผู้เขียนเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในงานว่ามีคนแอบเก็บเงินพดด้วงจำลองไว้ แทนที่จะนำออกมาใช้ซื้ออาหารตามวัตถุประสงค์ของการจัดงาน โดยใช้ภาษาวิชาการเพื่อให้ดูน่าขันว่า จนเงินขาดสภาพคล่อง แท้ที่จริงแล้วเป็นสิ่งที่น่าสะท้อนใจว่า การที่คนเก็บเงินพดด้วงจำลองไว้ แทนที่จะใช้นั้นเพราะว่าคนเหล่านี้โหยหาอดีตอันสงบงาม ชีวิตความเป็นอยู่แบบไทยๆ

2.2 แสดงความคิดเห็นผ่านคำถาม ผู้เขียนใช้วิธีนี้ในการแสดงความคิดเห็นเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดตาม และแสดงให้เห็นความคิดเห็นของผู้เขียนว่าเป็นอย่างไรไปพร้อมกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สาคดีเรื่อง <u>หยาดน้ำตา เทวาลัย บันทายสรี</u> เป็นเรื่องของปราสาทบันทายสรี ประเทศกัมพูชา ปราสาทแห่งนี้เป็นปราสาทที่มีลวดลายแกะสลักสวยงามมาก แต่บางส่วนถูกทำลาย ถูกลักลอบขนย้ายไปที่อื่นผู้เขียนเล่าเรื่องราวความเป็นมาของปราสาทแห่งนี้ ตั้งแต่ยุคขอมโบราณจนถึงช่วงปีพ.ศ.2466 ที่อ็องเตร มาลโรซ์ นักเขียนหนุ่มชาวฝรั่งเศสได้ลักลอบขนประติมากรรมและภาพจำหลักฝาผนังเทวาลัยบางชิ้นออกไป ผู้เขียนได้เปรียบเทียบปราสาทแห่งนี้ว่าเป็นเด็กสาวที่ถูกข่มขืน โดยแสดงความคิดเห็นผ่านคำถามดังนี้

ถ้าวันหนึ่ง คุณได้พบเห็นเด็กสาวที่ไร้เดียงสา ผิวกายละเอียดเนียนไร้รอยตำหนิ เลือดฝาดขับความเปล่งปลั่งที่พวงแก้มสีชมพูสด ดวงตาเป็นประกายใสซื่อ ทว่า ... เธอมีปูมหลังอันปวดร้าวด้วยเคยถูกข่มขืน! คุณควรจะมีสายตาและท่าทีต่อเธออย่างไร เอ็นดู อาทร วางเฉยทำไม่รู้ไม่ชี้ หรือตอกย้ำความปวดร้าวของเธอด้วยแววตาสงสารและคำพูดแสดงความเสียใจซ้ำซาก (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 70)

ผู้เขียนใช้คำถามที่จู่โจมถามความรู้สึกของผู้อ่านเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อผู้หญิงที่ถูกข่มขืนในการเปิดและปิดเรื่อง เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดตาม ว่าควรจะแสดงทีท่าอย่างไรดีกับปราสาทแห่งนี้ สุดท้ายผู้เขียนได้ตั้งคำถามนี้กับตนเองเช่นกัน และยังไม่สามารถหาคำตอบได้ ทำได้เพียงไม่มัวแต่เสียใจกับสิ่งที่ถูกทำลายลงไปแล้ว ควรจะช่วยกันดูแลสิ่งที่ยังคงเหลืออยู่ ดังข้อความต่อท้ายเรื่องที่ว่า

1 มีนาคม 2542...
ผมตั้งคำถามกับตนเองเช่นนั้น ขณะยืนสงบนิ่งเมื่อได้เผชิญหน้ากับปราสาทหินทรายสีชมพูเนื้อละเอียดหลังเล็ก ๆ แห่งหนึ่งในชนบทห่างจากใจกลางเมืองเสียมเรียบ ราว 50 กิโลเมตร เป็นเวลานานถึงสิบปีเต็มที่ผมใฝ่ฝันว่าครั้งหนึ่งในชีวิตจะต้องสัญจรไปให้ถึงเทวาลัยที่เปรียบดั่งดั่งสาวน้อยอนงค์นี้ให้ได้
ในห้วงเวลาที่ยังหาคำตอบให้ตนเองไม่ได้ เสียงหม่นเศร้าของนิพัทธ์พร เพ็งแก้ว ดังก้องในโสตประสาท ใบหน้าของนักโบราณคดีที่ทำงานหนักทั้งชีวิตอย่างคุณปู่ปาร์มองติเยร์และมาร์ชาล เด่นชัดขึ้นในมโนสำนึก
หากสามารถพูดอะไรได้กับเขาทั้งสามได้ ผมเพียงอยากบอกพวกเขาว่าอย่ามัวร้องไห้ เพราะจะไม่มีใครช่วยซับน้ำตาให้ "บันทายสรี" และ "บันทายฉมาร์" ที่น่าสงสาร (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 70)

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>ชายชรากับบ่วงกรรมและคำสาป นครวัด นครธม</u> เป็นเรื่องเกี่ยวกับปราสาทหินนครวัดนครธม การสร้างปราสาททั้งสองแห่งนี้ต้องใช้เวลา ความอดทน และแรงงานนับแสนคนซึ่งอาจทำให้ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ผ่านคำถาม ดังนี้

ผมถามว่าที่รู้สึกกลัวนั้นกลัวอะไร ไสยศาสตร์มนต์ดำที่หาคำอธิบายไม่ได้นั่นก็เรื่องหนึ่ง แต่ที่กลัวมากกว่านั้นคือกลัว "ใจ" ...ใจของใครก็ตามที่คิดสร้างอัครสถานเยี่ยงนครวัด นครธมที่อยู่เบื้องหน้านี้ขึ้นมา เพราะมันไม่ใช่แค่แท่งหินที่นำมาตั้งวางพอให้ดูน่าเกรงขาม ทว่าเกือบทุกตารางนิ้วของฝาผนังและหน้าต่างประตูยังสลักเสลาลวดลายในมหากาพย์ฮินดูอย่างวิจิตรบรรจง มันละเอียดเสียจนพูดได้ว่า 9 คืน 10 วันที่ผมและทีมงานเวียนเข้า – ออกมหาปราสาทก็ยังไม่เพียงพอสำหรับการบันทึกภาพได้ถ้วนทั่ว
ทำไม "ใจ" นี้จึงน่าเกรงกลัวเสียเหลือเกิน ? (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 116)

จะเห็นว่าผู้เขียนแสดงความคิดเห็นโดยตั้งคำถาม ถามตัวเองว่าทำไมจึงเกิดความรู้สึกกลัวเกรงเมื่อมานครวัด นครธม แล้วก็ตอบเสร็จสรรพว่าเป็นเพราะผู้ที่สั่งให้สร้างปราสาทหินนครวัด นครธม ช่างมีจิตใจศรัทธาต่อเทพเจ้าที่แรงกล้าจนน่ากลัว จนไม่คำนึงว่าจะต้องทุ่มเทกำลังคนมากมายมหาศาล เพื่อจะขนย้ายก้อนหินจากเทือกเขาที่อยู่ไกลออกไปประมาณ 50 ก.ม. ประติมากรกว่า 5,000คนในการสลักเสลากว่า 40 ปี จึงจะสร้างปราสาทที่งดงามวิจิตรจนเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลกเช่นนี้ขึ้นมาได้ จากนั้นผู้เขียนก็ทิ้งท้ายด้วยการตั้งคำถามกลับไปยังผู้อ่านว่า ทำไมใจแห่งความศรัทธานั้นจึงเป็นสิ่งที่เราควรเกรงกลัว

2.3 แสดงความคิดเห็นโดยตรง ผู้เขียนใช้วิธีนี้เพื่อต้องการชี้ให้เห็นว่าสิ่งใดควรกระทำหรือสิ่งใดไม่ควรกระทำ โดยแสดงเหตุผลประกอบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>ศรีศิขเรศวร ภูผาแห่งมหาวิหาร</u> เป็นเรื่องเกี่ยวกับปราสาทเขาพระวิหาร ช่วงท้ายเรื่องผู้เขียนได้พูดถึงประเด็นปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชากรณีที่ศาลโลกตัดสินให้ปราสาทเขาพระวิหารเป็นของกัมพูชาในปีพ.ศ. 2505 ปัจจุบันคนไทยจะต้องเสียค่าเข้าชมปราสาทเขาพระวิหารจึงทำให้คนไทยหลายคนไม่พอใจอยากจะเรียกร้องเอาปราสาทเขาพระวิหารคืนผู้เขียนแสดงความคิดเห็นอย่างประนีประนอมว่า

> ถ้าหากคนไทยยังคิดจะทวงเขาพระวิหารคืน ชาวเขมรก็อาจประท้วงขอทวงคืนปราสาทหินพิมาย พนมรุ้งบ้างก็ได้ เพราะเมื่อบรรพชนขอมสร้างปราสาทเหล่านี้ขึ้นมานั้น อาณาจักรที่เป็นประเทศไทย คนไทยในปัจจุบันนี้ยังไม่ปรากฏบนแผนที่โลกด้วยซ้ำ แล้วเหตุใดคนไทยยังคิดจะทวงเขาพระวิหารคืนเพียงเพราะมีทางขึ้นอยู่ฝั่งไทย วิถีทางที่ดีที่สุดคือการเสนอชื่อโบราณสถานล้ำค่าเหล่านี้ขึ้นบัญชีมรดกโลก ซึ่งนอกจากจะมีหลักประกันว่าจะไม่มีใครมาทำลายได้แล้ว ยังได้รับงบประมาณสำหรับการบูรณะและประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของโลกอีกด้วย
> เพราะถึงที่สุด ไม่ว่าจะเป็นนครวัด นครธม เทวาลัยศรีศิขเรศวร หรืออดีตราชธานีสุโขทัย อยุธยา ก็ล้วนแต่เป็นมรดกตกทอดของมวลมนุษย์ด้วยกันทั้งสิ้น
> มาช่วยกันลบเส้นแบ่งแห่งเชื้อชาติ และพรมแดนในจิตใจออกไปให้หมดกันเถิด (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 90)

จะเห็นว่าผู้เขียนแสดงความคิดเห็นโดยตรงว่า คนไทยไม่ควรจะเรียกร้องทวงเขาพระวิหารคืน โดยผู้เขียนแสดงเหตุผลประกอบอย่างน่าเชื่อถือ เพื่อชักจูงให้ผู้อ่านคล้อยตามว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติร่วมกันของมนุษยชาติ ไม่ใช่เผ่าพันธุ์ใดเป็นเจ้าของ

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>ราคาแห่งคุณค่า ... ทุ่งบัวตอง ดอกฝิ่น กะหล่ำปลี และเขื่อน</u> เป็นเรื่องของการประเมินคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยผู้เขียนใช้ทุ่งบัวตอง ดอกฝิ่น กะหล่ำปลีและเขื่อน เป็นสื่อในการเสนอเรื่องราว ทุ่งบัวตองนั้นนักท่องเที่ยวเห็นว่าเป็นสิ่งสวยงาม แต่ชาวเขาเห็นว่าเป็นวัชพืชที่ควรถูกกำจัด คุณค่าของดอกบัวตองสำหรับคนทำธุรกิจท่องเที่ยวจึงมีค่ามากกว่าที่ชาวเขาประเมินคุณค่าของสิ่งนี้ กะหล่ำปลีในสายตาของชาวม้งถือว่ามีค่ามากเพราะสำหรับครอบครัวม้งที่ขยันมากๆ บางทีอาจได้ผลผลิต1,500–2,000 กิโลกรัมต่อปี แต่สำหรับคนเมืองถือว่ากะหล่ำปลีทำลายความสมบูรณ์ของหน้าดิน ทำให้ดินบริเวณนั้นเพาะปลูกอะไรไม่ได้อีก ในขณะที่ชาวเขารุ่นก่อนมองว่ากะหล่ำปลีไม่มีค่าอะไรเลยเพราะพวกเขาสามารถปลูกฝิ่นสบายๆ ปีหนึ่งได้ 4 – 5 กิโลกรัมก็เพียงพอ แต่ฝิ่นนั้นเป็นมหันตภัยของมนุษยชาติ จากนั้นผู้เขียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินค่าของสิ่งต่างๆ อย่างตรงไปตรงมาว่า

"ประสบการณ์จากการเดินทางจึงบอกข้าพเจ้าว่า ในชีวิตเรายังมีอะไรๆอีกมากมายที่ต้องประเมิน ต้องค้นหา 'ราคาแห่งคุณค่า' ซึ่ง ... อยู่ที่ใครเป็นคนเห็น อยู่ที่ใครเป็นคนได้ยิน อยู่ที่ใครเป็นคนตัดสิน ... ที่สำคัญที่สุด ... อยู่ที่ใครเป็นคนได้ผลประโยชน์ !" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 43)

จากนั้นผู้เขียนเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างเขื่อนอย่างตรงไปตรงมา ดังนี้

> แต่ในโลกยุคโลกานุวัตรบอกข้าพเจ้าว่า ถึงเวลาแล้วที่เราต้องมีมาตรฐานในการประเมิน หรือ ตัดสินสิ่งต่างๆ เรื่อง

ต่างๆเสียใหม่ ที่ไม่ใช่การมองแต่มุมมองที่ตนเองได้ผลประโยชน์แต่เพียงด้านเดียว ดังนั้น หากการสร้างเขื่อนใหญ่ๆ หมายถึง การทำให้คนเมืองมีน้ำ มีไฟใช้ แต่ทำให้ป่าต้นน้ำถูกทำลาย ทำให้ชาวบ้านหลังเขื่อนได้รับผลกระทบทางสังคม อย่างไม่สามารถตีค่าเป็นตัวเงินได้ จะเป็นไปได้ไหม ที่รัฐบาลจะหันไปสร้างเขื่อนขนาดเล็กประเภทฝาย หรืออ่างเก็บน้ำ กระจายไปในชนบท ซึ่งนอกจากไม่ต้องทำลายป่ามากแล้ว ยังก่อประโยชน์ต่อเกษตรกรโดยตรงอีกด้วย ส่วนไฟฟ้าของ คนในเมืองดีให้เป็นหน้าที่ของเขื่อนขนาดใหญ่ที่มีอยู่แล้ว ... จะได้ไหม (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 43 - 44)

จะเห็นว่าผู้เขียนแสดงความคิดเห็นโดยตรง ต่อการประเมินคุณค่าของสิ่งต่างๆในสังคม ทำให้ผู้อ่านทราบความคิดเห็นของผู้เขียนได้อย่างชัดเจน

จากการศึกษาเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นของ ธีรภาพ โลหิตกุล ในสารคดี พบว่า ด้านการอนุรักษ์สัตว์ ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับการบริโภคสัตว์ป่า และการใช้เครื่องประดับจากสัตว์ รวมทั้งการทรมานสัตว์ตามคณะละครช้างเร่ ผู้เขียนต้องการช่วยเหลือสัตว์เหล่านั้นแต่ทำอะไรไม่ได้มากไปกว่าการเรียกร้องให้ผู้อ่านช่วยต่อต้านสิ่งเหล่านี้

ด้านการท่องเที่ยว ผู้เขียนได้แนะนำนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการวางตัวเมื่อเดินทางไปสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในส่วนของเจ้าบ้านก็ไม่ควรเอาใจนักท่องเที่ยวมากเกินไป จนกระทั่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองเปลี่ยนแปลงไป

ส่วนความคิดเห็นทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น ผู้เขียนเกรงว่าการพัฒนาบางอย่างจะส่งผลให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเขื่อน ผู้เขียนเห็นว่าจะมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมจึงแนะนำให้สร้างฝายขนาดเล็กแทน นอกจากนี้ผู้เขียนคิดว่าบุคคลที่ใช้ชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติ เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่จะรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติให้คงสภาพสมบูรณ์เช่นเดิม ต่างกับพวกนายทุนที่เอาแต่กอบโกนผลประโยชน์จากสภาพแวดล้อม

ด้านการเมือง ผู้เขียนมักจะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองในประเทศพม่า ทั้งการกักขังนางอองซาน ซูจี และการที่คณะรัฐบาลพม่ากระทำรุนแรงกับชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ ผู้เขียนคิดว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ส่วนการทำลายระบบกษัตริย์ของชนกลุ่มน้อยในพม่าโดยรัฐบาลทหารสั่งให้ทำลายวังของกษัตริย์ของชนกลุ่มน้อยต่างๆนั้น ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นว่า เป็นการไม่รู้จักแยกแยะการเมืองออกจากศิลปะ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เขียนต่อต้านการปกครองที่เป็นเผด็จการและการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ส่วนความคิดเห็นทางด้านวัฒนธรรม ผู้เขียนเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมของชนชาติต่างๆ ชื่นชอบอดีตที่เรียบง่ายและสงบงามของสังคมไทย นอกจากนี้ผู้เขียนต้องการให้วิทยาการสมัยใหม่สามารถอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างกลมกลืน

ในด้านของกลวิธีเสนอความคิดเห็นนั้นผู้เขียนใช้ 3 วิธีการ ได้แก่แสดงความคิดเห็นโดยแฝงไว้ในการเล่าเรื่อง แสดงความคิดเห็นผ่านคำถาม และแสดงความคิดเห็นโดยตรง

การแสดงความคิดเห็นโดยแฝงไว้ในการเล่าเรื่องนั้น ธีรภาพ โลหิตกุล มักจะให้ผู้อ่านตีความจากเรื่องที่เล่าว่าผู้เขียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อเรื่องที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้อ่านไม่สามารถทราบความคิดเห็นของผู้เขียนตรงๆได้ นับว่าเป็นวิธีการแสดงความคิดเห็นที่ท้าทายความสามารถของผู้อ่าน เพราะหากไม่ตีความผู้อ่านอาจจะมองว่าเป็นการเล่าเรื่องราวธรรมดาๆ จนมองข้ามความคิดเห็นที่น่าสนใจของผู้เขียนไป

การแสดงความคิดเห็นผ่านคำถาม นอกจากจะเป็นการแสดงความคิดเห็นของผู้เขียนมายังผู้อ่านแล้ว ยังเป็นวิธีการกระตุ้นความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราวต่อไปด้วย

การแสดงความคิดเห็นโดยตรง ผู้เขียนจะใช้วิธีนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่าสิ่งใดควรกระทำ สิ่งใดไม่ควรกระทำ โดยแสดงเหตุผลประกอบเพื่อจูงใจผู้อ่านให้คล้อยตาม

ลีลาการเขียน

ลีลาการเขียนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งปรากฏในงานของนักเขียนแต่ละคน ธีรภาพ โลหิตกุล เป็นนักเขียนคนหนึ่งที่มีลีลาการเขียนเฉพาะตัวที่น่าสนใจในด้านต่อไปนี้

วิธีการเล่าเรื่อง

1. การเปิดเรื่อง
2. การปิดเรื่อง
3. ใช้บทสนทนาในการดำเนินเรื่อง
4. ใช้การบรรยาย
5. ใช้การพรรณนา
6. ใช้การเปรียบเทียบ
7. ยกหรือแทรกเรื่องประกอบการเล่า
   - 7.1 ภาษิตและความเชื่อท้องถิ่น
   - 7.2 ตำนาน
   - 7.3 เรื่องตลก
   - 7.4 ข้อมูลทางประวัติศาสตร์
   - 7.5 ภาพยนตร์
     - 7.5.1 บอกชื่อเรื่องโดยไม่บอกสาระสำคัญของภาพยนตร์
     - 7.5.2 บอกชื่อภาพยนตร์และเล่าสาระสำคัญหรือเนื้อเรื่องบางฉาก

วิธีการสร้างอารมณ์

1. ใช้คำเลียนเสียงเพื่อสร้างอารมณ์ความรู้สึก
   - 1.1 ใช้คำเลียนเสียงที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์มาประกอบ
   - 1.2 ใช้คำเลียนเสียงประกอบหลังเล่าเรื่องจบ
2. ใช้ภาพในอดีต
3. ใช้การพรรณนา

วิธีการเล่าเรื่องและวิธีการสร้างอารมณ์ดังกล่าวเป็นลีลาการเขียนของธีรภาพ โลหิตกุล มีรายละเอียดดังนี้

วิธีการเล่าเรื่อง

<u>1. การเปิดเรื่อง</u>

การเปิดเรื่องหรือความนำของเรื่อง เป็นส่วนสำคัญที่จะดึงดูดความสนใจของผู้อ่านให้อยากอ่านเนื้อเรื่องต่อไป การเปิดเรื่องโดยทั่วไปมีหลากหลายรูปแบบดังที่ ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2532 : 64-70) ได้รวบรวมวิธีเขียนความนำจากนักวิชาการไว้หลายท่าน สรุปได้ดังนี้

1. ความนำที่เป็นข่าว เป็นการนำข่าวที่กำลังได้รับความสนใจมาขึ้นต้น
2. ความนำที่บอกเจตนา เป็นการบอกว่าผู้เขียนเขียนบทความนี้เพื่ออะไร

3. ความนำที่สรุปความสำคัญ เป็นการบอกเรื่องทั้งหมดอย่างย่อ ก่อนที่จะบอกรายละเอียดต่อไป

4. ความนำที่กระทบใจ เป็นการนำเรื่องแปลกประหลาดมาเขียนให้ผู้อ่านสนใจ

5. ความนำที่เป็นคำถาม เป็นการตั้งคำถามเพื่อยั่วให้คิดหรืออยากรู้คำตอบ

6. ความนำที่เป็นการพรรณนาลักษณะ เป็นการกล่าวอย่างละเอียดให้เห็นภาพ

7. ความนำที่เป็นสุภาษิตหรือบทกวี เป็นการนำสุภาษิต คำพังเพย หรือบทกวีที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะเขียนมาขึ้นต้น

8. ความนำที่เป็นเรื่องเล่า เป็นการนำเอาเรื่องเล่า นิทาน หรือตำนานที่ไม่ยาวนักมานำเรื่อง

9. ความนำที่เป็นคำปราศรัยโดยตรง เป็นการสนทนากับผู้อ่านเพื่อเข้าสู่เรื่อง

10. ความนำที่เป็นสิ่งตรงกันข้าม เป็นการกล่าวถึงเหตุการณ์ ลักษณะบุคคล หรือสถานที่ที่ตรงข้ามกัน มากล่าวนำให้ผู้อ่านสนใจ

11. ความนำที่เอ่ยถึงภูมิหลัง คือยกเอาเรื่องเก่า ๆ ที่เคยเกิดขึ้นมาเปรียบกับเรื่องที่จะเขียน

12. ความนำที่เป็นการทำนาย เป็นการคาดหมายถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นหรืออาจเป็นไปได้

13. ความนำที่เป็นบทนิยาม เป็นการให้ความหมายในเบื้องต้น

14. ความนำที่เป็นการเล่นคำ คือใช้ถ้อยคำคำเดียวซ้ำกัน ซึ่งอาจต่างความหมายกันเพื่อให้เกิดความไพเราะ

15. ความนำที่เป็นเรื่องขำขัน เป็นการนำเรื่องตลกสั้น ๆ มากล่าวหรือผู้เขียนเขียนขึ้นเองก็ได้

บุปผา บุญทิพย์ (2532 : 108-111) กล่าวถึงกลวิธีการเปิดเรื่องแบบต่าง ๆโดยแบ่งเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. การเปิดเรื่องด้วยถ้อยคำสนทนา หรือคำพูดที่คัดมาจากที่อื่น หรือผู้เขียนแต่งเป็นบทสนทนาขึ้น ถ้อยคำสนทนาหรือคำพูดนี้จะต้องน่าสนใจ และสัมพันธ์กับเรื่องที่จะกล่าวถึงให้ใส่เครื่องหมายอัญญประกาศคร่อมข้อความนั้นด้วย

2. การเปิดเรื่องด้วยบทร้อยกรอง ภาษิต หรือสำนวน ที่เป็นของเก่า

3. การเปิดเรื่องแบบสร้างความขัดแย้ง เป็นการเปิดเรื่องเพื่อสร้างความฉงนใจแก่ผู้อ่าน การเปิดเรื่องวิธีนี้จะต้องหยิบยกสิ่งที่ขัดแย้งกันในตัว

4. เปิดเรื่องด้วยการตั้งคำถาม การเปิดเรื่องด้วยการตั้งคำถามนี้เป็นการยั่วยุให้ผู้อ่านใคร่ค้นหาคำตอบจากเนื้อเรื่องเป็นการเร้าความสนใจที่ดีวิธีหนึ่ง

5. การเปิดเรื่องแบบสร้างความคิดคำนึงร่วมกับผู้อ่าน การเปิดเรื่องแบบนี้เป็นการบรรยายให้ผู้อ่านเกิดความคิดคำนึง มีจินตนาการหรืออารมณ์ร่วมกับผู้เขียน

6. การเปิดเรื่องแบบนิยามศัพท์ คืออธิบายความหมายของคำสำคัญของเรื่องหรือชื่อเรื่อง อาจเป็นการกำหนดความหมายของศัพท์ หรืออาจเป็นการแปลความหมายของศัพท์ วิธีนี้ควรเลือกใช้เฉพาะเรื่องที่มีคำแปลก ๆ น่าสนใจ

7. การเปิดเรื่องแบบตรงไปตรงมา เป็นวิธีที่ง่ายและเหมาะสมกับหัวเรื่องแทบทุกประเภท ผู้เขียนควรเลือกใช้ถ้อยคำสั้น กะทัดรัดและเข้าสู่เรื่องได้รวดเร็ว

มาลี บุญศิริพันธ์ (2535 : 42-51) จำแนกประเภทของความนำตามเนื้อหาและเป้าหมายของการเขียน ดังต่อไปนี้

1. ความนำประเภทสรุปประเด็น
2. ความนำประเภทบรรยาย
3. ความนำประเภทพรรณนา หรืออธิบาย
4. ความนำประเภทคำพูด
5. ความนำประเภทคำถาม
6. ความนำประเภทคุยกับผู้อ่านโดยตรง
7. ความนำประเภทหยอกล้อ
8. ความนำประเภทไม่มีรูปแบบ
9. ความนำแบบกระทบความรู้สึก
10. ความนำประเภทคำกลอน สุภาษิต

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2539 : 253) จำแนกกลวิธีการเขียนส่วนนำออกไปดังนี้

1. เริ่มด้วยการเล่าภูมิหลังของเหตุการณ์
2. เริ่มด้วยการบอกเจตนา หรือจุดประสงค์ของผู้แต่ง
1. เริ่มด้วยการตั้งคำถาม
4. เริ่มด้วยข่าวที่คนทั่วไปกำลังสนใจ
5. เริ่มด้วยข้อความที่ขัดแย้งกับเหตุการณ์ในเรื่อง
6. เริ่มด้วยบทนิยาม หรือคำพังเพย สุภาษิต บทกวี บทเพลง
7. เริ่มด้วยใจความสำคัญของเรื่อง

สิทธา พินิจภูวดล (2516 : 82-83) กล่าวถึงวิธีเขียนความนำว่า ความนำหรือคำนำเป็นการกล่าวเปิดเรื่องเป็นตอนที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะต้องเขียนให้ผู้อ่านเกิดความสนใจใคร่รู้ และกระหายที่จะได้อ่านต่อไป วิธีเขียนความนำมีหลายวิธีดังนี้

1. ขึ้นต้นด้วยข้อความที่เป็นข่าว
2. ขึ้นต้นด้วยข้อความที่เป็นคำถาม
3. ขึ้นต้นด้วยการบอกจุดมุ่งหมายของการเขียนบทความนั้นๆ เป็นการขึ้นต้นแบบตรงไปตรงมาเข้าถึงจุดทันที
4. ขึ้นต้นด้วยการบอกบทสรุปใจความสำคัญของบทความนั้น
5. ขึ้นต้นด้วยสุภาษิต บทกวี คำกล่าว หรือคำอุปมาอุปไมย
6. ขึ้นต้นด้วยเรื่องเกร็ดอันเป็นเรื่องขำๆขันๆ
7. ขึ้นต้นด้วยข้อความที่กระทบใจ คือ เป็นข้อความที่แปลกประหลาดโลดโผน ผู้อ่านเกิดความฉงน
8. ขึ้นต้นด้วยบทพรรณนา เช่น พรรณนาความสวยของสถานที่
9. ขึ้นต้นด้วยที่เป็นเรื่องเล่า อาจเป็นนิทาน นิยาย

10. ขึ้นต้นด้วยการเอ่ยพื้นความหลัง หรือเหตุการณ์ที่เคยปรากฏ หรือเคยเป็นมาในอดีต
11. ขึ้นต้นด้วยการสนทนา ปฏิสันถารผู้อ่านโดยตรง

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวสรุปกลวิธีการเปิดเรื่องโดยทั่วไปได้ดังนี้

1. ความนำที่เป็นข่าว
2. ความนำที่เป็นถ้อยคำสนทนา หรือคำพูดที่คัดมาจากที่อื่น หรือผู้เขียนแต่งบทสนทนาขึ้นเอง
3. ความนำที่เล่าภูมิหลังของเหตุการณ์
4. ความนำที่เป็นคำถาม
5. ความนำที่บอกเจตนาของผู้เขียน
6. ความนำที่เป็นบทร้อยกรอง ภาษิต หรือบทเพลง
7. ความนำประเภทสรุปประเด็น
8. ความนำประเภทบรรยาย
9. ความนำประเภทพรรณนาหรืออธิบาย
10. ความนำที่กระทบความรู้สึก
11. ความนำที่เป็นเรื่องเล่า
12. ความนำที่คุยกับผู้อ่านโดยตรง
13. ความนำที่ขัดแย้งกับเหตุการณ์ในเรื่อง
14. ความนำประเภทเกร็ดขำขัน
15. ความนำที่เป็นการทำนายถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้น
16. ความนำที่เป็นบทนิยาย
17. ความนำที่เป็นการเล่นคำ
18. ความนำประเภทนิยามศัพท์
19. ความนำประเภทไม่มีรูปแบบ

ธีรภาพ โลหิตกุล เป็นนักเขียนสารคดีคนหนึ่งที่มีการเปิดเรื่องที่ไม่ได้แปลกใหม่ไปกว่าวิธีการข้างต้นแต่ด้วยความสามารถในการใช้ภาษาตลอดจนการเลือกเนื้อหาตอนเสนอบทเริ่มที่จะตรึงผู้อ่านให้ติดตามอ่านต่อไป จึงเห็นวิธีการเปิดเรื่องที่ผู้เขียนใช้เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน ตั้งแต่เริ่มอ่านด้วยวิธีหลัก ๆ ดังนี้

<u>1.1 การเปิดเรื่องด้วยภาพ</u> เป็นการเปิดเรื่องที่ให้ผู้อ่านได้เห็นภาพบรรยากาศก่อนที่จะเล่าเรื่องราวต่อไป

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>ข้ารู้...ข้าจะแพ้ ฝันร้ายของสายน้ำ...ปกากะญอ</u> ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องด้วยภาพบรรยากาศห้วยแม่กลองยามเช้า เพื่อจะให้ผู้อ่านทราบว่าทิวทัศที่นี่สวยงามมาก แม้ว่าผู้เขียนจะเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทางเมื่อวานก็ยังต้องลุกมาชมความงามของลำห้วยแม่กลอง ดังนี้

"ปลายฝนต้นหนาว ปีพุทธศักราช 2535

เบื้องหน้าข้าพเจ้าเวลานี้ คือละหัวยแม่กลองในม่านหมอกและไออุ่นของแสงตะวันยามเช้า ที่เย้ายวนให้ข้าพเจ้าลุกจากที่นอนบนเรือนไม้ริมน้ำหลังน้อยเร็วกว่าปกติ แม้ว่าจะเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทาง

ยาวนานบนเส้นทางคดเคี้ยวจากแม่สอดสู่อุ้มผางมาตลอดวันวานเพียงใดก็ตาม" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 53)

ภาพที่จะเกิดแก่ผู้อ่านตอนเปิดเรื่องนี้ เกิดจากการสร้างภาพที่ธีรภาพ โลหิตกุล มิได้มุ่งให้ผู้อ่าน "เห็นด้วยตา" เพียงอย่างเดียวแต่ยังสามารถทำให้ผู้อ่าน "สัมผัสด้วยใจ" ด้วยการให้ภาพที่มีทั้งสีลางเลือนของม่านหมอก อุณหภูมิของไออุ่น แสงของตะวันยามเช้า และอารมณ์ความรู้สึกที่ภาพเหล่านั้นมีอิทธิพลเย้ายวนคนที่อยากจะพักให้ลุกมาชื่นชมความงามนั้น

ตัวอย่างที่ 2

สารคดีเรื่อง คนโยนฟืน ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องด้วยภาพรถไฟออกจากสถานี เพื่อที่จะบอกผู้อ่านว่าในสารคดีเรื่องนี้เป็นการเดินทางไปด้วยรถไฟและขณะนี้การเดินทางได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว ดังนี้

> สายของวันสุดสัปดาห์ปลายเดือนมีนาคม...
> เจ้าม้าเหล็กสายพันธุ์ลูกพระอาทิตย์สีมันดำมะเมื่อม พุ่งทะยานไปข้างหน้าพร้อมๆกับพ่นควันสีดำเข้มออกมาทางปล่องเหนือหัวสีมันดำเสียจนเราเข้าใจแล้วว่า ทำไมคนโบราณจึงตั้งชื่อให้มันแต่พลันได้พบเห็นว่า "รถไฟ" เพราะยามมันจะเคลื่อนตัวแต่ละที มีลักษณาการเหมือนเกิดไฟไหม้ มองเห็นได้แต่ไกลหลายร้อยเมตรเข้าพวกกับ "เรือไฟ" หรือเรือกลไฟที่คนไทยสมัยนั้นเห็นชินตามาก่อน (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 59)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นการเปิดเรื่องที่ผู้เขียนให้ภาพของรถไฟที่ดูมีชีวิตวิญญาณกำลังเคลื่อนไหว พร้อมกับอธิบายคำว่ารถไฟไปด้วย

1.2 การเปิดเรื่องด้วยข่าว เป็นการเปิดเรื่องด้วยข่าวหรือเรื่องราวที่ผู้อ่านพอจะรับทราบจากสื่อมวลชนอยู่บ้างแล้ว

ตัวอย่างที่ 1

สารคดีเรื่อง โคลนนิ่ง, อานันท์, ไอน์สไตน์และ...ไดโนเสาร์กาฬสินธุ์ ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องด้วยกระแสของสังคมไทยที่ตื่นเต้นสนใจเกี่ยวกับการโคลนนิ่ง ดังนี้

> พร้อมๆกับข่าวฮือฮาเรื่องนักพันธุกรรมวิทยาสามารถ "โคลน" หรือ "แกะพิมพ์" สิ่งมีชีวิตให้ออกมาเหมือนกันอย่างแกะที่ชื่อ "ดอลลี่" ได้โดยไม่ต้องเอาเชื้อตัวผู้กับตัวเมียมาผสมกันแบบปกติ
> เมื่อกระแส "ไดโนเสาร์ฟีเวอร์" ก็กลับมาอีกครั้ง เมื่อเกิดมีคำถามว่า ถ้านักโบราณชีววิทยาสามารถหาเซลล์ไดโนเสาร์ได้สักเซลล์มมา "โคลน" เหมือนอย่างในหนัง "จูราสสิคปาร์ค" ที่อุตส่าห์ไปหาดีเอ็นเอในเลือดไดโนเสาร์ที่ติดมากับยุงในผลึกอำพัน มาเพาะเชื้อไดโนเสาร์ตัวใหม่ได้แล้ว จะเกิดอะไรขึ้นกับโลกใบนี้ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 177)

ผู้เขียนเปิดเรื่องเช่นนี้เพื่อจะเชื่อมโยงความคิดต่อไปว่าถ้าโคลนนิ่งไดโนเสาร์สำเร็จ โคลนนิ่งคนฉลาดและมีคุณธรรมได้โลกจะเป็นเช่นใด

ตัวอย่างที่ 2

สารคดีเรื่อง แฮ็ปปี้เบิร์ธเดย์...จุ๋ม – จิ๋ม ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องด้วยข่าวการจัดงานวันเกิดของลูกช้างแฝด 2 เชือก

ปลายเดือนสิงหาคม มีข่าวเล็กๆทางทีวีข่าวหนึ่งปลุกปลอบหัวใจคนไทยให้สดใสขึ้นมาบ้าง ในท่ามกลางข่าวใหญ่ที่ชวนสลดหดหู่...
ข้าพเจ้าหมายถึงข่าวกลุ่มคนผู้รักช้างกลุ่มหนึ่งจัดงานวันเกิดให้ช้างแฝดคู่หนึ่งได้อย่างน่ารักเป็นที่สุด เพราะพวกเขาช่วยกันจัดแต่งกล้วย อ้อย แตงโม มันแกว ให้เหมือนกับแต่งหน้าเค้กอวยพรวันเกิด แล้วพร้อมใจกันเชิญสามแม่ลูกมาหม่ำเค้กผลไม่ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางราว 2 เมตร กันอย่างสนุกสนาน ท่ามกลางเสียงร้องเพลงแฮ็ปปี้เบิร์ธเดย์ดังลั่นสวนสัตว์เปิดเขาเขียว เมื่อวันเสาร์ที่ 27 สิงหาคมที่ผ่านมา (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 16)

ข่าวเรื่องช้างแฝดจุ๋มจิ๋มมีอายุครบ 1 ปี เป็นข่าวเล็กๆที่อาจรู้กันไม่ทั่วถึง ผู้เขียนจึงใช้วิธีเล่าให้ผู้อ่านเห็นภาพและบรรยากาศของงานวันเกิดอย่างสั้นๆตอนเปิดเรื่อง

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเรื่อง <u>ล่องแม่แตงสู่แก่งกื้ด</u> ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องด้วยกระแสการอนุรักษ์ธรรมชาติของคนไทย เพื่อเชื่อมโยงไปสู่เนื้อเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติของลำน้ำแม่แตง

ระยะนี้กระแสเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่าได้กลายเป็นลมหายใจของคนไทยยุค (ใกล้) นิกส์ไปเสียแล้ว ดูง่ายๆจากโฆษณาในจอทีวี บรรดาสินค้าตัวใหญ่ๆกับธนาคารพาณิชย์ยั้งหลายแข่งขันกันผลิตสื่อโฆษณาประเภทสร้างภาพลักษณ์หรือ 'อิมเมจ' ด้วยการรณรงค์ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ จนดูจะเป็นแฟชั่นไปเสียแล้ว (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 62)

ผู้เขียนเปิดเรื่องนี้โดยจับกระแสรวมๆของสังคมที่กำลังตื่นตัวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

<u>1.3 การเปิดเรื่องด้วยข้อความจากหนังสือ</u> เป็นการเปิดเรื่องด้วยการยกข้อความจากหนังสือมากล่าวนำ แล้วจึงเล่าเรื่อง

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>ตามรอย...เจ้าจันท์ผมหอม คลี่ปอยผม คลี่ปมปริศนา "ไจก์ทิโย" พระธาตุอินทร์แขวนแดนอิระวดี</u> ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องด้วยการยกข้อความจากหนังสือเรื่องเจ้าจันท์ผมหอมมากล่าวนำ แล้วจึงดำเนินเรื่องราวที่เกี่ยวกับพระธาตุอินทร์แขวนโดยอิงนวนิยายเรื่องเจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน

ฟังเนอพระพี่เจ้า จอมศรี
พระธาตุคือสักขี เจตน์น้อง
สัจจะตั้งห้าปี ปรากฏ
คอยก่อนจะคลี่ช้อง ลอดแล้วคืนสม

("เจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน" โดยมาลา คำจันทร์ หน้า 81) (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 47)

ข้อความตอนต้นนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญของเรื่องเจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินทร์แขวน เพราะเป็นเหตุผลที่เจ้าจันท์อ้างกับพ่อเลี้ยงว่าต้องการไปไหว้พระธาตุอินทร์แขวน แล้วสยายผมให้ลอดผ่านพระธาตุตามคำอธิษฐานที่ตั้งใจไว้ว่าภายใน 5 ปีจะต้องไปไหว้พระธาตุให้ได้

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>พม่าเสียเมือง "แค้น" คลาสสิค ของคึกฤทธิ์ ปราโมช</u> ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องด้วยการยกข้อความจากหนังสือเรื่องพม่าเสียเมืองมากล่าวนำ แล้วจึงเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของพม่าที่ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษ ในการเล่าเรื่องได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่องพม่าเสียเมือง ของคึกฤทธิ์ ปราโมช ไว้ด้วย

" "โชคชะตาของพระราชวงศ์กรุงศรีอยุธยาต้องตกอับถึงที่สุด เนื่องมาจากต้องเสียกรุงให้พม่า คนไทยจำนวนไม่น้อยคงอยากรู้ว่าโชคชะตาแห่งพระราชวงศ์กรุงอังวะที่ตีกรุงเก่าได้นั้นเป็นอย่างไรต่อไป ถ้าท่านอดใจอ่านเรื่องนี้ต่อไปบางทีก็จะแลเห็นเวรกรรมบ้าง..." (ความนำ "พม่าเสียเมือง" ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช)" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 73)

ผู้เขียนยกข้อความตอนนี้เพื่อเปิดเรื่องด้วยการสร้างบรรยากาศของการถ่ายทอดเรื่องราวที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ผู้เขียนจะนำเสนอในสารคดีเรื่องนี้ต่อไป

<u>1.4 การเปิดเรื่องด้วยเรื่องเล่า</u> เป็นการเปิดเรื่องด้วยการเล่าถึง โฆษณา ละคร หรือเหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้ว ก่อนที่จะเล่าเรื่อง

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>ฤาจะเหลือแต่เพียงภาพ ?</u> ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการเล่าภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์เรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นภาพของทะเลที่สวยงาม เพื่อจะกล่าวถึงหมู่เกาะสุรินทร์ ว่าเป็นแหล่งดูปะการังน้ำตื้นที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องดังนี้

"...ผมตัดสินใจแล้วนะ ผมจะซื้อเกาะนี้ไว้ ..."
ชายหนุ่มกล่าวโดยไม่สบตาสาวคนรัก ในมือถือแก้ววิสกี้ไว้แน่น ตามองตรงไปที่เกาะเล็กๆเบื้องหน้า
"...ก็ดีแล้วนี่..."
หญิงสาวประชด ชายตามองหนุ่มคนรักอย่างไม่ยี่หระ มือถือแก้ววิสกี้ไว้เช่นกัน
"...แต่...ผมจะเก็บมันไว้อย่างนี้แหละ..."
รอยยิ้มปรากฏที่มุมปากหญิงสาว พลันที่ได้ยินการตัดสินใจอย่างผิดความคาดหมายของชายหนุ่ม ภาพตัดกลับมาที่โลโก้สินค้า ก่อนที่จะเห็นภาพหนุ่มสาวยกแก้ววิสกี้เทลงคอ
.....
ภาพยนตร์โฆษณายี่ห้อหนึ่ง ได้รับความสนใจจากสังคมด้วยคำคมหักมุมตอนไคลแมกซ์ว่า...อำนาจที่แท้จริง คืออำนาจที่ใช้อย่างสร้างสรรค์... (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 51)

ความน่าสนใจของตัวอย่างข้างต้นอยู่ที่แทนที่จะเล่าหรือเอ่ยถึงโฆษณานั้นในเชิงบอกเล่าตรงๆ ผู้เขียนได้ใช้วิธีการสร้างภาพย้อมกลับให้ผู้อ่านหวนคิดถึงโฆษณาชิ้นนั้นชัดเจนขึ้นด้วยการถ่ายทอดเรื่องราวตามบทพูดของผู้แสดงในโฆษณาชิ้นนั้น

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง มะเมียะ...เจ้านาง...และปอบ ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องด้วยการเล่าฉากหนึ่งในละครโทรทัศน์เรื่องเจ้านาง ละครเรื่องนี้ผู้แสดงแต่งกายด้วยเสื้อผ้าแบบไทขึน ผู้เขียนจึงใช้ละครเรื่องนี้เปิดเรื่องเพื่อจะกล่าวถึงวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทใหญ่ ไทขึนต่อไป ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องไว้ดังนี้

"ฉากหนึ่งในละครเรื่อง "เจ้านาง" ซึ่งแพร่ภาพทางช่อง 5 สร้างความสะเทือนใจให้ผู้ชมได้ไม่น้อย คือ ฉากเจ้านางปิ่นเมืองลงโทษเจ้านางละอองคำด้วยการลงมือกล้อนผมยาวสลวยต่ำกว่าเอวเสียจนกุดกอยดูไม่ได้ โทษฐานมาแย่งชายคนรักของนางซึ่งเป็นถึงเจ้าหล้าฟ้า – ราชบุตรเมืองนาย" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 18)

ตัวอย่างที่ 3

สารคดีเรื่อง คำนึงแห่ง "รอยฉี่" บนผืนทราย ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องด้วยเรื่องเล่าเกี่ยวกับความขาว ละเอียดของทรายที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง เพื่อจะกล่าวถึงความสวยงามของทะเลอ่าวไทย โดยเฉพาะที่เกาะมันนอก ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องไว้ดังนี้

"เล่ากันว่า วันหนึ่งชาวระยองเอาทุเรียนใส่ซะลอม พร้อมกับตักทรายที่เกาะเสม็ดใส่ถุงพลาสติกไปเยี่ยมญาติที่จังหวัดตาก ญาติรับถุงพลาสติกแล้วตรงรี่เอาไปเก็บไว้ในตู้กับข้าว เพราะเข้าใจว่าเป็นน้ำตาลทราย เดี๋ยวมดจะขึ้น" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 139)

จากเรื่องเล่าข้างต้น นอกจากจะสร้างอารมณ์ขันแก่ผู้อ่านตั้งแต่เริ่มเรื่องยังสามารถทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงความขาวของทรายที่เกาะเสม็ดด้วย

1.5 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย เป็นการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ก่อนที่จะเล่าเรื่องราว

ตัวอย่างที่ 1

สารคดีเรื่อง บันทึกผู้มาเยือน ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องด้วยการบรรยายการเดินทางไปยังเกาะปันหยี ดังนี้

"เรือเมล์ลำนั้นนำพาชายแปลกหน้าปะปนไปกับผู้โดยสารซึ่งทั้งหมดเป็นชาวไทยมุสลิม ปลายทางที่อยู่ห่างจากฝั่งไปไม่ถึง 30 นาที คือเกาะเล็กๆกลางอ่าวใหญ่แห่งท้องทะเลไทยทิศตะวันออก" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 77)

การเปิดเรื่องนี้ทำให้ผู้อ่านสงสัยว่า "ชายแปลกหน้า" ที่เอ่ยถึงคือใครและเกาะเล็กๆกลางอ่าวนั้นคือที่ใด

ตัวอย่างที่ 2

สารคดีเรื่อง แม่น้ำร้ายกับลูกลิงตัวนั้น ธีรภาพ โลหิตกุล เปิดเรื่องด้วยการบรรยายสิ่งที่ผู้เขียนได้ยินซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของเรื่องราวการซื้อขายสัตว์ป่าที่ผู้เขียนจะกล่าวถึงต่อไป

"สายวันหนึ่งในลำน้ำโขง ตุลาคม 2537 จู่ๆเสียงจี๊ด...จี๊ดก็ดังแทรกเสียงครางกระหึ่มของเครื่องเรือ จนรู้สึกพิกล ชวนให้ค้นหาที่มาของเสียงที่แปลกแยก มันเป็นเสียงของสิ่งมีชีวิตที่คลับคล้ายคลับคลาว่ากำลังร้องครวญครางมากกว่าจะเป็นเสียงเสียดสีของโลหะ" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 118)

ธีรภาพ โลหิตกุล สามารถทำให้ผู้อ่านตื่นเต้นด้วยการบรรยายเหตุการณ์จากเสียงจี๊ดๆ ที่แทรกเสียงครางของเครื่องยนต์ซึ่งมีความต่างกัน ชวนให้ผู้อ่านฉงนสงสัยตั้งแต่เริ่มแรกว่าเสียงจี๊ดๆนั้นเป็นเสียงอะไร

การเปิดเรื่องที่ธีรภาพ โลหิตกุลใช้นั้นกล่าวได้โดยสรุปว่าผู้เขียนเปิดเรื่องโดยกระตุ้นให้ผู้อ่านสนใจและอยากติดตามด้วยลีลาการใช้ภาษาที่สร้างภาพและให้อารมณ์ความรู้สึก อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้การเปิดเรื่องที่ใช้วิธีธรรมดาๆเหล่านี้ดูน่าสนใจ

2. การปิดเรื่อง

การปิดเรื่องเป็นส่วนที่สร้างความประทับใจให้กับผู้อ่าน หลังจากติดตามอ่านสารคดีมาโดยตลอด การปิดเรื่องที่ดีจะช่วยทำให้ผู้อ่านประทับใจมากขึ้น การปิดเรื่องทำได้หลายวิธีดังที่มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

เจือ สตะเวทิน (2517 : 132-135) กล่าวถึงเทคนิคของการลงท้ายบทความซึ่งมีวิธีการดังนี้

1. วิธีใช้ประโยคประทับใจให้เห็นจุดที่ต้องการ
2. วิธีรูปความทบทวน โดยใช้คำใหม่
3. วิธีจบด้วยบทกลอน
4. วิธีจบด้วยการเรียกร้องขอความร่วมใจ
5. วิธีแบบให้ความรู้อย่างแปลก
6. ลงท้ายด้วยจุดสุดยอดแบบเรื่องสั้น
7. จบลงด้วยวิธีตัดกลับ หรือหวนกลับ
8. วิธีทิ้งท้ายไว้ให้คิดเอาเอง

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2532 : 72) เสนอวิธีเขียนบทลงท้ายสารคดีไว้ดังนี้

1. ลงท้ายด้วยย่อหน้าหรือประโยคที่สิ้นสุดกระบวนความแล้ว
2. ลงท้ายด้วยการย้ำใจความสำคัญของเรื่อง
3. ลงท้ายด้วยการสรุปความเห็นสนับสนุนเรื่องที่ได้กล่าวแล้ว
4. ลงท้ายด้วยการตั้งคำถามทิ้งไว้ให้ผู้อ่านคิดต่อไป
5. ลงท้ายด้วยการวิเคราะห์ตามนัยของชื่อเรื่องให้กว้างขวางขึ้น
6. ลงท้ายด้วยการทวนใจความในย่อหน้าที่เป็นความนำ
7. ลงท้ายด้วยการพลิกความคิดโดยไม่ได้คาดฝันมาก่อน
8. ลงท้ายด้วยคำชักจูง หรือคัดค้านโดยใช้คำพูดของบุคคลสำคัญมาสรุป
9. ลงท้ายด้วยเรื่องเกร็ด

10. ลงท้ายด้วยคำพังเพย สุภาษิตหรือบทกวี
11. ลงท้ายด้วยการตั้งข้อสังเกต
12. ลงท้ายด้วยการเขียนเยาะเย้ย
13. ลงท้ายด้วยการให้ความรู้อย่างแปลก
14. ลงท้ายด้วยการใช้ประโยคกระทบใจให้เห็นจุดที่ต้องการ

สิทธา พินิจภูวดล (2516 : 61-83) ได้กล่าวถึงความลงท้ายว่า ความลงท้ายมักเป็นตอนที่กล่าวถึงคำแนะนำ หรือวิธีการแก้ไขปัญหา หากว่าบทความนั้นเกี่ยวกับปัญหาหรืออาจเป็นตอนที่ย้ำความคิดเห็นของผู้เขียนให้เด่นชัดขึ้น ความลงท้ายมีลักษณะดังนี้ คือ

1. จบลงโดยตอบคำถาม
2. จบลงโดยสรุปใจความสำคัญของเรื่อง ผู้เขียนจะนำเรื่องสำคัญ ๆ ทั้งหมดในเรื่องมากล่าวสรุปอีกครั้งหนึ่ง
3. จบโดยเรียกร้องขอความร่วมมือ เรียกร้องหรือวิงวอนให้ผู้อ่านปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง มักใช้กับเรื่องราวเกี่ยวข้องกับส่วนรวม
4. จบโดยใช้บทกวี สุภาษิต
5. จบโดยแสดงมติของผู้เขียน ซึ่งผู้เขียนจะแสดงความประสงค์ของตนอย่างชัดเจน
6. จบโดยวิธีเล่นคำศัพท์ หรือคำที่เสียงคล้องจองกัน

สายทิพย์ นุกูลกิจ (2539 : 253-254) จำแนกกลวิธีการเขียนส่วนท้ายดังนี้

1. จบด้วยการสรุปประเด็นสำคัญของเรื่อง
2. จบด้วยการย่อเรื่อง
3. จบด้วยการตั้งคำถาม
4. จบด้วยการแสดงจุดมุ่งหมายของผู้แต่ง
5. จบด้วยบทกวี สุภาษิต คำคมต่าง ๆ

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวสรุปกลวิธีการปิดเรื่องโดยทั่วไปได้ดังนี้

1. จบด้วยการสรุปประเด็นสำคัญของเรื่อง
2. จบด้วยการทิ้งท้ายไว้ให้คิดเอาเอง
3. จบด้วยการย่อเรื่อง
4. จบด้วยย่อหน้าหรือประโยคประทับใจ
5. จบด้วยการย้ำใจความสำคัญของเรื่อง
6. จบด้วยการสรุปความเห็นสนับสนุนเรื่องที่ได้กล่าวแล้ว
7. จบด้วยการตั้งคำถาม
8. จบด้วยการตอบคำถาม
9. จบด้วยการวิเคราะห์ตามนัยของชื่อเรื่องให้กว้างขึ้น
10. จบด้วยการทวนใจความในย่อหน้าที่เป็นความนำ

11. จบด้วยการพลิกความคิดโดยไม่ได้คาดฝันมาก่อน
12. จบด้วยการแสดงจุดมุ่งหมายของผู้เขียน
13. จบโดยเรียกร้องขอความร่วมมือให้ผู้อ่านปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง
14. จบด้วยคำชักจูง หรือคัดค้านโดยใช้คำพูดของบุคคลสำคัญสรุป
15. จบด้วยเรื่องเกร็ด
16. จบด้วยการให้ความรู้อย่างแปลก
17. จบด้วยจุดสุดยอดแบบเรื่องสั้น
18. จบด้วยวิธีตัดกลับ หรือหวนกลับ
19. จบด้วยคำพังเพย สุภาษิตหรือบทกวี
20. จบด้วยการตั้งข้อสังเกต
21. จบด้วยการเขียนเยาะเย้ย
22. จบโดยวิธีเล่นคำศัพท์ หรือคำที่เสียงคล้องจองกัน

เมื่อศึกษากลวิธีการปิดเรื่องในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุลพบว่า ด้วยเหตุที่สารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล เป็นสารคดีตอนเดียวจบกับสารคดีหลายตอนจบ การปิดเรื่องของสารคดีทั้งสองแบบนี้จึงมีความแตกต่างกัน ดังนี้

<u>2.1 การปิดเรื่องที่จบในตอน</u> ได้แก่การปิดเรื่องของสารคดีตอนเดียวจบ เป็นการปิดเรื่องเพื่อให้เรื่องจบอย่างสมบูรณ์โดยยึดหลักการสร้างความประทับใจให้กับผู้อ่านเป็นสำคัญธีรภาพ โลหิตกุล มีวิธีการปิดเรื่องที่จบในตอนดังนี้

2.1.1 ปิดเรื่องด้วยสุภาษิต คำคม คือการนำสุภาษิต คำคมมากล่าวปิดเพื่อให้ข้อคิดบางประการแก่ผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>แฮ็ปปี้เบิร์ธเดย์...จุ๋ม – จิ๋ม</u> ธีรภาพ โลหิตกุล เล่าเรื่องมาถึงตอนจบว่า ความอุ่น ความของช้างแฝด ได้สูญเสียลูกชายคนโตไป ผู้เขียนจึงได้นึกถึงความเชื่อของชาวไทกูยเกี่ยวกับผีปะกำที่ว่า บ้านใดมีลูกแฝดพึงต้องยกให้เป็นลูกบุญธรรมของคนอื่นไปหนึ่งคน หากเลี้ยงไว้ทั้งคู่ จะมีคนใดคนหนึ่งไม่สบายและตายในที่สุด แต่กรณีของช้างแฝด ความอุ่นได้ยกให้เป็นลูกศิษย์หลวงพ่อลี พระอดีตหมอช้างไปแล้ว แต่ต่อมาไม่นานลูกชายคนโตของความอุ่นก็ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ผู้เขียนจึงกล่าวทิ้งท้ายไว้ว่า

"บางเสี้ยวความรู้สึกเมื่อทราบเรื่อง ข้าพเจ้าหวนคิดไปถึงบทบัญญัติแห่งบรรพชนไทยกูย แล้วตั้งคำถามกับตัวเองว่า หรือสุดใจถูกเลือกให้ต้องสูญเสียแทนช้างคู่แฝดเชือกใดเชือกหนึ่ง? พยายามทำใจไม่เชื่อ แล้วคิดอะไรที่ซับซ้อนน้อยลงว่า สุดใจจะจากไปเพราะเหตุใดก็ตาม แต่อย่างน้อยชะตากรรมคงพยายามเตือนสติความอุ่นและมนุษย์ทั้งหลายว่า...ไม่มีใคร "ได้" อะไรไปเสียทุกอย่างในชีวิต..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 25)

ธีรภาพ โลหิตกุลไม่ได้สรุปอย่างชัดเจนว่า ความเชื่อที่ว่าจะสูญเสียเมื่อมีลูกแฝดเกิดขึ้นเป็นจริงได้อย่างไร แต่จุดที่ผู้เขียนต้องการจะทิ้งท้ายไว้คือคำคมที่เป็นสัจธรรม นับเป็นการสร้างความประทับใจด้วยการให้ผู้อ่านตระหนักจากการหาข้อสรุปที่ลงตัวแทนที่จะสงสัยและยังสรุปไม่ได้กับความเชื่อดังกล่าว

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>วิถีนายอินทร์ที่ปางอุ๋ง</u> ธีรภาพ โลหิตกุล กล่าวถึงเรื่องราวการทำงานอย่างเสียสละของเจ้าหน้าที่โครงการหลวงที่บ้านปางอุ๋ง ในช่วงท้ายเรื่องธีรภาพ โลหิตกุล จึงนำคำคมของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี มากล่าวปิดเรื่องว่า

"คิดถึงชาวโครงการหลวงบ้านปางอุ๋งแล้ว ข้าพเจ้ามักคิดเลยเถิดไปถึงเรื่องราวของนายอินทร์ – ผู้ปิดทองหลังพระ กับอมตะวาจาของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี บิดาแห่งศิลปะสมัยใหม่ของไทย ที่กล่าวต่อศิษย์ของท่าน...นายคิดถึงฉัน นายทำงาน..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 43)

คำกล่าวของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ที่ผู้เขียนยกมาปิดท้าย ผู้เขียนไม่ได้อธิบายความ แต่ต้องการให้ผู้อ่านตีความด้วยตนเองว่าการทำงานคือการสืบทอดเจตนารมณ์ของผู้ที่เราเทิดทูนได้ดีที่สุด

2.1.2 ปิดเรื่องด้วยการสรุปความคิด เป็นการปิดเรื่องที่กล่าวสรุปความคิดอย่างตรงไปตรงมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>มาดริด นครไม่เคยหลับ</u> ธีรภาพ โลหิตกุล เล่าเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับเมืองมาดริด และกล่าวว่าเป็นเมืองที่น่าท่องเที่ยวอย่างยิ่งโดยเฉพาะในช่วงฤดูท่องเที่ยวผู้เขียนจึงอยากจะกลับมาที่มาดริดอีกครั้ง โดยกล่าวไว้ในการปิดเรื่องดังนี้

> ผมเชื่อ แม้จะไม่ได้ไปเห็นกับตา เพราะขนาดหน้าหนาวที่ผมไปสัมผัสมาสิบกว่าวัน มาดริด ที่เห็นและเป็นไปก็สร้างความประทับใจให้ผมจนร่ำๆ จะไม่อยากกลับเมืองไทยกันเลยที่เดียว ยังดีที่สำเหนียกได้ว่าที่ไหนๆก็ไม่สุขใจเท่าบ้านเรา ก็เลยได้แต่ไปเหยียบจุดกิโลเมตรที่ศูนย์ที่ประตูพระอาทิตย์เป็นการลำลา แล้วภาวนาตามที่มีตำนานเล่าว่า กิโลเมตรศูนย์จะช่วยให้สมปรารถนา ว่าถ้าเป็นไปได้ ก็ขอให้ได้กลับมาพบกับสิ่งดีๆและผู้คนที่น่ารักที่มาดริดนี้อีกสักครั้ง ไม่ปรารถนาอะไรมากมายไปกว่านี้เลยจริงๆ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 34)

ผู้เขียนกล่าวโดยสรุปอย่างตรงไปตรงมาว่าความประทับใจที่ได้พบเห็นและใช้ชีวิตอยู่ในมาดริดสิบกว่าวัน ทำให้ผู้เขียนอยากจะกลับมาเยือนที่นี่อีกครั้ง

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>อาหารการกิน</u> ธีรภาพ โลหิตกุล กล่าวถึงอาหารในเมืองมาดริดมากมายหลายชนิด ในการปิดเรื่องเพื่อสรุปข้อคิดอย่างตรงไปตรงมาว่า

เรื่องเกี่ยวกับอาหารการกินของคนเมืองกระทิงดุยังมีอีกมากมาย ที่เล่าให้ฟังเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่อาจทำให้คุณไปเที่ยวมาดริดได้อย่างไม่ต้องกริ่งเกรงเรื่องอาหารการกิน แต่จะบอกให้นะ แม้สเปนจะมีข้าวกิน มีขาหมูคล้ายๆของไทยเรา แต่พกมาม่า – ยำยำกับน้ำพริกแม่ประนอมใส่กระเป๋าไว้บ้างก็ยังดี เผื่อจะต้องพึ่งมันในวันที่ถังแตกดังโป๊ะที่ใจกลางกรุงมาดริดเหมือนผมนั่นไง (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 154)

2.1.3 ปิดเรื่องด้วยการตั้งคำถามให้ผู้อ่านคิด นับเป็นการปิดเรื่องโดยการทิ้งท้ายไว้ให้คิดด้วยคำถามที่ผู้เขียนยั่วยุให้ผู้อ่านมีประเด็นความคิดให้คิดต่อไปได้อีกในหลายๆทาง

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>เวียดนาม 1990</u> ธีรภาพ โลหิตกุล เล่าเรื่องราวของประเทศเวียดนามในปี 1990 ว่าเป็นช่วงเวลาที่ไม่มีการสู้รบเหมือนกับในอดีตแล้ว แต่ยังมีการฝึกใช้อาวุธให้กับนักเรียนประถม ผู้เขียนจึงกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดว่า แท้จริงแล้วรัฐบาลเวียดนามต้องการประชากรที่มีคุณภาพอย่างไร ดังนี้

"เอกราช อิสรภาพ สันติภาพ คืนกลับมาสู่แผ่นดินเวียดนามเนิ่นนานแล้ว วันเวลาของสงครามและการต่อสู้กู้เอกราช...ผ่านไปแล้ว แต่การปลูกฝังคนรุ่นใหม่ให้หยิ่งทะนงในความเป็นชาตินักรบ การฝึกอาวุธให้นักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ยังเป็นสิ่งที่พบเห็นได้ทั่วไปในเขตชนบทเวียดนามเวลานี้ หรือนี่คือคุณภาพคน ในความหมายของฮานอย?" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2534 : 124)

ธีรภาพ โลหิตกุล ตั้งคำถามกลับไปยังผู้อ่านในตอนจบของเรื่องให้ผู้อ่านสามารถแตกแขนงความคิดไปจากคำถามว่าสิ่งที่ผู้เขียนพบเห็นเป็นคุณภาพของคนในความหมายของฮานอยใช่หรือไม่

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>คำนึงแห่ง "รอยฉี่" บนผืนทราย</u> ธีรภาพ โลหิตกุล กล่าวถึงการไปเที่ยวเกาะมันซึ่งมีสภาพธรรมชาติที่สวยงามมาก แต่มีผู้ชายคนหนึ่งยืนปัสสาวะรดโคนต้นมะพร้าวทำให้ผู้เขียนไม่พอใจอย่างมาก ในขณะที่เดินทางกลับเข้าฝั่งผู้เขียนนั่งเรือมาลำเดียวกับผู้ชายคนนั้น ผู้เขียนจึงตั้งคำถามถามผู้อ่านดังนี้

"คำนึงแห่งรอยฉี่บนผืนทรายดำเนินไปในระหว่างนั่งเรือกลับเข้าฝั่ง โดยไม่นึกไม่ฝันว่าจะต้องมานั่งติดกับนายผมเกรียนคนนั้นอีก ลองคิดดูว่า ถ้าเป็นคุณ ควรจะทำอย่างไรดี" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 145)

การปิดเรื่องชวนให้ผู้อ่านคิดต่อจากคำถามว่า จะมีปฏิกิริยาอย่างไรเมื่อต้องเผชิญหน้ากับคนที่มีพฤติกรรมน่ารังเกียจ ที่เราเพิ่งประสบด้วยตนเอง ผู้อ่านก็จะมีคำตอบต่างๆกันไป

2.1.4 ปิดเรื่องเชิงประชดประชัน คือ การปิดเรื่องด้วยการยกเรื่องบางเรื่องแล้วเสนอน้ำเสียงประชดประชันเพื่อแสดงความไม่พอใจหรือไม่เห็นด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>ความทรงจำที่มัณฑะเลย์</u> ผู้เขียนกล่าวถึงศรัทธาของชาวพุทธในพม่าที่ร่วมกันปิดทองพระมหามัยมุนี พระพุทธรูปองค์นี้จึงมีทองคำเปลวพอกหนา ผู้เขียนจบด้วยการกล่าวถึงเหตุการณ์ไฟไหม้ที่วัดยะไข่เมื่อ 100 ปีที่ผ่านมา ทำให้ทองคำเปลวละลายจากองค์พระรวมเป็นทองคำหนัก 700

บาท ดังนั้นทองคำเปลวที่องค์พระจึงเป็นทองคำเปลวที่สะสมกันมาเมื่อ100 ปีที่ผ่านมา และปิดเรื่องเชิงประชดประชันการกระทำของรัฐบาลทหารพม่าว่า

> **หรือบางทีก็อาจเพิ่งมาพอกพูนเป็นทวีคูณเมื่อสักหนึ่งทศวรรษมานี้ นับตั้งแต่เผด็จการทหารในนาม "สลอร์ก"ครองเมือง เพราะกล่าวกันว่า สำหรับผู้ปฏิเสธอำนาจรัฐทหารในประเทศนี้ มีที่ทางให้เลือกอยู่ได้สามทาง คือ หนึ่ง เข้าป่า สอง เข้าคุก หรือสาม สงบปากสงบคำ แล้วเข้าวัดไปนั่งสมาธินับลูกประคำเบื้องพระพักตร์พระมหามัยมุนี...แผ่อานิสงฆ์ผลบุญแก่บ้านเกิดเมืองนอนของตน ! (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 65)**

ธีรภาพ โลหิตกุล ยกคำกล่าวที่ว่าถ้าคนพม่าปฏิเสธอำนาจทางทหารในข่าวก็ต้องหนีไปติดคุกหรือเข้าวัด เพื่อประชดประชันการใช้อำนาจเผด็จการของรัฐบาลทหารพม่า โดยลงน้ำหนักประชดที่การเข้าวัดด้วยการให้เหตุผลว่าเพื่อเป็นการแผ่ส่วนกุศลให้กับประเทศของตน

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>คำให้การของชาวเวนิสตะวันออก</u> ธีรภาพ โลหิตกุล กล่าวถึงเมืองเวนิสที่ยังคงความงดงามอย่างอดีตไว้ได้เป็นอย่างดี ผิดกับกรุงเทพฯซึ่งได้ชื่อว่าเวนิสตะวันออกที่ไม่นิยมการอนุรักษ์ของมีค่าเก่าแก่ อย่างชื่อสถานที่ต่างๆที่เคยเรียกในอดีต คนปัจจุบันก็มักจะลืมเลือนหรือเรียกชื่อด้วยภาษาอังกฤษ ธีรภาพ โลหิตกุล จึงปิดเรื่องเชิงประชดประชันต่อการกระทำของคนกรุงเทพฯดังนี้

> **เรื่องราวของคลองที่ขุดขึ้นในวาระเดียวกับการก่อเกิดกรุงรัตนโกสินทร์จึงได้นามอันสมเกียรติว่า "ผดุงกรุงเกษม" มีสะพานทอดข้ามที่สวยงามนามเพราะมากมาย อย่างสะพานเทวกรรมจงรักษ์ จตุรพักตร์พิมาน ผ่านพิภพลีลา ผ่านฟ้าลีลาศ เหลืออยู่ในตำนานที่เล่าขานเท่านั้น ซึ่งคนจำนวนมากไม่รู้จัก ทั้งที่ขับรถขึ้นไปติดแหง็กอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ตลกมันขมตรงที่เวนิสนั้นยิ่งเก่าแก่ก็ยิ่งถนอมรักษา แต่หลายคนคงไม่รู้ว่า ตลาดเก่าแก่ริมคลองผดุงกรุงเกษมที่เรียกว่า "โบ๊เบ๊" นั้น เดี๋ยวนี้เขาทันสมัย ม – า – ก เรียกกันว่า "โบ๊เบ๊ทาวเวอร์" ไงละครับ เท่ระเบิด!?! (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 161)**

ผู้เขียนประชดประชันการตั้งชื่อภาษาจีนรวมกับภาษาอังกฤษ โดยไม่คำนึงถึงความไพเราะต่างไปจากการตั้งชื่อคลอง ชื่อสะพาน

2.1.5 ปิดเรื่องด้วยการตั้งข้อสังเกต คือ การปิดเรื่องที่ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับสิ่งที่กล่าวถึงในเนื้อเรื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>เปิดประตูเวียดนามยามสันติภาพมาเยือน</u> ธีรภาพ โลหิตกุล เล่าเหตุการณ์ในอดีตที่สำคัญๆของเวียดนามแล้วตั้งข้อสังเกตเป็นการปิดเรื่องว่า

"จะสังเกตได้ว่า ประวัติศาสตร์อันยาวนานของเวียดนาม เต็มไปด้วยสงครามและการสู้รบกับมหาอำนาจ ปัจจุบันเวียดนามมีสันติภาพแต่ต้องสู้รบกับปัญหาเศรษฐกิจ ที่เป็นปัจจัยสำคัญกดดันให้เกิดผู้อพยพทางทะเลหรือ "โบ๊ต พีเพิล" มาจนถึงทุกวันนี้" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2534 :108)

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>บันทึกผู้มาเยือน</u> ธีรภาพ โลหิตกุล เล่าเกี่ยวกับเกาะปันหยีซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมที่ยังคงรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองเอาไว้ได้เป็นอย่างดี และกล่าวถึงการวางตัวของนักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้าน ในปัจจุบันเจ้าของบ้านมักจะเอาใจนักท่องเที่ยวมากเกินไป ผู้เขียนจึงตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่า

ด้วยสำนึกเยี่ยง "ผู้มาเยือน" ชายหนุ่มตระหนักว่า นี่อาจไม่ถึงกับเป็น "สังคมอุดมคติ" แต่อย่างน้อยเกาะเล็ก ๆแห่งศรัทธาอันสงบงามแห่งนี้ก็บับเป็นตัวอย่างที่ดีของการเป็น "แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม" ในยุคโลกไร้พรมแดน ที่ผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยวพึงต้องปรับตัวและความรู้สึกให้เข้าใจและเคารพวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ไม่ใช่ชุมชนต้องปรับตัวไปเอาอกเอาใจนักท่องเที่ยวเพื่อแลกกับเงิน จนเอกลักษณ์ความเป็นตัวของตัวเองสูญสลายไป อย่างที่แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่สูญสิ้นไปเกือบหมดแล้ว (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 81)

การปิดเรื่องนี้ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตจากความพอใจที่เห็นวิถีชีวิตของชาวเกาะปันหยีจากการไปเยือนว่า แนวคิดแบบชาวเกาะปันหยีน่าจะเป็นอุทาหรณ์ของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ดี

<u>2.2 การปิดเรื่องที่ไม่จบในตอน</u> ได้แก่การปิดเรื่องในสารคดีหลายตอนจบ เพราะยังมีเนื้อหาที่ต้องการนำเสนออีก จึงต้องมีตอนต่อไปการพิจารณาการปิดเรื่องของสารคดีที่ไม่จบในตอนนี้ จะยึดเอาเนื้อหาที่ยังไม่จบความเป็นสำคัญดังนั้นในบางเรื่องที่ดูจากเชื่อเรื่องแล้วน่าจะต่อกันเช่น สีสมคราม 1,สีสมคราม 2 "ผู้แพ้", อาคันตุกะ (1), อาคันตุกะ (2), มิติแห่งลำโขง (1), มิติแห่งลำโขง (2) แต่เนื้อหาของสารคดีเหล่านี้ไม่ได้เชื่อมโยงกัน จึงไม่จัดอยู่ในสารคดีกลุ่มที่ไม่จบในตอน การปิดเรื่องของสารคดีที่ไม่จบในตอนจึงต่างจากการปิดเรื่องของสารคดีที่จบในตอน สารคดีลักษณะนี้ได้แก่

- ฮักแพง ฮักหลายๆ และ ฮักแพง ฮักหลายๆ (อีกที)
- ลุยมาดริด หมายพิชิตแมลงวันสเปน ตอนที่ 1 และลุยมาดริด หมายพิชิตแมลงวันสเปน ตอนที่ 2
- งามอำพรางอย่างเว้ (1) และงามอำพรางอย่างเว้ (2)
- ศุกร์ 13 บนทางเลข 13 สู่ดินแดนสี่พันดอน (1) และศุกร์ 13 บนทางเลข 13 สู่ดินแดนสี่พันดอน (2)

สารคดีทั้ง 8 เรื่องมีการปิดเรื่องดังนี้

สารคดีเรื่อง <u>ฮักแพง ฮักหลายๆ</u> และสารคดีเรื่อง <u>ฮักแพง ฮักหลายๆ (อีกที)</u> ใช้การปิดเรื่องที่เหมือนกันคือ การปิดเรื่องด้วยบทสนทนาในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ประเทศลาว แต่ฮักแพง ฮักหลายๆ ซึ่งเป็นตอนแรก ผู้เขียนสร้างความสงสัยให้ผู้อ่านตอลดเวลาว่าฮักแพง ฮักหลายๆ คืออะไร เมื่อปิดเรื่องด้วยบทสนทนาแล้ว จึงคำถามถามผู้อ่านให้คิดตาม ดังนี้

การปิดเรื่องของ<u>ฮักแพง ฮักหลายๆ</u>

ลองทำโพลเล่นๆไว้แข่งกับสวนดุสิตโพล ว่าคนลาวชอบดูละครเรื่องอะไร โดยสุ่มจากร้านวิดีโอที่หลวงพระบาง ช่วงเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมาปรากฏว่า นางอาย ขอหมอนใบนั้นที่เธอฝันยามหนุน และคือหัตถาครองพิภพ ติดอันดับยอดนิยม สังเกตว่าคนลาวชอบดาราวัยรุ่นน่ารักๆ กับชอบละคร "พีเรียด" อย่างคือหัตถาฯ ซึ่งมีส่วนละม้ายคล้าย "นางทาส" ที่ดังสุดขีดเมื่อปีก่อน

"แล้วเรือนแพล่ะ ไม่ชอบกันหรือ มีพระเอกตั้งสามคน"

"อ๋อ เฮือนแพ ลูกค้าบ่ค่อยมัก" (ลูกค้าไม่ค่อยชอบ)

"เป็นหยังล่ะครับ เขาออกจะเป็นละครคุณภาพ"

"ก็บ่ฮู้ ลูกค้าบอก พระเอกเพิ่นเอาเมียเบิ๊ดแล่ว" (พระเอกทั้งสามคนศรัณยู พงษ์พัฒน์ และจอนนี่ ในชีวิตจริงแต่งงานมีครอบครัวกันหมดแล้ว)

"...!?!"
ป.ล. อย่างนี้หรือเปล่าที่เขาเรียกฮักแพง...ฮักหลายๆเด้ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 133)

ดังนั้นการปิดเรื่องในตอนแรกของสารคดีสองตอนจบเรื่องนี้จึงเป็นการทิ้งท้ายให้ผู้อ่านขบขันกับคำว่า ฮักแพง ฮักหลายๆ แต่ก็ยังไม่ได้เฉลยว่า ฮักแพง ฮักหลายๆ ที่ผู้เขียนตั้งใจจะกล่าวถึงในสารคดีชุดนี้คือความหมายใด

การปิดเรื่องของฮักแพง ฮักหลายๆ (อีกที)

ยังมีอีกคำหนึ่งซึ่งไม่รู้ว่าเป็นภาษาลาวเก่าหรือใหม่ ฝากกันไว้เป็นการบ้าน (อีกแล้ว) คือ วันหนึ่งเดินเที่ยวหลวงพระบางจนเหนื่อยและหิวน้ำจึงแวะร้านขายของชำ ซื้อน้ำผลไม้กระป๋องมาดื่มให้ชื่นใจ
"ขอหลอดด้วยเด้อ ยาย"
คุณยายทำท่างงๆก่อนหันไปสบตาหลานสาว ซึ่งทราบภายหลังว่าติดละคร "ขอหมอนใบนั้นที่เธอฝันยามหนุน" งอมแงม (หรือติดพี่ศรราม) หลานสาวหันมามองแล้วร้อง
"อ๋อ...เพิ่นสิเอาถ่อดู๊ดน่ะแหม่ใย้"
อ๋อ...เขาจะเอา "ท่อดูด" น่ะยาย! (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 141)

ในการปิดเรื่องอย่างสมบูรณ์ จบด้วยการแสดงให้เห็นถึงการเลือกคำที่มีความหมายต่างกันในคนละภาษามาสื่อความถึงสิ่งเดียวกัน นับเป็นการทิ้งท้ายจากการขยายความเกี่ยวกับภาษาที่มีความเข้าใจต่างๆกันจากชื่อเรื่องนั่นเอง

สารคดีเรื่อง ลุยมาดริด หมายพิชิตแมลงวันสเปน ตอนที่ 1 และสารคดีเรื่อง ลุยมาดริด หมายพิชิตแมลงวันสเปน ตอนที่ 2 ใช้การปิดเรื่องที่สอดคล้องกัน คือ ในตอนที่ 1 ปิดเรื่องด้วยการบอกจุดมุ่งหมายในการเดินทาง ว่าต้องการมาพิชิตแมลงวันสเปนหรือมาค้นหาว่าแมลงวันสเปนคืออะไรนั่นเอง ส่วนในตอนที่ 2 นั้น ปิดเรื่องด้วยการบอกผู้อ่านว่า แมลงวันสเปนคืออะไร ดังนี้

การปิดเรื่องของลุยมาดริด หมายพิชิตแมลงวันสเปน ตอนที่ 1

"ลุยมาดริดมาตั้งนาน ยังไม่ถึงจุดหมายปลายทางที่แมลงวันสเปนซักกะที อย่างเพิ่งหมุนคลื่นหนีไปไหนนะครับ ตอนหน้าจะพาคุณไปพิชิตแมลงวันสเปนให้ได้ ไม่งั้นไม่ยอมกลับเมืองไทยเป็นอันขาดทีเดียวเชียว" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 44)

การปิดเรื่องในตอนแรก จึงเป็นการทักทายให้ผู้อ่านติดตามต่อไปโดยแยกเรื่องแมลงวันสเปนซึ่งเป็นที่เล่าขานรู้จักกันดี เป็นปมให้ผู้อ่านสงสัยใคร่รู้เพื่อติดตามตอนต่อไป

การปิดเรื่องของลุยมาดริด หมายพิชิตแมลงวันสเปน ตอนที่ 2

แต่ที่แน่ๆคนสเปนบอกผมว่า 'แมลงวันสเปน' คือสมุนไพรสกัดจากปีกแมลงปีกแข็งชนิดหนึ่ง ไม่ใช่ทำจากแมลงวันจริงๆ เพียงแต่ภาษาอังกฤษเรียก 'สเปนิช ฟลาย' ใช้กินเป็นยาบำรุงกำลังของคนสเปนแต่บุราณ จึงมีตำนานเล่าขานถึงสรรพคุณของมัน ทั้งๆที่ความจริงแล้วแมลงวันสเปนอาจไม่ได้มีน้ำยาอะไรเท่าไหร่ แต่ของพรรค์นี้มันเป็นเรื่องของกำลังใจ พอมีคนกินยานี้เข้าไปแล้วเกิดกำลังใจคึกคักขึงขังขึ้นมาก็เลยอวดอ้างสรรพคุณกันยกใหญ่ ใครพูดถึงยาโป๊วก็เลยต้องนึกถึงแมลงวันสเปนก่อน
เหมือนกับยุคหนึ่งที่บ้านเราเห่อ 'กวาวเครือ' กันนักหนานั่นไง มาสมัยนี้ไม่ยักมีใครพูดถึงอีก ผมไปสเปนก็ไม่มีใครชักชวนให้

ลองกิน ไปเที่ยว 'เซ็กซ์ช็อป' สำรวจตรวจตราดูก็ไม่เห็นมีเขียน 'สเปนิช ฟลาย' ไว้ที่ไหน คนขายก็ไม่ยักชักชวนให้ซื้อหา หากว่าของเขาแน่จริง เรื่องอย่างนี้ กระบี่อยู่ที่ใจมากกว่าครับ!?! (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 54)

นับเป็นการปิดเรื่องอย่างสมบูรณ์ของสารคดีสองตอนจบก็คือการให้คำตอบเกี่ยวกับแมลงวันสเปนนั่นเอง

สารคดีเรื่อง <u>งามอำพรางอย่างเว้ (1)</u> และสารคดีเรื่อง <u>งามอำพรางอย่างเว้ (2)</u> ใช้การปิดเรื่องที่แตกต่างกัน คือ ในตอนที่ 1 ปิดเรื่องด้วยการบอกผู้อ่านว่าจะกล่าวถึงความงามอำพรางอย่างเว้อีก 2 เรื่องในตอนต่อไป ส่วนในตอนที่ 2 นั้น ปิดเรื่องด้วยประทับใจของผู้เขียนที่มีต่อสิ่งที่ผู้เขียนเรียกว่า งามอำพรางอย่างเว้ ดังนี้

การปิดเรื่องของ<u>งามอำพรางอย่างเว้ (1)</u>

"ตอนหน้าจะเล่าให้ฟังว่า ชุดอำวหญ่ายกับบ้านหย่าเวือนนั้น ชาวเว้เขาอำพรางความงามไว้อย่างไร" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 77)

การปิดเรื่องของ<u>งามอำพรางอย่างเว้ (2)</u>

"ถึงวันนี้ ยามใดที่รดน้ำต้นไม้ รดใจตนเองที่สวนเล็กๆข้างห้องทำงาน ข้าพเจ้ามักกระหวัดใจไปถึงมาดามต่วนจีและบ้านสวน หรือ "หย่าเวือน" ที่เอื้ออารีของชาวเว้ กับความงามอำพรางอย่างเย้ายวนของชุด "อำวหญ่าย" ที่ตรึงใจให้รู้สึกผูกพันกับเมืองเล็กๆที่น่ารัก แต่ยิ่งใหญ่ทางอารยธรรมแห่งนี้...อย่างยากจะอธิบาย" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 84)

จะเห็นได้ว่าสารคดีสองเรื่องนี้ก็เช่นเดียวกับเรื่องลุยมาดริด หมายพิชิตแมลงวันสเปน คือตอนแรกเป็นการทิ้งท้ายให้ติดตามตอนสอง ตอนสองซึ่งเป็นตอนจบปิดเรื่องด้วยความคิดสำคัญคือ แนวคิดของ "งามอำพราง" ที่ทำให้ผู้เขียนประทับใจกับเมืองเว้

สารคดีเรื่อง <u>ศุกร์ 13 บนทางเลข 13 สู่ดินแดนสี่พันดอน (1)</u> และสารคดีเรื่อง <u>ศุกร์ 13 บนทางเลข 13 สู่ดินแดนสี่พันดอน (2)</u> ใช้การปิดเรื่องที่แตกต่างกัน คือ ในตอนที่ 1 ปิดเรื่องด้วยความรู้สึกของผู้เขียนเกี่ยวกับการเดินทางในวันนั้น และบอกว่าวันที่เกิดเหตุการณ์การเดินทางที่ยากลำบากของผู้เขียนนั้นคือวันศุกร์ที่ 13 ส่วนในตอนที่ 2 นั้น ปิดเรื่องด้วยการทิ้งท้ายไว้ให้ผู้อ่านคิดเกี่ยวกับการเสนอแหล่งแก่งหลี่ผีให้เป็นมรดกโลก ดังนี้

การปิดเรื่องของ<u>ศุกร์ 13 บนทางเลข 13 สู่ดินแดนสี่พันดอน (1)</u>

"ยิ่งคิดถึงอุปสรรคปัญหานานัปการที่เกิดขึ้นในวันนี้ ก็ยิ่งรู้สึกว่า นี่เป็นคืนที่ทรมานมากที่สุดคืนหนึ่งในชีวิตการเดินทางของผม เออ...ยังไม่ได้บอกคุณเลย ว่า คืนนั้น คือคืนวันศุกร์ที่ 13 ตุลาคม 2532!" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2534 : 75)

การปิดเรื่องของ<u>ศุกร์ 13 บนทางเลข 13 สู่ดินแดนสี่พันดอน (1)</u>

แต่จะอย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ศุกร์ 13 บนทางเลข 13 สู่ดินแดนสี่พันดอนของพวกเรา ก็บอกให้รู้ว่า แก่งหลี่ผีและคอนพะเพ็งกลางลำน้ำมหานทีสีทันดรสายนี้ ใช่เป็นเพียงสมบัติของประชาชนลาวเท่านั้น หากแต่เป็นมรดกทางธรรมชาติของโลก ที่มนุษยชาติต้องใส่ใจปกปักรักษาไว้เช่นกัน
เอ...จะมีใครบ้าง ที่ใส่ใจจะเสนอแหล่งธรรมชาติอันยิ่งใหญ่แห่งนี้ ขึ้นทะเบียนเป็น "มรดกโลก" ที่ไม่ว่าใครก็ลุกล้ำทำลายไม่ได้...บ้างหรือไม่ ฝากไว้ให้ท่าน ไกสอน พมวิหาน คิดเป็นการบ้านหน่อยเด้อ... (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2534 : 89)

การปิดเรื่องทั้งสองตอนนี้ ดูจะเป็นอิสระต่อกันกล่าวคือตอนแรกเป็นการทิ้งท้ายให้เห็นความยากลำบากทั้งหมดที่ผู้เขียนเผชิญมาบังเอิญตรงกับวันศุกร์ที่ 13 ซึ่งตามความเชื่อของชาวคริสต์เป็นวันอัปมงคล ส่วนตอนจบของเรื่องนี้ซึ่งปิดเรื่องอย่างสมบูรณ์ในตอนที่สอง ก็เป็นการทิ้งท้ายความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติที่ฝากให้ผู้นำลาวสงวนรักษาไว้ให้เป็นมรดกโลกต่อไป

ดังนั้นการปิดเรื่องในสารคดีหลายตอนจบพอจะมองเห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในเรื่องของการทิ้งท้ายในตอนแรกให้ติดตามตอนต่อไปโดยไม่เฉลยปมปัญหาที่ผู้เขียนตั้งไว้ และจะเฉลยปมปัญหานั้นพร้อมทิ้งท้ายให้คิดในการปิดเรื่องอย่างสมบูรณ์ในตอนจบ แม้การจบเรื่องในตอนแรกของสารคดีหลายตอนจบในบางเรื่องอาจดูเป็นอิสระไม่เชื่อมกับตอนที่สองให้ผู้อ่านได้รับรู้อย่างชัดเจน แต่ก็ยังเห็นความต่อเนื่องทางความคิดหรือเหตุการณ์อยู่บ้าง

<u>3. ใช้บทสนทนาในการดำเนินเรื่อง</u>

ในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุลมีบุคคลที่มีตัวตนอยู่จริงเป็นผู้ให้ข้อมูล เมื่อผู้เขียนนำข้อมูลเหล่านั้นมาเขียนเป็นสารคดี จึงนำคำพูดของบุคคลเหล่านั้นมาประกอบในงานเขียน โดยเขียนในเครื่องหมายคำพูด เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือผู้เขียนระบุชื่อผู้กล่าวถ้อยคำนั้นๆ เสียงพูดนี้บางครั้งได้แสดงอารมณ์ของผู้พูดและสร้างอารมณ์ให้ผู้อ่าน เสียงพูดนี้อาจปรากฏในรูปแบบของบทสนทนา ทำให้ผู้อ่านรู้สึกมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์นั้น

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>ปางกระโดน – ซับสีดอ</u> ธีรภาพ โลหิตกุล เล่าประสบการณ์การเดินป่าสั้นๆจากปางกระโดนสู่ซับสีดอป่าทางทิศตะวันออกของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่การเดินป่าครั้งนี้ผู้เขียนมี ม.ล. ปริญญากร วรวรรณ เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับนกชนิดต่างๆที่พบตลอดเส้นทางการเดินป่า ระหว่างทางผู้เขียนได้สนทนากับเพื่อนร่วมทาง ซึ่งผู้เขียนได้สรุปมาเขียนด้วยถ้อยคำของผู้เขียนเองคงเหลือบทสนทนาที่ผู้เขียนยังคงใช้ถ้อยคำตามจริงส่วนหนึ่งดังนี้

"ผมชอบเสียงแซงแซว เสียงเขามีหลายอารมณ์ รู้สึกเหมือนฟังซิมโฟนีหมายเลข 6 ของบีโธเฟ่น มูฟเม้นท์ที่ 4 และ 5 จากท่วงทำนองที่ให้อารมณ์รื่นเริงสนุกสนาน เปลี่ยนมูฟเม้นท์เป็นความโหยหาอาลัย ความคิดถึงบ้าน คิดถึงนที่เรารัก เสียงร้องของแซงแซวก็เปลี่ยนมูฟเม้นท์ได้คล้ายกัน แล้วเวลาที่เขาอยู่กันเป็นคู่ตัวผู้ตัวเมีย เขาจะส่งเสียงสื่อภาษารักกันน่าเอ็นดู เสียงใสเหมือนเสียงระฆังทอง ถ้าให้เปรียบเทียบกับนักร้องละก็ ผมว่าแซงแซวก็คือรวงทอง ทองลั่นทมไง..."
"แล้วในป่ามีคริสติน่าบ้างมั้ย..."
"อ๋อ...นกพญาไฟนั่นไง ใช่เลย เสียงเขาจะแหลม สีขนก็ร้อนแรงอย่างคุณคริสติน่าเปี๊ยบ..."
"แล้วคุณเชนเคยสังเกตเสียงนกเขาป่ามั่งมั้ย..." พี่เนา – อดีตนักบริโภคนกตัวยง ก่อนมาเป็นไกด์ทัวร์ป่าคนเก่งของปางกระโดนถามบ้าง
"ก็เพราะดี พี่เนาว่าไงล่ะ"

"แต่พวกผมฟังทีไร ก็ได้ยินมันร้องว่า...คั่วทั้งกระดูก...คั่วทั้งกระดูก...ทุกทีสิน่า"
"...?!?..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 53)

จากบทสนทนานี้ทำให้ทราบว่าการเดินป่าเพื่อการดูนกครั้งนี้ประกอบด้วยกลุ่มคนอย่างน้อย 3 คน ได้แก่ ผู้เขียน คุณเชนหรือม.ล. ปริญญากร วรวรรณ และพี่เนา บทสนทนานี้ทำให้ผู้อ่านรู้จักนกแซงแซว และนกพญาไฟ ผ่านคำบอกเล่าของม.ล. ปริญญากร วรวรรณ นอกจากนี้ตอนท้ายของบทสนทนายังปรากฏมุขตลกสร้างอารมณ์ขันให้กับผู้อ่านด้วย

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>เรื่องของ "สมึนหลวง" ช้างน้อยจอมซนแห่งทุ่งเกวียน</u> เป็นเรื่องราวของลูกช้างที่มีนิสัยซุกซนมากชื่อโจโจ้หรือสมึนหลวง โจโจ้เป็นช้างของศูนย์บริบาลช้างบ้านปางหละ อำเภองาว จังหวัดลำปาง ความซุกซนของโจโจ้ทำให้ออป.ผู้ดูแลโจโจ้จำเป็นต้องจัดพิธีผ่าจ้าน เพื่อแยกแม่ช้างและลูกช้างออกจากกัน ลูกช้างที่ผ่านพิธีผ่าจ้านจะถูกนำไปฝึกให้เชื่อฟังควาญต่อไป

ผู้เขียนเล่าเรื่องพิธีผ่าจ้านที่ได้ไปดูมา ระหว่างการชมพิธีนี้ ผู้เขียนได้สนทนากับควาญช้างอาวุโสซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับไม้ผ่าจ้าน ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญในพิธีนี้ให้ผู้เขียนได้รับทราบดังนี้

"ไม้ผ่าจ้านนี่ตามธรรมเนียมแล้ว ท่านให้ไปโยนทิ้งไกลๆ จะได้ไม่มีใครหลงหยิบไม้ไปตีคนอื่นเข้า" ควาญช้างอาวุโสท่านหนึ่งให้คำอธิบาย ในขณะที่ผมเองกำลังงงในสิ่งที่เกิดขึ้น
"อ้าว ทำไมหรือครับ?" ผมถามพลางจ้องมองเจ้าพังเล็กไปพลาง เพราะขณะนี้เธอถูกควาญชื่นจูงเข้าป่าไปหน้าตาเฉย ไม่มีอาการหวงลูกอย่างคำร่ำลือ ที่ผมได้ยินมาตลอดเลย นี่มันอะไรกัน?
"ก็เพราะท่านว่าถ้าอาไม้ผ่าจ้านไปตีใคร ก็จะทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งแตกแยกกัน เกลียดชังกัน โบราณว่าถ้าจะแกล้งใคร ก็ให้เอาไม้ผ่าจ้านที่ผ่านการบริกรรมคาถาแล้วเอาไปโยนใส่ใต้ถุนบ้านคนนั้น เป็นอันว่าบ้านแตก เกิดการหย่าร้างตามมาแน่นอน ผัวลืมเมีย แม่ลืมลูก นี่แหละคือการผ่าจ้าน" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 36)

หลังจากเสร็จพิธีผ่าจ้าน ผู้เขียนได้พูดคุยกับหัวหน้าประสพซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่เห็นโจโจ้หรือสมึนหลวงมาตั้งแต่เกิด เกี่ยวกับความรู้สึกที่ต้องพรากโจโจ้ออกจากพังเล็กผู้เป็นแม่และความจำเป็นที่ต้องมีพิธีผ่าจ้าน หัวหน้าประสพกล่าวไว้ดังนี้

"...แน่นอน ในฐานะที่ผมเห็นเจ้าโจโจ้หรือสมึนหลวงมาตั้งแต่เกิด ผมก็รู้สึกสงสาร แต่สิ่งที่เราจำเป็นต้องทำ คือเพื่อให้โจโจ้รู้จักขอบเขตของการปฏิบัติตัว ให้เขารู้ว่าอันนี้ทำได้ อันนี้ทำไม่ได้ อันนี้อย่า อันนี้หยุด ครับสิ่งที่เราใฝ่ฝันมาก คือการให้ช้างได้ท่องเที่ยวไปในป่าซึ่งเป็นบ้านของเขา แต่ข้อจำกัดนี้เราก็รู้อยู่ว่าเป็นสิ่งที่เรียกร้องหามาไม่ได้ เพราะป่าถูกทำลายไปทุกวัน.."
เสียงสมึนหลวงร้องก้องป่าขึ้นอีก หัวหน้าประสพชะงักไปครู่หนึ่ง
"สิ่งที่เราพอจะทำได้ก็คือ ทำให้ช้างที่เกิดใหม่มีกฎเกณฑ์ที่จะดำรงชีวิตในที่จำกัดอย่างปลอดภัย นั่นคือการเชื่อฟังควาญช้าง เพื่อที่เขาจะได้มีโอกาสเติบโตขึ้นอย่างแข็งแรงทั้งกายและใจ และอาจเป็นพ่อช้างพันธุ์ดีต่อไป นี่เป็นคำตอบว่าทำไมถึงแม้ออป. จะไม่จำเป็นต้องฝึกลูกช้าง เพื่อไปใช้งานชักลากไม้เหมือนแต่ก่อนแล้ว แต่เราก็ยังจำเป็นต้องมีพิธีกรรมผ่าจ้านเช่นนี้อีก
.. อ้อ .. แล้วต่อไปนี้เราก็จะเรียกสมึนหลวงว่า เจ้าโจโจ้เหมือนเดิม เพราะเขาจะไม่ดื้อและซุกซนอีกแล้ว .." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 40-42)

หลังจากนั้นสิบเดือน ผู้เขียนเดินทางไปศูนย์อนุรักษ์ช้างทุ่งเกวียนอีกครั้ง ได้พบความสมนึกความของโจโจ้ ผู้เขียนจึงถามถึงโจโจ้ ดังบทสนทนาของผู้เขียนกับความสมนึกส่วนหนึ่ง ดังนี้

"เอาโจโจ้ไปกินหญ้าแล้วหรือ เป็นไงบ้างยังซนอีกมั้ย..?" ยิงคำถามถี่ยิบด้วยความใคร่รู้
".. เดี๋ยวนี้สบายมาก ไม่ดื้อไม่ซนแล้ว ไปไหนก็เดินตามผมตลอด.."
".. แล้วเป็นไง ตอนผ่าจ้านน่ะ ผมเห็นพี่นึกไม่ได้นอนเลยนี่.."
"..ใช่ คืนแรกที่เราแยกเขาจากแม่ ผมอยู่ดูแลเขาทั้งคืน บ่ได้หลับ จะเดินไปไหนผมต้องเปิดวิทยุทิ้งไว้ หลอกว่าเรายังอยู่ใกล้ๆเขาไม่งั้นโจ้มันร้องน่าดู บางทีร้องทั้งคืนผมต้องนั่งคุยกับเขาว่า โจ้เอ้ย อย่าร้องนะ เช้าโรงเรียนแล้วไม่ดื้อแล้วนะ ปลอบๆไป บางทีผมสงสารจนน้ำตาซึม.." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 43 – 44)

วันรุ่งขึ้นผู้เขียนได้ชมการแสดงของช้างที่ออป. ซึ่งมีโจโจ้ร่วมแสดงอยู่ด้วย เป็นการปิดท้ายการเดินทางไปองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ในครั้งนั้น

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเรื่อง <u>"พลายมงคล" ผู้อาภัพ โศกนาฏกรรมหรืออาถรรพ์ "ช้างของขวัญ"?</u> เป็นเรื่องราวของช้างเชือกหนึ่งชื่อพลายมงคล พลายมงคลเป็นช้างคนไข้ของศูนย์บริบาลช้างขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้บ้านปางหละ อำเภองาว จังหวัดลำปาง ก่อนมาอยู่ที่ศูนย์บริบาลช้าง พลายมงคลเป็นช้างของนักธุรกิจหญิงคนหนึ่ง ซึ่งรับพลายมงคลมาเลี้ยงตั้งแต่อายุยังไม่ถึงหนึ่งปีในฐานะช้างของขวัญ เนื่องในโอกาสครบรอบแต่งงานของนักธุรกิจคนนี้เมื่อหลายปีก่อน ระยะแรกพลายมงคลถูกเลี้ยงไว้ที่โรงงานย่านชานเมืองกรุงเทพฯ เมื่อพลายมงคลโตเป็นหนุ่มถูกล่ามไว้ในพื้นที่จำกัด จึงเกิดอาการผิดปกติถึงขั้นส่ายหัวไปมาอย่างรุนแรง นายสัตวแพทย์ปรีชา พวงคำ ให้รายละเอียดเกี่ยวกับอาการนี้ว่า

"เวลาไปตามสวนสัตว์ คุณคงเคยเห็นช้างยืนโยกหน้าโยกหลังไปมา ที่เด็กๆบอกว่าช้างมันเต้นระบำนั่นแหละ..." คุณหมอปรีชาอธิบาย
"... ที่แท้คือวิธีการคลายความเครียด จากการถูกล่ามโซ่ไว้ในที่จำกัดเป็นเวลานาน จนหนักเข้าก็มีอาการทางจิต เหมือนคนที่มีอาการประสาทแล้วสั่นหัวไปมา หรือคนทั่วไปโดยเฉพาะผู้ชายที่ชอบนั่งเขย่าขา ก็ถือเป็นโรคจิตอ่อนๆอย่างหนึ่ง ... แต่ในกรณีของพลายมงคลนี่อาการหนักแล้ว เพราะเขาเครียดทั้งจากการถูกล่ามไว้ และจากการที่เขาถึงวัยเจริญพันธุ์แล้ว พูดง่ายๆว่าเขาโตเป็นหนุ่มแล้ว ก็ยิ่งเครียดหนัก...
... กรณีอย่างนี้เคยเกิดขึ้นแล้วในสมัย ร. 5 เรื่องพลายมงคลผู้อาภัพนั่นไง ที่เป็นหนังสืออ่านของนักเรียน คุณคงเคยอ่านใช่มั้ย..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 114)

นอกจากนายสัตวแพทย์ปรีชา พวงคำแล้ว ผู้เขียนได้สนทนากับคุณคมเดช ฉวีวงศ์ บุตรชายเจ้าของพลายมงคล คุณคมเดชเล่าให้ผู้เขียนฟังเกี่ยวกับที่มาของพลายมงคล และเรื่องราวของพลายมงคลในวัยเด็ก คำบอกเล่าของคุณคมเดชส่วนหนึ่งเป็นดังนี้

... มีอยู่วันหนึ่ง คนงานเกิดเมาแล้วเข้าไปด่าน้องพลายหยาบๆคายๆ ปรากฏว่าน้องพลายโกรธวิ่งเข้าชาร์จ ตอนนั้นงาเขายังไม่สอบเข้าหากันอย่างทุกวันนี้ ยังมีช่องว่างห่างกันขนาดลำตัวคนพอดี เขาวิ่งเข้าไปเสียบคนงานไว้ระหว่างงากับกำแพง แล้วยกงวงขึ้นทำท่าเหมือนจะฟาด จนคนงานยกมือขึ้นไหว้ น้องพลายจึงหยุดแล้วถอยออกไปไม่ทำอะไร คล้ายๆมีเจตนาจะทำ เพียงแต่ว้าสอนให้เข็ดหลาบ เหมือนตอนที่เด็กๆในโรงงานเตะบอลกัน น้องพลายอยากเล่นด้วยแต่เผอิญไปเหยียบลูกบอลแตก เด็กคนหนึ่งไปต่อว่าเขาเข้า น้องพลายวิ่งใส่แล้วยกงวงจะฟาดอีก เด็กต้องก้มลงกราบเขาจึงถอยไป เหมือนเป็นการขู่สั่งสอนว่า เขาเป็นคนนะ ไม่ใช่สัตว์ อย่าใช้คำหยาบคายกับเขา..." (ธีรภาพ โลหิตกุล.

2541 : 116)

หลังจากนั้นผู้เขียนเล่าเรื่อง "เรื่องของช้างพลายมงคลผู้อาภัพ" ของม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เมื่อเล่าจบผู้เขียนกล่าวถึงการไปเยี่ยมพลายมงคลที่ลำปางหนึ่งปีหลังจากนั้น พบว่าพลายมงคลมีอาการดีขึ้น

จากตัวอย่างที่ยกมาทั้งหมดจะเห็นว่า บทสนทนามีส่วนทำให้การเล่าเรื่องมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น เพราะมีการอ้างอิงผู้พูด เช่น ผู้พูดที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการดูนกให้ข้อมูลเกี่ยวกับนกชนิดต่างๆ ผู้พูดที่เป็นควาญช้างอาวุโสซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมผ่าจ้านของชาวล้านนาเป็นอย่างดี ผู้พูดที่เป็นสัตวแพทย์มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาการผิดปกติของช้าง เป็นต้น นอกจากนี้บทสนทนายังทำให้การนำเสนอเรื่องราวไม่น่าเบื่อ ผู้อ่านจะรู้สึกว่าได้เข้าไปมีส่วนรับฟังการสนทนาของบุคคลในเรื่องด้วยตนเอง

4. ใช้การบรรยาย

สารคดีของธีรภาพ โลหิตกุลมีวิธีการเล่าเรื่องราวต่างๆที่ประสบมา โดยใช้การบรรยาย วิธีการนี้มักใช้กับการเล่าเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆ เพื่อจะสื่อสารให้ผู้อ่านทราบว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

สารคดีเรื่อง คิดถึง "ต๋อง" เป็นเรื่องราวของลูกช้างชื่อ ต๋อง ซึ่งถูกจับมาเป็นช้างของกลาง วันหนึ่งในฤดูหนาวเจ้าหน้าที่ได้ก่อไฟและห่มผ้าห่มกันหนาวให้ต๋อง แล้วไม่ได้ดูแลให้ดี เปลวไฟลามไปติดผ้าที่ห่มต๋องอยู่ ทำให้ไฟคลอกต๋องเกือบทั้งตัว ต๋องถูกนำตัวส่งมารักษาที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แต่ยังไม่ทันจะหายดี ต๋องถูกนำตัวกลับไป จนกระทั่งกลางปี 2536 ผู้เขียนได้ข่าวว่าต๋องเสียชีวิตแล้วด้วยอาการปอดบวม

เหตุที่ผู้เขียนนำเรื่องราวของต๋องมาเล่าเพราะมีโอกาสไปร่วมงานวันเกิดครบรอบ 4 ขวบ ของลูกช้างแฝดจุ๋มและจิ๋ม บรรยากาศภายในงานนี้เป็นบรรยากาศที่อบอุ่น ผู้เขียนจึงคิดว่าเป็นโชคดีของช้างแฝดคู่นี้ ไม่เหมือนกับช้างอีกหลายเชือกที่ไม่โชคดีอย่างนี้ ในจำนวนนั้นรวมถึงต๋องด้วย ผู้เขียนบรรยายเหตุการณ์บรรยากาศในงานฉลองวันเกิดครบรอบ 4 ขวบของลูกช้างแฝดไว้ว่า

> 27 สิงหาคม 2540
> ท่ามกลางเสียงเพลงแฮ๊ปปี้ เบิร์ธ เดย์ดังลั่นสวนสัตว์ดุสิต เขาดินวนา พลันที่เปลวเทียนดับสนิทเพราะแรงลมเป่าจากงวงของช้างแฝดจุ๋มและจิ๋ม เค้กผลไม้ขนาด 2 คูณ 2 เมตร หนักกว่า 100 กิโลกรัม ก็ถูกสามแม่ลูกจัดการคนละหมุมคนละหมับ โดยมีเด็กๆและแขกผู้มีเกียรติที่มาร่วมงาน ยืนห้อมล้อมเป็นกำลังใจและบ้างก็หยิบผลไม้ป้อนให้อย่างเอ็นดู นี่คืองานฉลองวันเกิดครบ 4 ขวบเต็มของช้าง (บ้าน) แฝดคู่เดียวของเมืองไทยที่ยังมีชีวิตอยู่อย่างสุขสมบูรณ์ ... (ธีรภาพ โลหิตกุล. มปพ. : 66 - 67)

การบรรยายบรรยากาศงานฉลองวันเกิดนี้ ทำให้ผู้อ่านได้รับทราบเหตุการณ์โดยรวมว่าในงานนั้นมีใคร ทำอะไร อย่างไรบ้าง ผู้อ่านจึงรู้สึกเหมือนได้ไปดูเหตุการณ์นั้นจริงๆ

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>คน "กิด – จะ – ทำ"</u> เป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์ของการทำกิจกรรม เมื่ออยู่ในมหาวิทยาลัย ผู้เขียนกล่าวว่าการทำกิจกรรมนั้นจะทำให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีเมื่อจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแล้ว เพราะคนที่ทำกิจกรรมจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และเพื่อนร่วมงาน รวมทั้งคนที่จะต้องไปติดต่องานด้วยได้ดี ผู้เขียนนำเสนอเรื่องนี้โดยใช้การบรรยายประสบการณ์ของตนเอง ดังตัวอย่างบางตอนนี้

ในการเดินทางไปถ่ายทำสารคดีแถบประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีนบางประเทศ อย่างเวียดนาม ซึ่งตอนที่เดินทางไปเมื่อ 5 –6 ปีก่อน เขาเพิ่งเปิดประเทศใหม่ๆ กองถ่ายสารคดีเล็กๆของเราจึงกลายเป็นอาคันตุกะที่ต้องมาต้อนรับกันใหญ่โต ตามพิธีรีตองแบบสังคมนิยม คือ ไปเมืองไหนก็ต้องไปนั่งในห้อง จิบน้ำชาฟังเจ้าเมืองหรือนายอำเภอกล่าวสุนทรพจน์ต้อนรับ ซึ่งต้องมีล่ามแปลจากภาษาเวียดนามเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาไทยอีกทอดหนึ่ง เสร็จแล้วข้าพเจ้า – ในฐานะหัวหน้าคณะ ซึ่งล่ามเขาถึงกับยกให้เป็นตัวแทนจากมิตรประเทศ ต้องกล่าวตอบ แปลกลับเป็นทอดๆไป กว่าจะจบพิธีก็ทำเอาช่างภาพหาวไปหลายหวอด

บ่อยเข้าถึงกับต้องร่าง "สปีช" ไว้ในใจบ้าง เอาไว้โต้ตอบเขาได้ ทำราวกับเป็นบุคคลสำคัญระดับประเทศ แต่ที่น่าขำก็คือ พอจบพิธีต้อนรับแล้ว หัวหน้าคณะที่เพิ่ง "สปีช" เสร็จ ก็ออกไปแบกขาตั้งกล้องหรือยกรางดอลลี่เดินตามช่างภาพต้อยๆ เพราะในงานถ่ายทำสารคดีแบบไทยๆ ซึ่งใช้ทีมงานและงบประมาณอย่างประหยัด ทุกคนต้องช่วยกันคนละไม้คนละมือ ไม่ว่าจะเป็นโปรดิวเซอร์หรือคนขับรถ จะนึกถึงภาพโปรดิวเซอร์หรือผู้กำกับเมืองนอกที่นั่งเก้าอี้ผ้าใบสั่งงานสบายใจเฉิบไม่ได้เลย (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 112)

จากการบรรยายภาพเหตุการณ์ในการไปถ่ายทำสารคดีนี้ทำให้ผู้อ่านได้เห็นขั้นตอนในการต้อนรับแขกเมืองแบบสังคมนิยม และเข้าใจสภาพการถ่ายทำสารคดีของคณะถ่ายทำสารคดีไทย ว่ามีการทำงานกันอย่างไร

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเรื่อง <u>สมุย : เมื่อทะเลอ่อนล้า ฝูงปลาร่ำไห้</u> เป็นเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์เกาะ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ให้คงสภาพธรรมชาติและวิถีชีวิตของชาวเกาะไว้ให้เหมือนเดิมมากที่สุด ผู้เขียนใช้เกาะสมุยเป็นสื่อในการนำเสนอเรื่องนี้ ผู้เขียนบรรยายเนื้อเรื่องตอนหนึ่งดังนี้

"เพื่อนชาวสมุยคนหนึ่งเล่าให้ฟังอย่างน่าตกใจว่า บนเกาะเล็กๆแห่งนี้มีสถิติอุบัติเหตุทางรถสูงมาก เฉลี่ยแล้วมีผู้บาดเจ็บถึงวันละ 5 ราย และตายวันละ 1 ศพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ โดยมีเหตุเบื้องต้นจาก "วัฒนธรรมบาร์เบียร์" ซึ่งรุ่งเรืองเฟื่องฟูเจริญรอยตามพัทยาและภูเก็ตอย่างรวดเร็วจนแทบจะล้ำหน้า" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 55)

จากการบรรยายสถิติทางรถบนเกาะสมุยนี้ ทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ข้อมูลด้านลบของสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ ข้อมูลนี้เป็นผลต่อเนื่องมาจากบาร์เบียร์ที่ทำลายความสงบของธรรมชาติบนเกาะ จากนั้นผู้เขียนจึงกล่าวถึงสาเหตุของอุบัติเหตุดังกล่าว ว่าเกิดจากฝรั่งนักท่องเที่ยวมักจะเช่ารถมอเตอร์ไซคล์ไปเที่ยวบาร์เบียร์จนดึกดื่น แล้วขับรถกลับขณะเมาสุรา

การเล่าเรื่องโดยใช้การบรรยาย ทำผู้อ่านรับรู้สภาพต่าง ๆอย่างชัดเจนว่ามีใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไรบ้าง

5. ใช้การพรรณนา

การพรรณนาเป็นวิธีการหนึ่งที่ธีรภาพ โลหิตกุลใช้ในการเล่าเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพฉากที่เกิดเหตุการณ์นั้นรวมทั้งบรรยากาศขณะเกิดเหตุการณ์อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง

สารคดีเรื่อง เช้าวันหนึ่งที่ริมลำน้ำกก ผู้เขียนเล่าเรื่องโดยใช้การบรรยายในช่วงเปิดเรื่อง เป็นการบรรยายฉากที่ผู้เขียนเห็นขณะนั้น ดังนี้

> สีแดงของดวงอาทิตย์ที่เพิ่งแหวกม่านหมอกขึ้นมา ฉาบทาสายน้ำอย่างทะนุถนอมอ่อนละมุน นี่คือเสน่ห์ของจังหวัดเหนือสุดยอดในสยาม ที่ผู้คนจำนวนมากใฝ่ฝันจะได้มาสัมผัส ไม่น่าแปลกใจเลย ที่การล่องแพข้ามคืนวันในลำน้ำกก คือหัวใจของการท่องเที่ยวเชียงราย จุดหมายปลายทางใหม่ ของการเดินทางสู่ดินแดนล้านนา ภายหลังจากเชียงใหม่ประสบภัยจากความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างไร้ทิศทาง ในช่วง 2 – 3 ปีที่ผ่านมา (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 119)

การใช้การบรรยายเสนอภาพดวงอาทิตย์ขึ้นที่ริมลำน้ำกกนี้ เป็นวิธีที่เหมาะสม เพราะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพความงดงามของบรรยากาศริมลำน้ำกกนี้ได้เป็นอย่างดี

6. ใช้การเปรียบเทียบ

เมื่อธีรภาพ โลหิตกุลต้องการเล่าถึงบรรยากาศต่างแดนซึ่งมีความแปลกและแตกต่างไปจากภาพที่คนไทยคุ้นชิน ธีรภาพ โลหิตกุลจะใช้วิธีเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพตามชัดเจนขึ้นจากสถานที่หรือสภาพแวดล้อมที่คนไทยรู้จักดี

ตัวอย่างที่ 1

สารคดีเรื่อง เวียดนาม 1990

ผู้เขียนต้องการบอกความกว้างของแม่น้ำโขง จึงเปรียบเทียบกับความยาวของสะพานพุทธสะพานที่เป็นที่รู้จักกันดีในกรุงเทพมหานคร

"แค่ช่วงที่ผ่านกรุงฮานอย ก็ต้องสร้างสะพานพุทธต่อกันสองสะพานจึงจะข้ามพ้น" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 115)

ตัวอย่างที่ 2

สารคดีเรื่อง ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ

ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นว่าชาวพม่าใช้รถม้าเป็นพาหนะในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ปรกติในพม่าจึงเปรียบเทียบกับการนั่งรถเมล์ของคนกรุงเทพฯ

"คนพุกามใช้เกวียนบรรทุกสินค้าสัมภาระ และใช้รถม้าในการไปทำธุระปะปังเหมือนนั่งรถเมล์..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 23)

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเรื่อง <u>คำให้การของชาวเวนิสตะวันออก</u>

ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นว่าแกรนด์คะแนลในเมืองเวนิสมีคลองเล็กๆไหลมารวมกัน สร้างความสะดวกสบายและเป็นเส้นทางสัญจรหลักของชาวเมืองเวนิส จึงเปรียบเทียบกับคลองบางกอกใหญ่

" "แกรนด์คะแนล" ซึ่งอยากจะเรียกว่าคลองบางกอกใหญ่..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 :154)

<u>ตัวอย่างที่ 4</u>

สารคดีเรื่อง <u>แด่ ... พ่อพลายและความอัปยศ</u>

เป็นเรื่องของช้างพลายที่ถูกลักลอบตัดงาจนชิดโพรงงาทำให้ช้างเจ็บปวดมาก ผู้เขียนเปรียบเทียบอาการปวดของช้างกับการปวดฟันของคน ทำให้ง่ายต่อการสื่อความรู้สึกของช้างมายังผู้อ่าน

"โคนงาของช้างก็ไม่ต่างอะไรกับรากฟันของเรา อาการติดเชื้อที่โคนงาจึงอาจเกิดขึ้นเป็นเบื้องแรกส่งผลให้ปวดรุนแรงเหมือนปวดฟัน" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 26)

<u>ตัวอย่างที่ 5</u>

สารคดีเรื่อง <u>หนังรอบสุดท้าย</u>

ผู้เขียนต้องการสื่อให้เห็นภาพหมู่บ้านไดลา เมืองดานัง ประเทศเวียดนามว่ามีสภาพอย่างไร จึงเปรียบเทียบกับหมู่บ้านในประเทศไทยที่เคยเป็นพื้นที่สีแดงมาก่อน

" หมู่บ้านไดลา เมืองดานังที่เล ไลเกิด มีสภาพไม่ต่างจากบ้านช่องช้าง อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี หรือบ้านท่าลาด ตีนภูหินร่องกล้า จังหวัดพิษณุโลกเมื่อสองทศวรรษก่อนคือเป็นหมู่บ้านยุทธศาสตร์ที่รัฐบาลระบุเป็นพื้นที่สีแดง" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 201)

<u>ตัวอย่างที่ 6</u>

สารคดีเรื่อง <u>ฮาลองเบย์ มหัศจรรย์ทะเลอ่าววงกต</u>

ผู้เขียนกล่าวถึงเส้นทางจากฮานอยไปอ่าวฮาลอง ว่ามีช่วงหนึ่งที่ต้องผ่านแม่น้ำกว้างถึง 2 สาย ผู้เขียนแสดงความกว้างของแม่น้ำสองสายนี้ โดยเปรียบเทียบกับแม่น้ำเจ้าพระยา

" เส้นทางสายนี้ต้องผ่านแม่น้ำขนาดความกว้างน้องๆเจ้าพระยาถึง 2 สาย" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 181)

เมื่อผู้เขียนเดินทางไปถึงอ่าวฮาลอง พบเกาะหินเล็กๆรูปร่างแปลก ผู้เขียนเปรียบเทียบเกาะเหล่านั้นกับเกาะในประเทศไทยเพื่อให้ผู้อ่านสร้างภาพได้ง่าย

"นอกจากนั้นยังมีเกาะหินเล็กๆ ที่มีรูปร่างแปลกตา อย่างที่เหมือนเกาะตะปู เขาพิงกัน ก็มีอยู่หลายแห่ง" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 191)

ตัวอย่างที่ 7

สารคดีเรื่อง กระบี่อยู่ที่ใจ ในวิถีชาวน้ำเว้

ผู้เขียนสื่อให้เห็นว่าชาวเว้ที่ใช้ชีวิตอยู่ในเรือถูกรังเกียจจากคนบนฝั่งอย่างไร จึงเปรียบเทียบว่าหากชาวน้ำไปรักกับคนบนฝั่ง จะมีสภาพเหมือนโรเมโอ – จูเลียต และความรักที่ต่างฐานะกันของตัวละครในนวนิยายไทย

"สาวเว้นางใดเกิดตกลงปลงใจรักกับหนุ่มชาวน้ำ ก็จะกลายเป็นตำนานไม่ต่างอะไรกับโรเมโอ – จูเลียต หรือนายชดคนขับรถ กับคุณสุกัลยาณี ลูกสาวท่านเจ้าคุณในนิยายไทย ...เลยทีเดียว" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 :159)

ตัวอย่างที่ 8

สารคดีเรื่อง หลากสีสันวันตรุษญวนที่เว้

ผู้เขียนต้องการสื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพและรสชาติของขนมในเทศกาลตรุษญวน จึงเปรียบเทียบกับขนมและอาหารที่คนไทยรู้จัก

"ชอบใจอีกอย่างก็คือขนมเต๊ด ที่คล้ายๆกับขนมบ๊ะจ่างของคนจีน ชาวเว้เขาเรียก 'แบ๋งจึง' ทำจากข้าวเหนียวผสมกับถั่วเขียวและห่อหมูเป็นก้อนสี่เหลี่ยมกับอีกอย่างเรียก 'แบ๋งเต๊ด' อันนี้พิเศษตรงที่ห่อด้วยหมูยอชิ้นใหญ่ๆคุ้นลิ้นคนไทยที่ชอบหมูยอโคราช หรือหมูยอป้าย่นเมืองเชียงใหม่อยู่แล้ว" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 173)

ตัวอย่างที่ 9

สารคดีเรื่อง อัมสเตอร์ดัม สองฝั่งคลอง ภาค "ลองแมน"

ผู้เขียนสื่อให้เห็นว่าคนอัมสเตอร์ดัม มีทัศนคติอย่างไรกับพวกจั๊งกี้ โดยเปรียบเทียบกับอาหารประเภทหนึ่ง

"พวกนี้แหละที่คนอัมสเตอร์ดัมเขาขนานนามว่า "จั๊งกี้" คำนิยามประเภทเดียวกันกับ "จั๊งค์ฟู้ด" หรืออาหารประเภท "ฟาสต์ฟู้ด" ซึ่งนักโภชนาการประณามว่าไม่มีคุณค่าทางอาหาร สมควรจะจัดเป็น "จั๊ง" หรือขยะประเภทหนึ่งได้ พวกจั๊งกี้ที่ย่านเรดไลท์ก็ในทำนองเดียวกัน" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 148)

ตัวอย่างที่ 10

สาคดีเรื่อง เพลิงธรรมที่ไซ่ง่อน 2506

ผู้เขียนสื่อเรื่องการปกครองประเทศโดยประธานาธิบดีโงดินห์เดียมของเวียดนาม ที่มีโงดินห์นู น้องชายและตรันแหละชวนนู น้องสะใภ้เข้ามามีบทบาทอย่างมาก โดยผู้เขียนได้เปรียบเทียบกับการเมืองในประเทศไทยว่า

"ตำนานแห่งสองพี่น้องตระกูลโง ดูเหมือนดำเนินไปในลักษณ์เดียวกันกับครอบครัวกิตติขจรและจารุเสถียรของไทย คือต่างกุมอำนาจด้วยระบบญาติโกโหติกาธิปไตย ใช้อำนาจดั่ง "สมบัติผลัดกันชม" "... (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 45-46)

<u>ตัวอย่างที่ 11</u>

สารคดีเรื่อง <u>ลุยมาดริด หมายพิชิตแมลงวันเสปน ตอนที่ 2</u>

ผู้เขียนเปรียบเทียบเซอร์เรต นักร้องของสเปน กับหงา คาราวาน เพื่อให้เห็นว่า เซอร์เรต มีรูปแบบการร้องเพลงอย่างไร

"แล้วศิลปินเพลงเพื่อชีวิตอย่างน้าหงา-คาราวานบ้านเราน่ะมีไหม? เพื่อนบอกว่ามีเหมือนกัน อย่างเช่น 'เซอร์เรต' (SERRET) ประเภทเล่นกีต้าร์คนเดียว เนื้อหาเพลงสะท้อนชีวิต สังคม การเมือง" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 50)

<u>ตัวอย่างที่ 12</u>

สารคดีเรื่อง <u>ซอกแซกมาดริด ซอกมุมที่ทัวร์ไม่พาเที่ยว</u>

สารคดีเรื่องนี้เป็นสารคดีท่องเที่ยว เนื้อหากล่าวถึงสถานที่ที่น่าสนใจในเมืองมาดริด การบรรยายให้เห็นภาพสถานที่ต่าง ๆจึงใช้การเปรียบเทียบกับสิ่งที่คนไทยรู้จักดี เพื่อให้ผู้อ่านสร้างภาพได้ง่าย

"ผมจะพาคุณไปเที่ยว 'รัสโตร' (RASTRO) หรือสวนจตุจักร-เจเจ.พลาซ่าแห่งมาดริดกัน...ให้ไปเริ่มต้นที่พระราชวังหลวง หรือ 'ปาลาซิโอ เรล' (PALACIO RAIL) ที่ถามใคร ๆก็ต้องรู้จัก เหมือนอยู่เมืองไทยจะไปไหนก็ต้องไปเริ่มที่สนามหลวง..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 77)

<u>ตัวอย่างที่ 13</u>

สารคดีเรื่อง <u>โอล่ะ...โทเลโด อยุธยาแดนสเปน</u>

เนื้อเรื่องโทเลโดเมืองหลวงเก่าของสเปน ผู้เขียนจึงนำเมืองโทเลโดมาเปรียบเทียบกับอยุธยาของไทย เพราะต่างก็เคยเป็นเมืองหลวงและแหล่งอารยธรรมเก่าแก่เหมือนกัน

"ในความรู้สึกของผม โทเลโดจึงไม่ต่างไปจากอยุธยาของไทยหรือหลวงพระบางของลาว คือเป็น 'อู่อารยธรรม' แห่งชาติ" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 90)

สิ่งที่เองทั้งสองแห่งมีเหมือนกันอีกอย่างหนึ่งคือ การตีดาบ ผู้เขียนจึงกล่าวว่า

"สิ่งที่โทเลโดรับมาจากโรมันคืออาชีพการตีดาบ เหมือนอยุธยาของเราที่มีบ้านอรัญญิกนั่นแหละ (อย่างนี้สมควรจะเรียกโทเลโดว่า 'อยุธยาเมืองสเปน' ไหมล่ะ!)" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 101)

<u>ตัวอย่างที่ 14</u>

สารคดีเรื่อง <u>อาหารการกิน</u>

ผู้เขียนเปรียบเทียบรสชาติขาหมูของสเปนกับแหนมของไทย เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเข้าใจรสชาติของขาหมู สเปนได้ง่ายขึ้น

"ทีเด็ดของร้านนี้คือขาหมูซอยแผ่นบางๆแกล้มเบียร์หรือไวน์เฉียบขาดจริงๆจนเพื่อนร่วมทางบางคนมันเปรี้ยวๆเค็มๆคล้ายแหนมของเรา" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 150-151)

<u>ตัวอย่างที่ 15</u>

สารคดีเรื่อง <u>แวะทักโปรตุเกส</u>

ผู้เขียนสื่อให้เห็นว่าปราสาทเซาท์ ยอร์จ ของโปรตุเกส เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวมาโปรตุเกสแล้วต้องไปชม โดยเปรียบเทียบกับพระบรมมหาราชวังของไทย

"ปราสาทเซาท์ ยอร์จ นี่ก็เหมือนกัน ใครไปก็ต้องแวะไปเยี่ยมชมเหมือนฝรั่งมาไทยต้องไปดู 'รอยัลพาเลซ' หรือพระบรมมหาราชวังให้เป็นบุญตาสักครั้งนั่นแหละ" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 179)

<u>7. ยกหรือแทรกเรื่องราวประกอบการเล่า</u>

เรื่องราวที่ธีรภาพ โลหิตกุลนำมาเล่าประกอบในสารคดีมี 5 ประเภทดังนี้

<u>7.1 ภาษิตและความเชื่อท้องถิ่น</u>

สารคดีท่องเที่ยวของธีรภาพ โลหิตกุล ไม่ได้เป็นเพียงสารคดีท่องเที่ยวที่นำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่สารคดีท่องเที่ยวของธีรภาพ ยังได้เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่อยู่ในที่นั้นด้วย ดังนั้นธีรภาพจึงยกหรือแทรกภาษิตและความเชื่อของท้องถิ่นนั้นๆมาเล่าประกอบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความคิด ความเชื่อ ที่นำมาซึ่งวิถีวัฒนธรรมของชนกลุ่มนั้น

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>เสียงเพรียกแห่งความทรงจำที่ลำน้ำหอม</u> ธีรภาพ โลหิตกุล เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับ พระราชสุสานของพระเจ้าตึ ดึ๊ค พระมหากษัตริย์ราชวงศ์เหวียนของเวียดนาม ผู้เขียนกล่าวถึงการสร้างพระราชสุสานแห่งนี้ว่า

> ทรงทุ่มเทเวลาให้กับการสร้างพระราชสุสานของพระองค์เอง ตามธรรมเนียมปฏิบัติของพระมหากษัตริย์เวียดนามเมื่อได้ขึ้นครองราชบัลลังก์ จักต้องมีพระราชภารกิจสำคัญประการหนึ่งคือ การสร้างพระราชสุสานไว้เป็นที่พำนักชั่วนิรันดร์ ด้วยคติความเชื่อที่รับทอดกันมาแต่โบราณว่า ... ยามมีชีวิตอยู่ เราเป็นเพียงแขกผู้มาเยือน ยามสิ้นลมหายใจแล้วจึงได้เป็นเจ้าของบ้าน ... ด้วยเหตุนี้ สังคมเวียดนามจึงถือว่า บุตรคนใดซื้อโลงศพเตรียมไว้ให้พ่อแม่เมื่อยามแก่เฒ่าถือเป็นบุตรกตัญญู (ซึ่งตรงกันข้ามกับธรรมเนียมของไทยเราโดยสิ้นเชิง) และจึงไม่ใช่เรื่องแปลกอันใดที่กษัตริย์ทรงสร้างสุสานเตรียมไว้ตั้งแต่ยังทรงมีพระชนม์ชีพ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 147 – 149)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนนำคติความเชื่อขิงสังคมเวียดนามบทนี้มาประกอยการเล่าเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่าทำไมพระเจ้าตึ ดึ๊ค จึงต้องสร้างพระราชสุสานของพระองค์เตรียมไว้ตั้งแต่ยังทรงมีพระชนม์ชีพ

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>งามอำพรางอย่างเว้</u> ธีรภาพ โลหิตกุล เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองเว้ เมืองแห่งอารยธรรมแห่งหนึ่งของเวียดนาม งอบบทกวีหรือน้อนป่ายเทอ เป็นสิ่งหนึ่งที่ผู้เขียนประทับใจในเมืองเว้ เพราะน้อนป่ายเทอแฝงปรัชญาหรือวิธีคิดของชาวเว้ไว้ งอบบทกวีนั้นมองภายนอกก็ไม่มีอะไรแปลกแตกต่าง แต่เมื่อหงายงอบแล้วส่องกับแดด จึงจะเห็นรูปภาพหรือบทกวีที่ศิลปินซ่อนเอาไว้ ผู้เขียนกล่าวถึงน้อนป่ายเทอว่าเป็นตัวแทนบุคคลิกของชาวเว้ดังนี้

> น้อนป่ายเทอจึงเป็นตัวแทนบุคคลิกของชาวเว้ที่ไม่นิยมพูด หรือแสดงอะไรให้เห็นตรงๆ หากเป็นความงามก็เป็นความงามที่ต้องค้นหา หากเป็นการเจรจาพาทีก็มีนัยซ่อนไว้ในคำพูด ถ้าเป็นตัวหนังสือก็มี 'บีทวีน เดอะ ไลน์' อยู่เยอะ ว่ากันว่าคนเมืองอื่นมาคุยกับชาวเว้ กลับบ้านไป 3 วันยังคิดไม่ตกว่าที่ชาวเว้พูดนั้นเป็นคำชมหรือด่ากันแน่ เพราะเขามีภาษิตว่า ... คนฉลาดพูดครึ่งเดียว ... (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 126)

นอกจากงอบบทกวีของชาวเว้แล้ว ผู้เขียนได้เสนอเรื่องราวของบ้านสวน หรือ หย่าเวือน ด้วยการยกภาษิตของชาวเว้บทหนึ่งมากล่าวก่อนที่จะเล่าเรื่องราวของหย่าเวือนดังนี้

> ชาวเว้ยังมีภาษิตว่า
> ... บ้านไม่มีสวน (ต้นไม้) ก็เหมือนคนไม่สวมใส่อาภรณ์ ...
> บ้านสวน หรือ หย่าเวือน จึงเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ของอู่อารยธรรมเวียดนามอย่างเมืองเว้ที่ไม่เหมือนเมืองใดๆเลย เวลาเดินไปในย่านผู้ดีเก่าชาวเว้แล้ว เราจะมองไม่เห็นตัวบ้านของเขาหรอก เพราะจะซ่อนอยู่หลังต้นไม้หลายชั้นทีเดียว ชั้นแรกสุดที่ริมรั้วบ้านจะปลูกต้นไม้สูงประเภทหูกวาง ขนุน มะม่วง หรือไม่ก็ต้นไผ่ที่เน้นความสูงให้ร่มเงา ชั้นกลางเข้ามาหน่อยจะปลูกไม้ผลแบบส้มเกลี้ยง มังคุด ต้นหม่อน หรือไม่ก็ตะโก ส่วนชั้นในสุดก็จะปลูกไม้ประดับรูปทรงสวยแต่เล็กกะทัดรัด ส่วนตามพื้นก็จะปลูกไม้ผลหรือสมุนไพรที่ไม่ต้องการแสงแดดมากนักอย่างสัปปะรด ..(ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 127)

จากเรื่องจะเห็นว่าภาษิตบทแรกที่กล่าวว่า "คนฉลาดพูดครึ่งเดียว" ได้สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมการทำงอบบทกวีและการพูดจาของชาวเว้ที่ไม่นิยมบอกอะไรตรงๆ ส่วนภาษิตที่กล่าวว่า "บ้านไม่มีสวน (ต้นไม้) ก็เหมือนคนไม่สวมใส่อาภรณ์" ภาษิตบทนี้ทำให้ผู้อ่านสร้างภาพบ้านของชาวเว้ว่าเป็นบ้านที่มีต้นไม้หนาทึบ ก่อนที่ผู้เขียนจะเล่ารายละเอียดของบ้านสวนให้รับรู้

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเรื่อง <u>ซอกแซกเวียดนาม 15 ปีหลังการเปลี่ยนแปลง</u> เรื่องนี้นำเสนอสภาพทั่วไปของเวียดนาม มีทั้งภาษาเวียดนามที่ควรรู้ อาหารเวียดนาม แหล่งซื้อของพื้นบ้านในกรุงฮานอยและเพลงของเวียดนาม ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยใช้ภาษิตโบราณของชาวญวนและ กล่าวถึงคำคมหรือสุภาษิตเวียดนามที่มีการอุปมาอุปไมยที่น่าสนใจดังนี้

> "The More You Go , The More You Learn"
> นี่เป็นภาษิตโบราณของชาวญวนที่ผมจดจำได้อย่างแม่นยำที่สุด ภายหลังจากซอกแซกไปตามหัวเมืองใหญ่ๆ จากเหนือจดใต้ของประเทศเวียดนาม ในปีที่ 15 ของการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมนิยม นับจากวันที่ไซ่ง่อนแตก สงครามอินโดจีนปิดฉาก และมีการรวมเวียดนามเหนือกับใต้เป็นหนึ่งเดียว ภายใต้อำนาจรัฐสังคมนิยม
> พูดถึงคำคมหรือสุภาษิตโบราณแต่ละชาติแต่ละภาษา จะมีกลยุทธ์ในการเปรียบเทียบ หรืออุปมาอุปไมยแตกต่างกันไป เอาง่ายๆในเรื่องของศักดิ์ศรี นักเลงโบราณบ้านเราอาจจะพูดว่า ... อดอย่างเสือก็ยังดีกว่าอิ่มอย่างหมา (วะ) ... ที่นี้ลองมา

ฟังคนเวียดนามเขาอุบมาอุปไมยดูมั่ง ...
... กินดีนอนดี เหมือนเป็นเทวดา
กินไม่ได้นอนไม่หลับ เหมือนเอาเงินขว้างทิ้ง ...
จริงของเขาแฮะ แต่บรรทัดหลังนี่นับเป็นการเปรียบเทียบที่คาดไม่ถึงจริงๆ ลองมาดูอีกสักประโยค
... ผู้ชายไม่กินเหล้า ก็เหมือนธงไม่ได้โต้ลม ...
ที่ออกจะเชยไปหน่อยสำหรับสมัยนี้ แต่เท่าที่สังเกตก็ยังเป็นจริงทีเดียวสำหรับผู้ชายเวียดนามปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องบุหรี่ ไปเมืองไหนก็ไม่เคยเห็นป้ายเขตปลอดบุหรี่เหมือนบ้านเราสักแผ่น (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 35 – 36)

หลังจากนั้นผู้เขียนจึงกล่าวถึงภาษาเวียดนามและเรื่องอื่นๆตามลำดับ จากเรื่องนี้จะเห็นว่าผู้เขียนนำสุภาษิตเวียดนามมากล่าวเพื่อเปิดเรื่อง นอกจากนี้การเปรียบเทียบที่ว่า "ผู้ชายไม่กินเหล้า ก็เหมือนธงไม่ได้โต้ลม" สะท้อนให้เห็นค่านิยมในการดื่มสุราของผู้ชายชาวเวียดนามว่าการดื่มสุราเป็นสิ่งที่ดี

<u>ตัวอย่างที่ 4</u>

สารคดีเรื่อง <u>กระบี่อยู่ที่ใจ ในวิถีชาวน้ำเว้</u> ธีรภาพ โลหิตกุลนำเสนอเรื่องราวของชาวน้ำหรือหว่านที่ชีชีวิตอยู่ในเรือกลางลำน้ำหอม ชาวน้ำใช้ชีวิตตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ และตายในเรือไม้ลำใหญ่ คนกลุ่มนี้คือคนเวียดนาม พูดภาษาเวียดนาม แต่ถูกจัดให้เป็นพลเมืองชั้นสอง ซึ่งคนบนบกไม่พึงคบหาสมาคมด้วย ผู้เขียนกล่าวถึงเหตุที่คนบนบกไม่คบหาสมาคมกับชาวน้ำไว้ว่า

"คนเวียดนามนั้นมีรากทางความคิดแบบลัทธิขงจื๊อไม่ต่างไปจากคนจีนเท่าไหร่ จึงแทบไม่ต้องสงสัยเลย ถ้าคนเว้จะถือคติแบบคนจีนว่า ... ผู้ใดยามมีชีวิตอยู่ ไม่มีบ้านคุ้มหัว ยามสิ้นลมปราณ ไม่มีดินจะฝังกาย ก็นับเป็นคนโชคร้ายหรืออับโชคเป็นที่สุด ..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 158)

ก่อนจบเรื่องนี้ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นว่าควรให้การศึกษากับชาวน้ำ เพื่อจะได้ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ไม่ควรไปบังคับให้พวกเขาเปลี่ยนวิถีชีวิต และผู้เขียนได้ยกภาษิตเวียดนามบทหนึ่งว่า

"...ตั๊ด แด่นอย่าหงอยญือหย่าแจ็ง...
... เมื่อไฟดับ บ้านหลังคามุงกระเบื้องก็ไม่ต่างอะไรกับหลังคามุงแฝก ในยามราตรีอันมืดมิด หลังคาเรือที่ไหวโฮนของชาวเรือผู้ยากไร้ก็เป็นสวรรค์วิมานได้เท่าๆกับหลังคาคฤหาสน์มหาเศรษฐี ..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 163)

ชาวน้ำผูกขาดการทำอาชีพแจวเรือรับจ้าง ดังนั้นแม้คนบนบกจะถือว่าพวกหว่านเป็นกลุ่มอับโชค ไม่พึงคบหาสมาคม แต่เมื่อมาลงเรือข้ามท่า ก็จำเป็นต้องอาศัยชาวน้ำ ดังคติที่เพื่อนชาวเวียดนามของผู้เขียน บอกให้ผู้เขียนจำให้ขึ้นใจว่า

"...จะข้ามฝั่งต้องนอบน้อมต่อคนเรือ ..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 163)

จากเรื่องนี้จะเห็นว่าคติที่คนเวียดนามถือว่า "ผู้ใดยามมีชีวิตอยู่ ไม่มีบ้านคุ้มหัว ยามสิ้นลมปราณ ไม่มีดินจะฝังกาย ก็นับเป็นคนโชคร้ายหรืออับโชคเป็นที่สุด" ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสาเหตุที่ชาวน้ำไม่ได้รับการยอมรับจากคนบนบกทั้งๆที่เป็นชาวเวียดนามเหมือนกัน ส่วนภาษิตที่ว่า "ตั๊ด แด่นอย่าหงอยญือ

หย่าแจ้ง" สะท้อนให้เห็นความพอใจในสภาพความเป็นอยู่ของตนเองของชาวน้ำ และคติที่ว่า "จะข้ามฝั่งต้องนอบน้อมต่อคนเรือ" แสดงให้เห็นความจำยอมของคนบนบก เมื่อต้องมาลงเรือข้ามท่า ที่จำเป็นต้องคบหากับชาวน้ำ จากภาษิตที่ยกมาจะเห็นว่ามีความขัดแย้งกันเอง กล่าวคือ ชาวเวียดนามบนบกรังเกียจชาวน้ำเพราะถือว่าชาวน้ำเป็นคนอับโชค แต่เมื่อต้องเดินทางข้ามฝั่งก็มีความจำเป็นจะต้องทำดีกับชาวน้ำ ไม่เช่นนั้นอาจเดินทางไปไม่ถึงจุดหมาย

<u>ตัวอย่างที่ 5</u>

สารคดีเรื่อง <u>ข้ารู้ ... ข้าจะแพ้ ฝันร้ายของสายน้ำ ... ปกากะญอ</u> เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับกะเหรี่ยงในมุมมองที่เป็นชนเผ่ารักสงบ ผู้เขียนเสนอเรื่องนี้เพราะข่าวเกี่ยวกับกะเหรี่ยงที่ว่า กะเหรี่ยงที่อุ้มผาง กลุ่มที่เชื่อลัทธิฤาษี บุกเข่าไปปาดคอต.ช.ด. ตายอย่างทารุณ จะมีการกวาดล้างและจับกุมสาวกลัทธิฤาษีอย่างหนัก ผู้เขียนคิดว่า กะเหรี่ยงในข่าวกับกะเหรี่ยงในความทรงจำของผู้เขียนแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง แล้วผู้เขียนได้เล่าเรื่องราวของกะเหรี่ยงแต่ละคนที่อยู่ในความทรงจำของผู้เขียน รวมทั้งภาษิตกะเหรี่ยงบทหนึ่งที่ผู้เขียนประทับใจ

"... รักคนอื่นเหมือนดั่งหนทาง รักพ่อแม่เสมือนรักถิ่นฐานบ้านเรือน กินคนเดียวไม่มีรสชาติ อยู่คนเดียวฤาจะสุข ..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 57)

จากภาษิตกะเหรี่ยงบทนี้จะเห็นว่า ชาวกะเหรี่ยงมีนิสัยเอื้อเฟื้อต่อคนอื่นๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับข่าวที่ออกมา

<u>ตัวอย่างที่ 6</u>

สารคดีเรื่อง <u>ลักแซมเบิร์ก ร่างกายฉันคือแม่น้ำ คือป่าไม้ คือขุนเขา</u> เป็นเรื่องของการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดีของลักแซมเบิร์ก ผู้เขียนเปรียบเทียบลักแซมเบิร์กกับญี่ปุ่น ว่าเป็นประเทศที่ประสบความหายนะจากสงครามโลกครั้งที่สองแต่กลับยิ่งใหญ่ในโลกเศรษฐกิจปัจจุบัน ผู้เขียนได้ยกสุภาษิตอันเก่าแก่ของชาวญี่ปุ่นที่ว่า

"ประเทศอาจพ่ายแพ้ แต่แม่น้ำและภูเขา (บ่อเกิดทรัพยากร) ยังคงอยู่ ..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 :181)

จากสุภาษิตบทนี้ จะเห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญสามารถช่วยให้ประเทศมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ลักแซมเบิร์กเป็นประเทศหนึ่งที่เห็นความสำคัญ จึงยังคงรักษาไว้อย่างดี

<u>ตัวอย่างที่ 7</u>

สารคดีเรื่อง <u>ไทดำ เดียนเบียนฟู</u> เป็นเรื่องราวของชาวไทดำ ที่เมืองเดียนเบียนฟู ผู้เขียนยกภาษิตของชาวไทดำมากล่าว เมื่อกล่าวถึงความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์แห่งผืนนาและสายน้ำ

" ... ได้กินข้าวอย่าลืมเสื้อนา ได้กินปลาอย่าลืมเสื้อน้ำ ..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 61)

ผู้เขียนอธิบายว่า เสื้อนาและเสื้อน้ำ ก็คือผีนาและผีน้ำ จะเห็นว่าภาษิตบทนี้แสดงให้เห็นความเชื่อของชาวไทดำที่มีต่อผีนาและผีน้ำอย่างชัดเจน

<u>ตัวอย่างที่ 8</u>

สารคดีเรื่อง <u>ขอแค่คิดถึง ... จังหวัดล้านช้าง</u> ผู้เขียนเขียนเรื่องนี้ขึ้นเมื่อทราบข่าวว่า จังหวัดน่านคิดจะยกระดับบ้านห้วยโก๋นเป็นอำเภอล้านช้าง ผู้เขียนไม่เห็นด้วยที่จะตั้งชื่ออำเภอแห่งใหม่ว่าอำเภอล้านช้าง เพราะชื่อนี้เป็นชื่ออาณาจักรดั้งเดิมของประเทศลาว และในสมัยจอมพลป. พิบูลสงคราม ไทยเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศสเป็นผลสำเร็จ รัฐบาลจอมพลป. จึงยกแคว้นหลวงพระบาง ฝั่งขวาแม่น้ำโขงขึ้นเป็นจังหวัดล้านช้าง ผู้เขียนจึงยกสุภาษิตบทหนึ่งมาว่า

" ทางล้านนาไทยเขาว่า ... ตุ้มผ้าลายหมาเห่า คันคำเก่าช่างผิดกัน ... แต่ทางลาวล้านช้างเขาว่า ... นุ่งเครื่องลายหมาเห่า เว้าความเก่า ซำเฮาผิดกัน ... ซึ่งล้วนมีความหมายตรงกันว่า ...

นุ่งผ้าลายหมาเห่า พูดเรื่องเก่าแล้วมักพานจะมีเรื่องกัน ... ทุกทีสิน่า!" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 191 – 193)

ผู้เขียนยกภาษิตบทนี้มาเพื่อชี้ให้เห็นว่า การนำเรื่องเก่ามาพูดกันอาจทำให้ผิดใจกันได้ ดังนั้นทางจังหวัดน่าน จึงไม่ควรตั้งชื่ออำเภอแห่งใหม่ว่าอำเภอล้านช้าง เพราะอาจจะกระทบกระเทือนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้

<u>ตังอย่างที่ 9</u>

สารคดีเรื่อง <u>"ปราชัย" อัน "รื่นเริง"</u> เป็นเรื่องราวการเดินเท้าบนอุทยานแห่งชาติภูกระดึงของผู้เขียนด้วยระยะทาง 25 กิโลเมตร เมื่อเดินมาได้ 15 กิโลเมตร นิ้วเท้าซ้ายของผู้เขียนพองจนเป็นตุ่มใสๆ เมื่อเริ่มกิโลเมตรที่ 16 ผู้เขียนต้องปลอบใจตัวเองด้วยสุภาษิต คำคมและคติพจน์ต่างๆดังนี้

ท่าน "อั่นซาน" แห่ง "ขุนเขายะเยือก" มาเยือนก่อนใคร ...
"...จงเริงรื่น หากยังมีสิ่งบันดาลใจให้รื่นเริง หากทำชีวิตให้เบิกบานได้ ก็อย่าพลาดโอกาสนั้น แม้จะมีบางคนบอกว่าชีวิตยืนยาวนับร้อยปี แต่จะมีใครสักกี่คนที่มีอายุยืนยาวเพียงนั้น
... เราต่างอยู่ในโลกมาชั่วขณะหนึ่ง อย่ามัวแต่นั่งแสวงหาเงินทองเพราะแม้ในท้ายที่มุดของตำราขงจื๊อ ยังมีบอกไว้ถึงการจัดพิธีศพ ..."
...
คราวนี้ ท่านอดีตประธานาธบดีจอร์ช วอชิงตัน แห่งสหรัฐอเมริกามาเอง...
" ... ความปราชัย เป็นเพียงเหตุผลประการหนึ่งของความอุตสาหวิริยะ ..." เช่นดียวกับกวีนิรนามท่านหนึ่งบอก ... "
...Great achievement born of struggle ! ..."
...
ครานั้น ท่าน "โก้วเล้ง" แห่ง "มังกรหยก" ก็ทะยานออกมาจากพรรคกระยาจก ...
" ... คนเรานั้น หากพอยื่นมือออกไป ก็ "ได้" มา แล้วชีวิตจะหาความหมายอันใดเล่า ..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 45 – 46)

จากเรื่องนี้ ผู้เขียนใช้สุภาษิต คำคมต่างๆ เพื่อปลอบใจตนเองในการเดินทางที่ยากลำบาก

7.2 ตำนาน

เมื่อธีรภาพ โลหิตกุล เขียนสารคดีเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ก็มักจะยกตำนานหรือเรื่องเล่าของสถานที่นั้นๆ มาเล่าแทรกประกอบการเขียน ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ และความเพลิดเพลินควบคู่กันไป

ตัวอย่างที่ 1

สารคดีเรื่อง ต้นส้มแสนรัก บนเส้นทาง 107 เป็นเรื่องราวการเดินทางของผู้เขียนบนทางหลวงหมายเลข 107 ที่มุ่งตรงขึ้นเหนือ จากตัวเมืองเชียงใหม่ ผ่านอำเภอแม่ริม แม่แตง เชียงดาว ฝาง ไปสิ้นสุดที่ชายแดนไทย – พม่า ณ บ้านท่าตอน อำเภอแม่อาย ผู้เขียนเดินทางไปช่วงต้นฤดูหนาว ผู้เขียนกล่าวว่าฤดูกาลนี้ไม่ใช่ฤดูกาลของลิ้นจี่พันธุ์จักรพรรดิหรือฮงฮวย ซึ่งมีผิวสีเหมือนทองสุกอร่าม และมีกลิ่นหอมเหมือนน้ำผึ้ง ชวนให้ผู้เขียนนึกถึงเรื่องราวในตำนาน "เจ้านางสามผิว" ของชาวเมืองฝาง จากนั้นผู้เขียนเล่าตำนานเจ้านางสามผิวดังนี้

> เรื่องราวของพระเจ้าฝางอุดมสินกับเจ้านางสามผิวเกิดขึ้นในช่วงปีพ.ศ. 2155 – 2175 อันเป็นห้วงยามที่นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่และแผ่นดินล้านนาตกเป็นประเทศราชพม่า เจ้าฝางซึ่งครองเมืองฝางอยู่ห่างไกลจากเวียงเชียงใหม่พยายามกอบกู้ศักดิ์ศรีล้านนาไทยด้วยการตั้วตนเป็นแว่นแค้วนอิสระ ไม่ส่งส่วยสาบรรณาการให้กรุงอังวะด้วยอ้างว่าข้าวยากหมากแพง จนพระเจ้ากรุงอังวะต้องให้คนปลอมตัวเป็นพ่อค้าขายผ้ามาสอดแนมดูความเป็นจริง
> กระทั่งวันหนึ่ง พระเจ้าฝางกับพระมเหสีเสด็จเยี่ยมราษฎรของพระองค์ และทรงพอพระทัยกับแพรพรรณเนื้อดีจากแดนเจดีย์ทองจนพ่อค้าตัวปลอมได้ประจักษ์ตาในพระสิริโฉมของพระมเหสี ว่าชอบแล้วที่จะมีเสียงเลื่องลือระบือไกล ว่าพระนางนั้นทรงมีพระพักตร์และสีผิวงามเป็นเลิศ โดยยามอรุณรุ่ง ผิวพระนางจะขาวผ่องเป็นยองใย ครั้นยามเที่ยงวันกลับมีสีแดงเรื่อเหลือพรรณนา ตกยามอัสดงจึงจางลงเป็นมีชมพูอองตอง ชวนให้สิเนหาน่าหลงใหลยิ่งนัก
> ความทราบถึงพระเจ้ากรุงอังวะจึงตัดสินพระทัยยกทัพมาล้อมเมืองฝางไว้ หมายยิงปืนกระสุนเดียวได้ทั้งพระนางสามผิวผู้เลอโฉม และปราบปรามมิให้เจ้าฝางแข็งเมือง การปิดล้อมเมืองฝางดำเนินไปตั้งแต่ปีพ.ศ. 2172 ยืดเยื้อยาวนานนับสามปี จนพืชพันธุ์ธัญญาหารในเมืองฝางเริ่มขาดแคลน เสบียงกรังในท้องพระคลังเริ่มขัดสน อาณาประชาราษฎร์เดือดร้อนลำเค็ญกันถ้วนหน้า ด้วยทัพพม่ายกมามหาศาลเกินกำลังจะต้านทานไว้ได้ท้ายที่สุด พระเจ้าฝางอุดมสินกับพระนางสามผิงผู้รักศักดิ์ศรีและอิสรเสรีภาพเหนือชีวิต ตัดสินพระทัยชวนกันโดดลงไปในบ่อน้ำลึกซาววา (20วา) ถึงแก่พิราลัยในปีพ.ศ. 2175 จนเมื่อทัพพม่าบุกเข้าถึงพระราชวัง ก็พบแต่ความว่างเปล่า และถอยทัพกลับไปในที่สุด ดังปรากฏหลักฐานบ่อน้ำลึกซาววาให้คนรุ่นหลังได้จดจำรำลึกถึงพระผู้กล้าทั้งสองพระองค์อยู่ที่วัดพระบาทอุดม หรือวัดบ่อซาววา ณ ใจกลางเมืองฝางตราบเท่าทุกวันนี้ ทว่าบางตำนานก็ระบุว่า ผู้ที่กระโดดบ่อซาววาคือทหารองครักษ์และนางสนมผู้ปลอมตนเป็นพระเจ้าฝางกับพระนางสามผิว หลอกตาทหารพม่าจนหลงกล ส่วนพระองค์จริงนั้นเสด็จหนีไป ทรงลี้ภัยที่อินเดีย จนมีพระราชธิดาสืบราชสกุลซึ่งภายหลังพระราชธิดาได้กลับมากอบกู้เมืองฝางคืนสู่สันติสุขในที่สุด (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 30 –32)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนเล่าตำนานเจ้านางสามผิว เพราะเป็นตำนานที่เกี่ยวข้องกับวัดพระบาทอุดม วัดนี้อยู่ที่อำเภอฝางซึ่งอยู่บนเส้นทาง 107 ที่ผู้เขียนใช้ในการเดินทาง ในตอนท้ายของเรื่องผู้เขียนสรุปว่าการกระทำของพระเจ้าฝางและเจ้านางสามผิว เป็นตัวอย่างที่ดีของความกล้าหาญและความรับผิดชอบอย่างเด็ดเดี่ยว หากเมืองไทยมีคนอย่างพระเจ้าฝางและเจ้านางสามผิวอยู่มาก ประเทศชาติก็คงจะดีขึ้น

ตัวอย่างที่ 2

สารคดีเรื่อง วิญญาณเสรี ที่บ้านในบึงใหญ่ บรัสเซลส์ เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้เขียนในการเดินทางไปยังเมืองบรัสเซลส์ เมืองหลวงของประเทศเบลเยี่ยม เมืองบรัสเซลส์มีสัญลักษณ์คือ

อนุสาวรีย์เด็กผู้ชายยืนฉี่ หรือแมนเนเคน ปิส (Manneken Pis) ผู้เขียนได้เล่าตำนานเก่าแก่ของเมืองบรัสเซลส์ที่เกี่ยวกับแมนเนเคน ปิส ไว้ดังนี้

> ตำนานเก่าแก่มีอยู่ว่า เมื่อราว 600 ปีมาแล้ว มีหนูน้อยคนหนึ่งเดินทางหลงกับคุณพ่อในบรัสเซลส์ ห้าปีต่อมา คุณพ่อมาเจอคุณลูกกำลังยืนฉี่ แต่ประเด็นสำคัญ คือ เจ้าหนูน้อยช่วยฉี่ราดรดเปลวไฟที่กำลังเผาผลาญบรัสเซลส์อยู่ในเวลานั้นจนไฟดับไปในที่สุด นับเป็นคุณงามความดีจนท่านเจ้าเมืองสร้างเป็นอนุสาวรีย์ให้ และยกย่องให้เป็น "First Citizen" ของบรัสเซลส์มาจนทุกวันนี้ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 29)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนเล่าตำนานของแมนเนเคน ปิส สัญลักษณ์ของเมืองบรัสเซลส์เพียงสั้นๆ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจว่า ทำไมเพียงแค่รูปปั้นเด็กผู้ชายยืนปัสสาวะจึงมีความสำคัญถึงขนาดเป็นอนุสาวรีย์อยู่ที่จตุรัสใหญ่ใจกลางเมือง

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเรื่อง <u>ล่องแพแม่แจ่ม แดวิญญานอันยิ่งใหญ่ "ฟลายอิ้งฮอล์ค"</u> เป็นเรื่องราวการล่องแพแม่แจ่มของผู้เขียน เมื่อผู้เขียนล่องแพมาถึงผาสะกาด ซึ่งเป็นจุดแวะพัก ผู้เขียนได้เล่าตำนานของเมืองแจมว่า

> ช่วงเวลาของการได้อิ่มเอิบกับภูมิทัศน์แห่งผาสะกาด เรายังได้รับรู้ว่าที่นี่ คือตำนานหน้าแรกของเมืองแจม ด้วยเรื่องราวที่เล่าขานมีอยู่ว่า อำเภอแม่แจ่มนั้น แต่ครั้งบุร่ำบุราณมีสิงห์สองตัวหากินอยู่ในป่าใหญ่ ต่อมาเกิดแก่งแย่งอำนาจกัน รุกล้ำเขตหากินกันและก่อเรื่องพิพาทกันอยู่เสมอ จนวันหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดเวไนยสัตว์จึงได้แบ่งเขตหากินโดยกำหนดลำห้วยแห่งหนึ่งเป็นเส้นแบ่งเขต ต่อมาลำห้วยนั้นจึงได้ชื่อว่า " ห้วยช่างเคิ่ง" หมายความว่าแบ่งครึ่งกัน (ปัจจุบันคือตำบลช่างเคิ่ง บริเวณที่ตั้งตัวอำเภอแม่แจ่ม) ต่อมาพระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับที่ดอยสะกาด มีราษฎรนำข้าวปลาอาหารไปถวาย แต่เนื่องจากเป็นท้องถิ่นที่ขาดแคลน ข้าวปลาอาหารที่นำไปถวายจึงมีน้อย ทำให้มีการเรียกชื่อเมืองนี้ว่า "เมืองแจม" และเรียกแม่น้ำว่า "แม่แจม" ภายหลังจึงเรียกเพี้ยนไปว่าเมืองแจ่มหรือแม่แจ่มจนทุกวันนี้ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2537 : 65 – 66)

จากผาสะกาด ผู้เขียนล่องแพไปถึงวัดกองกาน ซึ่งเป็นจุดแวะพักอีกจุดหนึ่ง วัดนี้เป็นที่ประดิษฐานพระเจ้าตนหลวง พระพุทธรูปหน้าตักกว้างกว่า 9 ศอก สูงเกือบ 11 ศอก ผู้เขียนเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับวัดกองกานดังนี้

"ในสมัยพระเจ้ามังราย พระผู้สถาปนาอาณาจักรล้านนาเคยเสด็จทางเรือมาที่วัดนี้ และเกิดอุบัติเหตุเรือหัก ต้องนำไม้คานหามขึ้นไปต่อใหม่ แล้วเอาไม้คานมากองรวมกันบริเวณนี้ จึงเป็นที่มาของวัดกองกาน และบ้านกองกานซึ่งมาจากกองคานนั่นเอง" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2537 : 66)

นอกจากวัดกองกานแล้ว ผู้เขียนเล่าตำนานที่เกี่ยวข้องกับวัดอีกแห่งหนึ่งของแม่แจ่มดังนี้

"นอกจากวัดกองกานแล้ว หน้าตำนานเก่าแก่ของแม่แจ่มยังระบุถึงวัดยางหลวง ซึ่งเล่ากันว่าเป็นวัดที่ชนเผ่ายางสร้างขึ้นเมื่อครั้งมาสร้างบ้านแปงเมืองแม่แจ่ม สร้างขึ้นเมื่อร้อยกว่าปีก่อน ซึ่งที่วิหารของวัดนี้มีภาพเขียนจิตรกรรมฝีมือเงี้ยวจากพม่า" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2537 : 66)

จากเรื่องนี้ผู้เขียนเล่าตำนานเกี่ยวกับสถานที่สำคัญที่ผู้เขียนล่องแพผ่านไป คือ เริ่มต้นล่องแพแม่แจ่มมาเรื่อยๆจนถึงบ้านแม่วากซึ่งเป็นที่ค้างแรม วันรุ่งขึ้นจึงล่องแพต่อผ่านไปจนถึงบ้านโหล่งปง ซึ่งเป็นแหล่งปลูกพืชผักที่ใหญ่ที่สุดในอำเภอแม่แจ่ม จนถึงผาสะกาดและได้เล่าตำนานของเมืองแจม จากนั้นได้ล่องแพต่อไปถึงวัดกองกานซึ่งเป็นจุดแวะพักอีกจุดหนึ่ง อันเป็นจุดที่ผู้เขียนได้เล่าตำนานของวัดแห่งนี้ไว้ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของสถานที่ดังกล่าวจากการอ่านสารคดีควบคู่ไปกับติดตามเส้นทางในการล่องแพของผู้เขียน

<u>ตัวอย่างที่ 4</u>

สารคดีเรื่อง <u>โลกนักดำน้ำ ความตื่นเต้นใต้ทะเลลึก</u> เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวการดำน้ำดูเรือจมของนักดำน้ำกลุ่มหนึ่งการดำน้ำในครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การดำดูเรือสุทธาทิพย์ ซึ่งจมอยู่บริเวณหมู่เกาะแสมสาร เรือจมแห่งนี้มีนักดำน้ำจำนวนมาก ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต้องการลงไปสัมผัสความลึกลับ และชมสิ่งมีชีวิตใต้ทะเลเพราะเรือจมหลายสิบปีมีลักษณะคล้ายกับปะการังเทียม ซึ่งเป็นแหล่งชุมนุมของสิ่งมีชีวิตใต้ทะเล ผู้เขียนเล่าเรื่องราวของสุทธาทิพย์ ตำนานเรือจมแห่งหมู่เกาะแสมสารดังนี้

> ย้อนหลังไป 40 ปีแห่งสงครามมหาเอเชียบูรพา ทัพฝ่ายอักษะรุกคืบหน้าสู่แผ่นดินแหลมทอง ครอบครองอำนาจเหนือรัฐบาลไทยให้จำยอมเป็นศัตรูกับมหาอำนาจฝ่ายสัมพันธมิตร สงครามและความหายนะปกคลุมดินแดนแห่งรอยยิ้มและความสุขสงบ
> ต้นปี 2488 กองทัพเรือไทยเรียกระดมเรือบรรทุกสินค้าของเอกชนหลายลำมาช่วยราชการ รวมทั้ง 'สุทธาทิพย์' เรือบรรทุกน้ำมันขนาดยาวกว่า 60 เมตร กว้างประมาณ 6 เมตร ของบริษัทเดินเรือไทย จำกัด ในการบรรทุกยุทธปัจจัย ณ บริเวณอ่าวสัตหีบ สมรภูมิรบทางทะเลที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในเวลานั้น
> จนกระทั่งวันที่ 31 พฤษภาคม เรือสุทธาทิพย์ได้รับคำสั่งให้แล่นออกไปหลบทางตอนเหนือของเกาะจวง เพื่อให้รอดพ้นจากการโจมตีของฝูงบินรบฝ่ายสัมพันธมิตรกว่า 10 ลำที่กำลังบินถล่มราชนาวีไทยอย่างหนัก แต่สงครามไม่ละเว้นให้ใคร 12.36 น. ของวันที่ 1 มิถุนายน สุทธาทิพย์ถูกบอมบ์จนไฟลุกท่วมเกินความสามารถที่กัปตันและลูกเรือจะประคับประคองไว้ได้ พวกเขาสละเรือว่ายน้ำเข้าฝั่งเอาชีสิตรอดที่เกาะจวง แล้วเพียง 20 นาทีให้หลังเรือบรรทุกน้ำมันขนาดใหญ่ของไทยในขณะนั้นก็จมลงสู่ทะเลลึกเกือบ 100 ฟุต ระหว่างเกาะจวงกับเกาะโรงโขน ในลักษณะตะแคงหันกราบเรือไปทางทิศเหนือประมาณ 45 องศา
> เหลือไว้เพียงตำนานเล่าสืบทอดต่อกันมากว่า 40 ปี ... (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2533 : 104)

การเล่าเรื่องราวของสุทธาทิพย์ ตำนานเรือจมแห่งหมู่เกาะแสมสารนี้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าเหตุใดนักดำน้ำจึงให้ความสนใจกับเรือจมลำนี้ ทั้งๆที่การดำเรือจมเป็นเรื่องที่อันตรายไม่น้อย

<u>ตัวอย่างที่ 5</u>

สารคดีเรื่อง <u>ตามรอย ... เจ้าจันท์ผมหอม คลี่ปอยผม คลี่ปมปริศนา "ไจก์ทิโย" พระธาตุอินทร์แขวนแดนอิระวดี</u> ผู้เขียนเล่าเรื่องราวการเดินทางไปไหว้พระธาตุไจก์ทิโยหรือพระธาตุอินทร์แขวน ผู้เขียนเล่าตำนานพระธาตุอินทร์แขวนไว้ดังนี้

> คนแก่คนเฒ่าชาวมอญและพม่า เล่าขานตำนานพระธาตุอินทร์แขวน "ไจก์ทิโย" ไว้ว่า เมื่อราว 2,000 ปีมาแล้ว มี " พิทยาธร " หรือผู้มีวิชากายสิทธิ์คนหนึ่ง (พม่าเรียก " ซอว์จี ") เป็นลูกศิษย์ของพระฤาษีผู้มีอาคมแก่กล้าอยู่ในป่าลึกดงเร้น ต่อมาพิทยาธรได้พบรักกับนาคีผู้มีฤทธิ์แปลงกายเป็นหญิงสาว จนมีลูกด้วยกันคนหนึ่ง ให้ฤาษีช่วยเลี้ยงดู กระทั่งเติบใหญ่ได้เป็นผู้ครองเมือง นามว่า " พระเจ้าติสสะ "

วันหนึ่งพระฤาษีรู้ตนว่าจะละสังขารคืนสู่ธรรมชาติ จึงตัดสินใจถวายพระเกศาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแด่พระเจ้าติสสะ พระเกศานี้ได้รับมาครั้งที่พระพุทธองค์เสด็จไปโปรดสัตว์ถึงในถ้ำพระฤาษี โดยเอาพระเกศานั้นเก็บซ่อนไว้ในมวยผมของตนเป็นเวลานาน ครั้นเมื่อจะถวายให้ก็มีข้อแม้ว่าพระเจ้าติสสะจะต้องหาก้อนหินที่มีรูปร่างคล้ายศีรษะพระฤาษีและสร้างเจดีย์ไว้บนก้อนหิน เพื่อเก็บพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้าเส้นนี้
ถึงตรงนี้ บางตำนานว่าพระอินทร์มาช่วยพระเจ้าติสสะ บางตำนานว่าเป็น "นัท" หรือภูติศักดิ์สิทธิ์ มาช่วยค้นหาตามพื้นมหาสมุทรจนได้ก้อนหินที่มีรูปร่างตามเงื่อนไข แล้วนำมาวางหรือแขวนไว้บนหน้าผา แต่ในขณะที่กำลังสร้างพระเจดีย์อยู่นั้น พระองค์ทรงพบรักและอภิเสกสมรสกับ "ชเวนันจิน" ธิดาสาวของหัวหน้าชาวกะเหรี่ยงที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนั้นจนกระทั่งนางตั้งครรภ์แล้วป่วยกระเสาะกระแสะ ซึ่งเชื่อกันว่านางป่วยเพราะไม่ได้ไหว้ผีบรรพบุรุษก่อนแต่งงาน พระเจ้าติสสะจึงทรงอนุญาตให้นางกลับไปไหว้ผีบรรพบุรุษ ทว่าขณะเดินทางจากพระราชวังผ่านป่าเขาลำเนาไพรไปนั้นมี "นัท" หรือภูติตนหนึ่งแปลงเป็นเสือกระโจนมาขวางทางไว้จนพ่อและพี่ชายชเวนันจินวิ่งหนีไปชเวนันจินตกใจกลัวมาก แต่พระครรภ์แก่จนวิ่งหนีไม่ไหวได้แต่นั่งทำสมาธิสวดมนต์ภาวนา ตาจ้องมองไปยังพระเจดีย์ที่สวามีทรงสร้างด้วยศรัทธาในพระธรรมคำสอนแห่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนในที่สุดเสือตัวนั้นก็วิ่งหนีไปโดยไม่ทำอันตรายนางเลย ชเวนันจินกระเสือกกระสนปีนขึ้นไปจนถึงฐานพระเจดีย์ "ไจก์ทิโย" ตั้งจิตอธิษฐานขอให้ได้อยู่ใกล้พระธาตุอินทร์แขวนตลอดไป จากนั้นก็ทอดกายลงสิ้นลมอย่างสงบ ครั้นเมื่อพระเจ้าติสสะเสด็จมาถึง ศพของนางก็กลายเป็นหินไปเสียแล้ว นางได้กลายเป็นตำนานแห่งเทพธิดาผู้เปี่ยมด้วยเมตตาและความดีงาม ผู้คอยพิทักษ์รักษาพระธาตุอินทร์แขวน "ไจก์ทิโย" สมคำอธิษฐาน (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 57)

ตำนานที่ผู้เขียนนำมาเล่านี้ เป็นที่มาของความเชื่อของชาวมอญและพม่าว่า การได้เดินปีนเขาขึ้นมากราบพระธาตุศักดิ์สิทธิ์บนหน้าผาองค์นี้ นอกจากเป็นการชำระล้างจิตใจให้บริสุทธิ์แล้ว ยังเป็นเสมือนการก้าวตามรอยบุญแห่งพระนางชเวนันจินอีกด้วย

<u>ตัวอย่างที่ 6</u>

สารคดีเรื่อง <u>เหตุเกิดวันพระจันทร์เต็มดวง ชักพระออกพรรษากลางสายธารา "อินเล"</u> เป็นเรื่องราวการชักพระวันออกพรรษา ณ ทะเลสาบอินเล ประเพณีนี้ชาวอินเลจะนำพระผ่องต่ออู พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์มาประดิษฐานบนเรือการเวก แล้วจัดขบวนแห่มาตามลำน้ำอย่างสวยงาม ชาวอินทา ชาวไทใหญ่และชาวพม่าเชื่อว่าพระผ่องต่ออูเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยปกป้องคุ้มภยันตรายให้ชุมชนและชีวิตผู้เขียนเล่าตำนานพระผ่องต่ออูไว้ดังนี้

ตามตำนานเก่าแก่ของชาวอินทา พระผ่องต่ออูทั้ง 5 องค์และสลักจากไม้เนื้อหอม เมื่อนำมาประดิษฐานที่วัดผ่องต่ออูได้ไม่นาน เกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่จนองค์พระจมหายไปทั้งหมด ชาวบ้านพากันงมขึ้นมาได้ 4 องค์ อีกองค์หนึ่งงมเท่าไหร่ก็ไม่พบ จนหมดแรงอ่อนล้าก็พากันนำพระ 4 องค์ที่งมได้ กลับมาประดิษฐานบนบุษบก ณ วัดผ่องต่ออูตามเดิม แต่ปรากฏว่าบนบุษบกนั้น มีพระพุทธรูปองค์ที่ 5 ที่งมไม่พบ กลับไปประดิษฐานอยู่แล้วโดยมีรอยตะไคร่น้ำเกาะที่องค์พระ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 148)

ตำนานเกี่ยวกับพระผ่องต่ออูที่ผู้เขียนกล่าวถึงนี้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงศรัทธาของคนอินทา ไทใหญ่ และพม่าที่มีต่อพระผ่องต่ออู จนทำให้มีพุทธศาสนิกชนชาวอินทา ไทใหญ่และพม่ามาร่วมขบวนชักพระในงานออกพรรษา ณ ทะเลสาบอินเลอย่างมากมาย

<u>ตัวอย่างที่ 7</u>

สารคดีเรื่อง <u>ล่องอิระวดี สู่ 'อมระปุระ' นคร</u> เป็นเรื่องราวการเดินทางล่องแม่น้ำอิระวดีช่วงจากเมืองพุกามถึงมัณฑะเลย์ เพื่อเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของดินแดนแห่งนี้ เจดีย์มิงกุนเป็นเจดีย์ที่ปงบอก

ความยิ่งใหญ่แห่งอมระปุระในสมัยพระเจ้าปดุง ไม่ไกลจากฐานเจดีย์มิงกุน มีระฆังมิงกุน ซึ่งโปรดให้สร้างจนเสร็จเพื่ออุทิศถวายแด่มหาเจดีย์มิงกุน จึงต้องมีขนาดใหญ่ให้คู่ควรกัน นั่นคือเป็นระฆังยักษ์ที่มีเส้นรอบวงถึง 10 เมตร หรือราว 10 คนโอบ สูง 30 เมตร 70 เซนติเมตร มีน้ำหนักมากถึง 87 ตัน ธีรภาพ โลหิตกุล เล่าตำนานของระฆังใบนี้ว่า

"ตำนานว่าพระเจ้าปดุงทรงไม่ต้องการให้มีใครสร้างระฆังขึ้นมาเลียนแบบอีก จึงทรงรับสั่งให้ประหารชีวิตนายช่างทันทีที่ระฆังมิงกุนเสร็จสมบูรณ์ เพื่อให้เป็นระฆังยักษ์ใบเดียวในโลก"
(ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 147)

จากตำนานที่ผู้เขียนนำมาเล่า เพื่อแสดงถึงความศรัทธาอันแรงกล้าต่อพระพุทธศาสนาของชาวพม่า ที่ยอมสละชีวิตของตนเองเพื่อสร้างเจดีย์ที่ยิ่งใหญ่แห่งนี้ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นรูปแบบการปกครองในสมัยนั้น ว่าพระมหากษัตริย์มีอำนาจสิทธิขาดในการปกครอง

<u>ตัวอย่างที่ 8</u>

สารคดีเรื่อง <u>หยาดน้ำตา เทวาลัย บันทายสรี</u> เป็นเรื่องราวของปราสาทหินชานเมืองเสียมเรียบ กัมพูชา ชื่อบันทายสรี ผู้เขียนกล่าวถึงที่มาของชื่อบันทายสรีไว้ตามตำนานดังนี้

... แต่บางตำนานก็ว่าไม่มีใครรู้ชื่อแต่ดั้งเดิมของปราสาทแห่งนี้ ทว่าชาวเขมร (หลังยุคอาณาจักรขอม) ที่ได้มาเห็นปราสาทนี้ประจักษ์ว่า พระปรางค์ของปราสาทบันทายสรีมีสัณฐานคล้ายพุ่มบายสรีในพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งชาวเขมรเรียก "ไบยสเรย" (ไบ – สะ –เริย) จึงเรียก "ปราสาทไบสเรย" กันเรื่อยมา แต่ยุคต่อมามีคนสังเกตว่าลวดลายจำหลักบนปราสาทแห่งนี้ละเอียดอ่อนช้อยกว่าปราสาทใดๆ เปรียบได้กับความอ่อนช้อยของกุลสตรี จึงเรียก "บันทายสรี" หรือป้อมสตรี มาตราบจนวันนี้ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 63)

ผู้เขียนเล่าที่มาของชื่อปราสาทแห่งนี้ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นลักษณะของปราสาทจากที่มาของชื่อเรียก

<u>ตัวอย่างที่ 9</u>

สารคดีเรื่อง <u>ความทรงจำที่มัณฑะเลย์</u> เป็นเรื่องราวของความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวพม่าที่มีต่อพระมหามัยมุนี พระพุทธรูปองค์นี้ประดิษฐานอยู่ที่วัดมหามุนี อารามหลวงแห่งกรุงมัณฑะเลย์ ประเทศพม่า นอกจากผู้เขียนจะเล่าเรื่องราวที่แสดงให้เห็นถึงแรงศรัทธาต่อพระมหามัยมุนีของชาวพม่าแล้ว ยังกล่าวถึงตำนานที่เกี่ยวกับพระมหามัยมุนีไว้ดังนี้

ตามตำนานเล่ากันว่า พระเจ้าจันทสุริยะ กษัตริย์ของชาวยะไข่แห่งเมืองธรรมวดี (ปัจจุบันอยู่ในแคว้นอาระกันทางภาคตะวันตกของพม่า ส่วนที่ติดอินเดีย) โปรดให้หล่อพระมหามันมุนีขึ้นในราวปีพ.ศ. 688 หรือเมื่อเกือบสองพันปีมาแล้ว เนื่องจากเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่จึงต้องหล่อเป็น 3 ท่อน แล้วนำมาประสานกันได้สนิทจนไม่เห็นรอยต่อ ความงดงามและความศักดิ์สิทธิ์ของพระมหามัยมุนีเลื่องลือไปไกลจนเป็นที่หมายปองของกษัตริย์พม่า กระทั่งมีความพยายามยกทัพไปตียะไข่ และเคลื่อนย้ายพระพุทธรูปองค์นี้มาหลายครั้งหลายหน แต่ไม่ประสบความสำเร็จ นับแต่สมัยพระเจ้าอโนธามหาราชแห่งอาณาจักรพุกาม ซึ่งเกรียงไกรอยู่ในยุคก่อนหน้าสุโขทัยเป็นต้นมา
ชนชาติพม่า (ผู้ร่ำรวยยุทธปัจจัย แต่ขัดสนซึ่งน้ำเลี้ยงแห่งจิตวิญญาณ) เพียรพยายามใช้ยุทธวิธีนานาประการอยู่นานนับพันปี กระทั่งมาประสบความสำเร็จในสมัยพระเจ้าปดุง หรือบูดอว์พญา (ตรงกับยุคกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น) เคลื่อนทัพ

ไปยึดยะไข่ไว้ได้ แล้วชะลอพระมหามัยมุนีข้ามแม่น้ำอิระวดีมายัง กรุงมัณฑะเลย์เป็นผลสำเร็จ โดยสร้างวัดเป็นที่ประดิษฐาน เรียกว่า "วัดยะไข่" ที่ในปัจจุบันเรียกกันว่า "วัดมหามัยมุนี" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2541 : 62 – 63)

จากตำนานของพระมหามัยมุนี แสดงให้เห็นว่ากษัตริย์พม่ามีศรัทธาต่อพระพุทธรูปองค์นี้เป็นอย่างมาก จึงต้องการนำมาประดิษฐานไว้ที่เมืองของตนเอง และการมีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ไว้เป็นของคู่บ้านคู่เมืองจะช่วยในการเสริมบารมีของพระมหากษัตริย์

<u>ตัวอย่างที่ 10</u>

สารคดีเรื่อง <u>ขุนปิงสุดแดนสยาม ปฏิบัติการค้นหาต้นธารแห่งแม่น้ำเจ้าพระยา</u> เป็นเบื้องหลังการถ่ายทำสารคดีเพื่อค้นหาจุดกำเนิดแม่น้ำปิงหรือขุนปิง ขุนปิงอยู่บนยอดดอยถ้วยใกล้กับหลักเขตแบ่งแดนไทย – พม่า พื้นที่ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว ชาวไทใหญ่บ้านเมืองนะให้ข้อมูลกับผู้เขียนว่า พวกเขาเชื่อว่าขุนปิงอยู่บนยอดดอยถ้วยที่มองเห็นอยู่ลิบๆหลังหมู่บ้าน ชื่อบ้านเมืองนะก็มีตำนานเกี่ยวพันกับขุนปิง ผู้เขียนเล่าตำนานดังกล่าวไว้ดังนี้

... ตำนานมีอยู่ว่า พระพุทธเจ้าเสด็จฯ มาที่ขุนปิงในสมัยพุทธกาล จึงมีพุทธศาสนิกชนและสรรพสัตว์มาเข้าเฝ้า รวมทั้งพญาช้างเผือกเชือกหนึ่ง นำลูกสมอป่าหรือลูกนะมาถวาย ครั้นพระพุทธเจ้าทรงรับผลนะไว้ในพระหัตถ์ ก็กลับกลายเป็นผลนะทองคำ ทำให้เป็นที่มาของบ้าน"เมืองนะ" ชาวบ้านเองก็เชื่อว่าน้ำจากขุนปิงตรงจุดที่องค์พระศาสดาประทับนั่งเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ เพราะยังมีรอยเท้าช้างเผือกปรากฏบนเทือกหินให้เห็น ... (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 23)

เมื่อผู้อ่านได้ทราบตำนานที่เกี่ยวพันกับขุนปิงตามความเชื่อของชาวบ้านแล้ว ก็จะรู้สึกว่าการเดินทางไปค้นหาขุนปิงของผู้เขียนในครั้งนี้น่าจะประสบความสำเร็จ เพราะอย่างน้อยชาวบ้านตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นี่มานาน ความเชื่อที่เล่าขานสืบต่อกันมาอาจจะมีส่วนที่เป็นจริงอยู่บ้าง จึงช่วยให้คณะของผู้เขียนและผู้อ่านมีความหวังว่าการค้นหาขุนปิงจะประสบความสำเร็จ

<u>ตังอย่างที่ 11</u>

สารคดีเรื่อง <u>ขุนเขา สายน้ำ ความลับ ใต้ทะเลสาบแม่ปิง</u> เป็นเรื่องราว เบื้องหลังการถ่ายทำสารคดีโลกสลับสี ชุดแม่น้ำเจ้าพระยาในตอนนี้คณะถ่ายทำสารคดีมุ่งค้นหาความลับของเวียงสร้อยศรีสุขที่จมอยู่ใต้ทะเลสาบในบริเวณที่เรียกว่าแก่งสร้อย ผู้เขียนเล่าตำนานเกี่ยวกับเวียงสร้อยไว้ดังนี้

... เวียงสร้อยมิได้ร้างไปในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หากร้างไปเพราะชาวเมืองถูกพม่ากวาดต้อนไปในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมื่อเกิดสงครามไทย - พม่า ทั้งนี้ก่อนถูกกวาดต้อนไป ชาวเมืองได้ช่วยกันขนสมบัติมีค่าไปซุกซ่อนไว้ตามถ้ำและหุบเขาต่างๆ โดยทำเป็นลายแทงปริศนา เพื่อพวกเขาจะกลับมาค้นหาภายหลังได้ เช่น " ม้าอยู่เหนือเสืออยู่ใต้ ของดีอยู่ใกล้น้ำไหลทรายมูล " หรือ " ม้าอยู่เหนือเสืออยู่ใต้ใครอยากได้เลือดไหลออกไป" (ธีรภาพ โลหิกุล. 2538 : 106 – 107)

จากตำนานที่ผู้เขียนนำมาเล่า ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับซากเมืองที่จมอยู่ใต้น้ำหลังจากการสร้างเขื่อนภูมิพล นอกเหนือไปจากการได้ร่วมสนุกสนานตื่นเต้นไปกับการเดินทางในการค้นหาซากเมืองนี้ และรับรู้ความยากลำบากในการถ่ายทำสารคดีชุดนี้

ตัวอย่างที่ 12

สารคดีเรื่อง ไทขึน เชียงตุง เป็นสารคดีเกี่ยวกับชาวไทขึนหรือไทเขินแห่งเมืองเชียงตุง เชียงตุงมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า เขมรัฐตุงคบุรี ซึ่งมีความหมายว่า เมืองแห่งตุงคฤาษีที่ประชาอาณาราษฎร์มีแต่ความเกษมสำราญ ผู้เขียนกล่าวถึงที่มาของชื่อนี้ว่า

> ทั้งนี้เพราะตำนานเก่าแก่ของชาวเชียงตุงเล่าว่า เมื่อราว 800 ปีก่อนเกิดมีเหตุการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่ขึ้น ณ ริมฝั่งลำน้ำขึน แต่มีพระดาบสรูปหนึ่งว่า "ตุงคฤาษี" แสดงกฤษฎาภินิหาร อธิษฐานให้น้ำไหลออกไป เหลือไว้เพียงหนองน้ำใหญ่ใจกลางเมือง ซึ่งกาลต่อมาได้ถูกขานนามตามชื่อดาบสรูปนั้นว่า "หนองตุง" และเป็นที่มาของชื่อแว่นแคว้นที่มีความรุ่งเรืองเฟื่องฟูริมหนองน้ำแห่งนี้ว่า "เชียงตุง" หรือ "เขมรัฐตุงคบุรี" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 38)

ตัวอย่างที่ 13

สารคดีเรื่อง ไทดำ เดียนเบียนฟู เป็นเรื่องราวของชาวไทดำ ที่เมืองเดียนเบียนฟู ผู้เขียนกล่าวถึงแหล่งกำเนิดหรือต้นตระกูลของภาษาไทยและชนชาติไท โดยอ้างสมมุติฐานและทฤษฎีต่างๆ หลายทฤษฎีที่สอดคล้องกันเชื่อว่า ถิ่นกำเนิดของภาษาไทอยู่แถวเส้นเขตแดนระหว่างมณฑลกวางสีของจีน และเมืองเดียนเบียนฟูของเวียดนาม เพราะเชื่อตามหลักทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ที่ว่า ภาษาเกิด ณ ที่ใด จะมีภาษาถิ่นมากมายหลายชนิด เกิดขึ้นในบริเวณนั้น ผู้เขียนเห็นว่าทฤษฎีนี้ที่นักภาษาศาสตร์และนักวิชาการทางโบราณคดี ยืนยันว่าชนเผ่าไทมีรากฐานทางอารยธรรมของตนเองมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6 แล้ว สอดคล้องกับตำนานพื้นบ้านของชาวไทดำ ผู้เขียนกล่าวไว้ดังนี้

"... ยังสอดคล้องกับตำนานพื้นบ้านของชาวไทดำที่ว่าภูอูวาเป็นพระราชสุสานของพระราชธิดาแห่งพระมหากษัตริย์ของชาวไทดำเมื่อ 2,000 ปีล่วงมาแล้ว" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 60)

ตำนานพื้นบ้านของชาวไทดำเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า ชาวไทดำตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนี้มาเป็นเวลาอย่างน้อย 2,000 ปีมาแล้ว ดังนั้นจึงสอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของนักโบราณคดีที่ว่าชนเผ่าไทมีรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเองมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 6

ตัวอย่างที่ 14

สารคดีเรื่อง ไท – ลาว หลวงพระบาง เป็นเรื่องราวของชาวไทลาวที่เมืองหลวงพระบาง ผู้เขียนกล่าวถึงเมืองหลวงพระบางว่า เดิมชื่อเมืองเชียงดง เชียงทอง เพราะเป็นดินแดนที่มีทองอยู่มาก ผู้เขียนเล่าตำนานที่เป็นที่มาของชื่อนี้ว่า

"... ดังเช่นวัดเชียงทอง อารามหลวงที่เป็นปูชนียสถานสำคัญของหลวงพระบาง ก็มีตำนานว่า สร้างขึ้น ณ บริเวณที่เป็นบ่อทอง และสองฝั่งแม่น้ำโขงช่วงที่ไหลผ่านหลวงพระบาง ก็ยังมีชาวบ้านยึดอาชีพร่อนทองมาตราบเท่าทุกวันนี้" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 108)

ก่อนที่จะเล่าตำนานเกี่ยวกับชื่อของหลวงพระบาง ผู้เขียนได้กล่าวถึงการสถาปนาอาณาจักรของชนกลุ่มคนไท ที่เรียกตนเองว่าลาวเมื่อพุทธศตวรรษที่ 13 จากนั้นจึงได้ยกตำนานซึ่งเป็นที่มาของชื่อ

เมืองหลวงพระบางมาเล่าแทรก ก่อนที่จะกล่าวถึงการปราบชาวข่าที่อาศัยอยู่ที่เมืองเชียงทอง แล้วสถาปนาอาณาจักรศรีสตนาคนหุตอุตมะราชธานี

ตัวอย่างที่ 15

สารคดีเรื่อง ไท – ยวน ล้านนา เป็นเรื่องราวของชาวไท – ยวนแห่งอาณาจักรล้านนา ผู้เขียนกล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวไท – ยวน ที่อาณาจักรล้านนาโดยกล่าวถึงตำนานการตั้งถิ่นฐานว่า

> ตามตำนานกล่าวว่า ก่อนที่ชนเผ่าไท – ยวนจะมาอยู่ที่นี่ บริเวณนี้เคยเป็นบ้านเป็นเมืองมาก่อน เรียกว่า "เมืองสุวรรณโคมคำ" ต่อมาเมื่อแว่นแคว้นนี้ล่มสลายไป จึงมีชนกลุ่มตระกูลไทกลุ่มหนึ่ง นำโดย "สิงหนวัติกุมาร" อพยพผู้คนมาสร้างเวียงในลุ่มน้ำกก เรียกว่า"เวียงโยนกนาคพันธุ์" เพราะเชื่อกันว่า เวียงนี้มีพญานาคมาช่วยสร้าง เวียงโยนกนาคพันธุ์รุ่งเรืองเฟื่องฟูอยู่นาน จนมีคำเรียกขานคนไทที่อยู่ในเวียงนี้ว่า "ชาวโยนก" ต่อมาจึงเพี้ยนเสียงเป็น "ชาวโยน" หรือ "ไท – ยวน" ในที่สุด (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 :120)

ทำให้เข้าใจที่มาของชาวโยนก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ กล่าวคือช่วงต้นเรื่องผู้เขียนพูดถึงที่มาของชนเผ่าไท-ยวน และการสถาปนาอาณาจักรล้านนา

จากตัวอย่างทั้งหมดจะเห็นว่า ผู้เขียนมักจะบอกเล่าที่มาของสิ่งต่างๆด้วยตำนานของท้องถิ่นนั้น ตำนานเหล่านี้มีส่วนช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเกี่ยวกับที่มาของความเชื่อ รวมทั้งความเป็นมาของสถานที่และชนเผ่าต่างๆมากขึ้น ทำให้เนื้อเรื่องน่าสนใจกว่าการถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้เขียนเพียงอย่างเดียว

7.3 เรื่องตลก

ธีรภาพ โลหิตกุล มักจะนำเสนอเรื่องตลกที่เกี่ยวกับสถานที่ที่กล่าวถึงมาเล่าอยู่เสมอ เรื่องตลกดังกล่าวมีทั้งเรื่องที่สร้างอารมณ์ขันให้กับผ่านและบางเรื่องสร้างความสะท้อนใจกับผู้อ่านได้ไม่น้อย ผู้เขียนเรียกเรื่องตลกที่สร้างความหดหู่ใจนี้ว่าตลกขม

ตัวอย่างที่ 1

สารคดีเรื่อง 'วันนี้ที่รอคอย' เงาอดีตรัฐไทยแดนอาถรรพ์ (1) เรื่องตลกที่ผู้เขียนเล่ามีดังนี้

> มีเรื่องตลกขมอยู่เรื่องหนึ่ง นักวิชาการทางศิลปวัฒนธรรมท่านหนึ่ง ตั้งข้อสังเกตว่า เดี๋ยวนี้วัยรุ่นชาวไทใหญ่ ไทเขิน นิยมสวมกางเกงสีเขียว จนทำให้เข้าใจว่า นี่คือชุดประจำชาติ แต่ที่แท้จริงแล้วเรื่องของเรื่องก็คือ เผด็จการสลอร์กบังคับให้นักเรียนทุกชนชาติต้องนุ่งโสร่งสีเขียวไปโรงเรียน แต่โสร่งไม่ใช่วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่าไท หรือไต จะนุ่งจะใส่ก็ดูประดักประเดิด พวกเขาก็เลยเอาโสร่งเขียว มาตัดเป็นกางเกง หรือ 'เดี๋ยว' อย่างที่พวกเขาคุ้นเคย ทำให้เกิดเข้าใจผิดคิดว่าชนชาตินี้นิยมสวมใส่เดี๋ยวสีเขียวทั้งที่ความจริงแล้ว ไทใหญ่ ไทเขิน นิยมเดี๋ยวสีขาว สีเทา หรือไม่ก็สีน้ำตาลอ่อนเสียมากกว่า (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 22)

สารคดีเรื่องนี้กล่าวถึงชนชาติไทใหญ่ ไทเขิน ที่ถูกรัฐบาลทหารพม่าโค่นล้มอำนาจของกษัตริย์จะจัดชนเผ่าดังกล่าวเป็นพลเมืองชั้นสอง รัฐบาลทหารพม่าได้ทำลายหอหลวงหรือพระราชวังหลวงของกษัตริย์ไทใหญ่ ไทเขิน ซึ่งเป็นศูนย์กลางจิตใจของชนเผ่าดังกล่าวเพื่อให้ลืมความเป็นชาติของตนเอง ผู้เขียนจึงนำเรื่องตลกเรื่องนี้มาเล่าโดยเรียกว่าตลกขม เพราะการกระทำในเรื่องแสดงให้เห็นการถูกกลืนวัฒนธรรมการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ขอลตนเองของชาวไทใหญ่ ไทเขินอย่างชัดเจน นับว่าการกระทำของรัฐ

บาลทหารพม่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของชาวไทใหญ่ ไทเขินที่จะดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตนเอง เรื่องตลกขมเรื่องนี้ของผู้เขียนสร้างความสะท้อนใจให้กับผู้อ่านเป็นอย่างมาก

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>นิราศพนมเปญ (1) อนิจจา ... ปารีสแห่งเอเชีย</u> เรื่องตลกที่ผู้เขียนเล่ามีดังนี้

เรื่องต่อไปนี้ มันเป็นตลกขมที่ผมอยากจะลืม

วันนั้น ผมและทีมงานโลกสลับสีของบริษัทแปซิฟิกฯ เดนทางออกจากพนมเปญ ติดตามกองกฐินกองหนึ่ง ซึ่งจะพากันไปทอดที่วัดแห่งหนึ่งในจังหวัดกันดาร วัดนี้ถูกพวกเขมรแดงทำลายเกือบหมด ชาวบ้านแถวนี้ก็ล้วนผ่านช่วงเวลาอันเจ็บปวดจากสงครามมาแล้วทั้งนั้น

ถึงเวลาทำพิธี มีการแห่เถิดเทิงมีหัวโตนำหน้าคล้ายๆบ้านเรา ทีมงานปีนขึ้นไปถ่ายบนหลังคารถเพื่อให้ได้ภาพมุมกว้าง โดยเอาขาตั้งกล้อง (Tripod) ขึ้นไปกางบนหลังคารถ

การถ่ายทำผ่านไปเรียบร้อย แต่เราสังเกตเห็นคุณยายขแมร์คนหนึ่ง มาป้วนเปี้ยนใกล้ๆเรา พร้อมกับบ่นอะไรพึมพำ

"... คุณยายท่านว่าไงหรือครับ" ผมร้องถามล่าม

"... คุณยายแกสงสัยครับว่า มาถ่ายหนังแล้วทำไมต้องเอาปืนใหญ่ขึ้นไปตั้งบนหลังคารถด้วยล่ะ..."

"...???..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2534 : 158 – 186)

สารคดีเรื่องนี้กล่าวถึงกรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ในมุมมองที่เคยเป็นเมืองที่สวยงามเปรียบเสมือนปารีสแห่งเอเชีย แต่เมื่อกัมพูชาเข้าร่วมสงครามอินโดจีน ทุกสิ่งทุกอย่างก็เปลี่ยนไป ชาวกัมพูชาที่รอดชีวิตจากสงครามอินโดจีน ยังคงจดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามได้ดี ผู้เขียนจึงนำเรื่องนี้มาเล่าเพื่อแสดงให้เห็นว่าชาวกัมพูชาจดจำช่วงเวลาสงครามอันโหดร้ายได้ดีเพียงใด คุณยายคนดังกล่าวอยู่ในจังหวัดกันดารซึ่งถูกเขมรแดงทำลายไปไม่น้อย คุณยายคนนี้ไม่รู้จักขาตั้งกล้องแต่ประสบการณ์ช่วงสงครามทำให้คุรยายเข้าใจผิดว่าขาตั้งกล้องเป็นขาตั้งปืนซึ่งคุณยายเคยเห็นในสงคราม เมื่อผู้อ่านได้อ่านเรื่องตลกนี้ จะรู้สึกว่าความเข้าใจผิดของคุณยายเป็นเรื่องตลก แต่เมื่อคิดได้ว่าความเข้าใจผิดนั้นเกิดจากประสบการณ์ช่วงสงครามอันโหดร้าย จะรู้สึกหดหู่ใจว่าชาวกัมพูชาที่ผ่านสงครามอินโดจีนมา ยุงสามารถจดจำเหตุการณ์นั้นได้เป็นอย่างดีถึงขนาดเชื่อมโยงสิ่งที่ตนไม่รู้จัก แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับสิ่งที่คุ้นตาในช่วงสงครามให้เป็นสิ่งเดียวกันได้ ผู้เขียนจึงเรียกเรื่องดังกล่าวว่าเรื่องตลกขม

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเรื่อง <u>ซินจ่าว เวียดนาม (เปลือยสังคมญวน ...ญวน ภาคต่อมา)</u> ผู้เขียนเล่าเรื่องตลกไว้ดังนี้

... เลนินซึ่งยืนเฉยๆอยู่บนแท่นกลางสวนสาธารณะในกรุงฮานอยที่ในอดีต นักเรียนนักศึกษาต้องถูกเกณฑ์ไปตั้งแถวคารวะเยี่ยงผู้มีบุญคุณทุกปี มาบัดนี้กลายเป็นโบราณวัตถุที่ถูกจัดอยู่ในประเภท Believe It, Or Not หรือต้อง 'ท้าพิสูจน์' และ 'ตามไปดู' เป็นแก๊กให้บรรดาไกด์หนุ่มสาวชาวเวียดนามทั้งหลายชี้ชวนให้นักท่องเที่ยวต่างชาติชมเสมือนหนึ่งสิ่งประหลาด แล้วบรรยายว่า ...

"...ท่านผู้มีเกียรติ ทางซ้ายมือของท่าคือ 'เลนิน' ตัวสุดท้ายของโลก..."

เลยมีเสียงซุบซิบจากทัวริสต์ปากคันบางคนแซวว่า...

"... สรุปแล้วที่พูดอย่างนี้ อีตีใจที่ยังมีเลนินอยู่ หรือเสียใจว่า ใครๆทั่วโลกเขาก็โค่นรูปปั้นเลนินกันหมดแล้ว แต่ของอียังโค่เต่อยู่วะ ...?"

!?! (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 70)

สารคดีเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวทั่วๆไปในกรุงฮานอย ยุคที่ดำเนินนโยบายเปิดรับทุนต่างชาติตามแนวทาง 'เปเรสทรอยก้า' ที่อดีตโซเวียตรัสเซียวางไว้ให้ตั้งแต่ราวปี 1990 เป็นต้นมา ผู้เขียนเล่าเรื่องตลกเรื่องนี้เพื่อสร้างอารมณ์ขัน และเรื่องตลกเรื่องนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมเวียดนาม

<u>ตัวอย่างที่ 4</u>

สารคดีเรื่อง <u>มินกะละบา เมียนม่าร์ 2538</u> เรื่องตลกที่ผู้เขียนเล่ามีดังนี้

ครั้นเมื่อนักท่องเที่ยวหลั่งไหลไปย่างกุ้งมากขึ้น ทุกคนล้วนถามถึงอองซาน ซูจีคนดังระดับโลก และวีรสตรีในใจเสรีชนทั้งหลาย โดยเฉพาะเมื่อรถนำนักท่องเที่ยวผ่านไปในย่านซูจี หนักเข้าจึงมีเรื่องเล่าเป็นโจ๊กย่อยอาหารในวงการมัคคุเทศก์พม่าว่า เอายังงี้ก็แล้วกันเพื่อต้อนรับ 1996 Visit Myanmar Year ใครอยากเที่ยวบ้านซูจีมีอัตตราดังนี้

5 ยูเอสดอลลาร์ นั่งรถผ่านหน้าบ้านซูจี

10 ยูเอสดอลลาร์ พาเข้าไปเกาะรั้วบ้านซูจี

50 ยูเอสดอลลาร์ ซูจีออกมาโบกมือทักทาย

100 ยูเอสดอลลาร์ ให้ตะโกนสัมภาษณ์ซูจีได้!

ฮา...(เพราะถ้าทำจริงก็มีหวังคอขาด!) (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 37)

สารคดีเรื่องนี้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศพม่า เมื่อรัฐบาลทหารพม่าเปิดประเทศต้อนรับนักท่องเที่ยว อองซาน ซูจีเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก จึงเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว แต่เนื่องจากนางอองซาน ซูจีถูกกักบริเวณไว้จึงไม่มีนักท่องเที่ยวคนใดมีโอกาสได้พบ จนกระทั่งเกิดเป็นเรื่องตลกนี้ขึ้นมา

นอกจากเรื่องของนางอองซาน ซูจีแล้ว พม่ายังมีเรื่องที่ติดใจนักท่องเที่ยวอยู่อีกเรื่องหนึ่งคือ พม่าเป็นประเทศที่ใช้แบงก์เปลืองที่สุดในโลก เพราะหลังจากยกเลิกแบงค์ 50 จั๊ดและ 100 จั๊ดไปเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา แล้วออกแบงค์ 45 กับ 90 จั๊ดมาใช้แทน จึงเกิดเรื่องตลกเกี่ยวกับเงินจั๊ดมากมาย ผู้เขียนนำมาเล่าไว้ดังนี้

... เรื่องเล่าเรียกเสียงฮาในวงสุรา จึงมีโจ๊กพม่าว่าด้วยเรื่องเงินจั๊ดอยู่หลายเรื่อง นับตั้งแต่เรื่องที่ว่าเมื่อยกเลิกแบงก์ 50 กับ 100 จั๊ด แล้วทำไมต้องออกใหม่เป็นแบงก์ 45 กับ90 จั๊ด ที่ทำให้นับยากบรรลัยจักร คิดง่ายๆว่าถ้าซื้อของสัก 700 จั๊ด ก็ยุ่งยากในการนับในการทอนมากพอแล้ว ยิ่งถ้าของราคา 325, 1,055 หรือ 4,565 จั๊ด ก็มีหวังนับกันหูดูบ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 44)

เรื่องตลกเกี่ยวกับเงินจั๊ดอีกเรื่องหนึ่งมีดังนี้

... ครั้งหนึ่ง เมื่อเนวินแว่บมาเที่ยวอาบอบนวดแถวเพชรบุรีตัดใหม่ มาม่าซังเห็นเป็นแขกบ้าน แขกเมืองก็ตัดน้องๆ ระดับซุปเปอร์สตาร์ไปบริการ ส่งคนแรกเข้าไปได้ 10 นาที เจ้าหล่อนก็วิ่งหนีออกมา แล้วตะโกนว่า...ไม่อาว...หนูไม่อาว...

มาม่าซังใจดีส่งอีหนูเข้าไปใหม่ คราวนี้เอาตอง 7 ระดับไฟว์สตาร์ไปเลย หายไป 15 นาที นึกว่าทีนี้ท่านเนวินคงเสร็จสมอารมณ์หมาย ที่ไหนได้ น้องนางวิ่งหนีออกมาแล้วร้องว่า...ไม่อาว...ไม่อาว...หนูไม่อาวอีกเหมือนกัน

มาม่าซังชักหงุดหงิด อะไรของมันวะ ส่งตัวดีๆเข้าไปก็หนีออกมาหมดไม่ได้การ...อย่างนี้มันต้องระดับครูถึงจะรู้กัน ว่าแล้วมาม่าซังก็ยืดออกเดินเข้าไปเองเลย คราวนี้หายไปแค่ห้านาที เจ๊ก็เดินส่ายหน้าออกมา...

"...ก็ใครจะเอากะอีวะ อีเล่นจ่ายค่าตัวเป็นเงินจั๊ดนี่หว่า..."
?!? (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 45)

เรื่องตลกทั้งหมดที่ผู้เขียนนำมาเล่าไว้ในสารคดีเรื่องนี้ มีส่วนในการสร้างอารมณ์ขันให้กับผู้อ่านและทำให้สารคดีเรื่องนี้ไม่เป็นสารคดีท่องเที่ยวที่เสนอข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประเทศพม่าเท่านั้น แต่เป็นการเสนอข้อมูลอย่างมีสีสัน ทำให้ผู้อ่านสนุกสนานไปกับเรื่องที่เล่า

7.4 สอดแทรกข้อมูลทางประวัติศาสตร์

เนื่องจาก ธีรภาพ โลหิตกุล สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีทางด้านประวัติศาสตร์ จึงมีความรู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประเทศต่างๆไม่น้อย เมื่อธีรภาพ โลหิตกุลเขียนสารคดีเกี่ยวกับประเทศใดก็มักจะสอดแทรกข้อมูลทางประวัติศาสตร์เข้าไปด้วย แม้ว่าสารคดีเรื่องนั้นๆจะเป็นสารคดีเชิงท่องเที่ยวไม่ใช่สารคดีเชิงประวัติศาสตร์ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนสอดแทรกเข้ามานั้น ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ทางประวัติศาสตร์ของชาติต่างๆ และเข้าใจที่มาของสิ่งต่างๆได้ดีขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

สารคดีเรื่อง กระบี่อยู่ที่ใจในวิถีชาวน้ำเว้ เป็นเรื่องราวของพวกหว่านหรือชาวน้ำ ที่อาศัยอยู่ในเรือในแม่น้ำหอมของเวียดนาม ชาวเวียดนามถือว่าชาวน้ำเป็นอีกวรรณะหนึ่ง ไม่น่าคบหาสมาคมด้วย แต่ในสมัยหนึ่งพระมหากษัตริย์เว้ทรงยอมรับชาวน้ำเป็นพสกนิกรใต้ร่มโพธิสมภารของพระองค์ ผู้เขียนกล่าวถึงเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ช่วงนี้ว่า

สมัยกษัตริย์ราชวงศ์เหวียนพระองค์หนึ่ง เมื่อสักร้อยปีมาแล้ว หนุ่มสายเลือดหว่านคนหนึ่งเกิดได้ร่ำเรียนและมีสติปัญญาเฉียบแหลม ไปสอบแข่งขันเป็นขุนนางจนได้เป็นถึงอำมาตย์ กลายเป็นชาวน้ำที่ประวัติศาสตร์เวียดนามบันทึกไว้ว่า 'อำมาตย์ดัค วัน เทือง'–ลูกชาวน้ำท่านนี้แหละ ที่มีคุณูปการต่อแผ่นดินและต่อบรรพชนชาวน้ำ ด้วยการทูลขอต่อพระมหากษัตริย์เว้ให้ทรงยอมรับชาวน้ำเป็นพสกนิกรใต้ร่ม โพธิสมภารของพระองค์ และมีสิทธิ์ทัดเทียมกับไพร่ฟ้าชาวเว้ทั่วไป อันส่งผลให้มีพระบรมราชโองการประกาศตั้งตำบลของชาวน้ำขึ้นชื่อว่าตำบลหวองหยี แปลว่าตำบลลูกแม่น้ำ มีพื้นที่ครอบคลุมไปตามความยาวของแม่น้ำหอมที่มีชาวน้ำจอดเรืออาศัยอยู่
ดัค วัน เทืองจึงถือเป็นวีรชนชาวน้ำระดับอำมาตย์คนแรกและคนเดียวในประวัติศาสตร์เวียดนาม (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 159 – 160)

จากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ช่วงนี้ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับการตั้งตำบลของชาวน้ำในประเทศเวียดนามนอกเหนือไปจากวิถีชีวิตของชาวน้ำ เมืองเว้ที่ผู้เขียนเสนอ

ตัวอย่างที่ 2

สารคดีเรื่อง อินโดจีน หลังไฟสงคราม นางงาม กามเทพ คอนด้อมและไข่มุก เป็นเรื่องของกลุ่มประเทศอินโดจีนหลังสิ้นสุดสงครามในด้านต่างๆ เมื่อกล่าวถึงการประกวดนางงามกัมพูชา ผู้เขียนได้สอดแทรกข้อมูลทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประเทศกัมพูชาไว้ดังนี้

หมดยุคแห่งอาณานิคมฝรั่งเศส สู่ยุคจักรวรรดินิยมอเมริกา การกระทำรัฐประหารล้มรัฐบาลสีหนุของนายพลลอนนอลผู้ใกล้ชิดสนิทสนมทำเนียบขาว ได้นำพากัมพูชาเข้าสู่สมรภูมิสงครามอินโดจีน เช่นเดียวกับเวียดนามและลาวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จนกระทั่งถึงปีพุทธศักราช 2518 ปีล่มสลายของรัฐบาลลูกกะโล่ลุงแซม ทั้งเหงียน วันเทียว ลอนนอล

และสุวรรณภูมา กรุงพนมเปญตกอยู่ภายใต้เงื้อมเงา เผด็จการซ้ายสุดขั้วของคอมมิวนิสต์เขมรแดง จากอดีตที่เคยเป็นสวรรค์ของเหล่าผีเสื้อราตรี เป็นปารีสแห่งเอเชีย และไข่มุกเม็ดงามของโลกตะวันออก กรุงพนมเปญพลิกจากสวรรค์กลายเป็นนรก เป็นแดนประหารคนที่มีความคิดไม่เหมือนพอลพล เอียงสารี และคนที่พูดอะไรขัดแย้งกับแนวทฤษฎีปฏิวัติของประธานเหมาเจ๋อตุง (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 :87)

ในช่วงที่ผู้เขียนกล่าวถึงชุดประจำชาติของสตรีเวียดนาม ผู้เขียนกล่าวถึงประวัติของชุดอ๋าวหญ่ายไว้ดังนี้

"แต่ดั้งแต่เดิมนั้น เวียดนามก็นุ่งห่มกันเหมือนชาวจีน เพราะจะว่าไปมังกรน้อยอย่างเวียดนาม ก็เคยอยู่ใต้อำนาจจักรพรรดิจีนมาก่อน จึงรับเอาแบบแผนประเพณีจีนมามาก ครั้นถึงสมัยราชวงศ์เหวียน พยายามสลัดแอกทางวัฒนธรรมจีนให้พ้น จึงพยายามคิดค้นรูปแบบทางวัฒนธรรมของตนเองใหม่ ..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 90)

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนสอดแทรกเข้ามา ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกี่ยวกับสงครามอินโดจีนและประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงประเทศเวียดนามเคยอยู่ใต้การปกครองของจีนมาก่อน

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเรื่อง <u>เปิดกรุสมบัติแห่งลุ่มอิระวดี</u> เป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มากมายตามเมืองต่าง ๆในประเทศพม่า ผู้เขียนอธิบายความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองที่กล่าวถึงไว้ดังนี้

"มัณฑะเลย์ ราชธานีแห่งสุดท้ายของระบอบกศัตริย์พม่าก่อนจะย้ายลงมาสถาปนาย่างกุ้งเป็นนครหลวงในปัจจุบัน..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 124)

แปร อดีตหัวเมืองสำคัญของมอญ ก่อนถูกพม่ายึดครอง ... ความจริงเมื่อก่อนที่จะเป็นของมอญ แปรมีความสำคัญมากเพราะถือเป็นชุมชนแรกของชาวพิวหรือพยู ซึ่งอพยพหนีมองโกลมาตั้งหลักแหล่ง เมื่อราว 2,000 ปีก่อน และถือเป็นบรรพบุรุษของชาวพม่า ก่อนที่จะขยับขยายไปยังลุ่มอิระวดีตอนบนที่พุกามและมัณฑะเลย์ (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 126)

นอกจากลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติของเมืองต่าง ๆแล้ว ผู้เขียนแทรกข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของเมืองเพื่อให้ความรู้แก่ผู้อ่านด้วย

<u>ตัวอย่างที่ 4</u>

สารคดีเรื่อง <u>ล่องอิระวดี สู่ 'อมรปุระ' อมตนคร</u> เป็นสารคดีเกี่ยวกับการล่องแม่น้ำอิระวดีจากเมืองพุกามสู่เมืองอมระปุระ ผู้เขียนสอดแทรกความรู้ทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับราชธานีที่สำคัญของพม่าไว้ในช่วงของการล่องแม่น้ำอิระวดีดังนี้

โดยเฉพาะสองฝั่งอิระวดีช่วงที่ไหลผ่านตอนกลางประเทศพม่า ได้เคยเป็นชัยภูมิอันดีเยี่ยมของบรรพบุรุษพม่า ในการสถาปนาอาณาจักรที่รุ่งเรืองและเป็นอดีตราชธานีที่สำคัญของพม่าถึง 5 เมืองคือ 1. อาณาจักรพุกามหรือปะกาน ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นดินแดนเจดีย์สี่พันองค์ และเป็นนครหลวงที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของชนชาติพม่า 2. เมืองสะกาย 3. เมืองอังวะ 4.

อมรปุระหรืออมระปุระ และ 5. เมืองมัณฑะเลย์ ราชธานีสุดท้ายของพม่าภายใต้ระบอบกษัตริย์ ก่อนที่จะตกเป็นเมืองขึ้นของจักรวรรดินิยมอังกฤษ แล้วย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่ย่างกุ้งตราบจนปัจจุบัน (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 142)

จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนสอดแทรกเรื่องราวของอดีตราชธานีสำคัญของพม่าไว้ในช่วงของการเดินทางล่องแม่น้ำอิระวดี ทำให้นอกจากผู้อ่านจะได้รับความเพลิดเพลินจากเรื่องราวที่ผู้เขียนเล่าระหว่างการเดินทางแล้ว ยังได้รับความรู้เกี่ยวกับเมืองต่างๆไปด้วย

<u>ตัวอย่างที่ 5</u>

สารคดีเรื่อง <u>มาดริด นครไม่เคยหลับ</u> เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองมาดริดประเทศสเปน ว่าเป็นเมืองที่สวยงามน่าท่องเที่ยวและคึกคักด้วยผู้คนในเวลากลางคืน จึงได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่ไม่เคยหลับ สารคดีเรื่องนี้เป็นสารคดีท่องเที่ยวแต่ผู้เขียนได้สอดแทรกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของประเทศสเปนไว้ดังนี้

ก่อนหน้าที่สเปนจะครองความเป็นเจ้าแห่งอาณานิคมของโลก ชนชาตินี้ แผ่นดินนี้ ต้องต่อสู้กับผู้รุกรานต่างชาติ ครั้งแล้วครั้งเล่า
600 ปีก่อนคริสตกาลพวกคาร์เธจยึดครองดินแดนแห่งคาบสมุทรไอบีเรีย อันหมายรวมถึงทั้งสเปนและโปรตุเกสไว้ได้ทั้งหมด
หลังสงครามพิวนิค พ้นจากอิทธิพลคาร์เธจก็ต้องตกอยู่ในความครอบครองของอาณาจักรโรมัน
พ้นจากอำนาจโรมันในคริสต์ศตวรรษที่ 5 อนารยชนเผ่าเยอรมันก็เข้ามารุกรานและมีอำนาจครอบงำสเปนถึง 300 ปี
จากนั้นอีกนานถึง 800 ปี ที่สเปนตกเป็นของพวกมุสลิมจากแอฟริกาใต้ หรือพวกแขกมัวร์ กว่าที่พระนางอิซาเบลล่าที่ 1 กับกษัตริย์เฟอร์นานโดที่ 2 จะขับไล่แขกมัวร์และสถาปนาเอกภาพทางการเมืองของสเปนเป็นผลสำเร็จได้ ก็ในราวคริสต์ศตวรรษที่ 15 อันเป็นยุคที่คริสโตเฟอร์โคลัมบัสเดินเรือไปค้นพบทวีปอเมริกา เปิกทางนำสเปนเข้าสู่ยุคอันรุ่งโรจน์และมั่งคั่งในเวลาต่อมา (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 22– 23)

<u>ตัวอย่างที่ 6</u>

สารคดีเรื่อง <u>ลุยมาดริด หมายพิชิตแมลงวันสเปนตอนที่ 1</u> เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการใช้ภาษาอังกฤษในประเทศสเปนว่าเป็นเรื่องที่ยากลำบากเพราะชาวสเปนมักจะพูดภาษาอังกฤษไม่ได้ ผู้เขียนได้กล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของสเปนในอดีตไว้ดังนี้

... สเปนนั้นเป็นเจ้าโลกทางทะเลคู่มากับโปรตุเกสเมื่อหลายร้อยปีก่อน จำกันได้ไหมว่า ตอนเรียนประวัติศาสตร์โลกในมหาวิทยาลัยยังมีระบุไว้ว่า ในราวคริสต์ศตวรรษที่ 15 อันถือเป็น 'ยุคทอง' ของสองประเทศนี้ มีการแบ่งโลกออกเป็นสองส่วน คือส่วนที่เป็นอาณานิคมของสเปน และส่วนที่เป็นอาณานิคมของโปรตุเกส (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 42)

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ผู้เขียนนำมากล่าว ทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าเหตุใดชาวสเปนจึงไม่นิยมพูดภาษาอังกฤษ เพราะชาวสเปนมีความภาคภูมิใจในความยิ่งใหญ่ของชาติตนในอดีตและภาษาสเปนเป็นภาษาหนึ่งที่ใช้กันอยู่ในองค์การสหประชาชาติ

<u>ตัวอย่างที่ 7</u>

สารคดีเรื่อง โอล่ะ ... โทเลโด อยุธยาแดนสเปน เป็นสารคดีท่องเที่ยว ผู้เขียนเล่าประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เมืองโทเลโด เมืองหลวงเก่าของสเปน ผู้เขียนกล่าวว่าเมืองโทเลโดเปรียบเสมือนอู่อารยธรรมของสเปนด้วยเหตุผลที่ว่า

"...ก่อนที่จะเป็นประเทศสเปนที่มีเอกราชอธิปไตยขึ้นได้ ก็ผ่านการรุกรานจากมหาอำนาจสมัยโบราณในย่านคาบสมุทรไอบีเรียมานับไม่ถ้วน ไม่ว่าจะเป็นโรมัน ยิว อาหรับ หรือพวกแขกมัวร์ พวกนี้มารุกรานครอบงำสเปนแต่ละครั้งเป็นร้อยๆปี ทิ้งเอาศิลปวัฒนธรรมประเพณีไว้ในสเปนก็ไม่น้อย" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 90 – 91)

ผู้เขียนกล่าวถึง อัลคาซ่าร์ พิพิธภัณฑ์สงคราม ผู้เขียนเห็นว่าอัลคาซ่าร์เป็นสถานที่ซึ่งมีประวัติศาสตร์โชกโชนและชุ่มไปด้วยเลือดเนื้อและชีวิต ผู้เขียนเล่าประวัติศาสตร์ของอัลคาซ่าร์ไว้ดังนี้

แต่ดั้งเดิมนับพันปี อัลคาซ่าร์เป็นป้อมปราการของพวกโรมันที่มารุกรานสเปน ต่อมาพวกแขกอาหรับยึดโทเลโดไว้ ก็สร้างป้อมปราการขึ้นมาบ้าง จนเมื่อกษัตริย์อัลฟองโซ่ของสเปนยึดได้ จึงสร้างพระราชวังสไตล์โกธิกขึ้นมาแทน หลังจากนั้นประวัติศาสตร์อัลคาซ่าร์ก็บันทึกไว้ว่าได้มีการก่อกบฏโดยใช้อัลคาซ่าร์ เป็นกองบัญชาการถึงสองครั้ง ครั้งแรกเป็นกบฏแห่งแคว้นคัสติน ครั้งที่สองซึ่งนำมาซึ่งการนองเลือด คือการกบฏในปี ค.ศ. 1936 นำโดยนายพันเอกโมสคาร์โด (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 92)

<u>ตัวอย่างที่ 8</u>

สารคดีเรื่อง <u>ภาษาสเปนควรรู้</u> เป็นสารคดีท่องเที่ยวที่ถ่ายทอดประสบการณ์ การท่องเที่ยวในประเทศสเปน ผู้เขียนกล่าวถึงงานศิลปะที่ปราโด โดยใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์กล่าวนำไว้ดังนี้

ถ้าเรามองดูแผนที่โลกตรงปลายสุดของทวีปยุโรป เราก็จะพบว่าประเทศสเปนนั้นเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างยุโรปกับแอฟริกา และยังเชื่อมทะเลเมดิเตอร์เรเนียนกับมหาสมุทรแอตแลนติกด้วยเหตุนี้อดีตหลายพันปีที่ผ่านมา สเปนจึงถูกชนเผ่าต่างๆรุกรานอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นพวกคาร์เธจ โรมัน และมุสลิมหรือแขกมัวร์จากแอฟริกา กว่าจะรวบรวมชาติได้มาก็ในสมัยพระนางอิซาเบลล่าที่ 1 และพระเจ้าเฟอร์นานโดที่ 2 ในราวคริสต์ศควรรษที่ 15 หรือประมาณ 500 ปีมาแล้ว (ธีรภาพ โลหิตกุล.2538 : 129)

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ส่วนนี้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจสาเหตุที่ สเปนมีการผสมผสานมรดกทางวัฒนธรรมที่ชนเผ่าต่างๆตกทอดไว้ และผสมผสานจนเป็นของตนเองในปัจจุบัน

<u>ตัวอย่างที่ 9</u>

สารคดีเรื่อง <u>จากภูเก็ตถึงลิสบอนรอนแรมไปค้นหาร่องรอย "ชิโน – โปรตุกีส"</u> เป็นเรื่องของสถาปัตยกรรมแบบชิโนโปรตุกีส ที่จังหวัดภูเก็ต ว่ามีลักษณะและประวัติความเป็นมาอย่างไร จนกระทั่งผู้เขียนมีโอกาสเดินทางไปเมืองลิสบอนจึงได้พบสถาปัตยกรรมแยยโปรตุเกสดั้งเดิมที่แท้จริง ในช่วงที่กล่าวถึงสถาปัตยกรรมแบบชิโน – โปรตุกีสผู้เขียนได้สอดแทรกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้

ขณะเดียวกันในยุคนั้น (ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19) เกาะปีนังหรือเกาะหมาก ประเทศมาเลเซีย – เพื่อนบ้านทางตอน

ใต้ของไทย เป็นศูนย์กลางการค้าขายแร่ดีบุกในย่านนั้น เกาะปีนังเป็นอาณานิคมของโปรตุเกส มหาอำนาจทางทะเลสมัยนั้นก่อนจะตกเป็นของอังกฤษในภายหลัง และเมื่อนายเหมืองชาวจีนจากภูเก็ตไปติดต่อค้าขายหรือส่งลูกไปศึกษาต่อที่เกาะปีนัง ก็ชอบอกชอบใจโครงสร้างสถาปัตยกรรมแบบ 'เรอเนสซองซ์' ที่ผสมผสานกันอยู่ในโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมที่ตึกรามบ้านเรือนในเกาะปีนัง จึงเอาแบบอย่างและบ้างก็เอาช่างจากปีนังมาสร้างบ้านเรือนของตนบ้าง (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 188 – 189)

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ส่วนนี้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุผลที่ มีสถาปัตยกรรมแบบโปรตุเกสปรากฏอยู่มากในจังหวัดภูเก็ต ทั้งๆที่ประเทศไทยไม่เคยตกเป็นประเทศอาณานิคมของโปรตุเกสมาก่อน

7.5 ภาพยนตร์

มีสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล หลายเรื่องที่ผู้เขียนนำภาพยนตร์มากล่าวอ้าง ด้วยเหตุที่ว่าภาพยนตร์เรื่องนั้น มีเนื้อหา ฉาก หรือแนวคิดสอดคล้องกับเรื่องที่เล่า เช่น กล่าวถึงภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับสงครามเวียดนาม เมื่อจะเล่าถึงสงครามเวียดนามเป็นต้น การอ้างถึงภาพยนตร์บางครั้งผู้เขียนจะใช้ภาษาอังกฤษ บางครั้งผู้เขียนจะเขียนเป็นภาษาไทยทับศัพท์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงอ้างชื่อตามแบบที่ผู้เขียนใช้ ซึ่งรวบรวมได้ดังนี้

1. สารคดีเรื่อง คนย้อนแสง กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง The Accidentiel Hero
2. สารคดีเรื่อง กัมพูชา : อมตะนคร กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง คองโก
3. สารคดีเรื่อง หลากสีสันวันตรุษญวนที่เว้ กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง The Joy Luck Club
4. สารคดีเรื่อง คิดถึง "ซู้" ในวันสงกรานต์แดนเจดีย์ทองคำ กล่าวถึงภาพยนตร์ไทยเรื่อง ซู้ และภาพยนตร์เรื่อง อำแดงเหมือน กับนายริด
5. สารคดีเรื่อง หอม "อดีต" ที่ฮ่องกงถึงวัดอรุณฯ กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง Comrades,Almost a Love Story (เถียนมีมี่ 3,650 วัน ... รักเธอคนเดียว)
6. สารคดีเรื่อง ตะนาวศรี ฟินาฮอนการู และ ...หนุ่มอังกฤษคนนั้น กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง The Englishman Who Went Up a Hill But Came Down a Mountain
7. สารคดีเรื่อง "ตะวันตก" ที่ "ตะวันออก" ณ ตึกใหญ่ของท่านเจ้าคุณ กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง Cyclo
8. สารคดีเรื่อง ทั้งรักทั้งชัง ฝรั่งเมืองเลย กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง A Walk in the Clouds
9. สารคดีเรื่อง ศุกร์ 13 บนทางเลข 13 สู่ดินแดนสี่พันดอน(1) กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง ศุกร์ 13 ฝันหวาน
10. สารคดีเรื่อง ทุ่งไหหิน : คืนวันสันติภาพเรืองรอง กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง แบ็ค ทู เดอะ ฟิวเจอร์ ภาค 3 ภาพยนตร์เรื่อง ขุมทอง แม็คเคนนา และภาพยนตร์เรื่อง บอร์ ออน เดอะ ฟอร์ธ ออฟ จูไล
11. สารคดีเรื่อง แด่ ... แม่ "เนล" น้อยริมฝั่งโขงกล่าวถึงภาพจนตร์เรื่อง ไดฮาร์ด แบทแมน เจมส์บอนด์ เดอะเปเปอร์ เซเว่น และเนล(NELL)
12. สารคดีเรื่อง ปริศนา "ลิงซน" บนเงาอดีตธารปราสาท กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง 12 MONKEYS
13. สารคดีเรื่อง มหัศจรรย์แห่งรัก กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง ร็อบ รอย และฟอร์เรสท์ กัมพ์
14. สารคดีเรื่อง จากจูราสสิกปาร์ค์ถึงเจ้าพระยา อีกสักกี่บทเรียนจึงเจ็บจำ กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง จูราสสิกปาร์ค
15. สารคดีเรื่อง ประสบการณ์ น้ำตา สาละวิน กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง มือปืน 2 สาละวิน

16. สารคดีเรื่อง ซงเฮือง – ซงฮาน รอยรันทดราชนิกุลเว้ กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง บอร์นออนเดอะโฟร์ธ ออฟจูไล
17. สารคดีเรื่อง สยามสแควร์ : รอยเลือดบนความทรงจำ กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง ฟอร์เรสต์ กัมพ์
18. สารคดีเรื่อง ชัยชนะของผู้แพ้ กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง My Left Foot
19. สารคดีเรื่อง ที่ทางของหัวใจ กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง Leon : The Professional
20. สารคดีเรื่อง 40 ปี โลกไม่ลืม ... เดียนเบียนฟู สมรภูมิรบเขย่าโลก กล่าวถึงภาพยนตร์ฝรั่งเศสเรื่อง อินโดจีน
21. สารคดีเรื่อง สองทศวรรษ ไซ่ง่อนแตก กับคำสารภาพของนักบุญใจบาป กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง Heaven and Earth
22. สารคดีเรื่อง ฝ่าคลื่นฝืนอาถรรพ์คำสาป "ฮาลองเบย์" อ่าวกบฏ กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง อินโดจีน
23. สารคดีเรื่อง หนังรอบสุดท้าย กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง Heaven and Earth

การกล่าวอ้างถึงภาพยนตร์ในการเล่าเรื่องนี้ ธีรภาพ โลหิตกุล นำเสนออยู่ 2 วิธี คือ บอกชื่อเรื่องโดยไม่บอกสาระสำคัญของภาพยนตร์ กับบอกชื่อเรื่องและบอกสาระสำคัญของภาพยนตร์ด้วย

7.5.1 บอกชื่อเรื่องโดยไม่บอกสาระสำคัญของภาพยนตร์

การกล่าวอ้างถึงภาพยนตร์ในลักษณะนี้พบไม่มากนัก ผู้เขียนบอกเพียงชื่อภาพยนตร์ เพื่อยกตัวอย่างในงานเขียนสารคดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>กัมพูชา : อมตะนครธม</u> สารคดีเรื่องนี้กล่าวถึงประวัติและความสำคัญของปราสาทนครธม ประเทศกัมพูชา ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยคำทำนายของนักอนาคตศาสตร์ และใช้ภาพยนตร์เรื่อง คองโก สนับสนุนคำทำนายดังกล่าว

> นักอนาคตศาสตร์ทำนายไว้ว่า ผู้คนในโลกอนาคต ตั้งแต่ ค.ศ. 2000 เป็นต้นไปนั้น ยิ่งมีวิถีชีวิตทันสมัยด้วยเทคโนโลยีสูงส่งเพียงใด ก็ยิ่งยิ่งย้อนกลับมาแสวงหาคุณค่าอันงดงามของอดีต ทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภูมิปัญญาพื้นถิ่น และศิลปะแขนงต่าง ๆมากขึ้นเท่านั้น
> ภาพยนตร์เรื่อง คองโก จากบทประพันธ์ของนักเขียนมือทอง – ไมเคิล คริชตัน เป็นตัวอย่างที่ส่อให้เห็นเค้าลางของคำทำนายดังกล่าว เพราะ "นครอมตะอันลี้ลับ" ในหนังเรื่องนี้ถอดแบบรูปลักษณ์มาจากมหาปราสาทนครธมอย่างเปิดเผย โดยทีมงานสร้างฉากหนังเรื่องนี้มีภาพร่างจากปราสาทที่มีใบหน้าคนใหญ่มหึมาปรากฏโดดเด่น...(ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 136)

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>"ตะวันตก" ที่ "ตะวันออก" ณ ตึกใหญ่ของท่านเจ้าคุณ</u> สาระสำคัญของเรื่องกล่าวถึงตึกเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ศิลปะสถาปัตยกรรมสไตล์โคโลเนียล ตั้งอยู่ที่โรงพยาบาลปราจีนบุรี ผู้เขียนยังกล่าวถึงสิ่งก่อสร้างและสิ่งประดิษฐ์จากชาติตะวันตก ที่ทิ้งไว้ในอดีตเมืองขึ้นเมื่อ ผู้เขียนกล่าวถึงซีโคล่ในประเทศเวียดนาม ผู้เขียนได้กล่าวถึงภาพยนตร์เรื่อง Cyclo ไว้ดังนี้

> หรืออย่างที่เวียดนาม ตึกสไตล์โคโลเนียลที่ฝรั่งเศสสร้างไว้เมื่อมาปกครองอินโดจีน จนป่านนี้ก็ยังเสริมสง่าราศีให้กรุงฮานอยและโฮจิมินห์ซิตี้ ชวนให้รำลึกถึงสมญานาม "ปารีสแห่งเอเชีย" ที่เมืองนี้เคยได้รับ และเช่นเดียวกับ "ไซกา"

ของพม่า ที่เวียดนามก็มีสามล้อ แต่เป็นแบบให้ผู้โดยสารนั่งด้านหน้า ชาวเวียดนามเรียกทับศัพท์ตามที่ฝรั่งเศสเรียกว่า "ซีโคล่" - Cyclo (เคยมีผู้กำกับหนังชาวเวียดนามคนหนึ่งส่งหนังเข้าประกวดชื่อเรื่อง "Cyclo" แล้วได้รางวัลชนะเลิศ ปรากฏว่ามีหนังสือพิมพ์และทีวีหลายช่องหลายฉบับรายงานข่าวโดยอ่านชื่อหนังเรื่องนี้ว่า "ไซโคล" กลายเป็นหนังแนวสยองขวัญไปเสีย) (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 158 –159)

การกล่าวอ้างถึงชื่อภาพยนตร์มักจะเป็นการเล่าเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยแทรกเพิ่มเติม ไม่ใช่เป็นสาระสำคัญของเรื่อง แม้ผู้อ่านจะไม่รู้จักภาพยนตร์เรื่องนั้นๆ ก็จะได้ความรู้ที่เสริมเข้ามา ไม่มีผลต่อการติดตามตัวเรื่อง

7.5.2 บอกชื่อภาพยนตร์และเล่าสาระสำคัญหรือเนื้อเรื่องบางฉาก

การกล่าวถึงภาพยนตร์ในลักษณะนี้พบเป็นส่วนมาก เนื้อหาของภาพยนตร์ที่กล่าวถึงจะสอดคล้องกับสาระสำคัญของสารคดีเรื่องนั้นๆ ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องเล่าสาระสำคัญหรือเนื้อเรื่องบางฉากของภาพยนตร์ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>หอม "อดีต"ที่ฮ่องกงถึงวัดอรุณฯ</u> ผู้เขียนต้องการสื่อให้เห็นความสำคัญของอดีตที่มีความสงบงาม โดยผู้เขียนเสนอเรื่องดังกล่าวผ่านภาพยนตร์เรื่อง Comrades , Almost a Love Story(เถียนมีมี่ 3,650 วัน ... รักเธอคนเดียว) และงานสมโภชวัดอรุณราชวราราม 230 ปี ผู้เขียนเล่าส่วนหนึ่งของภาพยนตร์เรื่องนี้แล้วสรุปว่า

เสี้ยวหนึ่งของภาพยนตร์ "Comrades , Almost a Love Story" (เถียนมีมี่ 3,650 วัน ... รักเธอคนเดียว) ของผู้กำกับ "เฉินเข่อซิน" ที่คว้า 9 รางวัลจากเทศกาลหนังฮ่องกง 1997 ซ่อนนัยให้คนดูอย่างเราๆรับรู้ถึงความหมายของคำว่า "อดีต" กับ "อนาคต" ของผู้คนในเมืองใหญ่ยุคโลกาภิวัตน์ที่ดูเหมือนจะคล้ายๆกันทั่วโลก
อึด อดทน แออัด ทำงานในเมืองใหญ่ เพื่อในที่สุดล้วนหนีจากเมืองใหญ่กลับไปสู่ "อดีต" อันสงบงามที่จากมา (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 91)

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>ฝ่าคลื่นฝืนอาถรรพ์คำสาป "ฮาลองเบย์" อ่าวกบฏ</u> ผู้เขียนใช้ภาพยนตร์เรื่องอินโดจีน (INDOCHINE) เป็นส่วนหนึ่งในการเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความสำคัญของอ่าวฮาลองในเวียดนาม อ่าวฮาลองในสมัยก่อนเป็นที่ซ่อนตัวของขบวนการกู้ชาติ เพราะเป็นอ่าวที่มีความสลับซับซ้อนเหมือนทะเลเขาวงกต ผู้เขียนเล่าเรื่องย่อของภาพยนตร์เรื่องอินโดจีน และสรุปความสำคัญของภาพยนตร์เรื่องนี้ไว้ดังนี้

ทว่า ... บทภาพยนตร์ "อินโดจีน" ที่ผู้กำกับฯ Regis Wargnier และผู้ร่วมงานอีก 3 คน ร่วมกันเขียนขึ้น ไม่ใช่แค่นิยายรักเศร้าเคล้าน้ำตาธรรมดาๆ หากคือละครอิงประวัติศาสตร์ที่สะท้อนภาพเวียเนามในห้วงยามแห่งการลุกขึ้นสู้กับเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสเมื่อกว่า 100 ปีก่อนได้อย่างมีสีสันชีวิตชีวาที่สุดเรื่องหนึ่ง ซึ่งหมายถึงการสะท้อนภาพลักษณ์ของอ่าวฮาลอง ในฐานะ "อ่าวต้องคำสาปของพวกกบฏกู้ชาติ" ที่เหล่ามหาอำนาจผู้รุกรานทั้งหลาย นับตั้งแต่จักรพรรดิจีน นักล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศส กระทั่งนักบุญแห่งโลกเสรี – สหรัฐอเมริกา ต้องเข็ดหลาบจดจำเพราะหาญกล้าคิดจะท้าทายคำสาปศักดิ์สิทธิ์แห่งอ่าวฮาลอง (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 78 – 80)

การอ้างถึงภาพยนตร์โดยเล่าเรื่องด้วย แสดงเจตนาของผู้เขียนที่ต้องการจะอิงข้อมูลจากภาพยนตร์ หรือดึงสาระสำคัญของภาพยนตร์มาอธิบายความจากภาพความเป็นจริงที่ผู้เขียนไปพบเห็น

วิธีสร้างอารมณ์

1. ใช้คำเลียนเสียงเพื่อสร้างอารมณ์ความรู้สึก

1.1 ใช้คำเลียนเสียงที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์มาประกอบ

สารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล เรื่องที่ใช้คำเลียนเสียงมักเป็นสารคดีที่ถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้เขียน เมื่อเดินทางไปสถานที่ต่างๆ เสียงเหล่านั้นเป็นเสียงที่ผู้เขียนได้ยินขณะประสบเหตุการณ์ จึงนำมาประกอบการเล่าประสบการณ์ทำให้ผู้อ่านมีส่วนร่วมกับเหตุการ์นั้นด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

สารคดีเรื่อง เก้งตัวนั้น ผู้เขียนเล่าประสบการณ์การสืบค้นหาจุดกำเนิดของแม่น้ำปิง คณะเดินทางของผู้เขียนประกอบด้วยทีมงานถ่ายทำสารคดี 4-5 คนและลูกหาบประมาณ 10 คน ลูกหาบหลายคนมีปืนลูกซองมาด้วย ก่อนออกเดินทางผู้เขียนบอกหัวหน้าลูกหาบว่าไม่อยากให้มีการล่าสัตว์ในระหว่างการเดินทางครั้งนี้ หัวหน้าลูกหาบรับปากว่าจะพยายามบอกลูกน้องให้ เมื่อถึงเวลารับประทานอาหาร ผู้เขียนพบว่าลูกหาบไม่มีกับข้าวอะไรมาเลย มีเพียงข้าวสารคนละ 2-3 กำมือเท่านั้น ผู้เขียนจึงต้องแบ่งกับข้าวให้ลูกหาบ เมื่อถึงเวลาอาหารมื้อที่สอง กับข้าวที่ผู้เขียนเตรียมมาหมด หัวหน้าลูกหาบจึงถามผู้เขียนถึงอาหารสำหรับพรุ่งนี้ ผู้เขียนไม่ตอบเพราะไม่รู้จะตอบอย่างไร

"แล้วกลางดึกของคืนวันนั้น...

ปัง! ปัง! ปัง!

เสียงปืนลูกซองดังขึ้นสามนัดซ้อน ไม่ไกลจากจุดตั้งแค้มป์เท่าใดนัก" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 39)

ผู้เขียนไปดูลูกหาบชำแหละเก้งที่ล่ามาได้ เห็นดวงตาเบิกโพลง ผู้เขียนรู้สึกผิดมากและจดจำมาถึงทุกวันนี้

จากเรื่องดังกล่าวจะเห็นว่า เสียงปืนที่ดังขึ้นสามนัดซ้อนกระตุ้นให้ผู้อ่านคาดการณ์ว่าจะเกิดอะไรขึ้น เสียงปืนดังมาจากที่ใด เหตุใดเสียงปืนจึงดังขึ้น จนในที่สุดผู้เขียนเล่าว่าเสียงปืนเกิดจากลูกหาบยิงเก้งเพื่อจะนำมาเป็นอาหารและเก้งตัวนั้นได้ทำให้ผู้เขียนรู้สึกผิด ดังกล่าว

ตัวอย่างที่ 2

สารคดีเรื่อง วิถีคนกล้ากลางป่าขุนปิง (เมื่อข้าพเจ้าเผชิญหน้านักรบขุนส่า) ผู้เขียนเล่าเหตุการณ์ส่วนหนึ่งขณะไปสำรวจต้นแม่น้ำปิง บริเวณนั้นเป็นชายแดนไทย-พม่า ผู้เขียนเล่าว่าบริเวณที่ไปนั้นใกล้กับเขตอิทธิพลของกองกำลังกู้ชาติไทยใหญ่ หรือเมืองไตอาร์มี่ ภายใต้การนำของขุนส่าหรือจางซิฟู ก่อนที่จะเดินทางไปสำรวจต้นแม่น้ำปิง ผู้เขียนรู้สึกว่าเรื่องของขุนส่าเป็นเรื่องลึกลับตื่นเต้น จนกระทั่งต้นฤดูฝนปี 2533 ผู้เขียนเดินทางสู่บ้านเมืองนะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ ชายแดนไทย-พม่า ณ จุดที่เรียกว่าช่องเมืองนะ อันเปรียบเสมือนประตูสู่ดอยถ้วย ซึ่งเป็นจุดต้นที่สุดของแม่น้ำปิง ผู้ใหญ่บ้านเมืองนะบอกผู้เขียนว่า

จุดสูงสุดของดอยถ้วยมีค่ายทหารของขุนส่าตั้งอยู่ พวกเขาฝังกับระเบิดไว้รอบบริเวณ ใครจะเข้าไปต้องได้รับอนุญาตเสียก่อน มีแต่มูเซอที่คุ้นเคยกับพวกเขาบางคนเข้าไปได้ ผู้เขียนวิตกกังวลมากว่าทำอย่างไรจึงจะสื่อเจตนาที่จะไปถ่ายทำจุดกำเนิดแม่น้ำปิงให้พวกทหารขุนส่ารับรู้ได้

ในที่สุด พ่อหลวงแดง ผู้ใหญ่บ้านเมืองนะเขียนจดหมายขออนุญาตถึงทหารขุนส่าโดยให้มูเซอนำไปส่ง ผู้เขียนและทีมงานถ่ายทำสารคดีรอคำตอบของทหารขุนส่าถึงสองวันสองคืน จึงได้รับคำตอบว่า พวกทหารขุนส่าจะต้องถามหน่วยเหนือก่อน ในที่สุดสิบวันหลังจากนั้นผู้เขียนและทีมงานจึงได้รับอนุญาตให้ขึ้นไปได้

การเดินทางสู่ตาน้ำขุนปิงร่วงเข้าสู่วันที่สอง ขณะที่ผู้เขียนคิดอะไรเพลินๆก็ได้ยินเสียงปืนดังขึ้น 3 นัด

" "...ปัง ปัง ปัง..."

จนได้ แล้วเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดก็เกิดขึ้นกับคณะของเราจนได้ เมื่อทวนน้ำขึ้นถึงราว 1,300 เมตรจากน้ำทะเล เสียงปืนดังสนั่นป่า 3 นัด แล้วตามมาอีก 4 นัดซ้อน" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 51)

แม้ว่าคำอู๋ลูกหาบคนหนึ่งในคณะสำรวจจะบอกผู้เขียนว่าเป็นการยิงหมูป่าของพวกที่ล่วงหน้าไปก่อน แต่ลูกหาบบางคนซึ่งเชี่ยวชาญป่าแถบนี้ดีกลับมีท่าทีตื่นกลัว ผู้เขียนคิดว่าเป็นการยิงปืนขู่ของทหารขุนส่า เพราะถ้ายิงสัตว์ไม่จำเป็นต้องยิงรัวขนาดนั้น

วันรุ่งขึ้นผู้เขียนจำเป็นต้องล้มเลิกการเดินทางเพราะลูกหาบไม่กล้าไปต่อ แต่ผู้เขียนยังไม่ยอมแพ้ อีกห้าเดือนต่อมาผู้เขียนได้เดินทางไปสำรวจขุนน้ำปิงอีกครั้ง โดยมีหัวหน้าหน่วยรบของกองกำลังเมืองไตอาร์มี่มาร่วมงานสำรวจครั้งนี้ด้วย พวกเขาคือ หน่าหริ่งและก่อหริ่ง ผู้เขียนพูดคุยกับบุคคลทั้งสองโดยมีคำอู๋เป็นล่ามให้

ในที่สุดการสำรวจขุนปิง สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้เขียนได้มิตรเพิ่มอีกสองคน คือ หน่าหริ่งและก่อหริ่ง ผู้เขียนรู้สึกว่าบุคคลทั้งสองมีชีวิตแหมือน จ่อปา ตัวละครในเรื่องวิถีคนกล้าของ มาลา คำจันทร์และเป็นกำลังใจให้พวกเขาสู้ต่อไปจนกว่าจะได้แผ่นดินคืนมา

จากเรื่องดังกล่าวพบว่า ผู้เขียนใช้คำเลียนเสียงปืนสร้างความตื่นเต้นให้ผู้อ่าน และกระตุ้นให้ผู้อ่านคาดเดาเหตุการณ์ต่อไปเสียงปืนนั้น ยังทำให้เรื่องเล่าของผู้เขียนมีความสมจริง

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเรื่อง <u>ตามรอย...เจ้าจันท์ผมหอม คลี่ปอยผม คลี่ปมปริศนา "ไจก์ทิโย" พระธาตุอินทร์แขวนแดนอิระวดี</u> ผู้เขียนเล่าประสบการณ์เดินทางไปพระธาตุอินทร์แขวน การไปไหว้พระธาตุครั้งนี้เป็นความใฝ่ฝันของผู้เขียน เพราะเป็นพระธาตุประจำปีเกิดของผู้เขียนรวมทั้งชื่อเสียงของพระธาตุอินทร์แขวนอันเลื่องลือ ผู้เขียนเล่าประสบการณ์สลับกับการเล่าเรื่อง เจ้าจันท์ผมหอม นิราศพระธาตุอินท์แขวนของ มาลา คำจันทร์

ระหว่างทางจากแม่น้ำสะโตงถึงเมืองไจก์โถ่ ผู้เขียนเห็นรถของชาวพม่าวิ่งสวนกลับไปมากผิดปกติ รถทุกคันติดธงเป็นสัญลักษณ์ว่าเพิ่งกลับจากการไปทำบุญที่วัด เพราะก่อนหน้านี้ 1 วัน เป็นเทศกาลออกพรรษาของพม่า ชาวพุทธในพม่าที่เคร่งครัดจึงเดินทางไปเที่ยวไหว้พระทำบุญกันมากเป็นพิเศษ

ผู้เขียนขึ้นไปถึงหน้าผาที่ประดิษฐานพระธาตุอินทร์แขวนประมาณสองทุ่ม บนนั้นยังคราคร่ำไปด้วยผู้คนและสว่างไสวไปด้วยแสงเทียนนับร้อยนับพันเล่มที่ถูกจุดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง มีผู้คนแออัดกันเข้าไปปิดทององค์พระธาตุเสียจนไม่อาจมองเห็นฐานศิลาได้

เช้าตรู่วันรุ่งขึ้น
...นะโมตัสสะ ภควะโต อรหะโต สัมมาสัมพุทธตัสสะ...
เสียงสวดมนต์ในภาษาบาลีของพุทธบริษัทชาวพม่ากลุ่มหนึ่ง ดังขึ้นตั้งแต่ฟ้ายังรุ่งสาง การรับอิทธิพลพุทธศาสนานิกายเถรวาทจากมอญมาเหมือนกัน ทำให้สำเนียงสวดของญาติโยมคนไทยกับคนพม่าฟังดูใกล้เคียงกันมาก แต่
...ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปะทัง สมาธิยามิ...
...I observe the precept not to kill any sentient being...
...อะทินนาทานา เวรมณี สิกขาปะทัง สมาธิยามิ
...I observe the precept not to steal the ungiven things...
...กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี สิกขาปะทัง สมาธิยามิ
...I observe the precept not to indulge in unnoble sexual enjoyments... (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 : 59-60)

ผู้เขียนได้ยินเสียงสวดมนต์บท "ศีลห้า" เป็นภาษาบาลีสลับภาษาอังกฤษ ของคณะครูและนักเรียนจากโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่ง ที่มานั่งสมาธิเจริญสติภาวนาหน้าองค์พระธาตุอินทร์แขวนเป็นเวลาสามวัน แล้วการสวดมนต์เป็นภาษาอังกฤษเป็นกิจกรรมหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตลอดการเดินทางผู้เขียนสงสัยว่าก้อนหินนั้นตั้งอยู่ได้อย่างไร ทั้งๆที่ชายผาก็ลาดเอียงเทลงทางต่ำ จนกระทั่งเดินทางกลับประเทศไทย ผู้เขียนไปถาม ดร. บัญชา พนเจริญสวัสดิ์ จึงได้คำตอบว่า จุดศูนย์ถ่วงของก้อนหินนี้ยังไม่หลุดเลยออกไปจากหน้าผา

จากเรื่องนี้ผู้เขียนต้องการสื่อให้เห็นพลังศรัทธาของชาวพุทธในพม่า ที่มีต่อพระธาตุอินทร์แขวน จึงใช้เสียงสวดมนต์ที่ดังอยู่ทั่วบริเวณมาสื่อให้ผู้อ่านรับรู้ โดยเฉพาะเสียงสวดมนต์เป็นภาษาบาลีสลับภาษาอังกฤษของคณะครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยม แสดงให้เห็นความตั้งใจในการเผยแผ่ศาสนาพุทธ เสียงสวดมนต์นี้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนอยู่ในเหตุการณ์ด้วย

<u>ตัวอย่างที่ 4</u>

สารคดีเรื่อง <u>พลิกปูมคนกล้าลุ่มลำมูล "ปะชิกูย-อะจึง" ต้นตำนานลูกผู้ชายหลังช้าง</u> ผู้เขียนเล่าเรื่องงานฟื้นฟูประเพณีทำหนังปะกำและบวงสรวงผีปะกำ ซึ่งมูลนิธิคนรักช้างแห่งประเทศไทยจัดขึ้น

พิธีเริ่มขึ้นในวันที่ 25 เมษายน 2539

"เสียงสะไน หรือสเนงเกล ดังหวูดๆขึ้นติดๆกัน 5 ครั้ง เป็นสัญญาณว่าพิธีกรรมปะชิหมอช้าง หรือการเลื่อนลำดับขั้นหมอช้างที่ร้างราห่างหายมานานเกือบ 50 ปี จะเริ่มต้นขึ้นอีกครั้ง" (ธีรภาพ โลหิตกุล. มปพ : 140)

การเลื่อนขั้นหมอช้างนี้จะมีพิธีกรรมเฉพาะที่เรียกว่า "ปะชิ" โดยมี "กำ-ลวงผีด" หรือ "ปะชิญัย" เป็นประธานในพิธี

...ช้างอยู่ไหน... ผู้โดกกว้างป่าแปน

จะได้ไหม... จะได้โดยโจะการ..."
เสียงท่องคาถาของ "ปะชิญัย" ดังขึ้น พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ของลูกผู้ชายหลังช้างแห่งลุ่มน้ำมูลเริ่มขึ้นอีกครั้งในรอบกึ่งศตวรรษ...
"...ผมชื่อ.... พ่อแม่ชื่อ.... อย่าได้เอาเยี่ยงอย่างเพราะเคยผิดมาแล้ว
ขั้นตอนแรกก่อนการ "ปะชิ" จะมีพิธีกรรมสารภาพบาปโดยให้ผู้เข้าร่วมพิธีทุกคน สารภาพว่าเคยทำผิดอะไรก่อนมาเข้าร่วมพิธีบ้าง (ธีรภาพ โลหิตกุล. มปพ. : 145)

การสารภาพบาปดังกล่าว เรียกว่าพิธีปะสะ ในสมัยโบราณ มักจัดพิธีปะสะ กันริมหนองน้ำลำห้วย ก่อนเสร็จพิธีครูบาใหญ่จะผลักผู้เคยกระทำผิดลงน้ำ แล้วตะโกนว่า

"...โอย...ปัวะ ปัวะ ปัวะ...ลออ...ลออ..." อันมีความหมายว่า "...โอ...ขาวบริสุทธิ์สะอาดแล้ว..." (ธีรภาพ โลหิตกุล. มปพ. : 146)

เมื่อปะสะกายใจให้บริสุทธิ์แล้ว ควาญช้างรุ่นใหม่ก็ทยอยกันเข้าสู่พิธีปะชิ ขั้นตอนสำคัญของการปะชิ คือการที่ผู้เข้าพิธีนอนคว่ำหน้าหันหัวไปทางทิศตะวันออก จากนั้นปะชิญัย จะนำใบคูณและใบยอมายัดใต้ไหล่ทั้งสอง ใต้ต้นขาทั้งสอง และปลิดใบโปรยบนหลังผู้เข้าพิธีในระหว่างบริกรรมคาถา หมอสะดำซึ่งเป็นผู้ช่วยของปะชิญัยจะวางเขากวางและเขาควายลงที่บั้นเอว มัดติดกับผ้าคาดเอวของผู้เข้าพิธี เรียกว่าการทำคอรอง จากนั้นเป็นการแต่งตัวให้หมอใหม่เป็นอันเสร็จพิธี

เย็นของวันงานปะชิหมอช้าง ผู้เขียนเห็นลูกผู้ชายไทยกูยพาช้างไปอาบน้ำในลำมูล ผู้เขียนประทับใจกับภาพความผูกพันระหว่างคนกับช้าง เป็นสายสัมพันธ์ที่ลี้ลับและล้ำลึกเกินกว่าคำอธิบายใดๆ

จากเรื่องนี้ผู้เขียนใช้คำเลียนเสียงสะไนและเสียงที่เกิดขึ้นในพิธีกรรมมาประกอบการเขียน ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย

<u>1.2 ใช้คำเลียนเสียงประกอบหลังเล่าเรื่องจบ</u>

สารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล แต่ละเรื่องมักจะบอกเล่าเรื่องราวต่างๆที่ผู้เขียนประสบมา ผู้เขียนจะแสดงอารมณ์ของตนเองให้ผู้อ่านได้รับรู้ หลังจากเล่าเรื่องราวต่างๆจบลงโดยใช้คำสั้นๆ คำเหล่านี้นอกจากแสดงอารมณ์ผู้เขียนแล้วบางครั้งยังสร้างสีสันให้กับงานเขียนสารคดีด้วย

<u>ตัวอย่างที่ 1</u>

สารคดีเรื่อง <u>น้ำใจของบุญชู</u> ผู้เขียนถ่ายทอดเรื่องราวของเด็กๆที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ริมลำน้ำแควใหญ่ จ.กาญจนบุรี

ที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็กมีการแจกขนมเวลาบ่ายสามโมงกว่าๆ เด็กๆทุกคนกรูกันไปรับแจกขนมที่โรงครัว แล้วเดินยิ้มออกมาพร้อมกับข้าวหลามกำมือหนึ่ง เวเฟอร์สองชิ้น และนมหนึ่งกล่อง แต่ผู้เขียนเห็นเด็กสองคนไม่ได้เข้าไปรับแจกขนม จึงเข้าไปถามได้ความว่า เด็กทั้งสองชื่อแจ้กับไท้ ทำรองเท้าหาย จึงถูกสภาโรงเรียนหมู่บ้านเด็กลงโทษให้อดขนม ผู้เขียนจึงเอาลูกหยีให้กินปลอบใจ ทันใดนั้น บุญชู เด็กชาวกะเหรี่ยงวัยสองขวบ หอบขนมและนมพะรุงพะรังจากครัวเดินตรงมาที่ไท้กับแจ้ แล้วยื่นเวเฟอร์ให้เด็กทั้งสองคนละอัน ผู้เขียนชมบุญชูว่าเก่ง และถามเหตุผลในการแบ่งขนมให้ไท้กับแจ้ ดังนี้
"บุญชู ทำไมถึงแบ่งขนมให้เพื่อนล่ะลูก" คำถามชี้นำจากอาคันตุกะ น้ำเสียงไม่คาดคั้น แต่คาดหวังคำตอบแบบ "วรรคทอง" (ชนิดต้องจดใส่กระดาษเอาไปแปะข้างฝา) จากพ่อบุญชูสระอูยาว... เต็มเหนี่ยว เด็กน้อยเคี้ยวข้าวหลามเพลินจนคน

ถามใจร้อนต้องถามซ้ำ
"หือ ... บอกพี่ซิลูก ทำไมแบ่งขนมให้แจ้กับไท้ล่ะครับ"
ผู้ใหญ่ดาดดั้นน่ารำคาญ ฟอสระอูยาวเลยหลุดปากมาให้สาแก่ใจ
"ชูไม่ช่อกิงเวเปอร์"
... ตะแล้น...ตะแล้น...ตะแล้น... (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 23 -25)

จากนั้นผู้เขียนเล่าเกี่ยวกับเด็กๆที่ไปพบที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ทั้งแป้น เชน ติ๊ก เด็กเหล่านี้ก่อนมาอยู่ที่นี่ ล้วนผ่านประสบการณ์อันโหดร้ายมาก่อนทั้งนั้น ผู้เขียนคิดว่าเป็นบุญของเด็กๆที่นี่ที่มีคนคอยช่วยเหลือ เป็นการปิดเรื่อง

ในช่วงที่ผู้เขียนเล่าเรื่องบุญชูแบ่งขนมให้แจ้กับไท้ ผู้เขียนชักนำผู้อ่านให้คิดตามว่า จะต้องได้คำตอบที่น่าประทับใจจากบุญชู แต่เมื่อทุกคนรู้คำตอบว่า ที่บุญชูแบ่งเวเฟอร์ให้เพื่อนเพราะตัวเองไม่ชอบกิน จึงเป็นคำตอบที่ทุกคนคาดไม่ถึง สร้างอารมณ์ขันให้กับผู้อ่านได้ ผู้เขียนจึงปิดเรื่องเล่านั้นด้วนเสียง ... ตะแล้น...ตะแล้น...ตะแล้น... เหมือนการเล่าเรื่องตลกทั่วๆไปที่จะต้องมีเสียงลูกคู่รับตอนท้ายเรื่องว่า ...ตะแล้น...ตะแล้น... ตะแล้น... เสียงนี้เพิ่มสีสันให้กับเรื่องเล่าที่สร้างอารมณ์ขันได้

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>หลากสีสันวันตรุษญวนที่เว้</u> เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้เขียนในการทำสารคดี วันตรุษญวนที่เมืองเว้

ผู้เขียนเปิดเรื่องด้วยการบอกว่าวันตรุษญวนที่เมืองเว้มีการจุดประทัดดังสนั่น หากหนังสือส่งเสียงได้ ผู้อ่านที่กำลังอ่านเรื่องนี้อยู่คงจะต้องหาสำลีมาอุดหูไปด้วย เพราะเสียงประทัดที่ได้ยินมันดังราวกับเกิดสงครามกลางเมือง จากนั้นผู้เขียนกล่าวถึง บรรยากาศในเมืองเว้ก่อนวันตรุษญวนหนึ่งสัปดาห์ว่า บนถนนมีกองทัพจักรยานและมอเตอร์ไซค์วิ่งกันขวักไขว่ เพราะคนเมืองเว้จะออกมาซื้อข้าวของไปเตรียมฉลองปีใหม่ และซื้อต้นมายไปประดับบ้าน ต้นมายเป็นสัญลักษณ์ของงานตรุษญวน เพราะดอกของมันจะบานในช่วง เทศกาลตรุษญวน หลังจากสลบไสลมาตลอดปี ผู้เขียนกล่าวถึงความเชื่อของชาวเว้เกี่ยวกับต้นมายว่า

"นี่เป็นเหตุให้ชาวเว้ถือเอาต้นมายเป็นดอกไม้แห่งโชคลาภในเทศกาลปีใหม่ เพราะเขายอมรับนับถือว่า เกิดเป็นคนต้องอดทนต่อสู้กับอุปสรรคขวากหนามได้ เฉกเดียวกับต้นมายต่อสู้กับความหนาวเย็นกระทั่งผลิบานสดใสในฤดูใบไม้ผลิ...(ถ้าเป็นเปาบุ้นจิ้น ก็ต้องมีเสียงตีฉาบดัง...ผ่าง...ตบท้าย)" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 168)

จากนั้นกล่าวถึงการเลือกซื้อกิ่งมายไปประดับบ้านตามคติความเชื่อของเวียดนาม รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับการไหว้บรรพบุรุษตามธรรมเนียมโบราณ

การจุดประทัดในวันส่งท้ายปีเก่าจะจุดต่อเนื่องกันถึงราวตีสองของวันใหม่ พอราวหกโมงเช้าชาวเว้จะเริ่มจุดประทัดรับวันปีใหม่กันอีกครั้ง จากนั้นพวกเขาจะรีบไปแต่งตัวด้วยชุดที่สวยงามทั้งหญิงและชาย ผู้เขียนเล่าถึงช่วงนี้ว่า

"ใครที่ไปเที่ยวเมืองเว้ในช่วงนี้จะได้พบภาพที่น่ารัก อย่างคุณลุงใส่สูทอย่างเท่แต่ขี่จักรยานสองล้อไปตลาด หรือเด็กผู้ชายตัวเล็กๆ ก็ถูกจับใส่สูทเหมือนกัน สาวๆจะแต่งชุดประจำชาติที่เรียกว่า

'อำวหญ่าย' สีขาวบริสุทธิ์ไปไหว้พระ เพราะพวกเขาถือคติว่า วันเต๊ดนั้นเปรียบเสมือนวันเกิดของชาวเวียดนามทุกคน ... (ผ่าง)" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540:173)

ในเทศกาลเต๊ดหรือตรุษญวนนี้ สิ่งที่ผู้เขียนชอบใจอีกอย่างหนึ่งคือ ขนมเต๊ด ไม่ว่าจะเป็นแบ๋งจึง ที่คล้ายกับบ๊ะจ่าง แบ๋งเต๊ด ที่ห่อด้วยหมูยอชิ้นใหญ่ๆ และของหวานที่ทำจากข้าวเม่าคั่วผสมน้ำตาลกับมะพร้าวห่ามๆ ขูด ใส่วนิลลา อัดให้แน่นทำเป็นก้อน เรียกว่า แบ๋งเกิ๊ม ช่วงวันตรุษญวนไปบ้านไหนก็ต้องกินขนมแบ๋งทั้งหลาย ดังที่ผู้เขียนกล่าวว่า

"สรุปแล้ววันนั้นไปบ้านไหนก็ต้องกินขนม 'แบ๋ง' ทั้งหลายจนท้องตึง เพราะคนเวียดนามเขายังมีคติอีกว่า ... คนอาจจะอดทนในวันไหว้ของพ่อ แต่จะอิ่มไปตลอดเทศกาลวันตรุษ ...(ผ่าง...ผ่าง...)" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 174)

เมื่อถึงเวลาบ่ายแก่ๆ ของวันขึ้นปีใหม่ บนท้องฟ้าเหนือสวนธารณะใจกลางเมืองมีการแสดงว่าว การแสดงว่าวนี้สมาชิกชมรมว่าวอุปรากรแห่งเว้จัดแสดงขึ้น โดยประดิษฐ์ว่าวเป็นตัวละครในวรรณคดีพื้นบ้าน แล้วชักขึ้นไปแสดงบนอากาศ การแสดงนี้เป็นมรดกตกทอดจากราชสำนักเว้ ผู้เขียนยังกล่าวถึงเมืองเว้ว่าเป็นเจ้าตำรับวิถีวัฒนธรรมหลายอย่างที่เป็นเวียดนามในวันนี้ ไม่ว่าจะเป็นหมวกงอบ หรือชุดประจำชาติอำวหญ่ายก็ล้วนกำเนิดขึ้นที่เว้ทั้งนั้น

"นี่แหละที่ผมถึงกล้าพูดว่า ถ้ามาเวียดนามแล้วไม่แวะเมืองเว้ ก็ถือว่ายังไม่รู้จักเวียดนามที่แท้จริง (ผ่าง...ผ่าง...ผ่าง...)" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 175)

ในย่อหน้าสุดท้าย ผู้เขียนกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับคำคมที่ได้ฟังจากเจ้าหน้าที่ของเมืองเว้ว่า

"วันหนึ่งในขณะที่กำลังดินเนอร์กับเจ้าหน้าที่ของเมืองเว้ ผมยังได้คำคมขาดใจมาอีกประโยคว่า ...

... คนเว้นั้นถือว่า ... เมียมีชู้ก็ยังไม่ซวยเท่าหยิบได้ตะเกียบขาถ่าง ...

... ผ่าง ...ผ่าง...ผ่าง...ผ่าง...ผ่าง...

เชิญตีความกันเอาเองตามอัธยาศัยเถิดครับ!" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 : 175 - 177)

ในสารคดีเรื่องนี้ ผู้เขียนใช้คำเลียนเสียงประกอบคือเสียง " ...ผ่าง..." ซึ่งเป็นเสียงฉาบ ฉาบเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่ใช้ประกอบการแสดงอุปรากรจีน เนื้อหาของเรื่องนี้นำเสนอเหตุการณ์ช่วงวันตรุษญวน ที่เมืองเว้ ในประเทศเวียดนาม ซึ่งมีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับจีน ผู้เขียนจึงใช้เสียง " ...ผ่าง..." ของฉาบมาปิดท้ายเรื่องเล่าในช่วงต่างๆของเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านได้มีโอกาสหยุดคิดและพิจารณาภาพที่เกิดจากการสร้างภาพของผู้เขียนที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นๆ ในตอนท้ายของเรื่องผู้เขียนใช้เสียง "...ผ่าง..." มากที่สุดและยังบอกให้ผู้อ่านตีความกันเอาเอง หมายถึงผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านใช้เวลาในการพิจารณาความตอนนี้มากเป็นพิเศษ

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเรื่อง <u>กบฏเกือกเมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น !</u> เป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พม่าและวัฒนธรรมการห้ามสวมเกือกเข้าวัดของชาวพม่า

ผู้เขียนกล่าวถึงการห้ามสวมเกือกเข้าวัดของชาวพม่าว่า พุทธศาสนิกชนชาวพม่ามีความเชื่อตามพุทธตำนานที่ว่า ในสมัยพุทธกาล พระเจ้าพิมพิสารถูกอชาติศัตรูซึ่งเป็นพระโอรส จับตัวไปคุมขังไว้แล้วกรีดฝ่าเท้าทั้งสองข้างจนถึงแก่สวรรคาลัย พระพุทธเจ้าตรัสเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า เพราะพระเจ้าพิมพิสารมีกรรมเก่าอันเนื่องเพราะเมื่ออดีตชาติเคยเป็นกษัตริย์แล้วไม่ทรงถอดฉลองพระบาทก่อนเสด็จเข้าโบสถ์วิหารวัด ชาติ นี้ถึงต้องมารับกรรมถูกกรีดเท้าถึงแก่พระชนม์ชีพ

ชาวพม่าจึงยึดถือการถอดรองเท้าเข้าวัดมาจนทุกวันนี้ ไม่เว้แม้แต่ผู้นำทหารอย่างขุนศึกสลอร์ก การถอดรองเท้าเข้าวัดนี้ ทำให้ผู้เขียนนึกถึงประวัติศาสตร์การต่อสู้กู้ชาติของประชาชนชาวพม่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2444 ยุวพุทธสมาคม ที่ได้ต่อต้านการสวมรองเท้าในเขตพระเจดีย์อันผิดธรรมเนียมพม่า สำเร็จในปี พ.ศ. 2461 และเหตุการณ์ในสมัยของพระเจ้าสีป้อ จากนั้นเป็นเหตุการณ์กู้เอกราชจากอังกฤษ ช่วงปี 2463 โดย อูอุตมะ ปี 2473 – 2475 เกิดกบฏซายาซาน ปี 2479 การกู้ชาติของสมาคมเราชาวพม่า และการกู้ชาติของนายพลอองซาน ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

การกู้ชาติเหล่านี้ทำให้ธนบัตรเงินจัตทุกราคา ล้วนมีภาพท่านนายพลอองซานหรือวีรชนผู้รักชาติท่านอื่นๆประดับอยู่อย่างภาคภูมิใจ

ผู้เขียนปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึงการที่สลอร์กประกาศให้ปี 2539 เป็นปีท่องเที่ยวพม่า และบังคับให้นักท่องเที่ยวต้องแลกเงินจัตในอัตราทางการ (1 ดอลลาร์ = 6 จัต) อย่างต่ำคนละ 300 ดอลลาร์สหรัฐ ทั้งๆที่อัตราแลกเปลี่ยนในตลาดมืด 1 ดอลลาร์ = 100จัต ! ผู้เขียนกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

> อันแปลความหมายได้ง่ายที่สุดว่า รัฐบาลทหารพม่าวางมาตรการเก็บดอลลาร์เข้าคลังให้มากที่สุดอย่าง (ค่อนข้าง) มูมมาม ถึงตรงนี้ก็อย่าย้อนกลับไปถามหาอุดมการณ์ชาตินิยม ที่พวกเขาเอ่ยอ้างทุกครั้งที่จะกระทำการใดๆที่ไม่ชอบธรรมให้เมื่อยตุ้มเลย เพราะถึงแม้จะเกลียดฝรั่งดั้งขอยังไงก็ตาม แต่ทว่า ...
> "...In dollars SLORC อี trust ว่ะ !..."
> ...ตะแล้น...ตะแล้น...ตะแล้น... (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 : 117 - 118)

ในสารคดีเรื่องนี้แสดงให้เห็นความขัดแย้งกันของพม่าและชาวตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษตั้งแต่สมัยพระเจ้าสีป้อ กษัตริย์องค์สุดท้ายของชาวพม่า แต่มาในสมัยปัจจุบันสลอร์กกลับกอบโกยเงินดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นสกุลเงินตะวันตกเข้าคลังอย่างมากมาย ผู้เขียนจึงสรุปว่า แม้สลอร์กจะไม่ชอบฝรั่งแต่เชื่อถือเงินดอลลาร์และใช้เสียง "...ตะแล้น...ตะแล้น...ตะแล้น..." ปิดท้าย ซึ่งเป็นเสียงที่เพิ่มสีสันให้กับเรื่องหักมุมหรือคาดไม่ถึงได้เป็นอย่างดี

<u>ตัวอย่างที่ 4</u>

สารคดีเรื่อง <u>คำนึงแห่งวสันตฤดู</u> เป็นเรื่องที่เกิดจากความคิดคำนึงของผู้เขียนในช่วงที่ฝนตกชุก

ผู้เขียนคิดว่าหน้าฝนในชนบท เป็นช่วงเวลาแห่งความสุข โดยเฉพาะเมื่อน้ำหลากท่วมทุ่งนากุ้งหอยปลาปูจะชุกชุมมาก จนคนโบราณอุปมาอุปไมยไว้ว่า ปลาในลุ่มเจ้าพระยาแต่ไหนแต่ไรนั้น มันชุกชุม

ขนาดโยนก้อนหินลงไปในแม่น้ำไม่มีวันจม จากนั้นผู้เขียนกล่าวถึงปลาเสือพ่นน้ำ ปลาชนิดนี้อาศัยอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยามานานแล้ว แต่เพิ่งจะเป็นที่รู้จักในวงการสัตววิทยาโลก ปลาเสือพ่นน้ำมีประโยชน์กับชาวนาไทยอย่างยิ่ง เพราะมันช่วยกำจัดเพลี้ย ตั๊กแตน และแมลงศัตรูพืชอีกสารพัด แต่ปัจจุบันไม่มีน้ำมากพอจะหลากไปท่วมทุ่งนาในที่ราบลุ่มเจ้าพระยา ทำให้ปลาเสือพ่นน้ำไม่สามารถขึ้นมาวางไข่ในกอข้าวริมคันนาได้ แมลงศัตรูพืชจึงทำลายนาข้าวเสียหายเป็นอย่างมาก จากกรณีนี้ทำให้นักวิชาการกรมประมงได้ทำโครงการเพาะลี้ยงและขยายพันธุ์ปลาเสือพ่นน้ำไปปราบศัตรูพืช แต่เมื่อปล่อยปลาเสือพ่นน้ำลงไปในนาข้าวซึ่งเต็มไปด้วยสารเคมีร้ายแรงสารพัดสูตรแล้ว ปลาเสือพ่นน้ำไม่สามารถทนสารพิษในนาได้จึงตายกันหมด ผู้เขียนกล่าวถึงสถานการณ์สารเคมีในเมืองไทยไว้ดังนี้

> บอกตรงๆว่าเคยเปิดใจคุยกับเพื่อนสนิทที่เป็นตัวแทนจำหน่ายยากำจัดศัตรูพืช เกี่ยวกับ สถานการณ์สารเคมีในเมืองไทย เขาเปิดใจตอบว่าเพื่อนเอ๋ย ถึงวันนี้ ... การแข่งขันทางธุรกิจ กลยุทธ์การตลาด การทำโปรโมชั่นอย่างบ้าเลือด ได้ทำให้ทุ่งนาท้องน้ำในชนบทไทยมีสภาพเหมือนคนติดยาเสพย์ติดไปเสียแล้ว พิษภัยของมันได้แทรกซึมเข้าไปในอณูแห่งนาข้าวและสวนผลไม้ไทยอย่างยากจะชำระล้างแล้วล่ะเพื่อน !
> อมิตพุทธ... (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 :153)

จากนั้นผู้เขียนปลอบใจผู้อ่านและตนเองว่า ผู้เขียนชื่นชมกับสภาพธรรมชาติของท้องทุ่งในชนบท และทึ่งในความสามารถของปลาเสือพ่นน้ำ ที่สามารถกำจัดแมลงศัตรูพืชได้เป็นอย่างดี แต่เมื่อรู้ว่าไม่สามารถใช้ปลาเสือพ่นน้ำกำจัดแมลงศัตรูพืชได้เหมือนก่อน เพราะปลาเสือเสือพ่นน้ำทนสารเคมีที่ชาวนาใช้ในนาข้าวไม่ได้ จึงรู้สึกเสียดาย นอกจากนี้ผู้เขียนได้ทราบว่านาข้าวและสวนผลไม้ในเมืองไทย ซึมซับพิษภัยของสารเคมีที่ใช้มาเป็นเวลานาน จนมีสภาพเหมือนคนติดยาเสพติดจึงได้แต่ปลง ผู้เขียนจึงใช้คำว่า "อมิตพุทธ" แสดงอารมณ์ปลงต่อเรื่องที่ได้รับรู้ หลังจากกล่าวถึงคำยืนยันเกี่ยวกับสถานการณ์สารเคมีในเมืองไทยจากเพื่อนของผู้เขียนจบ

2. ให้ภาพในอดีต

ในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุลมักจะนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบเก่าแก่ ผู้เขียนชื่นชอบสิ่งเหล่านั้น และอยากให้ดำรงอยู่ต่อไป การให้ภาพในอดีตในมุมมองที่เป็นสิ่งดีงามน่าชื่นชมนี้ผู้เขียนมักจะใช้คำว่า "คลาสสิก" โดยกล่าวไว้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

สารคดีเรื่อง รักเก่าที่บ้านเกิด "ศรีประจันต์"

ผู้เขียนกล่าวถึงตลาดเก่าศรีประจันต์ไว้ดังนี้

"ตลาดเก่าศรีประจันต์ ซึ่งเป็นตลาดไม้อันแสนจะ "คลาสสิก" ที่เหลืออยู่ไม่กี่แห่งในเมืองไทย ไปเจอร้านกาแฟอายุเกินกึ่งศตวรรษที่ยังมีตู้เย็นทำจากไม้ มีถุงกาแฟแบบเก่า มีป้ายโฆษณาน้ำอัดลมรุ่นคลาสสิก" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542:101)

ความคลาสสิกของตลาดและป้ายสังกะสีโฆษณาน้ำอัดลมที่ผู้เขียนกล่าวไว้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าสิ่งดังกล่าวเป็นของเก่าแก่และยังคงมีความงดงามอยู่

<u>ตัวอย่างที่ 2</u>

สารคดีเรื่อง <u>มนต์รักคุ้ยคุ่ย</u>

ผู้เขียนกล่าวถึงการจีบกันของหนุ่มสาวยุคก่อนโดยกล่าวว่าเป็นวิธีการที่คลาสสิก

"ลีลาการจีบกันของหนุ่มสาวยุคก่อนนั้นมัน "คลาสสิก" กินใจเสียจริงๆ ... หนุ่มๆลุ่มน้ำหอม (แม่น้ำเฮือง) ในเมืองเว้ทีเวียดนาม เวลาจะจีบสาวก็จะรจนากลอนรักใส่ไปในหมวกงอบ แล้วลอยน้ำส่งไปให้สาวที่หมายปองสุดแสนคลาสสิก" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 :187 -188)

<u>ตัวอย่างที่ 3</u>

สารคดีเรื่อง <u>เขาพระวิหาร ม่านหมอกและมายาภาพ</u>

เป็นสารคดีบันทึกเบื้องหลังการถ่ายทำสารคดีที่เขาพระวิหาร ผู้เขียนมองว่า การรับประทานอาหารเช้าแบบเรียบง่ายบนเขาพระวิหารเป็นเรื่องคลาสสิก

"เราก็เริ่มเดินทางขึ้นสู่หน้าผาเป้ยตาดีซึ่งเป็นจุดที่ตั้งปรางค์ประธานโดยมีข้าวเหนียวหมูปิ้ง ไก่ย่างหอบหิ้วกันขึ้นไปเบรคฟาสต์แสนจะคลาสสิกที่โคปุระหรือซุ้มประตูชั้นในสุดซึ่งมีภาพจำหลักพระศิวะนาฏลักษณ์ร่ายรำอยู่เหนือศีรษะเรา" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 :104)

<u>ตัวอย่างที่ 4</u>

สารคดีเรื่อง <u>องุ่นเปรี้ยวที่เกาะสุรินทร์</u>

ผู้เขียนมีโอกาสไปดำน้ำดูปะการังน้ำตื้นและพบปลาโนรี ผู้เขียนเห็นว่าลายลายของปลาโนรีเป็นลายที่คลาสสิก

"ที่ชอบมากที่สุดเห็นจะเป็นปลาโนรี เพราะลายสีเหลืองดำข้างลำตัวของพวกเขาแสนจะคลาสสิก" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2539 :63)

<u>ตัวอย่างที่ 5</u>

สารคดีเรื่อง <u>สะพาน นางงาม ความหวัง (เมื่อแม่ยิงลาว เตรียมขึ้นเวทีประกวด 'MISS UNIVERSE')</u>

เมื่อกล่าวถึงผ้าซิ่นของผู้หญิงลาว ผู้เขียนกล่าวว่าเป็นสิ่งที่คลาสสิก ดังนี้

"ยิ่งลาวเปิดประเทศมากเท่าไหร่ ก็ยิ่งรู้ว่าสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวอย่างหนึ่งก็คือผ้าพื้นเมืองลาวซึ่งทำรายได้ให้ประเทศปีหนึ่งจำนวนมาก ถึงกับส่งออกไปขายในยุโรปและอเมริกาเพราะนุ่งห่มแล้วดูดี หรือ 'คลาสสิก' แค่ไหน ก็ให้ดูจากสาวลาวในชีวิตประจำวัน" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 :157)

<u>ตัวอย่างที่ 6</u>

สารคดีเรื่อง <u>พม่าเสียเมือง "แค้น" คลาสสิก ของคึกฤทธิ์ ปราโมช</u>

ผู้เขียนเห็นความคลาสสิกของหนังสือพม่าเสียเมือง ผู้เขียนกล่าวไว้ดังนี้

ผมอ่าน "พม่าเสียเมือง" ตั้งแต่ก่อนที่ท่านจะถึงแก่อสัญกรรม มีความรู้สึกมานานว่า ... ลึกๆแล้วท่านเขียนเรื่องนี้ขึ้นด้วยความรู้สึกคับแค้นใจที่พม่าตีกรุงศรีอยุธยาแตกถึงสองครั้งสองครา ทว่าถ้าเป็นเช่นนั้นจริง ก็นับว่าเป็น "แค้น" ที่แสนจะคลาสสิก ละเมียด รื่นรมย์และสร้างสรรค์ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นความแค้นที่มี "ตาระ" ที่สุดเท่าที่เคยพบเห็นมา (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 :74)

<u>ตัวอย่างที่ 7</u>

สารคดีเรื่อง <u>คิดถึง "ชู้" ในวันสงกรานต์แดนเจดีย์ทองคำ</u>

ผู้เขียนกล่าวถึงภาพยนตร์ไทยเรื่องชู้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า หากนำมาฉายใหม่จะยังมีความทันสมัยอย่างคลาสสิกอยู่ ดังนี้

"คุณโตทันดูหนังเรื่อง "ชู้" ของเปี๊ยก โปสเตอร์มั้ย?

นี่คือหนังไทยในดวงใจของผมเรื่องหนึ่งทีเดียว หนังสร้างเมื่อราว 25 ปีก่อน แต่เชื่อว่าถ้านำมาฉายใหม่ในวันนี้ ก็ยังทันสมัยอย่างคลาสสิก" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2542 :115)

<u>ตัวอย่างที่ 8</u>

สารคดีเรื่อง <u>โอล่ะ ...โทเลโด อยุธยาแดนสเปน</u>

ผู้เขียนถ่ายทอดประสบการณ์การเดินทางไปในเมืองโทเลโด ประเทศสเปน การเดินทางครั้งนี้ผู้เขียนได้ไปดูสถานที่สวยงามหลายแห่ง แต่ที่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นความคลาสสิก คือ การได้เดินไปชมสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเมืองตามซอยแคบๆ โดยกล่าวไว้ดังนี้

"ที่สำคัญคือ ได้มีโอกาสเดินเข้าไปดูชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเมืองตามตรอกซอกซอยแคบๆกันสุดแสนจะคลาสสิก" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2538 : 99)

<u>ตัวอย่างที่ 9</u>

สารคดีเรื่อง <u>ตามรอยพระอารมณ์ขันรัชกาลที่ 5 (ตอนที่ 1) คราเสด็จฯ "ฟลอเรนซ์"</u>

ผู้เขียนกล่าวว่ารูปแบบการนำเสนอของพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้านเป็นรูปแบบที่คลาสสิก

"ในสายตาของ "คนเขียนสารคดี" อย่างผม นี่คืองานเขียนสารคดีเชิงบันทึกการเดินทางอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งมีรูปแบบการนำเสนอจัดอยู่ในระดับ "แคลสซิก" ที่เดียว" (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2540 :168)

<u>3. ใช้การพรรณนา</u>

การพรรณนาเป็นวิธีการหนึ่งที่ธีรภาพ โลหิตกุลใช้ในการสร้างอารมณ์ให้กับผู้อ่าน ส่วนมากใช้ในการสร้างอารมณ์ด้านลบ กล่าวคือใช้แสดงอารมณ์เศร้าและเหงาดังนี้

<u>3.1 ใช้การพรรณนาแสดงอารมณ์เศร้า</u>

<u>ตัวอย่าง</u>

สารคดีเรื่อง <u>แม่คำแป้น โศกนาฏกรรมริมฝั่งมูล</u> เป็นเรื่องของช้างซึ่งเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ ช้างเชือกนี้ชื่อ คำแป้น

ทา ศาลางามผู้เป็นเจ้าของคำแป้น พาช้างเชือกนี้ออกตระเวนหากินในต่างจังหวัด เพราะพื้นที่ป่าสาธารณะริมฝั่งแม่น้ำมูลถูกเอกชนเข้ายึดครองเพื่อเอาพื้นที่ไปปลูกยูคาลิปตัส ช้างจึงขาดแหล่งอาหาร จนต้องออกหากินในต่างจังหวัด คำแป้นถูกรถเฉี่ยวขณะอุ้มท้องได้นานกว่า 12 เดือน จนกระทั่งเดือนตุลาคม 2536 คำแป้นเสียชีวิตขณะออกลูก
ผู้เขียนพรรณนาอาการโศกเศร้าเสียใจของทา ศาลางาม และแม่ของเขาที่สูญเสียช้างเชือกนี้ไปว่า
เสียงร่ำไห้สะอึกสะอื้นของแม่เฒ่า ดังผสานเสียงไหลรินของสายน้ำมูลเช้าวันนั้น แม้ค่อยๆแผ่วเบาลงด้วยความอิดโรย แต่ก็ทำให้บรรยากาศแห่งความเวทนาสงสาร ปกคลุมไปทั่วทั้งคุ้งน้ำช่วงที่ไหลผ่านบ้านตากลาง หมู่บ้านของคนเลี้ยงช้างแห่งอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
ไม่ไกลกัน ลูกชายของหล่อนซึ่งอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ต่างอะไรกับนักสู้ผู้ปราชัยในการศึกยืดเยื้อยาวนานถึงสองวันสองคืน กลังลงมืดชำแหละร่าง "แม่คำแป้น" ที่ไร้วิญญาณอยู่อย่างอิดโรย เนิบนาบ ปลายมีดที่กดลงไปบนหนั่นเนื้อแน่นและเหนียวแต่ละครั้ง ไม่ต่างจากคมมีดที่กรีดลึกลงในจิตวิญญาณลูกผู้ชายคนเลี้ยงช้าง
(ธีรภาพ โลหิตกุล. มปพ. : 89)

จากเรื่องนี้จะเห็นว่า การบรรยายความโศกเศร้าเสียใจของทา ศาลางามและแม่ของเขาสร้างอารมณ์โศกเศร้าให้ผู้อ่าน และสื่อให้เห็นความผูกพันของช้างกับคนในครอบครัวได้เป็นอย่างดี

<u>3.2 ใช้การพรรณนาแสดงอารมณ์เหงา</u>

<u>ตัวอย่าง</u>

สารคดีเรื่อง <u>อลังการปราสาทขอม (1) นครวัด</u> ผู้เขียนเดินทางไปถ่ายทำสารคดีที่ประเทศกัมพูชา และได้เข้าพักที่โรงแรมแห่งหนึ่ง ขณะนั้นประเทศกัมพูชาประกาศกฎอัยการศึก ผู้เขียนไม่สามารถออกไปไหนในเวลากลางคืนได้ จึงพรรณนาบรรยากาศในคืนนั้นเพื่อแสดงอารมณ์เหงาของตนเองว่า

แต่สิ่งที่เราไม่คุ้นเคยอย่างยิ่ง คือบรรยากาศยามค่ำคืนของเสียมเรียบหลังเคอร์ฟิวส์สองทุ่มครึ่ง เมืองทั้งเมืองมืดและเงียบเหมือนไม่มีสิ่งมีชีวิต มันเป็นเรื่องทรมานอยู่ไม่น้อย ที่จะต้องนอนลืมตาดูหลังคามุ้งตั้งแต่ยังไม่สามทุ่ม ซึ่งหากอยู่ในกรุงเทพฯเราก็เพิ่งตั้งโต๊ะกินข้าวเย็นกันเท่านั้น จะเดินเล่นอยู่ในโรงแรมนี่มันก็ช่างวิเวกวังเวงดีแท้ เดินไปเดินมาก็เจอแต่หน้าเก่าๆคือทีมงานอีกสี่คน ทหารยาม 2 นาย และหมากับแมวอย่างละตัว เท่านั้นจริงๆจึงไม่มีอะไรดีกว่าการอ่านหนังสือกับแสงเทียน แล้วก็เอาหูฟังวอล์คแมนเสียบใส่หู พอให้เคลิ้มหลับไปได้โดยไม่ทรมานนักเท่านั้น แต่ด้วยบรรยากาศเช่นนี้แหละ ที่ทำให้ผมซาบซึ้งกับเพลงเหงาๆอย่าง "DESPERADO" และ "YOU'VE GOT A FRIEND" อย่างที่ไม่เคยรู้สึกมาก่อนเลยจริงๆ
...CLOSE YOUR EYES AND THINK OF ME AND SOON I WILL BE THERE,
TO BRIGHTEN UP EVEN YOUR DARKEST NIGHT... (ธีรภาพ โลหิตกุล. 2534 : 218 - 219)

จากการศึกษาลีลาการเขียนของ ธีรภาพ โลหิตกุล พบว่าลีลาการเขียนทั้งหมด ทำให้งานเขียนของ ธีรภาพ โลหิตกุล สื่อความต้องการของผู้เขียนมายังผู้อ่านได้ตรงประเด็น ทั้งทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วมไปกับสิ่งต่างๆที่ผู้เขียนกล่าวถึงและได้รับความรู้เพิ่มเติม นอกเหนือจากการได้อ่านประสบการณ์การเดินทางของผู้เขียน นอกจากนี้ลีลาการเขียนยังทำให้ผู้อ่านรู้จักผู้เขียนมากขึ้นอีกด้วย

การเปิดเรื่องด้วยภาพ เรื่องเล่า ข้อความจากหนังสือรวมทั้งการบรรยายบรรยากาศนับเป็นการดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน ให้อยากติดตามอ่านเรื่องราวต่อไป ส่วนการเปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์โดยทั่วไปในสังคมนั้น ทำให้เมื่อมาอ่านสารคดีเรื่องนั้นภายหลังจากที่ผู้เขียนได้เขียนไว้นานแล้ว ผู้อ่านจะทราบกระแสของสังคมรวมทั้งเหตุการณ์ในช่วงเวลานั้น

การปิดเรื่องด้วยสุภาษิตคำคม การตั้งคำถามให้ผู้อ่านคิด การปิดเรื่องเชิงประชดประชันรวมทั้งการตั้งข้อสังเกตทำให้ ผู้อ่านเกิดความประทับใจต่อเรื่องนั้น และเก็บเรื่องราวที่ผู้เขียนเสนอไปขบคิดหลังจากอ่านเรื่องจบ

การเขียนสารคดีที่ใช้บทสนทนาในการดำเนินเรื่อง และใช้คำเลียนเสียงที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ประกอบเพื่อสร้างอารมณ์ความรู้สึกทำให้การเล่าเรื่องมีมิติ ผู้อ่านจึงเกิดความรู้สึกคล้อยตาม และรู้สึกเหมือนอยู่ร่วมในเหตุการณ์นั้นกับผู้เขียนด้วย นอกจากนี้เสียงพูดของบุคคลต่าง ๆนอกจากจะแสดงอารมณ์ของผู้พูดแล้ว ยังทำให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถืออีกด้วย

การใช้ภาษิต ความเชื่อท้องถิ่น และตำนานมาประกอบการเล่าเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจวิธีการปฏิบัติตัวและวัฒนธรรมของชนชาตินั้นมากขึ้น รวมทั้งเข้าใจความคิดความเชื่อของชนชาติดังกล่าว

การสอดแทรกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ทางประวัติศาสตร์ จากสารคดีท่องเที่ยวที่ไม่เพียงแนะนำสถานที่ต่าง ๆเท่านั้น

การใช้ภาพยนตร์เป็นส่วนหนึ่งของการเล่าเรื่อง ช่วยให้การเล่าเรื่องมีสีสันน่าติดตาม นอกจากนี้ยังทำให้ทราบว่าผู้เขียนเป็นผู้ที่ชมภาพยนตร์มาไม่น้อย

จากเรื่องที่ผู้เขียนนำมาแทรกประกอบการเล่าเรื่องนั้น แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนสนใจตำนานประวัติศาสตร์และชอบชมภาพยนตร์

การสอดแทรกเรื่องตลก เป็นการสร้างอารมณ์ขันให้กับผู้อ่านวิธีหนึ่งที่ผู้เขียนเลือกมาใช้ในการเล่าเรื่อง

การเล่าเรื่องโดยใช้การเปรียบเทียบ ทำให้ผู้อ่านสร้างภาพของสิ่งที่ผู้เขียนกล่าวถึงได้โดยง่าย แม้ว่าสิ่งนั้นผู้อ่านจะไม่เคยเห็นมาก่อน

การใช้คำเลียนเสียงประกอบหลังเล่าเรื่องจบ เปรียบเสมือนลูกคู่ที่คอยสนับสนุนความรู้สึกต่าง ๆ ที่ผู้เขียนสื่อออกมาไม่ว่าจะเป็นความสนุกสนานหรือปลงกับการกระทำต่าง ๆของผู้ที่กล่าวถึง ทำให้สื่ออารมณ์กับผู้อ่านได้ง่าย

การให้ภาพในอดีต ทำให้ผู้อ่านทราบทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อสิ่งต่าง ๆรอบตัวโดยเฉพาะทัศนคติที่มีต่อวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่ดีงาม

ทั้งหมดนี้เป็นลีลาการเขียนสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล

บทที่ 4
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การวิเคราะห์สารคดีทั้ง 263 เรื่องของธีรภาพ โลหิตกุล จากหนังสือรวมสารคดี 22 เล่ม เพื่อให้ทราบถึงลักษณะเด่นของการใช้แหล่งข้อมูลและกลวิธีการนำเสนอในสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ในด้านแหล่งข้อมูลของเนื้อหาและด้านกลวิธีการนำเสนอ สรุปผลได้ดังนี้ ผลการวิเคราะห์แหล่งข้อมูลของเนื้อหาพบว่า ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และมักจะเลือกแหล่งข้อมูลมาใช้มากกว่าหนึ่งแหล่งในการเขียนสารคดีเรื่องหนึ่งๆ ที่มาของข้อมูลที่ใช้ในการเขียนบางครั้งผู้เขียนแสดงไว้ในตอนท้ายเรื่อง บางครั้งต้องวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ผู้เขียนเสนอในเรื่อง ดังนั้นในการวิเคราะห์แหล่งข้อมูลที่ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้ในการเขียนสารคดีจึงอาศัยการจัดกลุ่มตามข้อมูลส่วนใหญ่ที่ผู้เขียนนำเสนอไว้ในสารคดีเรื่องหนึ่งๆ เป็นเกณฑ์ จำแนกเป็นแหล่งข้อมูลได้เป็น 2 กลุ่มหลักคือ กลุ่มแหล่งข้อมูลทางวิชาการและกลุ่มแหล่งข้อมูลทางประสบการณ์ กลุ่มแรกที่เป็นกลุ่มแหล่งข้อมูลทางวิชาการ ประกอบด้วยแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ชีวิตสัตว์ ส่วนกลุ่มที่สองที่เป็นกลุ่มแหล่งข้อมูลทางประสบการณ์ ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลที่เป็นประสบการณ์ตรงและประสบการณ์รองของผู้เขียน อันเกิดจากการชมภาพยนตร์ ละคร ข่าว โฆษณา การสนทนากับบุคคลที่เดินทางไปพบ การฟังเรื่องเล่า ตำนาน

จากการศึกษาวิเคราะห์แหล่งข้อมูลในสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนว่า ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้แหล่งข้อมูลมากกว่าหนึ่งแหล่ง ในการเขียนสารคดีเรื่องหนึ่งๆ และสามารถใช้ข้อมูลเชิงผสมผสานได้อย่างกลมกลืนไม่ว่าจะใช้แหล่งข้อมูลมากเพียงใดก็ตาม

ผลการวิเคราะห์ในด้านกลวิธีการนำเสนอในด้านการตั้งชื่อเรื่อง การใช้ภาษา การลำดับเรื่อง การแสดงความคิดเห็น และลีลาการเขียน พบดังนี้

การตั้งชื่อเรื่องสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล นั้นจะตั้งชื่อเรื่องตรงไปตรงมาก็ต่อเมื่อเป็นสาระสำคัญที่หนักแน่น การต้องการสื่อกับบุคคล สถานที่ หรือสิ่งนั้นๆโดยตรง มีอยู่บ้างเป็นส่วนน้อย แต่ส่วนมาก ธีรภาพ โลหิตกุล มักจะเร้าความสนใจของผู้อ่านด้วยการตั้งชื่อเรื่องวิธีการต่างๆ ทั้งการสร้างความขัดแย้งในชื่อเรื่อง ใช้คำแปลกที่ต้องตีความ การใช้บุคลาธิษฐาน การใช้คำขยายความนั้นล้วนแต่สร้างภาพสร้างอารมณ์ให้ผู้อ่านสนใจใคร่รู้ อยากติดตามอ่านเรื่องทั้งสิ้น วิธีการตั้งชื่อที่ค่อนข้างจะแปลกในเชิงสร้างสรรค์คือ ใช้การลำดับกลุ่มคำที่มีความต่อเนื่องเพื่อเป็นชื่อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านทราบว่าเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในการเดินทางจากที่ใดสู่ที่ใด มีการใช้บันไดคำ กล่าวคือเป็นการลำดับความคิดที่ต่อเนื่อง มีปริศนาที่รอให้ขบคิดแฝงอยู่ กล่าวได้ว่า ธีรภาพ โลหิตกุล สามารถตั้งชื่อเรื่องให้โน้มนำความคิดและนำทางอารมณ์ของผู้อ่านก่อนที่จะอ่านเรื่อง เพราะชื่อเรื่องได้แฝงความคิดและอารมณ์ที่ผู้เขียนแสดงเป็นนัยไว้ และจะเข้าใจกระจ่างเมื่ออ่านเรื่อง ด้วยวิธีนี้ผู้เขียนจึงสามารถวางแนวให้ผู้อ่านรับสารที่ผู้เขียนต้องการสื่อ ก่อนที่จะเข้าใจตัวสารนั้น

การลำดับเรื่องในสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล นิยมการดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาที่เกิดเหตุการณ์มากที่สุด ซึ่งเป็นวิธีที่เหมาะกับงานเขียนของธีรภาพ โลหิตกุล วิธีหนึ่ง เนื่องจากเนื้อหาส่วนใหญ่ที่เสนอมักเป็นเรื่องราวจากประสบการณ์การเดินทาง และเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน การดำเนินเรื่องที่ธีรภาพ โลหิตกุล นิยมรองลงมาคือ การลำดับตามความสัมพันธ์ของเนื้อหา วิธีนี้ทำให้ผู้อ่านทราบประเด็นสำคัญที่ผู้เขียนต้องการสื่ออย่างแน่ชัด ส่วนวิธีการ

ดำเนินเรื่องโดยลำดับตามสถานที่ พบมากในสารคดีที่ถ่ายทอดเรื่องราวการเดินทางไปยังสถานที่หลายแห่ง วิธีนี้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนได้ติดตามผู้เขียนไปยังสถานที่ต่างๆ จนสิ้นสุดเส้นทาง

การแสดงความคิดเห็นของ ธีรภาพ โลหิตกุล พบความคิดเห็นที่แสดงไว้อย่างสม่ำเสมอในงานเขียนสารคดี ได้แก่ ความคิดเห็นด้านการอนุรักษ์สัตว์ การท่องเที่ยว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การเมือง

- ด้านการอนุรักษ์สัตว์ ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับการบริโภคสัตว์ป่า และการใช้เครื่องประดับจากสัตว์ รวมทั้งการทรมานสัตว์ตามคณะละครช้างเร่ ผู้เขียนต้องการช่วยเหลือสัตว์เหล่านั้นแต่ทำอะไรไม่ได้มากไปกว่าการเรียกร้องให้ ผู้อ่านช่วยต่อต้านสิ่งเหล่านี้

- ด้านการท่องเที่ยว ผู้เขียนได้แนะนำนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการวางตัวเมื่อเดินทางไปสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในส่วนของเจ้าบ้านก็ไม่ควรเอาใจนักท่องเที่ยวมากเกินไป จนกระทั่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองเปลี่ยนแปลงไป

- ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้เขียนเกรงว่าการพัฒนาบางอย่างจะส่งผลให้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเขื่อน ผู้เขียนเห็นว่าจะมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมจึงแนะนำให้สร้างฝายขนาดเล็กแทน นอกจากนี้ผู้เขียนคิดว่าบุคคลที่ใช้ชีวิตใกล้ชิดกับธรรมชาติ เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่จะรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติให้คงสภาพสมบูรณ์เช่นเดิม ต่างกับพวกนายทุนที่เอาแต่กอบโกนผลประโยชน์จากสภาพแวดล้อม

- ด้านการเมือง ผู้เขียนมักจะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองในประเทศพม่า ทั้งการกักขัง นางอองซาน ซูจี และการที่คณะรัฐบาลพม่ากระทำรุนแรงกับชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ ผู้เขียนคิดว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ส่วนการทำลายระบบกษัตริย์ของชนกลุ่มน้อยในพม่าโดยรัฐบาลทหารสั่งให้ทำลายวังของกษัตริย์ของชนกลุ่มน้อยต่างๆนั้น ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นว่า เป็นการไม่รู้จักแยกแยะการเมืองออกจากศิลปะ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เขียนต่อต้านการปกครองที่เป็นเผด็จการและการละเมิดสิทธิมนุษยชน

- ด้านวัฒนธรรม ผู้เขียนเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมของชนชาติต่างๆ ชื่นชอบอดีตที่เรียบง่ายและสงบงามของสังคมไทย นอกจากนี้ผู้เขียนต้องการให้วิทยาการสมัยใหม่สามารถอยู่ร่วมกับวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างกลมกลืน

ในด้านของกลวิธีเสนอความคิดเห็นนั้นผู้เขียนใช้ 3 วิธีการ ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นโดยแฝงไว้ในการเล่าเรื่อง การแสดงความคิดเห็นผ่านคำถาม และการแสดงความคิดเห็นโดยตรง วิธีการแรกคือ การแสดงความคิดเห็นโดยแฝงไว้ในการเล่าเรื่อง ธีรภาพ โลหิตกุล มักจะให้ผู้อ่านตีความจากเรื่องที่เล่าว่าผู้เขียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อเรื่องที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้อ่านไม่สามารถทราบความคิดเห็นของผู้เขียนตรงๆได้ นับว่าเป็นวิธีการแสดงความคิดเห็นที่ท้าทายความสามารถของผู้อ่าน เพราะหากไม่ตีความผู้อ่านอาจจะมองว่าเป็นการเล่าเรื่องราวธรรมดาๆ จนมองข้ามความคิดเห็นที่น่าสนใจของผู้เขียนไป วิธีการที่สองคือ การแสดงความคิดเห็นผ่านคำถาม นอกจากจะเป็นการแสดงความคิดเห็นของผู้เขียนมายังผู้อ่านแล้ว ยังเป็นวิธีการกระตุ้นความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราวต่อไปด้วย ส่วนวิธีการสุดท้ายคือ การแสดงความคิดเห็นโดยตรง ผู้เขียนจะใช้วิธีนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่าสิ่งใดควรกระทำ สิ่งใดไม่ควรกระทำโดยแสดงเหตุผลประกอบเพื่อจูงใจผู้อ่านให้คล้อยตาม

ลีลาการเขียนสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล ในเรื่องการเปิดเรื่องและปิดเรื่อง ใช้การเปิดเรื่องที่มีทั้งภาพ เรื่องเล่า ข่าว ข้อความจากหนังสือเป็นซึ่งล้วนแต่เป็นวิธีที่ไม่แปลกใหม่แต่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้ กลวิธีและลีลาการนำเสนอทำให้ผู้อ่านอยากติดตามอ่านเรื่องราวต่อไป ส่วนการปิดเรื่องนั้นธีรภาพ

โลหิตกุล ใช้วิธีปิดด้วยสุภาษิตคำคม การตั้งคำถามให้ผู้อ่านคิด การปิดเรื่องเชิงประชดประชันรวมทั้งการตั้งข้อสังเกตทำให้ ผู้อ่านเกิดความประทับใจต่อเรื่องนั้น และเก็บเรื่องราวที่ผู้เขียนเสนอไปขบคิดหลังจากอ่านเรื่องจบ และจะทิ้งท้ายให้ผู้อ่านติดตามตอนต่อไปถ้าเป็นสารคดีหลายตอนจบ นอกจากนั้นพบลีลาการเขียนที่น่าสนใจอื่นๆ อีกดังนี้

- การใช้บทสนทนาในการดำเนินเรื่อง และใช้คำเลียนเสียงที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ประกอบเพื่อสร้างอารมณ์ความรู้สึกทำให้การเล่าเรื่องมีมิติ ผู้อ่านจึงเกิดความรู้สึกคล้อยตาม และรู้สึกเหมือนอยู่ร่วมในเหตุการณ์นั้นกับผู้เขียนด้วย นอกจากนี้เสียงพูดของบุคคลต่างๆนอกจากจะแสดงอารมณ์ของผู้พูดแล้ว ยังทำให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถืออีกด้วย

- การใช้ภาษิต ความเชื่อท้องถิ่น และตำนานมาประกอบการเล่าเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจวิธีการปฏิบัติตัวและวัฒนธรรมของชนชาตินั้นมากขึ้น รวมทั้งเข้าใจความคิดความเชื่อของชนชาติดังกล่าว

- การสอดแทรกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้ทางประวัติศาสตร์ จากสารคดีท่องเที่ยวที่ไม่เพียงแนะนำสถานที่ต่างๆเท่านั้น

- การใช้ภาพยนตร์เป็นส่วนหนึ่งของการเล่าเรื่อง ช่วยให้การเล่าเรื่องมีสีสันน่าติดตาม นอกจากนี้ยังทำให้ทราบว่าผู้เขียนเป็นผู้ที่ชมภาพยนตร์มาไม่น้อย

เรื่องที่ผู้เขียนนำมาแทรกประกอบการเล่าเรื่องนั้น แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนสนใจตำนานประวัติศาสตร์และชอบชมภาพยนตร์

- การสอดแทรกเรื่องตลก เป็นการสร้างอารมณ์ขันให้กับผู้อ่านวิธีหนึ่งที่ผู้เขียนเลือกมาใช้ในการเล่าเรื่อง

- การเล่าเรื่องโดยใช้การเปรียบเทียบ ทำให้ผู้อ่านสร้างภาพของสิ่งที่ผู้เขียนกล่าวถึงได้โดยง่าย แม้ว่าสิ่งนั้นผู้อ่านจะไม่เคยเห็นมาก่อน

- การใช้คำเลียนเสียงประกอบหลังเล่าเรื่องจบ เปรียบเสมือนลูกคู่ที่คอยสนับสนุนความรู้สึกต่างๆ ที่ผู้เขียนสื่อออกมาไม่ว่าจะเป็นความสนุกสนานหรือปลงกับการกระทำต่างๆของผู้ที่กล่าวถึง ทำให้สื่ออารมณ์กับผู้อ่านได้ง่าย

- การให้ภาพในอดีต ทำให้ผู้อ่านทราบทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อสิ่งต่างๆรอบตัวโดยเฉพาะทัศนคติที่มีต่อวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่ดีงาม

อภิปรายผล

สารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล เป็นที่ยอมรับว่า เป็นสารคดีที่เพิ่มพูนความรู้ ความคิด สติปัญญา และปลุกสำนึกบางประการแก่ผู้อ่าน อีกทั้งยังมีเนื้อหาสาระหลากหลาย เช่น ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ การเมือง ธรรมชาติวิทยา เป็นต้น ความสำเร็จในการเขียนสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีมุมมองและการนำเสนอเรื่องราวแตกต่างจากนักเขียนคนอื่นๆ รวมทั้งมีกลวิธีการนำเสนอที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังนั้นนอกจากผู้วิจัยจึงศึกษาแหล่งข้อมูลและกลวิธีการนำเสนอสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล และได้ทราบถึงลักษณะเด่นของสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล ดังที่ได้นำเสนอในส่วนสรุปผลแล้วนั้น ผู้วิจัยยังได้พบความน่าสนใจบางประการจากการศึกษาสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล

การนำเสนอสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล จะมีความเหมาะสมกับกาลสมัย กล่าวคือ สารคดีแต่ละเรื่องนำเสนอได้เหมาะแก่เวลาและสภาพแวดล้อมทางสังคมขณะที่เขียน สารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล จึงมีความเกี่ยวเนื่องกับข่าวสารและกระแสความสนใจของสังคม

ธีรภาพ โลหิตกุล มักนำเรื่องราวของผู้คนที่ได้พบจากการเดินทางหรือบุคคลที่เขาได้มีโอกาสสนทนาด้วยเป็นแกนกลางในการดำเนินเรื่อง ทำให้งานเขียนสารคดีของเขามีลักษณะเสมือนเรื่องสั้นจากคำบอกเล่า ผู้คนหรือบุคคลเหล่านั้นเป็นเหมือนตัวละครในเรื่องสั้น ด้วยวิธีการเขียนแบบนี้ทำให้สารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล มีจิตวิญญาณของผู้คนที่มีความผูกพันกับสถานที่นั้นๆหรือสิ่งนั้นๆ จึงมีผลกระทบทางอารมณ์ต่อผู้อ่านสูง

นอกจากนั้นมีข้อสังเกตว่า จากประสบการณ์การทำงานเขียนบทสารคดีโทรทัศน์ มีส่วนทำให้ ธีรภาพ โลหิตกุล ต้องคิดวิธีการนำเสนอไปพร้อมๆ กับเรื่องที่จะนำเสนอ การใช้บุคคลเป็นแกนกลางในการดำเนินเรื่องเป็นส่วนหนึ่งของวิธีคิด "ภาพ" ไปพร้อมกับ "เรื่อง" ยิ่งไปกว่านั้นการนำเสนอที่ ธีรภาพ โลหิตกุล ใช้ในงานเขียนสารคดีทุกเรื่องมีลักษณะของการคิดเรื่องราวเป็นภาพ และถ่ายทอดภาพที่มีชีวิตสอดแทรกลีลาของอารมณ์ความรู้สึกในทุกๆองค์ประกอบของสารคดี ไม่ว่าจะเป็นชื่อเรื่อง การปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง การเสนอความคิด การนำเสนอล้วนแต่เน้นที่การให้ภาพที่ผู้อ่านสามารถสัมผัสได้ทั้ง "ตา" และ "ใจ" จึงกล่าวได้ว่าวิธีการนำเสนอของ ธีรภาพ โลหิตกุล ประสบความสำเร็จเพราะเขาคิดว่าเขาจะนำเสนออย่างไรควบคู่ไปกับจะนำเสนออะไรเสมอ

ธีรภาพ โลหิตกุล มุ่งที่จะจับอารมณ์ตรึงความรู้สึกของคนอ่านด้วยงานเขียน ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่ากำลังชมภาพยนตร์สารคดี อย่างไรก็ตามความรู้สึกนึกคิดนั้นน่าจะเกิดขึ้นกับผู้เขียนก่อนจึงจะถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านได้ ประจักษ์พยานในเรื่องนี้จะเห็นได้ชัดในหนังสือชุดแรงดลใจ ที่ผู้เขียนมุ่งถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกที่ผู้เขียนมีต่อภาพภาพหนึ่ง เป็นความเรียงขนาดสั้นและรูปแบบดังกล่าวถือเป็นการนำเสนอสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล ที่มิได้เป็นบทความเท่านั้น

ข้อน่าสังเกตที่สำคัญในเรื่องของการเชื่อมโยงความคิดที่ดูเหมือนไกลกันมากให้ต่อเนื่องกัน แสดงถึงเจตนาของผู้เขียนที่จัดลำดับความคิดต่างๆไว้ในใจโดยมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนก่อนว่าจะเสนอสิ่งใดเป็นความคิดหลักของเรื่อง แล้วจึงเชื่อมโยงความคิดไปสู่ความคิดหลักดังกล่าวได้อย่างมีทิศทางที่ชัดเจน

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้สรุปได้ว่างานเขียนสารคดีของธีรภาพ โลหิตกุล เป็นงานเขียนที่มีคุณค่าเพราะมีลักษณะดังนี้

1. เนื้อหาที่นำเสนอเป็นเนื้อหาที่มีประโยชน์ต่อผู้อ่าน ข้อมูลที่นำเสนอเชื่อถือได้และมีการนำเสนอในมุมมองที่หลากหลาย

2. วิธีการนำเสนอธีรภาพคำนึงถึงอารมณ์ของผู้อ่านเป็นหลัก โดยนำเสนอให้สอดประสานกับเนื้อหา

3. แง่คิดที่ได้รับจากการอ่านให้มุมมองที่หลากหลาย เสนอแง่คิดใหม่ๆโดยเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ใช้วิจารณญาณในการอ่านและเกิดความคิดที่ต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษากลวิธีการเขียนสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล พบว่ามีประเด็นที่ผู้สนใจศึกษาวรรณกรรมประเภทสารคดีน่าจะศึกษาอีกคือ

1. ศึกษาพัฒนาการด้านการเขียนสารคดีของ ธีรภาพ โลหิตกุล ตั้งแต่เล่มที่พิมพ์รวมเล่มเป็นครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน

2. ศึกษาเปรียบเทียบการนำเสนอสารคดีท่องเที่ยวของ ธีรภาพ โลหิตกุล กับนักเขียนสารคดีคนอื่นที่กล่าวถึงสถานที่เดียวกัน

3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลงานของ ธีรภาพ โลหิตกุล กับตัวของ ธีรภาพ โลหิตกุล

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เจือ สตะเวทิน. (2517). *ตำรับร้อยแก้ว.* กรุงเทพฯ: สุทธิสารการพิมพ์.

ชล วิไล(นามแฝง). (3539, 16 มีนาคม). "หนังสือจุลภาค," *แพรวสุดสัปดาห์.* 251.

ชลธิรา สัตยาวัฒนา. (2521). "การอ่าน," ใน *การใช้ภาษา.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แสงรุ้งการพิมพ์.

ดาริกา(นามแฝง). (2539, 1 มิถุนายน). "หนังสือจุลภาคล," *แพรวสุดสัปดาห์.* 223.

ดอกไม้ดำ(นามแฝง). (2537, 3 - 9 เมษายน). "สายน้ำและความทรงจำ การตระหนักถึงคุณค่าของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง,"*สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์.* 48 - 49.

ถวัลย์ มาศจรัส. (2539). *การเขียนหนังสือส่งเสริมการอ่าน.* พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ แกรมมี่.

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. (2532). *การเขียนสารคดี.* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธีรภาพ โลหิตกุล. (2533). *คืนสู่พงไพรและสายน้ำ.* กรุงเทพฯ: เดินทอง.

----------. (2534). *สีสันบนรอยทาง.* กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

----------. (2537). *คืนไร้จันทร์บนสวรรค์แห่งอารู.* นนทบุรี: สนุกอ่าน.

----------. (2538ก). *คนไทในอุษาคเนย์.* กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.

----------. (2538ข). *ซอกแซกสเปน – โปรตุเกส.* กรุงเทพฯ: สามสี.

----------. (2538ค). *แม่น้ำเจ้าพระยา คืนความทรงจำสู่สายน้ำอันเป็นนิรันดร์.* พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.

----------. (2538ง). *อินโดจีนยุค 'WIND OF CHANGE'.* กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.

----------. (2539ก). *กว่าจะเป็นสารคดี.* กรุงเทพฯ: มหรรณพ.

----------. (2539ข). *กบฏเกือก เมื่อเลือดอิระวดีกรุ่น.* กรุงเทพฯ: มติชน.

----------. (2539ค). *ความทรงจำที่ลำน้ำหอม.* พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์.

----------. (2539ง). *บันทึกผู้มาเยือน.* พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์.

----------. (2540ก). *กบฏกริช บาหลี อยู่อย่างยิ่งใหญ่ ตายอย่างมีเกียรติ.* กรุงเทพฯ: มติชน.

----------. (2540ข). *ซินจ่าวเวียดนาม.* กรุงเทพฯ: สามสี.

----------. (2540ค). *สายน้ำ ภูหนาว เงาอดีต.* กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์.

----------. (2541ก). *สายน้ำตะวันออก.* พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์.

----------. (2541ข). *สายน้ำและความทรงจำ.* พิมพ์ครั้งที่5. กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์.

----------. (2541ค). *เรื่อง ช้าง ยังไม่จืด.* กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

----------. (2541?ก). *ปฐมบทเพลงลูกทุ่งและเพลงพื้นเมืองเพื่อชีวิตในเมืองไทย (พ.ศ.2480 – 2500).* กรุงเทพฯ: โสมสาร.

----------. (2541?ข). *สาธุ...ช่วยลูกช้างด้วย.* กรุงเทพฯ: โสมสาร.

----------. (2542ก). *คนโยนฟืน.* กรุงเทพฯ: แพรวสำนักพิมพ์.

----------. (2542ข). *ชายชราทับบ่วงกรรมและคำสาป นครวัด นครธม.* กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน.

----------. (2542ค). *ท่องแดนเจดีย์ไพรในพุกามประเทศ.* กรุงเทพฯ: ร่วมด้วยช่วยกัน.

----------. (2542ง). *แรงดลใจ.* พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: กองทุนห้องสมุดศาลาจำปีรัตน์วัดชลประทานรังสฤษฎ์.

นพรัตน์ คงมาลา. (2532). *การใช้ภาษาในสารคดีของวาณิช จรุงกิจอนันต์ระหว่าง พ.ศ. 2520 – 2529.* วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

นววรรณ พันธุเมธา. (2532). "หลักการใช้ภาษาในการสื่อสาร."ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการใช้ภาษาไทย หน่วยที่ 1 - 8.* พิมพ์ครั้งที่ 10. หน้า 69 - 126. นนทบุรีฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นววรรณ พันธุเมธา. (ม.ป.บ.). *ไวยากรณ์ไทย.* กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.

นิธิ เอียวศรีวงศ์และคนอื่น ๆ. (2536). *เทคนิคการเขียนบทความให้ประสบผลสำเร็จ.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

นุชจรีย์ สุนทรวรรณ. (2529). *วิเคราะห์บทความของหลวงวิจิตรวาทการ.* ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
บุปผา บุญทิพย์. (2532). *การเขียน*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. (2518). *การเขียนภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2525). *ชุดพื้นฐานของการใช้ภาษาเล่ม 2 : ศิลปะการเขียน*. กรุงเทพฯ: เทพประทานพร.
เปลื้อง ณ นคร. (2512). *ตำราเรียงความชั้นสูง*. พิมพ์ครั้งที่ 8. พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช.
ภรพัสุ สร้อยระย้า. (2542). *การวิเคราะห์ภาษาในงานเขียนสารคดีของมนันยา*. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
มาลี บุญศิริพันธ์. (2535). *การเขียนสารคดีสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ประกายพรึก.
ยุทธภูมิ สุวรรณเวช. (2536). *การวิเคราะห์บทความของ รัตนะ ยาวะประภาษ*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
รุ่งฤดี ดวงดาว. (2540). *ลีลาในงานเขียนของ สมศรี สุกุมลนันทน์*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
วัฒนะ บุญจับ. (2541). *ศาสตร์แห่งการใช้ภาษา*. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
วาสนา เกตุภาค. (2526). *การเขียน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
วาสนา รัตนมิ่ง. (2534). *วิเคราะห์บทความของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
สามารถ ศักดิ์เจริญ. (2533). "สำนวนโวหาร," ใน *ภาษากับการสื่อสาร*. หน้า 146 – 151. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2534). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.
สิทธา พินิจภูวดล และคนอื่นๆ. (2514). *การเขียนและการพูด*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
----------. (2516). *การเขียน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2522). *การเขียน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
อัครา บุญทิพย์. (2535). *การเขียน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน.
อัมพร สุขเกษม และบรรพต ศิริชัย. (2533). *หนังสือเรียนภาษาไทย ท 021 การอ่านและพิจารณาวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาววริศา หุ่นประการ
วันเดือนปีเกิด	15 มีนาคม พ.ศ. 2520
สถานที่เกิด	เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	220 หมู่ 3 ซอยเรวัต ถนนเทพารักษ์ ตำบลเทพารักษ์ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ รหัสไปรษณีย์ 10270
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 3
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนซับม่วงวิทยา อำเภอ ตาพระยา จังหวัดสระแก้ว
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2537	โรงเรียนเซนต์โยเซฟ บางนา (สอบเทียบ ม.6)
พ.ศ. 2541	ปริญญาตรี การศึกษาบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2545	ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ